Tankar, reflektioner och några hugskott

Thorulf Arwidson

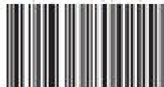

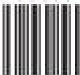

Thorulf Arwidson har i många år varit verksam som advokat i Stockholm. Han är major i flygvapnets reserv och intresserad av historiska och militärstrategiska frågor. Dessutom är han väl bevandrad i den klassiska filosofin och har, till glädje för läsarna, ett omfattande klipparkiv från våra stora dagstidningar.

Thorulf Arwidson berättar här om det som är kuriosa, fantastiskt och häpnadsväckande. Vet du inte vad Stalin hade bakom öronen när han dog, kommer du att få veta det. Det helt udda blandas med det relativt djupa. Du kommer att förstå vad som skiljer det konträra från det kontradiktoriska. Dessutom får du veta hur det gick till när ryske tsaren sköts i Kungsträdgården i Stockholm och när en dansk kung hittades död på en parkbänk. Det rör sig om spridda tankar, många reflektioner och tillräckligt många intressanta hugskott för att den nyfikne ska häpna och den vetgirige ivrigt bläddra vidare. Boken är på sitt sätt unik och räcker till ett stort antal flygresor.

ISBN 978-1-365-80422-9

Tankar, reflektioner och några hugskott

Thorulf Arwidson

Tankar, reflektioner och några hugskott

Thorulf Arwidson

Innehållsförteckning

Notiser och anteckningar tiden september 2015 – maj 2016

Det jag har skrivit är inte en dagbok och det är inte heller inlägg i några debatter. Det är endast anteckningar om reflektioner och tankar som kommit över mig när jag läst och hört något. Noteringar dag för dag. Vecka för vecka. Jag har alltid med mig en anteckningsbok och antecknar allteftersom jag läser och hör något.

Anteckningarna publiceras i den ordning de skrivits. Det är en kakofoni av olika ämnen. Allvarliga och seriösa ibland, lekfulla och gäckande andra gånger. En del är grubblande och eftertänksamma, annat är bara lättsamt och lättsinnigt.

Det är min förhoppning att innehållsförteckningen i början kan väcka nyfikenhet till läsning av just det som fångar ditt intresse. Alla textstycken är fristående och det möter inte hinder att hoppa fram och tillbaka i texten.

Inläggen är numrerade fortlöpande, det rör sig alltså inte om sidnummer.

Texten är skriven i Open Office och satt med Times New Roman 10 p. Denna upplaga är tryckt hos LULU i USA.

Stockholm i maj 2016

Thorulf Arwidson

Filosofen Descartes skalle och begraving (1)

Filosofen *Descartes* drabbades av influensa bara några månader efter att han anlänt till drottning Kristinas hov 1649. Troligen blev han smittad av den franske ambassadören som förmedlat kontakten mellan drottningen och filosofen. Descartes besökte ambassadören upprepade gånger under dennes sjukdom. Influensan utvecklade sig till en ödesdiger lunginflammation, som kostade Descartes livet. Drottningen ville att han skulle begravas i Riddarholmskyrkan, men det motsatte sig den franske ambassadören eftersom Descartes var katolik. Märkligt! I stället begravdes han på en kyrkogård i Stockholms ytterkant (nuvarande Adolf Fredriks kyrkogård). Sexton år senare fattades beslut att Descartes kvarlevor skulle föras till Sainte Genevievekyrkan i Paris. Under franska revolutionen plundrades dock kyrkorna i Frankrike, men revolutionsregimen godkände ändå att man upprättade ett nationalmonument för ett antal berömda personer, däribland Descartes. Efter Napoleons fall och monarkins återinförande stängdes museet. Descartes kvarlevor flyttades än en gång. Den här gången till Saint-Germain-des-Pres i centrala Paris. Där skulle historien kunna vara slut, men år 1821 öppnades kistan. Då gjordes en fasansfull upptäckt. Det fanns inget kranium. Det visade sig att kraniet var kvar i Stockholm och hade auktionerats ut av Linnélärjungen Sparrmans dödsbo. Den svenske vetenskapsmannen Jöns Jacob Berzelius, som befann sig i Paris, fick reda på detta och köpte kraniet för att föra det till Frankrike. För detta belönades han senare av den franska akademin. Nu får vi väl hoppas att det var rätt skalle.

Cartesiusmonumentet i Adolf Fredriks kyrka beställdes av dåvarande kronprinsen (sedermera Gustav III). Det föreställer Sanningen (i form av ett jordklot) som befrias från lögnen. Förmodligen något som Descartes betraktade som en ständigt pågående process.

Hur är det med den där Lagercrantz och hans rätt att skriva om Lisbeth Salander? (2)

Publiceringen av Lagercrantz bok omges med ett mediapådrag utan like. Dessutom av Norstedts förlag av alla. Detta gamla ärevördiga förlag som en gång i tiden grundades av en avsutten officer som tvingade sina två söner att korrekturläsa så att ögonen blödde. Det

skulle inte få finnas några korrekturfel hos Norstedts! Sedan förlaget under många år levt på att ge ut offentligt tryck, lagböcker och juridisk litteratur kom Lisbeth Salander och knackade på dörren och ville bli publicerad. Dessutom hade hon en penningpåse i handen som var större än den som regeringskansliets beställningsavdelning kunde erbjuda. Mammon kan locka nästan vem som helst.

Nu har utgivningen skett i nära samråd med upphovsrättsinnehavarna och genom Stieg Larssons förlag (Norstedts). Stig-Erland Larsson (det är hans korrekta namn) skapade ju Lisbeth Salander. Frågan som är juridiskt intressant är om Lagercrantz hade kunnat skriva den fjärde boken om Lisbeth Salander om han inte haft medgivande av rättsinnehavarna (dödsboet)? Frågan handlar då om rätten för annan att återskapa en etablerad rättsliga gestalt. Det finns ju många exempel på författare som försökt sig på att fortsätta att skriva om en romanfigur sedan den ursprunglige författaren lagt ned pennan. Märk väl att Lagercrantz nogsamt avstått från att ta död på Lisbeth i sin bok. Är det någon som vågar sig på att försöka skriva den femte boken utan rättsinnehavarnas medgivande?

Det känns ganska märkligt att kritikerna i de stora tidningarna runt om i världen hyllar boken medan svenska recensenterna är mer njugga. De svenska säger ungefär så här: Bra språk, men konstlad story. New York Times strör ovationer över David Lagercrantz och brittiska The Guardian är också full av beundran. Men Washington Post är mera kritisk och tycker att man inte ska låta sig luras av att det är samma fiktiva Lisbeth Salander som dyker upp i ytterligare en bok. Jens Liljestrand på Expressen är rejält kritisk. Han skriver: ”Trots sina uppenbara brister som stilist var Stieg Larsson – det ser vi nu tydligt – omöjlig att ens komma i närheten av att imitera. Så kan det låta. Frågan är om Lagercrantz kommer att lugna ned sig för att börja skriva en femte bok om något halvår. Själv har jag inte något intresse av att ens tänka tanken att skriva något sådant. Skräplitteratur som sålt i 80 miljoner exemplar och dragit in miljardbelopp säger mera om läsarna än om författarna (två).

How to publish a PDF-book (3)

One of my main interests is philosophy. Recently I wanted to scan a translation of some of Descartes’ writings, published in a Swedish translation in the 1940s. However, the book is now only available at

bookstores for old books and it is rare to find. With the permission of the translator's relatives, I scanned the whole book using the service of Overnight Scanning. The result was indeed very good and it was inexpensive. The book is now available for free download for everyone on http://www.archive.org. It is also possible to print the text or publish it. I am very pleased with the service that Overnight Scanning offers.

The price for scanning was about USD 15. That is not expensive!

http://overnight-scanning.eu

Forskaren och journalisten Anne Applebaum – läs! (4)

Det finns en del böcker som man bara "ska" läsa. Säger jag med ett långt pekfinger. Det är närmast omoraliskt att inte läsa vissa böcker. Där ligger informationen serverad och det är bara att ta den till sig och tänka egna tankar kring det som man har inhämtat. Just nu tänker jag på **Anne Applebaums** två stora arbeten "*Gulag – de sovjetiska lägrens historia (2003)*" och "*Järnridån (2012)*".

Hon är amerikansk-polsk journalist med omfattande akademisk utbildning (Yale, London School of Economics och Oxford). Hon är gift med nuvarande talmannen i polska riksdagen (som tidigare varit försvarsminister och även utrikesminister). Eftersom hon är av amerikansk-judisk-polsk härkomst talar hon förutom polska även ryska.

Hennes två stora böcker skildrar med stor bredd och utan akademiska fotnoter i två viktiga tider och företeelser i Sovjetunionen. Det är den enorma omfattningen av slavlägren i Gulag och det är den tid då Sovjet tog den politiska, militära och ekonomiska kontrollen över Östeuropa efter 1945.

Båda hennes böcker finns översatta till ryska, men inget stort ryskt förlag har vågat ge ut dem. Gulag-boken trycktes i 1 000 exemplar på ryska och såldes av ett närmast okänt förlag. Även Järnridån finns översatt till ryska, men inget förlag vågar ge ut den. Det är inte något mindre än en stor skandal. Den borde tryckas i västvärlden och finnas tillgänglig på postorder. Putin borde få ett exemplar av de två böckerna. Man får inte glömma bort att det i Ryssland är många färre som kan läsa en bok på engelska än det är i andra icke-engelskspråkiga länder. Det är därför viktigt att böckerna finns tillgängliga på ryska för att kunna läsas av intresserade ryssar.

Anne Applebaum har lagt ned tusentals timmar av arkivstudier på

plats och intervjuer med ett stort antal personer. Det hon skildrar är modern historia och något som man bara måste läsa för att förstå vår nuvarande värld. Jo, jag anser att man har en skyldighet att läsa hennes två böcker. Gör man det har man nämligen fått en klarare bild av den totalitära staten Sovjetunionen. Därmed har man bättre förutsättningar att förstå vår egen tid.

Hur skulle du döma? (5)

Tre straffrättsliga frågor (två är konstruerade):

1. Pojken A kastar en sten genom en fönsterruta så att det blir ett ganska stort hål i rutan. En vanlig fönsterruta i en villa. Tio minuter senare kastar pojken B också en sten genom samma fönsterruta och det blir ytterligare ett ganska stort hål i rutan. Det har alltså uppkommit två hål i samma ruta. Polisen griper B, men inte A. B erkänner att han kastat en sten genom rutan. Ska B dömas för skadegörelse eller ska han dömas för något annat?
2. A är uppe i den högsta byggnaden i Stockholm. Han går ut på en balkong på 28:e våningen för att röka. B kommer bakom honom och kastar honom medvetet över balkongens räcke i avsikt att han ska störta mot marken och avlida. När A faller ned och passerar 15:e våningen står där en man C med pistol och lyckas med avsikt skjuta A just som denne passerar i fallet. Skottet träffar A mitt i hjärnan och A avlider omedelbart mitt under fallet. Kroppen slår 1,2 sekunder senare i marken. A är död redan när kroppen träffar marken. Ska B dömas för mord eller mordförsök? Ska han alls dömas till ansvar? Ska C dömas till ansvar? För vad ska C dömas?
3. A vill döda sin svärmor. Han har tröttnat på henne. Han anskaffar arsenik, som är ett vitt luktfritt och smakfritt pulver. Detta förvarar han i en burk i skafferiet där det också finnas en burk med socker. På morgon lagar han gröt till sin svärmor och tar då, som han tror, arsenikpulver och blandar i gröten. Han tar så mycket att han är säker på att hon genast ska bli sjuk och dö. Dock är han så nervös – och berusad – när han gör det så han tar i stället ”pulver” ur burken med socker. Det är alltså socker han blandar i gröten, men han tror att det är arsenik. Svärmor äter gröten och pladdrar på som vanligt. Hon blir inte alls sjuk. Ska A dömas för mordförsök? Eller ska han inte straffas alls? Ska han gå straffri för att han var berusad?
4. A vill inte döda sin svärmor, men han förvarar arsenik i

skafferiet. När han kokar gröt åt svärmor så är hans avsikt att ta socker och tillsätta gröten. Men av rent misstag tar han i stället arsenik, blandar detta i gröten. Svärmor dör efter tre minuter av svåra smärtor. Ska A straffas och för vad ska han straffas? Ska han gå fri från straff?

Skulle du vilja sitta ansikte mot ansikte med en medresenär 14 timmar på flyget till Bangkok?? (6)

Citat från DN:

”Det mittersta sätet brukar vara den värsta platsen i ett flygplan – och snart kan det bli ännu värre. Flygstolstillverkarna Zodiac seats France har tagit patent på en konstruktion som packar ihop passagerarna genom att vända på mittensätet. Idén är att utnyttja kabinutrymmet mer effektivt samtidigt som axlar och armar får större plats. Nackdelen är förstås, vilket framgår av bilderna i patentansökan, att passagerarna tvingas sitta öga mot öga med personer som de kanske inte känner. Än så länge rör det sig bara om ett patent och Zodiac seats France har inte uttalat några planer att börja tillverka stolarna. Det är inte första gången som flygaktörer har letat efter sätt att få plats med fler passagerare. För tre år sedan ville Ryanairchefen Michael O’Leary införa ståplats.”

I och för sig finns det väl en och annan person som jag kan tänka mig att titta på i 14 timmar, men de är inte så många. Risken är överhängande att det inte blir någon av dessa.

Boken “Moskva 1941”, Rodric Braithwaite (7)

Under åren har jag läst ganska många böcker om modern rysk historia – företrädesvis 1900-talets historia. Intresset väcktes väl av att jag läste ryska på gymnasiet och sedan genomgick en längre militär utbildning. Tidigare har jag här kommenterat Anne Applebaums böcker om Gulag och om järnridån. Det finns ganska många sådana framställningar om östeuropeiska förhållanden efter kriget. Både översiktliga och populärt hållna. Nu har jag läst *Rodric Braithwaite* skildring av striderna utanför Moskva hösten 1941 (Moskva 1941). Rodric Braithwaite talar ryska och han var brittisk ambassadör i Moskva 1988 – 1992. Tidigare hade han som diplomat varit stationerad i Moskva 1963 – 1966. Mina förväntningar på boken var

rätt höga. Det är inte så ofta som en tidigare ambassadör (dessutom rysktalande) skriver en bok i modern historia. Dock är jag besviken på hans arbete. Det är nu några år sedan den kom ut (2002 på engelska, 2006 på svenska) och förmodligen är det inte så många som kommer att sätta av ett antal timmar för att ta sig igenom boken. Mitt råd: Läs något annat om Sovjet i stället. Rodric Braithwaite skildring saknar analytiskt djup och bedömningar låter han andra göra. Det är ett konglomerat av individuella skildringar av de kaotiska förhållandena hösten 1941. Det är oklart vilket källmaterial han bygger det hela på. Förmodligen publicerade dagböcker och memoarer. För visst har han lånat mycket från ryskspråkigt material som inte finns tillgängligt för oss andra. Det hela handlar mycket om militära förhållanden och dispositioner.

För mig framgår det tydligt att Rodric Braithwaite saknar till och med elementära insikter i taktiska och strategiska förhållanden. Han berömmer de sovjetiska stridsvagnarna T-34, men lyckas inte klargöra varför de var så bra i jämförelse med de tyska. Inte något ord om stridsteknik. Han tycks tro att ”Molotovcocktails” (brännflaskor) hade någon betydelse för striderna. Boken ger dock en hel del inblickar i de hemska förhållandena i Moskva den där hösten, men någon verklig kunskap bibringar den inte alls. Jag har inte läst hans andra bok ”Across Moscow river” (2002) och jag har numera inte heller för avsikt att göra det. Dessutom fattar jag inte hur det kan komma sig att Rodric Braithwaite suttit som ordförande i UK Joint Intelligence Committee (1992 – 1993) samt varit utrikespolitisk rådgivare till den brittiske premiärministern. Engelsmännen borde kunna få fram och använda sig av skarpare hjärnor än det här.

Den bok som jag nu har läst förefaller dessutom dåligt översatt och slarvigt korrekturläst. Inte ens på bokens jacket har man lyckats stava namnet Warszawa rätt. Boken har nog sålt genom den förlagsreklam som finns på omslagets baksida. Där säger Simon Sebag Montefiore i Daily Mail att det är ”en sorgelig och ändlöst spännande skildring… läsaren kastas från skratt till tårar, utan att någonsin glömma att blodet flyter”. Anthony Beevor skrev tydligen i Sunday Times: ”En vittomspännande och ypperlig skildring… Rodric Braithwaite undviker de fruktansvärda sanningarna”. Min kommentar: Det är inte mycket till sanningar som författaren lyckas vaska fram på 440 sidor. Notapparaten är imponerande, men inte innehållet i texten. Läs hellre Montefiores båda böcker om Stalin, särskild den

om den röde tsarens hov. Den är bra.

Samiska radiosändningar över Stockholm? (8)

I Stockholm har vi förmånen att ha två extra radiokanaler (SR). En av kanalerna, 89,6 Mhz, sänder program på främmande språk. Jag upprepar: främmande språk.

http://sverigesradio.se/sida/tabla.aspx?programid=166&date=2012-09-25

Om man ser hur morgonen ser ut så är det så här: BBC World Service hela natten fram till 0600. Därefter nyheter på finska. Sedan kommer fem minuter på nordsamiska och lulesamiska och svenska. Därefter 10 minuter nyheter på nordsamiska och lulesamiska. Sedan kommer ytterligare 10 minuter på lulesamiska. Sedan samnordiska nyheter på samiska under 10 minuter och slutligen samsändning med norska NRK (Buorre Idit Sapmi) under 55 minuter. Det innebär att det sänds nyheter och annat på samiska över Stockholm från 0630 till 0800. Alltså 90 minuter samiska program varje dag måndag – fredag. Sedan blir det en halvtimme till med samiska program mellan 1830 och 1900. Det sänds alltså 10 timmar samiska program måndag – fredag över Stockholm. Hur många är lyssnarna? Hur många i Stockholm kan lulesamiska och som dessutom lyssnar? Är det 10 personer? Jag vet inte, men jag har försökt få svar från SR. Men får inte det.

Alternativet är väl i första hand att lägga ut sändningarna från BBC World Service på den tid som nu disponeras av samiska sändningar. Engelska kan vi ju alla, eller hur? Är det rimligt att sända samiska över Stockholm även om Stockholm är landets största sameby? Som det är nu är avbryts BBC:s sändningar 05.59 just då morgonnyheterna ska komma. Då blir det samiska nyheter i stället. Jag vet att BBC:s sändningar finns på nätet. Men jag kan inte lyssna på de sändningarna när jag rakar mig eller sitter i bilen.

Hundsfotterad! (9)

Just det, jag vill inte bli hundsfotterad! Ett gammalt ord som jag har sparat på och som jag tänker bevara till eftervärlden genom att an-

vända det. Kortformen är förstås ”hunsas” och ordet ”hundsfottera” (eller ”hundsvottera”) betyder helt enkelt att bli trakasserad och att ”bli hunsad”. Som en hund. Eller kanske som en hund som får en kraftig spark i sidan av sin herre. Hunddressyr är nämligen ett sentida påfund. Visste ni att Sverige är det land som har världens mest väldresserade hundar? Visste ni det? Jag vet det sedan några år tillbaka. Fråga några turister om de har sett så många välnärda och väldresserade hundar som i vårt land. Här blir inte hundarna hundsfotterade helt enkelt. Vi gillar våra fyrfotade vänner och jag tror att de gillar oss också.

Kinesiska familjenamn och tilltalsnamn (10)

Hur är det med kinesiska namn? Kan man lära sig det där? Jo, till en del kan man väl det. Familjenamnet (efternamnet) först och därefter personnamnet eller förnamnet. Mao Zedong heter alltså Mao i efternamn, vilket är ett av de vanligaste namnen i Kina. Nästan som Karlsson. Man har inte så många familjenamn i Kina, vilket nästan ger ett sken av att alla är släkt med alla. Men så är det ju inte. Av de hundra vanligaste familjenamnen är alla enstaviga. Familjenamnen är dessutom nästan utan undantag enstaviga. Personnamnen är oftast tvåstaviga, men man kan inte vara säker på det. Sedan förekommer något mycket intressant. Kineser som blir kända utomlands, eller vill bli det, kastar om sina namn. Det gäller särskilt akademiker och författare samt de som studerar eller har studerat utomlands. Det är statushöjande så att säga. Hade Mao Zedong varit en ”scholar” (meritokratisk ämbetsman) och studerat i London hade han säkert skrivit sitt namn Zedong Mao. Men så var det ju inte. Jämför med svenska akademiker och präster som på 1700-talet latiniserade sina namn. Det var ju vanligt förekommande och vi har fortfarande det i våra familjenamn. Rosenius och Montelius är ju ett bra exempel. Sedan är det något märkligt att Linné-universitet i Smålandsskogarna på engelska kallar sig Linneaus University. Men om detta ska får jag utgjuta mig en annan gång.

Herbert Tingsten och viktorianska England (11)

Den gamle räven Herbert Tingsten, mannen med den svarta baskern och med den höga nasala rösten, har skrivit en riktig intressant bok

om drottning Victoria och den viktorianska tiden. Bakgrunden till boken är säkert den att Tingsten under många år roade sig med att läsa memoarlitteratur och politisk litteratur från England. I boken är han den kylige observatören som bit för bit kartlägger och förklarar normer, moralen, idéerna och mycket annat under den viktorianska eran. Han berättar exempelvis att den tillgängliga statistiken från den brittiska armén i Indien klargjorde att i stort sett fem procent av manskapet ständigt var inlagda på sjukhus därför att de drabbats av könssjukdomar. I rapporterna hem till London angavs dock endast att det rörde sig om ”okända sjukdomar”, trots att alla kände till vad det var frågan om. Hyckleriets århundrade kunde man kanske beskriva det som. Boken är läsvärd. Tro mig. Men det var några år sedan den gavs ut.

Drottning Victoria och sensualismen (12)

Frankrike besegrades som bekant 1870 av Tyskland. På tronen i England satt drottning Victoria. Hon åhörde en gång en predikan där prästen med kraft förkunnade ”hur Gud enligt profeterna straffade synd, fåfänga och sensualism”. I sin dagbok skrev hon därefter den 2 oktober 1870 att hon tyckte det ”var underbart hur väl orden passade på Frankrike”. Hon kunde alltså inte avstå från att associera till ärkefienden Frankrike. Hennes dagböcker är utgivna och man kan till och med tro att det citerade skrevs i syfte att kunna publiceras. Sensualism? Är fransmännen kända för en högre nivå av sensualism än engelsmännen? Kanske… men det beror förstås vilket innehåll man ger begreppet sensualism. Kanske hade hon rätt trots allt. Den sensuella nationen hade besegrats av den nation som saknade sådana sublima kvaliteter. En intressant iakttagelse av en monark måhända.

Krokodilen på Kreta (13)

En två meter lång krokodil har visat sig i en damm i Rethymnon på Kreta. Det ska inte finnas några krokodiler på Kreta. Men ändå finns det en eller eventuellt två. Polisen är förbryllad. Eller kanske förvånad. Nu är frågan: Har krokodilen kommit dit som unge och då bara var 20 cm lång eller har hon simmat från Nilen? Eller har någon skojare tagit med sig en fullvuxen krokodil och någon mörk natt släppt ut den i dammen? Jag har faktiskt själv flera gånger lekt med tanken

att fånga en älg, sprutmåla älgen gul och släppa ut den igen. Bara för att se hur lång tid det tar innan någon upptäcker den gula älgen och det börjar droppa i nyhetsmeddelanden från TT. Men det som hittills har avhållit mig är att jag inte vet hur man fångar en älg levande och dessutom vet jag inte om det är lagligt. Vet inte ens om man får fånga en älg levande i ett nät eller grop och ännu mindre vet jag vilket hemskt brott som jag begår om jag sprutmålar älgen. Jag tror att jag klarar av att sprutmåla en fullvuxen älg med ett sådant där sprutmunstycke som jag sett på Clas Ohlson. För älgens eget välbefinnande hyser jag inte några betänkligheter. Det måste upplevas som en omväxling i tillvaron att få en ny kulör. Tänk dig själv att du står där dag efter dag i björkslyn och tuggar och tuggar i den vanliga grå pälsen. Det är väl självklart att det måste upplevas som något helt nytt att få bli sprayad gul. Eller någon annan färg.

Bromsolja och Internet (14)

Det är det där med bilen. Man behöver ju byta ut bromsolja ibland. Liksom. Jag var nyligen inne i butiken för att kontrollera om de hade bromsolja hemma. De hade de. Kort konversation i butiken: Bilnummer? Jag uppgav det. Hans nästa yttrande: Finns på hylla fyra. Har du ABS? Mitt yttrande: Klart jag har ABS. Det ska vara 5.1. Hans yttrande: Vi har både 4.0 och 5.1, se till att du tar rätt. Jag tänkte tyst: *Tack gode Gud för att vi har nätet*. I morse när jag vaknade hade jag inte en aning om att bromsoljan ska vara av kvalitet 5.1 när man har ABS-bromsar. Nätet. Jag säger bara det, hur kunde man tidigare leva utan nätet? Minns inte hur man alls kunde klara sig tidigare, men det måste uppenbarligen har gått. Jag kan ju allt numera… bara jag får googla i några minuter.

Thomas Bodström och bokläsning (15)

En bra bok är en bok som man läser snabbt, sa Thomas Bodström på bokmässan 2008. Han har precis debuterat med sin första deckare. En bra bok måste väl ändå utmärkas av att man kan tänka sig att läsa den två gånger, tänker jag. Det måste verkligen finnas fler syften med att läsa än att veta vem som var mördaren. Det skrev Lotta Lundberg i SvD utan att passa på att kommentera Thomas Bodströms kulturella nivå. Hon hade ju ett utsökt tillfälle. Hon skrev

också mycket tänkvärt:

Att läsa är att lära sig tänka. I många länder är det en klassmarkör. Det har det knappast varit i Sverige. Men när klassresan började räknas i pengar i stället för förmågan att erövra ett abstrakt tänkande – då försvann bildningen. Allt krut lades på utbildningen. Och i takt med att humaniora tappar mark tappar vi förmågan att tänka. Klasskillnader syns inte längre i plånboken, men likväl i bokhyllan.

Ibland är hon, den där Lotta Lundberg, riktigt träffsäker. Utbildning och bildning. Två olika företeelser som dock har visst samband. För visst blir den klok som läser bok, men dock inte vilka böcker som helst och definitivt inte Bodströms böcker. Det finns bättre.

Var och när lär sig barn och andra? (16)

Forskning visar att många barn ofta lär sig mer vid matborden än i skolan. Allmänkunskap i varje fall, men kanske inte färdigheter. Möjligen kan det i viss mån bero på vem eller vilka som sitter runt bordet och hur många som är vuxna. I stort finns det två olika slags samtal vid måltiderna: De där ”Här och nu-samtalen” som kan vara: Skicka saltet, lägg undan telefonen, vad fin du är i den där nya tröjan. Och ”Där och då-samtalen som kan vara: När mormor var liten, det där vi gjorde i London förra sommaren, fanns det verkligen vita älgar i Värmland?

Vägen till empatin går över den egna fantasin. Hur ska vi kunna föreställa oss hur det är att vara en annan människa om vi inte vet och känner hur det är inuti henne? Vilka slags samtal vill vi ha runt våra middagsbord? Hur länge överlever ett land med en massa empatistörda personer? I den pedagogiska forskningen talar man om den utdragna ”*edukationsprocessen*” och avser då alla sociala situationer där man får tillfälle att lära sig både fakta och få del av olika former av empati. Kort sagt: Man kan lära sig mer på fikarasten än under arbetstid och lektioner bara man talar om rätt slag av ämnen under fikarasten. Har ni tänkt på att man kan lära sig mycket om man ställer rätta frågor i rätt situation till rätt person? Platsen kan ha betydelse, men är inte avgörande. Det kan vara i fikarummet, eller i matkön på ICA, eller under en lång bilresa eller i sängen.

Alfred Nobels barnflicka och hans nagelborstar (17)

Alfred Nobels far var själv uppfinnare. I ett skede reste han till S:t Petersburg för att försöka övertala det ryska försvaret att utveckla och tillverka de av honom konstruerade landminorna och sjöminorna. När han ensam arbetade i S:t Petersburg fick han så stora inkomster att han kunde sända hem en del till hustrun och hon kunde tillsammans med de tre barnen flytta till en större och bättre lägenhet på Regeringsgatan 67 i Stockholm. Hustrun hade då också råd att anställa en 13-årig barnflicka för att ha hand om de tre sönerna (bland dessa Alfred). Vad hette barnflickan? Jo, hon hette *Mina*. Ett passande namn i familjen Nobel.

Man lär sig en del när man läser en bok. Ännu mer lär man sig om man läser många böcker. I går läste jag om Alfred Nobel och fick lära mig att han hela sitt liv var oerhört angelägen om att alltid hålla händernas naglar ytterst rena och välputsade. Man undrar vad den ”åkomman” kom från. Han levde ju ensam så han kan inte ha haft några önskningar av någon partner. Det är alltså en liten gåta det hela. Alfred Nobel med nagelborsten ständigt i beredskap. Men alla gåtor måste ha en förklaring. Kanske ville han inte ha sprängmedel under naglarna. Eller också var han rädd för smitta.

Minskad översättning av utländsk skönlitteratur (18)

Statistik från Svenska förläggarföreningen visar att utgivningen av utländsk skönlitteratur har minskat med nästan en tredjedel de senaste 20 åren. 1994 gav svenska förlag ut 325 översatta nya romaner i inbundet format, förra året var motsvarande siffra bara 222. Den minskande utgivningen påverkar självklart bokkonsumenterna i samma riktning; på tio år har försäljningen av nyutgiven översatt utländsk skönlitteratur i inbundet format halverats. Det är anmärkningsvärt det här, för att uttrycka sig försiktigt. Mina kontakter bland antikvariathandlare säger: Det är i dag nästan omöjligt att sälja böcker annat än till de äldre boksamlarna och bokläsarna. När såg du senast en boksynt 20-åring i dammet på ett antikvariat? När var du själv senast där och letade? Känner du till att det finns andra böcker än de som finns i pressbyråns ställ och de som finns i Pocketshop? Jo, det finns böcker som skrevs för 50 år sedan och som fortfarande

är bättre än nyutgivna böcker. Den där David Lagercrantz hade inte behövt skriva den nya boken. Det finns så många gamla goda olästa böcker.

Essensen i sport (19)

I den ansedda brittiska klubben The Alpine Clubs tidskrift fanns återgivet en engelsk definition av ”sport” (möjligen ekvivalent med ”idrott”). Den är ”The essence of sport is the invention of an artificial problem for the fun of solving it”. Kort och gott. Hade jag varit lite mer stringent i mitt tänkande hade jag själv kunnat formulera det hela med de där orden. Men nu har jag fått det levererat och förpackat. ”Grundläggande för en sport är att uppfinna ett artificiellt problem enbart för nöjet att lösa det”. Men ”artificiellt problem” skulle nog kunna bytas ut mot ”något fullständigt vansinnigt” eller ”något urbota dumt” eller helt enkelt ”något idiotiskt”. Tänk dig den, eller de, som hittade på att man skulle göra 18 hål i en stor gräsmatta och som bestämde att den idiotiska sysselsättningen gick ut på att vuxna ska med så få slag som möjligt slå en liten larvig vit boll i de där hålen. Det uppkommer hos varje sunt tänkande (just det, tänkande…) människa ett antal frågor. Varför använder man gräsmattan till att göra hål i och förbjuda andra att vistas där (för allemansrätten gäller väl inte?)? (Jo, det ska vara två frågetecken där… och tre punkter här…). Och varför ägnar sig friska vuxna personer flera timmar åt att gå runt med ett antal klubbor på den där gräsmattan? Alternativsysselsättningen skulle kunna vara att samtala med ensamma pensionärer, städa ur källarförråd, leka med sina barn eller läsa god skönlitteratur. Bara som några få exempel. Listan kan göras betydligt längre.

Luftgäster och blomsterherrar (20)

Från slutet av 1600-talet var det populärt bland de högre stånden att på sommaren bege sig till (läs: åka till) brunnsorter och kurorter för att dricka brunn och bada. Möjligen också för att lyssna till brunnsmusik och skvallra lite. Redan på 1880-talet började även den tidens turism till enkla anläggningar i Jämtlandsfjällen. Dessa anläggningar öppnades för ”luftgäster” och ”blomsterherrar”. Den första gruppen var de som sökte ren och frisk fjälluft. Blomsterherrar var de som var lite av botanister och ville se på rara fjällblommor och andra små

växter. Jag gillar ordet ”blomsterherrar”, vilket är något annat än herrar som kommer med blombuketter till någon dam i avsikt att vinna hennes hjärta och säkert även andra kroppsdelar hos henne. Var Wilhem Petterson-Berger en blomsterherre? Jo, han var det och han tycks både ha varit något av en botanist och en uppvaktande kavaljer. Rent terminologiskt vill jag klargöra att dessa luftgäster inte alls bodde i några luftslott och att de inte heller levde av luft, men de luftade sig uppenbarligen.

Räknesnurror (21)

Sverige var ledande i världen på mekaniska räknemaskiner – räknesnurror. Har ni tänkt på att ända fram till 1972 – 73 utfördes alla matematiska beräkningar på räknesnurror eller för hand. Jag bortser då från beräkningar som gjordes av datorer redan tidigare. Rymdresorna till månen gjordes med den tidens datorer. Men för alla som inte hade tillgång till forskningsdatorer fanns det bara räknesnurror eller papper och penna. Själv är jag lycklig ägare av en räknesnurra från 40-talet. Den behöver smörjas och kanske justeras, men sedan fungerar den säkert helt perfekt. Just nu har jag allvarliga tankar på att börja träna på att räkna med snurran och sedan arrangera mästerskap som ska gå ut på att räkna ut hundra tal på kortast möjliga tid. Alla fyra räknesätt. Det skulle vara kul att vara Sverige-mästare i räknesnurreräkning. Jag har tyvärr aldrig varit Sverigemästare i en enda sportgren, vilket gör att jag har lite komplex där. Eller till och med betydande komplex. Erkänns utan förbehåll.

Konserverade prästänkor (22)

Vårt land var ju en gång i tiden ett katolskt land, vilket vi inte tänker på så ofta. Före reformationen var prästerna ogifta. Det fanns inte några gifta präster. Vid reformationen ändrades allt detta så att präster helt plötsligt fick gifta sig. Och den kyrkliga protestantiska moralen krävde i praktiken att de skulle vara gifta för att ”slippa” risken att leva i synd med någon annan än lagvigd hustru (homoförhållanden straffades ju med döden på den tiden…).

Alla de som då var präster måste snabbt ställa om sig från den katolska kyrkans regler om celibat till de nya lutheranska reglerna om en fru. Den första protestantiska prästgenerationen måste ingå

äktenskap snarast möjligt för att inför domkapitlet kunna visa upp en attest på ”gudomligt reglerat sexualförhållande”, detta till utvisande av att djävulens köttsliga frestelser hölls på behörigt avstånd. Det blev alltså en väldig fart på alla gamla präster att finna en kvinna. Man kan ju tänka sig hur pratet i bygderna gick…

En hel del av prästerna lyckades också ingå äktenskap med en betydligt yngre kvinna och få det eftertraktade intyget att visa upp för domkapitlet. Det var ju en plikt för dem som präst! Att de gifte sig med yngre kvinnor (präster hade ju en särskild status i den tidens samhälle) ledde ofta i sin tur till att prästerna avled långt före kvinnorna. Det stora antalet prästänkor blev därmed i sig ett problem. De hade inte någon egen försörjning och det förekom att de ganska unga änkorna, med ett antal barn, gick ”i lag med rena strykarpacket”. Därför ansträngde sig kyrkan för att ”konservera änkorna”, ja, det hette så. Det handlade om att försöka få de efterträdande prästerna att ”ta över änkan” så att hon kunde fortsätta sitt hederliga liv som prästfru. På så sätt konserverades nästa alla änkor eftersom det i praktiken nästan blev ett tvång för den nye prästen, om han var ogift, att ta över prästänkan. Man kan ju undra över hur det förtroliga samtalet mellan makarna i prästgården gick till när den nykonserverade änkan skulle berätta för sin nye make om hur det gick till i prästgården och hur barnen var. För övrigt förekom något liknande när det gällde soldatänkor. Det blev billigare för rotebönderna om de kunde anskaffa en ny knekt som var villig att gifta sig med sin företrädares änka. Då skulle ju änkan och barnen inte behöva flytta från soldattorpet.

Musikens möjliga psykologiska inverkan (23)

Georg Cederskog intervjuade för ett tag sedan i DN Keira Knightley om bland annat den bioaktuella ”Sången från Manhattan”. Intressant. Rubriken var ”Jag var massivt ointresserad av musik”. Var? I artikeln framgår att hon aldrig fattat det där med musik och aldrig kunnat ta emot musik som någon form av njutning eller upplevelse. Jag förstår henne. Men artikeln ger inte något svar på den grundläggande frågan. Vad är det som gör att de flesta (jo, de flesta…) fascineras av och njuter av musik? Vad är det? Psykologiskt och neurologiskt? Själv tillhör jag de absoluta undantagen som inte har något utbyte av musik. Har aldrig varit på en konsert (jo, lite…) och har aldrig köpt

en CD-skiva. Har aldrig tankat ned ett musikstycke. Men har burit med mig Herbert Tingstens omdöme och egen uppfattning om musik: ”*Det är som ett buller…*” (från hans memoarer). Det är inte så att jag mår direkt illa när jag hör musik, inte så att det bubblar till i tarmsystemet som gör att jag omgående måste uppsöka ett mindre rum för mig själv. Men, vad är musik rent psykologiskt? Ett sätt att genom ljud försätta sig i ett kvarts transtillstånd eller i varje fall en behaglig och harmonisk sinnesstämning? En form av smekning för öronen? Ett sätt att skölja över sinnesorganen med en våg av ljud som samtidigt i någon mån förnekar utrymmet för den klara tanken.

Att tvingas till att tänka (24)

Ett av de viktigaste partierna i *Arthur Koestlers* kända roman ”*Natt klockan tolv på dagen”* handlar om hur huvudpersonen lär sig tänka i en fängelsecell. Eller snarare tvingas till abstrakt tänkande. I själva verket handlar boken om en persons upplevelser och förändring i en dödscell i Stalins Sovjetunionen. Den fiktive huvudpersonen Rubasjov var en del av ett helt annat system än personen Ulrike, men ändå mördande lik. På slutet har han rannsakat sig och funnit sig själv vara ansvarig för sina handlingar. Om ansvar är en gåva eller börda kan samtliga växande vuxna fundera på. Koestlers roman handlar om problemen med kärleken till ett system. Blind tro och fanatism. Det är liksom en allegori. Allegori är ju ett konsekvent genomfört utbyte av ett egentligt budskap mot en metafor. Den bildade kan ofta läsa av flera skikt mellan raderna. Till exempel att det inte gick att göra en pudel i Gulag. Man var fast helt enkelt och det fanns inte några bakdörrar att använda sig av. Antibiotikan mot all fanatism är nyansering, tvivel och, kanske viktigast, en uppövad förmåga att rätt kunna läsa av och förstå abstraktioner. All makt är nämligen rädd för metaforer. Metaforin har en egen inneboende stark kraft. Religiös makt darrar inför frågan om nattvarden är en rit eller en metafor. Är slöjan en symbol eller bara ett klädesplagg? När är min sexualitet ditt problem eller bara mitt? Det är en milsvid skillnad på det komplicerade och det komplexa. Det komplicerade har ett möjligt svar medan det komplexa väver vidare med obesvarade frågor. Förmågan att med raska steg röra sig uppför och nedför abstraktionstrappan utmärker den som kan anlägga det teoretiska på det praktiska och infoga det praktiska i det teoretiska. Arthur Koestler visade i skönlitterär form

att i varje fall några individer alltid klarar av det även i ett samhälle med en fullständigt hänsynslös totalitär regim. Det kan vara bra att veta och tänka på i framtiden.

En svensk bestämde Europas gränser (25)

Europa är både ett geografiskt och ett kulturellt begrepp. Vi vet alla var Europas gräns går. Men historiskt har det i hög grad varierat de var man ansett gränsen gått. Tydligen har man ”alltid” ansett att gränsen går i Bosporen. Men i öster då? Det har i hög grad varierat och man har genom seklerna vacklat om Ryssland ska anses tillhöra Europa. Peter den Store ville ju att Ryssland skulle bli en europeisk nation. Problemet löstes till slut genom att den svenske kartografen, överstelöjtnanten Philip Johan von Strahlenberg, som rysk krigsfånge föreslog att Uralbergen skulle utgöra Europas östra gräns. Han ritade en karta som Peter den Store gillade. I ett arbete 1730, sedan han återkommit till Sverige, utarbetade han förslaget ytterligare. Förslaget togs mycket väl emot i Ryssland och ganska snart i även övriga ”Europa”. Så fick det bli. Så det är alltså en svensk officer som har ”bestämt” hur stort Europa ska vara och att gränsen ska gå i Uralbergens vattendelare. Lägg namnet Strahlenberg på minnet. Han ligger begravd på Getinge kyrkogård. Det visste ni inte.

Per Ahlmarks bok ”Gör inte något dumt medan jag är död” (26)

Jag läste Per Ahlmarks bok ”*Gör inte något dumt medan jag är död*”. Skarp och bra, men inte en av Almarks bästa böcker. Mycket politisk skåpmat och bara vissa delar av allt det rent personliga, som ändå måste finnas att berätta. Memoarer är ju till för att låta personer ”avslöja” allt innanför pansaret innan de lägger sig i graven. Men Ahlmark väljer noga ut vad han vill berätta om. I och för sig är det befriande att få läsa att Maud Olofsson aldrig visat någon begåvning, men det har ju inte heller tidigare varit någon statshemlighet. Snarare kan man säga att det hela tiden varit notorisk kunskap. Det var intressant att läsa att Olof Palme vägrade att ta i hand på valnatten 1976 när partiledarna möttes i TV-studion. Sedan blev jag något förvånad över att Per Ahlmark känt sig så befryndad med Herbert Tingsten. De bodde visserligen nära varandra och stod varandra nära ideologiskt. Men ändå. Befryndad.

Saddam Hussein (27)

Läste i veckan Lena Katarina Swanbergs bok om Saddam Husseins älskarinna (*Mitt liv med Saddam*) under drygt 30 år. Enligt uppgift i boken, som gavs ut av Bonniers, bor kvinnan under skyddad identitet i Sverige. Det finns foto på henne på omslaget så identiteten kan inte vara så skyddad, egentligen. Jag har nu i flera dagar funderat fram och tillbaka om det rör sig om en mytoman som är skicklig att berätta eller om historien är sann (någorlunda sann). Min enda lilla slutsats är: Om den är falsk borde det ganska lätt kunna avslöjas utifrån de uppgifter som lämnas i boken. Om den är äkta så borde hon inte framträda så öppet med sin identitet. Och namnet Bonniers? Är det en garanti för att berättelsen är sann? Jag vacklar något, men lutar åt att den är sann på något sätt. Jag kan avslöja att Saddam Hussein inte var någon stor älskare och rätt svartsjuk. Allt enligt älskarinnan. Men hon var ju inte ensam i stallet så att säga. Det kan ju hända att andra lämnat andra omdömen.

Paraden på Röda torget den 9 maj 2015 (28)

Som alla märkte var det en enorm militärparad på Röda torget den 9 maj i år. I Ryssland firade man 70-årsjubileet av fredsslutet i Europa (kriget fortsatte i Fjärran Östern även för ryssarna). På svensk TV fick man se knappt två minuter från paraden. Men jag har nu sett ”hela” paraden. Det finns flera filer med högkvalitativa inspelningar av direktsändningarna som gick i rysk TV. Jag såg en inspelning som var 1,5 timmar. Det är bara att gå till Youtube och titta. Jag drar några reflektioner som jag inte tycker att svenska media uppmärksammade. Det uppgavs att det var 22 000 man som paraderade. De måste ha trimmats hårt under långa övningspass. Så exakt och hårt disciplinerat går inte trupper om de inte övat många veckor. Inte ett feltramp vad jag kunde se. Men, de var alla av samma längd. Skiljde nog inte mer än 5 cm i längd. De hade alla det som kallas euruasiatiskt utseende. Inte en enda mongol eller kirgis så långt ögat kunde se. Inte ett enda skägg eller ens en stilig mustasch (jo, men lite fjunig kunde jag se, men då var jag tvungen att frysa filmen). Alltså: Hårt drillade soldater av endast europeiskt utseende som inte tillåts att ha skägg och mustasch. Vad ger det för signal till de asiatiska folken inom det rys-

ka riket? Är det frågan om början på något som innebär åtskillnad mellan de olika folkslagen i Ryssland?

Visste ni förresten att Röda torget hette så även före revolutionen och att en mer korrekt översättning är ”Vackra torget”? Översättningar leder emellanåt tankarna åt fel håll.

Den där herr Putin och tyska språket (29)

Nu är det dags att få höra president Putin tala inför FN:s generalförsamling. Ska bli intressant att få höra svenska kremlologer analysera talet. Men innan dess, har ni betraktat foton på Vladimir Putin? Han ser alltid sorgsen och lätt frånvarande ut? Trumpen är kanske rätt ord. Går det att analysera ett ansikte och ett kroppsspråk? Han ser ju ut som om älskarinnan har lämnat honom eller något annat ännu värre? Småtrumpen och reserverad – kan det vara frågan om en blyghet som han inte kan hantera?

Som bekant tjänstgjorde Vladimir ett antal år i Dresden som KGB-officer. Han nådde överstelöjtnants grad. Flera källor säger att han är riktigt bra i tyska och älskar det tyska språket. Båda hans döttrar har gått i en tyskspråkig skola i Moskva och de har tydligen övat tyska hemma genom att prata tyska med pappa (hur ofta var han hemma?). Men Vladimir har aldrig hörts yttra ett ord på tyska. Man skulle väl kunna tänka sig att han sa några artighetsfraser till Merkel eller något sådant. Men icke. Karl Marx bodde i över 30 år i London och var en stor beundrare av Shakespeare, men han var mycket obenägen att tala engelska utan höll sig till sitt modersmål tyska. Kan det finnas något gemensamt här? Är det frågan om herrar som söker det perfekta och som inte kan tänka tanken att böja något ord fel eller ha ett felaktigt uttal? Vladimir kommer att hålla talet i FN på ryska. Var så säker.

Frau doktor och rewriting… (30)

Det är fint att vara herr doktor eller frau doktor i Tyskland. Ja, det är det väl i Sverige också. Men tyskarna är nog mera titelsjuka än vad vi är. Tysklands försvarsminister Ursula von der Leyen anklagas åter igen för att ha fuskat ihop sin doktorsavhandling. Enligt en granskning av tidningen Der Spiegel innehåller 40 procent av arbetet misstänkta plagiat. von der Leyen förnekar förstås och har bett universitet

där hon doktorerade att tillsätta en oberoende utredning. I Tyskland har tre politiker tvingats avgå på grund av plagiatskandaler sedan 2011. Det är många det. Samtidigt kan man ju säga att det finns mycket på nätet som man kan ”återanvända” och varför ska man uppfinna hjulet två eller tre gånger? Finns fakta och kloka slutsatser att hämta hem från nätet tycker jag att man ska göra det. Rewriting kallas det av journalister i USA och kan utvecklas till en skön konst. Men journalisterna där blir förstås inte ”herr doktor” på sådant. Inte heller ”frau doktor”.

Goda råd från en fotograf till en annan fotograf (31)

Löpsedeln här i Stockholm för dagens Metro utbasunerar att en fotograf lämnar goda råd om fotografering. Jo, sådana råd har man ju läst förr och tagit till sig en del. Men jag är intresserad av foto och tog naturligtvis ett exemplar av tidningen. Brukar inte göra det eftersom jag medvetet avstår från rubrikstyrda tidningar. Nåväl, jag läser artikeln på s. 14 i Metro. En halvsida som handlar om hur det gick till när fotografen Christoffer Collin, 31 år och bosatt i Karlskoga, blev känd fotograf på nätet och övergick till att ha fotograferingen som yrke. Han berättar att han började fotografera nära sin hemort och Värmland. Inte något ovanligt med det. Bor man Karlskoga så är det närmare till hands att fotografera skogarna där än i finska Tornedalen. Ingen nyhet där inte. Så hans tre handfasta råd: Var uppe tidigt på morgonen eller sent på kvällen för då är ljuset annorlunda och bättre. Råd nummer två: Huka dig eller klättra upp på en höjd eller fotografera speglingen i en vattenpöl. Råd nummer tre: Fånga något mer än ”bara” motivet. Kanske händer det något, som att ett kärlekspar går förbi. Det var allt. Das war alles. Sådana där råd som jag själv lärde mig när jag började läsa fotoböcker vid pass 11 års ålder. Men det här med kärlekspar? Det är klart att det finns en presumtion att två personer som går långsamt och håller varandra i handen, tittar varandra djupt i ögonen, faktiskt är ett kärlekspar. Men två åttioåringar som hasar fram med varsin rullator? De är kanske också ett kärlekspar? Ska man fråga först innan man tar bilden? Nu kan det ju vara två 17-åringar som står och hånglar runt lite i en busskur i väntan på buss 502 och som inte alls tycker om att bli fotograferade. Det är inte lätt att vara fotograf med digitalkamera när det är så lätt att fotografera. Lämnar man kameran till en makakiapa så går man ju

tydligen miste om upphovsrätten. Detta enligt den diskussion som varit kring fallet där fotografen blev fråntagen sin kamera och makakiapan tog en en massa bilder på sig själv. Men å andra sidan är ju makakiapor sällsynta i gatuvimlet i Stockholm så risken att förlora kontrollen över sina foton är minimal.

Riktiga sjukdomar som finns, men ändå inte finns… (32)

Undrar om det finns någon medicinsk disciplin som tar sig an *sjukdomar* som egentligen inte är några sjukdomar? Undrar vilken medicin eller vilken terapi som rekommenderas för att bota eller i vart fall lindra smärta och ångest till följd av dessa ”sjukdomar”.

Det finns ju en hel del sådana där åkommor eller sjukdomar. De har ju dessutom namn, vilket med tillräcklig klarhet anger att de finns. En del allvarliga och andra kanske mindre allvarliga. Några få exempel: Svartsjuka, trånsjuka, lappsjuka, inbillningssjuka (oklara symptom), gubbsjuka, avundsjuka (finns en kunglig variant också), grälsjuka, ”illa däran”, pratsjuka, sällskapssjuka, kelsjuka, titelsjuka, tvivelsjuka, värpsjuka (bara hönor?), spelgalen, skogsvild och skogstokig, Hasse Alfredssons ord ”skogsond” är oklart, byxångest, militär simulantsjuka, arkivsjuka, gjutarfrossa, skrivkramp, tunghäfta, snålsjuk och sjuksnål. Det måste finnas fler. Högmod och fåfänga är väl inte några sjukdomar?

Aftonbladets oacceptabla löpsedel (33)

Jag måste erkänna att jag inte kan avstå från att titta på löpsedlarna som finns uppsatta överallt. I dag blev jag rejält förvånad över Aftonbladets löpsedel. Den lyder så här: ”Stor intervju med Bergqvist: *Löfvén borde få tummen ur arslet.”* Jag vet ju knappt vem Bergqvist är, men anar att det är skådespelaren som med fenomenal förmåga lyckades spela alkis i en tv-serie om fastighetsmäklare. Han spelade så väl så att man fick uppfattningen att han själv hade befunnit sig i ett visst deliriskt tillstånd minst ett antal tillfällen. Nu är frågan om man kan acceptera ett sånt språkbruk på en löpsedel. Även om det är en famös kvällstidning, som nu kommer ut på morgonen. Statsministern är ändå statsministern och vad det hela går ut på har jag inte en aning om. Men i mina ögon och i mina öron så är det ett fullständigt oacceptabelt sätt att uttrycka sig på och detta även om

det råkar vara på Aftonbladets löpsedel.

Däremot så reagerar jag inte på tidningen Metros löpsedlar i dag. Överrubriken var: ”Bönderna fick svettas rejält” Därunder var huvudtexten på löpet: ”Vi ligger sist på lyckoindex bland nordiska länderna. Forskare: *”Så kan vi öka lyckan i Sverige.”* Det löpet får godkänt. Ambitionen att öka den samlade lyckan tycks ju vara en förhoppning i god utilitaristisk anda. Klart är emellertid att Bergqvist inte på något sätt bidrar till att öka lyckan i vårt samhälle. Han tycks närmast vara en olycka, vilket möjligen även gäller nattredaktören på Aftonbladet.

Drottning Victoria hölls fastspänd som barn (34)

Den lilla flickan Victoria, som senare blev drottning Victoria av Storbritannien, hade ett märkligt och skräckslaget förhållande till sängen: Till natten spändes nämligen Victoria fast i sängen med lösa knutar runt handlederna för att s.a.s. hållas ren, en ceremoni som födde rädsla och ångest hos det lilla barnet. Under lång tid förknippade Victoria också sängen med död – hon drömde om en försjunken trädgård där man faller djupare och djupare ned i underjorden, dras ner och drunknar i ett bottenlöst mörker. Eller dör i barnsäng, såsom Victorias kusin Charlotte gjorde. Victoria fantiserade om hur den förtjusande Charlotte låg begraven i dammen i Den sjunkna trädgården. Detta skriver hon om i sin dagbok: ”Tänk vilket vackert lik hon måste ha varit! Det mörka blodet, den bleka huden. Som ett tunt porslinsfat, på väg att sjunka ner i en liten svart sjö.” Vilka slutsatser kan man dra av det förhållandet att Victoria som barn var fastspänd i sängen när hon sov?

Elegant honnör och marschanträde av nye ÖB Bydén (35)

Nytillträdde ÖB Michael Bydén mottog sitt ämbete vid en ceremoni vid trappan till Karlbergs slott. Jag var inte där, men jag noterade nogsamt på TV att nye ÖB gjorde en elegant och kraftfull svensk honnör. Det är nämligen skillnad mellan hur honnör görs i olika länder. Dessutom kunde jag direkt se att han inte tvekande vilken fot han skulle använda sig av vid ”marschanträde”. Jo, det är med ett kort steg (halvt steg) med vänster fot som marschen ska påbörjas, även om det är vanligt ”gående” som en civilperson skulle uttrycka

det.

Inom marschmusiken beskrivs marschanträde på följande sätt: ”Avmarschen börjar på slaget efter att stavföraren har sagt ‘marsch!’ (slag två) genom att musikern skjuter fram vänster fot, *med tån fram som om han/hon tänkte sparka iväg en liten boll*. Höger arm pekar rakt framåt som på pendlingens topp. På nästföljande slag (slag ett) sätts foten ner och armen går tillbaka och fortsätter därefter pendla fram och tillbaka samtidigt som fötterna fortsätter att gå framåt på ettan och tvåan. Om stavföraren samtidigt slår in musik så slutar armpendlingen på tvåan och musikern gör sedan ett upptag.”

Frågan är förstås om Michael Bydén hade det där med ”sparka iväg en liten boll” i sinnet när han satte fram vänster fot (ett kort steg). Min egen uppfattning är att en bra dag alltid ska börja med ett distinkt nedsättande av vänster fot och att man inte alls behöver tänka på det där med ”liten boll”. En dag med marschanträde med höger fot riskerar att gå snett. Michel Bydén gratuleras till både ett stiligt honnör och ett distinkt marschanträde.

Ryska äktenskap på 1800-talet (36)

Det är intressant att studera rysk historia och det har jag gjort i omgångar under många år. Vid sådana studier får man bland annat lära sig att skälet till att invånarantalet i Ryssland under 1700- och 1800-talet ökade mer än i Västeuropa var att ryska kvinnor gifte sig tidigare än kvinnorna i väst och att de till följd att detta också fick fler barn.

Den genomsnittliga åldern för kvinnor som gifte sig i England och Frankrike var i början av 1800-talet 25 – 26 år. I Ryssland däremot var giftasåldern i allmänhet 18 år för flickor. Enligt lagen kunde flickorna dock gifta sig redan när det var 13 års ålder, men det flesta väntade till 18 år. Då ansågs det vara hög tid att de gifte sig. De godsägare som hade livegna ville gärna att flickorna skulle gifta sig så tidigt som möjligt. Då fick han fler livegna. Det finns till och med berättelser om att länsman i en by samlade giftasvuxna unga pojkar och flickor i två skilda led och att de sedan kastar lott om vem som skulle giftas bort med vem. I Ryssland var det då mycket vanligt med arrangerade äktenskap. Det var fadern i familjen som ensam bestämde med vem som hans barn skulle gifta sig med. När föräldrarna var överens om giftermålet så formaliserades det hela genom att man

drack en skål i närvaro av alla bybor och bruden framförde då en ceremoniell sång och en särskild bröllopsdans. Innehållet i den där sångerna visar att det inte var med någon glädje som bruden såg fram emot äktenskapet. I många sånger uttryckte flickan sin sorg över att hon tvingades lämna ungdomen och är nedstämd över det öde som drabbade en gift kvinna i dåtidens Ryssland.

En mycket säregen tradition på den ryska landsbygden ända in på 1800-talet var seden att bruden före bröllopet skulle tvättas och badas av andra kvinnor i byn. Hon skulle bada bastu (om det fanns sådan) eller i varje fall i tvättas i hett vatten före bröllopsnatten. När hon klev upp ur det varma vattnet så torkade kvinnorna henne med en handduk. Den vreds ur och vattnet samlades upp. Detta vatten användes sedan för att tillsättas i en äppelkaka (eller något liknande bakverk) som genast bakades och serverades under bröllopsfesten. Badvattnet alltså.

Översättning av engelska inslag i radio (37)

Som trogen radiolyssnare – både SR, NRK, NPR och BBC – har jag noterat att den svenska radion (SR P1) med betydande frekvens tar med snuttar med *intervjuer på engelska* för att sedan omedelbart översätta meningarna till svenska. Första två – tre meningar av intervjupersoner och sedan översättning till svenska. Irriterande, tröttsamt och tidsödande. Allt som sägs på engelska upprepas, vilket gör att programmen blir sega och utdragna. Program i P1 som frossar i detta är exempelvis Konflikt, God morgon världen och Ekosändningarna. Programledarna har troligen inte frihet att göra som de vill eftersom det nog är radions policy att allt ska översättas. I TV har vi inte detta problem eftersom det finns textremsa till hjälp för den som känner att engelskan är svår. Men, hur länge ska vi behöva höra dessa ständiga upprepningar? Kan man inte snart bestämma sig för att vi som lyssnar på Konflikt, Medierna och God morgon världen klarar av engelskan?

En annan närliggande fråga är varför inte SR P1 vågar sig på att köpa in ett eller annat engelskspråkigt radioprogram. Kan man inte tänka sig att SR vågar sig på att sända program på engelska en eller två timmar per dag? Vi som bor här i Stockholm har ju tillgång till BBC på 89,6 MHz tiden 21.00 – 06.00. Sändaren är visserligen bara på 900 w, men räcker ändå väl till inom ett stort område. Men jag har

märkt att det är få som passar på att lyssna på BBC World service som sänder ”News hour” kl. 22.00. En betydligt djupare och bättre nyhetsprogram än det som P1 kan erbjuda. Prova får ni se! Eller höra…

Norsk försvarsdebatt i norsk TV (NRK) (38)

I den gångna veckan hade norsk TV (NRK den 1 oktober 2015) en stor försvarsdebatt med försvarsministern, försvarschefen och ett antal försvarsexperter. Temat var egentligen om förstärkningen av det norska försvaret är tillräckligt med hänsyn till utvecklingen i Ryssland. Som bakgrund kan det vara bra att veta att det norska försvaret i början av 1990-talet tog i anspråk ca. 6 procent av BNP. Numera tar försvaret endast i anspråk drygt 2 procent. Den norska BNP är ökat mycket, men det har även kostnaderna gjort för olika moderna vapensystem. Norge är trots allt ett av de länder inom NATO som satsar mest på sitt försvar och som också kan sägas vara mest beroende av tillförsel av NATO-förband i händelse av krig (förutom de baltiska staterna).

Debattörerna var rörande eniga om att det norska försvaret måste finansiellt förstärkas under de kommande åren och att skälet är den försämrade säkerhetspolitiska situationen i Europa. Debatten rörde även vilka ”materielprojekt” som ska avvecklas för att ge plats till nya materiella satsningar.

Från svenskt perspektiv är det förvånande att man i Norge kan diskutera landets framtida försvar utan att beröra utvecklingen hos det svenska försvaret. Förutom i Finnmark, där Ryssland når fram till Norge, ligger ju Norge ”bakom” Sverige och är därför i högsta grad beroende av hur vi kan försvara oss. I debatten sades inte ett ord om att det svenska försvaret har hamnat på så låg nivå att försvarsförmågan numera är mycket låg. Vi minns vad svenske ÖB sa om ”envecko-försvaret”. Inte ett ord om att värnplikten avskaffats i Sverige, men delvis bibehållits i Norge och Danmark. Inte heller ett ord om utvecklingen av det finländska försvaret. Något sades visserligen om opinionsförändringen i Sverige rörande NATO-medlemskap, men väldigt kort och utan någon egentlig analys.

Ska man diskutera den säkerhetspolitiska situationen i Norden måste man ha klart för sig att Finland aldrig trott att man kunnat hindra en angripare från att komma in i landet. Däremot har man haft

och har ett mycket kvalificerat försvar för att föra fördröjningsstrid och för att störa etablerade försörjningslinjer. Planeringen har enkelt varit att Ryssland ”ska köra fast” i Finland så att det ska ta längre tid och kräva fler förband än vad angriparen vill avstå, vilket i sig har avskräckande effekt. I Sverige satsade vi tidigare på att ”angriparen ska inte komma i land”, vilket han naturligtvis ändå kunde göra om han satsade tillräckliga resurser. Över landgränsen kunde han endast komma om han tagit sig genom Finland. Den militära ledningen i Sverige kalkylerade under 1980-talet med att man skulle kunna oskadliggöra 20 – 22 divisioner, men inte fler. Marginalteorin innebar att kostnaderna och tidsåtgången skulle vara så stor att angriparen avstod från att angripa. I Norge, som hela tiden satsade stort på försvaret av Nordnorge, var strategin att stoppa angriparen från att ta sig vidare från Finnmark. När det gällde mellersta och södra Norge var och är landet i extremt hög grad beroende av i vilken omfattning Sverige kan försvara sig. I detta perspektiv är det anmärkningsvärt att man i dag (oktober 2015) kan diskutera norskt försvar utan att omedelbart även ge sig in på att bedöma betydelsen av den svenska nedrustningen.

Inledningen till Encyklopedien (39)

d´Alemberts bok ”*Inledningen till Encyklopedien*” kom ut 1751 och brukar betecknas som den bästa introduktionen till upplysningen om kulturrörelse. Det har till och med sagts att denne inledning *är* upplysningen. Den utgör ett slags manifest, en programförklaring, inte bara för den stora encyclopedien som sådan utan till upplysningens hela filosofi. Författaren redogör för den kunskapsteoretiska grundvalen och visar hur man bygger upp säker kunskap om verkligheten. Han skiljer det rationella från det spekulativa, han propagerar för förnuftet och talar varmt om folkets bildning. d´Alembert var matematiker och var även en framstående filosof. Fredrik den store skrev om honom: ”Många män har vunnit strider och erövrat provinser, men få har skrivit ett så fulländat verk som Inledningen till Encyklopedien.” Märk den lilla bokstav ”e” i slutet av ordet Encyklopedien – den bokstaven tackar jag särskilt för.

Bokverket hade två redaktörer, Diderot och d´Alembert. Det huvudsakliga ansvaret kom att vila på Diderot, men d´Alembert svarade mest för det matematiska innehållet i encyklopedien.

Inledningen till Encyklopedien kom ut första gången på svenska 1981 då boken gavs ut av förlaget Carmina 230 år efter originalet. Inledningen till den svenska utgåvan skrevs av Tore Frängsmyr och översättningen gjordes av Jan Stolpe (som bl.a. översatt Platon). Dessa båda herrar har i hög grad bidragit till att sprida kultur i höga nord. Frängsmyr var tidigare professor i vetenskapshistoria vid Uppsala Universitet och även, bland mycket annat, kulturskribent i Upsala Nya Tidning (UNT, det ska vara *ett* p). Han har lärt mig mycket.

Varför har Finland ett försvar? (40)

MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) tillhandahåller en hemsida på nätet som har rubriken ”Säkerhetspolitik.se”. Där anges att informationen tagits fram tillsammans med ett stort antal andra myndigheter. Sidan har alltså i hög grad officiell karaktär.

På sidan redogör man för det aktuella läget för försvarsmakterna i våra grannländer. Om Finland skriver man bland annat:

”En starkt bidragande orsak till att Finland inte har övergett tankarna på ett territoriellt försvar är närheten till Ryssland och de tidigare krigen mellan länderna.”

Vad är det som står där egentligen? Har Finland som självständig nation ens någonsin övervägt att ”överge tankarna på ett territoriellt försvar”? Man kan ju gott konstatera att det närmast är ett axiom att en försvarsmakt primärt är till för att försvara det egna territoriet och den egna befolkningen. Vidare sägs det i texten från MSB att ”en starkt bidragande orsak” är ”närheten till Ryssland” och de tidigare krigen. Jojo, man kan nog utgå från att Finland, varmed jag avser alla finländare, är fullt medvetna om vilken stat som ligger öster om Finland och att många även har kännedom om de krig som ägde rum under 1900-talet. Finland har även kännedom om vad som finns i den ryska arsenalen. Ska man raljera och ironisera om detta? Nej, egentligen inte. Men jag kan inte låta bli att notera att informationen på MSB:s hemsida befinner sig på dagisnivå och alltså inte tillför någon information alls. Ska bli intressant att se om informationen tas bort.

http://www.sakerhetspolitik.se/Forsvar/Internationellt/Forsvaret-i-andra-lander/

Speech recognition (SR) (41)

Det här med taligenkänning eller *Speech recognition* (SR) är rätt fascinerande. Möjligheten att tala in en text har funnits länge, men det är först under det senaste åren som det har blivit riktigt bra. Det är i varje fall min uppfattning. Det finns dock olika former av SR. Alla som har en iPhone eller iPad känner till funktionen Siri. Där ser man lätt hur bra SR-funktionen är. Det ledande programmet på området är Dragon som finns för både Windows och Mac. Det är en programvara som funnits länge och som används världen över och av bland annat läkare och jurister. I reklamen för programmet Dragon säger man att man klarar att diktera tre gånger snabbare än om man skriver på tangentbordet samt att säkerheten i programmet är 99 %. Det innebär att i stort sett alla ord blir korrekt återgivna av programvara. Min erfarenhet är dock att dikteringen kan vara snabbare än tre gånger skriven text. Snarare 4 – 5 gånger snabbare. Men beror förstås på hur snabbt man skriver.

Nu tycker jag inte alls att man ska underskatta SR-funktionen som finns hos iPad. Om man går till ”anteckningar” så hittar man symbolen för mikrofon på tangentbordet. Helst ska man använda en särskild mikrofon för att kunna diktera rakt in i programvaran på bästa sätt och med ett minimum av störningar från omgivningen. Min erfarenhet är att det fungerar förhållandevis bra, samtidigt som det dock är rätt besvärligt att efteråt göra rättelser och ändringar i texten. Min slutsats är att dikteringsfunktionen i min Ipad är utmärkt att använda sig av om man bara vill åstadkomma en råtext – som exempelvis anteckningar. Det optimala tycks vara att kunna göra diktamen efter det man har avslutat ett telefonsamtal. Men ska man skriva mera genomtänkta texter i form av yttranden och inlagor så är det nog bättre att använda sig av tangentbordet. Då kommer alla tio fingrarna till användning och man hinner tänka också. Det finns nämligen en betydande risk att det blir ganska bluddrig text om man talar in den. Men vi är alla olika och det lär gå att träna upp sig till att bli bra på att diktera.

The New York Times (42)

Nu firar *The New York Times* att man har nått upp till 1 miljon prenumeranter på de digitala tjänsterna. *The Grey Lady!* Det är tidningens

smeknamn (nickname). Pappersupplagan är knappt 1,4 milj på vardagar och lite lägre på helgerna. Det innebär att antalet digitala prenumeranter snart närmar sig antalet pappersprenumerationer.

Tidningen har för mig ett alldeles särskilt värde. Det är en nyhetskälla som jag känt att jag kunnat lita på. Tidningens devis är ju *”All the News That's Fit to Print”*, vilket det nog ligger en del i. Den som har tillgång till NYT:s arkiv har en ofantligt rik källa att ösa ur. Jag har aldrig haft någon prenumeration på NYT, men jag har då och då haft möjlighet att gå till läggen och läsa om vissa dagar i nyhetsflödet. En gång satt jag några timmar och läste om Cuba-krisen och fick en riktigt bra och djup analys över vad som hände de där dagarna i oktober 1962. NYT erbjuder ett djup i rapporteringarna som inte finns och aldrig funnits i svenska tidningar. Det är märkligt att inte svenska tidningar helt enkelt köper in material från NYT. Har man ambitionen att följa en viss fråga i den internationella politiken så är NYT den givna källan (tillsammans med Jerusalem Post). Min gissning är att NYT är den främsta informationskällan för många diplomater och utrikesförvaltningar. ”Alla läser NYT och nästan alla läser Der Spiegel och Jerusalem Post”. Så sa en gammal diplomat till mig.

Norsk officer sköt tre sovjetiska gränsvakter på 1960-talet (43)

För drygt ett år sedan sände den norska televisionen ett program om en gammal man som i yngre dagar som NATO-agent hade tagit sig in i Sovjet. Det var bonden, läraren och sexbarnsfadern *Arne Lund* från Nordreisa i norra Norge. Han berättade i programmet att han för mer än 50 år sedan via Finland hade tagit sig in på sovjetiskt territorium. Det gjorde han sju gånger och den sista gången blev han upptäckt och fann sig tvingad att skjuta ihjäl tre ryska gränsvakter. Händelsen skulle ha ägt rum i början på 1960-talet och har aldrig tidigare kommit till offentlig kännedom. Jag har försökt förmå SVT att köpa in programmet (de byter program med NRK), men har inte haft framgång med mina ansträngningar. Men jag vill gärna här återge huvuddragen av uppgifterna i programmet. De är sensationella.

Journalisten Morten Jerntoft är en av Norges främsta experter på frågor om underrättelseaktiviteter på Nordkalotten under kalla kriget. Han fick tillfälle att lyssna till Lunds berättelse när denne låg svårt sjuk på sjukhus. Han avled endast fyra dagar senare. Jerntoft uppger

att han kritiskt granskat uppgifterna. En fråga var naturligtvis varför USA rekryterade en norsk värnpliktig officer för att utföra ett extremt farligt uppdrag inne i Sovjet. Uppgifterna är inte bekräftade av norska myndigheter eller på annat sätt. Många bedömer dock att i varje fall huvuddragen av berättelsen är sanna. Uppgifterna har inte heller dementerats, vilket i och för sig är naturligt.

Det är sedan tidigare känt att underrättelseagenter gick över gränsen från Finland till Sovjetunionen under det s.k. kalla kriget. Vid minst ett tidigare tillfälle har sådana gränsövergångar kostat livet för en sovjetisk gränsvakt. Redan tidigare har det även framkommit uppgifter att norska medborgare var engagerade i underrättelsearbete mot Sovjet i Finland. Att den amerikanska underrättelsetjänsten genomförde operationer utan att informera värdlandet också anses känt. Men att en namngiven norsk medborgare på agentuppdrag sköt tre gränsvakter till döds är en stor nyhet.

Det hela ska ha ägt rum 1962, vilket är drygt fem år efter det att de tidigare kända agentuppdragen i Finland hade upphört och två år efter att en av kalla krigets allvarligaste diplomatiska kriser berörde Nordkalotten. Den 1 maj 1960 sköts ett amerikanskt spaningsplan U2 ned över sovjetiskt territorium (nära Sverdlovsk) när flygplanet var på väg mot norska Bodö. Den amerikanske presidenten Eisenhower ertappades med en ren lögn då han först förnekade att planet var på spionuppdrag. Det handlade i själva verket om avancerad fotospaning, påstod han. I själva verket var det fotouppdrag.

Den norske statsministern Gerhardsen och utrikesminister Lange hävdade att Norge var ovetande om att flygningen gått över sovjetiskt territorium. Norge protesterade också officiellt hos USA mot flygningen. Händelsen skapade också problem i relationen mellan Norge och USA. Planet sköts ned av ryska lv-robotar. Den amerikanske piloten hoppade i fallskärm och togs till fånga. Piloten Francis Power blev omedelbart världskänd då han visades upp i rysk TV. Hade Arne Lund två år senare tagits till fånga som norsk officer på agentuppdrag inne i Sovjet hade Norge kunnat hamna i en svår utrikespolitisk situation. Det var ett högt spel både för Arne Lund och för hans uppdragsgivare.

Arne Lund var värnpliktig officer i norska artilleriet under 50-talet. Han fick bra betalt för sina uppdrag, men om det var detta eller ideologisk övertygelse som drev honom är oklart. Eller en kombination. Själv hade han inte några kunskaper i ryska och hade inte några

förutsättningar att försöka ”prata sig ur” situationen om han blev upptäckt. Efter händelsen med de tre gränsvakterna sa han nej till ytterligare uppdrag och kontakten med uppdragsgivaren upphörde. Han var verksam i många år som jordbrukare och lärare i sin hemby. Tidvis var han deprimerad och grät då på ett oförklarligt sätt. Hans fru och sex döttrar kände inte till att han åtagit sig uppdrag att gå in i Sovjet. Han avled 2014 och några dagar före sin död berättade han för en gammal god vän och för journalisten Morten Jentoft att han hela tiden förföljts av minnet av gränsvakterna ansikten då de träffades av hans skott.

Han gick in i Sovjet från Finland genom att klippa upp taggtrådsstängslet. Han var beväpnad med pistol med ljuddämpare och med sig hade han två giftampuller för att kunna ta sitt eget liv. När han var på väg tillbaka till den finska sidan för att passera genom den öppning han tidigare gjort i stängslet blev han upptäckt av tre gränsvakter som höll på att reparera stängslet. En av vakterna upptäckte honom och han sköt då både honom och de två andra. Gränsvakterna hade lagt ifrån sig sina vapen när de höll på att reparera stängslet. I reportaget sa han att inte trodde att de avled på en gång. Han vill inte berätta hur mycket han fick för varje uppdrag, men han berättar att uppdragsgivaren hade kontaktat honom genom en amerikansk officer som talade god norska. Efter hans död har hans döttrar funnit en armépistol och sprängämne undangömt på familjens gård. Han tjänstgjorde under lång tid som värnpliktig officer i norska armén.

Arne Lund fick löfte om att han skulle få en tjänst som lärare på en viss ort om han åtog sig att vara underrättelseagent. Han fick också en sådan lärartjänst.

I filmen antyds det att han skulle ha haft med sig paket som skulle placeras på vissa bestämda platser inne på det sovjetryska området och det spekuleras i om paketen innehöll sedlar eller radioutrustning (snabbsändare?).

Officiellt har händelsen aldrig tidigare omtalats och inte heller har det skrivits något om det i medial. Själv har jag svårt att tro att det var frågan om att placera pengar i gömmor eller radioutrustning. Närmast till hands att gissa på var att det handlade om att få ut personer från Sovjet. Men det antyds inte något om detta i filmen. Det är rätt märkligt att SVT inte vill sända filmen, som enligt min mening är mycket intressant och därför bör sändas i svensk TV.

Du kan fortfarande se programmet på NRK:

https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/MDUP11001913/29-10-2013

Kan substansbegreppet fullt ut förstås? (44)

För en tid sedan fick jag tillfälle att något fördjupa mig i *Leibniz substansbegrepp*. Ytterst intressant det hela. Leibniz använde hela sin begåvning till att försöka förklara och förstå begreppet substans, i första hand utifrån Aristoteles lära. Substansbegreppet är ett av de viktigaste begreppen i Leibniz metafysik och inom hela filosofin. Substansen fungerar som logiskt subjekt. Svarande mot varje individuell substans är dessa individuella begrepp, en individs väsen, som omfattar alla bestämningar som prediceras om substansen. I en individuell substans begrepp är en gång för alla allt det inneslutet som någonsin kan hända den och genom att betrakta detta begrepp är man i stånd att se allt som i sanna omdömen kan utsägas om substansen ifråga. Svårt va? Leibniz kom fram till att vi inte kan beskriva substansen därför att den saknar egenskaper och det som saknar egenskaper brukar inte tillskrivas existens, men det kan och bör vara annorlunda med själva substans-begreppet. Vi vet inte svaret och frågan är om vi någonsin kommer att få veta det och om vi vill veta det. Aristoteles hade uppenbara problem att klargöra substansens karakteristika utan att använda sig av termer som hänför sig till egenskaper. Trots att Aristoteles levde för över 2 300 år sedan har frågan om substansens innebörd inte fått sin slutliga förklaring.

Besvärligheter med den amerikanska flaggan (45)

Amerikanerna är galna i flaggor. Sina egna i varje fall. Det finns ju massor av flaggor i skolor, militärförläggningar och andra liknande ställen. Nu är det 50 delstater och fler blir det nog inte. Men varje gång man har tagit in en ny stat i unionen så har man fått sy nya flaggor med rätt antal stjärnor. Det där har jag funderat en del på. Inte legat sömnlös eller så, men ändå låtit tankarna stanna vid frågan. Mellan 1959 och 1960 var det 49 stjärnor. Under knappt ett år. Det var alltså efter att Alaska upptagits som delstat och före Hawaii blev delstat. Undrar hur många av alla avlagda flaggor från den tiden som finns undangömda? Har man bytt ut alla flaggor eller syddes de helt enkelt om? Man kan avgöra på en del gamla foton när de är tagna genom att granska hur flaggorna såg ut. Amerikanerna är noga med

det där. Hur många delstater hade USA under inbördeskriget? Kan du svara på den frågan är du duktig. Rätt svar är 34 och 35. I början av kriget var det 34 delstater och i slutet av kriget 35 delstater. West Virginia anslöt sig under kriget. Så var det. En annan fråga som behöver utredas en annan dag är varför USA har ändrat sin *örlogsgös* till en ganska ful vimpel med en orm och en devis. Men det kräver en särskild utredning. Vad en örlogsgös är? Det är den där lilla vimpeln som örlogsfartyg för framme i fören.

Sända eller skicka? (46)

Av någon anledning blir jag ibland nästa överkänslig för ord. Vill väga orden och smaka på dem. Gång på gång blir jag lätt irriterad över ordet *skicka* när det används i betydelsen ”sända ett meddelande”. På knappen i rätt många program i min dator står det ”skicka” när det i stället kunnat stå ”sänd”. För mig är den närmast till hands liggande översättningen av det engelska ordet ”send” just det svenska ordet ”sänd”. Varför denna lilla gnagande irritation? För mig konnoterar ordet ”skicka” närmast betydelsen ”skicka med något med en person som ändå ska åka till en viss plats”. Ungefär så här: ”Du, Anna, du ska ju åka och träffa Per nästa helg – kan jag få skicka med dig den här boken till honom?” Sända däremot är någon form av transport utan att någon annan preciserad person (eller objekt) är engagerad som transportör. Jag sänder ett brev med posten. Ibland eftersänder jag post. Jag lyssnade på en radiosändning. Nyheten sändas ut redan på morgonen. NASA sände ut astronauter i rymden, de skickade inte ut några i rymden.

Ordet ”skicka” har många synonymer: sända, försända, avskicka, befordra, frakta, forsla, transportera, skeppa, låta avgå, posta, tillställa, överflytta, förpassa och en hel del andra ord. Men ordet återfinns även i andra konstellationer och betydelser. Man ska ”skicka sig”, vilket betyder att man ska uppföra sig väl. Men kan vara ”skickad för” något, vilket innebär att man är lämplig eller lämpad för något. Sedan finns ju orden och begreppen skickelsediger, skicklig och skicklighet.

Nu var ju frågan om det heter ”sända” eller ”skicka” när jag med en tangenttryckning bestämmer mig för att denna text ska sändas/skickas till min bloggsida så att ni kan läsa den. Tja, jag förespråkar ordet ”sända” och tillåter mig att tro att den hos Google som översatt

ordet ”send” med ”skicka” inte hade fullt klart för sig skillnaden mellan det ordet och ordet ”sända”. Det är fullt tillåtet att ha en annan uppfattning. Men nu sänder jag detta meddelande till min bloggsida. Alternativt skulle jag kunna tänka mig att säga: Nu *överför* jag detta meddelande. Bättre sänt än aldrig…

Här skall tändas! — Tänt var det här! — Eld i berget! (47)

Det finns en hel del standardiserade språkliga längre uttryck som används av yrkesfolk eller helt enkelt utvecklats inom ett visst fackområde. Det kan vara frågan om rena kommandoord. Ett exempel är när sprängarbasen eller gruvarbetaren med hög röst ropar: ”*Här skall tändas! — Tänt var det här! — Eld i berget!* Det rör sig alltså om olika moment fram till själva sprängningen, som nog kallas för ”skott” av yrkesfolk. Var och en som sysslar med sprängverksamhet vet vad varje moment i serien av kommandona betyder. Detsamma gäller inom militär verksamhet. Exempelvis: ”*Lägg an — skott kommer — eld!”*. Det handlar här om riskfylld verksamhet där det är viktigt med fasta och tydliga kommandon för att undvika ödesdigra missförstånd. Motsvarande finns förstås inom luftfarten och sjöfarten.

Frågan är i vilken omfattning det finns motsvarande standardiserade uttryck eller kommandon inom andra områden. Hur kan det låta i ett restaurangkök? Heter det: ”*En Biff Rydberg beställd — vänd – vänd igen — knäck ägg — sås på — klar — bär ut!”* Jag vet ju inte hur det är, men jag har förstått att det kan vara väldigt stressigt i ett restaurangkök när det sitter 12 hungriga herrar och väntar på sin Biff Rydberg. Mera sällan 12 hungriga kvinnor.

En inte helt obekant Nobelpristagare (48)

Nu kan jag själv med fasthet i rösten säga: Äntligen en Nobelpristagare i litteratur som jag har läst. Det var annars länge sedan. Möjligen hade jag läst Singer, men det minns jag inte riktigt. När jag läste *Svetlana Aleksijevitjs* bok *Kriget har inget kvinnligt ansikte* uppfattade jag henne som en skicklig och mycket energisk journalist, men inte mer än så. Hennes politiska engagemang kände jag ju till. En reportagebok bland andra. Hon hade intervjuad ett stort antal kvinnor som varit med i andra världskriget och sedan blivit mer eller mindre bortglömda eller undangömda i det sovjetiska samhället.

Men jag förstod inte att det var en författare i Nobelklass som jag läste. Men det beror väl på att jag inte har förmåga att alltid förstå de litterära kvaliteterna. I samma klass som *Ryszard Kapuscinski* tycker jag. Nu kan det ju vara så att akademien inte bara gått på de litterära värden utan även noterat vikten av att stödja en författare som arbetat och arbetar under svåra förhållanden i Europas värsta diktatur. Under några år kände hon sig tvingad att sitta i Göteborg och skriva, men nu är hon tillbaka i Vitryssland (Belarus).

Jag tycker det är en svaghet i rapporteringen i dag att det inte tydligt sägs att Nobelpristagarens böcker inte finns att köpa på ryska i Vitryssland och Ryssland. Jag tror nämligen att det är så. Hon finns i praktiken inte tillgänglig för den ryska och den vitryska läsande allmänheten. Jag har tidigare skrivit att *Anne Appelbaums* två stora reportageböcker har översatts till ryska, men i praktiken aldrig funnits tillgängliga för ryssarna. Boken om Gulag trycktes enligt uppgift från Applebaum i 1 000 exemplar på ryska och det mycket oklart var de böckerna fanns att köpa. Även boken om Järnridån är översatt till ryska, men det verkar som om författaren inte själv vet om och var de såldes.

Någon journalist bör omgående ta reda på om dagens Nobelpristagares böcker finns att köpa på ryska språket. Det är ju det språk som hon skriver på och hennes kvaliteter bör väl bedömas utifrån hennes förmånga på sitt modersmål.

Två veckor efter mordet på den ryske oppositionelle Boris Nemtsov i Moskva beskrev Svetlana Aleksijevitj i ett debattartikel i Göteborgsposten (mars 2015) ”Ryssland som gripits av patriotisk hysteri och som är på väg in i diktatur och inbördeskrig”. Hon har politiskt engagemang.

All heder och ära till Svetlana Aleksijevitj för allt hennes arbete, men visst kan det vara så att svenska akademin velat sparka in en stor fot rakt i ansiktet på diktatorn Putin och diktatorn Lukasjenko. De är ju dessa som hindrar det mesta av fritt tankeutbyte i de två staterna. Vi tackar akademien för ställningstagandet för yttrandefriheten. Hoppas nu bara att Nobelpristagarens arbeten kommer att finnas tillgängliga på ryska.

Författaren har en egen hemsida:

http://www.alexievich.info/booksEN.html

Undertiteln på hennes hemsida är ”Voices from Big Utopia”. Vilket land som är Big Utopia får var och en själv försöka att lista ut.

En liten liten klassmarkör för länge sedan… (49)

Jag började läsa om Turgenjevs lilla pärla: Min första kärlek. En bok från Ryssland i mitten av 1800-talet. Där talas det om en ung man som hade en häst, som han sadlade själv. Just detta ”sadlade själv” väckte min nyfikenhet. Efter lite eftertanke kom jag naturligtvis fram till att detta att sadla själv eller beordra en stallknekt att sadla hästen var en mycket tydlig klassmarkör eller statusmarkör. En högreståndsperson sadlade aldrig sin häst – han eller hon red hästen och inte något mer än så. Rykta, vattna och utfordra gjorde någon annan. Jag har läst skildringar där lantjunkaren helt sonika säger till sin betjänt: Se till att min häst är sadlad till klockan nio. I dagens samhälle skulle väl motsvarade vara att be sin privatsekreterare att köra fram bilen och se till att den är fulltankad. Hur många har det så i vårt samhälle i dag? Turgenjevs gestalt hade kanske en favorithäst som han själv ville sköta, men i andra fall var det nog en tydlig klassmarkör.

Finns Nobelpristagaren Aleksijevitjs böcker att köpa i Ryssland? (50)

SvD:s korrespondent i Vitryssland, Anna-Lena Laurén, skriver i dag att ”varken ryska eller vitryska medier har i särskilt hög grad intervjuat eller uppmärksammat Aleksijevitj under alla de år som hon har skrivit, trots att hon har blivit en bästsäljare i västvärlden och hennes böcker höjts till skyarna i Europa.” Det är ju allmänt känt förstås. Men det som jag som läsare vill veta är om Aleksijevitj har funnits och i dag finns att köpa i bokhandeln i Ryssland. På ryska alltså. Det är en viktig fråga. Hon är publicerad på ryska, förvisso. Det är ju hennes eget språk. Men det är så i Ryssland att regimkritisk litteratur ges ut på små förlag som inte har några distributionskanaler och är räddhågade inför regimens knytnävar. Upplagorna är nog också små. Om ett förlag i Ryssland trycker 1 000 exemplar så kan man väl gissa att de säljs till intellektuella i Moskva och S:t Petersburg. Men det jag vill veta är om jag i dag skulle kunna gå in en bokhandel i Sverdlovsk eller Murmansk och köpa några av Nobelpristagarens böcker. Kan jag det? Eller är hennes böcker i praktiken bara förbehållna oss i väst som sällan har personlig erfarenheter av den repressiva regimen i Sovjet och Ryssland. Journalistiken borde kunna ge ett svar.

Det är nämligen högst märkligt om det är så att en Nobelpristagare år 2015 inte finns att läsa i sitt hemland (Vitryssland och Ryssland). Dessutom handlar det ju om bekännelselitteratur som i synnerlig grad berör ryssarna själva. Man ska tänka på att Ryssland ännu inte har gjort upp med sin egen historia. Lenins vaxdocka ligger kvar där på Röda torget och Ljubljanka finns kvar som FSB:s högkvarter, trots att alla känner till NKVD:s tortyrkammare.

Svetlana Aleksijevitj igen (51)

Svetlana Aleksijevitj har nu i en intervju sagt att Nobelpriset betyder mycket för yttrandefriheten. Så är det förstås. En stor researcher och journalist har fått sitt välförtjänta pris, men det som akademien verkligen ville uppnå var säkerligen att yttrandefriheten hyllas och värnas. Då gäller det inte yttrandefriheten i Europa eller Nordamerika utan i Belarus och Ryssland. Min fråga är fortfarande obesvarad: *Finns hennes böcker i dag att köpa i de två länderna?* Är Nobelpristagaren i praktiken utgiven i sina två hemländer? Frågan är viktig för den ger svaret på om det finns någon yttrandefrihet där borta. The New York Times skriver i dag att pristagarens böcker inte har givits ut i Belarus efter 1994. Hur många år är det? Just det, 21 år av tystnad som den råa makten har lagt över författarens utgivning. I dag är det val i Belarus. Nu vill jag också veta om böckerna finns att köpa i Ryssland. Jag gissar ju svaret, men vet inte. Borde inte böckerna på ryska finnas att köpa även här i väst? Det går ju lätt att sända böckerna till vänner i Ryssland. Eller kan de redan nu köpas på postorder från Vladivostok?

Aleksijevitj betraktas ju som en av de viktigaste skildrarna av det postsovjetiska samhället. Flerfaldigt prisbelönad, bl.a. Svenska PENs Tucholskypris, Triumphpriset, Leipzig-bokmässans litteraturpris och det polska Kapuscinskipriset (2011). Det polska priset fick hon nog mest för boken *”Kriget har inget kvinnligt ansikte”*. Sedan blev det Nobelpriset. Egentligen är hon en stor skildrare av både totalitära Sovjetunionen och det postsovjetiska samhället.

Men allt detta ställer den övergripande och intressanta frågan: Hur mycket eller hur lite av hennes verk finns i praktiken att få tag på för den ryska läsande allmänheten? Finns Kapuscinskis böcker att köpa? Finns Anne Applebaums böcker att köpa? Finns Catherine Merridales bok *”Ivans krig”* att köpa på ryska? Finns Solzjenitsyns

böcker på ryska att köpa i Ryssland i dag? För övrigt är det märkligt tyst om Solzjenitsyn numera. Han fick priset 1970 och tvingades i praktiken att lämna Sovjet. Förklaringen till att han fick priset överensstämmer rätt mycket med skälen till att Aleksijevitj nu har fått priset. Men har journalisterna glömt bort Solszjenitsyn?

Finns det stora arbetet *"Kommunismens svarta bok"* att få tag på i Ryssland på ryska?

Kommunismens svarta bok blev tämligen kontroversiell när den gavs ut. Det är ett samlingsverk med flera författare. På ryska publicerades den år 1999 i 5 000 exemplar. I samband med publiceringen skrev den tidigare medlemmen i politbyrån Alexander Jakovlev en artikel i anledning av boken (en antologi). Titeln på artikeln var *"Bolsjevismen – 1900-talets sjukdom"*. En andra upplaga på ryska publicerades senare med stöd av det ryska politiska partiet "Union of Right Forces" (SPS) i 100 000 exemplar och distribueras gratis. Men hur och till vilka den gavs bort har jag aldrig lyckats få reda på. Jag undrar verkligen i hur stor omfattning den fick spridning i Ryssland. Kommunismens "Svarta bok" skildrar inte bara utrotningarna i Sovjet utan även i Kina, Kambodja och andra kommunistiska länder.

Kommunismens "Svarta bok" skrevs på franska och har sedan översatts till engelska samt även svenska. Den engelska texten finns fritt tillgänglig på nätet:

http://www.jrbooksonline.com/PDF_Books/blackbookcommunism.pdf

Den som nu inte får tag i Aleksijevits böcker kan förslagsvis ägna några timmar åt att läsa Kommunismens svarta bok. För övrigt såg jag att hennes bok *"Kriget har inte något kvinnligt ansikte"* förra veckan kunde köpas för 85 kr i Pocketshop, men att de nu naturligtvis är slutsålda. Förlaget Ersatz trycker dock nu ny upplaga, men inte i pocket. Det blir en hardcover tills vidare. Lite märkligt att man inte passar på att trycka en nya upplaga av pocketutgåvan eftersom den ändå redan var utgiven. Det behövs bara några tangenttryckningar och några dagar på tryckeriet för att få fram en ny upplaga. Både på Adlibris och Bokus är pocketupplagan borttagen. Det står inte ens att den är slut på förlaget. Bara borttagen. Så fungerar tydligen kapitalismen. En liten stund funderade jag på om Aleksijevitj själv har godkänt det eller om det endast är ett "påhitt" av förlaget. Det är nog ett påhitt. För övrigt tycker jag att författaren nu, efter att ha fått prispengarna, ska lägga ut alla sina böcker på ryska på nätet som pdf-

böcker. Det skulle vara det bästa sättet att få spridning av verken. Dessa innehåller ju ett angeläget budskap.

Betyder namnet California något? (52)

Bor man i underbara California (Kalifornien) så lever man ju alltid med delstatens namn på något sätt. Kan man då undvika att fundera över vad själva ordet betyder? Lite etymologiskt lagd kan man ju få vara även som glad amatör.

Namnet, eller ordet, härstammar från de spanska conquistadorerna som upptäckte Baja California (nedre California, halvön som tillhör Mexico) redan 1533. De kallade det ljuvliga landet för ”Califia” efter en paradisisk ö som omtalades i en romantisk bok med titeln *Las Serges de Esplandian.* Boken skrevs omkring år 1510 av den spanske författaren med namnet Garci Rodríguez de Montalvo och lär ha varit populär bland de spanska upptäcktsresande

I boken, eller novellen, finns en passage om den mytiska ön ”California” som har följande lydelse (på engelska).

Know, that on the right hand of the Indies there is an island called California very close to the side of the Terrestrial Paradise; and it is peopled by black women, without any man among them, for they live in the manner of Amazons.

Det är känt att Herman Cortés och andra upptäcktsresande hade läst boken när de gav sig ut för att söka efter den underbara ön som de enligt berättelsen trodde skulle ligga vid Nordamerikas västra kust. På uppdrag av Cortés seglade Francisco de Ulloa och upptäckte Californiabukten och Baja Californias kust. De bestämde sig för att det rörde sig om en halvö och inte en ö. Trots detta hade kartograferna länge missuppfattningen att Californien var en ö. Missuppfattningen levde kvar ändå in på 1700-talet.

General Andrej Vlasov (53)

General *Andrej Vlasov* är mycket omskriven i Ryssland och Tyskland. I Sverige är han mindre känd. Han var en av generalerna som med framgång försvarade Moskva hösten 1941 mot anstormningen av en stor del av den tyska armén. Ett av tyskarnas huvudmål var ju att erövra Moskva eftersom detta hade varit en stor propagandaseger. Men ryssarna bjöd hårt motstånd. Vid ett tillfälle fanns Vlasovs foto

på första sidan i tidningen Pravda och han förklarades vara en av de generaler som räddat Moskva (befälhavare för 20:e armén). Han omtalades som Sovjetunionens hjälte och erhöll några av de högsta sovjetryska utmärkelserna.

General Vlasov fick sedan befäl över flera av de armédivisioner (andra anfallsarmén på Volkhovfronten) som försvarade Leningrad. Hans armé kringrändes dock snart av tyska förband och stora delar av de ryska trupperna togs till fånga. Vlasov hade möjlighet att fly med flygplan, men valde att bli kvar hos sina trupper. Efter att i tio dagar gömt sig på en bondgård greps han i juni 1942 av tyska trupper. Under lång tid utsattes han för omfattande och hårda förhör av tyskarna, men förklarade redan direkt efter gripandet att han vände sig mot Stalin och kommunismen. Vlasov skrev flera propagandapamfletter som med flyg släpptes ned i stor mängd över ryska förband. Han verkade för att bilda en rysk befrielsearmé som under hans ledning skulle kämpa på den tyska sidan. Men först i september 1944 bildades en sådan militär enhet och förbanden kom i strider först i januari 1945. Denna befrielsearmé tvingades dock retirera mot trakterna i närheten av Prag. Vlasov greps av ryska soldater när han låg gömd under några filtar i en personbil. Han fördes snart till Moskva och satt rätt länge i Ljubljankafängelset och genomgick långa förhör. ”Rättegången” mot honom hölls först sommaren 1946 och han dömdes till döden för landsförräderi. Han hängdes den 1 augusti 1946 i Moskva tillsammans med 11 andra tidigare höga ryska officerare som gått över till den tyska sidan.

Ett stort och påkostat minnesmärkte över Vlasov har uppförts på en kyrkogård i Nanuet, New York state. I Ryssland har ordet ”vlasovit” blivit synonymt med ”landsförrädare”. Man kan jämföra med begreppet Qvisling i norskan.

Ryska missiler nu igen (54)

Media rapporterar att Ryssland nu har avskjutit kryssningsrobotar från örlogsfartyg i Kaspiska havet. Distansen är 1 600 km och robotarna flyger på låg höjd.

Svenska Dagbladet skriver i dag: ”*Ryssland avfyrade i förra veckan långdistansmissiler mot Syrien från sina positioner vid Kaspiska havet. Missilerna färdades över 160 mil och passerade flera länders luftrum.*”

Själv håller jag mig uppdaterad genom att lyssna på BBC och läsa The New York Times på nätet. Därför kan jag jämföra med vad svenska media skriver och dessutom får jag veta mera.

Jo, det var kryssningsrobotar, vilket SvD kallar ”långdistansmissiler”. Det är skillnad mellan ballistiska robotar och kryssningsrobotar. Hoppas att läsaren känner till detta. Dessutom är det fast terminologi i Sverige sedan slutet av 1940-talet att begreppet är ”robot” och inte ”missile” eller ”missil”. Svenska försvaret har ”robotar”, vilket alla värnpliktiga förr fick lära sig. Förkortningen är rb. För övrigt var rb 04E en utomordentligt bra robot, liksom rb 15F. Själva ordet och begreppet infördes av Sydsvenska Dagbladet Snällposten i en artikel 1944 och vann snabbt acceptans i vårt land. Begreppet är sedan 1950-talet fast militär terminologi. De tingestar som tyskarna sköt mot London (V-1 och V-2) benämndes då i pressen för ”raketer”. Det var inte styrda under flygfasen. Det som palestinierna skjuter in i Israel är raketer (ännu inte styrda och försedda med zonrör).

Man kan ju undra varför media hela tiden envist talar om missiler när vi har en fast vokabulär i svenskan. Missil är det engelska ordet, men ändå. Jaktrobot (som skjuts från ett jaktflygplan) benämnes på tyska: Luft-Luft-Rakete. På svenska är raketer något helt annat.

Det är svårt det där. I varje fall för journalisterna. Att en kryssningsrobot flyger på lägre höjd än trafikflyget är en självklarhet för den som känner till något om kryssningsrobotar. Frågan man som läsare gärna vill ha svar är på vilken höjd de ryska robotarna flyger (50 m?), hur hög precision de har och om de styrs med terrängföljning, trögnavigering eller genom GPS-information. Det skulle ju vara lite märkligt om robotarna tog emot information från det amerikanska GPS-systemet.

Ryssarna avfyrade nog robotarna mest för att visa upp sin kapacitet. I första anfallet sköt de 24 robotar mot 11 mål i Syrien. De sköts från två robotjagare i Kaspiska havet. Fyra robotar havererade i Iran under överflygningen, vilket dock förnekats av Ryssland. Men fyra haverier av 24 avfyrade robotar är inte något dåligt resultat. Detta att sända i stort sett två robotar mot varje mål tycks även det vara normalt förfarande. Alla robotar med högre träffsäkerhet än 80 procent anses ha hög tillförlitlighet. Det är inte stridsekonomiskt försvarbart att ha robotar som har en träffsäkerhet på 95 eller 99 procent. Då är det billigare att skjuta flera robotar med lägre träffsäkerhet.

Det finns mycket att fråga och ännu mer att besvara. Exempelvis:

Vem har i dag luftherraväldet över Syrien och har Ryssland redan etablerat radarövervakning av luftrummet? Uppträder det ryska attackflyget redan med stridsledning? Viktiga frågor som journalisterna har att försöka besvara. Tror dock endast att de till del kommer att kunna besvara frågorna.

En vacker ”sits” på cykelsadeln (55)

Hur får man en fin ”sits” på cykeln? Ja, det kan man ju undra och själv har jag väl någon enstaka gång också funderat över det när jag placerat min bak på en cykelsadel. Numera kallas det tydligen för ”bike fit” om man kan konsten att sitta rätt. En förklaring kan man nog få om man lyssnar till vad Carl-Edvard Gavenius hade att berätta. Det var en man som nu har lämnat jordelivet som använde en stor del av sin fritid åt cykelträning och engagemang för Fredrikshofs cykelklubb. Ända sedan år 1972 ställde han upp i praktiskt tagit alla tävlingar – både motionslopp och riktiga tävlingar. I många år hade han även klubbrekordet för Vätternrundan. Han var en alltid mycket aktad och aktiv medlem i cykelklubben Fredrikshof, som är Sveriges största cykelklubb med över 2 000 medlemmar.

Göran Hedberg var en välkänd cykelhandlare i Gamla stan. Han sa ofta att Carl-Edvard Gavenius hade den finaste ”sits” på en cykel som någonsin funnits. Det var också så att Carl-Edvard Gavenius vid olika möten i klubben ofta lärde ut just den bästa och rätta sittställningen på sadeln på en tävlingscykel. Det var Carl-Edvard Gavenius som skrev den tidens cykelbok tillsammans med Staffan Skott. När den kom ut 1978 blev den väl mottagen och sålde bra. Själv trodde jag länge att det var Staffan Skott som både stod för skrivandet och kunnande. Numera förstår jag nog att det var Carl-Edvard Gavenius som bidrog med mycket av kunnandet. Staffan Skott skrev.

Jag har förstått att ryttare ska sitta i sadeln på ett särskilt sätt och att det är skillnad mellan en galoppryttare, en hoppryttare och en dressyrryttare. Men detta att ha en fin ”sits” som tävlingscyklist förundrar mig en hel del. Förmodligen har jag inte alls någon vacker sits när jag på soliga sommardagar mödosamt stiger upp på min gamla damcykel och cyklar några kilometer ner till Vänerns vackra strand för att titta ut över vattnet och varje gång bestämma mig för att det just den dagen är det för kallt för att bada. Men nästa sommar, som måste bli en varmare sommar, kan jag kanske försöka träna lite

på detta att få en ”vacker sits” på cykelsadeln. Frågan är bara hur jag ska lyckas lära mig hur man sitter på en cykelsadel.

Äldre man hotade med att stämma sin frisör (56)

Kan det inträffa att en äldre man går till frisören, låter klippa sig och sedan stämmer frisören för att han hanterat det avklippta håret på fel sätt? Har sådana tvister förekommit i domstolarna?

Jo, det fanns en man vid namn Neil Armstrong, som hade varit stridspilot i amerikanska flottan. Dessutom är han känd för att han var den första människan som satte sin fot på månen. I maj 2005 gick Neil Armstrong till sin vanliga frisör, som han anlitat i över 20 år. Han klippte sig. Snart fick han dock höra talas om att frisören samlat ihop hårtestarna och sålt dessa för 3 000 dollar utan Armstrongs kännedom och medgivande. Armstrong hotade med att stämma frisören om inte denne genast lämnade tillbaka hårtestarna eller förband sig att donera 3 000 dollar till ett välgörande ändamål, som Armstrong själv skulle bestämma. Frisören hette märkligt nog Seizemore. Något hår kunde han inte återlämna till hårets tidigare ägare, men han gick med på att betala förtjänsten 3 000 dollar till välgörande ändamål. Får frisörer ta hand om avklippt hår?

Onödig kunskap till viss förnöjelse (57)

Ibland förundras jag över att en del personer inte bryr sig om att ta reda på ett och annat. Särskilt det där ”annat”. En person som jag pratade med bor på Pontonjärsgatan här i Stockholm och hade inte en aning om vad en pontonjär är. Hon hade bott där i många år och hon måste ha skrivit sin adress på många blanketter och brev. Eftersom jag visste vad ordet betyder så kunde jag inte låta bli att undervisa lite. Det är en ovana jag har. Pontonjär är en ingenjörssoldat som är utbildad och övad på att bygga broar och olika slag av fortifikatoriska skydd samt annat sådant. Likaså tror jag mig veta att många inte vet vilken breddgrad de lever på. Här i Stockholm är det en bit norr om 59:e breddgraden. 60:e breddgraden går en bit norr om Uppsala. Helt onödig kunskap? Klart att det är. Sådant man mycket väl kan leva utan. Men det kan, kanske, vara lite kul att veta att det i Stockholm är dubbelt så långt till ekvatorn som det är till nordpolen. Och att Rom och New York ligger på i stort sett 40:e

breddgraden. Nyligen hörde jag på radion att man gjort en undersökning på Grönland och frågat en massa eskimåer och eskimöer om de någonsin sett en igloo. Ca. 2 procent hade någon gång sett en igloo. Sådan kunskap gillar jag. Fullständig värdelös att ha, men ändå underbar att bära med sig i livet. Om du bara visste hur mycket onyttig kunskap det finns där ute på nätet. Inte ens jag vet.

Marianne Ahrnes intvålade kamel (58)

Författaren och filmregissören Marianne Ahrnes film om kameler måste komma på TV snart. I repris. Det var många år sedan den sändes. I filmen berättar hon om hur hon med stor omsorg väljer ut och köper en kamel för att som första kvinna deltaga i en kapplöpning med kameler. En helt underbar film som gick på TV för en del år sedan. Jag har försökt få TV att reprissända filmen – dock utan att få dem till det. I filmen skildras hur Marianne Ahrne tvättar sin inköpta kamel och hur han ligger där och riktigt gottar sig åt att för första gången i sitt liv få bada. Tänk dig själv! Att aldrig tidigare ha fått bada utan bara plågats fram där i öknen. Och så kommer det en kvinna från höga Norden och köper dig och tvålar in dig! Med massor av lödder dessutom och kärleksfulla knådningar. Jag tror aldrig någon kamel i hela världen blivit så ompysslad och gosad med som Mariannes kamel. Kamelen grät av lycka. Filmen bara måste sändas i repris. Snart.

Jag träffade på Marianne Ahrne på stan för några år sedan och frågade henne om hon inte kunde få TV att sända filmen i repris. Hon sa: Om det är tillräckligt många som önskar den i repris så kanske den kommer i repris. Hon har rätt förstås. Om vi tjatar lite till så kanske, kanske den kommer att sändas igen. Jag vill så gärna se den där intvålade gråtande kamelen.

Dennadär Hans Rosling… folkbildaren (59)

I går morse bläddrade jag i Dagens Industri (DI), vilket jag gör ibland. På en helsida blickade *Hans Rosling* mot mig. En helsidesannons. Högersidan. Han är nämligen huvudtalare på årets ”stora personaldag”. Konferensen kallas också *stora inspirationsdagen*. Där får man även möta Fredrik Lindström om man nu skulle vilja det. Kändis som kändis. Pratare som pratare. Det hela äger rum den 27

november i Saltsjöbaden. Hela dagen kostar 1 920 kr för att vara åhörare och till detta kommer moms. Det är talarförmedlingen som presenterar årets stora personaldag och förmodligen lägger händerna på rätt många av de där kronorna.

Den här Hans Rosling är inte obekant för mig. Han gick ett år före mig i Domarringens skola i Uppsala. Jag minns mycket väl Hans Rosling. Han var alltid glad och pratsam. Han uppehöll sig ofta i skolbiblioteket och hade alltid tankar och idéer om det mesta. Det hade väl jag också om jag minns rätt. Det blev många och långa stunder som jag pratade med Hans i skolbiblioteket och jag tror att han förledde mig till att låna både två och tre böcker i astronomi. Själv var han nyfiken på det mesta och hade säkert lånat många fler böcker än det flesta elever i skolan. Jag minns att bibliotekarien, fru Wiklund, var rätt road över Hans och mina diskussioner där i biblioteket. Vi hade tankar och idéer om det mesta. Förutom att vara mycket nyfiken på allt, och pratsam, minns jag att han också var en baddare på att spela bandy. Uppsalas nationalsport. Mer känd än hockey. Han åkte skridskor riktigt bra och alltid med högsta fart. Många gånger dribblade han bort mig eftersom jag ofta spelade back. Är man back så behöver man inte kunna åka så bra, vilket jag inte kunde. Det var många mål han gjorde på mig när jag vaktade kassen. Egentligen var jag inte så road av det där med bandy, vilket Hans var. Själv ville jag nog helst komma in i stugvärmen och dricka choklad och äta varma bullar.

Sedan har jag inte sett Hans på många år, men visste att han blev läkare. Nu kan jag knappt sätta på TV:n utan att höra hans stämma och se hans engagerade ansikte och mimik. Och hans intensiva blick. Jag tror aldrig att jag har träffat någon människa som har varit så nyfiken på allt som Hans Rosling. På sätt och vis är jag därför inte förvånad över att han är professor och numera folkbildare av stora mått. Jag kan också leva med att han var så överlägset bra på att slå in bandybollen i vårt mål.

Nedskjutningen av nederländska flygplanet MH17 (60)

I Rapport-sändningen i dag och i de stora tidningarna har man berättat om den nederländska haveriutredningens rapport avseende haveriet med passagerarflygplanet MH 17. Det var dock en hel del intressanta uppgifter som man inte vidareförmedlade till den svenska pu-

bliken. Själv fångade jag upp informationen från The New York Times (NYT) och från några initierade militära siter. Det var uppgifter av så stort intresse att jag tycker det är anmärkningsvärt att inte SVT nämnde dessa.

Av haverirapporten framgick att flygplanskroppen, de delar som kunde omhändertagas, hade över 800 inslag av fragment från en stridsspets. Omkring 350 av dessa kunde omhändertagas och tillverkaren av stridsspetsen har bekräftat att det är fråga om just *den stridsspets* som kan användas i lv-roboten SA-11. Det är en robottyp som har funnits både hos Ukraina och hos Ryssland, dock påstår Ryssland att man inte längre operativt använder roboten SA-11. Nu är det så att man känner till att stridsspetsen av typen 9M38M1 kan användas i flera olika typer av ryska lv-robotar. Stridsspetsen består av 70 kg sprängladdning med ett stort antal fragment (splitter). Splittren har två olika typer av kroppar (svagt månformade) och särskild metallurgisk sammansättning.

Enligt The New York Times (NYT) innehåller den nederländska haverirapporten ett konstaterande av att flygplanet sköts ned av en robot med den aktuella typen av stridsspets. Detta kom dock inte alls fram i den svenska nyhetsrapporteringen. Varför kan man undra. Jag fann ju uppgiften direkt hos NYT. I själva verket litar jag mera på NYT än på SVT.

Intressant är också att läsa att NATO:s befälhavare, general Breedlove, redan den 30 juni 2014 offentligt sa att det var känt att Ryssland överlämnat eller fört in medelräckviddiga eller långräckviddiga lv-robotar i området. Något sådant sa naturligtvis inte NATO:s befälhavare utan att ha tillförlitlig underrättelseinformation.

I den nederländska haverirapporten har man lagt ner mycket stort arbete på att försöka räkna ut och bedöma i vilket område som roboten sköts från. När jag läste rapporteringen, jag har inte läst den nederländska rapporten, har jag fått uppfattningen att den stora obesvarade frågan är var robotlavetten var placerad. Det finns andra uppgifter, dock inte i rapporten, som uppger att en lavett under natten efter haveriet kördes ut från området och då saknade en robot (endast tre i stället för fyra på lavetten). Men detta kan vara obekräftade uppgifter.

Haverirapporten spekulerar naturligtvis inte i vem som har skjutit och varför. Att det rör sig om ett misstag av något slag förefaller dock uppenbart. Den närmast till hands liggande förklaringen är nog

att separatisterna hade uppfattningen att man sköt mot ett ukrainskt transportflygplan. Sedan kan det ju ha varit rysk personal som svarade för själva insatsen. Det är ju inte enkelt för den som saknar utbildning på ett system att både målfölja och skjuta roboten. Omöjligt skulle jag vilja säga. Hade man dessutom inte radarinformation från luftbevakningen kan det ha varit ett ”slumpskott” rakt ut i luften. I närtid passerade ett 60-tal civila flygplan över området.

Det var intressant att läsa att haveriutredningen kunnat triangulera ljudinformationen från de fyra mikrofonerna i cockpit för att på så sätt fastställa på vilken sida av flygplanet och på vilket avstånd som stridsspetsen detonerade. Detonationen skedde bara några få meter från flygplanskroppen. Kropparna i cockpit hade samtliga över hundra fragment i varje kropp. Man fann till och med ett par delar av roboten inne i de återfunna flygplansfragmenten. I en film som släppts av haverikommissionen visar man dessa robotdelar och även exempel på splitterfragment. Filmen är mycket välgjord och övertygande informativ. Länk till den finns hos NYT.

Har ni märkt så lite det skrivs och rapporteras nu om Ukraina och den grekiska ekonomiska krisen? Media har fullt upp med flyktingvågen till Sverige och den politiska krisen.

Planerna på angrepp mot Irans kärntekniska anläggningar (61)

Israels premiärminister Netanyahu har vid upprepade tillfällen förklarat att Israel kan vara berett att gå till militärt angrepp mot Iran för att hindra att den islamiska republiken anskaffar kärnvapen. Att det inte har rört sig om tomma hot har bekräftats av förre försvarsministern Barak. Denne har nämligen i en TV-intervju nyligen sagt att Netanyahu vid flera tillfällen åren 2010 – 2012 förespråkade angrepp mot Iran, men att detta stoppades av den israeliska militärledningen. Det var frågan om planer att anfalla de iranska nukleära installationerna. Skälen till att inte anfallen sattes in var att det var högst osäkert om israeliskt stridsflyg skulle lyckas förstöra de kärntekniska anläggningarna. Dessutom skulle ett sådant anfall på ett allvarligt sätt skada relationen med USA och andra västmakter. Konsekvenserna skulle bli allvarliga även om anfallet misslyckades.

Det avtal som USA och andra stormakter ingick med Iran den 14 juli 2015 innebär bland annat att Iran ska minska sitt lager av anrikat uran med 98 % och att begränsa anrikningskapaciteten under det när-

maste 15 åren. Den israeliska statsledningen har varit mycket kritisk mot avtalet och menar att det är fullt med kryphål som gör det möjligt för Iran av att fortsätta utvecklingen av kärnvapen. För Israels del är det naturligen ytterst allvarligt att den högsta iranska ledningen gång på upprepar sitt mantra: *”Vår inställning att den sionistiska inkräktarregimen ska utplånas är oförändrad”*. Det rör sig alltså om uttalanden av den politiska ledningen i en totalitär stat och uttalandet riktar sig mot en liten demokratisk stat i närområdet. För övrigt den enda demokratin i regionen.

Varför diskuteras inte frågan om risken att IS kommer över kärnvapen från Pakistan eller från Iran? Det finns en betydande risk att IS konstruerar ”dirty bombs”, som är konventionella bomber som sprider radioaktivt material. Förutom själva skadeverkan skulle detonation av sådana bomber ge stort genomslag i media och sprida.

Myten om tillväxten av BNP (62)

Johan Schück är en kunnig ekonom och trovärdig journalist. För en tid sedan kommenterade han bedömningen att den svenska BNP kommer att öka med ca 3 %, eller aningen lägre, både under 2015 och 2016. Det är i varje fall den samstämmiga uppfattningen bland både politiker och ekonomer. Men med hänsyn till oron i omvärlden, i Grekland och Kina, kan det framstå som förvånande att man bedömer att tillväxten blir så hög som cirka 3 %. Mellan 2005 och 2014 var tillväxten (median) enligt Konjunkturinstitutets beräkning nämligen endast 1,54 %. Det kan förefalla vara en låg tillväxtsiffra, men man ska då inte glömma bort den djupa ekonomiska krisen 2008 – 2009 – med produktionsfall på hela 6 %. Det brukar också framhållas att BNP-utvecklingen varit ännu svagare i Tyskland och USA.

Johan Schück framhåller dock att om man bör vara uppmärksam på att tillväxten av befolkningen har varit rätt olika i de nämnda länderna. Sverige har nämligen relativt högt födelsetal och för vår del betyder invandringen dessutom mest. SCB presenterade i våras en ny befolkningsprognos som anger att landets befolkning kommer att öka från nuvarande 9,8 till 11,4 milj år 2030. SCB:s prognos är självfallet mycket osäker, men den pekar mot att utvecklingen av vår befolkning i yrkesaktiv ålder, 20 – 64 år, kommer att fortsätta att öka. Detta skiljer sig från många EU-länder som är mer restriktiva med invandringen.

Om man jämför utvecklingen av BNP under 10-årsperioden 2005 – 2014 finner man en del märkliga förhållanden. Norges BNP-tillväxt under den tiden var 1,25 % i jämförelse med Sveriges 1,54 %. *Gör man i stället en jämförelse av BNP per invånare var Norges tillväxt endast 0,07 % och Sveriges var 0,74 %.* Ännu märkligare är att Danmarks tillväxt under tioårsperioden endast var 0,15 % räknat i absoluta tal. Räkna per invånare var tillväxten negativ, -0,30 %. Detsamma var det i Finland som hade en en negativ tillväxt på -0,05 %.

Det innebär att när vi talar om en beräknad tillväxt på 3 % det närmaste åren så är det ett tal som vida överstiger den genomsnittliga ökningen under det 10 närmast föregående åren (1,54 %). Gör man i stället en jämförelse per capita har tillväxten bara varit minimala 0,74 %. Den norska tillväxten har bara varit 0,07 % under samma tidsperiod.

För det är inte statistiken som ljuger, men den kan onekligen presenteras på olika sätt. Frågan är väl hur SCB:s prognos blir om den relateras till befolkningstillväxten. Det går att kalkylera detta, även om parametrarna är osäkra. Kommer den reala tillväxten per capita att överstiga 0,74 % detta år och nästa år blir jag förvånad. Kommer den att ligga på 0,00 % eller lägre blir jag inte förvånad. Det är helt enkelt en myt att vi har en tillväxt i vår ekonomi. Debatten om fördelning av resurser får ett annat innehåll när man förstår att vi knappt har någon tillväxt.

David Lagercrantz bok (63)

Drygt en vecka efter att David Lagercrantz bok i millenium-serien hade släppts var den slutsåld i vissa butiker. Under sista helgen i augusti tog den slut på lagret. Anders Toll, som är försäljningschef på Norstedts skönlitterära utgivning, förklarade då glatt att man trycker en större upplaga som skulle komma att finnas tillgänglig veckan därpå. Man har inte velat berätta hur många exemplar som har sålts och inte heller hur stor den första upplagan var. Men Anders Toll berättar mycket nöjd att försäljningen överträffat deras förväntningar och efterfrågan har varit ”oerhört stor”. Från utlandet rapporterar man att boksläppet har gått oerhört bra, berättade han.

I går omtalade David Lagercrantz att han avser att skriva ytterligare två böcker i millennium-serien. Man kunde ju nogsamt konstatera att han inte tog livet av Salander-figuren i den fjärde boken. Sä-

kert med avsikt. Det brukar ju vara svårt med en uppföljare på en uppföljare, men vi får väl önska Lagercrantz lycka till. Frågan är vad förlaget skulle svara om jag erbjöd mig att skriva en femte Salanderbok, som skulle kunna vara klar före Lagercrantz manus. Jag har nämligen räknat ut att det är fritt fram för var och en att skriva en femte bok och lansera den före Lagercrantz och framför näsan på Norstedts förlag. Sedan är det förstås en annan fråga om jag har tid och intresse. Men för 10 milj. kr kan jag tänka mig att göra både det ena och det andra. Men frågan är förstås om Salander skulle få behålla sin personlighet under min penna eller bli sönderhackad under mitt tangentbord.

Arafats förmögenhet (64)

År 2003 anställde Arafats eget finansministerium ett team av amerikanska revisorer för att undersöka Arafats finanser. Teamet fann att en del av den palestinska ledarens rikedom fanns i en hemlig aktieportfölj värd nära 1 miljard dollar, med investeringar i företag som ett bryggeri (Coca-Cola) i Ramallah, ett tunisiskt mobiltelefonföretaget och riskkapitalfonder i USA och på Cayman Islands. Chefen för utredningen förklarade att ”trots att pengarna i aktieportföljen kom från offentliga medel som palestinska skatter, var så gott som inget av det som användes för det palestinska folket”. Allt kontrolleras av Arafat utan någon som helst insyn. Var han korrumperad? Vem kan komma på en sådan tanke? Han kanske bara var sparsam och inte unnade sig så mycket på gamla dagar. Någon som minns hur Olof Palme och Sten Andersson kindpussade Arafat? Men jag är helt säker på att de inte fick någon ersättning för det. Men jag vet att Arafats änka bor i Paris och inte tycks vara inne i någon akut likviditetskris.

George Washingtons tänder (65)

Amerikanske presidenten George Washington tappade sin första permanenta tand redan när han bara var 22 år och hade bara en enda kvar när han 57 år gammal blev president år 1789. Tandlösheten orsakades med stor säkerhet av de behandlingar han fick mot smittkoppor och malaria. På den tiden använde läkarna kvicksilver för att behandla allvarliga sjukdomar och det skadade tandköttet. George

Washington led oerhört av sin tandlöshet och det tillverkades ett stort antal tandproteser åt honom. Flera av dessa var gjorda av människotänder, valrossben och annat sådant. Det har ofta också angivits att han någon tid hade tänder gjorda av trä, men det har ifrågasatts. Under alla förhållanden led han enormt av sina primitiva och grova löständer. Hur kunde karlen hålla tal med en hel lösgom? Tittar man på amerikanska sedlar med Washingtons porträtt kan man lite se att han hade problem med tänderna.

Parallelläsning för träning… (66)

Det är förunderligt. Det finns en teknik att lära sig grammatik, satsbyggnad och ordförråd som inte lärs ut. Den är okänd, men väldigt bra. Parallell-läsningsmetoden.

Bokförlaget Penquin gav för många år sedan ut en kort serie böcker med texter med översättningen av en litterär text tryck på motstående sida. Där fanns alltså den franska texten till vänster och den engelska till höger. Eller om det var tvärtom. Meningen var att man, om man nu hade engelska som eget språk skulle läsa franskan och när man stannade upp för ett ord eller uttryck skulle man snegla på översättningen till höger. Utmärkt. Det finns få sådana böcker på svenska (med översättning till svenska).

Förlaget Penguin tycks för övrigt ha upphört med utgivningen. Då finns det bara ett sätt för den uppfinningsrike: Man skaffar sig en bok på det språk som man vill öva sig i och så skaffar man den svenska översättningen. Kontrollera om översättningen inte är en avkortning. Välj en bok inom ett område (eller av en författare) som du gillar. Läs! Läs fort och mycket. Det främmande språket till vänster och översättningen till höger. Alltid samma placering. I stället för ovanan att peka med fingret kan man använda svagt genomskinliga plastskivor som man sakta och samtidigt drar, rad för rad, nedför sidorna för att hela tiden direkt kunna se översättningen. Hålla samma takt. Det går att läsa fort på det sättet därför att man har tillgång till översättningen direkt. Men att läsa två böcker parallellt kräver att man sitter vid ett bord och kan koncentrera sig. Det är min erfarenhet. Men det är en fantastiskt effektiv metod. Ökar enormt snabbt ordförrådet och du får översättningen i rätt kontext. Gör att du snabbt känner dig hemma i språket. Sedan kan metoden göras ännu mera sofistikerad… men jag återkommer om det i ett annat inlägg. Läs 20

minuter om dagen och du kommer snabbt att nå resultat!

Herbert Tingsten och Victorias England (67)

Den gamle räven Herbert Tingsten, mannen med den svarta baskern och med den höga nasala rösten, skrev en riktig intressant bok om drottning Victoria och den viktorianska tiden. Bakgrunden till boken är säkert den att Tingsten under många år roade sig med att läsa memoarlitteratur och politisk litteratur från England. I boken är han den kylige observatören som bit för bit kartlägger normer, moralen, idéerna och mycket annat under den viktorianska eran. Han berättar att den tillgängliga statistiken från den brittiska armén i Indien klargjorde att i stort sett fem procent av manskapet ständigt var inlagda på sjukhus därför att de drabbats av könssjukdomar. I rapporterna hem till London angavs dock endast att det rörde sig om ”okända sjukdomar”, trots att alla kände till vad det var frågan om. Hyckleriets århundrade kunde man kanske beskriva det som. Boken är läsvärd. Tro mig.

Teppichfresser! (68)

Det är ganska kul att fördjupa sig i ett annat språk, känna på ordens valörer och jämföra med de språk man behärskar. I går när jag läste vidare i min bok i tyska så träffade jag på uttrycket ”Teppichfresser”, alltså den som äter mattor (eller snarare den som tuggar på mattfransarna). I bildlig betydelse en chef som inte klarar av att föra befäl över sina underlydande utan i stället låser in sig på sitt rum i upprört tillstånd och biter på mattorna. Det är något annat det än att bita på naglarna. Ordet ”mattbitare” finns nog inte på svenska och jag känner i dag inte heller något lust att skapa det uttrycket. Det får bli en annan dag. Den gode skribenten Doktor Gormander kallade visserligen Göran Rosenberg för en befarad teppichfresser i samband med att man spekulerade över om denne skulle bli chef för SVT. Men det har nog sin förklaring i att herr Gormander kunde sin tyska. Det vet jag nämligen att han kunde. Gormander har gått ur tiden och det måste man djupt beklaga.

Knivskärningar av hästar i de svenska sommarhagarna? (69)

Sommaren 2013 skrev tre erfarna veterinärer en intressant debattartikel i Dagens Nyheter. Den väckte en del uppmärksamhet, men jag har inte fått klart för mig vad som blev de egentligen konsekvensern-a. Bakgrunden var att det under en tid av 15 - 20 år i stort sett varje sommar förekommit en hel del rapporter i media om att hästar knivskurits av sadistiska djurplågare i de svenska sommarhagarna. Psykologer och psykiater intervjuades och berättade att de som utför dessa illdåd är män med grava sexuella sadistiska störningar. Sveriges Veterinärförbund förklarade i olika sammanhang att det rör sig om enstaka individer som får en kick av att skada djur, inte sällan i kombination med att själva dådet ger dem en sexuell upphetsning. Veterinärförbundet uppgav också att antalet fall med knivskärningar av hästar (ston) ökat så mycket att det totala antalet uppgick till minst 20 om året. Detta gjorde naturligtvis många hästägare oroliga. Somrarna 1993 - 1995 uppgavs ett antal misstänkta knivskärningar av ston ha ägt rum i Västra Götaland. Polisen tillsatte en speciell grupp för att är närmare studera fallen. Man undersökte även hästarnas blod för att försöka ta reda på om de hade givits några lugnande medel. Man kunde inte finna något sådant alls. Ingen gärningsman hade setts och ingen misstänkt person hade skadats. Hästar har flyktbeteende och sparkar som bekant.

De tre veterinärerna hänvisade till att de tillsammans under åren hade behandlat över 100 000 hästar och många gånger då kunnat finna sårskador på djuren som hade en helt naturlig förklaring. Det rörde sig många gånger om ston som med stor kraft backat in i boxväggar eller träd och liknande föremål. Veterinärerna gjorde den sensationella bedömningen att det förmodligen inte alls förekommit några knivskärningar i de svenska sommarhagarna. Den eventuelle man som skulle försöka sig på att skära ett sto i genitalierna skulle löpa mycket stor risk att själv bli sparkad och svårt skadad. Kanske också dödad. Trots att hästägare och poliser har spanat efter gärningsmän i många år har man aldrig funnit någon. Detta utesluter inte att det kan ha förekommit någonting sådant vid några tillfällen. De tre veterinärerna gjorde gällande att det var helt fel av Sveriges Veterinärförbund att gå ut med varningar till landets hästägare, eftersom detta sprider

helt onödig rädsla och oro bland hästägarna.

Frågan är vad som hände efter publiceringen av debattartikeln. Fick de tre veterinärerna kritik för att de framförde så radikala uppfattningar i frågan? Eller har alla ryktena om sexuella galningar med knivar i sommarhagarna försvunnit? Att det rörde sig om män med perversa drag har nog både de rapporterande journalisterna och självaste veterinärförbundet utgått från. Men vad är och vad var sanningen? Har alla misstankar om knivskador på ston upphört?

http://www.dn.se/debatt/rapporter-om-knivskurna-hastar-nastan-alltid-falska/

Informativa källor i utrikespolitiken och internationella förhållanden (70)

Det krävs visst ett ”arbete” och lite möda för att försöka hänga med i vad som händer runt om i världen. Utrikespolitik alltså, eller internationella förhållanden helt enkelt. Det gäller att hitta sina källor och försöka följa dessa så tätt som möjligt. Sedan beror det ju också på vilka språk man behärskar och vilka områden som man vill följa. Att följa allt går ju inte och inte heller går det att följa händelseutvecklingen på mikronivå. Men något kan man göra. Det första är väl att läsa *DN och SvD* och då tänka på att man i allmänhet läser 4 – 5 gånger fortare än vad man kan lyssna till en uppläst text eller rapport. Det andra är att följa med radions sändningar, ekosändningarna förstås och så programmen *Konflikt* och *Radiokorrespondenterna*. Söndagsprogrammet *God morgon Sverige*. Det senare programmet skulle definitivt kunna vara bättre. Det är inte något större intresse att lyssna till journalister som intervjuar andra journalister och fnittrar tillsammans. Satirinslaget drar ned programmet i övrigt. Det tredje tycker jag är att lyssna på *BBC:s World News*, som faktiskt sänds över Stockholm, men inte på andra orter i vårt land. BBC kan man alltid lita på, men informationen är mycket ”internationell”. BBC vet mycket väl att de har enorma lyssnarsiffror i Indien och andra länder i Asien.

Vill man läsa på nätet finns det naturligtvis mycket att hämta. En källa med akademisk tyngd är FPRI (Foreign Policy Research Institute). En ganska konservativ institution som håller en hög akademisk nivå. Men det är inte något ställe där man kan följa händelserna dag för dag. VOA (Voice of America) är bra och har alltid varit bra.

Tyska *Deutsche Welle* är bra och har flera utrikespolitiska program, men förutsätter förstås att man kan följa programmen på tyska.

Men jag vill i dag slå ett extra slag för norska radions (NRK) utrikesprogram *Urix,* som är riktigt bra. Lite andra perspektiv på en del områden, men professionellt och bra. Urix sänds på lördagar kl. 11.00. Programmet finns naturligtvis även på nätet, så det är bara att lyssna. Men tidningsläsning slår allt annat förstås. TV vill jag inte ens nämna i det här sammanhanget. Det är mest rörliga bilder…

Leonardo da Vinci åt bara när han var hungrig (71)

Leonardo da Vinci har alltid fascinerat mig. Alltid. Jag är ju inte på något sätt ensam om att bländas av universalgeniet som avled 1519 i Frankrike. Han var allt. Han var matematiker, filosof, konstnär, uppfinnare, musiker och mycket mera. Leonardo (från Vinci i Toscana i Italien) gav i sina anteckningsböcker (dagböcker) en del levnadsråd. Två av dessa råd var: Ät endast när du är hungrig och drick måttligt. ”Dricker du vin ska du alltid späda ut vinet med vatten.” Man får utgå från att han själv levde efter dessa regler. Den fråga som far genom mitt huvud är förstås: Varför menade han att man bara ska äta när man är hungrig? Var det för att hålla sig till det ”måttfulla”? Under hans tid var ju de tio budorden och läran om de sju dödssynderna (huvudsynderna, kardinalsynderna) de centrala påbuden inom den katolska kyrkan. Frosseri är ju en av dödssynderna. Det var påven Gregorius I som förklarade den katolska kyrkans syn på frosseri. Det var även den store Thomas ab Aquino som angav fem sätt för syndfullt frossande: Äta för dyrbart, äta för mycket, äta för ivrigt, äta läcker mat, äta alltför snart.

Min tanke är att Leonardo da Vinci, som med stort intresse bedrev anatomiska studier på halvruttna lik, måste ha sett och förstått att en massa fett kring magen och över baken, lår och andra ställen tynger ned kroppen, gör den otymplig och förstör den. Det var nog därför som han helt enkelt noterade i sina anteckningsböcker: Ät bara när du är hungrig. Detta för att förhindra fetma. Jag har inte en aning om hur smal eller hur tjock Leonardo da Vinci var. Men jag tror att han har rätt. Måttfullhet är ju en dygd.

Aristoteles samtliga verk med en enda knapptryckning (72)

Lycka kan uppkomma på olika sätt och ta olika gestalt. Lyckan kan även vara kortvarig och lite mera bestående. I går när jag tryckte på några knappar på min laptop (som numera har förlorat tre bokstäver på tangentbordet…) blev jag lycklig och detta inte endast momentant. Av en tillfällighet sökte jag lite planlöst på information om Aristoteles skrifter och fann då professor W. D. Ross översättning av Aristoteles *samtliga* kända skrifter. Ross var professor i filosofi vid Oxford och en känd etiker. Han var en tid vice rektor för Oxforduniversitet, så man får väl tro att översättningarna håller hög kvalitet. Nu har han dock inte själv översatt alla texter – han har haft ett antal medarbetare.

Helt plötsligt fanns där i min laptop Aristoteles alla skrifter i engelsk översättning. *Allt!* Det var *Organon I – VI* och alla andra skrifter. Sammanlagt 3 354 sidor (vanliga boksidor). Kanske de viktigaste skrifterna i världshistorien och viktigare än Bibeln. Ta bort ordet ”kanske” i föregående mening så blir det rätt. Skrifterna är över 2 300 år gamla och i dag sprids de över nätet på bråkdelar av en sekund. Skrifter som det tog den store filosofen ett helt liv att skriva.

Det är en etablerad uppfattning bland forskare att omkring 80 procent av Aristoteles skrifter finns bevarade och att hans ”undervisningskompendier” har varit av enorm och avgörande betydelse för utvecklingen av praktiskt taget all vetenskap.

Lyckan bestod i att jag nu kunde lagra ned alla hans skrifter. Några hade jag redan sedan tidigare. Men här var *allt* samlat. Jag tryckte på knappen och hela textmassan bevarades på min hårddisk. För säkerhets skull lade jag texten även i min Ipad och på USB-minne. Det är en särskild känsla detta att veta att jag kan sätta mig på tåget och i min Ipad ha tillgång till Aristoteles samtliga bevarade skrifter. Detta även om jag inte kommer att läsa så mycket i texterna. Jag tackar Internet och jag tackar herr Aristoteles.

Fabulerande journalist får inte bli advokat i California (73)

Min favorittidning The New York Times skriver i dag om Stephan Glass, en tidigare journalist som nu vill bli advokat i Californien. I veckan sände han en check på $10 000 till den ansedda tidningen

Harper´s Magazine. Det var nämligen så att Stephan Glass var en mycket uppburen och känd journalist på 1990-talet. Han var då en lovande och framgångsrik journalist som skrev livfulla featureartiklar för bland annat Harper´s och The New Republic. I februari 1998 skrev han bland annat en artikel om sina erfarenheter som psykiskt sjuk. Det hela var dock rena rama bluffen. Han hade aldrig varit psykiskt sjuk. Som journalist skrev han vid den tiden ett stort antal artiklar som var helt fabricerade och han kom så småningom att bli avslöjad. Hans fall var omskrivet vid den tiden och hans framfart ledde till en långfilm 2003. Den fick den talande titeln ”Shattered Glass”.

Själv skrev han 2004 en novell med titeln ”The Fabulist” och samma år flyttade han till Californien för att börja arbeta som biträdande jurist på en välrenommerad advokatbyrå. Han avlade därefter sin advokatexamen 2006, men har sedan dess inte fått komma med i Californiens advokatsamfund.

Vid en prövning i Californiens högsta domstol förra året fastslog domstolen att Stephan Glass inte har lyckats visa sin lämplighet med hänsyn till sin tidigare verksamhet. Av domstolsutslaget framgick också att Stephan Glass under åren 2001 – 2004 hade sänt omkring 100 handskrivna brev till olika redaktioner och personer för att be om ursäkt för alla sina fabricerade artiklar.

Brevhuvudet i det brev som Stephan Glass nu sänt till Harpers redaktion anger att han är föreståndare för ”speciella projekt” hos advokatfirman Carpenter, Zuckerman och Rowley. Under sitt namn i brevet till tidningsredaktionen har han nogsamt skrivit ”Not an Attorney”.

Mr. Smith, Mont Blanc och hans buteljer… (74)

Mr. Albert Smith var författare och alpinist, eller bergsbestigare, och besteg således Mont Blanc år 1851. Han lyckades, men han var inte först. Till sin hjälp hade han 16 ”guider”, eller bärare, och för att härda ut alla umbäranden hade han i packningen med sig *91 flaskor vin, tre flaskor cognac och två flaskor champagne*. Sedan han väl kommit ned från det branta berget reste han hem till London och höll en ett stort antal föredrag om hur det var att bestiga Mont Blanc. De där tre flaskorna cognac har jag en liten, liten förståelse för. Men varför släpa upp 91 flaskor vin är helt obegripligt. Dessutom vill jag som alltid veta om buteljerna blev urdruckna och om sällskapet tog tillba-

ka tomglasen. Annars ligger de kanske kvar där i någon bergsskreva. Albert Smith var också en känd författare som skrev massor av böcker om sina olika resor och bergsbestigningar.

De som var först där uppe på toppen på berget, som då tillhörde kungadömet Sardinien, var *Jacques Balmat och Michel Paccard* från Chamonixdalen. Hur många flaskor de släpade upp till över 4 800 meter vet jag inte. Men de kom upp till toppen den 8 augusti 1786 som de första som lyckades ta sig dit och även tillbaka. Man uppskattar att över 2 000 personer omkommit under sina försök att bestiga Mont Blanc efter 1786. Således en mycket farlig plats att befinna sig på. Det finns utmärkta foton som visar hur det ser ut där uppe och med tanke på det så undrar jag försiktigt varför man inte kan nöja sig med att bestiga toppen hemma i läsfåtöljen. Det finns nämligen många bra böcker om hur det är att bestiga Mont Blanc.

Berget är enligt säkra källor 4 810,45 m högt över havet.

Jacques Balmat avled 1834 när han föll från en brant under en bestigning för att leta efter guld i Sixtdalen. Doktor Michel Paccard gifte sig senare med Balmats syster, vilket kanske hade något att göra med bestigningen av Mount Blanc.

Den första kvinna som besteg berget var Marie Paradis och det var år 1808. Hon var en fattig tjänsteflicka i Chamonix och hon gjort klättringen tillsammans med några män. Det har beskrivits som så att hon var fullkomligt utmattad när hon nådde toppen och hjälptes fram av sina guider. Hon hade då svårt att andas, kunde inte tala och kunde inte se. Efter bestigningen kallades hon Marie de Mont Blanc och hon livnärde sig i många år på att servera mat och dryck till andra som skulle bestiga berget. Enligt tidningsuppgifter gjorde hon sig en förmögenhet på detta. När nästa kvinna 30 år senare besteg berget var Marie de Mont Blanc närvarande och gratulerade henne.

Att sova som en gris (75)

Vi jämför oss, språkligt, med en massa olika djur. Jämförelserna och hänvisningarna, eller alluderingarna, tycks vara ganska lika i många språk. Vi säger att ”hon är en riktig nattuggla” och det säger man på engelska också. Men säger man ”han är pigg som en mört” på andra språk? Uppe med tuppen borde väl finnas på de flesta språk eftersom jag utgår från att alla (nästan alla) tuppar i hela världen är uppe tidigt och gal. Galet tidigt dessutom. Jag brukar säga ”du sover som en

gris”, men jag har inte något som helst belägg för att grisar sover särskilt mycket eller länge. Eller att de smågrymtar under sömnen. Jag får nog tänka om lite där tror jag… och hitta något annat djur som är känt för att sova mycket. Björn i ide? Är det en bra idé? Du sover som en björn. Han är trogen som en hund. Hon har minne som en häst. Han har örnblick. Han är listig som en räv. Hon har korpsvart hår.

Lisbeth Salander som kapitalplacerare (76)

Ibland får jag ögonen på märkliga annonser och det är dessutom numera märkligt ofta som jag gör det. I dag föll ögonen på en helsidesannons i husorganet DN. Det är kapitalförvaltningsbolaget Placerum som med stora versaler talar om att ”Stieg Larssons arvingar valde oss”. Sidan visar fem glada unga placerare och en sammanbiten Lisbeth Salander. Av den korta texten framgår att det inte bara är så att Stiegs far och bror placerat sina miljoner hos Placerum utan även gått in som delägare med ”målsättningen att långsiktigt säkerställa arvets kapitaltillväxt”. Jo, jo… Betyder inte det i klartext: Vi har fått in så mycket pengar på bokförsäljningen och filmrättigheterna att vi väljer att satsa en del av kapitalet som delägare i ett kapitalförvaltningsbolag för att säkerställa att vi blir ännu rikare. På bolagets egen hemsida bemöter man redan den kritik som man förstår kommer att riktas mot företaget och mot Stieg Larssons arvingar.

Placerums VD säger själv: ”Stieg Larssons arvingar vill helt enkelt använda Stiegs egna romanfigur för att förvalta hans arv på ett bra sätt. Lyckas kampanjen generera mer intäkter så leder det till att investerat kapital växer. Och då kan i förlängningen mer pengar delas ut till de ändamål som Stieg ville stödja. Figuren Lisbeth Salander har redan använts i enorma kampanjer för att sälja böcker och filmer, nu är tanken att lite som en återbäring nyttja lyskraften för att utveckla arvet som Millennium-trilogin skapat, säger Ledin.”

Figuren Lisbeth ska nu användas för att marknadsföra ett kapitalplaceringsföretag och berika arvingarna ännu mera. Annonsen i DN kostar nog 210 000 kr gissar jag. Hur mycket har arvingarna hittills fått in? Kan vi få gissa på 600 milj kr? Det är enorma belopp och så länge de inte själva går ut med uppgifter om inkomsterna kan vi ju fritt få spekulera. Frågan infinner sig också om vad Stieg Larsson själv hade tyckt om detta rollspel i kapitalismens finrum. Kommer vi

att få se David Lagercrantz som annonspojke för någon annan kapitalplacerare? Att den råa kapitalismen har ett rätt fult tryne känner vi till sedan tidigare, men annonser på helsidor gör onekligen det hela mycket påträngande. För övrigt tycker jag att böckerna i Millenium-trilogin är rena skräpet. Jag har läst alla tre utan någon behållning alls.

Att läsa om Svetlana Aleksiejevitj (77)

Så blev hon då Nobelpristagare. Välförtjänt och välkommet. Jag har tidigare bara läst hennes bok ”Kriget har inget kvinnligt ansikte”. Den läste jag kort efter att den kom ut på svenska 2012. Hon är den outröttliga journalisten som intervjuat hundratals, kanske tusentals, människor som var med i kriget och de som upplevt det hårda Sovjetsamhället. Ett levande minne till nytta för oss och för framtiden. Boken ”*Kriget har inget kvinnligt ansikte”* handlar om upplevelser av ryska kvinnor under andra världskriget – eller det stora fosterländska kriget som det heter i Ryssland. Det är hemska berättelser, med stort psykologiskt djup och med stor medkänsla hos författaren. Det är berättelser som ”måste” berättas.

När jag läste boken kunde jag inte ens tänka tanken att jag läste en bok som skulle rendera författaren Nobelpriset. En mycket god journalist förvisso, men en stor skönlitterär författare? Jag låter frågetecknet stå kvar.

Nu läser jag om boken och nu vet jag ju, att det är ett arbete av en Nobelpristagare. Det ger en ny relief åt läsandet. Något kan jag konstatera: Hon kan sin historia och hon har god kännedom om militär organisation och krigets hemska dynamik. Men jag undrar om den svenska läsaren kan fånga upp och förstå begrepp som ”bataljonschef” och ”partisan”. Det är fortfarande något stort att vara ”partisanveteran” i Ryssland. Men förstår läsaren vad en partisan egentligen var för något? Jag tillåter mig till och med att tvivla på att en yngre svensk läsare kan förstå skillnaden mellan en bataljon och en pluton. Förstår läsaren vad spärrförband och NKVD är? Vet läsaren vad en fotlapp är? Ryska försvaret använder fortfarande fotlappar och förr fanns det äldre svenska militärer som beklagade att man gått ifrån fotlappar och börjat med strumpor. Soldaternas fötter är viktiga för en armé. Vet en svensk läsare i dag vad författaren avser när hon talar om ”direkt eld” och ”indirekt eld”? Hon talar även om ”stridsvag-

nar och bandkanonvagnar”. Hon tycks kunna terminologin och har en ”känsla” för kriget. En otäck känsla.

Svetlana Aleksievitj har vuxit upp i ett samhälle som varit starkt militariserat. I stort sett alla män hade gjort två eller tre års värnplikt och den äldre generationen talade ständigt om minnen från krigsåren eller också teg de. Litteraturen, filmer och TV glorifierade de sovjetiska insatserna under kriget. Eländet skildrades inte alls i det sovjetiska samhället.

Min pocketupplaga av boken har följande citat på omslagets baksida:”*Det finns bara en enda utväg: Att börja älska människorna. Att förstå dem med kärlekens hjälp”.* Kanske är det koncentratet av hennes författarskap. Men vägen till den insikten går genom mycket blod och elände. Den som får hennes bok i julklapp kommer nog inte att uppleva den som något ”trevlig julläsning”. Angeläget och viktig är i stället de rätta orden. Men fruktansvärt hemsk läsning är det.

Newtons äpple (78)

Det sägs ju att Isaac Newton såg ett äpple falla från trädet i sin fruktträdgård i Woolford en höstdag år 1666 och då inspirerades att börja fundera mera på gravitationens natur. Detta är inte bara en hörsägen eftersom Newton själv berättade om händelsen. Faktum är att träden i fruktträdgården vårdades mycket ömt av Newton och att de uppnådde hög ålder. När de dog bevarades trädresterna till eftervärlden. Trots att det inte finns några anteckningar om vilket slag av äppelträd det var, så har man spekulerat i att det var frågan om *Malus pumila,* som i England benämnes ”Flower of Kent”. Det finns flera träd i England som sägs vara direkt komna från det träd som bar Newtons äpple. Ett är planterat utanför det rum i Cambridge som var Newtons bostad. Man kan köpa frön från detta träd och så hemma i sin egen trädgården.

Voltaire skrev i arbetet ”Essäer om episk poesi” (1727) att ”Det var när sir Isaac Newton promenerade i sin trädgård och såg ett äpple falla till marken som han först började tänka kring frågorna om gravitation”.

Det är känt från Newtons anteckningsböcker att han på sent 1660-tal tänkte kring frågor om jordgravitationens utsträckning och regeln om den omvända proportionella kraften. Frågan för honom var inte om gravitation existerade, det visste han redan, utan om den

sträckte sig ut i rymden och kunde påverka månen i sådan grad att det i själva verket var jordgravitationen som gav upphov till och bestämde månens rotation. Newton kunde matematiskt visa att gravitationens kraft är omvänd mot kvadraten på avståndet.

G är den så kallade gravitationskonstanten, som ”bara” är ett matematiskt tal. Är inte den universella gravitationslagen fabulöst vacker? Kan du njuta av den matematiska formeln? Den gäller i hela universum. Allt detta möjligen till följd av att Isaac såg ett äpple falla och då funderade ut att hela jorden påverkar hela månen med sin gravitation. Sedan kom Einsteins allmänna relativitetsteori och åstadkom justeringar. Men jag tycker ändå att man ska vörda Newton och hans allmänna gravitationslag. Den är nämligen så vacker och för tiden tämligen exakt.

Gravitationen är för övrigt en av det *fyra fundamentala naturkrafterna*. De är följande: stark växelverkan, svag växelverkan, elektromagnetisk växelverkan och gravitation. Be mig inte förklarar de två första krafterna (det handlar om partikelfysik). Men håll med mig om att Newtons gravitationslag är enormt vacker. Verkligt *vacker.*

En dokumentär om Robert Reich (79)

Norsk TV (NRK) sänder nu en rätt fascinerande film (90 min) om Robert Reich. Den är sevärd. Länken till programmet är:

https://tv.nrk.no/program/KOID25007215/kapital-oekonomi-i-u-balanse

Robert Reich är en av de där intellektuella som USA behöver fler av. Han är nationalekonom med utbildning vid Oxford tillsammans med Bill Clinton. Han var under lång tid professor vid Harvard och har även juristexamen från Yale samt utbildning i filosofi. Mest känd blev han då han var arbetsmarknadsminister i Clintons regering åren 1993 – 1997. År 2008 utsåg Wall Street Journal honom till en av de ”Most Influential Business Thinkers”. Från höger har han anklagats för att vara socialist, vilket han själv naturligtvis förnekat. Rätt etikettering skulle nog vara ”sanningssägare” (och sanningsägare).

Robert Reichs tes, som han drivit länge och intensivt, är att den ojämna fördelningen av inkomster bland befolkningen är negativ för ekonomins tillväxt. Han menar att den ojämna fördelningen gör att tillväxten i hög grad hindras. De 400 personer som har de högsta årsinkomsterna tjänar tillsammans lika mycket som den hälft av det

amerikanska folket som har de lägsta inkomsterna. Något att tänka på – särskilt för de amerikanska politikerna. I filmen säger Reich i förbigående att han vet att Bill Clinton hade läst samtliga hans böcker. Uppenbarligen är Reich en modern Keynesian. Hans senaste bok kom ut nu i september. Dessutom är det intressant att han i filmen omtalar att han är utbildad i ekonomi och i filosofi. Filosofi alltså. Hur länge sedan var det vi hörde någon referera till sin utbildning i filosofi?

Som person är han intressant. Välformulerad och pinpointing. Glimten i ögat och härlig humor. Han är så kort att han bär med sig en liten låda som han använder för att nå upp bakom talarstolen. Han kör en Mini Cooper för att den passar hans lilla kropp. Filmen rekommenderas som sagt. Han har fortfarande inflytande i amerikansk politik, dock inte tillräckligt.

Robert Reich har en egen hemsida. http://robertreich.org/

Den svenske massmördaren var polis (80)

I samband med resningsansökningarna i Quick-målen skrevs det i tidningarna en hel del om seriemördare utomlands. Det gjordes jämförelser och slutsatsen var att Quick var en av de största massmördarna genom tiderna även internationellt – om han nu verkligen mördat så många som han erkänt. Men den störste massmördaren i modern svensk kriminalhistoria är nästan bortglömd – han var dessutom polisman.

Nu är det så att Sveriges störste massmördare i modern tid, eller seriemördare, var *polismannen Tore Hedin* i Tjörnarp i Skåne. De dramatiska händelserna utspelades 1952. Det började dock med att Tore Hedin året före rånmördade en bekant som var kvarnägare och känd för att ha gott om pengar. Han slog ihjäl kvarnägaren, tog drygt 4 300 kr från mannens plånbok och tog hans armbandsur. Därefter hällde han bensin och brännolja på offret och tände på. Huset och offret brann upp förstås. Dagen efter deltog polismannen Tore Hedin själv i spaningarna efter mördaren och arbetade intensivt på brottsplatsen. För rånarpengarna köpte Hedin sedan en ny bil, en Renault. Han var nämligen mycket intresserad av bilar. Men någon mördare fick Tore Hedin naturligtvis inte tag på trots att han arbetade intensivt med ”fallet” under lång tid. Något utvecklat samvete hade han uppenbarligen inte.

Efter ett år inträffade det att hans fästmö Ulla slog upp förlovningen, som det hette på den tiden. Ulla arbetade och bodde på ett ålderdomshem. Hon kände sig hotad av sin tidigare fästman, som hon uppfattade som våldsam. Förmodligen hamnade Tore Hedin då i ett psykotiskt tillstånd med självmordstankar. Han såg framför sig den svåra chock hans föräldrar skulle få om han tog sitt eget liv, vilket ingick i hans plan. Därför fanns det bara en utväg, menade han, och det var att först döda föräldrarna. Först slog han ihjäl sina egna föräldrar med en yxa i föräldrahemmet. Därefter åkte han till den tidigare fästmöns bostad på ålderdomshemmet och klättrade upp på en stege till hennes rum. Rummet var dock tomt eftersom Ulla var så rädd för Tore att hon hade bett om att få sova i samma rum som hemmets föreståndare. Men Tore letade sig fram även till det rummet och högg ihjäl de två kvinnorna. Som tidigare hällde han på rejält med bensin och satte eld på hela ålderdomshemmet. Eftersom det var gamlingar som bodde där så omkom ytterligare fyra personer i branden. Sammanlagt tio döda tillsammans med kvarnägaren som dödats ett år tidigare. Eftersom ålderdomshemmet låg i Hurva har hela morddramat kommit att kallas ”*Hurvamorden*”. Så nu vet ni det, om ni hade glömt bort den hemska historien.

Tore Hedin åkte sedan till en liten sjö i närheten, rodde ut i en roddbåt och dränkte sig. Dock hade han dessförinnan skrivit ett ganska långt avskedsbrev i vilket han erkände allt och förklarade hur morden gått till. Han erkände även mordet på kvarnägaren. När Hedins kropp slutligen hittades i sjön fördes den till Lunds universitet för undersökningar (bland annat skulle hjärnan obduceras). Man fann dock inte annat än att hjärnan var likadan som alla andra hjärnor. Av okänd anledning kom hans kropp att bli kvar på anatomiska institutionen i Lund ända till december 1973, då den slutligen kremerades. Tore Hedin blev 25 år och det sägs att många uppfattade honom som en särling, men det var sådant som man sa först efter hans bestialiska gärningar. Bilden av en människa kan ju ändras påtagligt genom vetskap om vad han gjort.

Kvinnor dras till män som inte ler (81)

En studie från *University of British Columbia* för något år sedan visade att män var mer attraherade av kvinnor som log. Man lät ett stort antal män titta på ett stort antal foton med kvinnor som log och

sådana som inte log (bitches?). Män föredrar kvinnor som ler (vem gör inte det?). Men för kvinnor som tittade på foton av män visade det sig vara precis tvärtom. En teori är att kvinnor tycker att män är seriösare om de inte ler (slippa se dammsugarförsäljarleendet medan vi män faller för flygvärdinneleendet?). Herregud, så simpla våra hjärnor tycks vara. Själv har jag teorin eller hypotesen, vilken dock inte alls är vetenskaplig, att kvinnor har lättare att le än män. Intuitivt känner de av att de är attraktivare om de ler, alltså ler de. Eller kan det vara betingat av att de genom årtusendena haft hand om småbarnen och att ett moderligt leende är hjärtevärmande för barn? Männen som jagade på savannerna hade väl inte anledning att le när de låg bakom en buske och smög på ett villebråd. Skratta kunde de ju inte heller för då fångade de inte någon hjort eller hare. Sedan blev de förmodligen lite gladare ändå när de kom hem med en hjort över axlarna och kvinnan satt vid elden och log mot honom. Jo, så måste det har varit.

Olaga frihetsberövande på häktet (82)

Nyhetssajten *Dagens juridik* rapporterar i dag om ett mycket märkligt fall där en person suttit på häktet i närmare två månader utan att det hållits någon häktningsförhandling.

En förklaring tycks vara att åklagaren inte fick reda på att den tidigare efterlyste mannen hade gripits. Det var frågan om en 55-årig man som var misstänkt för grov stöld och en del annat. När han i maj inte inställde sig till domstolsförhandlingen så beslutade åklagaren att anhålla honom i hans utevaro. Sedan har tydligen polisen lyckats gripa honom och satt honom i kurran. Detta fick dock inte åklagaren reda på utan polisen höll mannen i häktet ända från slutet av augusti. Först när mannen begärde ny advokat, därför att den tidigare advokaten inte lade ned någon tid på ärendet, uppdagades det hela. Mannen klagade på att advokaten inte besökte honom på häktet, vilket inte var så märkligt därför att advokaten inte ens kände till att mannen gripits och fanns på häktet.

Nu säger mannens advokat att det måste röra sig om olaga frihetsberövande och att han aldrig varit med om något liknande. Det kan jag utan vidare säga, att jag inte heller varit med och ännu mindre hört talas om något sådant. Visst rör det sig om olaga frihetsberövande.

Nu är den fråga som jag som ställer mig förstås vilka personer som bör åtalas för brottet olaga frihetsberövande. Det kan ju knappast vara åklagaren eftersom denne inte har fått någon information om att personen gripits. Inte heller borde det vara frågan om den eller de poliser som grep personen. I stället bör förundersökningen inrikta sig på de som på häktet varit ansvariga för att hålla personen inlåst. Det ska bli mycket intressant att se hur polis och åklagarväsendet hanterar den ytterst märkliga och obehagliga situationen. Min gissning är för övrigt att det bör röra sig om en man som inte är så kunnig i de svenska rättsreglerna. Annars hade väl mannen börjat fråga sig långt tidigare varför han aldrig fördes till någon häktningsförhandling.

En man sitter inlåst på ett svenskt häkte i knappt två månader utan att någon av personalen på häktet kontrollerar om det finns ett häktningsbeslut och när nästa häktningsförhandling är planerad. Är det möjligt? När jag läser det får jag känsla av det skulle kunna vara Egypten, Bangladesh eller Övre Volta. Men det är i rättsstaten Sverige. Jag kommer att försöka följa upp den här frågan. Förhoppningsvis blir det fler rapporter här.

Rättegången mot Jesus – begicks rättegångsfel? (83)

(Publicerad i Svenska Dagbladet den 20 mars 2008)

Trots att rättegången mot Jesus har skildrats på alla tänkbara sätt återstår många oklarheter. Ur juridisk synvinkel tycks processen ha innehållit en hel del tvivelaktigheter, eventuellt så allvarliga att själva rättegången måste anses ogiltig.

Processen mot Jesus för snart 2000 år sedan har blivit föremål för många bedömningar. En rad redogörelser har naturligtvis präglats av religiösa överväganden eller främst grundats på kända historiska förhållanden. Mera sällan har de rent rättsliga frågorna kommit att belysas. Om man medvetet försöker bortse från allt religiöst innehåll och symbolverkan kan man, trots brister i helt tillförlitliga källor, ändå dra en hel del processuella och straffrättsliga slutsatser kring det som trots allt är känt om rättegången.

Efter kung Herodes den stores död delades Palestina upp i två imperiella provinser, som skulle styras av kejserliga prokuratorer. En för Galileen och den andra för Samarien och Judeen. Det romerska

rikets provinser delades av Augustus i sådana som lydde under den romerska senaten och imperiella provinser som styrdes av kejsaren själv. Till den första gruppen hänfördes de fredliga provinserna. De imperiella provinserna utgjordes av gränstrakter som krävde särskild övervakning och större militär närvaro av romersk ockupationstrupp.

Judeen var en specialprovins inom det romerska riket. Provinsens prokurator var under tiden 26–37 e Kr Pontius Pilatus. Judeen var endast en andra rangens provins, vars befolkning utgjorde ett speciellt orosmoment eller i varje fall var i något hänseende särpräglat. Prokuratorerna för dessa områden rekryterades inte bland romarrikets mest ansedda män och hade inte samma ställning som de ordinära imperiella provinsernas legater.

Den romerska makten i provinserna utövades egentligen oinskränkt endast i tre avseenden: militärt, finansiellt och judiciellt. Detta var den verklighet som det judiska folket tvingades leva under. I Lukas evangelium frågar fariséerna om det är lovligt att ge kejsaren skatt, varpå Jesus sägs ha svarat: ”Given vad kejsaren tillhör”. Detta visar att de finansiellt lydde under romarna.

Prokuratorns maktställning i Judeen är inte lika klar när det gäller rättskipningen. En allmän princip tycks dock ha följts i den romerska rättspolitiken. Om det i de erövrade provinserna fanns en etablerad och fungerande rättsordning så lät romarna denna bestå om rikets egna intressen medgav det. Rikets intressen ansågs helt säkert berörda när det gällde brott som hade en politisk bakgrund och där den romerska medborgarrättens ställning krävde en begränsning av den provinsiella rättsordningens. Detta gällde troligen i judarnas land eftersom det där uppenbarligen redan tidigare fanns en fungerande nationell rättsordning med tillhörande rättegångsordning.

Sådana brott vars prövning och bestraffning förbehölls kejsarmakten var brott mot rikets existens eller dess statsförfattning samt naturligtvis även så kallade majestätsbrott mot kejsarens person. Troligen förbehöll sig även kejsarmakten rätten att ensam pröva alla anklagelser om brott som var så allvarliga att de skulle medföra dödsstraff. Detta kommer till uttryck i judarnas uttalande inför Pontius Pilatus. I rättegången mot Jesus enligt Johannes evangelium: ”Då sade Pilatus till dem: Tagen i honom och dömen honom efter Eder lag”, då svarade judarna honom: ”För oss är det icke lovligt att avliva någon”. Dessa utsagor skulle alltså klart ange var en skiljelinje gick mellan romersk och mosaisk rätt. En annan gräns gick mellan den

rättskipning som fick utövas mot en romersk medborgare och mot den del av befolkningen som inte var medborgare. Den romerska medborgarens personliga rätt hade en mycket stark ställning. I Apostlagärningna återges några uttalanden i rättegången mot aposteln Paulus, som var romersk medborgare. Följande replikskifte är av intresse. Ståthållaren Festus frågar Paulus: ”Vill du fara upp till Jerusalem och där stå till rätta inför mig i denna sak?” Då svarar Paulus: ”Jag står här inför kejserlig domstol och av sådan domstol bör jag dömas. Jag vädjar till kejsaren”. Festus: ”Till kejsaren har du vädjat, till kejsaren skall du ock fara” samt ”Denne man hade väl kunnat frigivas om han icke hade vädjat till kejsaren”.

Sedan gammalt och även under romartiden fanns flera olika judiska domstolar. Den högsta instansen och tillika högsta judiska domstolen var det så kallade Stora rådet (Sanhedrin). Detta bestod av 71 medlemmar med översteprästen som ordförande. Allt sedan år 18 e Kr var Josef Kaifas överstepräst. Medlemmarna i Stora rådet var - judarnas yppersta män och åtnjöt ett oerhört högt anseende.

Det är oklart vilken domsrätt som Stora rådet egentligen hade. Klart är nog ändå att det ankom på Stora rådet att pröva anklagelser om falska profeter. Sådana mål skulle säkerligen avgöras av Stora rådet in pleno. Stora rådet kunde också döma i form av mindre domskollegier (avdelningar med 23 ledamöter) som dömde ute i landsdistrikten. Sådana kollegier hade skyldighet att, efter en preliminär prövning, hänskjuta vissa allvarliga brottmål till Stora rådet.

Som allmän regel gällde i den judiska rätten att en frikännande dom omedelbart skulle avkunnas. I mål om grova brott förhöll det sig annorlunda eftersom domstolen först skulle överlägga och sedan ta ett uppehåll till den tredje dagen i det fall som en frikännande dom inte kunde meddelas. Vissa källor anger att uppskov skulle ske till nästkommande dag. Klart är dock att domstolen inte, som skedde i rättegången mot Jesus, slutligen fick döma till ansvar på en och samma dag. Det skulle då ha varit ett rättegångsfel när så skedde. Uppskovstiden skulle användas till informella överläggningarna och det förutsattes att domarna då var återhållsamma med vin och mat för att sådant inte skulle fördunkla deras omdöme.

Den judiska straffprocessen omgavs av vissa fasta processuella principer. Den var offentlig, muntlig och rent ackusatorisk, vilket innebär att den var en anklagelseprocess av en part. Detta förutsatte att det uppträdde en angivare eftersom något ämbete motsvarande en

statsåklagarmyndighet inte fanns. För att en rättegång skulle kunna inledas krävdes dessutom att två personer uppträdde som angivare (målsägande). Bara beträffande det grövsta av alla brott, avguderi, var det märkligt nog tillräckligt med endast en angivare.

Även i den samtida romerska rätten kunde enskilda medborgare uppträda som angivare och initiera en rättegång. Men också en myndighet eller annan statens företrädare kunde uppträda som angivare. Till och med judiska myndigheter, däribland Stora rådet, kunde uppträda som angivare. Den stora frågan i diskussionerna kring rättegången mot Jesus bland jurister har varit och är alltjämt om ”rättegången” inför Stora rådet var en verklig sakprövning eller om det endast var en preliminär rättslig prövning för att utröna om det fanns tillräckliga skäl för att rådet som angivare skulle överlämna saken till den romerska prokuratorns prövning. Denna fråga har inte kunnat besvaras och vi vet alltså inte om Jesus dömdes enligt judisk rätt eller romersk rätt. Det var nämligen så att om Stora rådet fullt ut prövat och dömt i saken fick inte rådet enligt då gällande ordning låta en dödsdom gå i verkställighet utan prokuratorns godkännande. Om Stora rådet självständigt och slutligt prövat anklagelserna mot Jesus, vilket alltså är omstritt, så inskränkte sig prokuratorns prövning till frågan om domen skulle verkställas eller ej (en kassationsprövning). Vissa forskare är dock av uppfattningen att Stora rådet gjorde en fullständig prövning, men fann vid sakprövningen att brottet var sådant att det ej fick prövas enligt den judiska rätten utan endast av prokuratorn enligt romersk rätt. Högmålsbrott och avguderi var möjligen sådant som den judiska domstolen inte själv fick pröva.

Kompetenstvister mellan olika rättsordningar är välkända för alla jurister och gäller, när det är fråga om straffrätten, konkurrerande intressen att beivra brott på olika staters territorium (internationell straffprocessrätt). Även konkurrens mellan skilda rättsordningar inom samma territorium är välkända. Med det perspektivet kan man möjligen förstå den osäkerhet som den romerska prokuratorn kände inför det judiska kravet att han skulle pröva och döma Jesus.

Rättegången mot Jesus kan sägas att i hög grad ha förenklats eftersom Jesus på direkt fråga av Kaifas inte endast erkände sitt brott utan också begick nytt brott inför sittande rätt. Enligt den judiska rätten ställdes mycket höga krav på tillförlitligheten hos vittnesmål. Dessutom var det så att straffet för mened skulle utmätas enligt den rena talionsprincipen, det vill säga samma straff skulle utmätas för

menedaren som det straff som kunde tänkas bli utdömt för den anklagade. I Jesus fall rörde det sig om alltså om dödsstraff. Evangelierna (Matteus och Markus) ger intryck av att vittnesbevisningen ansågs otillräcklig vilket ledde till att rättegången övergick till partsförhör. Eftersom det inte fanns någon åklagare, processen var inte i alla delar ackusatorisk, var det översteprästen Kaifas som ställde frågorna till Jesus. Många jurister anser att det var i detta moment som själva prövningen av rättssaken kom att ske. Jesus vägrade först att yttra sig över om de avgivna vittnesmålen var sanningsenliga. Kaifas gick då över till att nyttja den i den judiska processlagen föreskrivna högtidliga frågeformeln: ”Jag besvär dig vid den levande Guden” och frågade om Jesus verkligen ansåg sig vara ”Kristus, Guds son”. Jesus svarade då endast: ”Du sade det” med tillägget ”Dock säger jag Eder: Härefter skolen I få se människosonen sitta på kraftens högra sida och komma på himmelens skyar” (Matteus 26:64). Enligt ett av evangelierna rev då översteprästen sina kläder. Detta var det traditionsenliga sättet bland judar att uttrycka sitt yttersta ogillande och fasa. Kaifas sade också: ”Han har hädat, vad behöver vi mera några vittnen?” Enligt Markusevangeliet besvarades skuldfrågan enstämmigt av domstolens övriga 70 ledamöter och de ska då också ha tillkännagivit att den skyldige var förfallen till dödsstraff. Vi vet dock inte om denna omröstning var en del av prövningen om Jesus skulle överlämnas till den romerska makten eller om han verkligen slutligen dömdes av Stora rådet. Om det senare var fallet återstod ändå för prokuratorn att pröva verkställighet av dödsdomen. Även i det fall som prokuratorn endast skulle göra en kassationsprövning borde han rimligen ha tvingats sätta sig närmare in i anklagelsen.

Ur processrättslig synpunkt har det diskuterats mycket om Kaifas direkta fråga var opartiskt formulerad, vilken straffprocessrätten förmodligen förutsatte. Var den däremot formulerad som en suggestiv snara för den tilltalade stred den mot objektivitetens grundsats. Detta skulle i så fall ha varit ett allvarligt fel i processledningen. Frågan har diskuterats i sekler och något klargörande svar kommer aldrig att kunna lämnas. Man kan dessutom undra över hur utmejslat och klart objektivitetskravet var vid den tiden.

Diskussionerna om eventuella rättegångsfel i processen mot Jesus har bland jurister mest handlat om det var fel att inte vänta till den tredje dagen för att ge domstolens ledamöter tillfälle att närmare överväga målet samt om Kaifas fråga provocerade fram Jesus histo-

riska svar. Fällde Jesus sig själv inför sittande rätt och varför? Betänker man att Jesus säkerligen hade lärjungar och andra anhängare bland åhörarna, samt hans fullständiga oräddhet för den världsliga makten, framstår hans brott inför sittande rätt som på något sätt förklarligt. För den som själv deltar i påskens högtidlighet till minne av Jesus lidande och sista dygn på jorden kan det vara intressant att tänka på vad han egentligen straffades för. För juristen är det fullt klart att han inte straffades för att han förkunnat sin nya lära runt om i landet. Han straffades endast för att han med tre ord inför översteprästen bekräftade dennes utsaga att han var Guds son. Huruvida de eventuella rättegångsfelen var så allvarliga att själva rättegången var ogiltig återstår att diskutera i all framtid.

Svetlana Aleksijevitj och Gitta Sereny (84)

När jag nu läst om *Svetlana Aleksijevitj bok* ”*Kriget har inget kvinnligt ansikte”* och just för första gången börjat läsa boken ”*Tiden second hand”* funderar jag en del på hennes ställning som nybliven Nobelpristagare. Hennes prestation är mycket imponerande som skrivande journalist och hon har gjort ett enormt arbete genom att intervjua kvinnor som var med i kriget, vilka sedan blev bortglömda och till och med förtalade i fredssamhället efter maj 1945.

Jag tänker också på en av mina favoritförfattare *Gitta Sereny*, uppvuxen i Wien, bosatt i Paris, som ägnat en stor del av sitt skriftställeri till att skriva om nazister, spåra upp nazister och djupintervjua nazister. Hon bevistade rättegångar mot nazister och hon har kartlagt deras nätverk och träffat deras barn. Hon är mest känd för att ha skrivit boken om Albert Speer med titeln ”Albert Speer och sanningen”. Hon träffade honom många gånger och sanningen kom hon väl ändå i närheten i boken, även om sanningar alltid har en tendens att hålla sig undan. En riktigt stor bok är hennes arbete ”Tyskt trauma” som kom ut på svenska 2003 hos Ordfront. Gitta Serenys arbeten inne-håller väldigt mycket analys och inte i så stor utsträckning återgi-vande av intervjuer. Min stillsamma undran är om inte arbetet är av samma klass som Svetlana Aleksijevitjs böcker när det gäller att platsa som kandidat till Nobelpriset. På svenska finns även hennes storsäljare ”Ohörda rop” och ”Vid avgrunden”. Skillnaden mellan deras författarskap är naturligtvis att Gitta Sereny har skrivit om en tid som är förbi och ett samhälle som till stora delar har gjort upp

med sitt förflutna. Svetlana Aleksijevitj skriver i stället om människor och ett samhälle som inte har fått tillfälle att bearbeta sitt förflutna och som har varit minst lika präglat av totalitarism som det tyska samhället.

Det Sovjetiska terrorsamhället bestod i 76 år och kom att i hög grad prägla tre generationer av ryssar och andra folk i Sovjetväldet. Den tyska nazistiska regimen hade makten i endast 12 år och präglade bara en generation. Ser man på arbetsinsats och förmåga att stilistiskt återge viktiga tidsepoker och skildra enskilda människors liv är de två författarna att jämföra. Svetlana Aleksijevitj skildrar maktsamhället från den ensamma och maktlösa människans utgångspunkt. Gitta Sereny skildrar i stället makthavarnas idévärld och förehavanden. Jag kan notera att Gitta Sereny (avliden 2012) aldrig fick Nobelpriset, men det är min förhoppning att hon i varje fall i något skede var med bland de framtagna kandidaterna. Hon fick visserligen Stig Dagermanspriset i Sverige och flera brittiska utmärkelser. Hennes böcker nådde en stor internationell publik. Bara för att nu Svetlana Aleksijevitj fått Nobelpris får vi inte glömma bort det andra viktiga författarskapet. För mig är Gitta Sereny en av de riktigt stora författarna.

Märkliga testamenten (85)

Jag har som juridisk rådgivare skrivit en hel del testamenten under årens lopp. De har inte varit så märkliga eller märkvärdiga. Jag har också som ombud fört talan i tvister om klander av testamenten. Det är ofta infekterade och långdragna tvister – som många gånger mer handlar om psykologi än om praktisk juridik.

Troligen skulle man kunna skriva en hel bok om märkliga och konstiga testamenten i historien. Både svenska och utländska. Jag minns att jag en gång läste f. hovrättspresidenten Harry Guldbergs testamente. Den slutsatsen som jag och andra kunde dra av avfattningen av testamentet var att han borde ha vänt sig till någon advokat på stan och inte själv skrivit texten. Den kunde ha varit bättre så att säga.

Vi är många som har läst Alfred Nobels testamente, vilket ju kommer att tillämpas en gång per år vid utdelningen av Nobelpriserna. Visst är hans sista mening i testamentet märkligt och skrämmande:

"Slutligen anordnar jag som varande min uttryckliga önskan och vilja att efter min död pulsådrorna uppskäras och att sedan detta skett och tydliga dödstecken af kompetenta läkare intygats, liket förbrännes i så kallad cremationsugn."

August Strindberg skrev i en handling (som inte var ett testamente) följande om sin förestående begravning (har var 63 år när han avled).

"Min döda kropp får icke obduceras; icke utställas; endast visas för anhöriga. Ingen dödsmask, inga fotografier tagas. Jag vill föras direkt till grafven, klockan 8 på en morgon, för att undgå samlingar af nyfikna."

Mycket riktigt fördes hans kista till Norra begravningsplatsen i Stockholm kl. 08.00 en vardagsmorgon i maj 1912. Många tusen arbetare och andra hade dock samlats för att följa skriftställaren till den sista vilan. Han var en förmögen man när han dog, skriftställaren (den titeln användes i bouppteckningen). Förmögenheten uppgick till 119 291 kr, varav hela 96 500 kr var krav på författararvode hos förlaget Bonniers. Hans boksamling värderades till 1 000 kr och av bohaget i övrigt var det värdefullaste en pianola som värderades till 350 kr. En pianola var ett stort självspelande piano. Hur länge hade han haft det och varför hade Strindberg ett självspelande piano?

Avstånd mellan caféer på Hornsgatan (86)

Det är någon listig journalist som har mätt upp sträckan här i Stockholm mellan Mariatorget och Zinkensdamm. Avståndet är 732 m. Jag tror på uppgiften. Anledningen till att sträckan uppmätts är att skribenten därefter räknat antalet kaffehak och caféer som finns på sträckan och det är 16 ställen. Kaffeställe. Det innebär att det är hela 56 m mellan varje möjligt fikastopp. Fikastopp på Hornsgatan.

Då infinner sig frågan om detta är det cafétätaste området i landet? Mäter man antalet caféer mellan Slussen och Bergsundsstrand så är det frågan om 20 caféer. Skulle man formulera det i vetenskapliga termer så rör det sig alltså om ett empiriskt fynd som med lätthet kan kontrolleras av vem som helst. Det hänger samman med att ett café som existerar i dag med en stor sannolikhet existerar även i morgon, men inte med säkerhet nästa år. Om det nu är en hypotes att Hornsgatan är cafétätast i landet så måste denna hypotes testas mot andra hypoteser. En sådan skulle kunna vara att det någon annans-

tans finns ställen där caféerna ligger tätare. Då är det bara att skicka dit en empiriker och mäta sträckan och räkna antalet caféer samt ta fram miniräknaren för att dividera och få fram uppgift om de ligger tätare än 56 m. Dessutom kan man kategoriskt fastslå att så länge inte motsatsen är visat så förhåller det sig på det sätt som hypotesen anger. Alltså förklarar jag med denna inledande vetenskapliga prövning att Hornsgatan är Sveriges cafétätaste sträcka. Utsagan kan komma att omprövas så snart som någon med empirisk information förklarar att det finns ett annat avsnitt i landet som har kortare avstånd mellan caféerna. Till dess gäller vad jag nu har sagt. Rent vetenskapligt.

Vad frågar amerikaner om när de besöker Stockholm? (87)

Under förra helgen hade jag nöjet att här i Stockholm visa staden för tre personer från Kalifornien. De hade aldrig tidigare varit i Sverige och var naturligtvis nyfikna på förhållandena i vårt land. Med intresse noterade jag vilka frågor som de ställde till mig om hur det är i Stockholm och i Sverige. Den första frågan, som de återkom till flera gånger, var hur det kommer sig att vi har ett kungahus och om kungen har någon politisk makt. Ja, jag försökte förklara att han inte har någon makt och att kungahuset inte i modern tid heller har haft någon makt. Denna förklaring hade de nog svårt att förstå eftersom de då frågade varför vi överhuvudtaget har en monark. Möjligen gjorde jag mig skyldig till någon form av högmålsbrott när jag lite lättsamt förklarade att vår nuvarande kung är en man som bara har representativa uppgifter och som mest är intresserad av bilar och båtar. Jag till och med dristade med att säga ”*he is a funny guy”*, som jag inte alls vet hur det uppfattades av vännerna från Californien. Hoppas att kungen förlåter mig om han nu skulle läsa detta.

Nästa fråga var hur mörkt det är på vintern och om det verkligen är så att skolbarnen tvingas gå till skolan i mörker och gå hem från skolan i mörker. Jag bekräftade att det är så, men tillade att det är desto ljusare på sommaren när skolbarnen är lediga. En av besökarna har varit lärare och såg tämligen bekymrad ut vid ”upplysningen” att våra stackars skolbarn får vandra i mörker till skolan. Det är ju rätt hemskt för övrigt. Borde barnen inte få gratis pannlampor? Hon frågade också ett par gånger när ”regnperioden” inträffar i vårt land. Själv kunde jag inte komma på annat svar än att ”det regnar hela

året, förutom under den tid då det snöar”. Vet inte om det var något bra meteorologiskt svar. Det var i varje fall uppehåll under helgen.

Nästa fråga var om det finns många älgar i landet, vilket jag kunde bekräfta. Nästa fråga var om jag hade sett några renar och när jag berättade att jag såg renar senast för ett par veckor sedan i Jämtland blev de rätt häpna. Jag berättar att jag var tvungen att köra efter en liten flock renar på en grusväg i södra Jämtland.

En annan fråga var om det är svenskar som sitter och tigger utanför Coop och ICA och Systembolaget. Men jag förklarade att det är romer från Rumänien och Bulgarien och de hade nog egentligen inte trott att det var svenskar.

Det visade sig att välutbildade amerikaner inte hade något minne av att de hört talas om att den svenske premiärministern skjutits på öppen gata 1986 och att vår utrikesminister knivdödats på ett varuhus här i Stockholm. Mannen i sällskapet frågade mig vad svenskar har för uppfattning om Putin och jag förklarade frankt att han inte alls är populär i vårt land. Mannen såg lättat ut. Ögonblicket därefter såg han förvånad ut när jag förklarade att varken Norge eller Island är med EU. Lika förvånad blev han när jag förklarade att vi inte har något intresse av att gå över till valutan euro. För det har vi väl inte?

De ville veta om det är gott om älgar i våra skogar och om det finns varg. Jag svarade ja på båda frågorna. De hade aldrig hört talas om runstenar och blev mycket förundrade av att det finns en tusen år gammal runsten inmurad i grunden till ett hus i Gamla stan. De fattade inte varför den var inmurad i grunden där och inte kunde jag förklara det heller. Jag kom på att det är rätt lite jag egentligen kan förklara.

Sammanfattningsvis tyckte de att det var kallt, nästan vinter, så här års i Sverige och att det blir tidigt mörkt. Jag höll förstås med dem.

Hovurmakaren och radiostyrda ur (88)

I natt var det till att stiga upp mitt i natten och ställa om hemmets alla fem klockor jämte tre armbandsur. Fel. Jag gjorde det förstås först vid sjutiden. Kom då att tänka på hovurmakaren som jag en gång träffade. I dag är han inte längre hovurmakare utan det är någon annan. Hans uppgift var att oavlönad gå upp på slottet en gång i veckan och dra upp och kontrollera alla ur. Förmodligen dock inte

kungaparets högst privata armbandsur. (”*Carl Gustaf! Ska jag flytta fram timvisaren eller ska den tillbaka? Du kan väl säga Carl Gustaf! Vad menar du med utegrillen? Du har väl aldrig ställt fram någon utegrill? Hjälp mig nu, Carl Gustaf!”*)

Nu undrar jag väldeliga över om dagens hovurmakare rusat upp i morse på slottet och ställt om visarna på alla golvur och väggur och bordsur. Måste i så fall ha tagit honom åtskilliga timmar. Ett urtrist jobb helt enkelt. Hade han väntar ett halvår hade han sluppit att göra det. Ett annat sätt är naturligtvis att skaffa sig radiostyrda ur, som jag alltid fascinerats av. Ett atomur på Physikalisch-Technische Bundesanstalt i den tyska staden Braunschweig är förbundet med en radiosändare i närheten av Frankfurt och sänder varje minut en digitalt kodad signal. Signalens frekvens är 77,5 kHz, vilket ligger inom långvågsområdet. Det är den som styr alla radiostyrda ur över en stor del av Europa. Men det flesta uren uppdateras bara en gång per dygn, oftast på natten (för då är signalstyrkan i allmänhet som starkast).

Svenska återförsäljare av radiostyrda ur brukar nogsamt informera om att de inte är pålitliga norr om Sundsvall. Signalstyrkan är för svag helt enkelt. Så vårt land är segregerat. Invånare norr om Sundsvall får se till att de ändrar till vintertid för hand. Manuellt. Vi stockholmare kan ligga kvar i britsen och se det radiostyrda uret automatiskt ställa om till både vintertid och sommartid. Dock inte samtidigt. Hovurmakaren får emellertid finna sig i att lugnt vandra runt i salarna och gemaken där uppe på slottet. Tiden får ju inte stå stilla.

En av de hemskaste berättelserna (89)

När jag nu läser *Svetlana Aleksijevitj* funderar jag en hel del på andra stora ryska författare som skrivit om Sovjettiden. Där finns förstås Nobelpristagaren Solzjenitsyn med skildringarna från GULAG och från krigen. Sådant som västvärlden behövde läsa om och försöka förstå – om det ens var möjligt att förstå. Jag håller även den amerikansk-polske författaren (historikern) Anne Applebaum högt för hennes två böcker om GULAG och Järnridån. Det kan hända att jag så småningom blir övertygad om att Aleksijevitjs böcker är i Nobelprisklass, men ännu är jag inte där. Den fråga som jag ännu inte funnit svaret på är om Aleksijevitj böcker ens finns att köpa i dag på ryska i Ryssland och Belarus (Vitryssland) och Ukraina. Det är ju där den stora läsekretsen borde finnas.

När det gäller den plågsamma litteraturen från Sovjettiden kan inte någon gå förbi *Varlam Sjalamovs* två böcker översatta till svenska. *Berättelser från Kolyma* och *Skovelmästaren*. Det är två novellsamlingar utgivna på svenska 1982 respektive 2003. Jag vet inte om de i dag finns tillgängliga på ryska för den ryska publiken. Det är oerhört starka berättelser som grundligt påverkar varje läsare. Han är en stor berättare och har av många ryska författare framhållits som den som lyckades skildra det som inte kan skildras. Han satt själv närmare 20 år i sovjetiska arbetsläger och har kunnat skildra det mest mörka hos människan. Recensenten Kajsa Öberg Lindsten skrev om Skovelmästaren bland annat följande.

Jag tror att det farligaste, mest omskakande och chockerande i Sjalamovs berättelser inte är hans avslöjanden om lägerverkligheten, utan snarare hans kompromisslöst pessimistiska, modernistiska existentiella livsfilosofi: idén om individens absoluta ensamhet och ansvar för sig själv i en värld som framstår som alltmer absurd och obegriplig.

Den som funderar på att ge bort någon bok av årets Nobelpristagare i julklapp bör nog tänka efter efter ett par gånger. Det är plågsamma läsningar av journalistiska texter och förutsätter nog i själva verket en viss kunskap om förhållandena under Sovjettiden. Angelägen läsning, men inte någon nöjesläsning på juldagen och annandag jul. Angeläget, men inte angenämt.

Carin Göring begravdes fem gånger (90)

Karin Göring var ju gift med Herman Göring, flygaresset och naziledaren i Tyskland. Hennes liv finns omskrivet i ett antal böcker. I korthet återges huvuddragen i hennes biografi av Anna Maria Sigmund i boken ”Nazisternas kvinnor” (2001), som innehåller många intressanta detaljer.

Romansen mellan Carin och Hermann Göring innebar en ny sorts hovjournalistik där den nationalsocialistiska eliten övertog den plats som de kungliga hade haft tidigare och kom även delvis att ersätta den under nazismen försvunna boulevardpressen. På så sätt fyllde berättelsen om Carin och Hermann ett tomrum för de breda lagren i Tyskland.

Carin Göring själv betraktade nationalsocialismen som en surrogatreligion av samma slag som hennes mors ”Edelweissförening”.

För henne tycktes nationalsocialismen förena allt gott, ideellt och ädelt.

Carin Görings liv och död innehåller många märkliga händelser och inslag. Hon avled ung på grund av någon form av hjärtåkomma.

I oktober 1933, mitt under processen om riksdagsbranden, besökte Göring sin hustrus grav på Lovön (utanför Stockholm) och lade ner en krans av gröna växter i form av ett hakkors på graven. Den 8 november hade dock okända gärningsmän sparkat sönder blommorna och på den hakkorsprydda gravstenen på svenska skrivit: ”*Vi, några svenskar, känner oss förolämpade av tysken Görings gravskändning. Må hans före detta hustru vila i frid, men förskona oss från tysk propaganda på hennes gravsten”* Detta blev för Göring signalen till att börja bygga ett mausoleum på sin stora lantgård Carinhall i det idylliska skogs- och sjölandskapet Schorfbeide. Under stor pompa fördes hennes kvarlevor till Tyskland för att åter begravas där.

Carin fann dock inte sin sista viloplats i Carinhalls mausoleum. När Röda armén ryckte allt närmare Schortheide våren 1945 befallde Göring att Carinhall skulle sprängas. Efter att man tagit upp liket ur tennkistan och begravt det i skogen förstördes också mausoleet. I maj 1945 genomsökte ryska soldater skogen på jakt efter Görings nergrävda skatter och skändade då också Carins nya grav. Skogvaktaren på platsen tog dock hand om liket, begravde det tillfälligt och meddelade den dödas anhöriga.

I detta läge vände sig en vän till familjen Göring till den svenske prästen i Berlin, Herbert Jansson, och bad om hjälp. Tillsammans gjorde de upp en plan som verkligen platsar i en bättre kriminalroman. Först bad Jansson skogvaktaren att öppna graven i hemlighet och transportera liket i en säck på omvägar till Berlin. Sedan trädde pastor Jansson själv i aktion och lät kremera liket under falskt namn och med falska papper.

Något senare påbörjade Jansson resan till Sverige med urnan i bagageutrymmen på sin bil. När han efter ett kort uppehåll i Hamburg återvände till bilen hade det varit inbrott i den och alla hans ägodelar var borta. Endast den för tjuvarna värdelösa urnan hade lämnats kvar och kunde senare lämnas över till Carins familj i Stockholm tillsammans med kremeringsbeviset. Efter en minneshögtid begravdes slutligen Carin Göring, född Fock, i sin ursprungliga grav på kyrkogården på Lovön. Det var hennes femte begravning.

Konsten att koka ägg (91)

Klart minns jag en intervju med två av Olof Palmes söner. Det tillfrågades om pappa brukade hjälpa till hemma och om han lagade mat. Den ene sonen sa: ”Nä, han kunde nog knappt koka ägg”. Svaret förvånade mig inte.

Men är det en konst att koka ägg? Ja och nej. Man kan göra det till en konst om man vill, men man kan ju enkelt koka ägg utan att de spricker och utan att de blir för hårda och torra. När jag bor på hotell så har jag uppmärksammat att det ganska ofta finns två upplägg av ägg: 3-minuters och 5-minuters. Detta tillsammans med små handtextade skyltar. På något hotell minns jag att man hade tre upplägg: löskokta, medium och hårdkokta. Läser man på siten ”finecooking-.com” får man veta att löskokta ägg ska kokas i 2 minuter och att mediumkokta ska koka 4,5 minuter och hårdkokta 8 minuter. Märkligt, tycker jag. De hårdkokta äggen måste bli riktigt torra och tråkiga efter 8 minuter kontinuerligt kokande. Sedan finns det den engelska metoden också: Man kokar upp kallt vatten och stänger av plattan precis när det vattnet börjar välla upp. Sedan får äggen ligga kvar där i vattnet medan vattnet långsamt svalnar. Man brukar rekommendera 12 - 13 minuter för medium. Metoden tar längre tid förstås, men har man tid så har man. Jag har fått för mig att den här metoden mest används i England. Den är energibesparande också eftersom man använder sig av eftervärmen från plattan.

Många säger att man ska spola riktigt kallt vatten på äggen i en minut direkt efter att man tagit upp dem från kastrullen. Detta för att skalet ska vara lättare att lossa. Men den där frågan om vad som gör att äggskalen ibland är svåra att få loss har nog sitt svar i vilken ålder äggen har. Det är alltid svårt att få loss skalen på helt färska ägg. En metod för att underlätta skalningen är att knäcka äggen precis när de är färdigkokta och samtidigt som du lägger dem i iskallt vatten. Det blir någon chockeffekt kan jag tänka mig. Det fungerar och rekommenderas. Kokta ägg kan förvaras i kylskåpet upp till en vecka.

Det hela handlar om att få äggens vita och gula att koagulera långsamt. Därför förefaller den engelska metoden att bara koka upp och sedan stänga av plattan vara bäst. Går koaguleringen för snabbt tenderar äggen att blir torra och tråkiga.

Sedan har vi det där med om äggen ska ”prickas” före kokningen.

Det kan behövas om äggen tas direkt från kylskåpet, annars inte. Ett tips är att alltså att ta ut äggen från kylskåpet en halvtimme före kokning, detta för att de ska få rumstemperatur. Äggulan koagulerar vid 65 - 70 grader och äggvitan vid 60 - 65 grader.

Visste du att bruna höns ofta lägger bruna ägg och vita höns lägger vita ägg? Men det gäller inte utan undantag. Visste du att äldre hönor värper större ägg än unga hönor? Små ägg väger under 53 g, medelstora 53 – 62 g, stora 63 – 72 g och mycket stora 73 g och mer. En höna värper 250 – 300 ägg per år. De få alltså ligga i de där stackars hönorna.

Undrar hur mycket Olof Palme kände till om konsten att koka ägg. Att han åt ägg till frukost vet jag för en gång satt jag bara ett par bord ifrån honom i frukostmatsalen på ett hotell i Malmö. Olof Palme läste i rasande fart ett par tidningar och stoppade i sig frukosten utan någon utstuderad njutning. Någon livvakt hade han inte. Det borde han ha haft vid ett senare tillfälle.

Svenska Dagbladet återanvänder texter (92)

Riktigt bra texter lever sitt eget liv. I kraft av sin inneboende styrka överlever de tiden. Men det finns också texter som är riktigt bra, men som glöms bort och göms bort i biblioteken och arkiven. Tänk så mycket bra som skrivits, men som vi inte läser i dag. Många gånger hänger det nog samman med bristande tillgänglighet och att språkdräkten blivit lite nattstånden. Den kur som då kan tillgripas är *rewriting* med en försiktig och känslig hand. Gamla texter kan väckas till liv och göras attraktiva och lättillgängliga. Gammalt blir nytt.

I dag ser vi ett exempel på det. I dag är det en ”tidningsfri dag”. Låter ungefär som ”regnfri” eller ”feberfri”. Det bärs inte ut några papperstidningar helt enkelt och tidningsbuden kan ligga hemma under täcket och förtränga allt vad gäller trappor, trappsteg och gnisslande hissar. Men, men, tidningarna kommer i digital form hem till våra hemcomputers. Både DN och SvD ligger redan i min dator och väntar på att bli lästa.

SvD gö r i dag ett ”nummer” av att ge ut en riktigt fyllig tidning i endast digital form. En tidning som inte kommer att finnas tillgänglig i tidningsläggen utan bara arkiverade på servrarnas hårddiskar i Fort Lauderdale eller Luleå eller någon annanstans. Hur gör då SvD? Jo, man återpublicerar gamla texter. Man trycker på en hel sida

ett utdrag ur boken ”Leva fritt och leva väl”, Pejling nr 18, Timbro 1999. Författaren Per Ericson var under åren 1999–2007 ledarskribent i SvD. Texten går att läsa i sin helhet på timbro.se. Per Ericson var en god skribent med insikter i den idéteoretiska världen. Det är bra att hans text återanvänds och detta utan att texten (som jag förstår) har putsats och tidsanpassats. Men det rör sig om en text som inte är äldre än 16 år. Själva greppet är intressant. Snart börjar väl de digitala tidningarna att återpublicera mycket av sitt gamla arkivmaterial. Det är ju bara att trycka på några knappar så ligger texten där klar för återanvändning. Återläsning.

SvD publicerar i dag även en novell ur Klas Östergrens kommande bok ”*Samlade noveller”*. Exklusivt för SvD. Alltså publicering av en text som i sin helhet ännu inte finns tillgänglig. Så kan man också göra. En teaser som marknadsförare. Ett allmänt råd till redaktionerna: Köp in material från The New York Times och låt översätta och ”småbearbeta” texterna för de svenska läsarna. Då blir det riktigt bra och då ligger det rätt i tiden.

Ryska haveriet klarlagt (93)

Genom åren har man ju tvingats följa med i nyhetssändningarna kring flyghaverier (kallas numera ofta flygkrascher…). En rysk *Airbus A321 havererar i Sinaiöknen*. SVT:s rapportsändningar ger rätt stort utrymme åt spekulationer om en nedskjutning av IS samt en del tårdrypande bilder från flygplatsen i S:t Petersburg. Men vi som vill veta vad som hände, vad får vi veta? Knappt något alls vågar jag påstå, annat än att flygplanet varit i luften 23 min innan man förlorade radarkontakt samt att det nått ca. 10 000 m höjd.

Alltså går jag till den eviga källan: The New York Times. Då får jag veta mera. Det var ett 18 år gammalt flygplan och det hade enligt tillgängliga data nått 31 000 feet när det började förlora höjd. Piloten anmälde på radio att han hade tekniska problem och att han avsåg att göra en nödlandning. Trafikledningen i Egypten antar att han avsåg att försöka landa på flygplatsen Al-Arish i norra Sinai. Flygplanet låg på kurs och höjddata och hastighetdata har registrerats av Flightradar 24 och kurvorna ligger ute på NYT:s nyhetssida. Ögonvittnen säger sig ha sett att en motor brann (planet har två motorer). Solklart?

Jag frågar mig lite oroligt om det är så att redaktionen på SVT inte har tillgång till NYT:s nyhetssida? Det är nämligen så att om en

pilot på radio anmäler att det är tekniskt fel så är det så. Inget man skojar om eller misstar sig på. Alltså definitivt inte någon luftvärnsrobot (missil på tv-språk…) som detonerat och inte heller att någon sprängladdning detonerat ombord (smällt av på tv-språk). Definitivt inte någon flygkapning. Alltså är det hela klarlagt och IS har inte varit framme med vare sig lv-rb eller gömd sprängladdning. För SVT:s redaktion var det förstås mer dramatiskt att spekulera om en nedskjutning. Dramaturgi i vardagen på en nyhetsredaktion. Hur kan man missa att ge tillförlitlig information när vi andra redan hemma i läsfåtöljen vet mer än redaktionen lyckats fånga upp genom sina två korrespondenter (en i Egypten och en i S:t Petersburg). Det är ju fritt fram att ta del av det internationella nyhetsflödet.

SVT:s slutliga kommentar var att svaret på frågorna får man ”när den svarta lådan har hittats”. Jo, så kan det vara. Nu är det bara så att det finns två ”svarta lådor” (som inte alls är svarta) och att de redan har hittats enligt uppgift från egyptiska myndigheter. Där hängde inte SVT med den här gången heller. Det går fort i nyhetssvängen.

Vi har anlänt till hjältestaden Moskva! (94)

Hon har skrivit mycket och böckerna är tjocka. *Svetlana Aleksijevitj*, årets Nobelpristagare. Jag fortsätter att läsa hennes bok ”*Tiden second hand”*. Ju mer jag läser desto mer förstår jag hennes uppdrag och hennes syfte. Dagens unga ryssar vet inte hur det var under sovjettiden. De känner det inte in i benmärgen. Tiden är knapp. Snart går det inte att dokumentera hur det var. Arkiven har åter stängts och yttrandefriheten är begränsad. Då måste det beredas plats för sanningssägare och de som har förmågan att både lyssna och skriva. Aleksijevitj är en av dessa och kanske den främsta. Men hon är inte ensam.

Min stora fråga är om hennes böcker i dag finns tillgängliga för den läsande ryska allmänheten. Jag har frågat det svenska förlaget och ännu inte fått något svar. Jag har sökt på nätet och inte kunnat finna hennes böcker på ryska. Inför nobelfestligheterna i Stockholm i december vill jag veta om hennes böcker är tystade i Ryssland. Det är en oerhört central fråga är man granskar yttrandefrihetens förutsättningar och villkor. Om det inte finns något förlag i Moskva, eller annan ort i landet, som ”vill” ge ut böckerna är det riktigt illa ställt. Ett land ska vara stolt över sin nobelpristagare även om hon skriver

om ytterst obehagliga minnen just för att vi ska tvingas att minnas.

Jodå, jag har kännedom om Sovjettiden och sovjetmänniskan. Några gånger har jag tittat på vaxdockan av Lenin och förundrats över att ett folk accepterar att en massmördare visas upp i glassarkofag med hedersvakt från landets försvar. Jag minns det som Aleksijevitj erinrar om rapsodiskt. Utropet på tåget till Moskva när det anländer från Minsk till järnvägsstationen i Moskva: *”Kamrater passagerare! Vårt tåg har nu ankommit till huvudstaden i vårt fosterland – till hjältestaden Moskva!”* Jo, så ropade man ut ankomsten till Moskva. Jag har själv ett klart minne av det. Det är ett mycket förtjänstfullt arbete som Aleksijevitj har utfört och som renderat henne årets pris. Hon tvingar oss att minnas. Vi minns med rysningar och skräck.

Dolda citat i skönlitterära texter (95)

Det är inte ovanligt att det i skönlitteraturen finns mer eller mindre dolda citat eller alluderingar. I varje fall är de dolda för oss som inte har en klassisk utbildning och är tillräckligt belästa. Strindberg ondgjorde sig en gång över att han hade upphöjts till ”folktribun” när han 1884 reste hem till Sverige för att stå till svars i Giftas-processen. Han skriver om sin olust i novellen Kvarstadsresan:

”Såå! Jag skall sålunda bli folktribun! Hålla perrongtal, vara martyr! Svara på telegram! Göra landstigning eller tablå på järnvägsstation! Hela den romantiska apparaten, som jag själv belett, skall jag nu arrangera! Jag, en skrivbordsman, skall gå ur min varma nattrock och kostymera mig i *en trasig toga, ur vars hål högfärden skall lysa*!”

I den sista meningen anspelar Strindberg på Sokrates ord till den kyniske filosofen Antistenes, som försökte väcka uppseende genom att gå klädd i trasig mantel: ”Fåfängan lyser fram genom hålen på din mantel, Antistenes!”. Att Strindberg kunde sin Platon förvånar i varje fall mig. Men kanske var det något han fångat upp i något han läst av en samtida författare.

Det f. d. husorganet Dagens Nyheter inledde i mars 1985 ett reportage från invigningen av Internationella Pressklubben med citatet *”Äntligen stod utrikesministern i talarstolen.”* Det var nog klart att artikelförfattaren inspirerats av en bestämd skönlitterär scen i tankarna, nämligen inledningsorden i Selma Lagerlöfs Gösta Berlings saga – ”Äntligen stod prästen på predikstolen.” Det kunde man be-

gripa när man såg att textförfattaren var den mångkunnige författaren Lars Åke Berling.

Kommer Finland och Sverige att gå med i NATO? (96)

Två EU-länder i norra Europa har sedan länge var sin egen säkerhetspolitisk doktrin, vilka är annorlunda än den doktrin som övriga EU har. Det handlar om Sverige och Finland. Två länder som i säkerhetspolitiskt avseende står varandra närmare än vad man tidigare öppet velat tala om. Alliansfriheterna och den åsyftade neutralitetspolitiken har var ganska olika. Finland tvingades under Sovjettiden (ofta kallat ”kalla kriget”) leva med sitt vänskaps och biståndsavtal (VSB) med Sovjet. Det första Finland gjorde efter Sovjetunionens upplösning var att säga upp VSB (med en djup politisk suck av lättnad…). Likheten mellan länderna är att det rör sig om två små demokratiska länder, med stor landareal, som ligger påfallande nära Ryssland. Finland kan inte hindra en invasion, men kan se till att inträngningen i landet fördröjs och försvåras så mycket att angriparen drar sig för att ens påbörja ett angrepp. En angripare ska alltså ”köra fast”. Sverige har ju som bekant vatten mellan sig och Ryssland. Tack och lov. Sveriges försvarsdoktrin efter 1945 har helt enkelt varit: Vi ska göra det så kostsamt för honom att invadera över havet att han avstår. I övre Norrland ska han ”köra fast” efter att har uttröttats av finländarna. Enkelt. Det är lättare att stoppa honom ”när han finns på burk (överskeppningsfartyg, landstigningsfartyg) än när han etablerat ett brohuvud och tränger in i landet. Enkelt. Vidare har det varit så att finländsk säkerhetspolitik har varit beroende av den svenska, mer än det omvända.

Nu sker en snabb omsvängning av den politiska opinionen i båda länderna. I Sverige beror det på att vi i praktiken har avskaffat vårt försvar. Av armén finns inte något kvar och marinen har bara några få enheter. Flygvapnet har en viss numerär, men inte längre några krigsbaser. Det senare är för övrigt ytterst märkligt eftersom vi tidigare hade kanske världens bästa bassystem.

Nu har de två riksdagarna hamnat i den situationen att båda ska genomföra parlamentariska utredningar om förutsättningarna för en eventuell anslutning till NATO. Den ansvarige för den finländska utredningen är ambassadör Hannu Kyröläinen. På svensk sida är det ambassadör Krister Bringéus som är ansvarig utredare. Uppdraget är

att se över samtliga internationella samarbeten på det säkerhets- och försvarspolitiska området, inklusive de med FN, EU och partnerskapet med Nato. Det problematiska är förstås att utredningarna till mycket stora delar blir offentliga. Det finns nämligen en hel del aspekter på frågorna som inte lämpar sig för offentligheten. En sådan är på vilket sätt och under vilka förutsättningar som NATO får och kan sätta in taktiska kärnvapen. Alla vet att det är kärnvapenavskräckningen som åstadkommit balansen under ”kalla krigets” dagar. Sverige och Finland kan nämligen inte säga till NATO: ”Vi vill vara med, men lova att inte använda kärnvapen för att försvara oss”. Det är ju kärnvapenparaplyet som vi har saknat hela tiden.

En annan prekär fråga är hur anslutning till NATO ska och kan samordnas. Om Finland går med är det naturligt att Sverige också går med – det är nästan en förutsättning. Om Finland inte går med bör Sverige mycket nogsamt fundera över om vi ska gå med i NATO – mycket med hänsyn till Finland. Det kan bli så att de ledande politikerna i Finland säger: Vi går med om vi vet att Sverige också går med, annars väntar vi. I Sverige kan regeringen komma att säga: Vi är beredda att omvärdera vår säkerhetspolitik om Finland går med i NATO, annars väntar vi. Hand i hand vi går…eller inte går.

Sverige har lämnat vissa utfästelser om bistånd med försvar av de tre baltiska NATO-länderna. Detta är bekymmersamt eftersom vi inte har mycket till förmåga att hjälpa till med. Möjligen kan vi tillåta viss basering på Gotland, men inte mycket mera. Finland har, klokt nog, inte lämnat motsvarande utfästelser till de tre länderna (som har mycket begränsade försvarsresurser).

Min gissning är att de två utredningarna starkt kommer att samordnas och att slutsatserna blir ganska lika. Annars har man skapat ett nytt stort problem. Det är helt enkelt inte bra om Sverige väljer att gå med utan att Finland gör det och dessutom bör vi helst gå med samtidigt. Vi har ett ansvar också för den säkerhetspolitiska situationen i Finland. Indirekt har förhållandena där stor betydelse för oss.

Marskalk Achromejevs händanfärd (97)

Vi vet alla att *marskalk Achromejev* återvände från Sotji till Moskva i augusti 1991 för att stödja kuppmakarna (Augustikuppen), men att han sedan begick självmord när kuppmakarna inte lyckades med sitt uppsåt. Aleksijevitj avslöjar i boken ”*Tiden second hand”* (som inte

finns att köpa på ryska ens i dag?) hur det gick till. Han hängde sig sittande på golvet i sitt tjänsterum i Kreml. Snaran om halsen var fastsatt i radiatorn (väggelementet). Det sätt som tusentals fångar tagit livet av sig i sovjetiska fängelser. Aleksijevitj återger en anonym källa som uppger att hängningen först misslyckades och att Achromejev då skrev ett avskedsbrev till, det blev fyra sådana, för att sedan göra om försöket. Då lyckades han genom att använda ett tunt snöre från en tårtkartong. Sovjetunionens uppburne marskalk tog livet av sig med snöret från en tårtkartong! Det skulle Jolo ha kunnat ta med i någon av sina böcker om han kunnat skildra den tid jag nu talar om. Till historien hör också att Achromejevs grav skändades å det grövsta. Han hade begravts i marskalksuniform behängd med alla ordnar och utmärkelser. Uniformen och alla ordnar stals från graven och förövarna greps aldrig. Så slutade livet för den sovjetiske marskalken.

Aleksijevitj är läsvärd eftersom hon förmedlar en hel del hard facts (hårda fakta). Hon utnämner även Gorbatjov till ”civilist” och påstår att han inte präglats av det militära utan av ”den filosofiska fakulteten vid universitetet i Moskva”. Ja, där hade inte Achromejev studerat. Å andra sidan undrar jag varför hon inte nämnde att Gorbatjov avlade en juristexamen 1955 vid Moskvauniversitetet. Jag kan inte heller avstå från att här nämna att Putin avlade en juristexamen i Leningrad år 1973. Det var innan han började utbildningen vid KGB skolan nr 401 i Okhta, Leningrad. Han var en mönsterelev där. Putin har aldrig gjort militärtjänst eftersom det gjorde man inte om man var direktrekryterad till KGB. Dessutom blev han genast placerad i första chefsdirektoratet. Vad det var får jag berätta om en annan gång. I Dresden tjänstgjorde han som major i KGB och lärde sig tala utmärkt tyska. Det vet vi av de personer som han på olika sätt försökte rekrytera som rapportörer. Han talade även god tyska när han stod på trappan till KGB:s kontor i Dresden med en kalashnikov i händerna. Det var när DDR rasade samman. Det har vi väl inte glömt?

Vad har Stockholmare i öronen? (98)

I morse kl. 08.14 genomförde jag en ovetenskaplig vetenskaplig undersökning på Södermalm i Stockholm (där jag bor). När jag steg ut ur min port iakttog jag noggrant de tio första personer som jag mötte

på trottoaren på min väg till busshållplatsen. Tio personer är nog maximalt vad min memoreringsförmåga klarar av. Med granskande blick kunde jag konstatera att de tre första mötande var av hankön och alla var försedda med earphones. Sedan kom en av honkön som inte hade earphones (blev lite förvånad där). Summan blev i varje fall att 7 av 10 hade earphones. Vetenskapligt belagt skulle man kunna säga om man inte har så stora krav på empiriskt urval. Är det så att 70 procent av alla stockholmare på väg till jobbet/skolan/universitetet har earphones? Nästa undersökning jag skulle vilja genomföra är att ta reda på om de lyssnar på musik eller pratpods eller pratradio. Men det blir svårt att genomföra en sådan undersökning. Vad jag själv har i öronen? Earphones förstås. I morse var det amerikanska NPR (podcasts) som sände ett program om det republikanska partiet inför nästa presidentval. Inte musik således.

Vi är bäst på engelska (99)

Språkföretaget EF har gjort en undersökning och kommit fram till att vi svenskar är bäst i världen på engelska, bland länder som inte har engelska som första språk, förstås. På basis av ett språktest som drygt 900 000 vuxna i 70 länder har gjort fick svenskarna bäst resultat – snäppet före Nederländerna, Danmark, Norge och Finland. I fjol rankades Sverige som tredje bästa nation. Rapporten visar också att kvinnor generellt är bättre än män på engelska.

Jag anar att undersökningen visar på ett faktiskt förhållande. Det är ju rätt ofta som vi får höra från vänner från engelsktalande länder att vi är rätt bra på engelska. Man kan ju fundera på hur det kommer sig. Själv håller jag ett kort på att det är detta att vi inte har dubbade filmer på TV och att vi varit tidiga med tillgång till nätet. För inte kan det väl vara så att undervisningen i skolorna är så mycket bättre än i de andra länderna? För övrigt: På sikt (kanske hundra år…) tycker jag vi ska gå över till engelska som första språk i Sverige. Det skulle väl vara fint om det var fyra länder i Europa som har engelska som officiellt språk: Storbritannien, Irland, Malta och Sverige. Det skulle gynna turismen och etableringen av företag i vårt land. Welcome Sweden!

Kassaflödesvärderingar (100)

Hur värderas aktierna i ett mindre aktiebolag där aktierna inte omsätts på en marknad? Den frågan har alla anledning att ställa sig om man är delägare i ett mindre aktiebolag. Det finns en rad olika värderingsmodeller och i allmänhet måste valet av modell anpassas efter branschen och det enskilda företagets förutsättningar. Utgångspunkten är naturligtvis den ekonomiska information som finns i form av bolagets resultat- och balansräkningar. Till detta kommer behovet av att ta hänsyn till "mjuka variabler" som företaget självt kan upplysa om. Därmed brukar man mena sådant som förväntad omsättningutveckling, framtida investeringsbehov och marknadsposition. Det vanliga är dock att man till slut stannar för en kassaflödesvärdering (cash flow analysis). Substansvärderingar är ofta inte rättvisande utan brukar karakteriseras som "slaktvärdet". Sådana är aldrig aktuella när det gäller bolag med godtagbar utveckling på marknaden.

Avkastningsvärderingsmetoden är enklare än kassaflödesanalysen och den metod som är vanligast när det gäller värdering av mindre och medelstora företag. Metoden kan bara användas då företaget fortfarande är i drift. Till skillnad från substansvärdesmetoden tar avkastningsvärderingsmetoden hänsyn till immateriella tillgångar. Avkastningsvärdering sker utifrån den avkastning som finns belagd i resultaträkningen och beräknas utifrån en genomsnittsavkastning under ett visst antal år. Utifrån genomsnittsavkastningen beräknas ett nuvärde för ett företags framtida avkastning med tillägg av likvidationsvärdet. Med avkastning menas framför allt de utdelningsbara medel som ett företag genererat under ett antal år eller också den prognostiserade avkastning som företaget räknar med. Att försöka fastställa ett företags framtida årliga avkastning eller resultatnivå är naturligtvis mycket svårt. Värderingen kan endast utgöra utgångspunkt från vissa givna förutsättningar med gjorda antaganden, vilka alla innehåller betydande osäkerheter.

Det är stor skillnad mellan en värdering som görs på uppdrag av bolaget självt och en värdering som görs utifrån utan tillgång till bolagets interna ekonomiska information. I mindre företag är det vanligt att bolagets värde bygger på upparbetade personliga relationer (särskilt i konsultföretag). Dessa kan ju i hög grad komma att förändras vid överlåtelse till annan företagare eller vid generationsväxling.

Särskilt för mindre företag föreligger det ofta stor skillnad mellan det verkliga marknadsvärdet och ett teoretiskt framräknat värde.

Värderingsföretagen brukar försöka göra en jämförelse med motsvarande företag i samma bransch. Det gäller då storlek och marknad samtidigt som man försöker finna vad som kan vara en förväntad genomsnittlig tillväxt. Sådant som bidrar till en högre värdering är låg skuldsättning, god likviditet och tydlighet när det gäller framtida behov av investeringar samt begränsat behov av att förnya maskinparken. Något annat som ett värderingsföretag tittar på är i vilken omfattning som företaget klarar av att driva in kundfordringar och hur man hanterar avskrivningar i sina årsbokslut. Ett företag som fakturerar, men inte får betalt för sina fakturor bör leda till en lägre värdering.

Min uppfattning är att man skall förhålla sig ganska kritisk till kassaflödesvärderingar i mindre företag. De utgår nämligen ifrån uppgifterna i företagets årsredovisningar och de tillgängliga historiska värdena. Kassaflödesvärderingar bygger alltid på hur det historiska rörelsekapitalet beräknas, vilket sker genom att kortfristiga fordringar och kortfristiga skulder beräknas. Det sker genom en sammanställning av till exempel kundfordringar, lager, förbetalda kostnader och upplupna intäkter De fordringar som man tar hänsyn till bland företagets kortfristiga skulder är leverantörsskulder, upplupna kostnader, förskott från kunder, skatteskulder samt övriga kortfristiga skulder. Nettot av dessa summeras och visar relationen till omsättningen för respektive år. Allt detta för att kunna prognostisera det framtida behovet av rörelsekapital. Det finns ett flertal olika sätt att prognostisera. Vanligast är att man tittar på det historiska utfallet, ledningens egen prognos, finansiella mål, analytikers prognoser, långsiktig lönsamhet i branschen samt företagets egen bedömning av vad som kan vara rimligt. Kassaflödesvärdering bygger på en rad delbedömningar om vilka man alltså inte har någon säker kunskap. Tyvärr innebär kassaflödevärderingen ofta att man kommer fram till en värdering som i praktiken innebär att man till slut ändå måste göra en bedömning av om resultatet i sin helhet är rimligt eller inte. Problemet förs därefter vidare till affärsförhandlingar där någon av parterna försöker grunda sin budgivning på en gjord kassaflödesvärdering. Den framtida marknadens möjligheter och risker har parterna ofta helt olika uppfattningar om.

Sammanfattningsvis innebär detta att en värdering kan ha ett

visst värde som utgångspunkt i diskussioner om aktiernas värde i mindre företag, men att man alltid måste förhålla sig mycket skeptisk till en värdering av sådana aktier. Marknadsvärdet känner man egentligen bara till efter en försäljning på en välfungerande öppen marknad, och sådana finns egentligen aldrig för mindre fåmansföretag.

Mordet på Lisa Holm (101)

Rättegången mot den tilltalade för mordet på Lisa Holm väcker igen en del frågor om mediernas roll. Mannens försvarare, advokaten Inger Rönnbäck, anser att 35-åringen har dömts på förhand i medierna och bad i sin slutplädering domstolen att inte låta sig påverkas av alla skriverier. Linjen som den tilltalade drivit genom hela rättegången är att mordet har begåtts av någon annan. Hans försvarare pekade på att 35-åringens bror framstår som mer trolig gärningsman.

Det har skrivits mycket om spaningsarbetet, om häktningen och om förundersökningen. Aftonbladet har på nätet lagt ut videosekvenser (ca. 8 min långt) där den tilltalade förhörs av polisen. Jag antar att det är material som ingår i förundersökningen och därför har blivit offentligt, annars vill jag sätta en liten rad med frågetecken efter uppgifter att tidningen kunnat publicera videofilmerna.

Det är ett problem att nämndemännen kan förmodas läsa nyheterna och lyssna på TV och radio under den tid som huvudförhandlingen pågår. De kan knappast undvika det, men frågan är om de medvetet försöker avstå från att bli påverkade av allt som skrivs. Det är ju till och med så att ”professorn” Leif G W Persson sitter i TV-studion och spekulerar om utgången i målet. Ingen som tar del av spekulationerna och som kanske talar med familjen och goda vänner förblir opåverkad. För medierna är det mera publikknipande att spekulera om bevisläget än att senare analysera domen när den väl kommer. Min erfarenhet är att det skrivs väldigt lite i media om innehållet i domar i allvarliga brottmål, men väldigt mycket under spaningsskedet och under förundersökningen. Det finns dock mycket att skriva om och analysera när väl den skrivna domen finns tillgänglig för läsning.

Skriv ett avtal på nätet eller gör inte det (102)

Det har alltid funnits formulärhandböcker att använda sig av för den som inte vill gå till en jurist för rådgivning. Vill man komma undan riktigt billigt går man till biblioteket och kopierar av texten till ett testamente eller ett äktenskapsförord. Ibland kan det bli rätt och ibland kan det bli fel. Ofta vet man inte det förrän senare eller också är det arvingarna som blir förvånade eller till och med häpna.

Sedan en tid marknadsför sig företaget *Avtal24* på nätet och i dagstidningarna. Det handlar om olika modellavtal för ett antal typsituationer. Man kan tanka hem avtalstexterna mot en avgift. Ett äktenskapsförord kostar 995 kr inklusive moms. I dag har Avtal24 annonser i dagstidningarna här i Stockholm med texten *”Skriv ett äktenskapsförord under fredagsmyset”*. Jo, jo…jag ser framför mig det rara paret som druckit ett par glas rödvin och ätit karré med persiljestekta morötter, tittat varandra djupt i ögonen på samma sätt som när det träffades för fyra år sedan, och mannen skjuter fram en utskrift av ett äktenskapsförord från Avtal24. Han skrev ut det på jobbet och han har ”läst allt text och sett att det är riktigt bra och precis det vi behöver, du och jag”. Hon skriver på utan att förstå något alls och då tar hon ett glas rött till. Är det seriöst? Jag menar detta med avtal på nätet och avtal under fredagsmyset. Har man inte hyggliga kunskaper i svenska så kan det ju bli så att man blir förledd att skriva på något som man ångrar om tio år. Eller tjugo år. Det kan bli fel även om man behärskar svenskan.

Kungens kära hund Pompe (103)

Den som fått besöka Karlbergs slott i Stockholm (rekommenderas) har nog också fått sig en liten föreläsning om kung Karl XII:s hundar med namnet Pompe. Jag tror mig ha hört att han hade tre hundar efter varandra med samma namn, kanske var de fler. Den hund som insomnade för gott invid kungens fötter i dennes säng (kungens alltså) i Stralsund har fått sin grav i parken vid slottet. Traditionen bjuder att kadetterna ska dra iväg med sina damer sent under balen för att hedra minnet av hunden. Promillehalten är då sällan låg. Texten på gravstenen lyder:

POMPE kongens trogne dräng
Sof hwar natt i Herrens säng.
Sehn af år och resor trötter
Leed han af wjd Kongens fötter.
Mången stålt och fager mö
Önskade som Pompe lefwa,
Tusend hieltar eftersträfwa
At få så som Pompe dö.

Många har diskuterat om orden ”leed av” är en poetisk konstruktion som ska ersätta ”avleed” (avled) eller om det är någon spjuver som försökt att vara lite smålustig där mitt i den ganska högtravande texten på gravstenen.

Att mången stolt och fager mö velat leva som en hund? Det kan ifrågasättas på goda grunder.

För övrigt kan jag upplysa om att det inte finns några som helst noteringar om vad det var för ras på den där jycken. Men att Carl var förtjust i sina hundar de visste alla på den tiden.

Siesta var dag (104)

Läkekonstens fader Hippokrates ordinerade redan för 2 500 år sedan ön Ikaras vin och helande bad i de lätt radioaktiva saltvattenskällorn-a. Homeros beskrev Ikarias vin som den tidens mest kända i både Odysséen och Iliaden. DN hade nyligen ett reportage från Ikara och kunde summera nyckeln till ett långt och lyckligt liv: Medelhavsk-ost, alltid vin aldrig vatten, daglig motion, siesta varje dag, dans in på småtimmarna och sex långt upp i åldrarna. Låter nästan som de turister som under kortare perioder brukar emigrera till de grekiska öarna för att ladda batterierna. Det som jag saknade i uppräkningen av erforderliga komponenter i mixen till lyckligt liv är: Goda böcker och långa samtal med intellektuella själsfränder.

Forskare från Athens universitet har kunnat visa att öborna har störst chans i världen att bli 90 år gamla. En av tre når den åldern, och andelen med hjärtsjukdomar och cancer är lägre än på andra håll. I snitt lever öborna tio år längre än andra invånare i EU. Dessutom mår de bättre, drabbas mer sällan av depressioner och har klarare hjärnor (!). Enligt DN är kontrasten enorm mot turistmagneten Samos vars bergiga silhuett reser sig mot horisonten ett tiotal sjömil

bort i öster. Medan Samos sedan länge är täckt av moderna semesteranläggningar fick Ikaria sitt första snabbköp för tio år sedan. Och så tar man siesta varje dag.

Caesars död (105)

Länge, länge har jag haft dagen den 15 mars i bakhuvudet. Idus martiae. Den dag då Caesar dödades av 23 dolkhugg. Jag har aldrig haft någon fascination för Caesar, men detta datum har bitit sig fast i mig på någon märkligt sätt. Det hänger troligen samman med att orden ”Et tu, Brute” liksom etsat sig fast hos mig. ”*Även du, Brutus”*. Året var 44 f. Kr. och en av de som högg sina dolkar i Caesar var Marcus Junius Brutus, son till Caesars älskarinna Servillia. Nu är det så att detta klassiska uttryck på latin endast finns i Shakespeares pjäs ”Julius Caesar”. Samtida källor förtäljer i stället att Caesar först skulle ha ropat ”Detta är ju våld!” när de sammansvurna kastade sig över honom och sedan när han fick se Brutus ska han på grekiska ha ropat ”Även du mitt barn!” (Kai sy teknon). Det var inte alls ovanligt att framstående och lärda män talade grekiska med varandra. Även om romarriket erövrat Grekland så hade den grekiska kulturen erövrat det romerska riket, särskilt inom de sköna konsterna och filosofin. Det var högsta status bland det härskande skiktet i Rom att kunna tala god grekiska.

Ingen lär veta med säkerhet om Brutus verkligen var biologiskt barn till Caesar, möjligen var han själv övertygad om att det förhöll sig så. Mordet för 2 059 år sedan har fascinerat mig i många år. Caesar föll ned döende vid sockeln till den staty som senaten rest över hans gamle fiende, härföraren Pompejus. Det fanns tydligen symbolik i det mesta på den tiden.

Inte heller vet vi om Caesar sade *Veni, vidi, vici* (”Jag kom, jag såg, jag segrade”) efter slaget vid Zela år 47 f.Kr. Den trolige upphovsmannen till själva citat är nog den grekiske historieskrivaren Plutarchos (d. ca 120 e. Kr.). Man får väl gissa att det rör sig om myter. Men myter lever sitt eget liv och blir på så sätt en del av den verkliga verkligheten.

Dolce far niente (106)

Uttrycket *”dolce far niente”* är italienska och betyder ”det ljuva att göra ingenting”, angenäm sysslolöshet helt enkelt. Ett uttryck som var fullständigt omöjligt att använda sig av i den gamla protestantiska världen. Vad jag förstår, denna gång erkänner jag att jag möjligen kan ha fel, är dock uttrycket gammalt och etablerat i italienskan. Det är inte belastat av någon negativ konnotation. Jag ser framför mig en man (inte en kvinna) som i solgasset en eftermiddag ägnar sig åt ”det ljuva livet att göra ingenting”. Ett vaket tillstånd utan innehåll. Han sitter där, möjligen med ett till hälften urdrucket glas rödvin, och ser ut över landskapet och konstaterar att han inte gör något, han har inte gjort något på en lång stund och han har inte för avsikt att göra något på en lång stund – och finner att detta osvikligen inger honom ett högst behagligt långvarigt fortvarighetstillstånd som motiverar att han tyst uttalar ”dolce far niente”.

Lasarett eller sjukhus? (107)

Jag växte upp i Uppsala och där har vi ett sjukhus, Akademiska sjukhuset. I folkmun kallat Ackis. Vi hade inte något lasarett och det ordet klingar märkligt i mina båda öron. Malmö lasarett och lasarettet i Falun (Falu lasarett). Så kan det låta i nyhetssändningar. Varför har vissa städer sjukhus och andra lasarett? Någon skillnad måste det ju finnas eftersom det är två olika ord. Huddinge lasarett finns ju inte, medan Huddinge sjukhus finns. Det är inget tvivel om att ordet hänger samman med Lazarus, den spetälske fattige mannen i en av Jesu liknelser (Luk. 16). Bellman kunde också i Epistel 48, som skildrar hemresan från Essingen, kalla Serafimerlasarettet för ”Lazari palatz”. Ordet har kommit från italienskan, där det nu heter lazzaretto eller lazzeretto. Det är dock inte den ursprungliga namnformen. Det äldsta lasarett man känner upprättades 1423 utanför Venedig på en ö med namnet ”Isola di Santa Maria di Nasareth”. Det var ett pestsjukhus eller en karantän, särskilt behövlig just i Venedig med dess omfattande sjöförbindelser med Orienten. Av namnet på ön bildade man så ordet nazzaretto och först senare kom begynnelseljudet

att utbytas mot l genom en folketymologisk anslutning till den biblis-ke Lazarus, vars namn kunde användas om sjuka personer i allmän-het och även om fattiga: lazzaron är det italienska ordet för tiggare. Neapel hade förr namn om sig som lazzaronernas stad framför andra.

Men vad är det för skillnad mellan sjukhus och lasarett? Får man lika bra vård på båda ställena eller ska man välja det ena framför det andra? Lunds lasarett uppger självt att det är ett universitetssjukhus med omfattande forskning. Är lasarettet ett sjukhus? Kan ett sjukhus vara ett lasarett? Någon ordning får det väl ändå vara…

Tillfälliga sanningar... (108)

Någon har sagt att sanningen är en svårfångad fågel och när man väl får se den så sitter den på olika grenar i trädet och ser olika ut bero-ende på var betraktaren står.

Nu är det så att det finns olika slag av sanningar. En uppdelning i tillfälliga sanningar och eviga sanningar kan vara klargörande för tankeverksamheten. Det är exempelvis en sanning att min bil står i garaget. Men det är endast en tillfällig sanning. Om jag kör ut den ur garaget är det inte längre sant att den står i garaget. Kör jag in den i garaget igen så är det åter sant att den står i garaget. Dessutom är det så att jag är övertygad om att den just nu står i garaget, men jag kan inte vara helt övertygad. Den kan ha stulits sedan jag senast var i ga-raget. Sanningen är alltså ganska säker, men ändå inte helt säker. Dessutom är det en sanning som jag kan disponera över. Jag kan be-stämma om bilen ska stå i garaget eller inte (förutsatt att bilen inte är stulen och uppbränd och borttrollad). En annan sanning som varierar, men återkommer, är det sanna påståendet ”nu är det natt”. Det är allt-så en tillfällig sanning. Det kan lätt konstateras om det är dag eller natt (jag bortser från gryning och skymning). Men det står tyvärr inte i min makt att bestämma om det ska vara natt eller dag. Inte något förändras även om jag mitt på dagen drar på mig nattmössan och sä-ger högt: Nu är det natt! Sanningar av detta slag är dessutom intres-santa eftersom de periodisk återkommer och de behöver inte alls vara kontradiktoriska. Ett annat sådant exempel är ”nu är det höst”. På Island sägs det dock bara finnas två årstider (sommar och vinter).

En evig sanning är exempelvis en matematisk sats sådan som 7 + 5 = 12, vilken alltid är sann och detta utan närvaro av någon männi-ska. Det var en sanning redan innan människan fanns och det är även

en sanning på planeten Mars eller på vilken annan plats som helst i universum. Eviga sanningar kan vi inte påverka, men de är empiriskt påvisbara.

Slutsatsen är således: Sanningen är inte bara en ovanlig fågel, det är också en spännande fågel som det i högsta grad är intressant att försöka lära sig något om.

Det som jag nu har skrivit är helt sant, vilket jag härmed intygar.

Svarta skor efter kl. 18.00 och besvärliga skor (109)

Någon gång fick jag lära mig att man inte ska gå i annat än svarta skor efter kl. 18.00. Det är klart att jag bryter mot regeln, men den finns där i bakhuvudet. Regeln är naturligtvis från den tiden då en gentleman (när sådana fanns) inte hade en tanke på att klä sig i annat än svart till middagen, vilken inföll efter kl. 18.00. Mörk kostym med bruna skor (andra färger var helt uteslutna) var ett etikettsbrott, förstås. Det märkliga, mycket märkliga, är dock att svenska arméns reglemente tillåtit bruna skor till uniform även efter kl. 18.00. Förmodligen den enda armé i världen där innehavaren av uniformen fritt kan få välja mellan svarta eller bruna skor. Hur det är i dag när de gröna blivit blå (uniformens färg) har jag inte någon aning om.

Skulle du kunna tänka dig att ge bort ett par skor i present i stället för ett par ljusstakar eller en skål? Det sägs att det bringar otur att ge bort skor i present. Givetvis är det skrock, och det lär finnas flera förklaringar till detta, den ena är att om du ger bort att par skor kommer gåvomottagaren att gå långt bort ifrån dig. Den andra förklaringen är att det ska komma från kinesiskans ord för skor. Ordet låter nämligen som ”Hai”, vilket ska vara ett ord som betyder ”att sucka”. Det lär innebära otur för kineserna. Nä, förklaringen är nog att skor är så personliga tingestar att dessa vill man själv välja med omsorg och verkligen känna att de sitter som handsken… eller som en sko.

Skor är besvärliga. Jag kände en man som påstod att hans fötter var olika och att han behövde ett halvt nummer större sko för den ena foton och att det bara fanns en skomakare i London som kunde tillverka sådana skor. Han försökte dra av kostnaderna för de i London inköpta skorna (många tusenlappar) i sin deklaration som en kostnad för intäkternas förvärvande, vilket inte gick trots att han överklagade. Ni har gissat rätt om ni gissade att skoköparen var advokat. Själv är jag lycklig innehavare av fötter som är exakt lika sto-

ra.

När Dagens Nyheter avskaffade djävulen (110)

Djävulen har många namn och många ansikten. På grekiska diabolos och på hebreiska satan. En ond djävul, som ständigt strider mot Gud, har säkerligen sitt ursprung i den iranska religionens dualism. I äldre kristna skrifter, t.ex. Jobs bok, uppträder Satan endast som åklagare. Inte i någon annan roll. Djävulen har ju också identifierats med ormen i paradiset och med den från himlen nedstörtade ängeln Lucifer. Djävulens existens diskuteras fortfarande, trots att Dagens Nyheter slutligen avskaffade honom redan 1909. Märk att djävulen alltid ansetts vara av hankön, vilket Ebba Witt-Brattström säkerligen inte har något att invända mot (hon är ju känd för att orera vitt och bratt). För drygt hundra år sedan var det förbjudet för svenska kyrkans präster att i en predikan påstå att djävulen inte fanns. Det var detta som ledde till att Dagens Nyheter ansåg det vara sin uppgift att avskaffa djävulen för gott. Tidningen lyckades också med sin föresats.

Upprinnelsen till DN:s engagemang var en debatt inför över 800 åhörare i Folkets hus i Stockholm i februari 1909 på temat kristendomen och den fria tanken. Vid mötet antogs ett uttalande om att all slags diabolism skulle avlägsnas ur kristen kult och undervisning. Kyrkan skulle inte hålla fast vid ”vidskepliga och råa föreställningar som utgöra en skam för den nutida civilisationen”. Allt som handlade om djävulen, helvetet, den eviga elden och fördömelsen måste slutligen bort ur alla läro- och kyrkohandböcker. Man röstade alltså om att avskaffa djävulen en gång för alla, men de flesta insåg nog att han inte lät sig avfärdas så enkelt. Den unge nyanställde redaktören på DN, sedermera chefredaktören och professorn i slaviska språk i Köpenhamn, Anton Karlgren, kom då på att låta genomföra en enkätundersökning om djävulstron. Tidningen intervjuade ett antal prästmän, bland dem ärkebiskopen Nathan Söderblom, som menade att djävulspredikningar var en rent okristlig verksamhet. Tidningen intervjuade även läkare för att kartlägga deras uppfattning om djävulens betydelse för folkhälsan. De förklarade att djävulstro kunde driva in människor i ”vansinnets natt”. Men inte heller genom detta var djävulen avskaffad.

Men prästen och tillika läroverksadjunkt, Nils Hannertz, förklarade att han inte trodde på hin håle. För detta anmäldes han av Karl-

gren till Stockholms stads konsistorium, som utfärdade ett så kallat renlärighetsintyg varpå saken helt enkelt lades till handlingarna. Men redaktören Karlgren lät sig inte nöjas utan anmälde återigen Hannertz för förnekelse av den rena lutherska läran ”i den punkt som rör djävulen”. Konsistoriet fann då denna gång att Hannertz handlat synnerligen obetänksamt, men han fick trots allt fortsätta som präst. Nu var redaktören Karlgren fullständigt nöjd. Nu kunde prästerskapet i Sverige fortsättningsvis förkunna en från djävulsläran befriad tro utan att riskera att bli av med sitt ämbete. Sedan vidhöll DN förstås genom hela 1900-talet sin antireligiösa förkunnelse med hjälp av Tingsten, Hedenius och Lagercrantz. DN verkade kontinuerligt för att djävulen inte skulle återuppstå, vilket han förmodligen inte hade kraft att göra oavsett DN:s mothållande verksamhet.

Det är inte någon tvekan om att det var Dagens Nyheter som i vårt land avskaffade djävulen och jag kan med viss tillfredsställelse konstatera att han därefter inte dykt upp igen med sitt fula anlete. En jämförande studie skulle möjligen kunna visa vid vilka tidpunkter som djävulen togs av daga i andra länder, men någon sådan studie har jag inte kunnat finna. Själv lever jag i uppfattningen att hin håle lever kvar på sina håll i USA, vilket kanske kan ha sin förklaring i att Dagens Nyheter i början av förra seklet hade ytterst minimal spridning i det stora landet i väster.

Edukationsprocessen i livet (111)

Den gamle professorn Wilhelm Sjöstrand (professor i pedagogik i Uppsala) drev tesen att ”hela livet är en fortgående edukationsprocess”. Jag hade honom som lärare och jag minns att han konsekvent vidhöll sin tes om edukationsprocessen. Han hade naturligtvis rätt. Hans tes var att utbildning och bildning inte bara sker i institutionaliserade former som skolor, högskolor, kvällskurser o.s.v. Individens eget val bland alla möjligheter att utveckla sig själv är minst lika avgörande. Hela livet är i själva verket en utbildningssituation även om vi inte är medvetna om det. Varje val, medvetet eller mindre medvetet, innebär vägval i utvecklingen av en person. Både känslomässigt och kognitivt. Varje val av TV-program, av tidning, av tidningsartikel, av böcker, av film och av samtalspartner innebär att man förstärker och utvidgar någon kunskap eller känsla. Samtidigt avstår man från något annat. Man väljer en väg mellan vassruggarna helt enkelt

där man stakar sig fram över den grunda sjön. Vilka TV-program ser du? Vilka tidningsartiklar läser du? Det här var sådant som diskuterades innan nätet fanns. Vi hade inte ens en aning om att nätet skulle kunna finnas i framtiden. Wilhelm Sjöstrand var en lärd man som självklart var väl medveten om vad han lät sin hjärna utsättas för. Jag vet att han läste Svenska Dagbladet och inte Dagens Nyheter.

Omoral under den franska revolutionen (112)

Paul de Barras var en av ledarna under den franska revolutionen. Det var han som var den verklige ledaren under direktoratet 1795 - 1799. Han har bland annat gått till historien för att han var ”omoralisk”, vad det nu kan ha varit under den franska revolutionen. Han har själv i sina memoarer skrivit att han en gång övertalade två hustrur till revolutionsledare att dansa nakna bakom en mycket genomskinlig uppspänd duk när männen satt tillbakalutade i sina fåtöljer och lät sig förnöjas. Omoral? Han är även känd för att Josephine var hans älskarinna innan hon blev Napoleons älskarinna och senare hustru och kejsarinna. Josephine var känd för sin välmodulerade ”silvriga” röst. Hon var sex år äldre än Napoleon och en erfaren älskarinna. Hon hade även varit gift, men blivit änka. Det finns brev bevarade där Napoleon bedyrar henne sin kärlek och säger att inte någon annan kan göra honom så eldig som hon. Många brev finns bevarade från honom till henne, men bara några få från henne. Många ha spekulerat i att hennes brev var väldigt utmanande och sexuella. Napoleon ska ha sagt att hon var en helt fantastisk älskarinna… hur förhöll det sig egentligen? Förmodligen härskade hon över honom och han gillade den rollen i sovrummet. Att Napoleon var en ”kvinnokarl” vet vi. Begreppet fanns på den tiden. När han vid 40 års ålder sedan gifte om sig med Marie Louise, som då bara var 18 år, sa han senare: ”Jag gifte mig med en livmoder…”. Han skilde sig från Josephine för att hon inte kunde få barn. Napoleon ville ju ha en arvinge som kunde ta över imperiet. Ett år efter bröllopet födde hon honom som förväntat en son. När Napoleon 1815 flydde från Elba och återerövrade tronen återvände hon inte till honom. De följande året lämnade hon sin son hos sin far, Frans I, den österrikiske kejsaren, medan hon själv reste till hertigdömet Parma.

Tre månader efter Napoleon avlidit på ön St Helena gifte Marie Louise om sig morganatiskt med sin älskare Adam Adalbert. Han var

greve av Neipperg och 46 år gammal. Själv var hon då 29. Med honom fick hon tre barn, varav de två första föddes redan före giftermålet. Adam Adalbart dog den 22 februari 1829 och nästan exakt fem år senare gifte hon sig för tredje gången med baron Charles René. Hon var nu 42 år gammal och Charles var 48, och även detta äktenskap var morganatiskt. De fick inga barn. Marie Louise dog i Parma den 17 december 1847, fem dagar efter sin 56-årsdag. Då hade hennes äldsta son Napoleon (II) redan varit död i 15 år.

Långfärdsskridskorna under Erik Gustaf Geijers säng (113)

En något upprymd kåsör skrev en gång att Erik Gustaf Geijer ”såvitt känt” aldrig skrev något om skridskoåkning fast ett par obegagnade långfärdsskridskor påträffades under hans dödsbädd. Såvitt känt för kåsören alltså. Hur kan man veta att han förvarade obegagnade skridskor under sin säng? Och vad är obegagnade? Hade de inte den minsta lilla rispa eller var förpackningen oöppnad. Men läsarna visste bättre och hörde av sig: Geijer skrev visst en skridskodikt. Det finns en liten dikt som heter ”Skridskovisa” av Geijer i ”Sveriges litteratur, band VII”, utgiven av Bonniers. Den börjar så här: *”Framåt! till ett prof med det klingande stål, på solbeglänst ban mot det skogsprydda mål”.* Kanske var det så att han på sin dödsbädd drömde om att få ge sig ut på långfärd på sina skridskor. Kanske hade han en remarkabel visualiseringsförmåga så att han inte riktigt kunde skilja på det verkliga och det visualiserade. En förmåga som diktare kan ha stor glädje av. Otvivelaktigt ska man hysa vederbörlig respekt för vad man finner under en filosofs och en skalds dödsbädd.

Överpris för en skruttig skrivmaskin (114)

Den amerikanske författaren Cormac McCarthy sålde nyligen sin (begagnade) Olivetti skrivmaskin på auktion för 254 000 dollar. Har är ju Pulitzerpristagare och har jämställts med amerikanska giganter inom författarvärlden såsom Thomas Pynchron, Don DeLillo och Philip Roth (den senare är bäst). Men 254 000 dollar för att en gammal skruttig skrivmaskin? Det finns uppenbarligen folk som har för mycket pengar. Köp gärna min gamla Facit privat för 50 000 dollar. Kan tänka mig att gå ned något i pris. Dessutom blir inte texter bättre för att de skrivs på maskin. Se på mina, de är skrivna på en underbar

Compac laptop.

Språkets bristande konsekvens (115)

Språket stör mig. Ganska ofta faktiskt. Jag kräver och förväntar mig logik även i språket. En papperslampa är en lampa gjord i papper. En papperskorg är sällan gjord i papper, men är alltid avsedd för att kasta papper i. En barnsoldat är ett barn som har vapen (usch!) medan en barnläkare inte är ett barn. Ett läkarbarn är förmodligen barn till en läkare och inte (ännu) läkare själv. Glasögon är inte ögon av glas utan… ni vet. Det skulle väl heta ögonglas om man ska vara konsekvent. Har faktiskt hört en polis fråga en person som kört bil om han brukade använda ögonglas. Personen såg förvirrad ut. Funderade väl på om det kunde vara något som man använder när man sköljer ögonen eller tar ögondroppar. Poliser brukar inte vara några stora språkbegåvningar så jag uppfattade det som någon mental distorsion hos just det där exemplaret av svensk polis.

Bibliotekarien och bakomböcker (116)

Jag är skicklig på att snabb-bläddra i SvD och DN. Snabbt tar jag mig förbi alla annonssidor för sportskor, sportkläder och alla möjliga utensilier för att kunna visats utomhus. Alla sidor med bilannonser (hur många funderar på att köpa ny bil? Gör inte det…). Alla dödsannonser (kan inte folk sluta att dö…) och allt annat som pappersmassan används till helt i onödan och onöden. Men det finns guldkorn. Bästa pennan har utan tvekan Jenny Lindh som skriver under rubriken ”Boklördag” och ”Fråga bibliotekarien”. Hon är helt enkelt bäst. Borde vara klar nu snart för något stort pris. Att det finns sådana bibliotekarier, det visste jag inte. Hon skriver rakt in i min hjärna och det hon skriver är dessutom fenomenalt bra och intressant. Dock har hon ännu inte uppmärksammat kulturfenomenet ”*bakomböcker”*, vilket borde uppmärksammas som en källa till stor glädje de gånger som man kommer på att man faktiskt har en dimension till av böcker. Faktiskt ett av mina stora glädjeämnen här i livet. Men snart kommer nog även Jenny Lindh att upptäcka glädjen med bakomböcker. Den som läser är inte bakom och den som läser, läsare, kan bli enormt upprymd av att finna en bakombok (som står i bakhyllan bakom den första bokraden i bokhyllan) med spännande böcker som han inte

längre visste att han ägde och dessutom alltjämt innehar.

Stasichefen Mielke (117)

Vad man än kan säga om Tyskland så kan man inte säga att landet underlåtit att bearbeta sitt förflutna. Något som man inte kan säga om Sovjetunionen. Tyskarna knådar oförtrutet vidare på sitt förflutna – men det handlar inte alltid om nazismen. Nyligen var det premiär på utvalda tyska biografer av en dramadokumentär om en annan person som kommit att stå symbol för de onda makterna. Filmen, som också kommer att sändas i tysk TV till våren, handlar om Erich Mielke, som i över 30 år var chef för Stasi. Filmen heter *"Meister der Angst"* (Rädslans mästare) och i Die Welt konstaterar nu kulturredaktören Sven Felix Kellerhoff att det är en passande titel: "Rädslan var hans passion, han ville bli fruktad". Faktum är att Mielke, som var stalinist, lyckades behålla sin post ända fram till den 7 november 1989, två dagar före murens fall. Detta säger en hel del om hans ställning i DDR. Underrättelsechefen Markus Wolf, som var chef för underrättelsetjänsten HVA i 34 år, hade en motsvarande ställning.

Mielke var sedan ungdomsåren aktiv kommunist. I augusti 1931 sköt han två polismän på Bülowplatz i Berlin och flydde sedan till Sovjet. Där fick han militär utbildning och deltog under spanska inbördeskriget under falskt namn. Mielke talade utmärkt ryska och han ligger begravd i en anonym grav på Zentralfriedhof Friedrichsfelde i Berlin. Märk att graven är anonym och skälet till det är ju uppenbart. Wolf ligger begravd på samma kyrkogård tillsammans med sin bror. Hans gravsten är inte anonym.

Det ska bli intressant att se om svensk TV kommer att köpa in filmen. Det borde man göra.

Jerusalem Post toppar med nyhet om dumhet i Umeå (118)

Ska man försöka följa en del av allt det som händer i Mellanösten (MÖ) är det Jerusalem Post (JP) som man ska följa. Gärna även andra nyhetskällor förstås, men börja med JP. I dag toppar märkligt nog JP med att svenska judiska föreningar inte har inbjudits att få vara med på manifestationen i Umeå till åminnelse av kristallnatten. Tydligen har arrangörerna inte särskilt velat bjuda in den judiska föreningen eller också är det något missförstånd på det personliga planet.

Möjligen är det en man hos arbetarpartiet i Umeå, Jan Hägglund, som har hanterat det hela mycket märkligt. Men att det skulle hamna på headlines i JP (som läses i hela världen) är helt märkligt. Israel är känsligt och nog även överkänsligt. Om det nu lokalt begicks en dumhet i Umeå så har det hela fått helt fel proportioner när det läggs ut på nätet och hamnar på topp i nyhetsflödet. Det har nämligen även uppmärksammats i nyhetsflödet i USA. Någon form av sans och måtta får det ju ändå vara.

Den där Immanuel Kant (119)

Immanuel Kant, den store filosofen, var en man med mycket fasta vanor och strikta principer. Hela hans liv var fyllt av intellektuell verksamhet och denna intensiva verksamhet krävde en viss personlig uppassning, vilket var det vanliga på den tiden för den som var professor. Under närmare 40 år hade han en personlig betjänt anställd, det tidigare preussiska underbefälet Martin Lampe, tio år yngre än Kant själv. Denne hade order att varje morgon klockan fem gå in i Kants sovrum, göra ställningssteg och med hög röst endast säga ”Es ist zeit” (”Det är tid”) och sedan stanna kvar i sovrummet till dess hans herre hade stigit upp och klätt sig. Inte utan världslig stolthet brukade Kant omtala att Lampe under nästan fyrtio års tjänstgöring som betjänt inte en enda gång har behövt upprepa anmaningen på morgonen. (Vem väckte Lampe?). Kant tvingades dock säga upp Lampe därför att denne hade börjat dricka. Kant tog då för vana att även kalla efterträdaren på tjänsten för ”Lampe”. I sitt testamente hade han förordnat att den förste Lampe skulle erhålla 400 gulden per år i pension, vilket var ett mycket stort årligt belopp. I testamentet angav han att den nye ”Lampe” endast skulle få 40 thaler i årlig pension, vilket var ett mycket blygsammare belopp.

Legenden berättar också att Kant tog sin promenad till postkontoret kl. 4 på eftermiddagen på sådan exakt tid att invånarna i Königsberg kunde ställa sina ur efter honom. Den enda gången som de boende fick se Kant komma småspringande var när han på postkontoret hade hämtat en försändelse med den slutliga lydelsen av den amerikanska konstitutionen. Han var ivrig att få komma hem och läsa texten. Sina promenader tog han alltid på samma gata, vilken senare kom att få namnet ”Filosofpromenaden”. Han steg som sagt var upp varje dag kl 5 och lade sig att sova kl 10 på kvällen, vilket var hans

rutin årets alla dagar.

Asylsökande cyklar från Ryssland till Norge och SR missar nyheten… (120)

Norska media har ganska länge nu berättat om syrier och afghaner som kommer till gränsstationen Storskog vid den ryska gränsen längst i norr. Enligt gränsöverenskommelsen mellan Ryssland och Norge får man inte gå över gränsen utan måste passera med något fordon. De asylsökandena kommer därför på cykel. De cyklar i varje fall den sista biten från Ryssland in i Norge. De flesta kommer till gränsövergången vid Storskog med cykel från ryska Nikel (en stad kring en nickelgruva). Om jag ser rätt på kartan är avståndet från den lilla ryska orten Nikel till gränsen 35 km. I år har det redan kommit 1 200 asylsökande jämfört med 20 under hela fjolåret. I Norge uppskattar man nu att antalet asylsökande kan stiga till 5 000 under innevarande år. De flesta är syrier men det finns också andra nationaliteter. Norge har nu meddelat att man inte kommer att behandla asylansökningar av personer som kommer från Ryssland. Justitieminister Anders Anundsen uppger i en intervju att den norska regeringen inte anser att det rör sig om människor som är i nöd. Enligt NRK har en del av de asylsökande som tagit sig över gränsen bott i Ryssland i upp till tolv år.

SR presenterade det hela som en stor nyhet i morse, trots att det varit aktuellt i Norge i ett antal veckor. Det intressanta med inslaget i morgonekot var att man helt missade att förklara för de svenska lyssnarna hur det kommer sig att ”syrier och afghaner” kommer cyklande från Ryssland in i Norge. Det var ju som upplagt för reportern att berätta om hur det går till på den ryska sidan. Vem organiserar resorna? Kommer de med flyg till Murmansk? Ekot missade mer en hälften av nyheten. Men det var väl inte någon reporter som hade någon önskan att ta på sig vinterjackan och åka till den lilla gudsförgätna orten Nikel på den ryska sidan. Då är det trevligare att få åka till den grekiska arkipelagen.

Stasi hade nycklar till alla bostäder (121)

Det är inte utan att jag måste säga att jag är rätt intresserad av att få veta mer om DDR:s säkerhetstjänst Stasi. Det har numera skrivits en

hel del i ämnet i Tyskland, men det är inte så mycket som är översatt till svenska. Intresset i Sverige för hur det var i DDR verkar vara lågt. Det var länge sedan någon i tidningsspalterna frågade hur det kommer sig att man inte kunnat få fram Stasis akt över Olof Palme. Det har spekulerats en hel del kring detta och ett alternativ är förstås att Stasi hann förstöra ett antal viktiga akter. Om det nu är någon som känner till hur man kan få tag i akten bör vederbörande förslagsvis kontakta den gamle journalisten Dieter Strand, som är en av de som uppmärksammat frågan tidigare.

Själv blev häpnade jag i går när jag fick läsa att Stasi hade ”huvudnyckel” till alla lås som tillverkades och såldes i DDR. Några andra lås fanns inte. Ni vet sådana där nycklar som fastighetsskötaren kan ha tillgång till och som kan användas när svenska polisen ska in i en lägenhet och se om en boende har avlidit. I DDR hade alltså Stasi möjlighet att när som helst gå in i vilket hus eller vilken lägenhet som helst – utan beslut om husrannsakan och utan att lämna något spår efter sig. Frågan är nu om medborgarna i DDR kände till detta eller om de bara fanns uppgifter om det ryktesvägen. Bara detta att man utgick från att Stasi när som helst kunde genomsöka lägenheten eller kontoret måste ha bidragit till den samhälleliga schizofreni som var utmärkande drag i DDR. Skräck och schizofreni.

Det brann utanför Lubjanka (122)

Säg ordet Lubjanka till en ryss och han eller hon ryser. Alla vet vad som avses. Den fruktade säkerhetstjänstens högkvarter. Tjekan, sedan NKVD, sedan KGB och numera FSB. Samma byggnad i centrala Moskva. Ett torg och en tunnelbanestation. Tidigt på måndagsmorgonen stod porten till FSB-byggnaden på Lubjankatorget i Moskva i lågor. Det handlade om ett ”konstverk” i Pussy Riot-stil. Branden var anlagd av performanceartisten Pjotr Pavlenskij och släcktes snabbt, men bilder togs och har lagts ut på internet. Pavlenskij hade hällt bensin på porten och tänt på som en del i en konstaktion. Pavlenskij greps naturligtvis av polis och misstänks för ”huliganism”. Pjotr Pavlenskij är mest känd för att han i juli 2012 sydde ihop sin mun och stod utanför Kazankatedralen i S:t Petersburg med meddelande till stöd för de feministiska aktivisterna i Pussy Riot. Vid ett senare tillfälle satt han naken på Röda torget, med pungen fastnaglad i stenläggningen. Den stora byggnaden vid Lubjankatorget, mycket nära

Röda torget, är starkt symbolmättad för alla ryssar och borde vara det även för oss. Det är också platsen för otaliga avrättningar av politiska fångar under Sovjettiden. Med stor säkerhet var det där som Raul Wallenberg sköts. Med ett nackskott. Vem var en gång chef för KGB:s efterföljare (FSB)? Som ledtråd kan jag säga att hans efternamn inte oväntat är Putin. Den mannen var chef för FSB tiden juli 1998 – augusti 1999.

Leif G W Persson som omnipresent person (123)

Leif G W Persson är en charmerande tomte och jag blir alltid lite orolig för hans hälsa när jag ser honom i rutan. Han lever upp till sin roll som sanningssägare och sanningsägare, vilket inte är någon lätt uppgift när sanningen inte är känd. Men visst ger han ett svagt sken av intellektualism, vilket är ett klädsamt drag som inte är alltför vanligt. I en tysk tidning omtalades Leif G W nyligen som *omnipresent* i Sverige. Först läste jag i hastigheten omnipotent, men det kunde ju inte ens vara i närheten av verkligheten. Ordet omnipresent (latin omnipraesentia, tyska Allgegenwart) eller allestädesnärvaro, att vara ubikvitär, innebär Guds närvaro i alla ting, överallt. Gud är allestädes närvarande genom sin oändlighet, och allestädesnärvaron står i samband med Guds allmakt och allvetenskap.

Allestädesnärvaro är en egenskap som av flera religioner tillskrivs gudomen. Nu var det nog inte så att den tyska tidningen vill omtala Leif G W som en gudom utan endast att han ”är ständigt närvarande i svenska media och svenskarnas medvetenhet”. Där hade man ju lite rätt. Omnipresent är ett bra ord som jag vill att vi börjar använda för figurer som ständigt är närvarande i TV-rutan. Är man inte med i rutan så finns man inte. Nästan inte.

Språket som verktyg för juristerna (124)

Språkliga liknelser och även metaforer är ofta närvarande. Om jurister, mer än bland jurister, brukar det sägas att juristernas verktyg är språket. ”Ni har ju språket som verktyg” kan man få höra och den som säger det menar nog egentligen ”som enda verktyg”. Just språket, inte logiken eller psykologin eller någon annan av de vetenskaper som juridiken plägar kalla för ”hjälpvetenskaperna”. Om det rör sig om en metafor så undrar man vilken typ av verktyg som juristen

helst använder sig av och helst bör använda. Är det kirurgens skalpell eller är det teknikerns stjärnskruvmejsel? Eller målarens breda pensel med svart färg? Eller svetsarens skärbrännare med sin gaslåga? Eller skiftnyckeln som går att ställa om allt efter behov?

Metaforen är ett bildligt uttryckssätt där ett begrepp tillfälligt byts ut mot ett begrepp som liknar det ursprungliga. Likheten är beroende av sammanhanget och metaforer fungerar därför endast då mottagaren har tillgång till sammanhanget. Jo, men vad tänker mottagaren på när hon hör att juristens verktyg är språket? Är det tryckluftsborrens öronbedövande ljud eller urmakarens pyttelilla skruvmejsel som bara kan hanteras med lupp? Vi som är i branschen har nog svårt att i metaforen se den skarpa skalpellen utan ser snarare en ganska rostig trädgårdsspade som har använts mycket för att gräva i jorden med. Lite sned och vind är den nog också. Språket är sällan exakt.

Måndagsmötena på Norrmalmstorg (125)

Det är med en viss stolthet som jag kan säga att jag deltog i måndagsmötena på Norrmalmstorg i Stockholm. Måndagsrörelsen var en svensk opinionsrörelse för de baltiska staternas självständighet från Sovjetunionen. Initiativtagare var Gunnar Hökmark, Peeter Luksep, Håkan Holmberg och Andres Küng. Man samlades till totalt sjuttionio offentliga opinionsmöten, varje måndag klockan 12, på Norrmalmstorg. Detta var från mars 1990 till september 1991, då balterna, efter Sovjetunionens kollaps i augusti samma år, äntligen fick sin självständighet. Jag var förstås inte med på alla mötena, men några tiotal möten blev det. För mig stockades det i halsen när jag såg gamla balter stå där gång efter gång och hoppas att friheten skulle bli verklighet. Men vi saknade många svenskar. Många gick bara förbi och vad jag tänkte om det kan ni ju gissa. Det var en betydelsefull tid och jag tror verkligen att vi påverkade opinionen. Jag var med även när vi firade 20-årsjubileet. Kan även nämna att jag var först på plats utanför den sovjetiska ambassaden när Sovjet gick in Afghanistan. Jag protesterade och där var tre journalister som ville intervjua mig. Men det fick de inte.

Vi var några som deltog regelbundet i måndagsmötena och vi hade den bisarra humorn att försöka gissa vilka som stod på 300-listan. Det hade nämligen under många år gått ihärdiga rykten om att

tjänstemännen på den sovjetiska ambassaden i Stockholm hade till uppgift att ständigt ajourhålla en lista på 300 personer som omedelbart skulle gripas i händelse av en sovjetisk ockupation av Sverige. Det rörde sig naturligtvis i första hand om opinionsbildare som politiker, tidningsskribenter, författare och fria intellektuella. Vår gissning var att påfallande många från folkpartiet skulle gripas och att det i övrigt var socialdemokrater och en massa journalister. En del utgick från att Jan Myrdal skulle gripas. Andra menade att det inte förelåg någon som helst risk för honom.

Begreppet backighet (126)

Har du cyklat uppför någon backe någon gång? Jomenvisst! Det är en filosofisk insikt att förstå att en backe har helt olika karaktär för betraktaren om man står uppe på krönet och tittar nedför backen än om man står där nere och tittar uppåt backen. Det är ju samma backe som kan omtalas som en uppförsbacke eller en nedförsbacke. Allt beror på var betraktaren befinner sig. Men om denne befinner sig mitt i backen och inte har bestämt sig för om hon ska gå uppåt eller nedåt? Är det då bara en backe, som vare sig är uppförsbacke eller nedförsbacke? Eller både uppförsbacke och nedförsbacke?

Inom vägverket (eller dess motsvarighet) finns det tekniska begreppet ”backighet”, vilket är något annat än lutningstal. I handboken beskrivs begreppet på följande sätt:

”5.5 Backighet

Backigheten skall bestämmas som medellutningen för 20 meter väg i färdriktning, enligt kapitel 4. Backigheten skall beräknas som ett medelvärde av lutningen i minst 10 punkter (jämnt fördelade) längs en 20 m sektion. En uppförsbacke definieras med positivt tecken och nedförsbacke med negativt tecken. Backigheten skall uttryckas i enheten %.”

Så nu vet ni att en backe uttrycks i procent och med plustecken om det är en uppförsbacke. Är backigheten 12 procent är det en riktigt brant backe. Men jag undrar om min gamle matematiklektor hade godkänt att procent är en ”enhet”. Men strunt i det just nu. Det intressanta är att man kan och ska uttrycka backighet i tal. Brackighet är något annat och det kan inte uttryckas i tal.

Staden som snart får rulltrappor… (127)

Vänersborgs kommun har 38 000 invånare. Själva staden har ca 22000 invånare. Alltså en ganska liten stad, men trevlig. En av höstens nyheter är att staden i januari kommer att få sina två första rulltrappor. Tidigare har det alltså inte funnits någon rulltrappa alls i Vänersborg, dock ska det ha funnits en rulltrappa i en leksaksaffär en gång i tiden. Det är en ny galleria (Trenova) som ska få nöjet av att bjuda invånarna på en tur i rulltrappan. Vi i Stockholm är bortskämda med att bli bjudna på rulltrappsåkning, men det finns hela landskap i landet där det inte finns rulltrappor. Jag har försökt spana på detta fenomen länge och kommit fram till att det inte finns några rulltrappor på Öland eller i Härjedalen. Om jag har förstått det rätt finns det bara en rulltrappa i Dalsland, men ett antal på Gotland. Slutsatsen är att den som är sugen på att åka rulltrappa ska hålla sig till storstäderna. Själv har jag lite större anspråk på nöjen och är alltid lite sugen på att åka paternosterhiss.

Napoleon bar alltid en giftkapsel (128)

Det finns trovärdiga uppgifter om att Napoleon under en stor del av sitt liv som nationell ledare bar en giftampull i en kedja kring halsen. Varför? Natten till den 13 april 1814, då han var fängslad på Fontainebleau, svalde han giftkapseln och skrev ett avskedsbrev till kejsarinnan. Men han hade burit giftampullen i kapseln i kedjan för länge. Giftet hade torkat och gav inte den avsedda effekten. Napoleon blev illamående och fick dödsångest. Men han dog inte. Ett par dagar senare var han återställd. Men frågan som jag inte har något svar på är: Varför gick generalen och kejsaren runt med en giftkapsel i en kedja kring halsen? Om han var rädd att bli mördad så var ju risken stor att han skulle hinna bli skjuten eller nedstucken innan han lyckats få i sig kapseln. Ville han ha möjligheten att när som helst lämna jordelivet? Var det ett behov av att ha full kontroll på situationen? Att själv i varje ögonblick kunna bestämma när det skulle ta slut?

Kungen hälsade med två fingrar (129)

Kan man hälsa genom att bara räcka fram handen med bara pekfingret och långfingret framsträckta? Gamle kungen, alltså Carl XIV Johan, hade för vana eller ovana att hälsa med två fingrar framsträckta. Dock endast för dem som han alls tog i handen. Förmodligen tyckte han som aristokrat att han inte skulle behöva bjuda mer än två fingrar till en icke kunglig person.

Redan 1814 ändrade kronprins Karl Johan reglerna till honnör med höger hand på franskt manér med handflatan framåt. Dessförinnan hälsade svensk militär med vänster hand (därför att man bar vapen i höger hand). Under åren 1858 till 1874 användes *tvåfingershonnör* innan den ändrades till den nuvarande. Men kungen själv handskakade med bara två fingrar och han var den ende svenska monark som gjort det. Men så var han också fransk marskalk.

En gång i tiden fick jag lära mig hur man hälsar på drottningen… man håller handen under och hon får lägga handen ovanpå. En drottnings hand får man inte krama. Men sedan har jag aldrig hälsat på henne, så kunnandet är bara teoretiskt. Som så mycket annat. Men jag vet hur man ska göra.

Helmut Schmidt (130)

Den tyske socialdemokratiske ledaren Helmut Schmidt har gått ur tiden 96 år gammal. Han föddes bara några veckor efter första världskrigets slut och tjänstgjorde som soldat både på västfronten och östfronten under andra världskriget. En tidningskommentator skriver i dag: ”En tysk som spelar schack, spelar Bach på piano, talar perfekt engelska och tänker lika skarpt som ett rakblad. Egentligen borde landets alla kyrkklockor ringa”. Det var tidningen Bild som skrev detta i går. Det som framför allt präglar bilden av Schmidt är hans insatser som orädd, handlingskraftig och osentimental politisk ledare. Trots att han företrädde socialdemokraterna var han pragmatisk och inte alls lika ideologiskt tyngd som Helmut Kohl. Den senare är i dag 85 år och någon gång i framtiden får vi läsa även hans eftermäle. Han var förbundskansler i 16 år och var den som ledde arbetet med återföreningen. Någon nationell hjälte blev han ändå inte. I dag är de

två Helmutarna nästan bortglömda. Nästan som de utdöda mammutarna. Någon som minns Berlinmuren? Eller den antifascistiska skyddsvallen, som var den hette i den östtyska propagandan och officiella retoriken.

Karl Marx fick inte jobbet som biljettförsäljare som han sökte (131)

Nyligen har jag avslutat läsningen av ett större verk om Karl Marx och hans lära. Eller snarare om hans liv och kontakterna med den tyska arbetarrörelsen. Författaren är kunnig och drar sig inte för att även berätta ”episoder”. Han berättar bl.a. följande.

Karl Marx sökte bara jobb en gång i livet och det var ett jobb som biljettförsäljare på en teater i London. Det var ju där han levde en stor del av sitt vuxna liv. Han fick inte jobbet för han hade för dålig handstil. Det var så att säga före datorerna det där. Att han hade urusel handstil det är ju känt för de som försökt tyda den, men att han inte fick jobbet är inte så känt. För mig var det en nyhet. Varför sökte han jobb som biljettförsäljare? Behövde han inkomsterna? Det måste väl ha varit i kassan till en teater som han sökte jobb. Undrar hur länge han hade stått ut att sitta där och skriva ut biljetter. Vem var det som vägrade honom anställning? Om han nu hade blivit anställd, hade de som köpt biljetterna kunnat se vad han skrivit? Den slutsats man kan dra är att hade Karl haft en bättre handstil hade vi kanske varit utan en del av hans verk. Nu var det ju så att Engels gång på gång räddade hans ekonomi. Förmodligen behövde han inte ens skriva under några reverser när han fick pengar av Engels.

Karl Marx hade ju tidigare arbetat som tidskriftsredaktör, men det jobbet hade han nog inte sökt på vanligt sätt.

Italien vill att mulla Krekar lämnas ut från Norge (132)

Det är intressant att följa nyhetssändningarna i norska radio/TV och jämföra med de svenska rapportsändningarna. Många gånger presenteras de internationella nyheterna på samma sätt och med samma bildmaterial. Men det förekommer också stora skillnader. En skillnad är att norska NRK rapporterar mera om vad som händer i Sverige än det omvända.

I går var den stora nyheten att italienska myndigheter begärt att

den i Norge tidigare fängslade Mulla Krekar, som sedan många år bor i Norge och är dömd till fängelse för olika hot, ska lämnas ut till Italien för misstanke om förberedelse för terrorbrott. Han är utpekad som terrorledare. I går slog polismyndigheterna runt om i Europa till och grep 14 personer, varav fyra i Storbritannien, alla misstänkta för förberedelse för terrorbrott. Det var en enormt stor nyhet i Norge och Italien. I norsk TV intervjuades landets justitieminister och Krekars försvarsadvokat. Det var en verkligt stor nyhet i Norge. Men i SVT var det helt tyst. Inte ett ord om det stora tillslaget runt om i Europa. Enligt italienska polisen var det en av de viktigaste åtgärderna på många år för att förhindra terrorism. En stor nyhet även i Italien enligt norsk TV.

Mulla Krekar har sedan 2006 stått uppförd på FN:s terrorlista. Den 26 mars 2012 blev han dömd till fem års fängelse i Oslo tingsrätt för terror- och dråphot mot Norges statsminister Erna Solberg och tre andra, och släpptes ur norskt fängelse den 15 januari 2015.

Det handlar om nyhetsvärdering. Jag skulle bra gärna vilja veta vilka prioriteringar som SVT:s nyhetsredaktion gör.

Karl Marx begravning (133)

Vid Karl Marx begravning 1883 i London närvarade endast elva personer. Engels talade vid graven. Liebknecht, grundaren och ledaren för det tyska socialdemokratiska partiet, höll ett tal på tyska och även Logguet, framstående ledare för den socialistiska rörelsen i Frankrike, höll ett kort tal. Två telegram från arbetarrörelserna i Frankrike och Spanien lästes upp vid graven. Som kvarlåtenskap efterlämnade Marx 230 brittiska pund.

Den borgerliga pressen noterade efter dödsfallet syrligt att Marx var en man som aldrig kom i närheten av att få se sina ideal förverkligade. Engels förutsade däremot i sitt tal vid graven att Marx idéer och verk en dag skulle bli miljoner och åter miljoners egendom, vilket också kom att bli fallet. Marx hade för övrigt själv inte närvarat vid sin egen fars begravning år 1838, varför vet man inte.

Marx är begravd på East Highgate Cemetary i London. På hans stora gravsten, uppförd så sent som 1954 av det brittiska kommunistpartiet, står orden ”*WORKERS OF ALL LANDS UNITE*”, som är slutorden i det kommunistiska manifestet. Med mindre text står

det ”*The philosophers have only interpreted the world in various ways – the point however is to change it”* (”Filosoferna har bara tolkat världen på olika sätt, men det gäller att förändra den”), vilket är hämtat från Marx lilla skrift ”Teser om Feuerbach”, som inte gavs ut förrän efter hans död. Det var egentligen ett kapitel som var avsett att bli första kapitlet i boken Den tyska ideologin, skriven 1845, men den gavs inte ut förrän 1888 av Engels. Man kan inte undgå att notera att ordet ”philosophers” finns inhugget på Marx gravsten. Marx betraktas ju ofta som i första hand nationalekonom, men han hade doktorerat på grekisk filosofi.

Två passionerade stridsflygare (134)

Stridsflygare utbildas endast mot ett enda mål. Det är att skjuta ned angriparens flygplan eller att placera robotar eller bomber i mål hos angriparen. Detta beroende på om de är jaktflygare eller attack/-bombpiloter. Även spaningsförare är dock stridsflygare.

Det är en märklig erfarenhet under lång tid att olika stridsflygare är olika framgångsrika i sina uppdrag. De kan ha exakt samma utbildning, exakt samma flygplan och utrustning och exakt samma antal flygtimmar, men ändå lyckas de mycket olika. De som har framgång har kallats ”flygaräss”, vilket piloterna av tradition från första världskriget fick kallas efter att de kunnat påvisa fem bekräftade nedskjutningar. Man har lagt ned mycket tankemöda på att försöka förstå varför vissa piloter skiljer sig från flertalet. Ibland har man talat om *”the killer instinct”*, men det har inte resulterat i några säkra slutsatser. En annan teori är att det rör sig om personer som är extremt entusiastiska för sin profession. Som är passionerade över uppgiften att flyga.

En omtalad framgångsrik brittisk flygare var Robert Stanford Tuck. Han började flyga redan 1935 och var därför en erfaren flygare redan när landet drogs in i kriget. De flesta andra stridsflygare var nyutbildade med få timmar i luften. Fram till dess att han sköts ned av luftvärnseld i januari 1942 över Frankrike hade han skjutit ned 29 flygplan, delat två nedskjutningar med andra, noterats för sex ”sannolika nedskjutningar”, sex ”skadeskjutningar” och en ”trolig skadeskjutning”. Som ni ser är det ungefär som poängräkning i någon avancerad sportgren. Efter kriget blev han kvar i RAF till 1949 och därefter fortsatte han ett antal år som testpilot. Efter att ha lämnat det

aktiva flygarlivet bedrev han och hans hustru framgångsrik champinjonsodling på en gård i England. Det är allmänt omvittnat att Tucks stora passion i livet var flygning. För övrigt talade Robert Stanford Tuck ryska eftersom han hade haft en rysktalande barnflicka som skött om honom. Han lyckades fly från krigsfångenskap i Tyskland och under brinnande krig på något märkligt sätt ta sig till Moskva.

En annan extremt framgångsrik stridsflygare var tysken Adolf Galland. Denne hade börjat som entusiastisk segelflygare i början av 30-talet i Tyskland. Han var stridsflygare i Spanien 1937 och deltog framgångrikt i anfallet mot Frankrike. Detta trots att hans egen mor var fransyska. Som flygare flög han endast på västfronten och kunde i slutet av kriget summera 104 nedskjutningar, vilket var långt fler än de flesta andra piloter kunde berätta om. Efter kriget kom Adolf Galland att möta ett antal yrkesmän som tjänstgjort i RAF som stridsflygare. Bland dessa Robert Stanford Tuck och den kände Douglas Bader. De samtalade entusiastiskt i många timmar om sina minnen och olika taktiska uppträdanden i luftrummet. Adolf Galland blev så god vän med Robert Stanford Tuck att han blev gudfar för dennes son som föddes 1966. Robert Stanford avled 1987 vid 70 års ålder. Adolf Galland avled 1996 och blev 83 år. Båda var kända som passionerade flygare och mycket framgångsrika sådana. Vilka egenskaper de hade som utskiljde dem från alla andra har det spekulerats en hel del om.

Konsten att bedöma sannolikheter när det smäller (135)

Det gäller att uttala sig försiktigt när stora katastrofala händelser inträffar. Nu på morgonen tänker jag förstås på de omfattande attentaten i natt i Paris. Man kan förmoda att myndighetsföreträdare fått lära sig att inte uttala sig kategoriskt så länge man inte vet säkert. En s.k. expert på terrorbrott svarade i morse på frågor och sa då ”det finns en del som tyder på att det var en samordnad attack”. Vad han talade om var sprängningar och skjutningar på sex platser i Paris vid 22-tiden i går kväll. Allt inträffade inom 30 minuter. Jo, då kan man fundera över vad orden ”*finns en del som tyder på*” egentligen innebär. Alla som hör rapporteringen drar självklart slutsatsen att allt var mycket noga samordnat. Ingen kan hysa någon tvekan om det. Motsatsen skulle vara mycket osannolik. Varför denna extrema försiktighet hos talesmän för myndigheter? Är det rädslan att senare behöva

korrigera sina uttalanden.

Jag minns en talesman för svenska polisen som för några år sedan i en nyhetssändning skulle berätta om hur offret för våld mådde och sa då: ”Han mår inte så bra….(och så tittade polistalesmannen ned i sina papper)… han är död”. Det är klart att jag förstår att man kan formulera sig helt fel i hastigheten, men det är den där försiktigheten som jag noterar med stor undran. Poliser säger om de bränder som sker i lokaler, som ska upplåtas till flyktingar, att ”vi har inte kännedom om att det skulle vara en anlagd brand”. Man kan väl som myndighetsföreträdare ändå tillåta sig att dra egna självständiga slutsatser. Det är aldrig tjänstefel att använda sitt eget omdöme och det s.k. sunda förnuftet. Det skulle vara befriande att höra en polis säga följande om en brand i en lokal för flyktingar: ”Vi utgår för närvarande från att det är en anlagd brand”. Det är nämligen det som de utgår från och då tycker jag att man också ska säga det. Eller ”vidgå” för att tala byråkratsvenska.

Generaldirektören Anders Danielsson, tidigare SÄPO-chef och nu chef för migrationsverket, omtalade häromdagen i en intervju rörande bedömningen av risken för stora flyktingkontingenter från Syrien: ”Ska jag vara helt ärlig så varnade vi för det för flera månader sedan”. Vad då *”helt ärlig”*? Vad innebär det? Måste generaldirektören explicit tala om att han vid vissa tillfällen tillåter sig att vara ”helt ärlig”? Hur är han då vid andra tillfällen? Bara lite ärlig eller inte ärlig alls? Nej, där var det inte någon precision i språket. Det får bli bättring där. Vi vill inte höra mera av klyschartade uttryck. Hade han också sagt: ”organisationen är på tårna” så hade jag grymtat till. Men det sa han inte den här gången.

Det svenska fredagsmyset (136)

Är fredagsmys bara en vana eller är det en rit? Många samlas med sin familj på fredag kväll och äter något gott, kanske tittar på någon film. Fredagsmyset markerar att arbetsveckan är över. Kanske symboliserar stunden tillsammans en återgång till utgångspunkten, att vi är här tillsammans igen, trots att vi jobbat på våra olika håll under veckan. Fredagsmyset har kallats för 2000-talets helgmålsringning, en modern rit. En rit kan sägas vara en handling som hjälper oss att handskas med livet. Riten bekräftar och återupprättar. Någon kunnig i liturgi skrev ”riten är ett handlande där att det jordiska och det him-

melska möts”. Att fredagsmys har fått sakrala övertoner kan inte undgå den som tvingas ta del av chipsreklamen. Fredagsmyset har antagit sådant värde – i varje fall i barnfamiljer – att det närmast är något av gravskändning att planera att göra något annat än att chips-äta i soffan. Som provinsiell svensk inbillar jag mig att fredagsmys är en svensk företeelse (som spritt sig till Finland). Cosy hour har jag hört talas om, men det är något annat. Ett fredagsmys av anständig omfattning sträcker sig över mer än en timme. Fredagsmyset har blivit något större än summan av sina delar, en symbol och en skiljelinje mellan ett före och ett efter. En slutpunkt på veckan och en startpunkt för veckoslutet.

Det fina med riter är att man inte behöver förklara eller förstå dessa för att de ska utgöra en kraft i tillvaron. Inte heller behöver man förstå för att själv deltaga. Ritens bärkraft ligger kanske just i det, att riten har en förmåga att gestalta något det inte finns ord för. Det handlar om skapande av en stämning.

Den där tomten Fredrik Skavlan (137)

De flesta entiteter är utbytbara och de byts också ut. Glödlampor slocknar och byts ut. Bilens däck nöts ned och byts. Det mesta byts ut med ganska jämna mellanrum. Men den där tomten Skavlan är tydligen inte utbytbar. Det är nu hög tid att be honom hålla sig hemma och inte på tio år närma sig en TV-studio. Tiden kan han använda för att förbättra sin engelska och lära sig att intervjua personer på ett bra sätt. Programmet omges av ett fnittrig infantilt töcken som gör att åhöraren (vägrar använda ordet ”tittare”) hela tiden sitter och funderar på varför han eller hon (vägrar att använda ordet ”hen” eftersom det ordet inte finns…) inte har kraft nog att göra något vettigare än att se på Skavlan. Bästa sändningstid dessutom. Nu är det inte ett axiom att TV behöver lägga sitt sämsta program på prime time. Man kan ju i varje fall gömma undan det i tablån på någon tid på eftermiddagarna.

I går kväll lyckades Skavlan helt förstöra en möjlig intervju med Jörn Donner. Den senare, dock inte Skavlan, är en ytterst intressant person. Detta kände tydligen inte Skavlan till utan blev enbart förtjust när han fick höra att Jörn Donner inte var främmande för att donera sina titanplattor i knäna till någon släkting som eventuellt vill göra smycken av dessa. Efter Jörn Donners död menade han och sa

det dessutom. Hade Skavlan lyckats ställa i varje fall en övervägd och intelligent fråga hade nog Jörn Donner kunnat komma till sin rätt.

Jo, jag vet att det finns en ”off”-knapp på TV:n och jag vet att jag har en hårddisk liggande med ca 800 timmar bra TV-program. Men jag orkade inte resa mig från soffan, och detta trots att det inte var något fredagsmys på gång.

Problemet med den långa gardinstången (138)

En man hade varit i stan och inhandlat en gardinstång som var exakt 1,70 m lång. Det var en stång som var massiv och alltså inte gick att skjuta ihop eller böja. Då han kom till tåget för att åka hem fick han reda på att han måste betala hundra kronor och pollettera gardinstången. Reglerna sa nämligen att handbagaget inte fick vara längre än en meter i någon riktning. Mannen gick därifrån men återkom en stund senare med gardinstången förpackad. Denna gång gick det bra att ta med den utan att betala en enda krona extra.

Vem tog kronan som försvann? (139)

Tre män drack för ett antal år sedan var sin kopp kaffe på ett café, notan blev 25 kr. De lämnade fram en tiokrona var, alltså 30 kr. Tillbaka fick de fem enkronor. De tog en krona var och gav resterande två till servitrisen som dricks. Så långt allt väl. Men hur mycket betalade de egentligen? 10 kr per person och en krona tillbaka i växel, det blir 9 kr per person. 9 x 3 = 27 … 27 kr + servitrisens 2 kr = 29 kr. Vart tog då den sista kronan vägen ???

Filosofens tankar om ”icke-korpar” (140)

Ibland försöker jag vara lite vetenskaplig och filosofisk, när jag känner för det. Empirisk forskning går ju som bekant ut på att se efter hur verkligheten ser ut och jämföra den med de teorier som man lyckas sätta upp. Eller hypotes om nu det hela inte är så genomtänkt (än). Exempelvis: ”*Alla korpar i hela världen är svarta”*. Det vet vi ju hur det är med det. Men är det hela bevisat så snart man har kollat färgen på tusen eller hundratusen korpar? Knappast säger jag. Det enda man då kan säga är att ”de flesta korpar är svarta” och att

korpar med annan färg (röda exempelvis) tycks vara väldigt sällsynta eftersom man ännu inte sett någon. Enligt Karl Popper är det viktigare att leta efter korpar som inte är svarta för att kunna falsifiera hypotesen att alla korpar är svarta. Teoretiskt kan man då ta det inverterade påståendet att ”icke-korpar är icke-svarta” och ge sig på försöket att falsifiera det påståendet. Då kan man mycket väl ägna sig åt att betrakta andra ting än korpar för att försöka övertyga sig om att alla korpar är svarta. Man kan alltså sitta på sin kammare och titta på en gammal sko och konstatera att den inte är svart och att den inte är en korp. Så kan man gå vidare och titta på mattan och finna att den inte heller är svart och att den definitivt inte en korp. Så kan man fortsätta så där under lång tid. Man kan titta på en bok i taget från bokhyllan och konstatera att den inte är svart och inte en korp. Finner man en bok som är ”svart” och ”icke-korp” så är det ett empiriskt fynd av intresse, som dock inte innebär någon falsifiering av den första satsen. Det fina med att vara filosof är att man kan sitta där i sin läsfåtölj och göra allt det där som ni andra inte gör och inte ens vill göra.

Mördade med hjälp av fallskärm (141)

För fem år sedan dömde en belgisk domstol en kvinna till 30 års fängelse för mord. Det kanske inte verkar så uppseendeväckande. Men hon var aktiv fallskärmshoppare och hade en annan kvinna som rival i ett kärleksdrama. De hade båda ett förhållande med samme man. Den andra kvinnan hoppade också fallskärm, liksom mannen. Mördaren bestämde sig för att ta livet av den andra kvinnliga fallskärmshopparen. I ett obevakat ögonblick skar hon av några linor till kvinnans fallskärm. Sedan hoppade de alla i något som skulle bli ett formationshopp. Mördaren hängde inte riktigt med utan kom lite efter vid uthoppet av någon anledning. Offret försökte lösa ut sin fallskärm på 1000 meters höjd. Den ”bar” inte som det heter på fallskärmsspråk. Hon dödsstörtade eftersom några linor var avskurna. Vilket sinistert sätt att ta livet av en rival! Vad jag vet är det första och enda gången som någon dömts för mord som har arrangerats på det där sättet. Jag kan tänka mig att tillvägagångssättet finns beskrivet i någon deckare eller så. Författare kan ju vara väldigt innovativa. Den lärdom man kan dra av domen är väl att man ska hålla sin fallskärm inlåst och i övrigt under ständig tillsyn.

Plågsam läsning för konungen (142)

Snart kommer *Svetlana Aleksijevitj* att stå där på scenen i Konserthuset och ta emot Nobelpriset i litteratur. Alla applåderar och konungen säger några väl valda ord. Vi som har läst Svetlana Aleksijevitj kommer kanske att gråta i stället. Detta för att det är så plågsamt att läsa henne och att det som hon berättar om är ännu plågsammare. Hon låter människor i sina kök berätta om det som vi egentligen inte klarar av att få veta. Hon tvingar på oss det plågsamma. Jag undrar om kungen har läst i varje fall några sidor ur någon av böckerna. Själv tycker jag att han borde känna det som sin plikt att läsa i varje fall en av dem. Men jag tror inte han har läst en enda sida. Man kan faktiskt få ett ganska gott grepp om en bok genom att bara läsa några kapitel.

Svetlana Aleksijevitj bodde några år i Göteborg. Hon satt där och skrev, men det är märkligt lite som är känt om hennes liv i Göteborg. Det är märkligt att hon nu vågar leva i Minsk och det är till och med förvånande att hon ens lever.

För en tid sedan läste jag klart hennes bok ”*Tiden second hand”*, men underrubriken ”Slutet för den röda människan”. Undertiteln säger vad det handlar om. Hela 656 sidor av plågsam läsning och detta även för mig som läst Anne Applebaum och Aleksandr Solzjenitsyns Gulagarkipilagen och andra böcker av honom. Kaj Schueler skrev om boken i Svenska Dagbladet: ”*För allt i världen, läs denna bok!”*

Svenska akademien har belönat en journalist som drivits av en enorm kraft att vilja dokumentera hur det verkligen var i den helvetiska fångbur som Sovjetunionen hela tiden var. All heder till akademin. Nobelpriset är som ett antal hårda batongslag mot diktatorn i Minsk. Hoppas att det svider.

Vad var det som Sigge Stark hade? (143)

Sigge Stark var en av av Sveriges mest lästa och produktiva, men också kontroversiella, författare. Hennes berättelser har skapat generationer av bokälskare med landsbygdsskildringar, romantik, cirkusäventyr och kriminalintriger. Men väldigt lite erotik. Hon skrev det som många kallade skräplitteratur. Bakom pseudonymen Sigge Stark dolde sig författaren och tidningsskribenten Signe Björnberg (1896–1964). Förutom att skriva mängder av böcker och tidningsartiklar

födde hon dessutom upp hästar och grand danoishundar. Hon var Sveriges första kvinnliga travtränare.

Signe Björnberg skrev 115 romaner och 175 noveller i 23 novellsamlingar och de ska ha tryckts i över 5 miljoner exemplar. Dessutom skrev hon även manus till ett par radioserier och gav ut två djurböcker under eget namn. Dessutom lyckades hon hinna med att skriva över 100 artiklar om djur samt travkåserier i dagspressen. Hon borde ha blivit mångmiljonär med de upplagor som hennes böcker hade. Men hon betalades alltid uruselt av Bonniers, rena svältlönen. En redaktör på förlaget sa en gång att Signe ”skriver bäst när hon svälter”.

Man får väl hålla med litteraturkännarna om att det inte var någon högklassig litteratur. Men man måste erkänna att hon nådde en stor publik som var henne trogen och att hon hade förmåga att skriva snabbt. Jag har läst ett par böcker av henne och kan intyga att hon kunde skriva. Den stora frågan för mig är vad det var som fångade hennes läsare. Något var det ju. Hennes berättelser utspelas nästan alltid i lantlig miljö och ofta i en tid som även då måste ha känts några decennier gammal. Men hon lästes både på landet och i städerna. Det måste gå att komma fram till vad det var som gjorde att hon fångade och behöll läsarna. Något som hon och Stieg Larsson hade gemensamt.

Sveriges relation till Sovjetunionen (144)

Västvärlden och därmed Sverige protesterar mot den ryska annekteringen av Krim. Det är ett enormt övergrepp att en stat i Europa i vår tid rättsstridigt annekterar en annan stats territorium. Ännu kraftigare sanktioner borde vidtagas mot Putins Ryssland. Men tillåt oss att se tillbaka något på Sveriges förbindelser med Sovjetregimen (märk ordvalet).

Som bekant utropade sig Estland, Lettland och Litauen som självständiga stater år 1918. Det gavs ett tillfälle till detta efter det första världskriget. Självständigheten erkändes 1920 av Sovjetunionen ”för eviga tider”. Men efter Stalins hemliga fördrag med Hitler ockuperades de tre baltiska staterna på det mest skändliga sätt av Sovjetunionen. Ockupationen och annekteringen var fullständigt rättsstridig. Den erkändes aldrig i något fredsfördrag och den erkändes aldrig av de fria staterna i väst – utom av Sverige. Vårt land ut-

gjorde ett märkligt undantag, som i praktiken gav ett slags de facto-erkännande redan 1940, då den svenska regeringen skyndade sig att gå med på Sovjets begäran att stänga de baltiska staternas legationer i Stockholm. I praktiken betydde detta också ett erkännande av de ryska våldsdåden mot dessa små stater Det var en sådan handling som stred mot internationell rätt och det av NF enhälligt antagna beslutet den 11 maj 1932, som angav att en nation behåller sin suveränitet även sedan den ockuperats.

Sveriges förbindelser med Sovjetunionen behöver dokumenteras och bedömas i ljuset av vår tid. Jag tänker då särskilt på handelsavtalet år 1920 varigenom Sveriges allmänna exportförening, med stöd av regeringen, träffade en handelsuppgörelse som var Sovjetunionens första handelsavtal med utlandet. Att man på sovjetrysk sida i hög grad uppskattade avtalet framgår av ett citat ur det ryska handelskommissariatets tidskrift där det heter att ”Sverige kom att inta den första platsen i Sovjetrepublikernas handelsutbyte med utlandet och utgjorde det lufthål, genom vilket de kunde upprätthålla ekonomiska förbindelser med yttervärlden”. Vid den tiden var Sovjetunionen hårt ansatt av de vita och var i stort behov av handelsutbyte med utlandet.

Sverige hade under långa tider ett klart undfallande förhållningssätt till diktaturen Sovjetunionen, vilket var förhållandet långt före Palmes tid.

Arkadij Babtjenko och yttrandefriheten (145)

Den ryske författaren och journalisten Arkadij Babtjenko har fått svenska PEN:s Tucholskypris 2015. Han har skrivit bland annat ”Krigets färger”, en skildring av hans egna upplevelser som rysk värnpliktig under Tjetjenienkrigen. Han har också skrivit ”Bilder av ett litet krig” som handlar om Rysslands krig mot Georgien 2008, där Babtjenko var fältreporter åt oppositionstidningen Novaja Gazeta. Alla oliktänkande i Ryssland i dag är satta under ett allt hårdare tryck och det är värst i orter utanför Moskva och S:t Petersburg. Men även i Moskva glesnar leden bland dem som vågar kritisera Putinregimen. Kritikerna kommer inte ut med sina åsikter och sin information till den breda allmänheten. Detta eftersom Putin-regimen hårt driver nationalistisk och västfientlig propaganda i alla medier och i hela samhället. Man måste uppmärksamma att den breda allmänheten i Ryss-

land inte läser dagliga tidningar utan i praktiken är hänvisade till att få all information genom TV. I praktiken sker allt informations-flöde genom statligt styrda TV-kanaler. Vi i väst måste mer uppmärksamma hur propagandan utformas och ändras över tiden. Jag har i annat sammanhang framfört att man systematiskt bör undersöka innehållet i ryska läroböcker. En regim avslöjar sig ofta genom sin propaganda och revideringar av sina läroböcker. Senare forskning har kommit fram till att radiosändningarna på ryska till Sovjetunionen från stationer som Voice of America och Radio Free Europe hade större betydelse för förändringarna i landet än vad man på den tiden ansåg vara fallet. I dag är det förstås nätet som gäller och sociala medier. Den som söker information kan få sådan, men den ryss som inte aktivt söker information får bara del av den statliga propagandan.

Läs gärna Babtjenkos artikel på Dissidentbloggen:

http://www.dissidentblog.org/sv/artiklar/vem-kan-man-vanda-sig-till-mina-vanner

I går skrev jag igår… (146)

Ibland retar jag mig på vissa sätt att skriva. Länge vände jag mig mot hopskrivningen ”igår” och brukade muttra att ”den där Igor känner jag inte till…”. Men numera skriver många ”imorgon”, ”igår”, ”ikväll” och till och med ”inatt”. Det känns lite som ”natti, natti” för mig. Frågan är också om man kan skriva ”imorse”, ”iförrgår” och ”iövermorgon”. Språkligt är uttrycket ”i morgon” en avkortning av ”i morgondagen”. Morsning, morsning… vet jag inte vad det kommer ifrån (ej i från). Själv särskriver jag eller skriver i sär. Det är svårt det där och kan leda till märkliga tankebrytningar. Uppmaningen att ”visa fram fötterna” har ju en annan mening än uppmaningen ”visa framfötterna”. Den som söker ett jobb och skriver ”Jag är en mörk hårig sjuk sköterska” får nog någon på personalavdelningen att le lite. Eller mycket.

Häromdagen såg jag på en av de största konferensanläggningarna i Stockholm att man hade stora fasta skyltar som hänvisade till ”Conferenceroom nr. 4” och så vidare. Ibland kan det bli för mycket av hopskrivningar – i varje fall när de är på engelska.

Svetlana Aleksijevitjs böcker i Belarus (147)

Nu är det inte lång tid kvar till dess Svetlana Aleksijevitj får mottaga Nobelpriset. Fortfarande är jag förvånad över att inte medierna skriver om hur det egentligen förhåller sig med spridningen av hennes böcker på ryska språket. Hon skriver ju på ryska och hennes böcker borde mest beröra ryssarna själva, tycker jag. I går fick jag kontakt med en person som internationellt arbetar med utgivningen av hennes böcker och fick då reda på följande. Hennes böcker är förbjudna i Belarus sedan 20 år tillbaka. Dock har regeringskansliet nu meddelat att hennes böcker kommer att få läsas ”i skolorna”. Meddelandet förvånar i högsta grad och det ifrågasätts om det verkligen kommer att genomföras. Möjligen i en eller några skolklasser. Det förefaller ju märkligt att man i skolorna ska få läsa böcker som i övrigt inte finns att tillgå i landet och som är ”förbjudna”.

Till min förvåning fick jag dock reda på att Svetlana Aleksijevitjs böcker i dag utan svårigheter kan köpas över disk i Moskva och S:t Petersburg, men knappast i några andra städer i Ryssland. Böckerna är inte översatta till ukrainska, men jag vet inte i vilken utsträckning som de finns att köpa där på ryska. De har översatts till de baltiska språken och, om jag förstod det rätt, kommer de att komma ut i nya tryckningar.

Det är viktigt att inför prisutdelningen få fram informationen att Nobelpristagarens böcker inte finns i att köpa i hennes hemland, Belarus. Min tes är fortfarande att det svårt att få tag i hennes böcker på ryska om man bor i Ryssland. Ännu vet jag inte om det är möjligt att beställa hennes böcker på ryska över nätet. Men det ska jag ta reda på.

Det är något märkligt med distributionen av hennes böcker. På Amazon finns det en del av titlarna på engelska, polska och franska. Jag kan inte finna några på ryska och inte heller på tyska. Däremot finns det tydligen en kinesisk översättning av ”Zinkpojkarna” (Zinky Boys). Priset är dock satt till GBP 99 för en pocket. Förefaller vara ett överpris även om det rör sig om en översättning till kinesiska. Det är 1 306 kr för en pocketbok. Någon försöker sälja tre exemplar av ”Voices of Chernobyl” (hard cover) för GBP 671. Om detta är riktigt skulle det innebär att man begär 8 897 kr för en enda bok av Nobel-

pristagaren. Fungerar marknaden för böcker så?

Observera att Vitryssland för tillfället saknar utsänd diplomatisk personal i Stockholm. Landet kastade ut den svenske ambassadören 2012 efter att ett privat företag kastat ut 800 nallebjörnar från ett flygplan över Minsk. Sverige sände dock i maj år Martin Åberg till Minsk som ny ambassadör.

Det konträra mot det kontradiktoriska (148)

Det förvånar mig en hel del att man i det allmänna språkbruket inte gör skillnader mellan motsättningar som lämpligen kan benämnas konträra och kontradiktoriska. Det skulle vara bra för den allmänna tankeredan om dessa två grundläggande filosofiska begrepp blev allmänt använda. Jag tycker mig ana att begreppen är mera spridda i engelskan än i svenskan. Så det finns kanske hopp om en bättring.

Två förhållanden är kontradiktoriska då de utesluter varandra och det inte finns några andra alternativ. Exempel är dag och natt, hane och hona. Säger någon att hennes hund inte är en hona så kan man dra slutsatsen att det är en hanhund. Konträra motsättningar har inte denna enkla egenskap. Man kan helt enkelt inte dra någon slutsats av att ett visst förhållande inte råder. Om någon säger ”Mitt hus är inte rött” kan man inte dra någon slutsats om vilken färg huset har. Det kan var grönt eller blått eller någon annan färg. Det enda man får veta är att det inte är rött (om det nu är sant). Den som säger: ”Jag har två barn, men ingen av dessa är pojkar” har därmed klargjort för omgivningen att personen påstår sig ha två döttrar. Det rör sig alltså om en kontradiktorisk motsats i den utsaga. Men om jag säger att ”nu är det inte höst” så är det ett konträrt påstående (motsats), som dock kan tydliggöras genom att jag säger ”nu är det inte höst längre”. Säger jag det nu så framstår det som kontradiktoriskt, men är inte det. För om det sägs i maj månad framstår det som konträrt, fast samtidigt ett märkligt påstående om ett förhållande som egentligen inte är någon kontradiktorisk motsats. Rätt intressant eller hur?

Läshastighet, skrivhastighet och talhastighet (149)

Jag har koll på det där med läshastighet, skrivhastighet och talhastighet. Det hela mäts i ”ord per minut”, words per minute (wpm). Det har bedrivits en hel del forskning om det där. Skriver man för hand

så är den genomsnittliga hastigheten 32 wpm om man skriver från minnet och 22 ord om man skriver av en text. Uppläsning av text varierar naturligtvis en hel del, men rekommendationen för talböcker är 150 – 200 wpm. Men en riktig snabbpratare (hockeyreferat?) kommer upp i 450 – 500 wpm. Då går det fort och det finns risk att öronen skrynklar till sig. Sänder man morse kommer man upp i ca. 20 wpm och världsrekordet i morsesändning, från 1939, är 637 wpm (Steve Woodmore). Läshastighet då? Man brukar ange att den genomsnittliga läshastighet för en vuxen någorlunda van läsare är 250 – 300 wpm. En driven läsare av normaltext (tidningsprosa) kommer ganska lätt upp i 500 – 600 wpm med bibehållen läsförståelse. Det innebär att den som är van läsare tar till sig text ca 3 gånger snabbare än uppläst text. Det kan man tänka på faktiskt. Du tar emot minst 3 gånger så mycket information genom att läsa morgontidningen som att lyssna på nyheterna på radio. Minst. Världsrekordet i ”speed reading” har Anne Jones som vid mätningar har klarat av att läsa 4 700 wpm med 67 procent förståelse av texten. Fråga inte mig vad det där med ”förståelse” betyder i det här sammanhanget. Men fort läser hon.

Hur fort skriver man på ett tangentbord? Det brukar sägas att en genomsnittlig duktig maskinskrivare skriver upp till 40 wpm och att en van skrivare kan ligga på 100 wpm under längre tid. Halva hastigheten mot normal talhastighet alltså och en tredjedel av normal läshastighet. Världsrekordet för snabbskrivning på tangentbord ligger på 192 wpm. Då går det fort.

Japan avbefolkas (150)

Att japanerna håller på att försvinna visar alla demografiska rapporter. Enligt en FN-rapport minskar den japanska befolkningen med 30 personer varje timme! Dag och natt alltså. Vid det här årets slut kommer befolkningen ha minskat med drygt 200 000 japaner. En rejält stor stad alltså. Man räknar med att år 2050 kommer landet ha en fjärdedel mindre befolkning. Det hela tillskrivs en extrem materialism och även, något svårförståeligt, en säregen dödskult. Japan har praktiskt tagit inte någon immigration eller emigration. 99 procent av befolkningen är ”japaner”. Studier visar att antalet barn per kvinna i fertil ålder måste vara 2,1 för att befolkningen ska bibehållas på samma nivå. I dag är detta tal i Japan 1,6 och förväntas sjunka till 0,6 år

2050. Nu kan man ju möjligen säga att ögruppen är överbefolkad, men å andra sidan är det väl första gången i världen som en lands befolkning minskar utan att det handlar om hungersnöd, naturkatastrofer, krig eller epidemier. Det finns också vetenskapliga sammanställningar som påvisar att japanerna är mindre sexuellt aktiva än befolkningen i Europa och USA.

Vad innehåller egentligen ryska läroböcker? (151)

Sedan några månader har jag intensivt sökt information om vad de aktuella ryska läroböckerna i historia verkligen innehåller. Jag vill veta om det finns flera olika böcker som används (olika författare) och hur det bestäms vilka böcker som används. Jag vill också veta hur innehållet i böckerna förändrades efter 1991 och om de har förändrats igen därefter. Men jag hittar inte någon information på nätet. Det bör rimligen finnas någon som granskar och skriver om detta och som gör det på ett språk som jag kan tillgodogöra mig (engelska, tyska). Det är nämligen så, enligt min uppfattning, att man kan läsa ut väldigt mycket intressant av det som står i historieböckerna i totalitära och halvtotalitära länder. Ditt räknas Ryssland. Ska bli intressant att se om jag lyckas finna någon sådan information. Frågan är angelägen.

Den gamla vännen blyertspennan (152)

Blyertspennan är en ouppmärksammad gammal kamrat. Den finns alltid med och gör sig inte märkvärdig. Behöver bara formeras lite då och då och dessutom påfallande sällan om man för pennan med viss försiktighet över arket. Jo, varför blyertspenna? Jo, för att det bland kalligrafer är allmänt känt att kulspetspennor och filtpennor förstör handstilen. Bäst är stålpennor (bläck) och, just det, blyertspennor. Ska man skriva mycket och länge för hand är det blyertspenna av hög kvalitet som gäller. Kvaliteten ska vara HB. Vill man sedan säkerställa att det man skrivit inte kan raderas eller förvanskas så kan man ju alltid kopiera texten så att den blir ”permanent”. Själv har jag nu länge letat efter anilinpennor, som inte går att radera. De är nästan omöjliga att få tag på. Och, vilket ska sägas en gång för alla, de är inte giftiga. Den som är mån om en vacker handstil (några vet kanske vad det är…) skaffar sig en uppsättning blyertspennor av

högsta kvalitet. Ett tips: Skaffa en stor burk med ett 20-tal pennor och du ska vässa (formera) alla på en gång. Har du 20 välvässade pennor klarar du av flera dagars arbete med texter. Har jag sagt att den som skriver blir klok (klokare)? Det är ju så att många författare kan intyga att deras tankar klarnar när de tvingar sig till att forma tankarna till ord och text. Det gäller nog också känslor, även om det är svårare.

Den tidens pelarhelgon (153)

Man kan fråga sig om han eller hon är ett *pelarhelgon*. Känner du igen uttrycket? I frågan antyds svaret. Ett pelarhelgon var egentligen en sorts kristen asket, ofta kallad *stylit*, främst i Syrien under 400- och 500-talet e. Kr. Det var kristna alltså. De gav ett munklöfte som innebar ett åtagande att sitta i en liten hydda på en pelare 10 – 20 meter uppe i luften under flera år utan att en enda gång stiga ned. En pytteliten hydda på en pelare helt enkelt. Det var vanligt att människor sökte sig till styliten och lyssnade på hans tal och predikningar. Många styliter blev kända och uppskattade som predikanter, men de gick inte ned från hyddan på långa tider. Historiskt är några av dem kända till namn. Hur de ordnande det praktiska? Det får du räkna ut själv.

Oansvarigt av oppositionsledare (154)

Två av oppositionsledarna uttryckte sig i går positivt till att bistå Frankrike militärt. Det var Ebba Busch Thor och Jan Björklund som i intervjuer sa att de kan tänka sig att medverka till att Sverige hjälper till med logistik eller spaning med svenskt stridsflyg. Det är förhastade och tämligen oansvariga uttalanden av de politiska ledarna. Även om det finns en möjlighet att bidraga med exempelvis spaningsinsatser gäller det att noga överväga riskerna för svensk personal och svensk materiel. Man måste också överväga riskexponeringen för vårt land vad gäller risker för terrorattacker. En rimligare ståndpunkt bör i stället vara att vänta och se vad Frankrike kan komma att efterfråga. Ställs inte någon fråga så finns det inte heller något att svara på. Frankrike har ju självt vissa resurser och det är inte svårt att identifiera de två stater som har verklig militär kapacitet för insatser. Att svenska kavata minipolitiker opåkallat ropar till framstår en-

dast som oansvarigt. Många gånger är det bra att hålla tyst.

Bagatellbrott eller bara knas? (155)

Som advokat slutar man aldrig att förundras över hur polisen och åklagare prioriterar i sina ärendebalanser. Ibland skrivs utredningar av på ett till synes lättvindigt sätt och andra gångar kan man utreda i det oändliga rörande bagateller. För ett år sedan dömdes en polisman i Stockholm för dataintrång. Vad hade han gjort? Jo, han hade gått in i det centrala passregistret hos polisen och skrivit ut fotot på sig själv från det egna passet så att säga. Han ansåg att han behövde det för att hänga upp på en anslagstavla på sin arbetsplats hos polisen på Södermalm. Åklagaren fann dock att åtgärden inte var erforderlig för hans tjänst och då ansågs det röra sig om olaga dataintrång. Hade polismannen haft med sig sitt eget pass i fickan hade han kunnat ta en fotokopia eller skannat bilden – då hade det varit fullt lagligt. Men att hämta ut bilden på sig själv är inte tillåtet om det inte behövs för tjänstens utövande. Hur det slutade för polismannen? Han fälldes till ansvar och fick böta 12 000 kr jämte 500 kr till brottsofferfonden. Hade jag varit den polismannen hade jag fortfarande varit upprörd – för att uttrycka sig mycket försiktigt. Tok-Sverige.

Karl Marx fick barn med hushållerskan (156)

Karl Marx var gift. Till och med lyckligt gift enligt vad det kunde synas. Han alstrade en hel del barn i äktenskapet – även om flera dog som spädbarn. Inte ovanligt på den tiden. Men så blev hans hushållerska gravid och efter ett tag förklarade vännen Engels att det var han som varit framme och var far till barnet. Detta med säkerhet för att rädda kamrat Karl från besvärande frågor från kära hustrun, även om hon kanske anade hur det verkligen förhöll sig. Hur som helst kröp det så småningom fram att den biologiska fadern var Karl. Detta är sant och det är även sant att det var ett förhållande som aldrig tilläts bli avslöjat för kommunisterna i Sovjetunionen. Det var tydligen för känsligt. Men vi i väst har känt till det länge. Inte ens en sådan liten uppgift om det högst personliga tilläts komma fram i Sovjetunionen och Östeuropa på den tiden. I och för sig tror jag inte den marxist-leninistiska läran hade skadats av kännedom om Karl Marx privatliv, men det fick uppenbarligen inte falla någon skugga på ho-

nom.

Kan man missa 20 minuter av en film utan att märka något? (157)

Susanne Biers senaste film har visades för några år sedan i Kalmar. Kulturstaden Kalmar. Det måste ha varit ”Bröllop i Italien”. Den visades en hel vecka innan någon undrade om det inte var något fel med filmen. Det visade sig då att biomaskinisten hade glömt att packa upp en kassett i sändningen och filmen hade visats utan 20 minuter av filmen. Det framgår inte om det var i slutet eller i början eller mitt i. Men den visades i varje fall en hel vecka utan att någon märkte något. Alla som har sett den stympade filmen får ny biobiljett säger biografen. Frågan är om det hela säger något om filmens förmåga att fånga sin publik eller om det hela säger mera om publiken i Kalmar. Hur länge hade filmen kunnat gå i Stockholm utan att någon hojtat till? Om publiken inte märker något när 20 minuter av filmen är borta så undrar jag ju stillsamt om någon hade märkt någon om 30 eller 45 minuter hade saknats. Jag tror att det säger mer om filmskaparen och filmskapelsen än om publiken.

Latinlärare i USA (158)

I USA är det skriande brist på lärare i latin. Varenda college och universitet vill ge kurser i latin. Det är nämligen status kring det och amerikanerna är statusstyrda. Det är bara det att det inte finns lärare i latin att tillgå på arbetsmarknaden. De som läser de där kurserna kan ståta med att de läst latin på universitetet, men mer är det nog inte. En undersökning nyligen visade att det säkraste sättet att få ett jobb i USA är att kunna latin bra och kunna lära ut. Så har du snits på latinet och kan lite hygglig engelska är det bara att åka över dit och börja undervisa. Lön får du också. Latinlärare i Sverige? Dålig arbetsmarknad har jag förstått.

Dåtidens våldsdåd på Mälaren (159)

Den 17 maj 1900 lade ångaren *Carl* ut från Riddarholmen här i Stockholm. Några timmar senare tog rånmördaren John Filip Nordlund livet av fem människor ombord (fyra dödades direkt och en av-

led av skadorna efter en vecka). Han sköt vilt omkring sig. Dessutom skadade han åtta personer. Han kom över 800 kronor, men inte själva skeppskassan. I historien har han kallats ”Mälarmördaren” och även ”Mordlund”. Han dömdes förstås till döden och avrättades i december av skarprättaren (bödeln) Dahlman. Det var Dahlmans femte och näst sista avrättning. Han svingade alltså handbilan. Det som inte brukar komma fram i berättelserna om det bestialiska dådet var att alla Mälarskeppare därefter hade vapen ombord i form av en eller flera revolvrar eller pistoler. Kaptenerna på passagerarbåtarna på Mälaren (och även i Saltsjön) hade vapen ombord under lång tid. I varje fall in på 1930-talet. Frågan är när kaptenerna slutade att ha med sig vapen ombord.

Polisunderrättelse 1927 (160)

”Han har ett apliknande utseende och påfallande vackra tänder”. Kan en myndighet skriva så? Kan man får karakterisera en person så? Svaret är väl nej. Citatet är dock hämtat från en polisunderrättelse från 1927. En efterlysning på en person som var misstänkt för ett allvarligt brott (mord). Så skrev man då och så får man väl gissa att polisen i varje ort sände ut patruller för att leta efter en man med ”apliknande utseende”. Om man fick tag i honom? Jag har inte en aning.

Peka åt en hund (161)

Det är tydligen så att man kan lära en hund att titta åt det håll man pekar åt (peka med hela handen!) Pekar man ordentligt så kan man få hunden att titta på det som man avser. Intressant. Omfattande studier visar att man dock inte kan lära en schimpans motsvarande färdighet. Mycket kan man lära en schimpans, men att titta dit man pekar det klarar den inte av. Kan man peka åt en katt? Kan man få en häst att titta åt det håll som man pekar? Inte vet jag och jag misstänker att jag aldrig kommer att få veta svaret. Men frågan är intressant.

Tankar om Stalin (162)

Josef Stalins far var en alkoholiserad skomakare i Gori i Georgien och hans mor var djupt kristen. Det var hon som såg till att Josef

Stalin som 16-åring började utbildningen vid ett prästseminarium för att bli präst. Där studerande han bland annat grekiska, ryska och matematik. Han var en duktig elev, men någon gång under studierna förlorade han sin gudstro och blev relegerad. Under studietiden var han även korgosse med en mycket vacker röst.

Under sin väg som revolutionär fick han tillbringa ett år i en eländig fängelsecell och några år senare ytterligare tre år i en liten stuga i Sibirien. I stugan gjorde han i stort sett inte något annat än att hugga ved och läsa böcker. Josef Stalin var en flitig läsare. När första världskriget bröt ut, som då förstås bara kallades världskriget, fick han mönstra. Dock frikallades han eftersom hans vänstra arm var kortare än den högra. Jag vet inte om det förhållandet att två av hans tår var sammanvuxna också bidrog till frisedeln. I varje fall fick han nu ytterligare tid att organisera revolutionär verksamhet i Georgien. Stalin är ju ett taget täcknamn som ordagrant betyder ”Mannen av stål”, stålmannen alltså.

Lenin befann sig ju i Schweiz under hela världskriget och återkom inte till S:t Petersburg förrän under 1917. Då han tvingats rymma över till Finland var det Stalin som rakade av honom pipskägget för att han inte så lätt skulle bli igenkänd. Det var en nyhet även för mig trots att jag läst mycket om revolutionsåret och Lenin. Det finns tyvärr inte några foton från tillfället då Stalin rakar Lenin. Det hade kunnat vara uppseendeväckande bilder.

Stalin var kort, bara 164 cm. Han var koppärrig i ansiktet och talade dålig ryska. Georgiska var ju hans modersmål. Det var därför som han var obenägen att hålla offentliga tal och han var avundsjuk på Trotskij, som var en naturlig orator och demagog. Det var Trotskij som fick bli krigskommisarie och byggde upp Röda armén samt ledde den i inbördeskriget mot de vita. Ett krig som pågick i fyra år och mot slutet uppvisade nära 10 miljoner döda. Ett krig som vi inte känner till så mycket om och som inte heller är så omskrivet i litteraturen. Nästan lika bortglömt som det polsk-sovjetiska kriget 1919 – 1921. Ett krig som pågick i 25 månader och ledde till nästan 200 000 dödsoffer. Ett krig som få svenskar ens känner till.

Stalin saknade, liksom Hitler, militär utbildning. Det är inte fel att mena att de två ledarna för de totalitära regimerna själva saknade praktiskt taget all strategisk överblick och känsla. Det hade däremot Churchill. Ett exempel på totala felbedömningar var att Stalin inte ville inse att tyskarna avsåg att svänga söder mot Kiev för att ta

Ukraina, trots att det var vad marskalk Zjukov bedömde att de skulle göra. Ett annat exempel är de båda ledarnas absoluta beslut att stå kvar i Stalingrad respektive erövra staden. Förödande för båda, men en stor propagandaseger för ryssarna. Det militära målet hade man kunnat uppnå med betydligt färre offer.

Geometrins lockelse (163)

Numera anses geometrin vara en del av matematiken. I varje fall gäller det den mera grundläggande utbildningen i matematik. Det som är märkligt med geometrin är att den i betydande utsträckning gör avkall på den verkligen karaktären hos de ”figurer” som används i geometrin. De figurer grekerna ritade i sanden, och som vi återger på svarta tavlan, är bara ofullkomliga framställningar av geometrins figurer där man ju arbetar med punkter utan omfång, räta linjer som anges fortsätta i det oändliga och som är utan bredd, plana figurer som inte har någon utsträckning i rummet och så vidare. Det är idealfigurer som geometrin rör sig med. Geometri är inte ren matematik, men ändå en del av matematiken. Det finns bara tre deduktiva vetenskaper. Det är matematik, geometri och logik. Med deduktiv vetenskap avser man icke-empirisk vetenskap (induktiva vetenskaper).

Det ges naturligtvis kurser i geometri vid de matematiska institutionerna. Så här anges det i beskrivningen av en kurs vid Uppsala universitet: ”Kursen behandlar euklidisk, icke-euklidisk och absolut geometri via axiom och klassiska konstruktioner, till skillnad från differentialgeometri som i stället använder analytiska metoder. ” Jag måste säga att jag blir nyfiken och lockad. Matematik och logik har jag läst, men inte något djupare inom geometrin.

Så intelligent är korpen (164)

Korpen har ju sen gammalt namn om sig att vara en mycket intelligent fågel. Korpen hade också en särställning som mytologisk fågel inom asatron. Man har forskat om detta. Forskare gömde i ett försök små ostbitar under två av tio stenar som låg utspridda över ett område. Under tiden fick några korpar titta på. Efteråt kunde korparna i stort sett flyga direkt bort till rätt sten och hämta sin belöning. Korpar var duktiga på det där, men de är inte bara bra på att komma ihåg var de själva har gömt sin mat. De håller också ögonen på var andra

djur gömt sin mat. Det är nämligen duktiga på att plundra andras gömställen. Den närbesläktade kajan utsattes också för motsvarande vetenskapliga försök. Det visade sig då att kajorna bara letade i blindo och att det bara var en slump att de hittade fram till ostbitarna. Det var oerhört stor skillnad mellan de två fågelarterna. Vi kan alltså konstatera att vikingarna hade gjort välgrundade iakttagelser av att korparna var både skarpsynta och intelligenta. Hugin och Munin. Odens två spanande korpar.

Varje morgon sände Oden ut korparna i världen för att inhämta information åt honom. Hugin och Munin flög över såväl Asgård som över Midgård och såg allt. De återvände sedan till Oden och berättade vad de sett. Oden var mycket orolig för att de en dag inte skulle komma tillbaka, i synnerhet avseende Munin.

Begreppet ”oändlighet” (165)

Det är ett stort filosofiskt problem detta att använda sig av begreppet oändlighet och därmed även av begreppet ändlighet. I matematiken preciseras vad man egentligen menar med ett uttryck som en ändlig storhet kan uppfattas som en så kallad oändlig summa av mindre och mindre storheter, men det tog lång tid innan man inom matematiken nådde fram till en tillfredsställande definition av detta. Det är inte att undra på att denna användning av ordet ändlig – en summa av oändligt många led – vid funderingar över paradoxer av den typ som Zenon framställde, gav anledning till stor tveksamhet hos grekerna. I den grekiska matematiken beskrev man det därför på sådant sätt att man helt och hållet undvek att använda ordet och begreppet oändlig. Det är enormt intressant detta att den grekiska kulturen inte använde sig av begreppet ”det oändliga” och, vilket är ännu intressantare, inte heller hade något behov av att använda sig av ett sådant begrepp. För dem fanns helt enkelt inte ”det oändliga”. Varken ändlighet och oändlighet. De har överlämnat till oss att hantera och försöka förstå dessa begrepp, vilket tvingar oss till många tankar.

Böcker på ryska (166)

Alexandra Popoff skriver på nätet om böcker som säljs och som inte säljs i Ryssland. Under senare år har det kommit ett antal tillrättalagda ryska biografier över Stalin. Sådant som regimen tillåter pu-

blicering av. Samtidigt är det praktiskt taget omöjligt att i Ryssland få tag i ett exemplar av Donald Rayfields omfattande arbete ”Stalin and His Hangman”. Den är översatt till ryska, men har under lång tid inte kunnat köpas i bokhandeln. Så tycks även vara fallet med Anne App-lebaums kända och uppskattade bok ”Gulag”. Den boken översattes till ett tjugotal språk och även till ryska. Men boken går alltså inte att komma över på den ryska bokmarknaden. Medan vi läser den i väst så är den nästan omöjlig att få tag i för de som är mest berörda. Eller borde vara mest berörda. Kan man tänka sig en svensk insats med en ny upplaga på ryska? Det borde ju rimligen var möjligt att tillhandahålla böckerna på ryska på Adlibris och Amazon. Då kan ju boende i Ryssland beställa böckerna över nätet – även om FSB noggsamt gör sina anteckningar.

Att skriva till sitt hjärtas vän (167)

Uppfinningar är svåra att komma på innan man har kommit på dem. Senare framstår de nästan alltid som triviala. Det fascinerar mig att vi inte reflekterar över det mer ofta. Jag brukar notera att blyertspennan (en uppfinning?) kom först på 1850-talet och att dessförinnan var alla små och stora författare tvungna att hålla sig till stålpenna och bläck. Det gick inte att sudda ut något man skrivit. Inte ens reservoarpennan fanns. Tänk dig att du sitter i hästsadeln och kommer på att du ska skriva en liten kärleksdikt till den älskade jungfrun på slottet i Bretagne. Du måste stiga av hästen, hitta en bekväm ställning mot en trädstam (hästen rör sig ju…). Ta fram bläckhornet och stålpennan. Veckla ut pappersarket (det fanns inte några färdiga notishäften eller fästisar att köpa…) och börja sedan skriva poesi. Sedan fick du vänta tills bläcket torkat innan du kastar dig upp på hästryggen igen (vilket man alltid gör från hästens vänstra sida). Sedan gäller det att hitta ett skjutsställe som kan ta emot en brevförsändelse. I dag kan du stanna vid vägkanten, luta dig tillbaka, fälla nackstödet bakåt, dra ned på musiken och skriva några kärleksfulla rader till honom där hemma eller henne där borta. Om du är norrlänning kan du till och med skriva till hon. Allt detta genom att skriva på touchscreenen. Detta till en person om dessutom får raderna i sin iPhone eller på sin iPad inom 10 sekunder.

Världen har förändrats! Men knappast känslorna. När skrev du själv senast till en jungfru i Bretagne?

Folkpartiet går i graven, men tittar ändå upp (168)

Folkpartiet, egentligen Folkpartiet Liberalerna, byter i dag namn till *Liberalerna*. Det man kan säga om det det är att namnet folkpartiet är inarbetat medan få i den breda skaran vet vad liberalism är. Även de nya moderaterna kallar sig ju för liberaler och till och med centern känner ibland av den ångest som drabbar dem i form av lite liberalism.

Nu när medierna går ut med nyheten att folkpartiet tar på sig en ny hatt så glömmer man att påminna om att folkpartiet en gång i tiden (1934) bildades genom ett samgående mellan Frisinnade folkpartiet och *Sveriges liberala parti* tillsammans med några andra mindre partier. Vi har alltså haft ett parti tidigare som kallade sig ”liberala partiet” och det partiet gick upp i och bildade Folkpartiet. Alla som haft insikt i folkpartiets inre liv vet att det alltid funnits en klar gruppering i dels ”frisinnade” och dels ”stadsliberala”. Folkpartiet var ju ett parti med en blandning av tjänstemän, akademiker och frireligiösa. Kanske är det så fortfarande. En lärare som dessutom var med i Missionskyrkan var nästan med naturnödvändighet folkpartist.

Förhållandet till drakar (169)

Symboler har en stark inverkan på oss alla. Frågan är i vilken omfattning vi verkligen uppfattar att symboler kan ha väldigt olika påverkan på oss beroende på vilken kulturkrets som vi tillhör. Ta exemplet med draken. I västerlandet är draken antingen den bevingade heraldiska draken, fjällig och eldsprutande, eller är den en väldig orm utan vingar som håller till i havet. Ofta ruvar drakar över skatter eller äter upp oskyldiga jungfrur. I fornnordiska benämndes en drake för ”lindorm”. Helt annorlunda är det med den kinesiska draken. Den symboliserar visdom och var länge ett kejserligt emblem. Draken var i Kina symbol för den absoluta makten. I Europa hade den ju inte alls den betydelsen. Slutsats: En kines kan knappast i dag se på en bild av en drake med samma värdeuppsättning som du och jag. Eller, vad har du för förhållande till drakar?

Har du en jacuzzi? (170)

Vi vet vad ett jacuzzibad är. Jacuzzi är även namnet på en släkt i USA. Ett familjeföretag som i många år tillverkade delar till flygplan. Men en familjemedlen omkom i en flygplansolycka och då bestämde sig den italiensk-amerikanska familjen att sluta tillverka flygplansdelar för att i stället gå över till att tillverka högtryckspumpar, vilket man också raskt gjorde. En son i familjen var handikappad och någon började ge honom ”massage” genom att med högtryck spruta vatten på hans kropp. Det visade sig att det var en massageform som var både effektiv och som han gillade. Familjen började då bygga badkar med munstycken för att åstadkomma masserande vattenstålar. Så började försäljningen av Jacuzzibad. Med framgång ska vi väl säga också. En märkligt väg för ett släktnamn att bli namnet på ett lyxbad. Tänk på det nästa gång som ni njutningsfullt låter strålarna svepa över kroppen.

Att ha en morfar som var sofer (171)

Nyligen läste jag professor *Lennart Levis* memoarer (”Stressen i mitt liv”). Han var professor i psykosocial miljömedicin på Karolinska Institutet. Hans föräldrar var judar från Riga och i boken berättar han med en väl förd penna om sin bakgrund och uppväxt. Han berättar att hans morfar var ”sofer”, som är den judiska benämningen på den som är kaligraf, skönskrivare, av de heliga Toratexterna, de fem Moseböckerna. En sofer har ett högt ärat yrke, men ofta lågt betalt. Texten präntas på pergament och en Torarulle innehåller exakt 304 808 hebreiska skrivtecken. Det brukar ta ett och ett halvt år att pränta en rulle och det sker alltid med en gåspenna med ett särskilt bläck som innehåller extrakt från ekblad. Min reflektion: Det måste ha satt djupa spår hos både hans mor och hos Lennart Levi att hans morfar hade som yrke att pränta Torarullar.

Är du bakrädd? (172)

Skriver man på en deckare (det gör jag inte) kan man kanske ha behov av ordet ”bakrädd”. Något som sådant: ”Han gick sakta fram

mot busshållplatsen. Allt var helt mörkt kring honom. Det enda ljud som var närvarande var vindens låga sus. Han kände att han ville vända sig om, men han vågade inte. Han var bakrädd”. Ordet kommer från hästsporten. En häst kan var bakrädd och då får man fundera på att använda sig av skygglappar. Hästar är ju flyktdjur och reagerar ”nervöst” på ljud och synfenomen som kommer från baksektorn. De är bakrädda helt enkelt. Det brukar ju heta att man inte ska närma sig en häst bakifrån utan i stället framifrån. Begreppet är etablerat inom ridsporten. Nu är frågan: Kan en människa också vara ”bakrädd” och är det ett ord som kan komma till användning i en deckare? Om det är någon som just nu sitter och skriver på en deckare så kan författaren förmodligen ha användning av ordet. Jag delar gärna med mig av det. Varsågod!

Fobier (173)

Det är ju inte ovanligt att vi har fobi för något. Det är egentligen rätt vanligt. Termen fobi, som kommer från det antika grekiska ordet för rädsla, betecknar ett antal psykologiska och fysiologiska förhållanden som kan variera från allvarliga funktionshinder till mer alldaglig oro i vissa situationer.

Fobier är den vanligaste formen av ångestsyndrom. En amerikansk studie från National Institute of Mental Health (NIMH) kom för några år sedan fram till att mellan 5,1 och 21,5 procent av det amerikanska folket lider av fobier. Uppdelade efter ålder och kön, framgick det att fobier var den vanligaste orsaken till psykisk ohälsa bland kvinnor i alla åldersgrupper och den näst vanligaste sjukdomen bland män över 25 år. Det finns hundratals begrepp för olika ångestframkallande förhållanden och i diagnosmanualerna för psykiatriker finns det flera tiotal fasta begrepp.

Några av de vanligaste fobierna är:

Arachnofobi – rädsla för spindlar.

Anthrofobi – rädsla för människor eller samhället

Aerofobi – rädsla för drag, att svälja luft eller luftburna skadliga ämnen.

Agorafobi – rädsla för att vara utomhus, i en publik eller under okontrollerade sociala förhållanden.

Klaustrofobi – rädsla för trånga utrymmen

Acrofobi – rädsla för höjder.

Cancerofobi – rädsla för cancer.
Astrafobi – rädsla för åska och blixtar.
Nekrofobi – rädsla för dödsfall eller döda ting.
Cardiofobi – rädsla för hjärtsjukdom.
Dental fobi – rädsla för tandläkare, tandkirurgi, eller tänder.
Pornofobi – rädsla för pornografiskt material.

Sedan finns det förstås ordkonstruktioner av ”fobi” som närmast är politiskt eller ideologiskt betingade. Några är de som vi möter i den politiska debatten och som inte alls har något med psykiska störningar att göra. Vanligast är väl numera:

Afrofobi – rädsla eller motvilja mot afrikaner eller afrikansk kultur och människor av afrikansk härkomst

Islamofobi – rädsla eller motvilja mot muslimer eller islamisk kultur

Homofobi – rädsla eller motvilja mot homosexuella

Xenofobi – rädsla eller motvilja mot främlingar eller det okända, som ofta används för att beskriva nationalistiska politiska övertygelser och rörelser.

Måste man acceptera att bli ihågkommen som staty? (174)

Det har nu rests en ny staty i Varberg. Den omdiskuterade statyn med damen som svingar sin handväska fick ju nej i Växjö. Men i Varberg går det bra att sätta upp den. Under lördagen avtäcktes statyn vid Varbergs fästning. Det är en staty av kvinnan som fångades på den berömda bilden av DN-fotografen Hans Runesson under en nazistdemonstration i Växjö 1985. Den avbildade kvinnan var polskfödda Danuta Danielsson (1947–1988), som är avliden. Hennes son har dock starkt opponerat sig mot statyn, som konstnären Susanna Arwin skapat. Själv ville Danuta Danielsson inte bli ihågkommen med den där bilden. Det har sagts att hon var ångerfull över händelsen. Frågan uppkommer naturligtvis om det kan tillåtas att man reser en staty över någon som inte vill bli ihågkommen med en staty? För min del är det en självklarhet att man inte sätter upp en staty när man vet att både personen själv och hennes son inte vill ha någon staty. Alltså bör den monteras ned.

Fransk dokumentär om Stalin och kriget (175)

I den franska serien av dokumentärfilmer har det producerats tre avsnitt på temat ”Stalin”. De har visats i SVT. Egentligen är det ett hopklipp av filmmaterial från de första åren efter revolutionen och från krigsåren. Det mesta är dessutom i efterhand färglagt på en mycket skickligt sätt. Det är helt unikt bildmaterial som presenteras och ni ska absolut inte missa att se de tre avsnitten om ni är det minsta intresserade av modern historia. Mycket sevärt. Avsnitten finns att se på SVT Play. Speakertexten är bra, även om den är rätt enkel. Men så här väl hopklippt bildmaterial har jag aldrig sett presenterat så bra. Det är oförglömligt att se Eisenhower stå på tribunen på Röda torget och gäspa. De bilderna tror jag aldrig tidigare har visats. Troligen var det sådant som klipptes bort, men ändå på något sätt sparats till eftervärlden. Missa inte att se de tre avsnitten! Själv har jag naturligtvis sparat filmerna i mitt videoarkiv.

Nedskjutningen av det ryska planet (176)

Det förekommer olika uppgifter om nedskjutningen av den ryska SU-24 vid gränsen mellan Syrien och Turkiet. Från Turkiet anges det att man har inspelningar av radardata och att de ryska planen (två) var inne över turkiskt territorium under 17 sekunder. Dessutom uppger Turkiet att de ryska planen fick ett tiotal varningar under fem minuter, men att de ryska planen inte svarat på anrop. New York Times (NYT) berättar att planet ska ha skjutits ned med robot.

Det bör påpekas att ryssarna vid flera andra tillfällen kränkt turkiskt område (NATO) och varnats för ytterligare kränkningar. För en månad sedan sköt Turkiet ned en rysk obemannad farkost (drönare) över turkiskt område. NATO har tidigare begärt att NATO ska ha tillgång till samma radiofrekvenser som ryssarna använder sig av för att undvika missförstånd. Man har också föreslagit att angreppen mot markmål i Syrien ska samordnas eller i varje fall informeras om.

Det som media ännu inte frågat sig är om båda nationerna har bra radartäckning i området. Det är av avgörande betydelse för att kunna avgöra om det var en gränskränkning. Det finns anledning att utgå från att Turkiet har god radartäckning och det är tveksamt om ryssar-

na har det. Turkiet har redan gått ut med att man har inspelad radarinformation och min gissning är att den informationen är entydig. Men det är anmärkningsvärt att det ryska planet sköts ned med en robot och att det inte finns någon uppgift om att de turkiska planen först sköt varningseld med den automatkanon (20 mm) som finns i planet F 16.

Storbritannien röstar om medlemskap i EU (177)

Så stor andel som 52 procent av alla britter vill nu lämna EU, enligt den senaste opinionsmätningen inför Storbritanniens väntande folkomröstning om fortsatt EU-medlemskap. Det konservativa partiet har beslutat att folkomröstning ska hållas före utgången av år 2017. Det är andra omröstningen sedan GB gick med i EEC år 1972 (dåtida beteckning för EU). Vid omröstningen 1975 var 67 procent av de röstande för en fortsatt anslutning till EEC. Den nu planerade omröstningen ska även, enligt planerna, avse frågan om GB ska lämna Gibraltar, vilket är en omstridd fråga i relationerna med Spanien. Nu är det nog så att de politiska vindarna kan ändra sig många gånger och det är ju inte helt säkert att det blir en omröstning under 2017. GB försöker ju nu förhandla om sina villkor för medlemskap – under närmast öppet hot om folkomröstning. Landet vill få mer utrymme för att bevara och utveckla sina traditionella förbindelser över Atlanten och ”overseas”. Det är för övrigt märkligt lite som skrivs i Sverige om relationerna mellan USA och EU. Det är en relation som är av största betydelse. Själv får jag uppfattningen att USA inte är särskilt närvarande i Bryssel.

Men skulle GB lämna EU är det naturligtvis en fundamental kris för unionen. I någon form kommer unionen att överleva, men de som strävar efter en federativ utveckling kommer att få ge upp sitt mål. I sammanhanget är det intressant att följa debatten i vårt broderland Norge. Där finns det inte någon stor opinion för att gå med i EU. På något sätt är det märkligt att Norge väljer att stå utanför samtidigt som det inte finns någon opinion i vårt land för att lämna unionen. Våra två länder är ju så lika. Förutom fjordarna förstås.

Är Einsteins teori verkligen en teori? (178)

Bengt E Y Svensson är professor em i teoretisk fysik vid Lunds universitet och skriver i dag i SvD om Einsteins relativitetsteori. Han omtalar att det för den som vill sätta sig in i vad teorin innebär finns det en uppsjö böcker av olika svårighetsgrad att tillgå. En av de bättre är Jeffrey Bennetts ”*Relativitet. Teorin som revolutionerade vår syn på universum”*, nyligen utgiven av Fri Tanke Förlag och förtjänstfullt översatt av Pär Svensson. Den förutsätter inte så mycket förkunskaper, men lyckas ändå nå långt i att ge en god inblick i såväl den speciella som den allmänna relativitetsteorin. Det som Bengt E Y Svensson inte tar upp i sin understreckare är varför teorin fortfarande kallas teori. Vi talar ju inte om Newtons ”teorier”. En teori kan vara en sammanställning av olika naturlagar, till en mer övergripande ”teori”, men också en utförlig och trolig hypotes. En hypotes som (ännu) inte kunnat verifieras (och inte heller falsifieras).

Einsteins teori publicerades första gången 1915. Det är för hundra år sedan och det är därför det nu skrivs så mycket om den. Hans teori har prövats många gånger och alltid befunnits korrekt ned till sista decimal. Tidningen Nature World News kunde 2013 berätta att ett stort forskarlag kartlagt flödet av neutroner från en stjärna på 7 000 ljusårs avstånd och funnit att ”teorin” stämmer exakt.

Min teori, som inte är så avancerad, är att Einsteins teori inte alls är en teori utan en lag (egentligen två lagar). En naturlag är inte en teori och dessutom gäller den, eftersom den är en lag, alltid och överallt.

Norska fångar tvångsplaceras i Nederländerna (179)

Norge har ”hyrt” ett antal platser på nederländska fängelser för att kunna placera sina fångar där. Det är fullt på norska fängelser och det finns lediga platser i Nederländerna. I dag inleddes ett mål vid tingsrätten i Oslo i vilket fyra intagna stämt den norska staten för att slippa bli tvångsplacerade i Nederländerna. De menar att placeringen är att jämföra med en landsförvisning och det är förbjudet att landsförvisa en stats egna medborgare. Dessutom menar de att utlandsplacering försvårar återanpassningen och kontakterna med familjen. Så många som 256 fångar kommer nu att sändas till Nederländerna.

Omkring hälften av dem placeras där mot sin vilja. Bland de som tvångsplaceras finns 32 norska medborgare. Norsk rätt förbjuder utvisning av landets egna medborgare. Det är den fråga som nu ska prövas av Oslos tingsrätt.

Det är märkligt detta att ett land som Norge ”hyr” fängelseplatser i ett annat land. Det är ju inte aktuellt i Sverige, men man kan ju fundera lite över vilka argument som skulle kunna användas för och emot. Själv menar jag att det inte kan försvaras att placera intagna i utlandet och det oavsett som det rör sig om egna medborgare eller utländska medborgare. Det enda som bör tillåtas är att möjliggöra ett annat lands medborgare att avtjäna straffet i hemlandet om de så önskar. Detta är redan i dag möjligt.

Karl Marx skrev en anekdot (180)

Karl Marx avled 64 år gammal i mars 1883. Han var då svårt sjuk och avled helt tyst och omärkligt när han mycket trött satt i sin fåtölj och läste. Han hade varit sjuklig en längre tid och för att försöka lindra sina besvär hade han då tidigare rest till Alger. Därifrån skrev han ett ovanligt brev till sin dotter Laura. Han kände att krafterna svek honom och ville tydligen med en anekdot illustrera hur livet kan vara. Karl Marx var ju filosof i första hand och nationalekonom i andra hand. Han berättade i brevet till dottern följande lilla anekdot:

”Vid en stormig flod står en färjkarl redo med en liten båt. En filosof stiger i båten för att bli förd till andra sidan. Följande dialog utspinner sig.

Filosofen: Känner du till historien, färjkarl?

Färjkarlen: Nej!

Filosofen: Då har du kastat bort halva ditt liv! Har du studerat matematiken?

Färjkarlen: Nej!

Filosofen: Då har du kastat bort mer än hälften av ditt liv.

Knappt hade filosofen sagt detta förrän vinden fick båten att slå runt och båda männen hamnade i vattnet.

Färjkarlen ropade då: Kan du simma?

Filosofen: Nej!

Färjkarlen: Då är hela ditt liv bortkastat!”

Anekdoten är intressant just därför att Marx tyckte att den var så intressant eller rolig att han berättade den för sin dotter när han var

svårt sjuk. Möjligen tyder den på att han i första hand såg sig själv som filosof, medan eftervärlden nog närmast har sett honom som en ideologiskt ansatt nationalekonom. Men det var ju så att han hade doktorerat i filosofi och därför kan vi få kalla honom filosof.

Vad händer med våra gamla hästar? (181)

En vän till mig gjorde en beräkning av det där med antal hästar. Det finns omkring 370 000 tusen hästar i landet. Om man antar att medellivslängden på hästar är 20 år så borde det dö eller slaktas omkring 18 000 hästar per år. Enligt LRF slaktas det omkring 12 000 hästar i landet varje år. Saknas det då 6 000 döda hästar? Min vän har inte lyckats finna någon svar. Ett antal hästar går till destruktion, något hundratal begravs och ett antal levande hästar går på export för slakt utomlands. Men det tycks vara märkvärdigt att inte Jordbruksverket har riktigt bra koll på döda hästar. Det finns ju hästpass och hästarna ska vara registrerade. Det tycks dock vara rena hästjobbet att få reda på vad som sker med våra gamla trogna hästar.

SÄPO och facebook (182)

Journalisterna jagar nu SÄPO för att försöka få ett svar på varför man gick ut med bild på ”terroristen” i Boliden. Utgångspunkten är att man kan göra rätt även om det blev fel. I en lång intervju i dag i SvD lämnar biträdande SÄPO-chefen Johan Sjöö svar på en del frågor. På frågan ”*Var det något som fungerade sämre?”* svarar han: ”Det kan jag inte säga just nu, vi behöver lite perspektiv på händelsen.” Jo, det gäller ju många av oss i privatlivet – vi behöver få perspektiv på det som hänt. Den fråga som inte ställs i intervjun är: Hade SÄPO uppmärksammat mannens information på Facebook? Även om frågan – och särskilt svaret – tillhör avdelningen pikanterier så är den ändå intressant. Det är väl känt att polisen genast kollar av facebookinformation och säkerställer (lagrar ned) sådan när det gäller ”vanliga” kriminella. Men missade man det här därför att man inte ens kunde tänka tanken att en potentiell terrorist själv berättade var han befann sig? Det finns ett gammalt JO-beslut där JO kritiserar polisen på någon ort att man inte lyckats delge en person. Polisen hade förklarat att man inte lyckats få fram uppgift om mannens adress. JO påpekade i sitt beslut att mannen stod i telefonkatalogen un-

der korrekt adress, men att polisen inte hade sökt mannen på den adressen. Men, som sagt, man kan göra fel även om man försöker göra rätt. Den där journalisten på SvD borde ha pressat SÄPO-mannen på den avgörande frågan: Har SÄPO tillgång till facebook och letar man där?

Jönköpings kommun högg ned fel gran hos grannen (183)

Kommunfolket i Jönköping hade fått löfte om att ta en åtta meter hög gran till julgran på stadens torg. Men det blev fel. En granne till fastigheten med granen blev i stället av med sin vackra gran. Plötsligt var den åtta meter höga granen försvunnen från mannens tomt i Mullsjö. Nu visar det sig att ”skurken” i fråga är Jönköpings kommun. Kommunen sågade ned fel träd när det väl var dags i förra veckan. Kommunen erkänner sitt misstag. Granen står nu som julgran inne i Jönköping. Kommunen lovar att träffa den drabbade mannen, men det är oklart om han kommer att ersättas för förlusten. En del frågor dyker onekligen upp. Dels om brott har begåtts eller inte och dels vilket belopp som kommunen ska utge i skadestånd – om mannen kräver ersättning. Ska man tillämpa den beräkningsmodell som kommunerna ofta själva tillämpar vid skador på träd så blir det gigantiska belopp. Det kan utan tvekan bli 50 000 kr. Kör någon bilist ned ett planterat träd inne i en tätort så drar sig kommunerna inte för att kräva höga skadestånd. Det finns etablerade beräkningsmodeller på detta. Nu får man väl hoppas att mannen med den fina granen låter julstämningen stanna vid en mental stämning och att han inte ger in någon stämning till tingsrätten i juletid.

Inspektion av kriminalvården (184)

I min verksamhet som advokat ingår emellanåt att läsa beslut och protokoll från JO. Det är nästan alltid intressant läsning och ger inblickar i samhällslivet som man knappast kan få på annat sätt. Jag minns min egen reaktion när jag för många år sedan läste chefs-JO Mats Melins ampra skrivning med hans bedömning av polisens underlåtenhet att ingripa när amerikansk myndighet brutalt stoppade in två utlänningar i ett flygplan på Bromma för transport till ett förhörscenter i Egypten. En skrivning av JO som gör att man behåller en del av sin tro på det svenska rättssamhället.

I dag fick jag läsa ett protokoll från JO:s inspektion på en av landets kriminalvårdsanstalter. Man kan fundera mycket över det som finns antecknat där.

En intagen som inte behärskar svenska klagade över att det inte finns någon skriven information alls på hans språk och att det inte använts tolk då personalen informerat om vilka regler som gäller. Han klagade på att han upprepade gånger har tillhållits att skriva under handlingar som endast var avfattade på svenska – han hade alltså inte en aning om vad han skrivit under. Det är tydligen så att det inte finns någon trycksak – inte ens på svenska – som sätts i händerna på den som är nyintagen på en anstalt. Jag har påtalat det i annat sammanhang och endast fått högst undvikande svar från kriminalvården. Det kan ju inte var så stora kostnader att låta översätta exempelvis ett 30-sidigt häfte till fem eller tio språk. Eller att spela in muntlig information på videoinspelningar som sedan kan spelas upp för de intagna på olika anstalter. Det gäller att vara kreativ – även inom kriminalvården.

Thanksgiving day (185)

Så var det Thanksgiving day igen. I USA förstås. Torsdagen är federal helgdag och fredag är Thanksgiving Friday, som är officiell helgdag i ett stort antal delstater. Det är alltid den fjärde torsdagen i november. Amerikanerna har ju ett tryck på sig att resa ”hem” på thanksgiving. Då ska pappa och mamma och mormor och några till få besök. Om det är möjligt att få tag i flygbiljetter förstås. Vilket det inte är. Och så kommer Black Friday i morgon. Då öppnar butikerna tidigt och säljer med rejäla rabatter. Amerikanerna äter som besatta under Thanksgiving, sägs det. Förra året åt de upp 51 miljoner kalkoner och gjorde av med 2,9 miljarder dollar bara under den helgen. I år var det väl ännu fler kalkoner som blev uppätna – förutom den kalkon från Florida som flögs till Vita huset för att bli benådad av presidenten. En president som med drönare attackerar terrorister, men som med ett stort leende benådar en stackars oskyldig kalkon. Vi kommer aldrig att få se Stefan Löfvén benåda en julgris.

Pilgrimsfäderna höll sin första tacksägelsemiddag 1621 och de som deltog var, enligt historieskrivningen, 50 pilgrimer och 90 wampanoagindianer. De festade i tre dagar och det var bara fem kvinnor med på festen. Och så det som är extra intressant: De åt inte kalkon

utan i stället rådjur.

Dagen blev inte officiell helgdag förrän 200 år senare och det var en energisk kvinna som hårt bearbetade president Lincoln att han skulle besluta om att Thanksgiving skulle bli officiell helgdag. Hon körde en intensiv brevkampanj i 17 år. Grundlagsfadern Benjamin Franklin föreslog att kalkonen skulle bli amerikansk nationalfågel i stället för örnen. Det var inte någon tillfällighet att Neil Armstrong åt just kalkon som första måltid på månen.

Åklagare ska bli handläggare hos Migrationsverket (186)

I dag är det bara en notis i Svenska Dagbladet att Migrationsverket nu får ”låna” personal från åklagarmyndigheten. Det är både åklagare och administrativ personal som från och med den 1 december och fram till och med maj nästa år ska jobba med handläggning av flyktingfrågor. I själva verket är det en helt extraordinär åtgärd. Åklagarmyndigheten ”lånar ut” 12 åklagare och 12 handläggare till migrationsverket. Redan sedan tidigare tjänstgör personal från Försvarsmakten, Kriminalvården, Regeringskansliet och ett antal länsstyrelser i Migrationsverket. Arbetsförmedlingen ligger i startgroparna för att lämna ifrån sig personal. Idén är att anlita annan myndighetspersonal som redan har grundläggande kunskaper om hur det är att arbeta i en myndighet, i till exempel frågor om rättssäkerhet och sekretess. Antagandet är därför att ”startsträckan” för den inlånade personalen blir kortare. I första hand är det handläggar- och beslutsfattartjänster som den inlånade personalen är aktuell för. Men det kan också vara i form av ledningsstöd. Det senare hjälper Försvarsmakten till med. I dag är det ca. 100 personer som är inlånade från andra myndigheter och det kan, enligt vad Migrationsverket uppger, bli så många som 300 personer.

Det är verkligen extraordinärt att i sådan omfattning ”låna in” personal från andra myndigheter. Liknar närmast ett krigstillstånd. Om det bidrar till att stärka rättssäkerheten finns det väl anledning att ifrågasätta. Förmodligen handlar det mer om att försöka hålla handläggningstiderna nere.

Fungerar frökens defrosteranläggning? (187)

Det finns många märkliga straffbud i den svenska lagstiftningen som bör ifrågasättas. Jag minns att jag en gång läste om en juridikstudent i Lund som bestämde sig för att räkna efter hur många olika brott en person teoretiskt kan tänkas begå. Studenten gav upp när han eller hon hade kommit upp till över 900 olika brott. Min gissning är att det finns ännu fler brott.

Man måste stark ifrågasätta floran av brott. Det är som bekant olagligt att lämna den egna bilen utan uppsikt om tändningsnyckeln sitter i tändningslåset eller finns lätt tillgänglig i bilen. Det är olagligt att cykla utan att ha orange eller röda reflexbrickor monterade mellan hjulens ekrar. Det är olagligt att i fullt dagsljus cykla utan att ha fungerande belysning på cykeln – detta även om man är säker på att hinna hem före mörkrets inbrott. Ett av mina ”favoritbrott” bland nonsensbrotten är förbudet att köra bil utan fungerande defrosteranläggning eller att sådan finns, men har nedsatt funktion. Det innebär att om du köper en begagnad bil i juni månad och inte kontrollerar att defrosteranläggningen fungerar bra när du kör runt i sommarvärmen så begår du ett brott. Böterna är 500 kr. Hur många som blir bötfällda för att sommartid köra omkring med en illa fungerande defrosteranläggning känner jag inte till. Min gissning är att det inte alls förekommer. Undrar om den bilturist som anländer sommartid med färjan från Polen eller Estland känner till att han måste kontrollera defrosteranläggningen så att den har full funktion.

Om defrosteranläggningen på min bil fungerar? Det kan ni hoppa upp och sätta er på att den gör.

Är du rädd för att begå blasfemi? (188)

Känner du rädsla för att utan något egentligt uppsåt begå *blasfemi* (hädelsebrott)*?* Jo, det gäller att vara på sin vakt. Särskilt om du turistar i Irland. Redan sommaren 2009 undertecknade nämligen Irlands president Mary McAleese en lag om ärekränkning och förtal, som i förbifarten också kriminaliserar blasfemiska och kränkande uttalanden om religioner. Lagen säger att ”en person som publicerar el-

ler yttrar något blasfemiskt skall anses ha begått ett brott och skall, i det fall han eller hon fälls på denna åtalspunkt, dömas till böter inte överstigande 25000 euro”. Men det har väl alltid gällt som en allmän regel att man inte ska svära i kyrkan eller vara ovettig mot kyrkans företrädare. Men var försiktig om du reser till Irland. Lagen gäller även om du muttrar något starkt kritiskt på svenska. Till och med om det är på jamtsk eller thailändska. Märk att EUR 25 000 är ett okristligt högt belopp. Men det är ännu straffritt att inte tro på Gud.

Hädelsebrott (189)

Det är intressant detta med tendensen att återinföra brottet *blasfemi* (hädelsebrott) i de olika europeiska ländernas lagstiftningar. Irland införde straffbestämmelse om religiös hädelse redan 2009. Hädelse var även tidigare straffbelagt i vårt land, men straffbudet omformulerades 1949 och brottet fick då benämningen brott mot trosfriden och avsåg då inte endast kränkning av kristna värderingar utan även andra religioner. Övergreppen mot judar var då naturligtvis i färskt minne. Lagbudet upphävdes 1970 med hänvisning till att ett särskilt skydd av religionsfriheten inte motiverade inskränkningarna i yttrande- och tryckfriheten. Förändringen motiverades också med att bestämmelserna om straff för hets mot folkgrupp, förargelseväckande beteende, ärekränkning, störande av förrättning eller störande av allmän sammankomst kan tillämpas.

En intressant process var den så kallade giftasprocessen mot *August Strindberg* 1884 i vilken han stod åtalad för hädelse. Han hade i en novell beskrivit nattvardsvin och oblater som vanliga matvaror. I novellen Dygdens lön skrev Strindberg att konfirmationen var ett bedrägeri genom att vinet och brödet beskrevs som Jesu blod och kropp när det i själva verket var ”*Högstedts Piccadon à 65 öre kannan”* och ”*Lettströms majsoblater à 1 krona skålp.”* Processen slutade med att Strindberg frikändes.Vid ett annat tillfälle ska jag berätta om och kommentera giftasprocessen. Den är nämligen intressant ur rent juridisk synpunkt. Denne rabulistiske August Strindberg förekom för övrigt även andra gånger i domböckerna. Han dömdes en gång för misshandel och en annan gång för ärekränkning av Värmdö häradsrätt.

Krögaren i Sjöbo och matfylla (190)

Krögaren Lennart Mårtensson på Sjöbo Gästis (Skåne) lät sig intervjuas under dagen i riksradion. Ekosändningen alltså. Han berättade att det förekommer att hans gäster äter så mycket av hans julbord att de drabbas av *”matfylla”*. De svimmar helt enkelt av och han kunde omtala att det förekommer att de då får hämtas med ambulans. Men han tillade upplysningsvis också att det även förkommer att gästerna efter avtransport med ambulans hinner återkomma till krogen lagom till kaffet. Hela berättelsen, som jag förutsätter är sann och inte endast ett led i marknadsföringen av julbordet, leder till att jag utan avsaknad avstår från allt vad som heter julbord i år. För övrigt: Vem skulle vilja återvända till julbordet efter att ha svimmat av överkonsumtion och blivit avtransporterad till akutmottagningen?

Lennart Mårtensson tror att fenomenet ”matfyllor” mest beror på kraftiga svängningar i blodsockret. Många äter inte alls under dagen utan sparar sig för att klara av att äta riktigt mycket av julbordet.

Åke Neman, som är ambulanschef i Sjöbo, ser också ett mönster med utryckningar i samband med olika ”gillen”, som julbord och gåsmiddagar. Då händer det rätt ofta att ambulansen tillkallas, men ofta piggnar personen till efter lite frisk luft och vila. Då äter de vidare, skåningarna.

Stig Strömholms memoarer (191)

Litteraturvetaren Ingrid Elam recenserade Stig Strömholms memoarer (Resonerandets katalog) i SvD när boken kom ut i början av året. Det var inte bara lovord utan en hel del surmulen och illa dold kritik. Kanske i vissa stycken befogad, men ändå inte rätt. Jag har ännu inte läst hela boken (den är på 558 sidor…), men jag håller inte med. Stig Strömholm befinner sig – och har alltid befunnit sig – långt ut på högerkanten. Det har inte Ingrid Elam gjort. Tror till och med att jag misstänker att hon ibland tidigare har burit röda strumpor. Ganska långa sådana dessutom. I sin egen bok ”Sakprosa” skrev hon: En kvinna som skriver tvingas välja: kärlek eller dikt, kärlek eller självförverkligande. Redan hos Charlotte Brontë menar hon att valet ställdes. ”Jane Eyre” lever av det djärva i huvudpersonens vägran att bli

älskad för någon annan än den hon själv vill vara: ”Hon ställer alltid sitt jag mot den kvinnliga identitet som erbjuds henne, och jaget vinner varje gång”, heter det om Jane Eyre. Jo, det visar nu tydligt att SvD har valt fel recensent. Hon har inte förmågan att uppskatta de litterära pärlor som Stig Strömholm strödde omkring sig på 70-talet och inte heller all lärdom i hans understreckare i SvD. Det är rent ut fel att inte nämna hans kulturgärning på Svenska Dagbladets egna sidor. Jag är helt övertygad om att en annan recensent hade kommit fram till en annan bedömning. Det behöver ju inte vara en recensent med mörkblå strumpor. Dessutom undrar en stillsam läsare stillsamt: Varför använder man 75 procent av en helsida för ett foto av Stig Strömholm från 1978? Det hade räckt med ett litet foto. Pappersmassa kan användas till annat. Kanske en recension av en helt annan bok och av en helt annan recensent.

Saker, ting och tingestar (192)

Ordet *ting* har undergått en intressant betydelseförskjutning. Ursprungligen betydde ting folkförsamlingen, sammankomst och ordet återfinns ju i landsting, det norska stortinget och det danska folketinget. Även tingsrätt och tingsställe. Sammankomsten kunde gälla rättsförhandlingar av olika slag. Det heter ju att man blir ”instämd till tinget”. Men ordet kunde också användas om föremålet för själva ämnet för rättsförhandlingen. Ordet användes liktydigt med mål och sak i domstolshandlingar. I rättsliga dokument från 1300-talet talas det om ting, mål och saker. Från den juridiska betydelsen ”rättegångsärende” har ting kommit att beteckna en sak eller ett föremål vilket som helst. Precis som ordet sak vars ursprungliga juridiska betydelse ännu finns bevarad i ordet sakförare och i uttrycken att söka sak med någon och att göra sak av något. Man kan jämföra det svenska ordet med det latinska causa som i de stora latinska dotterspråken franska och italienska har getts orden chose och cosa, vilka båda nu inte längre alls betyder rättegångsärende utan sak i största allmänhet.

En liten resa i litteraturen (193)

Under årens lopp har jag läst ett stort antal böcker inom många olika områden. En del av dessa böcker bär jag med mig och lever i upp-

fattningen att jag har både lärt mig något och blivit klokare av att läsa dem. Jag vill gärna berätta om vilka böcker som jag utan att tveka kan säga har påverkat mig och som jag också kan rekommendera. Det blir som en liten snabbresa tillbaka i mitt läsarliv. Följ med på resan!

Selma Lagerlöfs ”Nils Holgerssson underbara resa” grep mig som barn. Jag var kanske 10 - 11 år när jag läste boken. Visst, vi läste den i skolan under inspiration av vår underbara lärare Elsa Bröms. Men jag läste den på egen hand också och den har satt avtryck. I vuxen ålder har jag läst om den och då på ett annat sätt förstått att det var ett beställningsverk för att bli en läsebok för folkskolan. Det finns en nationalistisk anda i boken som i dag känns rätt gammal och något nattstånden, men den bär ändå. För kanske tio år sedan läste jag den på tyska i en ansats att öva upp min slumrande tyska. Även det var en läsupplevelse.

Den som ännu inte har läst Benjamin Franklins ”Dagbok”, som är början på hans memoarer, har något att se fram emot. Även den har jag läst två gånger och det är en sådan bok ”som man bör ha läst”. Jo, jag vet att det blir en del pekpinnar här, men jag tillåter mig det. Tror bara att jag har tre exemplar av den. Det var länge sedan den gavs ut på svenska. På engelska kommer det ständigt nya utgåvor.

En av de författare som jag uppskattat mycket som vuxen är Ivan Turgenjev. Den ryske novellisten som bodde en stor del av sitt liv i Tyskland och i Frankrike. Någon mera finstämd prosaist kan jag inte tänka mig. Flera gånger har jag njutit av hans underbara böcker ”Ett Adelsbo” och ”En jägares dagbok”. Även hans andra böcker och novellsamlingar är av högsta klass. Frågan är om jag inte håller honom för en av de allra främsta författarna. Smaka på honom som ett gott årgångsvin.

Bland svenska författare håller jag Hjalmar Söderberg högt. Särskilt vill jag rekommendera ”Den allvarsamma leken”, ”Martin Bricks ungdom och ”Doktor Glas”. De är alla pärlor i den svenska bokskatten. Avstå inte från att läsa dem. ”Historietter” är även den en riktigt pärla, en äkta pärla. Visste ni förresten att Hjalmar Söderberg var en duktig tecknare och tecknade flera av omslagen till sina egna utgåvor. En gång försökte han blidka förlaget Natur och Kultur till att ge ut ett av hans arbeten. Han gjorde det med att teckna ett ”varumärke” (ex libris?) till förlaget. Förlaget köpte teckningen, men refu-

serade boken. Natur och Kultur (stiftelsen) har alltjämt kvar samma varumärke. Det är ett stiliserat äpple som naturligtvis syftar på kunskapens sötma. Vem var det förresten som gav Adam det där äpplet?

För kanske 20 år sedan hade jag en period då jag läste nästan allt av Ivar Lo Johansson. Det blev rätt många av hans böcker, men jag kan inte säga att jag har läst de flesta. Han skrev ju uppåt 50-talet böcker. Men jag minns med glädje ”Måna”, ”Kungsgatan”, ”Bara en mor”, ”Journalisten” och många andra. Det är tråkigt att han i dag är nästan bortglömd och inte läses av så många. Egentligen var han ju journalisten och reportern som skrev böcker av hög klass. En bok var ”Zigenare”. Han skrev med en nyfikenhet som höll i sig med åren. Jag minns vad han skrev om ”trappsättare” och tänker på det varje gång som jag går i en trappa i något av de gamla stenhusen här i Stockholm. Hur de fulländat konsten att få rätt förhållande mellan stegets höjd och djup. De kunde sina saker och det berättar Ivar om med nyfikenhet, kunnande och tillbörlig beundran. När jag rör mig på Söders höjder i Stockholm minns jag Ivar. Mötte honom några gånger på 80-talet, men ville inte tränga mig på och störa honom.

Självklart kan jag inte avstå från att peka på Bertrand Russells stora arbete ”Västerlandets filosofi”, vilken jag läste redan som 16-åring. Sedan har jag läst om det minst två gånger och jag har nog tio exemplar av boken liggande i mina förråd. Har den även på engelska och tyska. Jag vet att den är tveksam som vetenskapligt verk betraktad, men den är stimulerande i sig. Ska man tränga in i filosofins historia så finns det andra arbeten som är bättre, men kanske inte något som är skriven med samma skarpsyn och kraft i formuleringarna. Bertrand Russell var min givna favorit under gymnasieåren, även om jag hade svårt att acceptera hans styvnackade pacifism. Boken finns numera bara att få tag i på antikvariat (eller Bokbörsen). Den är värd mer än de 80 kronor som nog är standardpriset hos bodknoddarna (bokknoddarna). Det finns olika kategorier av människor. De som läst den, de som känner till boken, men aldrig orkat läsa den och de som aldrig har hört talas om den. Än mindre hört talas om gamle Bertie. Själv har jag läst hans memoarer med stort nöje, men vet inte om jag kan rekommendera dem för den som inte som jag råkar ha ett brinnande intresse både för filosofi och för gamle Bertie. Men Västerlandets filosofi är alltid värd att läsa. Det är anmärkningsvärt att den aldrig översattes till ryska under den tid som Sovjet existerade. Numera är den översatt, men har inte spritts i några större upplagor i

Ryssland. Under kalla kriget borde västmakterna ha bekostat översättning av detta arbete till ryska och underlättat insmugglandet av böckerna till Sovjet.

Böcker som står där och väntar (194)

Jag har ett antal böcker bakom mig och förhoppningsvis ett ganska stort antal framför mig. Som läsare menar jag. De finns hos mig i olika skepnader och stadier. Förr förde jag under vissa perioder noteringar i en anteckningsbok om alla böcker ”*som jag borde läsa”*. Men det blev för jobbigt när jag bläddrade i boken. Tala om självskapad stress. Jag hade ju inte tid att läsa mer än en liten bråkdel. Resten fanns där i anteckningsboken som ”ett dåligt samvete”.

Numera har jag köpt på mig en hel del litteratur inom vissa ämnesområden. Det är då inte skönlitteratur utan främst filosofi, vetenskapshistoria, idéhistoria och historia. Det finns ett antal bananlådor med böcker undanställda på hemlig plats. Vi är nog bara två personer som vet var jag förvarar mitt boklager. Men jag har ännu kontroll över det hela. Ännu har det inte utvecklats till en samlarmani eller ännu värre själstillstånd. Där i förrådet finns till och med en hygrometer som indikerar om fukthalten är den rätta. Böcker mår ju inte bra om fukthalten överstiger 70 procent. Bäst är 40 – 60 procent. I stort sett samma procenttal som för oss människor.

Sedan finns det förstås alla de där böckerna som står i hyllan och ofta ondsint tittar på mig med sina lockande ryggar och tycks säga”*Jaha, när behagar du läsa mig då?”*. De pockar på, men jag försöker ändå upprätthålla en viss systematik i läsandet. Känner att det är dags nu att åter börja fördjupa mig i vetenskapsteori för att få den där erforderliga intellektuella stimulansen (ja,ja… jag vet vad ni tänker).

Senaste veckorna har jag tagit mig igenom norrmannen Karsten Alnaes historiska översiktsverk i fyra delar, ”Historien om Europa”. I svensk översättning. Det rör sig om sammanlagt ca 2 700 sidor av genuint bildningsmaterial. Den har fått goda recensioner och jag kan rekommendera den. Karsten Alnaes är något av Norges Herman Lindqvist, men bättre och djupare. Verket är rätt unikt eftersom det är ett konglomerat av småberättelser som han själv har hämtat från olika verk som han haft som förlagor. Avsikten är att läsaren ska få göra ett antal nedslag i den europeiska historien åren 1300 – 1945.

Det blir naturligtvis ganska snabba nedslag med snabb pennföring (jag hoppas han använt sig av tangentbord). Översiktligt och lagom lärt. Samtidigt som han med stor inlevelse skildrar mathållningen hos franska bönder på 1400-talet så avstår han helt från att skildra huvuddragen i den ekonomiska utvecklingen. Hans ansatser att teckna den filosofiska utvecklingen är knappt ens ansatser. Däremot lyckas han på några ställen att förmedla en riktigt bra bild av protestantismens utvecklingen och det religiösa klimatet i England, den som i hög grad ledde till den första stora utvandringen till Nordamerika. Men det är som sagt ett översiktsverk och som sådant är det bra. Riktigt bra.

När jag läste Alnaes funderade jag mycket på det kända begreppet ”the American Dream” och dess idémässiga innehåll. Var skapades det och vad innebar det? Efter mycket funderande fram och tillbaka kom jag fram till att drömmen varken var en dröm eller amerikansk sådan. Slagordsmässig är den förstås, men återger den korrekt något idéinnehåll? Det var ju inte så att emigranterna plötsligt fylldes av drömmen när de steg i land i Amerika (de var då helt plötsligt immigranter). Tankarna och drömmarna hade funnits redan hemma i Europa – det var ju det som med sådan kraft drev dem att utvandra. Drömmen om Amerika (om ett nytt och bättre liv). Sedan var det ju knappast heller någon dröm eftersom ”drömmen” om att komma till Amerika verkligen förverkligades av väldigt många. En ”dröm” som ofta går i uppfyllelse kanske inte ska benämnas en dröm. Hela idéinnehållet i begreppet Amerika kommer för övrigt från Europa (jämför Thomas Jeffersons och Benjamin Franklins bildning och idékapital). Det hela var en stark längtan och den längtan fanns hos européerna och inte hos amerikanerna. Alltså borde begreppet egentligen formuleras om: ”Den europeiska längtan” i stället för ”Den amerikanska drömmen”. Men det senare låter ju klatschigare och någon omformulering låter sig inte göras. Alltså ändrar vi inte något alls.

Subvocalization (195)

Det har bedrivits forskning om subvocalization. Det handlar om det mentala ljudandet som vi ägnar oss åt när vi läser tyst, vilket är det vanliga vi gör. Praktiskt taget alla ”hör” ordens ljudvärde inne i huvudet och det gäller alla som för länge sedan lämnat stadiet att läpparna rör sig lite grand när vi ljudar. Nej, det är det där inre ljudet i

huvudet som vi hör även om vi inte vill höra det. Subvocalization. Men det finns läsare som till följd av en naturlig begåvning kan gå från det visuella intrycket av texten direkt till den idémässiga förståelsen – utan att behöva tillgripa subvocalizationen som ett mellanled. Det är omstritt i forskningen om det går att träna sig till det. Är det så att du tillämpar subvocalization när du läser det här? Ljudar du tyst?

Åldersbestämning av ensamkommande ungdomar (196)

Vi har ju fått del av regeringens beslut att göra medicinska bedömningar av åldern på ensamkommande ungdomar. En del läkare är kritiska och vägrar att medverka till sådana undersökningar, vilket rimligen bör innebära att de även är kritiska mot de läkare som ställer upp på sådana undersökningar. Av ett inslag i radion i morse fick jag lära mig att ”träffsäkerheten” med röntgenundersökningar av ”tillsväxtzonerna” (bland annat handlederna) och tandbesiktning ger ett fel på +/- två eller tre år. Ett stort intervall alltså. Då talar man om precisionen i skattningen mot den verkliga (kända) åldern. En läkare förklarade att kroppens tillväxt är olika i olika geografiska områden. Tänderna växer långsammare på japaner än på européer. Samtidigt växer tänderna snabbare på afrikaner än på européer. Omkring 10 procent av den europeiska befolkningen får aldrig några visdomständer (en nyhet för mig).

I alla sådana här frågor ska man fråga efter vetenskapligheten. Det bör inte vara svårt att göra utvärderingar av mätmetoderna. Ett sätt är att låta flera läkare bedöma samma individer oberoende av varandra och göra självständiga skattningar. Detta för att se hur stora skillnaderna är i skattningarna (utan att man vet den verkliga åldern). En annan metod är naturligtvis att låta läkare skatta åldern på personer som man redan med säkerhet vet åldern på. Då får man ju en viss uppfattning om hur säker metoden är. Statistik kan visa om det alls är en användbar metod. Nu bortser jag från det lämpliga och kloka i beslutet som sådant. Men det är ju bara ”lämpligt” om det har acceptabel vetenskaplig signifikans (varians) och godtagbar konfidensnivå.

Jämförelse kan ju göras med vilken precision som rättsläkare anser sig kunna bestämma levnadsåldern på en död människa. I handböckerna i ”forensic medicine” finns det en hel del skrivet om detta. Sammanfattningsvis är det så att det är svårt att bestämma hur gam-

mal personen är. Däremot är det ganska lätt att bestämma hur länge kroppen har varit död.

Nu frågar jag mig okunnigt, men intresserat, hur det kan komma sig att det är så svårt att bestämma åldern på en död kropp samtidigt som man tycker sig kunna bestämma åldern på en levande kropp. Jag inser att det är lättare att bestämma att en person är 22 år, när han utger sig för att vara 17 år, än någon som utger sig för att vara 52 år men i själva verket är 47 år.

Vad det i praktiken handlar om när regeringens beslut ska genomföras är att bestämma åldern på pojkar i de övre tonåren, vilka kommer från Afghanistan och Syrien. Men som alltid: Kräv vetenskaplig precision. Att känna till att det saknas precision är också en viktigt kunskap. Det är väl variansmåttet vi talar om här antar jag. Utan att känna till standardavvikelsen och konfidensnivån vet vi egentligen inte något. Utan det förstås.

Hur kommer man upp på en häst? (197)

Det där med hästar är intressant. Inte bara frågan vad som händer med våra vänner hästarna när de inte längre är hästar. Det är tydligen så att man inte har riktig koll på vad som händer med de hästar som inte slaktas på svenska slakteriet. Någonstans måste de ju ta vägen så att säga och det polska kavalleriet har väl inte längre behov av gamla hästar. Men det är mycket annat som är intressant med de där stora fyrfotingarna.

En ”*hästkarl”* (begreppet ”hästkvinna” finns inte…) lärde mig för några dagar sedan att man alltid tar sig upp på hästryggen från hästens *vänstra* sida (uppsittning!), aldrig från den högra sidan. Frågan är varför och om det är så i hela världen. Hur gjorde mongolerna? Vi är väl högerfotade och det är därför naturligt (?) att sätta vänster fot i vänster stigbygel och sedan elegant kasta höger ben över sadeln. Men har det alltid varit så? Själv bedrev jag vissa studier i ämnet i tonåren då jag såg en hel del westernfilmer. Visst var det så att kopojkarna svingade sig upp från vänster sida? Jo, så var det. En förklaring som har givits är att riddarna, som bar svärd eller värja, lättast kunde svinga sig upp på hästen från den vänstra sidan. Det stämmer ju eftersom riddarna och kavalleristerna bar värjan på vänster sidan (lättare för de högerhänta att dra värjan ut baljan). Så den förklaringen tillåter jag mig att tills vidare tro på.

Den grekiske generalen *Xenophon* (ca 430 – 355 f. Kr) skrev en avhandling i ridlära som noga angav hur ryttaren från just vänster sidan av hästen skulle ta tag i hästens man på vissa angivna ställen och sedan dra sig upp på hästryggen. Ena handen skulle grabba tag i manen bakom örat och den andra vid nedre delen vid nackens slut. På den tiden fanns det inte några stigbyglar, sådana började användas först ca. 400 e. Kr. Hästarna var kanske lägre och ryttarna lättare och smidigare.

En annan förklaring är att det är klokt att lära hästen att ryttaren alltid stiger upp från vänster sida och att detta är det som hästen ska vänja sig vid. Både hästen och människan mår bra av fasta rutiner. Några har sagt att hästen har en dominant sida och att det därför är bättre stiga upp i sadeln från vänster. Någon förklaring måste det ju finnas och som jag förstår det använder hästfolket i hela världen samma sida. De flesta människor är ju högerfotade, vilket kanske är en förklaring till att det är med den som man vill svinga sig upp i sadeln utan hjälp av den fot som inte dominant. Men det är min egen teori och den ska ni inte acceptera så där utan vidare. Varde skeptisk.

För övrigt påminner jag mig att pensionerade ryttmästaren Blomqvist fpå 1920-talet fortsatte att rida på stallet hos K1. Det fick han göra även efter pensionering. En dag infann han sig något förfriskad och hade rätt stora problem att ta sig upp i sadeln. Det föll sig inte bättre än att han, som hunnit blir gammal, hamnade bakochfram på sadeln. En stallknekt uppmärksammade att ryttaren satt åt fel hål så att säga. Blomqvist blev högröd i ansiktet och röt tillbaka: ”För bövelen karl, ni vet väl inte åt vilket håll jag avser att rida!”. Jag tvivlar inte en sekund på att han lyckats kravla sig upp i sadeln från vänster sida.

Fulingarna på Svenska Dagbladet (SvD) (198)

En gammal och välmotiverad regel säger att tidningarna noga ska göra åtskillnad mellan annonser och journalistiskt material. Det gäller att läsaren enkelt ska kunna avgöra när det är annonser och när det inte är det. På nätupplagan har dock SvD börjat med ”sponsrade artiklar”. I helgen hade man några ”artiklar” som inte skrivits av tidningens journalister utan av ”vår partner SE-banken”. Artiklarna handlade om arvsrätten för särkullbarn eller snarare vad som gäller för föräldrar som har särkullbarn. Enkla artiklar utan någon knorr så

att säga. Som läsare undrar man varför SE-banken skriver något som ser ut som journalistiska artiklar. Det finns naturligtvis kommersiella skäl till det. Det är en fuling det hela, som en väl renommerad tidning som SvD inte borde smutsa ned sig med. Nu ska det också sägas att det med liten text står att det är en ”sponsrad artikel” som inte skrivits av tidningens journalister. Alltså ”sponsrad artikel”, alltså inte annons och inte vanlig artikel. Den mellankategorin av texter vill vi inte se mera av.

Holsten Fagerberg, själen och jaget (199)

Långt tillbaka i tiden gick jag i gymnasiet. Närmare bestämt i Katedralskolan i Uppsala, vilket var en utmärkt skola med duktiga lärare. Hur bra de var förstod vi nog först senare. I religionskunskap och filosofi hade jag docenten Holsten Fagerberg. Han var präst, etiker och filosofikunnig. En försynt och eftertänksam person. En utmärkt lärare i filosofi och han bidrog till att grunda mitt intresse för detta ämne. Redan vid den tiden hade han hunnit skriva den omtalade och uppskattade boken ”*Om rätten att dö”*. Den behandlade alltså eutanasiproblemet. I undervisning återkom han några gånger till de svåra etiska frågorna rörande dödshjälp. Ganska så snart därefter blev han professor i tros- och livsåskådningsfrågor i Uppsala samt även sakkunnig i ett antal etiska utredningar. Nu har han blivit 97 år och så sent som 1997 gav han ut den lilla fina boken *”Själen och jaget”* med en utmärkt analys och presentation av Descartes lära. En av de frågor som han ställer i boken är om själen, den som Descartes förklarade, är en fiktion.

Den gode Fagerberg lägger ned möda på att förklara det själsbegrepp som Descartes kom att använda sig av. Men jag tycker att han i skriften ”Själen och jaget” inte tillräckligt påminner läsarna om att själen är något som de grekiska filosoferna förde in i det västerländska tänkandet. Dessförinnan gjordes förmodligen inte någon egentlig skillnad mellan kropp och själ. Men Fagerberg har naturligtvis rätt när han förklarar att det var Descartes som först uppfattade sambandet mellan själen och jaget. Descartes ansatser togs kritiskt upp av Kant, fenomenologerna och även av existentialisterna.

Jag kan rekommendera Fagerbergs korta, men utmärkta bok om själen. Den ger svar på en hel del, men väcker ännu fler frågor. Såsom god filosofi ska vara. Dessutom lever vi en tid när vi bör upp-

märksamma själen mera och kroppen mindre.

Sven-Eric Liedman och Karl Marx (200)

Sven-Eric Liedman är idéhistorikern som var professor i idé- och lärdomshistoria vid Lunds universitet 1979 – 2006. Nu har han kommit med en stor biografi över Karl Marx. Den kommer jag att kasta mig över.

”Himlen må bevara Karl Marx för hans vänner”, så sade Marx dotter Eleonor när anhängare efter hans död ville lägga beslag på hans teorier och bestämma hur de skulle tolkas. Ur Karl Marx texter framträdde det som under lång tid kallats marxism, men det var en beteckning som Karl Marx naturligtvis aldrig använde sig av och som han även skulle ha värjt sig mot.

Karl Marx läste och skrev oerhört mycket och ville hela tiden få med nya rön från olika vetenskaper i sina arbeten med analyser av dåtidens samhälle. Han omprövade ständigt sina teorier och omarbetade också arbetena fortlöpande. Detta förhållningssätt till teorier är mycket långt ifrån hur Marx teorier sedan i praktiken användes i de kommunistiska staterna. Karl Marx ville ständigt komplettera och skriva om sina arbeten allteftersom han i sin läsning mötte ny kunskap från de enskilda vetenskaperna. Han hade svårt att bli färdig med sina stora arbeten. Bara det första bandet av tre i det stora verket Kapitalet kom ut under hans levnad. Man kan säga att Karl Marx var de ofullbordade verkens mästare.

Liedman vill befria Karl Marx från de som trott på honom på religiöst vis. I sin biografi ”Friedrich Engels. Kommunist i frack”, gjorde den brittiska historikern Tristram Hunt samma sak med Engels för ett par år sedan. Liedman anstränger sig hela tiden för att presentera Marx som en odogmatisk vetenskapsman och själva ansträngningen i framställningen gör att tvivlet hålls vid liv.

Jag kan inte undanhålla ett härligt citat från inledningen av Liedmans biografi över Karl Marx. Den som talade var Ray Lankester. Denne var en av Storbritanniens främsta biologer i slutet av 1800-talet och han var en också en av de få som var närvarande vid Marx begravning. Ray Lankester skrev nämligen en gång:

”När jag var ung hade jag den stora turen att göra bekantskap med en gammal jude här i London. Han var dödssjuk efter ett liv i brist och umbäranden med arbete och fattigdom. Jag gjorde vad jag

kunde för att rädda eller åtminstone förlänga hans liv. Jag fick iväg honom till Algeriet och Sydfrankrike, och jag ordnade med en helt lysande ung läkare på Harley Street. Han skulle se efter honom, men det var för sent. På den korta tid jag kände honom lärde han mig mer än alla andra lärare, döda eller levande. Han såg klarare än någon annan vilken sjukdom det är som håller på att döda världen. Hans namn var Karl Marx."

Förstår du norska? (201)

Förstår du norska? Detta framstår möjligen som en ovanligt dum fråga. Men den är berättigad. Norska är ett eget språk, visserligen mycket nära det svenska. Själv har jag genom åren läst ett antal böcker på norska och jag bruker (norska) se på Dagsrevyn på NRK i datorn. Det är berikande eftersom man där ibland presenterar utenrikssaker på ett annan måte än vi gör i Stockholm. Jag har också gått en kurs på två veckor i norska flygvapnet. Men kenner jag norsk? Jo, jag har inte några svårigheter att följa med, men visst finns det ord som jag stannar inför.

För en tid sedan var det några skandinaviska språkvetare som samtalade i radio. De framförde unisont uppfattningen att varje normalbegåvad (tänk om jag ändå tillhörde den gruppen…) skandinav genom två veckors intensivkurs i något av de andra språken skulle kunna tillägna sig det nästan fullt ut. Alltså: Om en normalbegåvad svensk sätter sig i skolebenken i två veckor skulle han/hon tillägna sig ett nytt främmande språk. Det är ju en mycket god tanke. Två gånger två veckors studier och jag skulle helt plötsligt klara både norskan och danskan. Det finns inte två andra språk som är så lätta att lära sig som norskan och danskan för oss svenskar. Ändå lever vi i den felaktiga uppfattningen att vi redan kan de där grannspråken. Norrmännen är minst fyra gånger så bra på att klara svenskan som vi klarar norskan. Så är det. Nu förväntar jag mig att det kommer att arrangeras tvåveckorskurser i norska här i Stockholm. Funderar på att tipsa norska ambassaden om den möjligheten.

Det är min fasta övertygelse att den som fullt ut behärskar ett annat språk (eller flera) också får en mer mångdimensionell bild av tillvaron. Temat kan vid tillfälle komma att utvecklas en hel del här eftersom jag nu tränger allt djupare in i det tyska språket. För dagen vill jag dock endast omtala det danska ordet "kisteglad". Det an-

vänds gång på gång av Kirkegaard. Innebörden är helt enkelt ”nöjd med livet”. Betydelsen är alltså att den som dör (läggs i en kista) är ”nöjd med livet” eller till och med ”dör glad” eller i varje fall ”förnöjd”. Jag har inte en aning om Kirkegaard själv var ”kisteglad” eller hur det var med det. Det svenska uttrycket ”att ta på sig träfracken” gillar jag definitivt inte. Men eftersom jag sniffar lite på danskan då och då så har jag fångat upp begreppet ”kisteglad”. Begreppet går nog tillbaka på ordet ”dårekiste” som i danskan var ett populärt uttryckt för gamla tiders eländiga och hemska inrättningar för sinnessjuka (psykiskt störda).

Män med hundar… (pluralis) (202)

En gång för rätt länge sedan blev jag i allvarliga ordalag varnad för kvinnor med katter (pluralis). En kvinna med en katt kan man acceptera, men när det blivit två, tre eller flera katter så ska man vara på sin vakt. Eller i klartext: Ta beskydd och gömma sig.

Hur är det då med män med hundar? Själv möter jag var och varannan dag på väg till jobbet en man med tre hundar. Visserligen rätt små hundar, men antalet är ändå tre. Filosofen Arthur Schopenhauer hade ett antal hundar. Om han hade flera samtidigt har jag inte kunnat ta reda på. Mest känd är hans pudel (flera pudlar?) som han skrev en del om. När han skulle markera mot hunden ropade han strängt ”mensch!” I sitt testamente hade han mycket nogsamt angivit vem som skulle ta hand om pudeln. Schopenhauer var med och grundade en av de första djurskyddsföreningarna. Men hur ska jag förhålla mig till män med flera hundar? Jag måste ju snart intaga en position i frågan. Sedan kan jag vara beredd på att ändra position allteftersom det framkommer goda argument mot den hos mig för stunden härskande positionen.

Kan och ska kanske tillägga att uttrycket ”pudelns kärna” inte kommer från Schopenhauer utan från Goethe. Men å andra sidan var de två vänner och frågan är vems pudel det var som möjligen hade en kärna. Goethe hade aldrig någon pudel.

Gamla ljudband avslöjar president Nixon (203)

President Richard Nixon är underskattad i Sverige som politiker. Därmed menar jag inte att hans politiska inriktning bör uppskattas.

Men han var en stark president på vissa områden, vilket vi i Europa inte vill inse. Det var han som öppnade upp förbindelsen med Kina och som tydligt markerade mot Sovjetledarna. Som person var Nixon en mycket enkel människa och aldrig omtyckt av media i USA.

Nyligen släppta utskrifter av ljudbanden från Watergateskandalen visar att Nixon led av betydande mått av homofobia. Nixon säger på bandet:

The point that I make is that goddamit, I do not think that you glorify, on public television, homosexuality! You ever see what happened, you know what happened to the Greeks? Homosexuality destroyed them. Aristotle was a homo, we all know that. So was Socrates. The last six Roman emperors were fags. You see, homosexuality, immorality in general, these are the enemies of strong societies. That's why the communists and the left-wingers are pushing it. They're trying to destroy us.

Bandutskrifterna ger en skrämmande bild av hans mentalitet.

Albert Engström är faktiskt en stor författare… (204)

Albert Engström är enligt min uppfattning en misskänd författare. Hans ”gubbar” och hans ”historier” gör att många i dag tror att han var en lättviktig författare. I själva verket var han en stor författare. Läs bara detta stycke som handlar om en student som släcker sin sorg över en förlorad kärlek:

”Läsaren märker att Vestergren med hjälp av Bratts välvilja mot överklassen och sin egen energi började nalkas sin kärleks nirvana. Han började med ett ord bli lycklig. Han åt aldrig. Han bara drack. Alkohol innehåller mycken näring. Detta är vetenskapligt bevisat och notariens vetenskapliga intresse kom honom att pröva riktigheten av detta axiom på sig själv. Snart kunde flickans nebulositet knappt konstateras medelst hans teleskopiska psyke — och en vacker dag var hon borta.”

Nebulositet och teleskopiskt psyke? Det är bara en stor författare som kan komma på att använda sådana ord.

Rumänska och italienska språken (205)

Vi vet ju att rumänska språket är ett latinskt språk och inte alls något slaviskt språk. Men vi är kanske inte medvetna om att rumänskan

står italienskan väldigt nära. Och även nära spanskan. Det är bland rumäner en utspridd uppfattning att rumänskan står närmare det gamla vulgarlatinet än italienskan. Dessutom anses i akademiska sammanhang klarlagt att rumäner har betydligt lättare att förstå italienare än tvärtom, vilket förefaller märkligt. Många i Rumänien har läst latin och tycker att det är lätt att förstå även klassiskt latin. Det finns många anekdoter om rumäner som besöker Italien och blir tillfrågade hur det kommer sig att de talar italienska.

Skulle du komma på tanken att lära dig latin (en god tanke faktiskt) så kan jag rekommendera dig att åka till Rumänien och hitta en privatlärare i latin. Själv har jag ännu inte förverkligat den tanken, men jag har lekt med tanken. För övrigt är det mycket stor efterfrågan i USA på latinlärare. Kan du latin och kan undervisa i språket på engelska har du en given arbetsmarknad i USA. Där är det nämligen hög status att läsa latin på college.

Den store syntetiseraren… (206)

I går satt jag en lång stund med en kopp tea, några pepparkakor och läste Durants stora bok i filosofi. Den kom ut 1928 på svenska och är riktigt bra. Jag har läst den förr, men uppskattar den mera nu. Och där står det plötsligt: ”*Platon var den största syntetiseraren bland alla filosofer”*. Ja, där stod det. Det som jag funderat över i flera år. I vår tid talar man alltid om att man ska ”analysera” något. Ordet analysera betyder inte att ”genomlysa” som många tror, utan betyder etymologiskt att ”sönderdela”. Det är det man gör genom att analysera. Men enligt klassisk grekisk filosofi måste man sedan sätta samman delarna till en helhet för att rätt förstå det hela (just det…). Det är det man gör när man syntetiserar. Vi glömmer bort att göra det i dag. Eller snarare: Vi saknar många gånger förmågan att sätta samma enskildheter till helhet. Platon är den störste syntetiseraren! Jag fullkomligt lyfte från läsfåtöljen när jag såg det i skrift. Hade ju själv kommit fram till det på något intuitivt sätt. Dagens ord är således: Syntetiserare! Alla analyskonsulter kan gå och gömma sig.

Karl Marx och hans skägg (207)

Det har naturligtvis skrivits en hel del biografiskt om Karl Marx. Men det finns ändå en del frågetecken om var han vistades och vad

han gjorde under olika tider i sitt liv.

Hans hustru Jenny avled den 2 december 1881. Redan då hade Karl Marx drabbats av bronkitis, vilket han led av ända till sin död.

För att komma bort från det dåliga klimatet i London vistades han vintern 1881 – 1882 på Isle of Wight och reste sedan den 18 februari 1882 till Alger och stannade där i tre månader i ett försök att förbättra sin hälsa. Det är känt att han lät raka av sig skägget den 28 april 1882 och att han därefter reste till Monte Carlo, sedan till Argenteuil där hans dotter bodde, samt därefter vidare till Vevey i Schweiz. Han återvände till London först i oktober 1882, men var bara kvar i London en kort tid innan han åter reste till Isle of Wight. Först när han fick vetskap om att hans dotter Jenny avlidit i cancer den 11 januari 1883 återvände han till London. Svårt sjuk avled han på eftermiddagen den 14 mars 1883 i sitt hem och begravdes tre dagar senare.

I olika framställningar har jag tidigare läst att Karl Marx rakade av sig skägget i april 1882 under sin vistelse i Alger. Han ska också ha klippt håret kort. Jag har aldrig sett någon uppgift om han sedan lät skägget växa ut igen och inte heller hur han såg ut i mars 1883. Frågan är hur långt skägget kan ha blivit på elva månader – om han nu lät det växa ut igen. Sedan är frågan varför han som teoretisk revolutionär bar stort skägg hela sitt vuxna liv (möjligen utom det sista året). Var det ett sätt att visa sin manlighet och att visa att han var revolutionär? Ett revolutionärt lejon? Eller var det en judisk tradition som han förde vidare? Ett antal av Karl Marx förfäder (både på moderns och faderns sida) hade ju varit rabbiner.

Hans levnadstecknare, Francis Wheen, har sagt ”En skallig, slätrakad Karl Marx är nästan omöjligt att föreställa sig – och han såg till att eftervärlden aldrig skulle få se honom sådan”. Wheen fortsätter ”Innan den symboliska klippningen lät han sig fotograferas, lurvig och med blixtrande ögon. Detta för att påminna sina döttrar om mannen de kände. Det är det sista fotot vi har av Karl Marx. En gemytlig Jupiter, en intellektuell jultomten”. Wheens biografi är dessutom mycket bra kan jag säga. Men för mig är det fortfarande ett mysterium varför Karl Marx rakade av sig skägget drygt tio månader före sin död. Det är även ett mysterium att det inte finns några foton på honom utan skägg.

Rycker det lite i DN, är det dödsryckningar? (208)

Dagens Nyheter fyllde förra året 150 år. Tidningen var bättre förr innan fotograferna tog över och journalisterna hänvisades till att skriva den där lilla pyttelilla texten mellan annonserna. Per Wästberg, författare och tidigare DN-chefredaktör (1976–1982) har sagt: ”Jag fortsätter alltid att läsa DN. Jag vill ha mer text och mindre bilder.” Jag håller med honom, Per Wästberg är en läsande och tänkande person. Jag är helt övertygad om att han i själva verket är mera kritisk än så när han uttalar sig i en mindre krets. Men man säger ju inte fullt ut sin kritik på ett födelsedagskalas – även om det är en tidning som fyller år. Hur länge kommer den att leva? Kanske två år till… men döden kan komma tidigare. Har ni märkt att tidningarna slutat publicera sina upplagesiffror? Dödsryckningarna har redan börjat. Jo, jag läser DN och har gjort det i många år. I det stora hela är jag optimistisk om gammeltidningarnas framtid. Det är så mycket billigare och snabbare att producera en tidning för nätet. Förr sa man att kostnaderna för en tidning kunde anges till tre tredjedelar. En del för tryckningen, en del för distributionen och en del för redaktionen. Lika stora delar alltså. Jag vet inte om det stämmer i dag. Men i vilken bransch kan man rationalisera bort två tredjedelar av kostnaderna och ändå nå sitt mål?

Papperstidningarnas död (209)

Jag skrev tidigare i dag om DN:s långsamma död. Dödskampen pågår så att säga. Jag blev nyfiken och försökte få fram aktuella upplagesiffror, vilket tycks vara svårt. Både DN och DI har lämnat samarbetet med TS (tidningsstatistik), vilket endast kan ha sin förklaring i att dessa båda Bonniertidningar inte längre vill visa upp sina upplagesiffror. Men *Orvesto* har en del statistik från september 2015 (2015:2). Där framgår att DN:s pappersupplaga har tappat 12% av prenumeranterna under de senaste 12 månaderna. GP har förlorat nästan var femte läsare. Upplagan har minskat från 410 000 till 329 000 på endast 12 månader. Det är nästan fritt fall. Orvesto redovisar att läsare av papperstidningar i åldern 16 – 24 år på 12 månader har minskat från 23 till 19%. Skrämmande säger en gammal tidningsläsare som har DN och SvD att tacka för sitt förråd av nyttigt och

onyttigt vetande. Kan vi acceptera att landets största morgontidning inte öppet redovisar sina upplagesiffror? Granskande journalistik?

Klimatkonferensen och upptäckter (210)

De är visst någon form av klimatkonferens i Paris just nu. Det handlar tydligen om att hålla tillbaka den stigande uppvärmningen av jordklotet.

Någon insiktsfull person skrev följande:

”Arktis förändras

Det förefaller som om Arktis blir varmare. Rapporter från fiskare, säljägare och forskningsresande, vilka rör sig på havet kring Spetsbergen och i östra Arktis, pekar alla på radikala förändringar i klimatförhållandena och hittills okända höga temperaturer på denna del av jordytan.”

Det intressanta med detta citat är att det är en del av en rapport som skrevs den 10 oktober 1922 av den amerikanske konsuln i Bergen, Norge, till utrikesdepartementet i Washington. Alltså för 94 år sedan.

Napoleon, kröningen och hans mor (211)

För exakt 212 år sedan, den 2 december 1804, kröntes Napoleon till kejsare av påven Pius VII i katedralen i Notre Dame (Paris). Napoleon satte själv på sig kejsarkronan vid den praktfulla ceremonin, vilket måste ha varit en av världshistoriens största och märkligaste maktdemonstrationer. Det som så här efteråt framstår som extra märkligt, men också ger en relief till det hela, är att hans mor var inbjuden som gäst, men vägrade deltaga. Hon som fött det gossebarn som blev kejsare av Frankrike tyckte att ”han gjorde sig märkvärdig” genom att utropa sig själv som kejsare.

Det är inte alltid lätt att vara sin egen mor till behag. Herman Lindqvist har skrivit en del om händelsen, men det måste finnas mer seriös forskning kring relationen mellan Napoleon och hans mor. Det hör även till historien att Napoleon lät måla en magnifik målning över kröningen och där lät han sätta in moderns gestalt. Märkligt. Han måste ha saknat henne på sin stora dag. Det måste med olika psykologiska teorier gå att förklara både sonens och moderns beteenden och känslor. Därtill själva relationen. Kan det vara så att modern

erfarit att den lille sonen, när han alltjämt var liten, hade en utpräglad tendens att göra sig märkvärdig och att modern redan då värjt sig mot detta karaktärsdrag i sonens personlighet? Kan det finnas en religiös förklaring? Var det så att modern menade att sonen missfirmade påven och kyrkan?

Napoleons mor måste har varit en på många sätt stark kvinna. Hon var 152 cm lång, födde 11 barn och vägrade vara med på sonens kröning till kejsare.

En känga till försvaret (212)

I dag har Svenska Dagbladet ett reportage från försvarsmaktens hemliga central för övervakning av försvarets telekommunikation. Nedsprängd i berget och väl skyddad. Det anges inte i artikeln var den ligger, så det får läsaren försöka gissa. Men det finns något som ändå avslöjas i reportaget. Några av befälen som finns där i centralen går omkring i fältdräkt m/90. Den där kamouflagefärgade spräckliga lövhögen. Den är utprovad så att man inte ska vara så lättupptäckt om man gömmer sig i buskagen (dock ej vintertid). Jag har själv en sådan hemma i garderoben. Den är inte särskilt bekväm, men har stora fickor och man slipper bära slips när man har den. Eller snarare: Man får inte bära slips till den. I fält ska man vara fältmässig. Man får bära kniv till den, vilket en del befäl gör. Kniven går att använda till att öppna ölflaskor med.

Men varför är det så märkligt att befälen bär fältdräkt i den där centralen? Jo, man får bara ha kängor till fältdräkten. Tänk dig själv att dag ut och dag in gå omkring i kontorsmiljö i kängor. Man gör det också i Högkvarteret och på andra militära staber. Hur mår fötter som är inlåsta i kängor dag efter dag och år efter år. Lågskor är förbjudna till fältdräkt.

Det hela handlar om en imaginär bild. Budskapet är: Vi är officerare och vi är beredda att kasta oss ut i terrängen och springa över leriga fält så fort det blir krig. Vi struntar i hur våra fötter mår. Vi kommer att försvara fosterlandet i våra kängor om det behövas. Ni civilister kan trippa omkring där i fotriktiga lågskor, men vi soldater är beredda att på två minuter omvandla oss till stridande soldater. (Vi har sett hur fältmässiga de amerikanska officerarna i Afghanistan är och hur generalerna uppträder på presskonferenser iförd fältdräkten).

Generalen Sverker Göransson uppträdde som ÖB med förkärlek i

fältdräkt. Pansarofficeren. Jag tänker på populäruttrycket ”organisationen är på tå”, men också på hur tårna mår. Jo,jo… försvarets personal har varit inkängade länge. Det gäller att leva upp till den bild som man själv vill skapa. Hur är det å andra sidan med skjutskickligheten? När avlossade herr officeren senaste ett skott efter att ha sprungit två km med stridspackning?

Sverige har tack och lov haft fred i över tvåhundra år. Den senaste striden stod för övrigt vid Kjölbergs bro i Norge den 14 augusti 1814. Även då hade soldaterna kängorna på. Med dubbelknut på skobanden får man förmoda. Hur det gick i den striden? Det var en ”träffning” med tre döda och femton skadade. Svenskarna segrade förstås och Norge gick med på fred. Även norrmännen hade kängor. Svenskarna tog 30 krigsfångar. Jag får hoppas att de numera är frigivna.

Julmusik i butikerna (213)

Visst är det stämningsfullt när butikerna spelar julmusik. Härlig bakgrundsmusik som försätter oss i julstämning och får oss att öppna plånböckerna. Men Handelsanställdas förbund är bekymrade. Många butiksanställda tvingas höra Peter Jöbacks julskiva på repeat, Jingle Bells åtta timmar i sträck. De kan inte dra sig undan och de kan inte jobba i butikerna med öronproppar. Julmusik, för vissa en trevlig stämningshöjare, är för andra så outhärdlig att de till och med har svårt att jobba.

En ombudsman kan berätta att det finns en anställd med tinnitus som far så illa av julhandeln att hon tar ut semester under december. Det finns säkert fler som har liknande besvär som ger problem, berättar ombudsmannen. Värst är det i de stora köpcentra där butikerna nästan ”tävlar” om vem som låter mest. För att locka kunder skruvas volymen upp successivt, vilket till slut skapar en kakofoni av julljud. När de anställda klagar hos arbetsgivaren tas de mera sällan på allvar. De får höra ”det är bara jul en gång om året”. Vilket ju det otvivelaktigt är.

Hur känns det att ha stått i en butik 3 – 4 veckor (de blir 160 timmar det) och tvingats lyssna på Jingle Bells samt därefter få hem svärmor som gärna vill att familjen på julafton ska lyssna på ”lite trevlig julmusik”? Då har man rätt att säga ifrån och göra några väl inövade grimaser.

Hette Ågust Ågust eller det andra? (214)

När nu Augustpriset delas ut, vilket i och för sig sker varje år, så uppkommer frågan om Strindbergs förnamn ska uttalas Ågust eller August (som i augusti). Det var den där Ingmar Bergman som i en SVT-intervju år 2003 tufsade till journalisten genom att övermaga (gillar det ordet…) förklara att Ågust själv ville att hans namn skulle uttalas just Ågust. Franskt uttal alltså, fint värre. Anita Persson, som ordnar stadsvandringar i Strindbergs spår, menar att det är oklart hur det var med den saken. Kan tänka mig det. Själv har jag ju läst en del om och av Ågust. Där står inte något om hur det ska uttalas, svenskt eller franskt. Det är rätt oklart hur han själv uttalade namnet och hur han ville att omgivningen skulle omtala honom. Men skriftställaren vistades ju långa tider i Frankrike och ville nog att omgivningen även i Stockholm skulle anlägga det franska uttalet. Det är inte alla som är lika övertygade som jag att Ågust var lite kokett utöver alla andra tokerier.

Krönikören där på krönet – herr Bengt Ohlsson (215)

Det måste vara en plåga att vara enrollerad som krönikör i dagspressen. Att var och varannan vecka, eller vad det är, leverera något som läsarna vill läsa – eller som man ändå till nöds kan trycka. Ta exempelvis den plågade Bengt Ohlsson i DN, själv författare. Han tvingas uppträda med 12 cm hög bild i varje krönika och dessutom med bild som visar hur sliten och otvättad skjorta han tvingats bära inför fotografen. Dessutom har han inte heller fått gå till frisören eller ens tillåtits tvätta håret. Allt detta i det uppenbara syftet att distrahera läsaren från hans mediokra texter. Men jag förstår honom fullt ut. Det är inte kul att skriva för brödfödan – brödtexter – det är roligare att vara bloggare och fritt kunna få kasta sig över krönikörer som säkerligen inte gjort så bra de egentligen kan, men ändå lyckats få ihop att antal hundra tecken. Med blanksteg.

Mysteriet med mineralet bridgmanit (216)

Det vanligaste mineralet på jorden benämnes numera bridgmanit efter Nobelpristagaren Percy Bridgman (pristagare 1946). Ämnet mot-

svarar 38 procent av jordens all mineral på (i) jorden. Det är den mineral som utgör runt 70 procent av den undre manteln. Denna mantel finns på mellan 660 och 2 900 kilometers djup i jordens inre. Det motsvarar inte mindre än 38 procent av jordens hela volym, vilket gör mineralet till det vanligaste på vår jord. Forskarna har hittat en liten, liten flisa av mineralet på en meteorit som föll ner i den australiska öknen i tidernas begynnelse. Rymdens obarmhärtiga kyla tros ha ”fångat” atomerna i en kristall och det innebär att man nu har tillgång till ämnet i kristalliserad form och därmed anser man sig kunna ge det ett namn. Är det inte det som vi allmänt har kallat magma, utan att ha definierat vilken mineral det rör sig om?

Det är hett djupt där nere i underjorden och vi vet så lite om jordens inre. När jag själv står vid busshållplatsen i december och fryser försöker jag mentalt värma mig något genom att tänka på att vi lever på ett stort glödande klot. Då känns det lite, lite varmare om fötterna.

Olagligt att spöka (217)

Tidigare har jag berört problemet med floran av brott som få känner till och dessutom brott som man starkt kan ifrågasätta om de lämpligen bör vara ett brott. Jag har berättat om brottet att köra bil med dåligt fungerande defrosteranläggning. Märkligt är att det aldrig förekommer att polis eller åklagare talar om för de politiska instanserna att man måste rensa i floran av brott. Det borde slås larm från de som praktiskt har att hantera märkliga brott. Vad vi advokater säger har inte något större värde i den politiska debatten eftersom det uppfattas att vi talar för drabbade klienter eller till och med i egen sak.

Nu är ju ett brott en rubricering av ett konkret handlande (eller underlåtenhet) som måste anges i en gärningsbeskrivning. Det är först när man talar om konkreta beteenden som man kan bilda sig en uppfattning om det är ett straffvärt beteende i det enskilda fallet.

För en tid sedan försvarade jag en person som stod åtalad för ofredande och olaga hot. Det medförde att jag kände ett behov av att läsa på i litteraturen om rekvisiten för ofredande. Själva lagbudet i brottsbalken 4 kap. 7 § lyder:

Den som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan, döms för ofredande till böter eller fängelse i högst ett år.

Lagstadgandet anses svårtillämpligt och jag håller nog med om att det många gånger kan vara det. I lagkommentaren (Beckman m.fl.) står det upplysningsvis bland annat följande.

”Som ofredande bör enligt straffrättskommitteén också kunna bedömas sådana fall som att någon för att göra annan upprörd framför ett falskt meddelande om en närståendes död. Att någon allvarligt skrämmer annan genom att anordna nattliga spökeriet är ett något föråldrat men otvivelaktigt exempel på ofredande.”

Är det föråldrat med spökeriet? Jag brukade för en del år sedan roa mig med att spöka både för barn och grannar på landet under sommaren. Jag minns att de skrek i nattmörkret av skräck. Frågan är om det var straffbart spökeri? Det finns risk för att det var det, men det hänsynslösa beteendet är numera preskriberat som brott betraktat. Men den moraliska bördan vilar ändock på mig. Dock var det kul.

Militära förband är byggklotsarna (218)

Det har alltid förvånat mig att svenska media är så dåliga på att informera om säkerhetspolitiska förhållanden. Det handlar både om okunnighet och ointresse, vilket möjligen går hand i hand. Exempelvis kan tidningarna informera om att USA ska sända ytterligare 8 000 soldater till Afghanistan (tidigare förhållanden). Ett antal personer alltså. Inte ett ord om det är luftvärnsförband eller ingenjörsförband eller logistikförband.

Militära enheter uppträder i form av förband, vilket innebär att förbanden har helt olika uppgifter och förmåga. Det beror på materiel, utbildning, träning, personal och avsikten med förbandet. Enkelt kan man säga att varje förband är tränat i en huvuduppgift som förbandet kan bra och en andrahandsuppgift som förbandet kanske kan någorlunda hyggligt. Det är allt. Förbandet kan i stort sett inte göra något annat. Om man skulle komma på tanken att beordra ett luftvärnskompani att bygga broar för övergång med två stridsvagnskompanier skulle detta vara en omöjlighet. Lika omöjligt som att beordra tio sjuksköterskor att reparera en lastbil eller att beordra tio bilmekaniker att utföra en hjärttransplantation. Detta med förbandens inkompatibilitet är något som media inte förmår att förmedla till allmänheten. Med lite pedagogisk kraftsamling skulle nog läsarna ändå begripa att ett förband skyttesoldater från National Guards i North Carolina inte kan förväntas kunna bemanna ett antal stridsvagnar eller av-

fyra luftvärnsrobotar.

Följ de amerikanska hangarfartygen på nätet (219)

Sedan länge är det möjligt att på nätet följa var de amerikanska hangarfartygen och var de amerikanska amfibiestyrkorna befinner sig. Sådant går inte att dölja. Det är intressant att se var de befinner sig och hur USA väljer att disponera sina styrkor. USA har för närvarande 10 hangarfartyg (CVN) och 9 amfibiefartyg (LHA och LHD). Av de tio hangarfartygen (CVN) finns fem i Stilla havet och fem i Atlanten. Av dessa är CVN 72 Abraham Lincoln under ombyggnad i Newport under tre år och CVN Nimitz under ombyggnad i Kitsap-Bremeton (norr om Portland i Washington state) Alltså disponerar man fyra CVN i Stilla havet och fyra i Atlanten. På nätet kan man se deras positioner och färdriktning. CVN betyder i den amerikanska militära terminologin ”aircraft carrier, fixed wing, nuclear powered”.

Det som har hänt i veckan är att CVN 75 Harry S. Truman gått från hemmahamnen Norfolk mot Medelhavet. I går den 2 december befann sig hangarfartygsenheten (ett antal fartyg) utanför Libyen. Bedömningen är att CVN 75 ska placeras utanför Libanon för att balansera den ryska styrkeuppbyggnaden i Syrien. CVN 73 Georg Washington lämnade för två dagar sedan Brasilien och går mot norr. En gissning är att CVN 73 också kommer att gå in i Medelhavet. I så fall skulle det vara ett betydelsefullt konstaterande. CVN 73 har en ganska ny besättning och den är under inskolning på sitt nya fartyg. Frågan är hur stort stridsvärdet är på CVN 73 nu i december 2015. Det är alltså möjligt att USA lägger även CVN 73 utanför Libanon för att stärka upp Turkiet efter den olyckliga nedskjutningen av ett ryskt stridsflygplan.

Av landstigningsförbanden har USA för närvarande endast två förband ute. Det är LHD 2 som är på väg hem från Guam och det är LHD 3 som ligger utanför Aden och deltar i säkerhetsoperationer i samverkan med amerikanska 5:e flottan. De övriga 7 landstigningsförbanden ligger i hemmahamnar.

Allt det här går att följa dag för dag över nätet. Den mer kvalificerade informationen får man bara om man betalar för vissa tjänster. Men det är tveklöst så att positionerna av de amerikanska CVN och landstigningsförbanden (Marines) är av stort intresse för att förstå

hur USA bedömer det aktuella säkerhetspolitiska läget. Kommer man nu att förlägga två CVN utanför Libanons kust så är det en kraftfull markering och troligen en uppbyggnad av kapaciteten att anfalla mot mål inne i Syrien.

Jag tycker att svenska försvaret borde ha en hemsida där man enkelt kan följa de strategiskt viktiga amerikanska förbanden och gärna även motsvarande ryska. Ryssland har ett hangarfartyg och inte några i fred mobiliserade landstigningsförband.

Situationsanpassad intelligens (220)

Möjligen kan det kallas situationsanpassad intelligens. Förmågan att tänka ett steg längre än vad man annars skulle ha gjort. Att ha tillgång till alternativ. Det behövs ju inte så mycket intelligens till detta utan snarare att använda de resurser man har tillgång till. Nyttja den slumrande intelligens som vi alla är begåvade med.

Jag kom att tänka på detta i går när jag skulle inhandla några tavelramar hos farbror Clas (Clas Ohlson) här i centrala Stockholm. Jag gick till butiken på Drottninggatan, där jag handlat många gånger tidigare. Fann en man vid samma monter som jag skulle till och han sökte också ramar i storleken 20 x 30. De var slut. Mannen som talade Clas eget modersmål, dalmål, lyckades stoppa ett biträde av manlig variant. Årgång yngre. Han tillfrågades om ramarna verkligen var slut. Ja, tyvärr, sa han. När väntas de in? Det kommer nog att ta 2 – 3 veckor. Jag hoppade in i samtalet och sa att jag också vill köpa sådana ramar och frågade om de kunde finnas i butiken i Gallerian. Butiksbiträdet: Det är mycket troligt. Ett svar som fick mig att ana att det mycket väl skulle kunna bli en helt onödig promenad på de 6 minuter som det tar att gå till Gallerian. Sex minuter för en Stockholmare är lång tid. Alltså frågade jag: Kan du se hur många ramar det finns där borta. Biträdet gick till en terminal, tryckte på tre tangenter och svarade blixtsnabbt: Det finns just nu 27 ramar där, men de kan ju komma att säljas. Jo, tänkte jag, det är väl det som är ett av huvudsyftena med en butik att varorna ska säljas till kunder. Helst sådana kunder som betalar för sig. Alltså ställdes jag inför valet att raskt promenera till Gallerian för att chansa på att inte någon kund kommit före mig och köpt alla 27 ramarna. Jag tog risken. Det fanns en massa ramar kvar där, möjligen 27, och jag inhandlade 3. Det hela tog mig åtta minuter.

Då är frågan om biträdet i detta fall tillämpade teorin om situationsanpassad intelligens. Själva teorin är omhuldad i det militära, i vart fall som ren teori. Kanske var biträdet helt nyanställd och hade inte fått kännedom om att butikskedjan har två butiker med 6 minuters promenadavstånd. Inte heller att det kan vara en god sak att ta reda på hur många tavelramar det finns i den andra butiken för att locka kunden att gå dit och köpa ramarna. Ett betydligt bättre alternativ för kunden än att vänta 2 – 3 veckor med risk för att julen har hunnit passera. Julen lär infinna sig i slutet av december.

Svetlana Aleksijevitj (221)

Missa inte att lyssna på Fredrik Wadströms presentation av årets Nobelpristagare Svetlana Aleksijevitj. Han har på nära håll följt Svetlana Aleksijevitj i sexton år och han ger ett fint porträtt av henne och författarskapet i veckans edition av Lundströms Bokradio. Kunnigt och insiktsfullt. Med mycket sympati och inlevelse. Jag kan rekommendera programmet och jag har redan tidigare rekommenderat alla att läsa hennes böcker.

Fredrik Wadström berättar att det i dag i praktiken är omöjligt att få tag i författarens böcker i Belarus. Det är möjligt att få tag i en titel och då rör det sig om från Ryssland insmugglade exemplar som bara säljs i en viss bokhandel.

Vi måste uppmärksamma att vi i år har en Nobelpristagare vars böcker inte får ges ut i det egna landet. Hennes landsmän har svårt att få tag i böckerna och de är svindyra de exemplar som finns. Det krävs inte mycket till tankesprång för att komma fram till att böckerna bör tryckas på ryska och vitryska i västvärlden och sedan säljas på postorder till Belarus. Vad jag hittills har kunnat finna är detta inte möjligt. Någon måste ta ett initiativ.

Författaren har skrivit fem böcker om den sovjetiska människan, om vad som händer med henne när en samhällsideologi rasar samman. Det är av största betydelse att dessa böcker görs allmänt tillgängliga i Ryssland och Belarus.

Svetlana Aleksijevitj har sagt: ”Mitt öra är alltid bland människor på gatan. Jag hör en annan musik.” Nu måste vi se till att hon blir hyllad när hon kommer till Stockholm för att ta emot priset. Överväger att bilda en enmanskör som hyllar henne när hon träder in i Konserthuset.

Det krävs tillstånd för att dansa (222)

Det krävs tillstånd för att anordna dans i Sverige. Det är nog på sin plats att påpeka det. Vid några tillfällen ska folk ha börjat röra sig till musik – utan tillstånd. Det var därför som Berggrenska gården i Gävle för några år sedan varnades av kommunen och en polisutredning öppnades, vilket då rapporterades av Gefle Dagblad. Kommunens inspektörer noterade att *”ytan befolkades av 50–80 personer som rörde sig i takt med musiken under dansliknande former”*. Ajabaja… Lagstiftningen om danstillstånd kom till år 1993 och många har kritiserat den och velat slopa tillståndsplikten. Men så enkelt är det inte i vårt land att få bort ett krav på tillstånd. Men finns det inte något som heter spontandans i vår lagstiftning? En helt annan tanke: rör gärna på kroppen i helgen. Även om ni inte har tillstånd.

Flugan i taket går (223)

Hur gör flugan när den landar uppe i taket? Flyger den uppochned (härligt ord…) precis innan den landar eller hur går det till? Svaret lär vara att den inte kan flyga uppochned, men den kan akrobatiskt kasta med kroppen så att den får tag i ytan med frambenen och sedan kan den häva sig upp till hängande läge. Där kan den ju sedan gå omkring – uppochned. Flugan alltså, inte jag. Hur håller den sig fast där? Den har klor på tassarna. Men flugor har också hudflikar på tassarna med ett klisterliknande ämne. Den har inte ”sugproppar” på fötterna om nu någon trodde det. Jag har planer på att under nästa sommarsäsong bedriva särskilda studier i hur flugor svingar sig upp till uppochnedläge i taket. Helst liggande i sängen stirrande i taket. Jag alltså.

Den tvingande tagelmasken (224)

Tagelmasken lever under en del av sin livscykel som parasit inne i en vattenlevande insekt. När den är vuxen är den en maximalt 35 cm lång ”tråd” som rör sig i strandkanten eller i små vattenlokaler. Ni har kanske sett den någon sommardag vid strandkanten. Som en tunn svart tråd. Ibland hamnar dock tagelmasken i kroppen på landlevand-

e insekter. Men eftersom tagelmasken hör hemma i vattenmiljö så ”tvingar” den insekten att ta sig ned i vattnet och då dör insekten. Ingen vet hur det går till när insekten ”tvingar” – om det är kemiskt betingat eller vad? Gör förekomsten av tagelmasken i kroppen på insekten att den blir törstig och vill till vatten? Eller är det en förändring i insektens hjärna. Ingen vet. Det är ett av livets mycket märkliga mysterier. Människan kan resa till månen och komma tillbaka, men att få veta hur tagelmasken förmår insekten att ge sig ned i vatten känner vi inte till. För övrigt kan jag som fåtöljfilosof konstatera att vi inte ens känner till vad det är som vi inte känner till. Bara det är en stor filosofisk gåva.

Litterära alluderingar… i det fördolda (225)

Det är intressant att försöka klura ut om olika författare tyst alluderar till andra författare. Ett exempel är Bo Balderson, som tycks ha varit väl hemmastadd i litteraturen. När adjunkt Persson (i Mord, herr talman! 1975, s. 102) hade hoppats att få träffa Maude Silfverlod, men i stället mötte fru Silfverlod, gör han den litterära reflexionen: ”*Jag hade sökt en kvinna och funnit en mor. Jag var besviken.”* Bakom Bo Baldersons skämt kan man, om man är uppmärksam, höra Edith Södergrans röst i dikten Dagen svalnar: ”*Du sökte en kvinna / och fann en själ—/ du är besviken.”* Undrar fortfarande över vem Bo Balderson var. Det finns teorier, men inte ens jag har någon som tycks vara hållbar.

Nu är det tillåtet med mustasch!(226)

I Colombia finns det enligt morgontidningen 180 000 poliser (hur stor är befolkningen egentligen?). Under 17 år har det var förbjudet för andra poliser än högre befäl att bära mustasch. Nu har reglerna ändrats och alla får bära mustasch (gäller förmodligen även kvinnliga poliser om det nu finns några sådana…). Så har regelverket ändrats. Själv har jag alltid haft en viss nyfikenhet på mustascher och undrar stilla i mitt stilla sinne om det ändå finns några outtalade regler. Får en nyanställd polisaspirant bära valrossmustasch eller ”förväntas” det en liten fjunig tonårsmustasch? Kan man vara hög polischef i Colombia utan att ha mustasch?

När vi hade svenska soldater i Afghanistan uppmanades dessa att

anlägga helskägg. Varför? Därför att vuxna män i Afghanistan som inte har helskägg betraktas som tonåringar – eller helt enkelt inte tillräckligt manliga. Jag funderar på om jag ska anlägga mustasch, men kom på att jag redan för många år sedan inte tyckte det var någon bra idé. Tror inte att det är någon bra idé nu heller.

Ubåtarna? Varför är de här? (227)

Det finns inte någon anledning att på minsta sätt betvivla uppgifterna att en främmande mindre ubåt varit inne i den svenska skärgården. Detta sammanställt med många av de tidigare indikationerna klargör att det är en systematiskt pågående verksamhet. Även om de officiella företrädarna inte kan peka ut Ryssland så råder det inte någon tvekan om vem som är aktören. Men, den stora frågan är: Vad gör de här? Rör det sig om avancerad psykologisk krigföring mot Sverige och västra Europa? Rör det sig om krigsförberedelser genom utplacering av navigationsutrustning och vapen? Det är av största vikt att försöka få reda på vad det kan vara. Knappast några rutinövningar och knappast några ”examensprov”. Det handlar inte om rekognoscering av ankarplatser i krig. Det handlar om något som är mycket viktigt för Ryssland. Samtidigt verkar det som om man inte utövar så omfattande verksamhet mot Norge och Finland. Det är något mycket märkligt över det hela. Svenska försvaret är i stort sett nedmonterat. Det enda som finns kvar är ett miniflygvapen och några korvetter. Egentligen är det fritt fram att köra rakt in i landet. Men varför rekognoscerar ryssarna i svenska skärgården? Vi måste börja spekulera öppet nu snart om allt detta och inte bara vid de tillfällen då en ubåtsjakt dras igång. Det finns ett svar på frågan.

Det ursprungliga kärleksbegreppet (228)

Den kristna kärlekstankens historia genom tiderna kan man bara förstå om man beaktar att den har sitt ursprung i två skilda andliga världar. Utgångspunkten bildar den nytestamentliga agape-förkunnelsen, men den fortsatta historien är inte någon enkel och rätlinjig utveckling från denna utgångspunkt. Mäktiga inslag ur den hellenistiska erosåskådningen finns förknippad med den. Ser man på kristendomens senare historia måste man ställa sig frågan om det senare kärleksbegreppet har något gemensamt med urkristendomens agape.

Kanske kan man säga att det är erosmotivet som är det förhärskande. När man i olika sammanhang talar om kärlek har detta begrepp helt olika innebörd i den hellenistiska tanketraditionen och den ursprungliga kristna läran, vilket gör det svårt att i vår tid fullt ut förstå kärleksbegreppet i den förkristna världen. Klart är att begreppet, och företeelsen, fanns även då men verbaliserades på ett annat sätt.

Juletiden… och pepparkakor (229)

Nu närmar sig den där neurotiska tiden som allmänt kallas juletid… larviga julkort och utomhus monterade ljusdekorationer (ljusslingor). Även i år satsar stormarknaderna stort på ljusslingor. Jag har en reserverad attityd till julen. Tycker att den är för lång och dessutom infaller vid fel årstid. Det blir ju ofta en eller två veckors ledighet (stackars lärare…och elever…). Det skulle vara bättre att lägga ledigheten i maj månad när solen skiner och man kan ägna en vecka åt att kratta trädgården och ströva i naturen. Men det finns några ljusglimtar före julen. Jag tänker inte på julmusten – den avstår jag helt från (sanning: Jag dricker nog ett par glas på julaftonen). Men – det är burkarna och lådorna med pepparkakor. PEPPARKAKOR! De liksom återvänder i mitten av november och lever sedan på butikshyllorna fram till i februari. Jo, jag vet att tråkiga Annas pepparkakor står där i hyllorna året runt. Men tänk alla de som kommer nu före jul. Dags att köpa några askar pepparkakor helt enkelt. Jag vet precis vilka som är bäst. En normalstor pepparkaka innehåller ca. 7 kalorier. Så är det och det vet jag.

Dessutom har jag ett klart ambivalent förhållande till den där figuren som kallar sig för tomte. I finlandssvenskan: julgubben. Han har ju inte vett att presentera sig och själv känner jag en viss oro varje jul att det kan vara Ernst som döljer sig under skägget och ansiktsmasken. Med tomten som företeelse förhåller det sig på följande sätt genom livet: Först är man rädd för honom, sedan tror man på honom, sedan tror man inte på honom, sedan är man själv tomte och sedan ser man ut och lallar som en tomte. Kan inte Fi eller något annat tokparti motionera om att tomten helt enkelt ska avskaffas – vara förbjuden att visa sig under december och januari månader.

Är en flanör en bättre människa än en spankulerare? (230)

Att förflytta sig till fots genom staden. Ja, det kan ske med olika språkliga uttryck. Att ”gå” är tekniskt korrekt. Då är man dessutom ”fotgängare”, i varje fall om det finns motorfordon i närheten. Men man kan även, som alternativ, promenera, flanera, spankulera, strosa, vandra, spatsera och säkert även intaga flera andra gångarter. Hästen har ju som bekant fyra gångarter, men vi människor skrittar eller travar aldrig. Men hur är det med våra substantiv som har ursprung i verb? Flanör och vandrare kan man vara och kanske även strosare. Men knappast spankulerare eller spatsör. Inte ens en flanerade kåsör kan momentant övergå till att vara spatsör. Själv är jag helst flanör i god joloisk anda (har du inte läst JOLO så börja genast göra det…). En flanör rör sig med viss värdighet och med öppna ögon samt förhoppningsvis även ett öppet sinnelag. Alla flanörer i alla länder, förenen eder!

Johann Sebastian Bachs alla barn (231)

Johann Sebastian Bach ägnade sig inte bara åt kompositioner. Han var också verksam på andra områden. Hans första hustru Maria Barbara födde sju barn, varav fyra levde till vuxen ålder. Ett och ett halvt år efter det hon avlidit gifte Bach om sig med tjugoåriga Anna Magdalena, dottern till en trumpetare i slottsorkestern. Hon visade sig vara en god mor åt de fyra barn som Maria Barbara lämnade efter sig. Dessutom födde hon själv tretton barn, av vilka sju dog före fem års ålder. Endast sex av hennes barn nådde vuxen ålder. Anna Magdalena var musikkunnig och arbetade med att kopiera noter till sin man. Bach fick 20 barn. Hur orkade kvinnorna? Var kom all kraft från? Var det musiken? Hur klarade en kvinnas kropp tretton graviditeter?

Arlanda som namn och flygplats… (232)

Jag tycker att det är lite märkligt att våra flygplatser har namn som handlar om ”landa”. Vi har ju Arlanda och Landvetter. Förr hade vi även Torslanda utanför Göteborg. Namnen är gamla gårdsnamn (by-

namn) och har inte alls något med detta att flygplan landar där. När flygplatsen nära Märsta skulle byggas i början av 1960-talet utlyste tidningen Året Runt en stor tävling för att få fram ett bra namnförslag. Det kom in många bra förslag. Man hade nämligen bestämt sig för att det inte gick att använda sig av ortens namn, som var och är Husby-Erlinghundra. Så kunde ju inte flygplatsen heta. Men historiskt kunniga personer kunde berätta att trakten också var ett ”arland”, vilket är fornsvenska och betyder ”del av ett skeppslag”. Alla gårdar i ett arland måste hjälpa till med att bekosta utrustningen av ett skepp samt ställa upp med ett visst antal besättningsmän i händelse av krig. I folkmun benämndes trakten fortfarande för ”arland” och från det ordet var det inte så långsökt att till Luftfartsverkets förnöjelse konstruera nyordet ”Arlanda”. Det var så Arlanda fick sitt namn.

Den första människan i världshistorien som gjorde en friflygande luftfärd (utan att vara förankrad i en lina) var markisen och infanterimajoren *Francoise-Laurent d´Arlandes.* Han flög i luftballong första gången den 21 november 1783 i Paris. *Arlandes?* Är det inte väldigt likt Arlanda? Finns det något som går igen där? Min känslighet för ord är betydande.

Flygningen i Paris varade i 25 minuter och sträckan blev 9 km. Där landade han och således inte på Arlanda. Det var alltså en major som landade ballongen, en infanterimajor. Världens första flygning i rymden genomfördes också av en major, en flygmajor (Gagarin).

Hur steg man upp förr i tiden? En befogad fråga…(233)

Jag har i något sammanhang berättat att den store filosofen *Immanuel Kant* alltid väcktes kl. 0500 av sin betjänt Lampe med orden ”*Es ist zeit”*. Det står så i alla böcker om Kant och då är det nog sant. Men hur visste betjänten när han själv skulle stiga upp? Hade han en väckarklocka? Hur visste han att klockan var fem om han inte hade någon klocka? Högst berättigade frågor som måste få ett svar. Jag ger mig inte förrän jag har ett svar. Immanuel Kant var förmögen och det kan ju tänkas att han hade försett betjänten Lampe med en väckarklocka, men om inte? Fanns det väckarklockor under andra delen av 1700-talet? Det första patenten på ställbara väckarklockor beviljades så sent som 1847. Om man ska upp med tuppen så måste man väl ha en tupp och dessutom en tupp som inte försover sig? Och

gal en tupp vid samma tid varje månad även om det är mörkt och vinter? Allt måste utredas. Men tillsvidare håller jag fast vid uppfattningen att Immanuel Kant alltid kom upp i tid. Han skröt nämligen själv att betjänten Lampe alltid hade väckt honom i tid och att han själv aldrig somnat om.

Ön Foula bland Shetlandsöarna (234)

Först den 6 januari kommer jultomten äntligen till *Foula*, en av öarna i skotska Shetlandsöarna. De 38 invånarna, varav sex barn, följer nämligen den gamla julianska kalendern och när de firar ”yule” samlas de alla i ett av husen för att ge varandra julklappar. Nyåret kommer först den 13 januari.

Ön är bara 5,6 km lång och 4 km bred och ligger avlägset – det är betydligt närmare till Färöarna än till London. Först 1982 fick man rinnande vatten. Insulärt så det räcker. Ligger på samma breddgrad som Gävle. En sådan där plats fascinerar mig. Finns det landningsplats för helikopter om någon blir allvarligt sjuk? Ja, det finns det. Finns det ett bibliotek? Ja, det finns det. Hur är bredbandstäckningen? Vet ej. Vad lever man av? Fårskötsel och turism. Länge talade man språket ”norn” på ön, vilket närmast är en gammal norsk dialekt. Befolkningen var historiskt så isolerad att den inte var motståndskraftig mot smittkoppor. När smittan kom till ön 1720 avled på kort tid öns hela befolkning på närmare 200 personer, förutom sex personer. I huvudsak är det dessa som är förfäder till dagens befolkning.

Är det något sjukt i världens största demokrati…? (235)

Det var nära att Robert Kennedy hade kunnat bli president i valet 1968 – om han inte mördats. I så fall hade han blivit president bara sex år efter att hans äldre bror mördades då han var president. President Georg W Bush efterträdde Georg Bush. Far och son alltså.

Nu ser det ut som om Hillary Clinton ska bli nästa president. Någon som minns Bill Clinton och kommer ihåg deras släktskap? Nu tycks även Jeb Bush vara intresserad av att bli president efter pappan och efter brodern. Ser vi ett mönster? Kändisskap och pengar är tydligen det som räknas i amerikansk politik. Franklin D Roosevelt var visserligen femte kusin till Theodore Roosevelt och dessutom även

släkt med hustrun Eleonor Roosevelt. President John Quincy Adams far John Adams hade också varit president. President William Henry Harrisons sonson Benjamin Harrison blev också president.

Men har inte det där med släktskap tilltagit i amerikansk politik? Det är inte bra för synen på demokratin att en son efterträder sin far som president. Eller att en hustru till en tidigare president själv blir president. Det kan lätt missförstås. Det räcker ju att man läser lite om Nordkorea och man kan börja fundera.

"Straw man” i argumentationen (236)

I engelskan har vi begreppet ”straw man argument”, som är ett retoriskt grepp, som kan vara antingen en medveten taktik eller en form av argumentationsfel. Straw man används särskilt i ett läge då en motståndares verkliga argument kan vara svåra att bemöta rationellt. Argumentet består då i att debattören först bygger upp en nidbild av motståndarens åsikter och argument och sedan argumenterar mot denna nidbild – inte mot det som motståndaren verkligen står för. De förvrängda argumenten framstår på så sätt som absurda och blir lätta att bemöta. De verkliga argumenten låtsas debattören inte ha hört. Motståndaren tvingas då lägga all sin energi på att förklara vad den egentligen menar, och hamnar därmed i ett defensivt läge. ”Straw man-argument” är vanliga i politiska diskussioner inför allmänheten. Som logiskt led kan förvrängda argument inrangeras under begreppet ”in absurdum”, vilket är en mycket välkänd figur i den klassiska logiken. Straw man argument hör inte hemma i logiken och inte heller i juridiken. Men det gäller att vara vaksam och lära sig att känna igen den där fågelskrämman i debatten.

Lutande tornet i Marieberg… (237)

DN:s tidningstorn lutar oroligt och oroväckande. Jag anar att det kan vara så att ledningen för tidningsdraken i det tysta planerar en övergång till endast digital utgivning. Gissar att gratis läsplattor då kommer att delas ut till alla prenumeranter över 40 år. Man bestämmer helt enkelt att från en viss dag så finns det inte någon papperstidning längre. Pappersindustrin får ägna sig åt något annat än att producera tidningspapper. Vänta bara, det är en tidsfråga och inte någon annat. DN har ca. 200 journalister anställda för att skriva de där små text-

snuttarna som fortfarande finns mellan annonserna för olika vinmärken, märkesskor och bilannonser. Jo, om ni letar kan ni faktiskt hitta en del texter fortfarande. Men hur 200 journalister med tillgång till ordbehandlare kan skriva så lite är för mig en stor gåta. Alla kan ju inte alla dagar sitta i personalmöten och fackliga förhandlingar. Om varje journalist skrev en liten pytteliten artikel varannan arbetsdag skulle tidningen nog bli läsbar igen. Det finns alla möjligheter att köpa in och översätta artiklar. Jag säger nästan som förre chefredaktören Per Västberg: Jag vill ha mindre foton och mera text. Själv skulle jag dock säga mer text och bättre text.

Lena Andersson och Karl Popper… (238)

Lena Andersson uppmärksammades förra året. Som kolumnist i DN är hon inte lika uppmärksammad som författare (jo, jag har läst henne…). En del av hennes artiklar i DN har i stort sett varit obegripliga. En gång skrev hon dock om Karl Popper, vetenskapsteoretikern. Och då fick hon till det ganska bra. Den slutsats som jag dragit länge är: Hon är teoretiskt skolad i filosofi och idéhistoria. Hon är lätt intellektuellt förvirrad på ett rätt charmerande sätt. Dessutom är hon i intellektuellt avseende en ogarderad person. En person som är öppen för olika meningar och åsikter. Frågan är om hon också är en person som är beredd att byta åsikter när hon möter goda övertygande argument. Hursomhelst, hon ska ha en stjärna i boken för att hon skriver om Karl Popper. Själv hade jag en gång i tiden den djävulusiska planen att försöka få tillfälle att ställa följande fråga till Mona Sahlin vid något torgmöte: Vad har Karl Popper betytt för dig i ideologiskt avseende? Undrar om jag hade fått något svar.

Argumentum ex silentio (239)

Inom argumentationsanalysen träffar man ofta på argument som kan klassas som *argumentum ex silentio* (lat., eg. ”bevis från tystnaden”). Alltså ett argument som stöder sig på att det inte föreligger någon information. Frågan är hur man ska ställa sig till ett sådant argument. Inom bl.a. historisk vetenskap accepteras argumentet, men är ändå en omdiskuterad form av bevisföring. Med ledning av tystnaden i historiska källor drar man slutsatsen att någonting icke har ägt rum. Det innebär att man tillskriver det förhållandet att information saknas ett

visst informationsinnehåll i sig. Ungefär så här: Det som man inte ser finns inte och att det inte finns har i sig i någon mening betydelse. I vardagsspråket kan det kanske ibland uttryckas: ”Jag utgår från att det inte är så, eftersom jag annars skulle ha fått information om det” eller ”en talande tystnad”.

Inom juridiken är det omstritt om man kan göra några bevisvärderingar utifrån det förhållandet att det inte presenteras någon bevisning om ett förhållande som en av parterna rimligen borde kunna föra bevisning om. Även inom straffrätten försöker man ibland att bedöma berättelser utifrån argumentum ex silentio. Antag att någon är misstänkt för ett allvarligt brott i Göteborg, men att han hävdar att han den aktuella tiden befann sig på ett hotell i Jönköping. Men han vägrar att uppge på vilket hotell han bodde och inte heller lämnar han uppgift om på vilket sätt betalning skedde av hotellrummet. Kan denna tystnad bevismässigt anses tala mot hans uppgift eftersom han rimligen borde kunna åberopa viss bevisning till stöd för att han då verkligen bodde på ett hotell i Jönköping? Det teoretiska svaret är nog nej, men att det i praktiken betraktas tvärtom.

Duschen som terapeutisk anordning (240)

Det där med varm dusch över hela kroppen är inte någon självklarhet. I varje fall inte förr i tiden. Först på slutet av 1600-talet uppfann man duschen. Det var i den förnäma franska kurorten Vichy som man började behandla gäster (patienter) genom att spruta strålar med varmt vatten på deras kroppar. Det var nästan skållhett vatten som gjorde att duscharens hud blev röd och det sved ordentligt i huden. Efteråt bäddades patienten ned i en säng och fick ligga där för att återfå den normala kroppstemperaturen. Rena plågan alltså. Tacka vet jag en snabb kadettdusch på fyra minuter (modell: blöt ned dig, tvåla in dig, duscha av… det tar mindre än fyra minuter).

Hur var det där med pottan? (241)

För en tid sedan fördjupade jag mig i den norske historikern *Karsten Alnaes* stora arbete ”Historien om Europa”, som finns översatt till svenska i fyra band. Man får del av ett antal rapsodiska berättelser från de stora kulturländerna. Uppenbarligen har han hämtat stoff från ett stort antal böcker han läst. Vid läsningen fick jag lära mig att man

i Paris år 1667 införde förbud att tömma ut nattkärlen genom fönstret. Det var nämligen ganska vanligt att man gjorde så. Polisen fick sedan till uppgift att under nätterna bevaka från vilka fönster man trots förbudet kastade ut pottornas innehåll. Det tycks sedan ha blivit till en sport att kasta ut innehållet så snabbt att den sömnige polisen inte hann att se från vilket fönster som ”regnskuren” kom. Men oskicket med att tömma nattkärlen genom fönstret fortsatte tydligen trots polisbevakningen. Enligt polisprotokollen från 1701 finns detantecknat att en domare (!) hade lutat sig så långt ut genom sitt fönster, när han skulle tömma pottan, att han ramlade ut och avled genom fallet. Inte ett av de ädlare sätten att avlida för en domare, skulle man kunna säga… om man nu alls ska ge sig på att värdera sådant.

Rysk kvalitet på Sovjettiden (242)

Ryssland och Sovjet har alltid intresserat mig. I varje fall från den tiden då jag läste ryska och sedan även öststatskunskap för entusiastiske professor Andreas Ådahl i Uppsala. Den ryska industrin styrdes inte alls av marknadsekonomi i någon som helst utsträckning. På de statliga förlagen kunde man besluta att trycka exempelvis 100 000 ex av en bok. Om sedan upplagan såldes slut eller inte spelade inte någon roll. Tog boken slut på en vecka så hände det ofta att det inte kom någon ny upplaga.

Det var två områden som hade högsta prioritet i planekonomin – det var militära produkter och utrustning till rymdforskningen. Allt annat fick stå tillbaka. En del produkter var av erkänt god kvalitet. Ofta överdimensionerade och mycket enkla i sin konstruktion. Den kända automatkarbinen AK-47 (Kalashnikov) hade som mekanism gas-vridlås och tillverkades i sin första version i fräst stål i ett stycke. Vapnet var utomordentligt fältmässigt och då är det förståeligt att det finländska försvaret anskaffade vapnet. Finländarna vet alltid vad de gör när det gäller försvarsmateriel. Svenska försvaret hade då kpist m/45 med för svag ammunition medan finnarna redan hade AK47 Kalashnikov.

I samband med jakten på ryska undervattensfarkoster i den svenska skärgården berättade media om olika fynd av rysk utrustning och materiel i svenska farvatten. Det flöt ju iland en del skräp och

annat som på den tiden kom från baltiska Sovjet. En del fynd föreföll märkliga. En gång hörde en man av sig till en tidning och berättade följande. Han hade för länge sedan varit nere vid stranden på den svenska kusten (ostkusten) och funnit en glödlampa med ryska bokstäver. Den var på 80 W (inte 75 W). Med stor sannolikhet hade den flutit i land efter att ha färdats lång tid över havet. Han tog hem den på skoj för att se om den passade i svenska lamphållare och för att se om den fungerade. Jo, det gjorde den. Dessutom satt den i hans lampa i 20 år innan den slutade att fungera. Den mannen fick tänka om när det gäller det där med ”rysk kvalitet”.

Men av det som inte var militärt eller skulle ut i rymden var det mycket som var av undermålig kvalitet. Det klassiska sura skämtet i Sovjet var att de som designat BH (bysthållare) aldrig varit i närheten av några kvinnobröst. Automatkarbiner var viktigare. Någon import för konsumtionsmarknaden förekom inte.

Boken ”Märit” och tryckfrihetsbrott… (243)

Två barn leker ofta med en kvinna i grannhuset, en 25-årig kvinna som är utvecklingsstörd på en fyraårings nivå. Det är temat i boken *”Märit”* som har gått till historien för att författaren blev fälld för tryckfrihetsbrott. Det är den enda bok i modern svensk historia som lett till att författaren fällts till ansvar. Författaren gav ut romanen 1965. Några grannar i hennes hemby i Jämtland kände igen sig i boken och kände sig kränkta av skildringen. De stämde författaren som fick betala skadestånd. Norrländska förlaget H:ström gav ut den på nytt 2007 och den finns fortfarande att köpa. Berättelsen utspelar sig i en jämtländsk by under 1940-talet och handlar om de två små flickors intensiva och sensuella relation till den utvecklingsstörda flickan i granntorpet. I H:ströms upplaga av Märit finns en nyskriven pendang kallad ”Upplysningen”, med vilken Ing-Marie Eriksson återvänder till byn Idviken där hela dramat om Märit utspelade sig. Själva byn är här huvudperson, med dess metamorfos från obygd till modernt samhälle och allt vad det innebär av upplysning, disciplinering och rikssvensk översyn. Det är en sorts etnologi med bygestalter som inkarnerar olika typer: socialdemokraten Sixten, byängeln Dora Melander, hemmasonen Eskil, semesterfirarna från Stockholm och så barnen förstås: framtidens hopp.

Det är något märkligt med det här. Boken ledde till att författaren

fälldes för förtal år 1966, men boken gavs alltså ut igen år 2007. Ing-Marie Eriksson dömdes ”för otillåtet yttrande i tryckt skrift” till böter och skadestånd i två instanser. Thomas von Vegesack, före detta ordförande i svenska PEN, har skrivit utförligt om fallet i sin bok ”Iakttagelser vid gränsen. När skönlitteraturen möter sina vedersakare”. Att det blev ett åtal mot Ing-Marie Eriksson ansågs bero på två förhållanden. Hon hade på ett tidigt stadium faktiskt använt sig av grannarnas namn i manuset. Senare fiktionaliserade hon hela historien, men missade på ett ställe att ändra ett av namnen. Det andra skälet var att hon i en intervju inför utgivningen gjorde ett ödesdigert uttalande: ”*Jag kan bara skriva om sådant jag känner till, jag kan inte konstruera”*. Det otillåtna yttrandet avsåg en avliden person, vilket var ett speciellt förhållande som komplicerade bedömningen i målet. I målet rörande boken ”Märit” åberopades en annan dom som meddelats året före. En bror till *Dag Hammarskjöld* hade med framgång åtalat Sydsvenska Dagbladets ansvariga utgivare *Nils Ivar Ivarsson* för att ha smädat generalsekreterarens minne. Men man bör notera att det fallet gällde journalistik och inte ren skönlitteratur.

Nu är det inte riktigt så att Märit-fallet är den enda fällande domen mot en författare i modern tid. Thomas von Vegesack redogör nämligen i sin bok för ytterligare en svensk rättegång mot ett skönlitterärt verk. Den livstidsdömde rånmördaren *Bruno Poukka* åtalades 1939 för att ha smutskastat kriminalvårdens personalpå Långholmen. I romanen ”*Gröna ön”* (1939) beskrev han det brutala våld som fångarna rutinmässigt utsattes för under det som bland fångarna kallades ”källarresorna”. När boken utkom hade författaren dock redan benådats och utvisats till Finland. Den framstående och socialt engagerade journalisten *Else Kleen* hade skrivit förordet till boken, och dömdes till två månaders fängelse på Långholmen. Utan källarresor får man hoppas. Hon dömdes för ärekränkning och falsk angivelse mot självaste justitiekanslern. Else Kleen var en mycket socialt engagerad journalist som i sitt fjärde äktenskap var gift med det socialdemokratiska statsrådet Gustav Möller. Else Kleen inspirerade i hög grad till de reformer som gjordes av svensk kriminalvård och ändringar av straffrätten (1942 och 1945 års reformer).

Det har även förekommit några andra mål mot författare och journalister. Senaste gången en roman prövades för förtal var dock på 1970-talet. Den åtalade var advokaten *Henning Sjöström* som ha-

de skrivit en kriminalroman, *"Mördaren i byn"* (1975) utifrån en rättssak som han själv som advokat tagit aktiv del i. En tidigare klient till Sjöström kände sig direkt utpekad i boken och väckte åtal. Slutet blev dock att Sjöström frikändes.

Har synen på vad som är förtal ändrats så mycket under åren? Tryckfrihetsmålet mot innehållet i boken "Märit" är intressant därför att det är enda gången som en svensk författare i modern tid fällts till ansvar för förtal (det var till och med grovt förtal). Hovrättens utläggning i målet är intressant och jag återger här ett avsnitt.

"En skönlitterär författare skall självfallet ha frihet att skildra livet i alla dess aspekter, att visa människors goda och dåliga sidor, att ge uttryck för egna reaktioner och tankar, att måla i svart och vitt. För att författarens yttrandefrihet vid skildring av verkliga personer skall ges företräde framför den enskilde individens krav på att icke utsättas för andras missaktning fordras i första hand att författaren har starka skäl att skriva så verklighetstroget att identitet uppkommer mellan verkets person och verkligheten. Sådana skäl torde sällan föreligga. Författaren måste antagas ha förmåga att införa sådana fiktiva element att identifikationen upphäves utan att fördenskull syftet med verket eller dess konstnärliga kvalitet äventyras".

Så skrev alltså hovrätten år 1966 och min stilla undran är om en hovrätt, eller Högsta domstolen, skulle formulera sig på samma sätt i dag.

Missa inte föreläsningen av Aleksijevitjs (244)

I dag får ni inte missa att läsa nobelföreläsningen av *Svetlana Aleksijevitjs*. Den ligger på nätet och är tryckt i Svenska Dagbladet. Hon är en stor författare, men ännu större som berättare av människans tragiska historia. Hon tvingar oss att minnas sådant som andra upplevt och som bara några få kan förmedla till andra. Det handlar om lidande, förnedring, död, krossade förhoppningar och drömmar och – hör och häpna – kärlek mitt upp i allt elände. Vi levde nära Sovjet och mötte sovjetmänniskan, men vi förstod aldrig hur det var. Jag har själv turistat åtskilliga gånger i Sovjet och läst mycket om Ryssland och Sovjet. Men förstod jag? Jag har läst tre av Svetlana Alekisjevitjs fem böcker och jag förstår ändå inte. Men jag förstår mer än tidigare och det är det viktiga.

Jag minns en högt uppsatt svensk politiker som under sovjettiden

i ett sammanhang allvarligt sade ungefär så här: Det är ändå positivt att det bara är 4 – 5 procent av befolkningen i Sovjet som är medlemmar i det kommunistiska partiet. Han hade inte en aning om vad han talade om. Kommunistpartiet var inte ett öppet parti på det sätt som politiska partier är i västvärlden. Att bli medlem kunde ta lång tid och personen prövades ingående. I praktiken behövdes det rekommendationer. Under en tid fick personen också finna sig i att vara ”kandidatmedlem”. Det förväntades också att denne hade varit aktiv i ungdomsorganisationen Komsomolsk. Den svenska politikern, en partiledare, hade inte en aning om verkligheten. Han hade säkert inte ens hört talas om nomenklaturan.

Svetlana Aleksijevitjs sa bland annat följande under sitt tal i Börshuset.

För tjugo år sedan tog vi avsked av det ”röda” imperiet med förbannelser och tårar. Idag kan vi redan lugnt betrakta denna näraliggande händelse som en historisk erfarenhet. Det är viktigt, eftersom dispyterna om socialismen ännu inte har tystnat. Det har vuxit upp en ny generation, som har en annan världsbild, men åtskilliga unga människor läser åter Marx och Lenin. I ryska städer öppnar man Stalinmuseer och reser monument över honom. Det finns inget” rött” imperium, men den ”röda” människan finns kvar. Hon lever vidare.

Behöver jag upplysa om att Putin är ”en röd människa”? Dock lär han inte läsa Marx och Lenin. Han var en KGB-man. Ränderna går nämligen aldrig ur. Detta idiomatiska uttryck går inte tillbaka på ränderna på zebror (vars ränder inte bara finns i pälsen utan även i huden). Uttrycket syftar på de spöstraff som brottslingar fick under historisk tid. Ränderna som piskrappen ristade på de straffades ryggar satt många gånger kvar hela livet. En gång dömd, alltid dömd. En gång röd alltid röd. Can the leopard change its spots?

De där små fåglarna som man inte pratar om (245)

Det finns en del ord i alla språk som vi kan behöva någon gång, men som våra lärare inte lärt oss. Det är sådana där ord som inte står i skolböckerna. Ta ordet snorkråka till exempel. Alla svenskar vet vad det är. På engelska är det ”snot crow”, på norska snörrkråke, på tyska Rotz luft, på spanska mocos cuervo, på latin snot cantet, på franska snot vol. Jag tycker det låter trevligast på latin. Vi borde egentligen

lära oss mera latin. För övrigt visar min ministudie att just kråkorna har en stor benägenhet att symboliskt ta sig in i näsborren och bygga sitt bo där. Man kan ju alltid fundera över varför den rara fågeln kråkan ska behöva symbolisera de där otygen som ibland ansamlas i våra näsor.

Förr var det vanligt att folk hade tygnäsdukar som, efter användning, nogsamt veks ihop och stoppades i fickan eller handväskan. Detta var något som en gång iakttogs av en japansk journalist på besök i Sverige. Iakttagelsen ledde till att journalisten på allvar frågade sina svenska kontakter om hur han skulle beskriva den religiösa regel i vår kultur som påkallar att man inte ska fräsa ut snorkråkan utan i stället noga spara den i ett litet vitt tygstycke som stoppas i fickan. Hans svenska vänner fick anstränga sig för att övertyga honom om att det inte finns några religiösa eller andra konventioner som säger att vi måste spara på snorkråkorna.

Att gå över Rubicon… (246)

Att gå över *Rubicon* har blivit ett uttryck som betyder att man stålsätter sig och inte ämnar eller kan vända om. Floden Rubicon var under Romarriket gränsflod mellan den romerska provinsen Gallia Cisalpina och själva Italien, som utgjorde rikets hjärtpunkt. Julius Caesar korsade floden medvetet den 10 januari år 49 f.Kr., och inledde därigenom ett inbördeskrig. Den romerske historikern Suetonius skriver att Caesar vid detta tillfälle yttrade de nu berömda orden *alea iacta est*, ”tärningen är kastad”. Detta har sedan denna tidpunkt signalerat att ett oåterkalleligt steg tagits. Må så vara, men tärningsspel var populärt. Uttrycken ska nog därför förstås som: ”Spelet har börjat”. För övrigt har man i många år försökt att utreda var Rubicon egentligen flöt fram (uppdämningar och ändringar har skett så att floden har annan sträckning i dag). Man tror sig veta var Caesars här gick över floden. Men det finns inte någon skylt eller monument eller liknande på platsen. Det är därför svårt för turisten att hitta fram till den platsen.

Jag vägrade att se pjäsen ”Herbert Tingsten” (247)

Förra året spelades pjäsen ”*Ansvaret är vårt. Tingsten”*. Den gick för utsålda hus på Stadsteatern här i huvudstaden. Jag vägrade att se pjä-

sen trots att jag blev inbjuden att se den. Anledningen är att jag känner till *Herbert Tingsten* och att jag nog också vet att 95 procent av publiken knappt vet vem han var. En kolerisk chefredaktör med pipig intensiv röst och en självsäkerhet utan begränsning? Han hade nog inte gillat liknelsen med en bitande fotbollsspelare och en hinderlöpare med tröjan mellan tänderna; sport och musik föraktade han. Jag förstår honom. Men det impulsiva, det okontrollerade, hade han möjligen gemensamt med sportens gladiatorer. Men, varför skildrar man honom på scenen? Publiken har inte läst hans memoarer (de är läsvärda) och inte heller några andra av hans böcker. De känner inte ens till *Per Ahlmarks* omdiskuterade bok om Tingsten. De kommer att se honom som en kolerisk excentrisk äldre man med fluga och gäll pipig röst som ständigt röker. Vad som nog inte kommer fram i pjäsen är att han exempelvis lyckades kasta granskande ljus över Östen Undéns medlöperi. Östen Undén sa en gång: ”*Tror ni Vyshinsky ljuger? Det är något oerhört”*. Om man nu inte vet vem Vyshinsky var så bör man nog stanna hemma och läsa på. Tingsten visste nämligen var han hade Vyshinsky (den sovjetiske utrikesministern och tidigare riksbödel) och det är hundra gånger viktigare än att han bar fluga och hade pipig röst. Tingsten fanns under många år på 300-listan (som jag skrivit om tidigare), vilket jag är säker på.

Att försvara och förklara demokrati (248)

Det är något visst med gamla kursböcker. Man blir liksom lite vän med författaren. Minns så väl *Schapiros* bok om det sovjetiska kommunistpartiet. Läste den för många år sedan. Tror att svensk politisk debatt hade mått bra av att politikerna också hade läst den. En skrämmande och grundläggande bok om partiets struktur och i grunden sinistra konstruktion. Nu ser jag att professor *Robert A Dahl* har gått ur tiden. Han skrev boken ”Demokratin och dess antagonister”, som handlar om hur makten egentligen utövas. Ingen har, som den amerikanske statsvetarprofessorn Robert A Dahl, borrat i dessa grundläggande och viktiga frågor. Många studenter i statskunskap har fått stifta bekantskap med demokratins fundamenta genom Dahls bok. Det är en verklig akademisk prestation detta att vilja och kunna förklara det mest basala även för nybörjare. I en dödsruna som publicerades i New York Times citerades en professor från Stanford som uttalade sig om Robert A Dahls stora betydelse för demokratiforsk-

ningen. Det var en betydelsefull bok som borde ha översatts till ryska och sänts in i Sovjet med kurirer före 1991. Det gjordes dock inte. Dahl blev 99 år. En nestor bland demokratins försvarare. Boken är fortfarande värd att läsas.

Kulminationspunkt, operativ paus och återhämtning (249)

Det följande är faktiskt hämtat från försvarsmaktens nu aktuella *doktrinhandbok*. Blir du klarare över att läsa det? Jag försäkrar att texten är autentisk.

"Kulminationspunkt och operativ paus är teoretiska begrepp som beskriver egna likväl som motståndarens möjligheter att agera, samt de begränsningar som påverkar dessa. Kulminationspunkten är den tidpunkt när en aktör tappar förmågan att med framgång fortsätta genomförandet. En kulminationspunkt kan eventuellt förutses i planeringen, då skeden kan skapas för att återuppbygga styrka för fortsatt strid. Dessa uppbyggnadsskeden kan i detta avseende betraktas som operativa pauser, som syftar till att undvika egen kulminationspunkt, alternativt förstärka och påskynda motståndarens kulminationspunkt. Att identifiera motståndarens kulminationspunkt är komplicerat. Tillfälliga temposänkningar eller manövrer hos motståndaren kan lätt tolkas som att han har nått sin kulminationspunkt, men kan i själva verket vara en medveten operativ paus".

Nu frågar sig vän av ordning: Om det nu är svårt att identifiera kulminationspunkten, ska man då ens försöka sig på det? Har angriparen slut på bränsle och/eller ammunition så lär det väl märkas. Eller? Om man i praktiken saknar egna resurser är det förmodligen av begränsat intresse att bedöma när angriparen är utmattad. Om någon läsare dristar sig till att anlägga operativa termer på något annat i den mänskliga samvaron så är det helt enkelt ett feltänk. Eller två feltänk efter varandra, vilket inte alls gör att det blir rätt.

En sjöbuss och en krigsbuss (250)

Själv lyssnade jag tidigare med stort intresse på språklådan på P1 (radio). Kloka tankar oftast, men en klar tendens till eftergivenhet och överdriven tolerans. Inställningen var påfallande ofta: "används det i stor omfattning så får vi acceptera det…". Ungefär så. Professor Lars-Gunnar Andersson förklarade en gång att orden "sjöbuss" och

”krigsbuss” var äldre benämningar på ”kamrat till sjöss” respektive ”kamrat i det militära”. Det förvånade mig. För mig är en sjöbuss en person som har stor och lång erfarenhet av sjömanskap. En person som seglat i många år och kan nästan allt om sjölivet. Gammal och ärrad helt enkelt. En krigsbuss är också en som ”som har varit med länge och kan det där…”. Frågan är då om en soldat kan kallas krigsbuss utan att ha varit i krig. Ska man vara ärrad och genomgått elddopet innan man ens kan komma på tanken att vara en krigsbuss? Jag tror nog att den gode Lars-Gunnar Andersson har misstagit sig. I dag används ju inte begreppen, men man träffar ofta på dem i äldre litteratur. Visst är det så att det handlar om någon som handgripligen har lärt sig något under lång tid. Till sjöss eller i krig. Kamrater var de nog i och för sig med många, men det var inte därför som de omtalades som sjöbuss och krigsbuss. Buss på alla språkvårdare!

Projekt Runeberg måste hyllas! (251)

Det skrivs nästan inte alls något om *Projekt Runeberg*, det stora projektet på nätet där man har digitaliserar stora mängder svensk litteratur. Det är stort i det tysta. Egentligen är det obegripligt och den enda förklaring jag kan gissa är att intresset för litteratur är begränsat och att vi som ändå uppskattar Projekt Runeberg inte bryr oss om att skriva om tjänsten. Jag är så tacksam över att jag där har tillgång till Nordiska Familjebok (Uggleupplagan). Den är en verklig tillgång och det är en stor kulturgärning att den har lagts ut på nätet. Det finns enormt mycket nyttigt där. Dessutom råkar jag veta att en av upplagorna av Encyclopedia Britannica (den elfte) finns tillgänglig på nätet i sin helhet. Den finns också att köpa som DVD-skiva. För övrigt har jag tillgång till svenska nationalencyklopedien på DVD, men i praktiken använder jag mig inte av den. Mycket finner jag på engelska, tyska och franska Wikipedia. Wikipedia är inte ett uppslagsverk utan lika många som det finns språk tillgängliga. Den som söker ska finna!

Det konträra och det kontradiktoriska… (252)

I går fick jag tillfälle att åter lägga ut texten om vikten av att känna till skillnaden mellan *konträra* och *kontradiktoriska* motsatser i olika begreppsbildningar. Det var med viss njutning jag fick tillfälle att un-

dervisa vederbörande.

Det är en av logikens mer grundläggande distinktioner och underlättar uppenbarligen tankeverksamheten. Både tankeaktiviteterna i Athen för 2 300 år sedan och i dagens värld. Jag tror att min lilla föreläsning blev rätt tydlig. Det kan ju inte vara så att man går genom hela halva livet (märkte ni betydelseglidningen…?) utan att ha klart för sig skillnaden mellan olika slag av dikotomiska enheter. Kontradiktoriska är exempelvis motsatsparen dag – natt, man – kvinna, öppen – stängd. Är det inte det ena så är det motsatsen. Konträrt är exempelvis rött – blått, öster – väster. Vad är motsatsen till rött? Är motsättningar konträra finns det alltid mer än ett alternativ. Är motsatser kontradiktoriska finns det bara två alternativ. Enkelt eller hur? Nu behöver ni inte längre vandra fram i livet utan grundläggande insikter i dikotomin.

Underslev mot tankelagarnas krav… (253)

Underslev är ett gammalt ord och tillika uttryck. Det kommer av det tyska ordet *Unterschleif*, i äldre svenskt juridiskt språk var benämningen på brotten förskingring och trolöshet mot huvudman. I finlandssvenskan används ordet fortfarande som benämning på fusk vid prov i skolorna. Men tydligen enbart rörande den formen av fusk. När det gäller sjöförsäkring används ordet för att beskriva orättmätiga handlingar av fartygets befälhavare eller besättning till nackdel och skada för redaren och rederiet (på engelska kallat *barratry*). Det handlar alltså om att en person begår någon form av trolöshet mot sin huvudman. Då kan det inte var helt fel att i filosofiska sammanhang anklaga någon för ”*underslev mot tankelagarnas krav”*. Så stod det nämligen i boken jag läste i går. En form av anklagelse mot den eller de som inte strikt upprätthåller tankelagarna i sin logiska bearbetning av verkligheten eller någon annan av tingens ordningar. Men anklaga inte mig, jag försöker bara så gott jag kan. Oftast lyckas jag hålla mig till tankelagarna, men inte alltid.

Konsten att inte känna till (254)

Det är sällan eller aldrig som man ser undersökningar av vad personer i olika ålderskategorier egentligen vet. Det är av intresse menar jag för det ger en bild av vad vårt omfattande utbildningssystem ger

för resultat. För några år sedan visade en undersökning i Storbritannien att 58 procent av tonåringarna var av uppfattningen att Sherlock Holmes varit en person som levt, medan 20 var av uppfattningen att Winston Churchill aldrig levt. Jag har läst uppgifter om att en rätt stor andel av de som lämnar high schools i USA inte har förmåga att på en världskarta peka ut Italien.

Själv gjorde jag en liten undersökning för tio år sedan. Jag frågade hundra personer på Hötorget, Stockholm, en lördag eftermiddag. Omkring 35 procent av de vuxna jag frågade kunde peka ut Dalsland på en enkel karta, de övriga kunde inte det. Det var inte någon vetenskaplig undersökning, men gav ändå en indikation. Det finns ungdomar som lämnar gymnasiet utan att känna till när Gustav II Adolf levde och inte har en aning om var Kamtjakta ligger. Så är det.

Mona Lisa och Monna Lisa (255)

Porträttet Mona Lisa (eller på italienska Monna Lisa… som betyder ”Min fru Lisa”) har alltid fascinerat män med sitt outgrundliga leende. Tavlans öden skulle bara de kunna bli en kortare bok. Den franske kungen Frans I hade målningen i sitt badrum. Napoleon hade en kortare tid målningen i sitt sovrum och det finns uppgift om att han långa stunder kunde sitta djupt försjunken framför porträttet.

Tydligen är det så att män kan bli helt betagna av hennes leende. Kvinnor tycks inte bli påverkade på samma sätt. Män har tagit sitt liv för Mona Lisas skull. År 1852 kastade sig konstnären Luc Maspero ut från fjärde våningen på ett hotell i Paris. Han lämnade ett avskedsbrev i vilket han skrivit: ”.. I åratal har jag förgäves desperat brottats med hennes leende och därför väljer jag nu att dö”. År 1910 var det en man, som var djupt förälskad i Mona Lisa, som valde att skjuta sig själv med pistol mitt framför tavlan på museet.

För en framstående psykolog borde det vara en utmaning att försöka förklara varför män (eller vissa män) attraheras av hennes leende. Det är tydligen leendet mer än hennes ansikte i stort. Män dras till leende kvinnor, kvinnor dras till allvarliga män.

Vad läser man i Ryssland i ämnet modern historia? (256)

Alexandra Popoff skrev på nätet om böcker som säljs och som inte säljs i Ryssland. I år har det kommit ett antal tillrättalagda ryska bio-

grafier över Stalin. Samtidigt är det praktiskt taget omöjligt att i Ryssland få tag i ett exemplar av Donald Rayfields omfattande arbete ”Stalin and His Hangman”. Den är översatt till ryska, men har under lång tid inte kunnat köpas i bokhandeln där. Så tycks även vara fallet med Anne Applebaums kända och uppskattade bok ”Gulag”. Den boken översattes till ett tjugotal språk och även till ryska. Men boken går alltså inte att få tag i på den ryska bokmarknaden. Medan vi läser den i väst så är den nästan omöjlig att få tag i av de som är mest berörda eller i varje fall borde vara mest berörda. Kan man tänka sig en svensk insats där med en ny upplaga på ryska? ”Gulag” borde tryckas på ryska i en billig upplaga, gärna i pocket så att det blir billigt att sända in den i Ryssland som brevförsändelse.

Jag säger som Svetlana Aleksijevitj: Vi får inte glömma. För övrigt höll hon ett bra tal i går kväll i Blå Hallen. Hoppas att det sved ordentligt hos den gamla och den nya nomenklaturan. Fortfarande står det kvar många Stalin-statyer i ryska städer. Det gäller att både minnas och att utplåna.

Soldaten som inte sköt Hitler (257)

Henry Tandey var en mycket känd brittisk soldat som utmärkte sig under första världskriget. Det finns uppgifter om att han skulle vara den mest dekorerade av alla brittiska soldater från det första kriget. Han var född 1891 och avled 1977. Redan 19 år gammal tog han värvning vid Green Howards Regiment. Det finns många dokumenterade händelser under kriget där Henry Tandey utmärkte sig som en exceptionellt duglig och modig soldat.

Den 28 september 1918 bevakade Henry Tandey ett visst terrängavsnitt och fick se en skadad tysk soldat inom skjutavstånd. Den tyske soldaten försökte ta sig tillbaka till de tyska linjerna och riktade inte ens sitt gevär mot Tandey. Denne däremot riktade sitt gevär mot tysken, som tittade mot honom. Tandey valde att inte skjuta utan sänkte sitt gevär som ett tecken på att han inte avsåg att skjuta. Den tyska soldaten såg detta och nickade tacksamt mot Henry Tandey.

Efter kriget påstods det att den tyska soldat som inte sköts var Adolf Hitler. Uppgiften har förstås starkt ifrågasatts som en vandringsmyt. Långt senare målades det en tavla av episoden. År 1937 uppmärksammades Hitler, av Dr Otto Schwen som ingick i hans stab, på tavlan. Under lång tid hade berättelsen florerat. Ett fotografi

av målningen överlämnades till Hitler och hans adjutant skrev ett brev i vilken Hitler tackade för presenten. Hitler hade också ett tidningsklipp från 1918 i vilket fanns ett foto av Henry Tandey och man tror att Hitler redan då hade identifierat den brittiska soldat som inte sköt honom.

När Chamberlain 1938 besökte Hitler i Berghof, för de förhandlingar som ledde till Münchenöverenskommelsen, fick han se fotografiet av målningen. Hitler förklarade då att ”mannen var så nära att döda mig att jag tänkte att jag aldrig mer skulle återvända till Tyskland. Ödet räddade mig från den djävulskt välriktade elden från de engelska pojkar som siktade mot oss.” Enligt berättelsen ska Hitler, som kände till Tandeys namn, ha bett Chamberlain att framföra sitt tack till Tandey. Chamberlain lovade att framföra hälsningen, vilket han gjorde genom att personligen försöka ringa till Tandey för att framföra hälsningen. Dock lyckades han inte få kontakt med Tandey utan endast med en nioårig pojke, William Whateley, som var en släkting till Tandeys hustru och som befann sig bostaden. Henry Tandey var inte hemma eftersom han vid den tiden arbetade på Triumph Motor Company. Hälsningen från Hitler blev därför aldrig framförd. Uppenbarligen ringde inte Chamberlain igen.

Sedan kom kriget och Mr. Hitler ogillades. De brittiska tidningarna slutade att tilltala honom ”Mr Hitler” i tidningstexterna först då bombningen av London inleddes. Därefter var han bara ”Hitler”. Då hade Chamberlain blivit utbytt mot Churchill, vilken inte hade någon hälsning att framföra.

Ska vi tro på berättelsen? Det var kanske så att Hitler själv bekräftade den genom att ha det där fotografiet. Blev han skadad den där dagen just på den där platsen? Man kan kanske tro på berättelsen lika väl som man inte ska tro på den. Kanske var vicekorpral Hitler lite fantasifull själv. Storbritanniens mest dekorerade menige soldag sköt inte Hitler? Som vi känner den senare historien borde han ha tryckt på avtryckaren.

Ni vet väl också att Hitler gick klädd i sin gamla soldatkappa i många år efter kriget. Läser man om Hitler så får man uppfattningen att han helt tappade fotfästet efter kriget och levde ett rent bohemliv. Det var nog så att han på något märkligt sätt längtade tillbaka till fronttjänsten. Han fick järnkorset och bar som bekant gärna utmärkelsen. Han tilldelades järnkorset av andra klassen redan 1914 och järnkorset av först klassen 1918, en hedersbetygelse som mycket säl-

lan gavs till en *Gefreiter* (motsvarande vicekorpral). Det var löjtnant *Hugo Gutman* som var Hitlers närmaste chef under en stor del av år 1918. Det var Gutman som föreslog att Hitler skulle få järnkorset av första klass. Det var Gutmans vällovande rekommendation som gjorde att vicekorpralen Hitler fick järnkorset av första klassen. Gutman var jude. Verkligheten överträffar sig själv.

Sinistra infamiteter (258)

Om jag bjuder till kan jag vara både infam och sinister. Dessutom en person som har ovanan att ställa frågor rörande sådant som han redan har en viss uppfattning om. Det är en form av nyfikenhet som kan reta omgivningen.

Exempel: Jag frågade en god vän om han har läst Stieg Larsson trilogi och vad han i så fall tycker om den. Jag avslöjar alltså inte vid frågans ställande att jag har läst de tre skräpböckerna utan låter honom tills vidare leva i ovisshet. Han svarar: Ja, jag har läst alla tre böckerna och tycker att de var jättebra! Nu får jag chansen att ripostera, vilket jag gör med den äkta lustmördares obegränsade lust. Jag säger med tydlig diktion: Jag har också läst dem och det är rena rama skräpet! (ordet skit använder jag högst en gång per år…). Jag känner att jag knycklat till honom ganska rejält. Jag känner att jag har ett behövligt övertag eftersom jag konsumerar böcker och han läser högst tre per år. Det är klart att jag därvid är infam, men den som känner mig närmare vet att jag är en vek själ som hjälpligt underhålls av ett varmt hjärta.

Antik minnesteknik och Lars Gustafsson (259)

Lars Gustafsson skrev för en del år sedan en memoarbok med sporadiska minnen från olika tider och miljöer. Han kallade det för vertikala memoarer och bokens titel var ”Ett minnespalats”. Den inledande berättelsen innehåller hans funderingar om antika memoreringstekniker. Det är från den tiden vi har sådana uttryckt som ”i första rummet” och ”i andra rummet”. Man lärde nämligen ut att det är mycket lättare att minnas något om man i sina tankar konstruerar ett hus med trädgård, portar och olika rum. Vad som tankemässigt placeras i första rummet kan man sedan återkalla i minnet om man i sina tankar beger sig dit. För att det verkligen ska sätta sig i minnet ska

man placera något riktigt groteskt eller absurt i rummet. Man behåller det för sig själv och det är som sagt bara en konstruktion för minnet. Lars Gustafsson berättar ingående om det och man får uppfattningen att han själv praktiserar tekniken med framgång. För övrigt är Lars Gustafsson, som själv understundom kallar sig för ”herr Gustafsson”, alltid läsvärd. Läs herr Gustafsson och bli lite klokare.

Filosofernas Barbara och jag (260)

Läser man systematiskt filosofi tillräckligt länge så tillägnar man sig en terminologi och mer än så. Man tvingas att handgripligen bestämma sig för hur vardagliga ord ska och kan användas inom denna vetenskap. Filosofi handlar till stora delar om användning av språkliga satser. Sanna eller falska satser. Bland fackfilosofer (dit jag inte hör) utvecklas även en form av ”kortform” som nog har två funktioner. Dels för att kortformerna (specialuttrycken) klargör att man ”tillhör den inre kretsen” och alltså inte finns bland de som bara har snuddat vid vissa filosofiska begrepp. Sådana finns ju ute i vardagslivet också. Exempelvis begreppet ”existens” och ”varat”. Dels har kortformerna också funktionen att vara just en kortform. Dessutom kan det vara så att det lättar upp den dova stämningen en del om man man använder sig av lite kärvänliga beteckningar.

Inom formallogiken är den enklaste sats: ”Om p alltså q”. Den satsen kallas mellan fackfilosofier för MP, vilket står för ”Modus ponens”. En annan enkel sats kallas för MT, vilket står för ”Modus Tollens”. Jag tänker inte förklara skillnaden här. En annan s.k. syllogism kallas för ”Barbara” och ytterligare en annan för ”Celerent”. Namnet har använts sedan medeltiden och har sin förklaring i antalet ”a” i namnet Barbara, vilket hänger ihop med den minnesteknik (mnemonic) som användes. Syllogismen skrevs också: ”AAA-1”

Andra namn som har använts (och används?) för att man lättare ska kunna komma ihåg olika syllogismer: Barbara, Celarent, Darii, Ferioque, Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Ditamis, Datisi, Felapton, Bocardo, Ferison, Bramantip, Camenes, Dimaris, Fesapo, Fresison.

Varför inte kalla hunden för Festino eller Baroco? Visst är det vackra namn som filosoferna har tillägnat logikens syllogismer?

Kvinnor vill bli författare… men inte män (261)

Husorganet DN redovisade för en tid resultatet av en undersökning av vad män och kvinnor helst skulle vilja vara om de skulle byta yrken (eller verksamheter) Deras alternativ rangordnades. Det är skillnad mellan män och kvinnors preferenser. Båda vill helst vara ”VD”. Lite märkligt, men har väl förklaringen i att det finns en massa pengar där att hämta. Vad vill de bli annars? Kvinnor sätter ”författare” på fjärde plats i rangordningen. Hos män återfinns inte ”författare” alls bland de tio första valen. En signifikant och intressant skillnad alltså. Varför? Har kvinnor själva ett behov av att uttrycka sig i skriftlig form? Eller beror det på att kvinnor läser mera och därför dras till den skrivande verksamheten? Är det rätt som författaren Christina Herrström har sagt: Man blir intelligentare av att skriva. Att formulera sig kräver viss ansträngning, men kan samtidigt vara en ren njutning. Det vet jag.

Theodor Kallifatides är ett mysterium (262)

Nyligen läste jag Theodor Kallifatides bok ”Lustans herre”, som kom för många år sedan. Den har en rytm och ett språk som är helt fantastisk. Det är ett mysterium hur en person som kom till vårt land i vuxen ålder (27 år) och sedan kunde tillägna sig svenska språket på det sätt som Theodor Kallifatides har gjort. Det är ett stort mysterium. Han väver sin berättelse i en svensk språkdräkt som knappas någon annan kan göra. Det är fullständigt unikt. Jag har läst honom tidigare och alltid känt vibrationerna i hans språk. Theodor Kallifatides är greken som språkligt blev mer svensk än nästan alla svenskar, men som ändå alltid är grek.

Var Strindberg verkligen kvinnohatare? (263)

Var Strindberg en kvinnohatare? Han stod bara ut i fyra år med Siri von Essen. Eller var det hon som inte stod ut med honom? En dåre skrev sitt försvarstal. Han sa att han inte kunde ”ha det lustigt utan kvinnor”. Äktenskapet med Frida Uhl varade också bara i fyra år. När han sedan gifte sig med Harriet Bosse blev det stormigt och även det äktenskapet upplöstes formellt efter drygt tre år. Enligt en

källa bråkade de redan på morgonen efter bröllopsnatten. Men kvinnohatare? I så fall på ett komplicerat och tämligen inkonsekvent sätt. Han pläderade för kvinnlig rösträtt. Det förhållandet att hans egna äktenskap misslyckades kan ju inte rimligen tas till stöd för uppfattningen att han hyste agg mot hela kvinnosläktet. Han skildrar fröken Julie på ett sätt som knappast en kvinnohatare kan göra. Rabulisten och skriftställaren vacklade nog i sin kvinnouppfattning och lät i stället idéerna fritt virvla runt likt en mindre tromb.

Klockan var värd 14 dollar (264)

Man ska inte syna eller värdera de gåvor man får. Det gäller också julklappar. Man ska vara tacksam och tänka på att givaren var uppfylld av goda tankar när gåvan inköptes och när den överlämnades. Det är viljan som räknas.

När sovjetiska partichefen Nikita Chrustjov 1959 var på sitt första och enda statsbesök i USA besökte han även en fabrik i Pennsylvania. Det var naturligtvis stort pådrag med pressen. När Chrustjov och hans följe gick runt där på fabriken skulle de få träffa en del av arbetarna. En av dessa gav honom då en cigarr (Nikita rökte inte…). Det finns uppgift om att arbetaren ropade något på ryska till Chrustjov. Denne var på ett sprudlande humör och tog glatt emot den lilla symboliska presenten. Som en gengåva tog han av sig sitt eget armbandsur och gav det till arbetaren. Chrustjov ska ha sagt ”God bless you” på ryska. Detta uppmärksammandes enormt av TV och pressen. Dagen efter gick Kenneth Jackey, som fått uret, till en urmakare för att få det värderat med tanke på försäkringsvärdet. Detta utan att säga att han fått det i present av Chrustjov. Urmakarens svar var: 14 dollar eller något sådant. Pressen frågade ryssar i Chrustjovs sällskap vad uret kunde vara värt och fick till svar: mellan 25 och 40 dollar. Kenneth Jackey blev kändis på händelsen och ställde sedan gärna upp på intervjuer och visade upp klockan.

I sina memoarer skriver Chrustjov om episoden. Han berättar att arbetaren klappade honom vänligt på axeln och att han själv gjorde detsamma med mannen. Denne överräckte då en cigarr och Chrustjov överlämnade spontant som gengåva sitt armbandsur. Han skriver i sin bok: ”Det var inte ett guldur, men det var ett bra armbandsur”.

Jag har inte kunnat få reda på vad som hände med armbandsuret.

Kenneth Jackey avled 1999 i en ålder av 84 år. Var finns uret i dag?

Nu kan tydligen kommunistledare ha olika inställning till armbandsur. När Castros revolutionärer grep makten på Kuba 1959 spreds det ett antal foton som var tagna i Cienfuegos där han talat till en folksamling. Av foton ser man tydligt att han på vänster arm bär två Rolex-ur. Det ena uret var en ”Rolex Submariner” och det andra en ”GMT-Master”. Värda betydligt mer än 14 dollar. Rolex har använt fotona i sin reklam då man velat förmedla bilden av att ”män som styr världen bär Rolex”.

Foreign accent syndrome (265)

Det finns ett hundratal dokumenterade fall av *”foreign accent syndrome”*, som innebär att en person helt plötsligt markant ändrar accent. Det är ofta efter en stroke, men även andra händelser kan utlösa omkastningen till en annan accent. Ganska ofta rör det sig om att modersmålet blir markant påverkat av ett språk som personen har studerat eller levt med på något sätt. En engelsk kvinna, som läst en del franska, fick en stroke och började omedelbart därefter tala engelska med en markant fransk brytning. Hon kunde inte komma ifrån det. Hennes familj och hennes femårige son hade väldigt svårt att komma över det och sonen hade till och med svårt att förstå henne. Även flera år senare talade hon engelska med en tydlig fransk accent.

Hemska tanke, tänk om man får ett slag i skallen och vaknar upp och talar engelska eller norska eller tyska…

En känd bok som inte finns… (266)

Jo, jag tycker mig ha god överblick över den mera allmänna filosofiska litteraturen på svenska. Jag gör mina jämförelser med hur det ser ut i Norge. Det är nämligen så att Norge är en ledande nation när det gäller bred filosofi. Varför? Jo, därför att det fortfarande är obligatoriskt att läsa 2/3 termin filosofi på universiteten och högskolorna (på många utbildningar i varje fall). Därför har de flesta studenter i Norge ”tvingats” att läsa förhållandevis mycket filosofi och därför ges det ut många bra översiktliga introducerande läroböcker på detta område. Så dock inte i vårt land. Här finns det elementära (superelementära) läroböcker för gymnasiet och sedan några få för grundkur-

serna på universiteten. Det är stor skillnad helt enkelt. Professor Anfinn Stigen i Norge skrev för 30 år sedan den stora läroboken ”*Tenkningens historie”*, som nu har kommit ut i 20 upplagor och är en form av standardverk på norska. Men den är närmast okänd i Sverige. Den används inte som kurslitteratur och den finns inte översatt. Behöver man översätta norska böcker? Egentligen skulle man inte behöva det. Men varför finns den inte översatt? Jag skulle kunna peka på i varje fall en bok i filosofi som givits ut på ett av våra stora förlag under förra året som inte borde ha givits ut. Är det inte märkligt att en bok som är riktigt stor i Norge är helt okänd i Sverige?

Landets första trafikljus stod just här (267)

Stockholms första rödljus i trafiken monterades upp i januari 1925 i korsningen Kungsgatan – Vasagatan. Det var också landets första trafikljus. Anläggningen, som bestod av 4 elektriska 2-skenslyktor (rött och grönt), styrdes av en polisman i gatukorsningen. Själva lyktorna var monterade i gatuhörnen på 4 meter höga stolpar. Anläggningen hade framexperimenterats av AGA. Själv tycker jag att gatukontoret ska sätta upp en skylt på den trafikljusstople som i dag står närmast den plats där det första trafikljuset stod. På engelska. Det är ju trafikhistoria helt enkelt. Det borde dessutom vara möjligt att ta reda på vem som var först i landet att köra mot rött ljus. Någon måste det ju ha varit. Min gissning är att det var en yngre man.

Jag tycker att vi ska satsa på små skyltar här och där för att påminna om vad som har hänt just där. En sådan ”skylt” är plattan på trottoaren på Sveavägen där Palme sköts. En annan är skylten på husväggen i Gamla stan som förklarar att där bodde Descartes kort före sin död 1650. Det finns ett minnesmärke på Långholmen på den plats där JAS-planet slog ned vid haveriet. Men var finns skylten som talar om var raketosten tillverkades på Södermalm? Var finns skylten som talar om i vilket hus Per-Albin Hansson bodde? Det litterära Stockholm har sina fina skyltar, men var finns skyltarna för det verkliga Stockholm?

En del av oss behöver långa bad och långduschar (268)

Forskaren John Bargh vid Yale har bedrivit studier i sambandet mellan personlighetsdrag och tendensen att ta långa varma bad och långa

duschar. Han menar att det finns ett samband. Personer som lever ensamma och i viss mån social isolering tar längre bad (duschar) än andra. Detta för att baden ger dem en förhöjd känsla av värme och närhet, som de saknar. John Bargh menar det finns en viss möjlighet att substituera brist på social värme och närhet med fysisk värme. Våra hjärnor gör inte en klar åtskillnad mellan de två olika formerna av värme. Vetenskaplig signifikans? Det har jag inte en aning om, men tanken är på något sätt intressant. Forskaren betonar just ”långa bad” och inte alls hur ofta personerna badar/duschar. Vad är då ett långt bad, ett normalt långt bad och ett kort bad?

Det är känt att högreståndspersoner i Rom gärna badade ofta och länge. Under 300-talet fanns det i Rom elva kejserliga badhus, 856 mindre badhus, femton monumentala fontäner, några vattenparker och bassänger och ungefär 1 300 kvartersfontäner. Elva akvedukter försåg anläggningarna med ett konstant flöde av sötvatten, och spillet spolade miltals med kloaksträckor på väg mot Tibern. Man kan utan överdrift säga att den styrande klassen i Rom ständigt badade och att makten utövades från dessa badhus (termer). Men var det varma bad? Många bassänger hade varmt vatten och uppvärmningsanordningarna var avancerade. Sommartid det var nog fråga om svalkande bad i det varma klimatet i Rom. Det togs i allmänhet ut en avgift för att bada. Kvinnor betalade dubbel så hög avgift som män. Barn och slavar badade gratis. Varför kvinnor betalade dubbel avgift har forskningen aldrig kunnat presentera någon förklaring till. Kan det vara så att de stannade dubbelt så länge på badinrättningen som männen?

Att leva utan speglar (269)

Det ska sitta speglar på varje bil. En på vardera sidan och en inne vid förarplatsen. Så säger tydligen reglerna. Speglarna har en central roll i vår sociala och tekniska värld. Vi får inte köra en bil utan speglar och vi tittar oss varje morgon i en spegel (är vi tvingade att göra det?). Vi tänker knappt på hur centrala speglarna är i våra liv. Om man ger olika föremål till schimpanser är det alltid speglar som är de mest intressanta som de kan få att leka med. Bland djur är det bara schimpanser, som vet att spegeln visar en bild av dem själva. De älskar att titta på sig själva i speglarna. Först när människans barn är omkring ett halvt år gamla kan de känna igen sig själva i en spe-

gel. Moderna stridsflygplan som kostar 300 milj kr att tillverka har en hel uppsättning speglar vid förarplatsen. I en franska alpby, som ligger i skugga från solen, finns det stora speglar uppsatta på en bergvägg för att spegla solljus ned mot husen. En avancerad konstruktion av över 360 speglar i kupolen på riksdagshuset i Berlin speglar ned dagsljuset i plenisalen under kupolen. Speglarna är kopplade till ett datorsystem som via 24 olika mätpunkter ställer in dem olika beroende på klockslag och årstid.

Men trots att spegeln är så central i vår tillvaro glömmer vi bort att det fanns en tid utan speglar. Visserligen har man funnit många fynd av speglar gjorda av obsid (vulkaniskt glas) i Mindre Asien, som är så gamla som 6000 f. Kr. Det finns många fynd av speglar av polerad koppar eller brons både i Europa, men framför allt i Kina. Folk speglade sig säkert också i stillastående vatten i mörka brunnar. Men i praktiken, när det gäller de breda folklagren, blev speglar mera vanliga först på 1700-talet. De var då mycket dyra och blev överkomliga för fattiga människor först på 1800-talet. Vanligt fattigt folk hade inte tillgång till speglar på 1500-talet och 1600-talet. Inte tidigare heller. Det betyder att en torpare i Hälsingland på 1600-talet aldrig hade sett sitt eget ansikte. En piga i Skåne visste inte mer om sitt utseende än vad hennes familj och när vänner kunde och ville berätta. Den som hade ett stort födelsemärke på kinden hade aldrig sett det, men troligen hört talas om märket. En bondfru i Dalarna visste inte hur hennes näsa eller öron såg ut. Man kan väl gissa att en hel del vårtor var kända till struktur, men ej till utseende.

Det är intressant att fundera en del kring vad denna brist på visuell kunskap om det egna ansiktet hade för betydelse för självbilden. Självklart måste den ha varit annorlunda än vår självbild, vi som tittar på oss själva varje morgon i badrummet och hittar nya rynkor. Hur var reaktionen under 1700-talet när en äldre person för första gången i sitt liv fick se sig själv i en spegel? Hur var reaktionen när den vite mannen visade upp en spegel för första gången för naturfolk på Nya Guinea?

Flyktingar från Syrien (270)

Vilka är de som flyr till vårt land? Det görs antaganden och det spekuleras en hel del. Men jag saknar någon form av överblickande utredning. Flera utredningar faktiskt. Kan det vara så svårt att intervjua

1 000 slumpvis utvalda flyktingar med ett hyggligt batteri med frågor? Vetenskapligt ska det vara, men precisionen behöver ju inte vara den högsta. Det gäller att få överblick innan man får inblick. DN presenterade i går en undersökning som UNHCR gjort av syriska flyktingar. Man hade intervjuat 1 245 flyktingar mellan april och september. Det framgick att det är högutbildade personer som flyr. Hela 86 procent av flyktingarna har högre utbildning eller universitetsutbildning. Närmare hälften av dessa har en examen från universitet. Omkring 16 procent säger att de höll på med sina studier när de tvingades fly. Andra som flytt är ingenjörer, arkitekter, elektriker, rörmokare, läkare och apotekare. Den bild som studien ger är att det rör sig om högt kvalificerade syrier som flyr. Runt 58 procent uppger att de avser att få med sina familjer till det land där de lyckas få politisk asyl.

Det som förvånar mig är att DN uppger att det här är den enda studie som har gjorts. Det gäller uppenbarligen flyktingar som kommer från Syrien via Turkiet till Grekland. Men finns det inte några svenska kartläggningar? Rimligen måste det väl finnas ett intresse för Sverige att få en överblick över vilka kategorier som söker asyl och om de kommer från vissa regioner. Det kan ju mycket väl tänkas att det som kom fram i UNHCR:s undersökning (dessutom gjord för ett halvt år sedan) inte återspeglar sammansättningen av flyktingströmmen till Sverige. Finns det verkligen inte några helt aktuella utredningar? Eller finns det utredningar som journalisterna inte får del av?

Anthony Beevor och andra världskriget (271)

Anthony Beevor är en framgångsrik brittisk författare. Hans böcker har sålt i mycket stora upplagor. Beevors böcker ”*Stalingrad”* och ”*Berlin. Slutstriden 1945”* har översatts till 30 språk. År 2012 kom hans 1000-sidiga verket ”*Andra världskriget”* ut på svenska. Senare kom hans bok ”*Ardennerna 1944. Hitlers sista offensiv”*. Jag har läst några av hans böcker. De är spännande och välskrivna. Men har han förståelse för det säkerhetspolitiska och det strategiska? Jag litar inte på hans strategiska blick och bedömningar. Han skriver mycket lite om underhåll och underrättelseinhämtning. Svårt har han även att utvärdera materielen. Begreppet stridsvärde tycks inte vara bekant för honom. Jag tvivlar på att han har läst sin Clausewitz.

Det finns helt enkelt betydligt bättre skildringar om andra världskriget att tillgå om man vill veta hur det var och varför. En sådan är John Ellis: ”Brute Force: Allied Strategy and Tactics in the Second World War”. I den boken uppmärksammar författaren det förhållandet att västmakternas framgång i kriget i praktiken berodde på den snabba, effektiva och omfattande omställningen av den amerikanska industrin till tillverkning av krigsmateriel. (Visste ni att all tillverkning av väckarklockor upphörde i USA 1942, men tilläts påbörjas igen 1944 när folk började bli utan väckarklockor och kom för sent till jobbet?).

John Ellis är kritisk mot Bomber-Harris ”area bombning” av Tyskland och Montgomerys enorma försiktighet med den egna personalen. Tyskland knäcktes helt enkelt av att Sovjet slaktade sina egna soldater och att den amerikanska industrin exceptionellt snabbt lyckades ställas om till krigsproduktion. USA levererade stora mängder materiel till Sovjet. Förutom 18 700 flygplan levererade (lend-lease) USA 400 000 lastbilar, 12 000 stridsvagnar och andra stridsfordon, 32 000 motorcyklar, 13 000 lok och tågvagnar, 8 000 lv-pjäser, 135 000 automatgevär, 300 000 ton sprängämne, 40 000 truppradio, 400 radaranläggningar och – märk väl – 400 000 verkstadsmaskiner för att bearbeta metall. Dessutom stora mängder mat, metaller, olja, kemikalier. Sammanfattningsvis: USA betalade och Sovjet lät sina söner och döttrar dö på slagfälten. Sovjet förlorade 10,6 milj. man och USA förlorade 407 000. Invasionen i Normandie var inte av avgörande betydelse. Det handlade mest om att förhindra att Sovjet lade under sig hela Tyskland och Frankrike. I dag sägs det knappast ett ord om den uppdelning av roller som Sovjet och USA tog på sig.. I dag skrivs det nästan inte något alls om den omfattande amerikanska hjälpen till Sovjet i de ryska läroböckerna, vilket är både märkligt och signifikant.

Anthony Beevor framställs i förlagsreklamen som officeren som framgångsrikt började skriva böcker om andra världskriget. No way. Visserligen är han utbildad vid Sandhurst och tjänstgjort som fänrik och löjtnant i brittiska Rhenarmén. Totalt tillbringande han fyra år i uniform. Det är allt och det är inte mycket. Det beklagliga är att de som har insikter och överblick sällan har förmåga och vilja att skriva. Det gäller därför att med omsorg finna rätt böcker om man söker något annat än lite kittlande faktaunderhållning.

Sjörövare rövade bort många islänningar (272)

Tidigt på morgonen den 17 juli 1627 red en ensam köpman över *Hemön*, den bebodda ön av Västmannaöarna 7 km söder om själva Island. Till sin förfäran såg han tre främmande skepp ligga för ankar ett stycke från land och stora roddbåtar fyllda med beväpnade män som långsamt men obevekligt närmade sig land. Några öbor som hade egna vapen kom till köpmannens undsättning, men när de såg piraterna stiga i land greps de alla av panik och flydde för sina liv. Men alla togs till fånga och många mördades genom att stängas in i ett hus som antändes. Alla män som gjorde motstånd dödades. Fångarna fördes till Alger och såldes där som slavar. Bland fångarna fanns många kvinnor, bland annat en havande kvinna som födde sitt barn ombord på ett av sjörövarfartygen. Sjörövarstaten krävde lösen för att släppa slavarna. Det tog islänningarna över tio år att få ihop en lösensumma. Av 380 bortrövade islänningar kom bara 64 tillbaka till sitt hemland. En av dessa nedtecknade så småningom sina upplevelser. Ända in på 1800-talet höll man vakt på Hemön för att upptäcka nya piratangrepp.

Sackaderande ögonrörelser… (273)

Det kallas så. Sackaderande ögonrörelse. Rörelsen då ögat går från att fixera ett område till ett annat område (ej punkt). Det tar i allmänhet ca. 30 millisekunder och under den tiden kan man inte ta in någon som helst information. Minskar man antalet ögonrörelser vid läsning ökar man samtidigt fixeringstiden och därmed tiden för informationsinhämtning. Flackande blick kan alltså vara informationshämmande och det gäller även förmågan att ta till sig information från området omedelbart vid sidan om den skarpa sektorn. En människas öga kan nämligen bara med skärpa ta emot ca. 2 grader av synfältet. Men det är möjligt att träna upp så att man kan ta emot information inom ytterligare 2 – 3 grader. Att se det som inte är helt skarpt kan vara betydelsefullt i trafiken, för piloten i flygplanet och även för den som ser en intressant film. See? Varför jag kan det här? Svaret är: Flyg.

Enkannerligen… rädda ordet! (274)

Etymologin ger förklaring och stärker många gånger användaren i ryggen. Själv vördar jag ordet enkannerligen som en liten späd förgätmigej. Ordet håller på att försvinna. Jag har fått det från min mormor. Hon använde det hur naturligt som helst. Det är ett gammalt fornsvenskt ord som nog tidigare hade formen ”enkannelika” och finns i isländskan ”einkanliga” och närmast kan ges förklaringen ”det där särskilda som bör utväljas eller uppmärksammas” (eller något som man har skäl att lära känna närmare). Ordet einkanna betydde ”utvälja” och ordledet ”einn” betydde helt enkelt (!) ”den ensamma” och ”kanna” betydde ”lära känna”. Alltså betyder det ”det där särskilda eller enskilda som man bör uppmärksamma och lära känna”. Ett utmärkt ord som vi bör ta till oss och använda. Ord är som väl ingångna skor. De blir skönare ju mer de används. Enkannerligen gäller detta ordet ”enkannerligen”.

Får man placera ut GPS-trackers hur som helst? (275)

Tänk dig att du av någon anledning kryper in under din bil och hittar en liten, liten elektronisk dosa som är fastlimmad där. Liten som en liten tändsticksask. Du pillar loss den och visar den för någon som kan sådant där och personen upplyser att det är en GPS-tracker som intermittent sänder sin position till ett GSM-nummer. Detta med stor noggrannhet. Du vet inte vem som har placerat den där. Men du får klart för dig att någon eller några under flera veckor kunnat följa bilens rörelser med stor noggrannhet. Du funderar på om det kan vara polisen eller om det är den där nyfikne grannen som nog gärna vill veta vart du åker. Men du kommer inte på vem det kan vara. Du hör med en elektronikbutik och de säger att GPS-trackern kostar ca. 2000 kr och att det inte går att få fram uppgift om till vilket mobilnummer den sänder. Skulle du känna dig orolig eller kränkt? Eller skulle du bara kasta bort den och skratta åt det hela? Är det frågan om ofredande? Kan du ta hand om tingesten trots att den tillhör någon annan? Står det ”tillhör RPS” på den så kanske du inte vill lämna tillbaka den.

Hade Hitler kunnat komma till makten om internet funnits? (276)

Man kan fråga sig om Hitler kunnat komma till makten om internet funnits redan då. Hade han? Vid maktövertagandet år 1933 tilltvingade han sig omgående en total kontroll över tidningar och radio. Andra informationskanaler fanns faktiskt inte då – annat än brevskrivande, personliga kontakter och möjligen även ”sammankomster”. En del lyssnade på utländsk radio och läste utländska tidningar. Men det var synnerligen svårt för den som ville protestera mot den politiska utvecklingen att komma ut med sina åsikter. Det var svårt att organisera motstånd och kampgrupper. Min gissning är att det hade varit svårt, kanske omöjligt, för nazisterna att ta makten om det funnits en väletablerad opposition som haft en informationskanal av den kraft och räckvidd som internet har. Ett intressant perspektiv i en tid då Putin gör allt för att kontrollera och utvidga den makt som han har. För en diktator är kontrollen över media det viktigaste av allt. Men vi kan notera att kommunistregimen i Kina synes sitta säker och att Lukasjenko håller sig kvar trots att det i dag finns internet.

Konsten att meditera på tunnelbanan… (277)

Jo, jag sjunker ibland in i mig själv och tillåter mig en liten minimeditation på tunnelbanan. Helt avslappnad och med slutna ögon. Munnen dock stängd. Det kan räcka med fem minuter för att nå en viss kontakt med det egna inre (det slumrar något därinne). Sedan kan man göra så att man öppnar en liten springa mellan ögonlocken och kollar vad medpassagerarna gör. Utan att de själva ser att man ser. Svaret är: De tittar med viss förvåning på den som mediterar (meditanten på nederländska, vilket inte är ett ord för att ange ett visst slag av subjekt). Det är alltför få som mediterar på tunnelbanan. Min rekommendation är: Tillåt dig en liten meditation då och då. Även själen måste knådas och smekas ibland.

Finns det ett oändligt antal primtalstvillingar?(278)

En matematiker i USA har i åratal inte kunnat avstå från att tänka kring frågan om det kan vara så att antalet *primtalstvillingar* är oändligt. Primtalstvillingar är två udda tal vilka följer direkt efter varandra och där båda är primtal. Den övergripande vetenskapliga frågan är förstås om det med deduktiva metoder går att visa förekomsten av oändligt antal. Oändligheten är ju i sig ett matematiskt begrepp och därmed ett deduktivt begrepp (axiomatiskt). Då borde det ju inte gå att med empiriska metoder visa det som alltid kräver deduktiv bevisning. Sedan kan man ju alltid fråga sig varför man behöver veta om antalet primtalstvillingar är oändligt eller inte. Men någon har sagt att den dag som inte någon längre bryr sig om att, utan att ha ett uttalat praktiskt syfte, fundera över antalet möjliga primtal så är det slut med vår kultur. Det är nyfikenheten i sig det handlar om.

Det var senast 2007 som någon lyckades visa på de för närvarande högsta primtalstvillingarna. Varför funderar jag nu på det här? Det är därför att jag är intresserad av omfattningen av den värld som utgörs av deducerade entiteter och dessas samband med axiomatiska uttryck. Empiri tar dessutom rätt mycket tid att ägna sig åt.

Är klimatavtalet rättsligt bindande för USA? (279)

Klimatavtalet är i hamn och alla delegater måste nu åka hem och jobba för att uppfylla avtalet. Kan det vara så enkelt? Det talas om avtal på svenska och agreement på engelska, men även begreppet *resolution* används. Frågan är om det är ett avtal med rättsligt bindande verkan för alla deltagande stater. *John Bolton*, som tidigare varit USA:s FN-ambassadör, skriver i dag i Los Angeles Times, tillsammans med en professor i international law, att det råder tveksamheter om avtalets bindande verkan för USA. Frågan är om det är ett avtal med det som inom folkrätten betecknas om ”*binding legal force”*. Det är nämligen så att USA:s president inte har makt att ingå internationella avtal i form av treaty. Han har inte vad man kallar *treaty making power*. Eller ännu mera exakt. Han kan ingå avtal, men dessa blir inte bindande för staten förrän kongressen har godkänt (ratifice-

rat avtalet med 2/3 av rösterna.) Det där är ett problem för den amerikanske presidenten eftersom president Hollande i november sa att ”om det inte är rättsligt bindande är det inte något avtal”. Förra månaden sade Kerry att det ”definitively not going to be a treaty.” När det då blev frågetecken kring det hela kände State Department behov av att gå ut med förtydligande: “The U.S. is pressing for an agreement that contains both legally binding and non-legally binding provisions.”

USA har ingått omkring 1 100 treaties i sin historia. Nu är det så att presidenten kan ingå något som benämnes *executive agreements* – totalt 18 500 i landets historia, varav 17 300 sedan 1939. Detta är dock något annat än treaties. Executive agreements (presidentiella överenskommelser) anses gälla under presidenttiden och kan upphävas av efterkommande presidenter. En treaty kan inte upphävas ensidigt. Ett executive agreement får dessutom endast reglera något som ligger inom ramen för presidentens exekutiva makt och får inte inskränka statens suveränitet. Vi här i Europa har en tendens att ha en överdriven uppfattning om den amerikanske presidentens makt. Kongressen har mycket stor makt. USA har ju inte parlamentarism och makten delas mellan den lagstiftande, den exekutiva och den dömande makten. Egentligen helt annorlunda än i länder med parlamentariskt styrelseskick. Den politiska situationen kan bli helt låst om presidenten inte har stöd i Kongressen.

John Boltons slutsats i den intressanta artikeln i dag är att USA:s anslutning till klimatavtalet endast blir ett rättsligt bindande avtal om kongressen röstar för det med 2/3 majoritet. Det är osäkert om det kan bli så eftersom Obama har lågt förtroende i kongressen i utrikespolitiska frågor. Det blir helt enkelt svårt för honom att få med sig kongressen.

Svärd, sabel, värja, florett, rapir, huggare… (280)

Själv har jag fäktats en del. Skolflorett. Jag fascineras av att i litteraturen få ta del av den förvirring som gäller kring benämningen av olika blanka vapen. Exempelvis svårigheterna att klargöra skillnaden mellan huggvapen och stickvapen. Inom fäktkonsten (det är en konst) är det karaktärsskillnad mellan de som fäktar sabel och de som fäktar värja. Väsensskild skillnad. I dueller var det avgörande vilket vapen som valdes. En värjfäktare klarar inte av att fäktas med

en sabelfäktare. Knappast det omvända heller. Rörelsemönstret sitter hårt förankrat i ryggraden. Sitter i det autonoma nervsystemet så att säga. Numera fäktar jag endast med pennan och genom dansande fingertoppar på tangentbordet. Några svärdfäktare finns det inte förutom kanske någon sommartjänstgörande riddare på något riddarspel. Eller någon övervintrande samuraj i Japan.

Svensk fånge får välja ljus eller mörker… (281)

Som advokat får man höra en del från personer som sitter intagna på anstalter. Det är deras berättelser visserligen, men jag har svårt att tro att de medvetet talar osanning eller överdriver.

På en av landets kriminalvårdsanstalter gäller följande regel för den som är isolerad (hålls i avskildhet som det heter på kriminalvårdens eget språk). Personen får ligga på en madrass på golvet och har endast en taklampa i rummet. Ingen radio och ingen tv. Bara en väggfast toalett. Vill personen läsa så är det taklampan som fungerar som belysning. Det finns inte någon stol och inte något bord. Kl. 1845 frågar personalen om han vill ha lampan tänd eller inte. Han kan inte själv tända eller släcka. Väljer han att ha den tänd så blir den tänd hela natten. Vill han inte ha den tänd så är det helt mörkt i cellen efter 1845 fram till morgonen. Kan detta vara acceptabelt under ett fängelsestraff som ska en rehabiliterande funktion? Det finns intagna som suttit isolerade i flera år sammanlagt (inte sammanhängande).

Dansk kung hittades död på en parkbänk (282)

Fredrik VIII var dansk kung och avled i maj 1912 i Hamburg 69 år gammal. Dödsfallet inträffande påfallande nära Reperbahn. Han led av hjärtbesvär och hade kurerat sig på Rivieran. När han incognito reste hem med tåg från Frankrike tog han och hans uppvaktning in på Hotel Hamburger Hof. Han lämnade dock på kvällen sin uppvaktning för en promenad på promenadgatan Jungfernstieg, vilken både i Hamburg och runtom i Europa då var känd eller ökänd för ett betydande överskott på kontaktsökande yngre damer.

Senare på kvällen fann en polisman en man sittande eller liggande på en parkbänk. Polismannen visste inte vem det var, men såg att det var en välklädd äldre man. Denne var död och kroppen fördes först till ett sjukhus och sedan till ett bårhus i staden. Först på morgo-

nen saknade kungens uppvaktning honom och började då diskret söka efter honom. De kontaktade polisen och fick då reda på att en död äldre välklädd man fanns i bårhuset. Han identifierades genast vid ett besök på bårhuset. Kroppen fördes sedan under diskreta former tillbaka till hotellet för senare transport till Köpenhamn.

Fredrik VIII var kung endast i fem år. Han hade varit kronprins i 43 år innan han sent i livet fick bestiga tronen.

Envisa rykten har sedan dess varit i omlopp om att kungen avled av sina hjärtbesvär under någon form av sådan aktivitet som en kung inte får ägna sig åt. Man kan ju fråga sig varför en hjärtsvag äldre dansk kung gick ut ensam, alltså utan sällskap, i just de där kvarteren i Hamburg. Hur kommer det sig att hans adjutanter inte började söka efter honom förrän på morgonen? Händelsen är välkänd i Danmark och har föranlett en massa spekulationer. Händelsen är mindre känd i vårt land. Fram tills nu.

SVT Dokument inifrån om svenska försvaret (283)

Nu ska jag säga vad jag tycker om ett program i SVT. ”*Dokument inifrån: Vad hände med det svenska försvaret”*. Det sändes förra veckan och finns på SVT Play. Är man intresserad av försvaret och säkerhetspolitik, som jag är, ska man se programmet trots att det inte är bra. Jag föreställer mig att programmakarna har haft ganska lång tid på sig att göra sin research för att få ihop ett program. Programmet är 59 minuter långt, vilket förefaller vara tillräckligt lång tid för att kunna ge en fyllig bild av problemen.

Synpunkt ett: Det var mycket bilder och lite tankar. Det måste vara något man lär sig på första lektionen på programmakarutbildningen: Känns tiden lång – fyll ut med arkivbilder, låt kameran svepa långsamt och lägg på lite soft musik. Publiken förstår ändå inte något.

Synpunkt två: Frågeställningen i programmet var helt rätt, men några svar fick man inte. Det hela handlar om frågan hur ett nationellt försvar 1990 kan minskas på 25 år till kanske fem procent av sin tidigare kapacitet, samtidigt som kostnaderna inte minskat påtagligt. Det är en fråga. Nästa fråga är hur någon vettig människa tror att man ska kunna försvara ett land som är så stort om vårt med ca. 25000 man/kvinnor? Den tredje frågan är: Hur kan det komma sig att Finland har så helt annorlunda syn på behovet av försvar än vad Sve-

rige har?

Synpunkt tre: Programmet berättade mycket riktigt att landet har 120 stridsvagnar, varav 40 är körklara och övriga står i malpåse. Men journalisterna frågade inte om vi har 40 besättningar till dessa vagnar och de frågade inte om dessa besättningar är övade. Enligt officiella siffror har Ryssland för närvarande 15 398 stridsvagnar (main battle tanks). Man kan nog utgå från att det finns besättningar till dessa vagnar. Stridsvagnar utan besättningar kan inte användas. Det är enkelt att förstå.

Synpunkt fyra: Programmet missade att ta upp det mycket märkliga förhållandet att Sverige har skrotat kanske världens bästa flygbassystem. 1990 hade flygvapnet 28 basbataljoner som skulle bemanna lika många flygbaser. Det fanns fler rullbanor än så och antalet flygbaser har tidigare uppgått till närmare 40. Svenska folket har alltid trott att flygvapnet i krig skulle operera från särskilt iordningställda vägsträckor (”flyg-rakor”). I själva verket var det bara en enda krigsbas i hela landet som tog i anspråk en väg och det var en krigsbas i Skåne. Alla andra låg inne i skogarna och hade i allmänhet tre reservvägbaser (flygrakor) i sin närhet. I första hand var planeringen att flygplanen skulle bogseras dit, om rullbanan på krigsbasen skadats, för att kunna starta och ombasera till annan bas. Media har aldrig kunnat förklara för den intresserade allmänheten hur BAS90-systemet var uppbyggt och hur klargöring av stridsflyg går till. Våra flygplan skulle efter landning kunna starta igen efter fyra minuter. Inget annat land kunde visa upp så kort ”turn around-tid” som svenska flygvapnet. Hela detta fantastiska bassystem har nu helt raserats. Vi har i dag bara två krigsflygbaser kvar i landet. (Hagshult och Jokkmokk, uppgifterna är offentliga). Det här är en skandal av stora mått och det nämndes inte ens i programmet. Inte ens en kort mening. Det rör sig om kapitalförstöring för miljarder. Det rimliga hade varit att bygga ut rullbanorna till NATO-standard och behålla i varje fall ett 20-tal baser. Då hade vi haft en viss kapacitet att ta emot hjälp från NATO. Norge hade då kunnat tillföra några jaktflygdivisioner till det svenska landområdet.

Synpunkt fem: Programmakarna antydde med stor tydlighet att de 14 stridsvagnar som står förrådsuppställda på Gotland knappast kan användas. Personal måste tillföras och personal måste övas. Att strida med stridsvagn på ett effektivt sätt kräver mycket utbildning. Men man missade det intressanta förhållandet att vi i vårt land nume-

ra bygger hamnanläggningar som inte är förberedda för sprängning av egna förband. En angripare är i stort behov av kajplatser. Tidigare har alltid broar, rullbanor på flygplatser/flygbaser och kajanläggningar byggts med s.k. sprängkammare för att underlätta sprängning av anläggningen. Utan färdiggjorda sprängkammare är det mycket svårt att spränga en hamn. När kajen i Slite på Gotland rustades upp med pengar från det rysk-tyska gasbolaget Nord Stream 2009 ställde hamnkaptenen i Slite frågan till Försvarsmakten om kajbygget inte också skulle innehålla sprängkammare. Försvarsmakten svarade aldrig på frågan och så här efteråt kan inte någon förklara varför det inte byggdes sprängkammare. Både folkpartiet och socialdemokraterna på Gotland har offentligt ställt frågor varför inte den av ryssarna delvis finansierade anläggningen fick sprängkammare. Själv vet jag inte svaret. Frågan är också om hemvärnet på Gotland har kapacitet att fylla sprängkammarna med sprängämne om det nu funnits några och om hemvärnet haft tillgång till ett antal ton sprängämne. Jag tillåter mig att ställa frågan.

Synpunkt sex: Geopolitiskt ligger Sverige och Finland nära varandra. Vi löper båda risk för angrepp från öster. Vi har vatten (Östersjön) mellan oss och Ryssland. Finland har en lång landgräns. (Inte ett ord i programmet om den märkliga enklaven Kaliningrad och det långräckviddiga robotsystem som finns där). Finlands försvarstänkande präglas alltjämt av de dyrköpta erfarenheterna av de tre krigen på 40-talet. Finland vet att artilleri är effektivt mot oskyddad trupp och har därför officiellt 656 artilleripjäser medan Sverige välvilligt räknat har 24, men i själva verket har vi bara fyra. Detta kom också fram i programmet. Alltså blir resultatet av den matematiska övningen: Finland har 656 artilleripjäser och gott om ammunition (bland annat sådan som man i stor mängd köpt som överskott från Östtyskland). Sverige har 4 pjäser och ont om ammunition. Någon klurig slutsats av detta kan väl även en journalist dra. Sedan är jag nyfiken på hur många granatkastarplutoner som vårt land numera har. Granatkastare är ju fattigmansvapen som kan användas i skogsklädd skyddande terräng. En granatkastare är lika effektiv som en haubits, men den verkar på betydligt kortare avstånd. Men det där blir för svårt för en journalist att förklara för publikum.

Föreningen blyertspennans vänner (284)

Jag funderar på att starta en förening för blyertspennans vänner. Medlemsavgiften skulle kunna vara tio gula blyertspennor. Jag är lite orolig för att blyertspennan har sett sin storhetstid och är på väg bort. Stiftpennan kan dock aldrig ersätta blyertspennor av trä. Gula eller gröna eller bruna. Har du också den där nerven som går i gång när man i den tunga gedigna pennvässaren drar igång vässandet av ett dussin blyertspennor och ska börja skriva? Strindberg hade ett berg av stålpennor den stackaren. Han hade inte insett fördelarna med blyertspennorna. Vilka är fördelarna? Jo, att det går att sudda ut skriven text kan man ju lätt konstatera. Men den stora fördelen är nog för en driven författare (som aldrig suddar utan i stället stryker över) är att pennan har det rätta skrivmotståndet mot pappret. Helt rätt. Inte det där fladdriga som kulspetspennor ger. Skriv med blyerts och kopiera sedan texten så att det blir permanent text. Fram för blyertspennans lovsång!

Statsminister Per Albin Hanssons hade två kvinnor och två familjer (285)

Statsministern Per Albin Hansson hade två familjer och han levde med båda och han försörjde båda. Det vill säga – han var gift med Sigrid, som han hade två barn med. Men han hade också två barn med en annan kvinna, Elisabeth Fryckberg, som han periodvis levde tillsammans med. Dessutom hade han flera älskarinnor och uppvaktade intensivt under en period en ung kvinna vid namn Margareta Sjöberg. Per Albins trassliga privatliv var känt för dåtidens journalister, men förblev en slags officiell hemlighet. De två kvinnorna kände naturligtvis till varandra och det gjorde även många inom den högre politiken. Men ingen sade något och ingen skrev något. Så har det förblivit.

Men varför är det inte någon som gör ett TV-drama av det hela? Det är ju som klippt och skuret för en spännande intrig. I vissa länder förekommer fyra hustrur. Vår egen statsminister hade två så att säga. Hur förhöll han sig till de två? Var det upplagt som ett schema med varannan vecka? Eller satt han där på statsministerns kontor och fun-

derade på om han just den kvällen skulle åka hem till Elisabeth eller till Sigrid? Eller singlade han slant? Eller ringde han till Elisabeth och frågade: Får jag komma till dig i kväll? Han hade två barn med var och en av de två kvinnorna. Underligt och säkert skandalartat på den tiden. Kanske även lite märkligt i dag. Vem skriver pjäsen? Själv har jag inte tid att göra det nu i vinter eftersom jag är fullt upptagen med att skriva på min blogg.

Stora boken om Stalin (286)

Simon Sebag Montefiore är en uppburen journalist som skriver historiska böcker med lätt hand. Med snabb hand också får man tro. Han är flyhänt. En brittisk författare som verkligen researchar sitt material. Jag började läsa hans bok om Jerusalem för något år sedan, men gav upp på grund av tidsbrist. Han skriver nämligen mycket utförligt. Eller långt om man så vill uttrycka det. Jag har biografin ”*Stalin – den röde tsaren och hans hov”*. Jag kan en del om ämnet. Sovjet har alltid intresserat mig och jag reste en hel där på den tiden. Montefiore skriver bra och i den omfattning som jag kan bedöma det riktiga och sannolika så förfaller boken pålitlig. Han har utan tvekan lagt ned mycket arbete på att söka i källmaterialet. Samtidigt måste det vara nästan omöjligt att få en korrekt bild av livet kring Stalin på 1930-talet eftersom så mycket skedde i hemlighet. Det sovjetiska kommunistpartiets arkiv är och tycks förbli hemligt. Jag kan rekommendera boken som är på 700 sidor. Den är intressant och gav mig en hel del ny information.

Forskning om krigstrauman (287)

Ytterst svåra fysiska påfrestningar ger svåra psykiska påfrestningar. Det är välkänt från krigssituationer. Krigspsykoser är ett välkänt fenomen och mycket finns skrivet om de mycket omfattande och djupa psykoser som drabbade soldater under första världskriget.

Den finländske forskaren Ville Kivimäki vann år 2013 priset Fack-Finlandia med boken ”Murtuneet mielet” (Brustna sinnen), som handlar om krigstrauman och psykiska störningar hos de finska soldaterna (fortsättningskriget). Det är en sammanställning och popularisering av hans doktorsavhandling med titeln ”Battled nerves : Finnish soldiers’ war experience, trauma, and military psychiatry,

1941–44”. Kivimäki disputerade 2013 på avhandlingen vid Åbo akademi. Boken ”Brustna sinnen” finns inte översatt till svenska eller engelska. Avhandlingen är dock skriven på engelska.

I avhandlingen undersökte han de av kriget framkallade psykiska störningar hos finländska soldater under fortsättningskriget. De frågor som han försöker besvara i arbetet är exempelvis: Vilka var de psykiskt invalidiserade soldaterna och hurudana var deras traumatiska erfarenheter? Vilken var den bredare upplevelsevärlden vid fronten där störningarna uppstod, och hur kan man förklara att majoriteten av soldaterna ändå klarade sig utan mentala rubbningar i denna av våld präglade miljö? Hur förhöll sig Finlands armé i allmänhet och den krigspsykiatri som utvecklades under kriget specifikt till soldaternas psykiska störningar?

Officiellt uppgick det totala antalet soldater med allvarliga psykiatriska skador under fortsättningskriget till ca 15 700 man. I arbetet visar Kivimäki på att det officiella antalet endast omfattade en del av fenomenet. Långt ifrån alla finländska soldater som uppvisade psykiska symptom fick lämna fronten för att få psykiatrisk vård. De finländska psykiatrikerna hade före vinterkriget knappast alls kommit i direkt kontakt med av krig orsakade psykiska störningar.

Det förhållandet att det bedrivs akademisk forskning i Finland om krigstrauman är intressant och väcker frågan hur det står till i vårt land med sådan forskning. Jag har inte någon egentlig kännedom om hur det förhåller sig, men jag är rätt övertygad om att vi har mycket att lära av den finländska forskningen och den finländska historien. Länge har jag uppmärksammat det förhållandet att det i Finland efter 1944 fanns ett stort antal svensktalande officerare som lett långa och hårda strider mot sovjetiska förband. Dessa officerare bjöds dock inte in till Sverige för att i den svenska armén under kortare eller längre tid fungera som lärare och instruktörer. Det fanns handgriplig och mycket omfattande kunskap att hämta från Finland, men svenska försvaret ansåg sig redan ha all den kunskap och erfarenhet som behövdes. Detta var naturligtvis fel. Det hade politiskt naturligtvis inte varit möjligt att ”hyra in” tyska eller sovjetiska officerare som instruktörer. Men svensktalande finländska officerare hade kunnat bli utmärkta instruktörer i svenska armén. Det hade kanske varit tillräckligt med 2 – 3 per regemente. Men så gjorde man inte.

Svenska officerare som frivilligt tjänstgjort i Finland kunde inte

påräkna några meriter av detta i sin militära karriär. De betraktades mest som ”äventyrliga” och deras erfarenheter togs inte tillvara i någon större utsträckning. Förmågan att ta till sig andras erfarenheter var begränsad, vilket helt hade sin förklaring i den militära ledningens attityd. Vi i Sverige kände ju redan till allt vi behövde veta. Under själva kriget i Finland (krigen) hade Sverige få observatörer på plats. Märkligt. Det var den attityd som var förhärskande.

Statsråden måste lära sig att hålla tyst (288)

Även i vår konstitution görs åtskillnad mellan den lagstiftande, den exekutiva och den dömande makten. Riksdag, regering och domstolar. Även om uppdelningen inte är lika tydlig som i den amerikanska konstitutionen så är den ändå viktig. Skillnaden mellan regeringsmakten och den dömande verksamheten är och ska vara fundamental. Det går inte för sig att regeringen eller enskilda statsråd uttalar sig om enskilda mål i domstolarna, vilket även gäller när domarna är meddelade och inte längre går att överklaga (vunnit laga kraft). Politikerna ska ägna sig åt att stifta lagar och göra erforderliga ändringar i befintliga lagar. Domstolarna ska självständigt och efter bästa förmåga döma efter lagarna och enligt gällande rätt. Uppdelningen är i teorin helt klar. Det gäller dock att tillämpa teorin också. Kort sagt: Politikerna måste lära sig ”the noble art of shutting up”. Allmänt tyckande kan politikerna få ägna sig åt i brist på bättre sysselsättning, men de ska inte ge uttryck för något alls när det gäller enskilda domar eller andra individuella rättsliga prövningar.

Detta säger jag bland annat med tanke på att Göteborgs tingsrätt nyligen meddelat två livstidsdomar mot de personer som i media har kallats terrorister. Statsministern *Stefan Löfven* beskrev livstidsdomen som ”…en viktig signal från rättssamhället: det är inte okej att åka ner och begå brott mot mänskligheten i andra länder.” Inrikesminister *Anders Ygeman* sa att det är ”glädjande att det går att få fällande domar med befintlig lagstiftning mot terrorism”. Ygeman konstaterade också att domen är en ”*viktig signal”* till de svenskar som åker iväg till Syrien för att strida. Försynt undrar man vad signalen blivit om hovrätten frikänt de två männen.

Professor *Mårten Schultz* förklarar i dag in en intervju i Svenska Dagbladet att han en längre tid iakttagit och noterat lösmyntheten från statsrådens sida.

Således har både statsministern och ett statsråd i klartext sagt: ”Domen var bra och vi välkomnar den”. Enligt spelreglerna är detta helt otillåtna uttalanden. Det värsta i eländet är nog att Löfven inte ens förstår innebörden av och värdet av att hålla skiljelinjen klar mellan den lagstiftande och den dömande verksamheten. Vi får hoppas att några jurister i hans närhet sätter av tid för att i varje fall försöka informera honom. Det är hög tid. Det är inte det första klavertrampet av det här slaget. Jag väntar också på att någon hög domare, gärna en hovrättspresident, i ampra ordalag förklarar att denne är förvånad över att statsråd alls uttalar sin mening om meddelade domar. Det finns säkert tidningar som är villiga att ta in debattartiklar. Det är inte farligt att deltaga i den allmänna debatten.

Iakttagelser i olika rättssalar (289)

Som advokat har man en del av sin arbetstid förlagd till domstolarnas lokaler. Med vakna ögon kan man då notera vissa skillnader i domstolarna lokaler, utsmyckningar och interiörer i största allmänhet.

De s.k. konstverken i hallen i *Solna tingsrätt* ger mig närmast intryck av att några studentspexare, fyllda med öl i stora delar av kropparna, försökt snickra ihop några åkdon till årets karneval. De tycks dock ha givit upp och lyckats baxa in de eländiga träkonstruktionerna i hallen hos tingsrätten. Vaktmästaren har sedan inte lyckats baxa ut eländena och de har helt enkelt blivit kvar. Tack och lov behöver man inte kliva över dem utan kan lugnt gå runt.

Jag har även haft nöjet att processa i *tingsrätten i Karlshamn*. I sydvästra hörnet av den större tingssalen i tingshuset i Karlshamn hänger en målning av fru Justitia, med bindel för ögonen och våg i handen. Det är dock inte en målning av henne utan av någon som avbildat henne. Målningen tillhör väl inte de mest tilltalade alstren i svensk bildkonst. Med det finns en guldmålad platta med text på nedre delen av ramen på tavlan. Texten bör man läsa och ta till sig. Där står nämligen med ganska stora bokstäver: ”*Rättvisa och trefnad”*. En mycket märklig devis som tillägnats fru Justitia. Dessutom är det så att en viss rådman vid den tingsrätten berättat att han försynt vid något tillfälle bett en särdeles styvnackad advokat att i rättssalen försöka vrida på huvudet för att ta del av det budskapet. Trefnad? Ja, min erfarenhet är nog att det krävs betydligt kraftfullare

budskap för att uppnå trefnad i en rättssal. För min del räcker det fullt gott att rättvisa råder och uppnås. Om inte materiell rättvisa så i varje fall processuell rättvisa. Skillnaden får jag försöka utreda en annan gång under trefliga former.

Gustaf Hallenstierna var en lebeman (290)

Gustaf Hallenstierna levde 1741 – 1813 och var ämbetsman och även en tid riksdagsman. Numera är han bara känd för att han i ”hemlighet” skrev manus till ”Mina kärleksäventyr”, som handlar om hans framfart bland kvinnor under andra delen av 1700-talet. Förmodligen var den mycket självbiografisk. I varje fall utgav den sig för det. Manuskriptet trycktes aldrig vid den tiden utan bevarades endast inom släkten. En läroverksadjunkt Axel Bergström vid Södra Latin i Stockholm skänkte manuskriptet 1916 till Kungliga biblioteket under uttryckligt villkor att det inte skulle få tryckas utan riksbibliotekariens tillåtelse. Professor Magnus von Platen tog långt senare initiativ till att den trycktes, vilket gjordes först 1972. Boken är en lång berättelse om hur Gustaf Hallenstierna söker sig fram bland mamseller och fröknar i dåtidens Stockholm och även i Dalarna. Väldigt utlämnande texter för att vara skrivna i slutet av 1700-talet, men i dag knappast alls chockerande. Det var mycket kurtis innan han fick till det kan man gott säga. Men han lyckades och det kan man nog tillskriva att han var en ”ståndsperson” vid den tiden. Han utnyttjade helt enkelt sin sociala ställning. Språket är dessutom sprakande 1700-talsspråk, vilket jag gillar.

Berijas mor dog i kyrkan och själv sköts han av en general (291)

NKVD är ett skräckord för alla äldre ryssar. Förkortningen finns i Aleksijevitjs böcker och många ryssar får ännu i dag rysningar bara genom förkortningen. Berija var under lång tid chef för NKVD (föregångaren till KGB i Sovjet och FSB i Ryssland). Han var dess chef 1938 – 1953. En av världshistoriens största massmördare. Han var ateist. Men hans mor var så kyrklig att hon var i kyrkan nästan all sin tid. Hon dog också i en kyrka. Själv ”dömdes” han till döden 1953 och domen verkställdes genast. Han bad på sina bara knän innan han kollapsade på golvet tjutande och gråtande. Han arkebuserades inte utan sköts i pannan av general Pavel Batitsky, efter att ha fått en trasa

intryckt i mun för att hålla tyst på honom. Generalen satte sin pistol i pannan på den tidigare chefen för den stora och allmäktiga säkerhetstjänsten NKVD och tryckte av. Berija hade 1945 utnämnts till marskalk av Sovjetunionen. Kroppen brändes och askan tömdes ut i ett skogsparti utanför Moskva. Ingen gravsten eller något annat. Det är historia, men det är historia som inte får glömmas. NKVD var den största mördarorganisation som funnits och långt värre än den tyska säkerhetstjänsten. En hel del av det här finns att läsa i Montefiores stora bok om Stalin.

Berija blev själv offer för den terrorapparat som han lett under 15 år. Berija var en psykopat med klar sadistisk läggning. Hans omfattande våldtäkter på unga flickor var ökända redan under krigsåren. Hans villa i Moskva låg nära utländska ambassader och personal på beskickningarna kunde nattetid se hur unga flickor kördes till hans residens. Det finns uppgifter om att det förekom att Berija själv satt i en limousine som sakta körde genom Moskva för att han skulle få tillfälle att peka ut unga flickor som med våld och hot skulle föras till hans residens. Byggnaden är numera Tunisiens ambassad. Vid grävarbeten på tomten i mitten av 1990-talet hittades ett flertal skelett av unga flickor i trädgården. Efter det att Berija avrättats genomsökte man hans bostad och fann fullt med underkläder från kvinnor och en mängd sexleksaker (som då inte fanns i Sovjet). Stalin kände till Berijas läggning och framfart, men gjorde inte den minsta ansats att stoppa övergreppen.

Sovjet var ondskans imperium under 74 år. Vi måste ta till oss Aleksijevitjs uppmaning att lyssna och aldrig glömma. Vi har i hög grad uppmärksammat Förintelsen i tysk regi. Men vi i väst håller på att glömma bort GULAG och alla avrättningar. Wallenberg har fått stor uppmärksamhet – närmast överdrivet stor uppmärksamhet – medan vi helt har glömt bort det lidande som den ryska regimen utsatte både det egna folket och andra folk för.

Att försätta sig i reflekterande tillstånd (292)

Själv försöker jag ibland att försätta mig i ett reflekterande tillstånd. Tänker efter och till och med analyserar varför jag tänker som jag gör. Dubbelkoll alltså. En filosof kan uttala sig i oreflekterat eller i reflekterat tillstånd. En filosof inte bara förbehåller sig rätten att ändra uppfattning ett antal gånger – han eller hon anser sig också för-

pliktad att hela tiden försöka ompröva sin uppfattning och inställning.

Jag brukar fundera på hur det påverkade en person att växa upp på en pytteliten ort ute bland granarna och grannarna och utan tillgång till morgontidningar och tillgång till nätet. Kunde man få inblick i sådant som man ändå borde få inblick i om man lever så? Kommer det att finnas utrymme för både utblick och inblick? I dag är uppenbarligen nätet räddningen. Den stora gåvan till folket och förhoppningsvis även en skärbrännare i baken på etablissemanget. Som bekant fanns förr inte nätet. Då bestod livet av radionyheter, en kanal på SVT och lokalblaskan. Det var allt förutom en del bra böcker på folkbiblioteket om man nu tog sig dit och var läsbenägen. Men räckte det? Frågan är förvisso lätt retorisk och ni känner själva svaret. Förutsättningarna är bättre i dag än i går. Dagens gränser är helt annorlunda. Det som begränsar i dag är språkkunskaper och kulturella skygglappar. Möjligheterna finns om energinivån och intresset är på plats.

Hangarfartyg sätts in mot IS (293)

USA har tio *hangarfartyg* (förutom hangarfartyg med endast helikoptrar). Det betyder inte att landet har tio fartyg som de kan operera med vid varje tidpunkt. Det antalet är mycket lägre.

I förrgår passerade USS Harry Truman Suezkanalen på väg mot Röda havet och därefter Persiska viken med uppgift att bekämpa IS. Truman är ett av de hangarfartyg som i pressen populärt brukar benämnas ”supercarriers”. Fartyget för med sig flygförband med 60 – 70 flygplan. Fartyget lämnade Norfolk den 16 november och kommer om ett par dagar att vara på plats i Persiska viken (Gulfen). Det tog alltså en månad att förflytta fartyget från den amerikanska östkusten till Gulfen. Fartyget ersätter USS Theodore Roosevelt som lämnat Persiska viken i oktober. För några veckor sedan gick fransmännen in med sitt enda hangarfartyg, Charles de Gaulle, i östra Medelhavet. Därifrån riktas nu luftangrepp mot IS stödjepunkter. Bedömningen är att Charles de Gaulle kan operera ca. 20 flygplan (Rafale M). Truman kan operera ca. 60 flygplan (Super Hornet). Båda hangarfartygen är atomdrivna.

Den reflektion man kan göra från ett skrivbord i Stockholm är följande. De resurser som nu sänts till Syrienområdet är i stort sett

allt som västmakterna kan uppbringa. Med stora uppoffringar och med en ganska lång tidshorisont skulle USA kunna sända två eller tre ytterligare hangarfartyg till området. Den andra reflektionen är det är märkligt att inte USA väljer att operera från flygbaser i Turkiet eller Saudiarabien. Räckviddsmässigt förefaller det vara fullt genomförbart. Det är betydligt mer effektivt och billigare att operera från vanliga flygbaser än från hangarfartyg. I varje fall om man tänker sig längre bekämpningstider (som i detta fall). Det måste finnas några förklaringar till varför man inte vill eller kan operera från baser i land. Med basering i Saudiarabien borde man kunna operera mycket mer effektivt. Frågan är varför.

Norrman levde utan hjärta (294)

Då jag ibland följer nyheterna i Norge fångar jag upp ett och annat som svenska media inte tar upp. Min gissning är att det inte anses vara någon höjdare att vara utrikeskorrespondent i Oslo. Rapporteringen är påfallande tunn från vårt grannland, vilket nog även är fallet med rapporteringen i de andra nordiska länderna.

I Sverige utförs det ca. 60 hjärttransplantationer varje år. Mycket har utvecklats sedan dr Barnard utförde den första hjärttransplantationen på en människa år 1967. Det var då en världssensation. Norrmännen kan också göra hjärttransplantationer, men hur många de gör per år känner jag inte till.

I går hände det dock något märkligt och skrämmande. En äldre man skulle få nytt hjärta på Rikshospitalet i Oslo. En planerad operation. Hans hjärta togs ur och då, till läkarnas häpnad och skräck, hade det planerade donationshjärtat sänts till ett annat sjukhus och en annan patient. Det fanns helt enkelt inte något annat hjärta att tillgå. Donationshjärtan är färskvara. Det skulle inte gå att ”montera tillbaka” hans gamla hjärta. Den gamle mannen blev liggande utan hjärta i ungefär ett dygn innan man fick fram ett nytt donationshjärta. Man gjorde naturligtvis allt man kunde för att finna ett nytt hjärta. Mannen försämrades genom att ligga så länge utan hjärta. Men han fick ett nytt hjärta och uppenbarligen lever han i varje fall i dag.

Det är märkligt att man med modern teknik kan hålla liv i en kropp utan att det finns ett hjärta. Det är väl inte på sin plats att skämta om hjärtlösa människor, men vi har i varje fall nu kännedom om en norrman som levt ett dygn utan hjärta. Man kan inte annat än

beundra den moderna medicinska tekniken.

Bonus-malus-system? (295)

I en utredning om möjlig övergång till bilar som drivs av annat än fossila drivmedel används uttrycket ”bonus-malus-system”. Vilket betyder att man ska använda både morot (bonus) och piska (malus) för att få bilköparna att anpassa sitt inköpsbeteende. Latin? Javisst, och skulle kunna översättas med ”bra-dåligt”. ”Bonus” betyder gott och ”malus” betyder ont. Begreppet används numera som något kvasivetenskapligt populärbegrepp av politiker och trafikplanerare. I svenskan är *bonus malus* belagt sedan år 2008. Begreppet finns även inom försäkringsjuridiken. Användningen ökade dock kraftigt under valrörelsen 2014 när alliansen tog ställning för ett bonus malus-system inom miljöpolitiken. Annie Lööf använde ofta begreppet när hon talade om användning av moroten och piskan för att försöka påverka bilköparnas val av vehicle (lat. vehiculum). Det senare är ett ord som används i finlandssvenskan. Det användes dock inte av Annie Lööf, som dock förefaller vara en bildad person. Men latin är det…”latina longo vivas!”

Ska man vetenskapligt räkna på känsligheten (effekten) av bonus-malus-system så finns det faktiskt en formel för det. Den ser ut så här:

$$p(\bar{k}|\pi) = \Lambda f(\bar{k}|\lambda)\pi(\lambda)\, d\lambda = (1 - \varepsilon)p(\bar{k}|\pi 0) + \varepsilon p(\bar{k}|q)$$

Jag tänker inte förklara den i det här sammanhanget, men jag lutar nog åt att Annie Lööf inte hade den i åtanke när hon lanserade begreppet för publikum.

Det regnar cats and dogs (296)

Understundom presenteras hunden som människans bästa vän, vilket förefaller något tragiskt eftersom det framstår som ett högre värde om människan var människans bästa vän. Men icke så. Hur som helst lever hund och människa i ett uppenbarligen symbiotiskt förhållande.

Det kan vara kalla nätter i Australien. Enligt vad jag har läst mig till finns det i aboriginernas språk ett uttryck som lyder ”en trehundarnatt”. Det ska förstås som att det är en så kall natt att aboriginen behövde ligga och sova tätt intill tre hundar för att alls kunna hålla

värmen. Att människor sover med sina hundar är ju inte helt ovanligt även i bostäder med centralvärme. Karl den XII hade ofta en hund liggande vid fotändan av sin säng. Hunden Pompe (en av hundarna med det namnet) dog när han låg vid kungens fötter. Det var i Stralsund.

Uttrycket ”it is raining cats and dogs” har länge förundrat mig. Det betyder helt enkelt att det regnar så mycket och så hårt att det ”står som spön i backen”. Men varför hundar och katter? Kan det vara så att man menar att det regnar så hårt att bara hundar och katter vill vistas utomhus? Eller att det är ett sådant regnväder att inte ens hundar och katter vill gå ut? Detta förefaller dock inte som någon rimlig förklaring. Uttrycket finns i brittisk poesi från 1600-talet och det har spekulerats i att det kommer från fornnordiskan. Egentligen vet man inte och det fina med att inte veta är att det ger utrymme till stimulerande spekulationer och gissningar. Några har trott att uttrycket som ”cats and dogs” kommer från uttrycket ”cata doxa” vilket betyder ”motsatsen till det upplevda” eller helt enkelt ”det otroliga”, ”otroligt”. Det skulle innebära att den som inte fullt ut behärskade latin uppfattade det förvanskade uttrycket ”cats and dogs” i betydelsen ”det regnar helt otroligt”. En annan spekulation är att uttrycket är en förvanskning av det latinska ordet catadupa, som syftar på Nilens sex katarakter, vilket skulle kunna uppfattas som ”vattenfall” i största allmänhet. Alltså: Det regnar som ett vattenfall. Vad som är rätt och fel slipper jag avgöra den här gången, men jag lever i förvissningen att alla ord och uttryck har någon form av förklaring och historia. Frågan är bara vilken.

Mörker råder (297)

Nu är det mörkt där ute. På måndag vänder det. Det är till och med ruskigt mörkt. Jag tittade i morgontidningen för att se när solen går upp. För Kirunas breddgrad står det bara ett streck. Solen går inte över horisonten. Men det ska visst finnas en antydan till ljus i horisonten har jag förstått. Här i Stockholm går solen i dag upp 08.44 och ned 14.46. Den är uppe fem timmar. Min tanke går till den tid då det inte fanns elektriskt ljus. Det måste ha varit outhärdligt mörkt i vårt land. Hur hittade folk i mörkret ut till sina djurstallar och sina utedass? De hade ju inte några ficklampor och inte några tändstickor. Ändå klarade de sig på något märkligt sätt.

På *Svalbard* råder polarnatt från den 14 november till den 29 januari varje år. Men månsken har man och ganska ofta även norrsken (aurora borealis). Solen går inte över horisonten och man kan faktiskt räkna ut att solen som högst under dygnet ligger 6 grader under horisonten (konsthorisonten). Turistbroschyrerna berättar i förföriska ord att snön glittrar magiskt i månskenet medan norrskenet spelar på himlen över Svalbard. Detta för att locka turister till polarnatten. Men i min värld tänker jag på den textade skylt som hängdes upp på kartan i operationsrummet under militära övningar: ”*Mörker råder”*.

Viktor Rydbergs dikt ”Tomten”:

Midvinternattens köld är hård,
stjärnorna gnistra och glimma.
Alla sova i enslig gård
djupt under midnattstimma.
Månen vandrar sin tysta ban,
snön lyser vit på fur och gran,
snön lyser vit på taken.
Endast tomten är vaken.

Sagan om mina kängor (298)

Som reservofficer har man även i fredstid ute en del personlig utrustning. Hjälm, hjälmnät, ylleunderställ, raggsockor, sydväst, skyddsmask m.m. Allt ligger i garderoben. Färdigt för den strid som aldrig blev av (tack och lov). Nu ska jag berätta sagan om kängorna.

Svenska försvaret hade under många år brist på bra kängor. De som fanns var låga och varma på sommaren och kalla på vintern. Riktigt kalla på vintern trots att man vet att en soldat har svårt att strida om han/hon fryser om fötterna. Så småningom skaffade försvaret nya kängor, som var väl utprovade. Trots det var det vanligt att befäl vid norrlandsförbanden valde att skaffa egna privata kängor för att under kalla övningar slippa frysa om fötterna.

Själv tilldelades jag nya kängor en gång i tiden. De användes en och annan gång på någon övning när det inte gick an att gå i lågskor och se ut som om man just tvingats lämna ett cocktailparty. Det är inte förbjudet att använda försvarets persedlar privat. Inte helt förbjudet i varje fall. Alltså klurade jag ut att kängorna skulle användas

till fotvandring i de Jämtländska fjällen. Någon mil eller två då och då. Se skedde också. Jag skulle gå en halv mil till en fäbod söder om Arådalen i Jämtland. Kängorna snörades på och i ensam majestät anträdde jag fotmarschen efter den med röda kryss uppmärkta stigen. Solen sken och humöret var på topp. Efter två kilometer kände jag att sulan på ena kängan rörde sig eller till och med var lös. Jo, det var liksom lös. Efter ytterligare några hundra meter kunde jag konstatera att ytterskiktet av sulan (halva sulan) var lös och bara hängde där. En svensk soldat ger inte upp. Jag tänkte: Visst kan jag gå ett par km till med fladdrande sula. Men efter kanske bara 800 m märkte jag att sulan på andra kängan också var lös. Två lösa fladdrande sulor! Jag vände. Nej, det gjorde jag inte. Jag satte mig på en stubbe och funderade lite över livet och bestämde mig för att två fladdrande sulor var en bagatell när solen sken och jag var mätt och belåten. Efter en lagom lång stund av aktiv meditation gick jag tillbaka till bilen. Väl framme där, efter att ha gått sammantaget kanske 4 - 5 km, kunde jag konstatera att kängorna var helt slut. Kaputt.

Varför denna långa ramsa om ett par kängor? Jo, kängorna, som på morgonen var som helt nya var några timmar senare och lugn marsch på 5 km helt slut. Jag begav mig till förrådet på mitt militära förband för att få nya kängor under lamentation över att jag fått ut kängor som var felaktiga. Förrådsmannen, en av dessa tålmodiga män, sade helt sonika: Så är det med alla kängor som legat i förråd ett antal år. Sulorna lossar och faller av på alla. Det känner vi till sedan länge. Min haka föll ned. Här har försvaret köpt kängor för många miljoner och lagt i förråd och när man tar ut dem för att springa ut i skogen så ramlar sulorna av. Jag tittade på förrådsmannen och sa: Det här är ju enormt, hela svenska försvaret kommer att sakna kängor den dag som det smäller. Förrådsmannen, av det saktmodiga slaget, sade: Det är ju sagt att det inte ska bli något krig. Det skulle ha kunnat stilla min uppbragthet, men det gjorde det inte.

Anne Applebaums två böcker (299)

Den historiskt inriktade författaren *Anne Applebaum* kom för ett par år sedan ut med boken ”Iron curtain” (på svenska ”Järnridån”). Boken har fått en lång rad utmärkelser och utsetts till en av de absolut bästa fackböckerna under senare år. Hon skildrar decenniet efter maj 1945 och tiden i det som kom att bli Östeuropa. Boken kom i helt

rätt tid. De som i dag är i 20-årsåldern vet praktiskt tagit inte något om Pragkuppen, om resningen 1953 i Berlin eller om antisemitismen i länderna. Boken är ytterst välkommen. Det skulle vara intressant att få veta hur den togs emot i Polen och gamla Östtyskland.

Anne Applebaum är på sitt sätt en remarkabel författare. Hon är forskare och hon delar sin tid mellan Storbritannien och Polen. Hon är nämligen gift med Radek Sikorski, Polens utrikesminister 2007 – 2014 och tidigare även landets försvarsminister. De har varit gifta länge och har två söner. Numera är hon polsk medborgare. Hennes tidigare bok om Gulag fick Pulitzerpriset 2004 för fackböcker. På fråga har hon berättat för mig att båda böckerna är översatta till ryska, men att de i praktiken inte har sålts i Ryssland. Gulag trycktes i 1000 exemplar och såldes genom ett litet förlag i Moskva. Anne Applebaum visste inte om ”Iron curtain” alls ha sålts i Ryssland. Det är märklig att två bra böcker som handlar om Sovjettiden inte finns att läsa för den ryska allmänheten. Man ska tänka på att de är ganska få som obehindrat läser engelska i Ryssland. Är det inte dags att finansiärer i väst bekostar en rejäl upplaga som kan säljas via postorder och sändas till Ryssland? Böckerna borde dessutom läggas upp som gratis pdf-böcker. Frågorna är viktiga och både allmänheten och de intellektuella i Ryssland måste få fri tillgång till det här slaget av böcker. Svetlana Aleksijevitjs böcker finns att få tag på i Ryssland, men är svåra att finna och dessutom mycket dyra.

Transparens och öppenhet hos DN (300)

Under åren har många journalister skrivit om behovet av öppenhet och ”transparens” i samhället i allmänhet. De har jagat information och vaskat fram mycket från offentliga handlingar hos myndigheter. Källskyddet är omhuldat och ska vara ett verkligt skydd. Men hur är det med öppenheten hos tidningarna själva? Det är väl när det kommer till de egna frågorna som öppenheten verkligen prövas.

DN:s uttalade målsättning är att vara en huvudstadstidning som förvaltar upplysningstraditionen och vara ”Sveriges viktigaste sociala och demokratiska torg. DN ska mer än någon annan tidning spegla livets och samhällets mångfald, ge orientering (news), bidra till förklaring, värden och riktning (views) samt tillhandahålla värdefulla verktyg (use).” Det är tidningens egna mål.

Dagens Nyheter tappar i upplaga (pappersupplagan). Det vet vi.

Men hur mycket tappar tidningen och hur snabbt minskar upplagan? DN har sedan några år lämnat samarbetet i TS (tidningsstatistik) så där finns inte några uppgifter om DN att hämta. Hur får man veta hur stor landets största (?) tidning egentligen är. Jag lyfte luren och ringde till DN för att fråga hur stor pappersupplagan är i dag. Det är inte lätt att komma fram till en person som vill och kan svara på en sådan fråga. Jag hade ju föreställt mig att var och varannan anställd på DN hade upplagesiffran i huvudet. Icke så. Jag kopplades fram och tillbaka och hamnade så småningom hos en person som helt enkelt förklarade att hon inte visste hur stor upplagan är och att jag borde sända ett mail till en viss namngiven person. Det gjorde jag och fick till en början – naturligtvis – inte något svar. Efter ytterligare några mail fick jag ett svar som hänvisade till upplagesiffror från 2014 och som omfattade både digital och pappersupplaga. Alltså kan jag konstatera att DN hemlighåller hur stor pappersupplagan är. Jag gissar att det finns ett uppenbart skäl till det.

För mig är det något oerhört detta att landets största (?) tidning inte på en direkt fråga vill tala om hur stor upplagan är på vardagar och på helger. Vi behöver ju få veta för att kunna vara med i diskussionen om mediernas framtid.

Glasögon för bilkörning nattetid(301)

Ögon är bra att ha. Vi är ju dessutom några som har glasögon. Nu har jag läst på och fått fram uppgift om att det finns en del optiker som menar att man ska ha glas (om man är närsynt) som har 0,25 enheter högre styrka än vad som står på det aktuella receptet – när man kör bil på natten. Är det korrekt så skulle man kunna höja trafiksäkerheten genom att skaffa särskilda ”bilkörnings-glasögonen” för natten. Har själv helt nyligen skaffat sådana glasögon. Jag ska prova dem nästa gång jag ska ut och köra i nattmörkret. Några amerikanska optiker förespråkar också att man ska ha gulfärgade glas vid nattkörning. Gula glas ökar kontrastverkan. Alltså skulle en rekommendation vara att yrkesförare som kör mycket på nätterna (lastbilsförare) bör ha glasögon som ger 0,25 ökad skärpa och gula glas. Det är känt att lätt tonade glas i gul eller gulbrun färg ökar kontrastverkan. Det är inte utan anledning som stridspiloter ibland använder gulfärgade filter.

Genom specialfärgning (filter) av glasögonglas minskar (delvis

eller helt) mängden blått ljus som når ögat. De vanligast förekommande filtren är gula till gul-orange. Även svagt brunfärgade förekommer. Filter kan med fördel kombineras med polariserande såväl som fotokromatiska glas (glas som mörknar i solljus). Dessa kombinationer ger en mycket bra synkomfort och rekommenderas även till normalseende personer. Hur ofta kontrollerar polisen bilförarens synskärpa efter en trafikolycka?

Förhållandena i ryska fängelser (302)

Den ryska kvinnliga fången Kira Sagajdarova berättade för ett par år sedan i en intervju i DN om de förskräckliga förhållandena i ryska fängelser. Hon berättade om hierarkin där fångar skoningslöst styr över andra fångar. Hon berättar om misshandel och slag av personalen mot njurarna med batonger. Hon berättar om usel mat och all avsaknad av sjukhusvård. Förhållandena är avskyvärda. Västvärlden, och då menar jag EU och därmed Sverige, måste uppmärksamma de omänskliga förhållandena i ryska fängelser. Putin kommer inte att göra något alls åt förhållandena om inte det görs kraftiga påtryckningar. Glöm inte bort att Putin var överstelöjtnant i NKVD, förlåt, KGB menar jag…

Orlando Figes: ”De som viskade” (303)

Det finns en och annan bok som man bara ”måste” läsa. Inte därför att det är en skön litterär upplevelse (där fick jag till det…) utan därför att ämnet är angeläget och författarens ambition måste mötas av en ambition hos läsarna. Böcker som det är uppförsbacke att ta sig igenom, men som ger ett resultat i form av att man känner sig klokare när boken stängs. Det är värt att sätta av 10 timmar för att läsa en bok som det tog en författare fem år att skriva. Jag kan nämna ett antal sådana böcker som uppfordrar till tvångsläsning. Det handlar inte om njutningsfull läsning eller förkovringsläsning. Det handlar om att ta del av samtiden. En sådan bok, som jag läste för några år sedan, är *Orlando Figes* stora arbete ”*De som viskade*”. Den är inte njutningsbar. Den är hemsk. Den handlar om Sovjet och sovjetmänniskorna under Stalin. Det är en sådan bok som gör att man inte är densamme efter att ha läst den. Man förlorar oskulden om och om igen, men det är också en upplevelse. Man ska vara lite flagellantiskt lagd

helt enkelt om man nu medvetet ska försöka påverka sin egen själ – inte andras. Men det känns bättre efteråt.

Har du inte läst Isaac Deutschers biografi över Trotskij och Spenglers verk ”Västerlandets undergång”? Gör det.

Självsuggestion som medel och metod… (304)

Suggestion är stort och frågan är om självsuggestion inte är störst. Émile Coué (1857 - 1926), upphovsmannen till metoden ”Medveten självsuggestion”, har klart och tydligt beskrivit vad självsuggestion är och hur den ska tillämpas. I början av förra sekelskiftet spreds Émile Coués metod över hela världen för att så småningom falla i glömska eller återkomma i nya skepnader. Oräkneliga metoder för ”personlig utveckling” har sedan dess sett dagens ljus. Ändå tillämpar alla dessa metoder endast en bråkdel av det Émile Coué framförde i sina texter. Det handlar förstås om ett sätt att sätta sig själv under påverkan av något och detta på gränsen till transtillstånd. Det är ett medvetandegörande av en kraft att stimulera sin egen utveckling i en önskad utveckling. Den som kan självsuggerera har ett verktyg till hands att länka både känsloflödet och tankeflödet i önskad riktning. Kan personen dessutom visualisera (självvisualisera) så blir det stort. Så här i jultid kan det vara bra att under ett par timmar fylla på förrådet av tillgängliga och gripbara visualiseringar.

Den springande punkten (305)

Jag har alltid fascinerats av språkets stående uttryck – talesätt. De kan missförstås och de kan genomgå betydelseförskjutningar. Men de finns där som en språkligt kulturarv. Det är berikande att försöka få reda på talesättens ursprung. Många gånger kan man helt enkelt hänvisa till motsvarande uttryck i tyskan, franskan och engelskan. I nu nämnd ordning. Det är sällan som uttrycken kommer från finskan, trots att Finland var en del av det svenska riket i närmare 700 år. Finska språket har i påfallande liten grad påverkat det svenska språket, vilket man inte kan anse annat är märkligt. Finlandssvenskan är förstås påverkad av svenskan, men rikssvenskan i synnerligen liten grad.

Det finns en mängd stående uttryck som borde förklaras. Ett är förstås uttrycket ”en ko på isen” och ”pudelns kärna”. Jag ber att få

återkomma till dessa märkliga uttryck. För dagen vill jag endast ta upp uttrycket ”den springande punkten”, som är nog så intressant.

Uttrycket ”den springande punkten” är en direkt översättning från tyskans ”der springende Punkt”, vilket egentligen bör översättas med ”den hoppande punkten” (eller den punkt som rör sig). Tyskans fasta uttryck är en översättning av latinets ”punctum saliens”, vilket går tillbaka på ett grekiskt uttryck som lär ha lanserats av Aristoteles när han försökte beskriva hur och var liv uppkommer i form av embryon. Han skrev: I vitan i ägget visar sig den blivande fågelns hjärta som en blodfläck; denna punkt hoppar som ett levande väsen”. Aristoteles och hans lärjungar hade studerat hur det såg ut inne i befruktade fågelägg. Denna iakttagelse ligger till grund för vårt sätt att uttrycka oss… ”nu kommer jag till den springande punkten”, vilket ju betyder att jag kommer till något avgörande eller synnerligen viktigt. Det är Aristoteles som har lärt oss det uttrycket. Tack.

Varje ord och varje uttryck har sin historia, det gäller bara att hitta förklaringen av ord och sedan själv använda ordet eller talesättet i dess rätta betydelse. Punkt slut.

Ytterligare ett litterärt mord (306)

Jag funderar på att skrida till verket. Begå en form av mord över tangentbordet. Offret är redan dött så det kanske kan anföras som en förmildrande omständighet. Det gäller författaren D. H. Lawrence bok ”*Lady Chatterleys älskare”,* som gavs ut 1928. Jag har bra stor lust att kasta mig över boken och stycka den helt och hållet. Ett litterärt mord inför publik så att säga. Jag förleddes att läsa om den för några månader sedan och fann, inte utan en viss förvåning, att det är ett verkligt litterärt mästerverk. Förvisso. Möjligen besudlat av tidigare recensenter och belackare. Boken var ju under lång tid förbjuden både i Storbritannien och i USA.

På grund av de erotiska skildringarna över klassgränser och det påstått råa språket var romanen förbjuden i flera länder (den publicerades privat i Florens 1928), och under många årtionden fick den bara publiceras i censurerat skick. I Storbritannien utkom den första gången 1960 sedan den samma år friats av en domstol efter en lagändring. I Australien var till och med en bok som beskrev den rättegången förbjuden.

När det ocensurerade versionen av boken gavs ut 1960 av Pengu-

in Books i London väcktes åtal enligt Obscene Publications Act 1959, vilket alltså var en ny lag som kom att prövas i detta mål. Det fanns flera invändningar från åklagarämbetet, bland annat att det i boken upprepade gånger förekom vulgärorden för könsorganen. Den nya lagen tillät publicering av ”obscena” verk under förutsättning att det fanns ett tydligt litterärt värde i framställningen. Ett antal författare och litteraturvetare hördes som vittnen under rättegången. Domen innebar ett frikännande och därmed även ett genombrott för publicering i Storbritannien av erotisk litteratur. Pressen drev med chefsåklagaren som i en intervju hade ställt motfrågan om det var en typ av bok som ”you would wish your wife or servants to read”. (Servants?). Rättegångar inleddes även i USA, Australien, Canada, Indien och Japan.

I den andra upplagan, som gavs ut efter domen, tog förlaget in ett förord med bland annat följande innehåll:

”For having published this book, Penguin Books were prosecuted under the Obscene Publications Act, 1959 at the Old Bailey in London from 20 October to 2 November 1960. This edition is therefore dedicated to the twelve jurors, three women and nine men, who returned a verdict of ‘not guilty’ and thus made D. H. Lawrence’s last novel available for the first time to the public in the United Kingdom”.

Men var finns vibrationen i de heta avsnitten i dag 85 år efter det att boken skrevs? Hela 55 år efter rättegångarna. De framstår som minst sagt svala. Nej, här behövs nog en ny penna eller ett uppvärmt tangentbord för att åstadkomma något som kan fånga dagens läsare. Rewriting kallas det för i dess snällare varianter. I USA finns det ett antal författare som är bra på det och har det som levebröd. Men att stycka en bok och sedan sy ihop texten igen, det är väl ändå inte tillåtet? Framstår som ett litterärt mord. Eller möjligen dråp. Men jag sneglar på de miljoner som den där David Lagercrantz fått för sina mediokra skriverier. Om jag åker in på två år så får jag ju tid att skriva egna texter som sedan någon gång kan skrivas om när det gått ytterligare 85 år.

En gul (h)jullastare genom skyltfönstret m.m. (307)

Jag slutar aldrig förvånas över den bristande kvaliteten i nyhetsrapporteringar. Sedan något år har jag ögonen på nyheterna från TT, som

ju får stor spridning eftersom de tas in i många tidningar landet runt.

Nyligen tvingades polisen att bryta sig in på en privat tillställning i Norrköping. SVT och SR rapporterade om händelsen utan att säga vilken typ av privat tillställning det var. Som nyhetskonsument kunde man ju ana vad det rörde sig om, men någon information fick man inte. I DN i dag klargörs det att det var någon form av tillställning på en Hells Angelsklubb i Norrköping. En person hade påträffats lindrigt skadad utanför klubben och när polisen, med hjälp av den nationella insatsstyrkan, tog sig in i lokalen så påträffade man ytterligare en skadad person. Polisen grep omkring 15 personer och enligt DN/TT har nu åklagaren beslutat att anhålla 10 personer misstänkta för mord. Mord? Det är så som nyheten presenteras i DN. Det sägs inte ett ord om när mordet skulle ha ägt rum eller vilken person som mördats. Inte ett ord om något lik, vilket brukar bli resultatet av ett mord. Jag kan förstå om det är så att åklagaren beslutat att anhålla 15 personer misstänkta för mordförsök, annars förstår jag inte något alls. Det är min förhoppning att den som skrev nyhetsartikeln hos TT i varje fall själv förstod det hela.

I dag skriver DN även om en smash and grab-kupp på Birger Jarlsgatan här i Stockholm. En hjullastare har körts in i skyltfönstret i en märkesbutik. Det enda som sägs i reportaget från TT är att polisen är intresserad av en röd bil som kördes från platsen mot Nacka. Om man nu vet att bilen kördes mot Nacka så har man väl någon form av information från polisens sida om färdvägen. Det som förvånar mig, i högsta grad, är att journalisten inte kan eller vill säga något om varifrån hjullastaren kom. Det är ju inte troligt att (h)jullastare stod uppställd på Birger Jarlsgatan natten mellan lördag och söndag. Dessutom föreställer jag mig att det krävs ett visst kunnande att både ta och köra en hjullastare. Det kan ju inte vara helt omöjligt för polisen att snabbt ta reda på vem som äger den stora gula hjullastaren och var den har stått uppställd. Det kan ju till och med vara av intresse för polisen att uppgiften om själva tillgreppet av lastaren blir känd bland allmänheten. Någon har kanske sett något av tillgreppet av fordonet eller när det kördes genom stan. Hur många hjullastare körs omkring kl. 06 på morgonen en söndag i december i Stockholm. Finns något registrerat på övervakningskameror i området?

Läser man nyheter med uppmärksamhet kommer man nog som jag att se att många nyheter är väldigt fragmentariska och märkligt tomma på innehåll. Det går inte bara att skylla på att ”det var bråt-

tom”.

Journalisten Ryszard Kapuściński (308)

Den polske reportern och författaren *Ryszard Kapuściński*, 1932 – 2007, var en av de riktigt stora resande reportrarna som med historia i bagaget samlade material och forskade. Han börjar skriva redan 1957 under framför allt resor i Asien och Afrika. I hans utmärkta bok *På resa med Herodotos* utvecklar han en form av vänskap med Herodotos och överbrygger tidsspannet till den grekiska resenären och historieskildraren från 400-talet före vår tidräkning. Det var Herodotos som i sin bok *Historia*, sina undersökningar i nio böcker, skildrade kriget mellan perser och greker som utspelat sig en tid före hans egen levnad.

I boken vill Kapuściński, liksom Herodotos, undanröja provinsialismen och tvingas i denna sin ambition att skildra själva gränserna hos sitt folk och sin historia. Detta omtalas som tidsprovinsialismen, vilket är ett begrepp som använts redan av T. S. Elliot.

Herodotos skildrade de grymmaste handlingar och skeenden, men han fördömde aldrig utan försökte i stället endast att förstå och förklara, vilket i sig var tillräckligt svårt. Detsamma gör Ryszard Kapuściński och han ställer oändliga frågor och lyckas lämna svar på en del. Jag kan rekommendera den ganska korta och begränsade boken *På resa med Herodotos*, Bonniers förlag 2007.

Författaren förklarade hur han hade arbetat fram boken: Ett år att läsa, ett år att resa och ett år att skriva. Han berättade att han läste 160 böcker som en förberedelse inför resandet och skrivandet. Boken har ett koncentrerat och kristallklart språk, som också förmedlar sin egen musik och poetiska rytm.

Jag vet inte om Ryszard Kapuściński någonsin var aktuell för Nobelpriset, men frågan är om han inte borde ha varit med bland de främsta kandidaterna. Det ryktades ju om hans namn när han levde. Det är inte bara årets Nobelpristagare man bör läsa utan även Ryszard Kapuściński. Flera av hans böcker. De är ganska många. Hans skildringar av det Östeuropa som snabbt omvandlades efter 1991 har stort intresse, både som litteratur och som tidsskildringar.

Man ska väl även nämna att Svetlana Aleksievitj två gånger erhöll det stora litteraturpriset i Polen, Kapuściński-priset. Priset delas ut varje år av stadsfullmäktige i Warszawa och av tidningen Gazeta

Wyborcza till den bästa reportern som skildrar framtiden. Ordförande i juryn var den svenske journalisten Maciej Zaremba, välkänd för alla läsare av DN.

Använde ryssarna blyertspennor i rymden? (309)

Ibland kan man få läsa att NASA satsade miljonbelopp för att utveckla en särskild sorts kulspetspennor som kunde skriva även i tyngdlöst tillstånd (bläckpastan var satt under tryck). Vanliga kulspetspennor fungerar inte i rymden i tyngdlöst tillstånd. Detta är en myt. De är också en myt att ryssarna använde blyertspennor i stället för särskilda rymdpennor. Sanningen är att NASA köpte 400 Fisherpennor för 6 dollar styck och att det var dessa som användes (några i varje fall) under Apollo-projektet. Ryssarna köpte 100 pennor av samma sort. Så var det med den myten. Det som i USA kallas ”urban legend”. Men det är bra att ha med sig blyertspennor när man är på vinterutflykt – kulspetspennor fungerar inte i stark kyla. Bra att tänka på nu när det kanske blir lite kallt efter nyår. Något som svenska officerare handgripligen har fått lära sig under kalla vinterövningar.

Klockarkärlek till blyertspennor… (310)

Att man kan ha klockarkärlek till klockor kan man ju förstå… men jag har det till blyertspennor i stället. Sedan jag var liten faktiskt. Gillar gula och gröna blyertspennor, men inte så mycket de där ljust bruna. Det är rätt intressant med blyertspennor, som innehåller kaolinlera och två hoplimmade trästycken. Det var först i slutet av 1800-talet som de kom i allmänt bruk. Dessförinnan fanns det inte några praktiska pennor för praktiskt arbete. Man var tvungen att ha med sig och öppna ett bläckhorn för att kunna skriva. Tänk vilket problem det måste ha varit när man satt i en skakande hästvagn eller själv red. Då måste man stanna, sätta sig helt stilla och ta fram penna och bläckhorn. Hur gjorde man i kylan vintertid? Jag tror att det var så som Linné gjorde på sina resor, men det har jag bara tänkt ut själv och vet egentligen inte alls. Men Linné reste väl mest under sommarhalvåret om jag minns rätt. Men han antecknade mycket. Men, lova mig, ha respekt för blyertspennor! Det var de enda som fungerade under finska vinterkriget när det var riktigt kallt. Det vet jag. Kulspetspennan kom först efter kriget och den är urusel att använda när

det är kallt.

Peter Englund kan skriva. Han kan hantverket och han är produktiv. På sin blogg berättar han om sin sensuella relation till blyertspennor. Han förmedlar uppfattningen, sinnesstämningen, av en burk med nyvässade blyertspennor som uppmanar till skapandet av ”ord”. Det är till och med så att han förklarar att blyertspennor ska vässas med en rejäl bordsmonterad pennformerare! Där har han det. Helt rätt. Ett stort vitt ark (gärna A3) på ett solbelyst skrivbord en sommardag och sedan minst 15 välvässade pennor samt en kopp rykande tea (Söderblandningen). Då infinner sig skrivglädjen (jämför BMW:s slogan ”körglädje”) hos alla ordmakare och ordbrukare och konnässörer även om nattsömnen varit kort.

Är pappa verkligen pappa till barnen? (311)

Ibland ser man uppgifter i pressen om att så stor andel som 3 - 4 procent av alla barn har fel ”pappa” registrerad. Det kan naturligtvis få betydelse för den känslomässiga relationen mellan den man som i folkbokföringen är registrerad som pappa till barnet och barnet själv. Särskilt om det rätta biologiska förhållandet blir känt. Dessutom finns det ju en man till med i bilden som ibland vill vara identifierad som pappa och ibland inte alls vill vara det.

På nätet erbjuds det DNA-tester för 1 495 kr. Då få man två uppsättningar av topsar som man ska veva runt med i munhålan och sedan sända in till företaget. Svar får man efter bara några dagar. Trots att det är lätt och förhållandevis billigt att utföra sådana där jämförande test är det ändå ovanligt att män tar initiativ till att pröva frågan i domstol. Det är inte möjligt i vårt land för en man att driva ett mål om ”positiv fastställelse” av faderskapet. Det betyder att en man inte kan få en domstolsprövning på att han är biologisk fader, bara en talan om att han inte är biologisk pappa. Om barnet är fött av kvinna som var gift då hon blev gravid är presumtionen (antagandet) att mannen i äktenskapet är biologisk pappa.

Det är bara barnet eller modern som kan föra talan om att en viss man är pappa i stället för den man som är registrerad som pappa. Det kan för många förefalla märkligt. Den man som tror att han är pappa och vill bli registrerad som sådan måste alltså vända sig till socialtjänsten och övertyga dem om att det troligen är som han påstår. Socialtjänsten kan sedan föra talan. Märkligt att mannen inte har möj-

lighet att föra talan tycker jag. Det är förmodligen en gammal tanke att en ”utomstående” man inte ska kunna störa förutsättningarna för ett fortsatt äktenskap mellan barnets mor och hennes man. Förmodligen en välöverlagd tanke för 80 år sedan, men är det så i dag? Är det inte större värde i att barnet och den biologiske pappan får klarlagt hur det förhåller sig? Med modern DNA-teknik är det mycket lätt att fastställa det samband som kan finnas.

USA:s ekonomi 1895 och i dag (312)

År 1895 blev USA:s ekonomi världens största ekonomi och hade då gått om Englands, Frankrikes och Tysklands ekonomier. Sedan har USA hela tiden haft den största ekonomin i världen och i praktiken den högsta levnadsstandarden i världen (bortser från Gulfstater och andra udda ekonomier). Man räknar med att Kina går om USA som ledande ekonomi om fyra år. Det är något enormt som har skett och håller på att ske. Kina investerar stort i Afrika. Men nyhetsrapporteringen i Sverige handlar sällan om detta. De verkligt stora nyheterna döljs av dagens minutnyheter. Pipnyheterna. Nu är det dock dags att se de riktigt stora linjerna i världshistorien. Allt det som på sikt förändrar världen. Det riktigt stora kommer långsamt.

Har någon uppmärksammat att det rests en 16 m hög staty av Konfucius vid Himmelska fridens torg i Peking (Beijing)? Snart är kommunismens tid över även i Kina. Då gäller det att hålla i kepsen och försöka förstå vad som händer redan medan det händer. Samtidigt reses det nya statyer över Stalin i Ryssland.

Boklåda och andra lådor (313)

Ibland kan man som advokat få frågan, främst från äldre personer: *Jaså, du driver egen låda?*

Vad då låda? En advokatbyrå är väl en byrå och om den har lådor eller inte vet väl inte någon. Kan uttrycket tänkas hänga samman med det gamla ordet ”boklåda” för en bokhandel? Förr kunde man i annonser se att texten: ”*Kan köpas i närmaste boklåda”*. Det var en term som använts i flera hundra år och kommer naturligtvis från tyskan. Tyskland var ju det ledande landet (länderna) när det gällde bokutgivning. På tyska betyder ”Lade” bräde (bräda) och kan jämföras med det svenska ordet ”latta” (spjäla). Medeltidens butiker i tyska

städer var helt enkelt ett bräde som fälldes ut från bokhandlarens fönster eller utefter husets vägg. Det var så som kommersen med böcker bedrevs under långa tider i Tyskland. En bokhandel kallades därför en ”*Buchladen”*, som här i Sverige helt enkelt blev boklåda. Ordet har förstås inte något att göra med lådor som man kan sända böcker i, om nu någon trodde det.

President Vladimir Putin (314)

Have you ever scrutinized photos of president Vladimir Putin? He always looks sad and slightly absent minded. Sullen is perhaps the right word to use. Is it possible to analyze a face and the body language? He looks as if the mistress has left him or any worse. A bit sullen and aloof – could it be a true shyness that he can not handle properly?

As is well known, Vladimir Putin served a number of years in Dresden as a Russian KGB officer. He reached the rank of lieutenant colonel at that time. Later he became the supreme commander of KGB/FSB. Several sources say that he is really good at German and also love that language. Both his daughters were educated at a German language school in Moscow, and they have apparently been practicing German at home by talking German with their father (how often was he at home?). But Vladimir Putin has never been heard to utter a single word in German. It could well be imagined that he once or twice said a few polite phrases to Angela Merkel or something like that. But not so.

Karl Marx lived for over 30 years in London and was a great admirer of Shakespeare, but he was very reluctant to speak English. He always used German, his native language. Could there be something in common here? Is there a dilemma of men who seek the perfect and who can not conceive the idea to bend some words wrongly or not having a perfect pronunciation? As we rembember, Vladimir Putin did hold the speech in Russian at the UN assembly recently. Remember that Vladimir Putin was raised at a time when all Germans were hated in the Soviet Union.

Fotografering i tingsrätternas lokaler (315)

För mer än tio år sedan deltog jag i en märklig debatt i de stora tidningarna i frågan om kameror ska tillåtas i våra domstolar. Själv ansåg jag det helt självklart att rättegången ska vara fredad från kameror och även ljudinspelningar. Men det fanns journalister och även en del vilsekomna jurister som tyckte att man skulle börja släppa kamerorna fria i rättegångar. De tänkte nog i första hand på mera spekulativa brottmål och inte vanliga mål om rattfylleri eller snatteri. Enligt min mening finns det ett antal starka skäl som talar för att inte störa de tilltalade samt vittnen och målsägande med kameror. När den ganska intensiva debatten fördes fanns knappt digitala kameror och inte några kameror i mobiltelefoner. I dag förs det inte någon debatt om kameror i rättssalarna, vilket jag tycker är bra. Frågan behöver inte väckas igen. Vem kan försvara att en film där en tilltalad hörs bevaras till eftervärlden och spelas upp tio eller tjugo år senare? Om något är integritetskränkande så är det uthängning av vad som sker i en rättssal. Att vi på den tiden ens behövde försvara fotoförbudet var märkligt och känns ännu märkligare i dag.

I dag reagerar jag mot att journalister fotograferar de tilltalade när de går in och ut ur rättssalarna. Förbud råder inne i salarna, men inte i korridoren utanför och under inpassering till tingsrättens byggnad. Det är därför som misstänkta och tilltalade gömmer sig under jackor och kriminalvårdens filtar när de leds in till häktningsförhandlingar och huvudförhandlingar. Ni har alla sett det på TV. Det är förnedrande och skamligt att någon ska behöva gå in i en rättssal gömd under en filt. Fotoförbudet borde utvidgas till att omfatta hela tingsrättens lokaler och även freda den som går in i och ut ur byggnaden. Längre än så kan man inte gärna ha ett förbud. Det viktiga är att få en skyddad sfär kring tingsrättsförhandlingen så att personerna som ska vara med, förutom tilltalade bör det även gälla vittnen och målsäganden, inte ska känna att de måste gömma sig under jackor. Detsamma gäller förstås hovrättsförhandlingar och alla förhandlingar i våra domstolar (även förvaltningsdomstolar).

Journalister kan vara nog så fräcka när det gäller fotoförbudet. Jag var för några år sedan på en rättegång i Attunda tingsrätt och be-

fann mig i korridoren utanför rättssalen. I en annan rättssal pågick tydligen något uppmärksammat brottmål. Bara ett par meter utanför dörren stod en filmkamera uppställd på ett stort stativ, men det fanns inte någon kameraman i närheten. På kameran (märkt SVT) lyste en lampa, jag tror att den var röd. Eftersom jag är intresserad av kameror så gick jag fram till den för att låta min skarpa blick granska den närmare. Det surrade inte om den, för det gör inte moderna filmkameror. Så snart jag närmade mig kameran så kom det fram en man som på något sätt gjorde klart att det var han som skötte kameran. Jag frågade honom varför det står en kamera och filmar en stängd dörr till en rättssal. Han verkade vara uppriktig när han sa att han väntade på att de agerande snart skulle komma ut ur salen och att de då inte skulle vara på sin vakt om de såg en kamera utan fotograf. Tro det, det kan ju ta några sekunder innan man förstår att en kamera faktiskt kan filma utan att det står en fotograf lutad över den. Alltså var det en gillrad fälla och jag har svårt att tro att det var första gången som den och andra fotografer arrangerat fotografering på det sättet. Denna min iakttagelse är en god illustration av riskerna med att tillåta fotografering i domstolens lokaler utanför rättssalarna.

En julklapp från mig till er (316)

För nio år sedan skrev jag en kortfattad bok om praktisk processrätt för alla som inte är jurister. Titeln var*: ”Att vinna eller förlora i tvistemål”*. Kortfattad och enkel. Tanken var att den skulle intressera de som själva var inbegripna i ett tvistemål eller funderade på att stämma någon (eller riskerade att själv bli stämd). Boken togs emot välvilligt av recensenterna och sålde hyggligt bra. Den finns dock inte längre att köpa från förlaget. I stället har jag lagt ut den som pdf-bok på den stora digitala depån archive.org.

Boken finns alltså sedan några år gratis tillgänglig för alla i form av en pdf-bok. Nu får ni den av mig som en liten julklapp! Möjligen kan den vara intressant även om man inte just nu är inbegripen i en rättegång. God jul!

Boken kan fritt hämtas på:
https://archive.org/details/Tvistemal01Arwidson

De där svåra och märkliga frågorna (317)

Ibland kan man få frågor som man inte har något snabbt svar på. I varje fall gäller det mig. Samtidigt är det frågor som jag inte bara kan vifta bort utan känner att jag vill svara på med ett genomtänkt svar. En god vän frågade mig för några år sedan: ”Vem är den viktigaste personen som levt i Europa under de senaste tusen åren?”. Frågan ställdes med allvar och personen förväntade sig även ett genomtänkt svar. Jag funderade ganska länge. Inledningsvis kunde jag konstatera att Jesus, Platon och Aristoteles kunde uteslutas. De levde för mer än 2 000 år sedan. Sedan funderade jag vidare och kunde lätt avgöra att namn som Churchill, Luther och Mannerheim inte riktigt räckte till. Kopernicus och Newton låg bra till. Men mitt svar blev så småningom: *Thomas ab Aquino*. Motiveringen skulle då vara att han förde in den aristoteliska filosofin i kyrkans dogma, vilket i sig lade grunden för en sådan öppenhet för vetenskapens utveckling som Newton senare kom att representera. Thomas ab Aquino förenade det vetenskapliga idealet i filosofin med den kristna läran. Hade han inte gjort det hade det förmodligen inte funnits tillräckligt utrymme för en spirande vetenskaplig utveckling i Europa. Därför är Thomas ab Aquino den främsta personen under de senaste tusen åren.

För några veckor sedan fick jag tillfälle att på en social tillställning prata lite med en professor i filosofi. Det var lite glam i bakgrunden, så samtalet hade inte det djup det annars hade kunnat få. Dock frågade jag honom rakt på sak: ”Vilken historisk person skulle du vilja få träffa under en dag, om nu detta var möjligt”. Han tvekande inte länge utan svarade reservationslöst: *Platon*. Jag försökte locka honom in på tanken att Aristoteles var större som vetenskapsman. Men han ändrade inte ståndpunkt utan höll fast vid Platon, med det förklarande tillägget: Den västerländska filosofihistorien är bara en rad ”fotnoter till Platon” (efter ett berömt citat av den brittiske filosofen Alfred North Whitehead). Jag förklarade att jag håller med honom, och att Platon är den person som jag helst skulle vilja träffa och samtala med under en hel dag. En lång dag hoppas jag det i så fall blir.

Filosofer kräver gott om tid (318)

Nu är det jul alldeles snart. Om inte den där skäggige gamle mannen dyker upp oinbjuden i år igen så hoppas jag på en stilla jul med långa stunder för läsning och även tid för filosoferande. Då behövs det nämligen, enligt auktoritativ källa, gott om tid och ett öppet sinne. Den gode Platon skrev förty följande om filosofer och behov av tid (ur Theaitetos 172 d)

”Filosoferna har alltid det du nämnde, nämligen tid, och de kan tala i lugn och ro och hur länge de vill. Här tar vi upp den ena diskussionen efter den andra och är redan inne på den tredje, och filosoferna kan göra precis likadant, om de som vi föredrar ett nytt ämne framför det som är uppe, och det är dem alldeles egalt om de talar långt eller kort, bara de får tag i det som är.”

Reinkarnationstanken (319)

Förre biskopen *Bengt Wadensjö* har i dag i SvD en debattartikel om återkomsten av inkarnationstanken i den svenska folkkyrkan (Svenska kyrkan). Frågan är ytterst intressant ur ett folkpsykologiskt och religonspsykologiskt perspektiv.

Den politiskt, religiöst och ekonomiskt fristående föreningen Centrum för samtidsanalys har sedan 2001 undersökt förändringarna i tro och värderingar genom sex enkätundersökningar.

Dessa visar att mer än en tredjedel av svenska folket som helhet och mer än två tredjedelar av landets ungdomar tror på en reinkarnation, en själens återfödelse i en ny kropp. Reinkarnationstron är tämligen ny och har brutit fram med kraft. För den som tror att själen kan återfödas i en ny kropp blir begravningsgudstjänsten inte ett tack och farväl för evigt, utan ett tack för det här livet i väntan på ett nytt liv i en ny kropp. Tanken på själens återfödelse i en ny kropp innebär också en tro att själen lever vidare när kroppen dör och kan (eller måste) komma tillbaka till jorden i en ny kropp. Kanske med dunkla minnen av tidigare liv. Reinkarnationstron har varit förträngd i Svenska kyrkan länge, men återkommer tydligen nu.

Själv känner jag flera personer som är djupt övertygade om att själarna, de flesta i varje fall, på något sätt lever vidare efter det att kropparna försvunnit. De känner sig i grunden kränkta om någon säger att det ”bara” är en tro utan förankring i verkligheten. Ett neutralt

förhållningssätt skulle väl närmast vara att intaga ståndpunkten ”att detta vet vi inte något om och kan i varje fall för närvarande inte få någon kunskap om”.

Bengt Wadensjö menar att dessa uppfattningar ställer kyrkolivet inför stora utmaningar. En fingervisning om den fortsatta utvecklingen kan vara att öppenheten om inkarnation är 25 procent större bland de kyrkligt aktiva än hos folket som helhet. Den delen av den kyrkoaktiva gruppen är också mera öppen i fråga om tron på ödet, att allt är förutbestämt (determinism), tron på healing och har en positiv inställning till astrologin. Det hela förvånar mig inte alls. Jag är inte med i de där sammanhangen, men vet att de svarta rockarna har hängts långt in i garderoberna. Kanske för långt kan någon tycka. Frågan i vilket stjärntecken jag är född i irriterar mig. Jag skulle aldrig i mitt liv läsa en spalt om astrologiska stjärntecken.

Lider norska fiskar, men inte svenska? (320)

Som jurist är man tränad i att uppmärksamma och hålla isär det som vi kallar rekvisit – vilket är de enskilda momenten i ett stadgande som sammantagna utgör beskrivningen (konnotationen) på en rättsregel. Saknas ett rekvisit bland rättsfakta är inte rättsregeln tillämplig. Enkelt uttryckt när det gäller brott är att om gärningsbeskrivningen inte i alla delar täcker de krav som rekvisiten i brottet uppställer, så har inte något brott begåtts. En gärning är antingen brottslig eller inte brottslig. Någonting däremellan finns inte – inte ens för nämndemän.

Stadgandet för djurplågeri (BrB 16:13) anger: ”Om någon uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande, dömes för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år.” Stadgandet kan vid första påseende förefalla enkelt att tillämpa. Så är det inte alls. I varje fall inte efter det att jag försökt förklara det hela.

Låt mig endast ta ut två av rekvisiten, nämligen ”djur” och ”lidande”. I stadgandet står inte något om att vissa djur skulle vara undantagna från regelns tillämpning och det står inte heller vilka djur som kan känna ”lidande”. I förarbetena står dock att regeln, närmast som en självklarhet, bara är avsedd att tillämpas på ”högre stående djur”. Redan där har vi ett svårt gränsdragningsproblem. Insekter

räknas väl inte dit, för i så fall skulle vi tvingas vara väldigt försiktiga med att slå ihjäl flugor och myggor och annat smått som vi möter under sommarhalvåret. Men småfåglar och ekorrar och andra ganska små djur hör till ”högre stående”. Likaså råttor och möss. Det finns ett avgörande där en domstol lyckats döma någon som plågat en spindel. Dock har jag ännu inte lyckats hitta den domen. Jo, jag vet att spindeldjuren inte tillhör gruppen insekter. Men hur är det med metmasken? Får man trä upp den på kroken i levande tillstånd?

I artikel 13 i EU-fördraget 1997 står bland annat: ”Vid utformning och genomförandet av unionens politik i fråga om jordbruk, fiskeri… samt rymden ska unionen och medlemsstaterna fullt ut ta hänsyn till välfärd för djuren som kännande varelser, samtidigt som unionen och medlemsstaterna ska respektera… sedvänjor särskilt i fråga om religiösa riter, kulturella traditioner och regionalt arv”.

Tankarna går då kanske i första hand till tjurfäktning och kosherslakt, men det kan också appliceras på andra områden. Dock är det klart att fördraget tar hänsyn till fisken som ”kännande” varelser. Den svenska djurskyddslagen från 1988 omfattar inte alla djur utan den fokuserar på husdjur, försöksdjur och andra djur som hålls i fångenskap. Fiskar räknas då inte som husdjur utan man syftar i stället främst på hundar, katter och jordbrukets tamdjur. Fiskar inbegrips dock i EU:s regel och den tar över den svenska djurskyddslagen. I propositionen från 1944 avseende det svenska stadgandet anges att ”Det ligger i sakens natur att lagens bestämmelser i allmänhet kunna vinna tillämpning endast å högre stående djur”. Men vad är högre stående djur?

Det finns särskilda regler för hantering av fiskar trots att det i propositionen till djurskyddslagen sägs ”Fisk som fångats för att konsumeras faller enligt 1 § i departementsförslaget i allmänhet icke in under lagens bestämmelser”. Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (DFS 2004:16) innefattar villkor för hållande, uppfödning och försäljning m.m. av djur avsedda för sällskap och hobby. Föreskrifter om odling av fisk behandlas i Djurskyddsmyndighetens föreskrifter DFS 2006:15. Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:2) behandlar transport av levande djur, även fisk.

Nuvarande lydelsen av djurplågeribrottet härstammar från lydelsen 1857 där det brottet angavs som ”visar någon i behandling av egna eller andras kreatur uppenbar grymhet…”. Först 1907 kom la-

gen att omfatta vilda djur och 1912 dömdes en person för att ha flått en ål levande. I den tidens lagar har man onekligen ansett att fisk kan uppleva lidande och att man kan visa fisk uppenbar grymhet, men är fiskar ”högre stående djur”? I den danska djurskyddslagen nämns inte lidande för fisk. Redan1916 fick dock Danmark en djurskyddslag, som för övrigt är Skandinaviens första, där man behandlar transport av fisk med redskap och bland annat att man vid vägning av fisken inte får sticka kroken i någon del av djuret. Någon motsvarande regel finns dock inte i dag i Danmark. Däremot föreligger i Danmark förbud mot ”ryckfiske”. Finland har en intressant djurskyddslagstiftning som innefattar alla djur. I den finländska djurskyddsförordningen kan man läsa ”Med åsamkande av onödigt lidande samt onödig smärta och plåga…avses…att levande fisk fjällas eller rensas samt levande djur plockas eller flås”. I Finland har man alltså kommit fram till att fiskar kan känna smärta och utsättas för lidande. Finland har också särskild lagstiftning avseende akvariefiskar som hobby. I Norge är det sedan 1935 förbjudet att använda levande agn, men i Sverige har man inte något direkt förbud, men det kan anses vara förbjudet i vissa fall. Norge har också föreskrifter om att fiskar ska behandlas skonsamt.

Men vad gäller då i vårt land beträffande fiskar? Jo, de hör till gruppen ”högtstående djur”, men det är osäkert om de kan uppleva lidande. Avgörandet från 1912, där en person dömdes för att ha flått en levande ål, kan nog inte vara till någon vägledning. Det lär även finnas en dom från 1927 där någon dömdes för plågeri av fisk. Förra året anmäldes en fiskhandlare i norra Uppland för att ha haft några abborrar till salu som, enligt iakttagaren, levde. Den iakttagande djurvännen anmälde till djurskyddsinspektören vid länsstyrelsen i Uppsala att gälarna rörde sig på en av abborrarna. Länsstyrelsen fann att fiskar, som inte kommer från fiskodlingar, inte omfattas av djurskyddsbestämmelserna – men däremot av straffbestämmelsen om djurplågeri. Av någon anledning blev det dock inte något åtal, vilket bör ha sin grund i uppfattningen att fiskar inte kan känna lidande. Alternativet att åklagaren kom fram till att fiskhandlaren inte varit grovt oaktsam kan vi nog utesluta. Sådana tankesprång är ovanliga bland åklagare.

Således är det så att den norska rättsordningen är av uppfattningen att fiskar kan lida, men att vi i Sverige inte anser att så är fallet. Skillnaden mellan norska och svenska fiskar lär väl inte vara påfal-

lande stor. Frågan är om norrmännen har rätt och vi för en gång skull har fel. Det tycks i varje fall vara säkrare att var norsk mört än svensk mört. Lever mörten i en sjö genom vilken riksgränsen går (exempelvis Norra Kornsjön), så gäller det för den försiktiga mörten att hålla sig på rätt sida av gränsen. Fisken kommer ju inte alls att kunna utsättas för något lidande på den svenska sidan. Vilken betydelse det har att Sverige är med i EU och Norge inte är det tycker jag inte den eventuellt lidande mörten ska behöva fundera på.

Den skäggige mannen på julaftonen (321)

Det är *julafton* och det råder en allmän uppfattning om att det är en speciell dag. Det är en dag som inbjuder till kåseri för kåsörer. Själv har jag alltid hållit ett rejält avstånd till allt vad kåserier innebär. Har tyckt genuint synd om kontrakterade kåsörer som är tvingade att till redaktionen leverera ett nytt kåseri varje vecka eller i bästa fall var fjortonde dag. Tänk vilken plåga det måste vara att skriva något fyndigt och roande varje vecka även då man inte alls känner sig på något fyndigt eller roande humör. Nej, kåseriet ska vara ett lustskrivande som bara ska behöva åstadkommas när inspirationen sipprar fram i små rännilar. Nästan som ett behagligt lustmord.

Julafton alltså. Den skäggiga mannen med rondör som alltid har en löjlig röd mössa – ingen förändring där inte från år till år – infinner sig vid i tämligen exakt tid (märk den Sahlinska betydelseglidningen där…) varje år. Jag har aldrig kunnat förstå den där standardiserade frågan som han framställer varje år med någon förvuxen infantil dov röst. Stilla undrar jag vad den mannen skulle ha kunnat få på högskoleprovet om han nu försökte sig på det.

Den skäggige mannen vänder sig till barnen och och frågar naivt *”Finns det några snälla barn här i huset?”* samtidigt som han i sin hand håller en säck med lockande paket. Det är klart att varenda unge över två års ålder fattar att den egentliga avsikten endast är att överlämna ett eller flera paket helt benefikt. Därför svarar de som de uppfattar är det bästa för att ta tillvara sina egna egoistiska intressen i just den stunden. Den eller de som kan uttala sig om ”barnen varit snälla” är ju i föräldrarna eller egentligen vårdnadshavarna. Möjligen även äldre syskon. I stället vänder sig den skäggige mannen endast till barnen, vars utsagor allmänt sett måste anses ha låg trovärdighet. Att ställa sådana frågor i närvaro av de typiskt sett trovärdiga vuxna,

som lämpligen borde svara på frågan, och som kan vara vittne i en eventuell tvist, visar att den skäggige mannen inte lärt sig något alls i förhörsteknik och vittnespsykologi.

Först piper ungen fram, som svar på frågan, att hon minsann varit snäll hela året och ofta står en vuxen kvinna tätt intill och säger något som: ”Ja, hon har verkligen varit snäll hela året”. Kvinnan är i de flesta fall jävig eftersom hon är nära släkt med den pipiga ungen. Kan man tro på två så lättsinniga unisont lämnade utsagor? Den skäggige mannen tvingas dessutom göra en sekundsnabb bedömning om han omedelbart ska stoppa ned paketet i säcken och låta sig avtransporteras eller, vilket endast är ett av flera alternativ, vänligt överlämna paketet till ungen under bekräftande av att han förstår att ungen varit snäll hela året. En så snabbt gjord bedömning riskerar lätt att bli felaktig. Dessutom tycks det vara så att den naive skäggige mannen alltid låter sig duperas och ytterst sällan, eller aldrig, vägrar tro på ungens utsaga. Man kan till och med fråga sig om frågan inte är helt onödig och närmast har en rituell betydelse. Inte heller dokumenteras det vad ungen har lämnat för svar på frågan. Det kan inte var fel att starkt ifrågasätta hela förfaringssättet.

Det brister i utredningen av den skäggige mannen. Han har ju uppenbarligen ett dåligt beslutsunderlag. Bättre vore om vårdnadshavaren förde någon form av dagbok där varje vecka innehöll en summering av barnets uppförande, det som något oegentligt kan kallas ”snällhet”. Sedan borde vårdnadshavaren vara tvungen att en gång i kvartalet maila en rapport till den skäggige mannen med aktuella omdömen om ungen. Då skulle den skäggige mannen dessutom slippa åka till adresser där det finns pipiga ungar som varit något annat än snälla och som förmodligen blåljuger. Det spar ju in både på tid och bensinpengar. En betydande rationalisering och tidsvinst. En annan lösning är ju att upphöra med all hemdistribution och i stället ge alla ungar en särskild dragningsrätt så att de själva på nätet kan peka på vad de vill ha och köpa föremål upp till ett limiterat belopp. Säkerligen en stor inbesparing för alla berörda. Eftersom det är ungen själv som ska få hämta ut paketen på posten, vilka ofelbart kommer att öppnas inom fem minuter efter utpasseringen från postlokalen (utlämningsstället), så är det även kostnadsbesparande att lämna ut paketen utan särskilt glättigt omslagspapper.

Det finns uppenbara möjligheter att starkt rationalisera paketdistributionen till barn under julafton. Bäst skulle som sagt vara att de

tilldelades kontokort med ett begränsat belopp som de kan få köpa någon på nätet för och så kan de själva hämta paketen en bit in i januari när Postnord behagar distribuera dem. Då får de dessutom en nyttig och trevlig promenad i vinterkylan, vilket förmodligen gör dem piggare och mindre pipiga.

Sådant som inte inträffade under julaftonen (322)

Tack och lov infann sig inte den där skäggige runde mannen i går kväll. Uppenbarligen därför att det inte finns några snälla barn hos oss. För ett antal år sedan var de dock, stundtals, tämligen snälla eller i varje fall något snälla. Jag är tacksam för att jag slapp släppa in någon person med tomtemask. I en av de få mardrömmar jag haft i år var det Ernst som med ett väl tillrättalagt smil lyckades ta sig över min dörrtröskel utklädd till tomten. Att han valde just den 24 december var naturligtvis endast betingat att han förmodade att jag just den dagen inte skulle vara på min vakt. I år hade jag dock bestämt mig för att, om nu den skäggige mannen ändå skulle komma, att begära ID-handling av honom. Är det så att svensk gränspolis nu begär ID-handling av fru Ida Karlsson från Hörby, när hon varit på inköpsrunda till Köpenhamn, kan jag väl utan att rodna begära ID-handling av den skäggige mannen. Det är i hög grad motiverat. Skulle det då visa sig att han heter Ernst skulle jag helt enkelt vägra honom tillträde och förklara att om han så sätter in sin sko en centimeter i min bostad så ringer jag till gränspolisen. Av rena mentalhygieniska skäl är det i hög grad befogat att sätta upp en bestämd gräns. Jag är nämligen inte helt säker på i vilket psykiatriskt tillstånd jag skulle befinna mig i efter ett besök av Ernst.

Tack och lov infann sig inte någon förklädd Ernst och julaftonen förflöt i helt lugna former. En förklaring var kanske att årets julgran är en äkta Östermalmsgran med levande ljus. På grund av mitt ansvarstagande och medvetenhet om brandfaran (Monica Zetterlund! Per Oscarsson!) blev jag sittande 3 timmar och 14 minuter stirrande på 18 brinnande ljus i julgrannen. Det gav ett visst inre ro, nästan som meditation. Samtidigt kan jag väl utan omsvep säga att jag har haft det roligare tidigare jular.

Hans Holmér och spaningen efter Palmes mördare (323)

Av någon anledning lyckades min kropp övertala mig i morse att lägga sig på soffan och läsa något "lätt". Jag fick leta en stund i bokhyllan och så hittade jag journalisten Ann-Marie Åshedens bok om *Hans Holmér*. En bok (titeln är "Förbannelsen") om Holmér och utredningen av Palme-mordet som jag inte ens visste att jag var laglig ägare till. Jag läste den nu på ett par timmar och blev förbluffad och fascinerad. Åsheden har varit på DN och var en uppburen journalist under bland annat den tid då Christina Jutterström var chefredaktör på DN. Hon skriver bra, som de flesta drivna och inte allt för vilsedrivna journalister gör. Det finns mycket i den boken som var okänt för mig och som storligen förbluffar mig. Bland annat att Holmér fann det lämpligt (och hade tid) att träffa Åsheden en gång i veckan för informella samtal om utredningens förlopp – detta under tystnadsplikt. En förundersökning är som bekant omgiven av sekretess. Ändå träffade länspolismästaren en gång i veckan en av de ledande journalisterna på DN och berättade om utredningens förlopp. Man häpnar. Journalister är inte och kan inte bindas av tystnadsplikt.

Mordet skedde omkring kl. 23.20 fredagskvällen den 28 februari 1986. Händelsen kom naturligtvis som en fullständig överraskning för polisen, åklagarna, statsledningen och försvarsmakten. Inledningsvis visste man inte om det kunde röra sig om ett större angrepp mot landets ledning eller om det ändå var begränsat till "en dåres överfall" mot statsministern. Åsheden beskriver ingående situationen inom polisledningen vid midnatt natten till den där lördagen. Mordet och identiteten på offret kunde snabbt bekräftas av polisens ledningscentral ("radion") och nyheten gick rätt snabbt ut som en flash från TT.

Hans Holmér befann sig på Scandic hotell i Borlänge eftersom han den kvällen var på resa upp till Dalarna för att åter igen åka Vasaloppet. Hans Holmér "låg under skilsmässa" och hade på resan till Dalarna med sig "sin nya kvinna". Denna anges i boken till namnet samt att hon var polis samt att hon var 18 år yngre än polischefen. Hans Holmér har berättat att han medvetet lämnat personsökaren hemma i bostaden (det här var före mobilernas tid) för att han inte ville bli störd. Han hade inte heller berättat för någon annan var han

skulle övernatta och var han kunde sökas. Det hela ska enligt Åsheden, som under många timmar intervjuat Hans Holmér, gått till på följande sätt. Vid halvåttatiden på morgonen passerar länspolismästaren receptionen på Scandic hotell och flickan bakom disken frågar om han känner till att ”det varit ett mord”. Han frågar henne om det varit mord där i Borlänge, men får till svar att det är Olof Palme som mördats i Stockholm. Hans Holmér rusar upp på hotellrummet och säger till ”den nya kvinnan” något som ”Tjenare, Olof Palme är mördad”. Sedan sätter de sig i bilen och han kör som en ”bildåre” till Stockholm och är där två timmar senare. Undrande reflektion: Länspolismästaren i Stockholm åker upp från Stockholm fredag kväll utan personsökare för att under söndagen åka Vasaloppet, vilket väl rimligen måste innebära att han skulle komma tillbaka till Stockholm först måndag eftermiddag eller något sådant. Under dessa 72 timmar var han alltså inte nåbar. Om han var kontaktbar vet jag inte något om.

Polisens ledningscentral ringde förstås till den biträdande länspolismästaren Gösta Wilander för att informera om händelsen. Denne satt hemma och drack whiskey, men infann sig sedan på Sabbatsbergs sjukhus och deltog därefter i ett snabbinkallat nattliga möte med ett antal statsråd i Rosenbad. Då tvingades han upplysa statsråden om att de inte visste var länspolismästaren befann sig och hur man skulle kunna få kontakt med honom. Så småningom blev dock länspolismästaren alltså informerad genom receptionisten på Scandic hotell. Hur nykter eller onykter Gösta Wilander var när han åkte till Sabbatsberg (för att göra vad då?) står det inte i boken, vilket kan bero på att han själv inte visste. Nu kan det ju ändock vara så att just länspolismästare har god förmåga att nyktra till när de blir utsatta för chock.

Av uppgifterna i Åshedens bok kan man dra flera slutsatser. En är att länspolismästare är som folk i allmänhet och den andra slutsatsen är att de inte hade räknat med att behöva träda i tjänst den natten. En tredje slutsats är att man ska ha med sig mobilen och hålla sig nykter även när man inte är i tjänst. Oavsett om man är länspolismästare eller något annat.

Minns ni hur UD organiserade sin verksamhet när tsunamin blev känd? Var befann sig då statssekreteraren Lars Danielsson? Det mindes han knappt själv och inte heller om han hade ringt till kabinettssekreteraren Hans Dahlgren. Själv kan jag konstatera att jag kände

till mordet på Palme före länspolismästare och tsunamin före statssekreteraren. En förklaring kan vara att jag inte åker Vasaloppet och aldrig kommer att göra det, samt att jag alltid vet var jag befinner mig.

Att mucka (324)

Man ska inte mucka gräl. Däremot är det en välkommen upplevelse att få mucka från militärlivet. Det hette ju så förr: man muckade. Och värnpliktiga hade ”muckarkam” som de bröt av en tagg på varje dag för att kunna se hur de närmade sig muck. Muck betydde helt enkelt att rycka ut från militärtjänsten. Befälet lärde årtionde efter årtionde ut att det rör sig om en militär förkortning av begynnelsebokstäverna i orden Militär Utryckning Civila Kläder. Men det var naturligtvis rena påhittat, dock till viss förnöjelse för de berörda. Ordet muck är romani och finns i de finska romernas språk som ordet *mukka*, som betyder ”slippa fri”. Däremot gillade inte yrkesmilitärer att benämningen ”lumpen” användes av de värnpliktiga eftersom befälet ansåg att uniformspersedlarna inte var ”lump”. Det var ganska rart däremot att få höra av yrkesbefäl att den ”svenska krigsmakten är i fredstid hemförlovad”. Just ordet ”hemförlovad” ger en touch av ”sommarlov”, vilket möjligen var en av avsikterna med uttrycket.

Fredrika Bremers samtal med påven (325)

Jag läser för en tid sedan med rätt stort intresse Göran Häggs litteraturhistoria. Detta gör jag väl medveten om att den anses lättviktig bland litteraturvetare, men för oss andra enkla människor som bara läser med öppna och stora ögon är den riktigt bra. Han höjer *Fredrika Bremer* till skyarna och framhåller att hon borde ha fått en större plats i litteraturhistorien om inte litteraturvetenskapen (tidigare) varit så dominerad av manliga normer. Han omnämner att Fredrika Bremer fick audiens hos påven och att det skulle ägt rum en livfull diskussion dem emellan. Detta kände jag inte till och ville gärna veta vilket eller vilka ämnen som hon samtalade med påven om, men det tycks vara svårt att få reda på vad de två samtalade om.

Fredrika Bremer fick under sin vistelse i Rom av en signora de Martinos höra att hon inte var kristen eftersom hon var protestant. I boken ”Fredrika Bremer. En biografi” av Carina Burman berättas att

Fredrika Bremer så småningom tröttnade på ifrågasättandet och vände sig till konsul Bravo som ordnade till en audiens för henne hos påven Pius IX den 25 februari 1858. Mötet har hon skildrat i boken ”Lifvet i gamla verlden” samt också i ett brev till vännen och prästen Per Johan Böklin. Redogörelsen är kortare och klatschigare i det litterära verket. Enligt Fredrika Bremer hade påven utan förbehåll förklarat att Bremer ”helt visst” var kristen, men att de förvisso var oeniga i andra frågor. Tänk vad man kan lära sig mycket bara genom att läsa Göran Häggs litteraturhistoria.

Felringningen från rymden (326)

I dag på morgonen omtalade ekonyheterna att en brittisk astronaut på rymdstationen under julaftonen skulle ringa till sin familj – ett samtal över det vanliga telefonnätet. Han ringde och då någon svarade sa han: Är det jorden? Dock var det en felringning eftersom han slagit fel nummer så att säga. Den uppringde blev uppenbarligen förvånad. På twitter har astronauten senare bett om ursäkt. I och för sig en märklig felringning, men kanske inte något som han behövde be om ursäkt för. Det hade väl räckt med en julhälsning från ”yttre rymden”.

Det påminner mig om en felringning som jag själv gjorde mig skyldig till för en hel del år sedan, vilket innebär att jag nu kan avslöja det hela. Det var på en stor övning i flygvapnet. Jag tjänstgjorde i en stridsledningsstab och skulle vid tretiden på natten ringa till en radarstation på Gotland. Ringa över det vanliga telefonnätet. På den tiden hade alla stridsledningsorgan täckbenämningar i form av djurnamn. Dessa skulle för övrigt ändras i händelse av krig. Jag ringde och en kvinna svarade något närmast ohörbart. Jag sade klart och tydligt: *Från Vargen till Ugglan, kom! Från Vargen till Ugglan, kom*! Så tydligt och distinkt som endast en utvilad och alert reservofficer kan formulera sig mitt i natten. I den andra änden av telefonförbindelsen hörde jag något som möjligen i ord kan skrivas ut som ”Öhhh…”. Jag upprepade mitt anrop ytterligare en gång och då sade rösten: Va….dä ä Josefsson hä, va ä dä um…”. Då begrep jag att jag inte kommit till radarstationen Ugglan utan jag måste ha väckt hustrun till någon hemmansägare på Gotland. Jag sade då endast med metallisk militär röst: ”Felringning, jag kopplar ned”. Jag avslöjade inte att det var en felringning från det alerta flygvapnet och jag bad

inte heller om ursäkt. Jag har senare tänkt på den där felringningen och gissat att den stackars människan måste ha trott att felringningen med det underliga meddelandet vad kodord för någon knarksmuggling eller annat hemskt. Jag skäms fortfarande för att jag inte bad om ursäkt. Men om någon ringde mig mitt i natten från yttre rymden tycker jag däremot inte att den personen ska behöva be om ursäkt.

Heidenstam och de unga flickorna (327)

Vilken bild har vi idag av Heidenstam, den store författaren och Nobelpristagaren? Kanske inte någon tydlig bild och som författare är han i dag inte längre den gestalt han en gång i tiden var och ville vara. Han var en boren posör och i högsta grad medveten om vilken bild som både läsarna och den breda allmänheten hade av honom. På något sätt var han den tidens Björn Ranelid, dock med större litterära kvaliteter. Han poserade nästan alltid i profil på alla fotografier och han älskade att bli omtalad som ”hövdingen”.

August Strindberg, av alla, skrev att han föraktade Heidenstam för hans förhållande till kvinnor. Han beskrev honom i en text som den som förförde ungmön ”på sin isbjörnsfäll”. Detta gick tillbaka på att Heidenstam inledde en kärleksrelation med Greta Sjöberg, med vilken han gifte sig 1903 då hon var 17 år. Han var då 44 år. Hon var dessutom flera år yngre när det hela inleddes på en isbjörnsfäll. Detta var känt på den tiden, men påverkade nog inte så mycket den litterärt bevandrade allmänhetens syn på den store författaren. I dag skulle reaktionen naturligtvis ha blivit en annan. Det var redan då omskrivet att unga Greta hade ”förförts på isbjörnsfällen framför brasan i farbror Verners villa i Djursholm”. Nu var det så att Heidenstams liv med tydlighet visade att han hade många ”kvinnoaffärer” och även ett antal äktenskap. August Strindbergs kritik kan nog anses ha visst fog för sig – även om kritikern själv inte alls var så oskyldig på området i fråga. Var det inte August som tvingades fly från Jylland efter att varit nära en flicka på ett sätt som i dag skulle rendera i ett allvarligt polisförhör eller kanske mer än så.

Först var Heidenstam under åtta år gift med Emilia Uggla. De hade mestadels vistats utomlands, först i Rom och Paris där Heidenstam arbetade för att bli erkänd som konstnär. Emilia stöttade honom i hans ansträngningar. Hon har beskrivits som moderlig och trygg, men inte särskilt vacker. Heidenstam var inte sen att vid upprepade

tillfällen bedra henne när tillfälle erbjöds. Hans möte med den 25-åriga Ellen Belfrage förvandlades till en intensiv kärleksrelation. I tre år pågick deras hemliga möten utan att hustrun Emilia anade något. När hustrun fick reda på kärleksrelationen fick hon också erfara att älskarinnan hade fött Heidenstam ett barn – sonen Nils, som bara skulle få träffa sin far en enda gång under sitt liv.

Innan äktenskapet med Emilia slutligen upplöstes 1893 hann Heidenstam bedra henne med ytterligare två kvinnor. Den ena av dem, 19-åriga Olga Wiberg, blev hans hustru i andra äktenskapet. Bröllopet stod på djävulsön Blå Jungfrun i Kalmarsund. Det arrangerades för att, som Heidenstam själv uttryckte det, ”driva litet med Sveriges femhundratusen käringar”. Det äktenskapet varade i sex år och var tämligen lyckligt. Samma år som de skilde sig gifte Verner Heidenstam om sig med den då 17-åriga Greta Sjöberg. Eftersom hon var så ung var den blivande maken tvingad att ”gå till kungs” för att få dispens, vilket han fick. Greta och Verner bodde därefter på stället Naddö vid Vadstena, men efter tre år kom det fram till Verner att Greta varit honom otrogen, men hon kom ändå att stanna hos honom i tio år som någon slags hushållsföreståndarinna och hon var värdinna på Verner von Heidenstams storslagna 50-årsfest. Den var så överdådig att den starkt kritiserades i pressen.

Resten av sitt liv levde Nobelpristagaren Heidenstam med den 33 år yngre danskan Kate Bang. De bodde länge i Danmark men befann sig ofta på resande fot. Senare köpte Heidenstam Övra Lid och byggde där ett ståtligt hus. Sommaren 1937 fördrev han dock Kate Bang från sin bostad, vilket ägde rum tre år före hans död. Man tror att det skedde för att han inte ville att hon skulle bo kvar i huset efter hans död och på så sätt vara ett hinder mot att herrgården blev ett museum över honom.

Heidenstam dog 1940 och alla hans krumbukter med kvinnor efter 1912 kan inte Strindberg ha känt till. Strindberg avled nämligen själv 1912, som en ensamstående man efter tre äktenskap och med ett antal dubier om kvinnors ädla sinnen.

Regeringens fruktkorgar (328)

Regeringskansliet har ett fruktavtal för att se till att statsministern och hans anställda har ekologisk frukt till hands. Men frukten

som har levererats till ett stort antal företag och myndigheter har varken varit ekologisk eller i den mängd som utlovats. Det visade sig nämligen när Livsmedelsverket tillsammans med flera kommuner nyligen kontrollerade Företagsväxter i Knivsta AB:s frukthantering. Fruktkorgsleverantören har nu åtalsanmälts för brott mot livsmedelslagen.

Enligt företagets hemsida kostar en ”Fruktkorg Premium” 165 kr per vecka. Bedrägeri är vad det rör sig om säger åklagaren. Åsa Romson och andra skogsmullar måste rysa vid tanken att de helt ovetande satt i sig ekologisk frukt som inte varit ekologisk. Det finns väl risk att det uppkommer samma kväljningskänslor som en muslim lätt drabbas av om han eller hon av misstag fått i sig fläskkött. Nej, låt analysera varje banan och äpple som levereras till Rosenbad!

Åklagarens kritik av Hans Holmér (329)

I går läste jag ut Anne-Marie Åskhedens bok *”Förbannelsen”*, som handlar om Hans Holmér och utredningen om mordet på Olof Palme. Det har gått några år sedan mordet 1986 och det finns ju då förutsättningar att se på det hela med nya ögon. Anne-Marie Åshedens bok kom ut 2012 och hon skriver ur den positionen att hon i hemlighet haft tillfälle att fortlöpande intervjua (samtala med) Hans Holmér redan under tiden för själva utredningen. Enligt vad hon själv uppger i boken var det bara hon och chefredaktören Christina Jutterström på DN som kände till hennes samtal med Hans Holmér. Det ger ett särskilt perspektiv till det som hon berättar i boken.

Anne-Marie Åsheden har inte förmågan att närmare redogöra för de rättsliga aspekterna för hur förundersökningen bedrevs, vilket är helt naturligt eftersom hon inte är jurist. Men hon citerar på ett ställe den ledande åklagaren under förundersökningen, Solveig Riberdahl. Citatet innehåller anmärkning som jag finner synnerligen intressant, till och med oroande.

Anne-Marie Åsheden uppger att Solveig Riberdahl ska ha sagt följande om Hans Holmér och förundersökningen (s. 220).

”Han kunde inte acceptera de regler som gäller för att bedriva en förundersökning. Man ska ta tillvara det som talar för en person, det ska vara objektivt och rättssäkert. Åklagaren ska inte bara informeras. De ska informeras så att det finns möjlighet att ta ställning. Det som åklagarna vill ha utrett ska utredas utan tjafs. Det gäller inte att

kunna detaljerna, utan att veta vart man syftar någonstans. Att överhuvudtaget hämta in 58 personer anser jag vara ett hot mot rättssäkerheten – – – Det är märkligt att man i en rättsstat och en demokratisk stat kan låta sig duperas av en polischef, inklusive tredje statsmakten. Det är skrämmande”. Vidare ska Riberdahl (s. 221) har sagt ”Palmeutredningen är det märkligaste jag varit med om ”.

Nu ska man nog veta att Solveig Riberdahl blev biträdande riksåklagare 1994 och samma år ansvarig för Palmeutredningen. Hon var alltså en åklagare som hade en mycket hög ställning inom åklagarväsendet. När hon säger att det var ”skrämmande” det som polisen höll på med i Palmeutredningen så ska man notera det. Det måste betyda att kontrollmekanismerna inte fungerade under den stora utredningen och att de åklagare som ledde förundersökningen helt enkelt inte kunde styra och bestämma över länspolismästaren. Det var ju i sig ett märkligt förhållande att länspolismästaren själv skulle leda polisens utredningsarbete och inte någon chef inom kriminalpolisen. I boken sägs inte ett ord om hur Hans Holmér under alla de där månaderna lyckades lösa sina andra uppgifter som länspolismästare. Eller var det så att någon annan fick sköta hans ordinarie uppgifter medan han satt i presskonferenser och satt i en solstol på taket på polishuset på Kungsholmen?

Att Solveig Riberdahl förfasades över den bristande rättssäkerheten är något som alla jurister bör fundera över. Det var nämligen så att regeringen och regeringens ”sambandsman” inte slog till bromsarna för att stoppa Hans Holmér. Om jag får grunda min bedömning på Anne-Marie Åshedens bok är jag beredd att tycka att Hans Holmér skulle ha plockats bort långt tidigare. Dessutom är jag förvånad över att den ledande utredningsmannen (Holmér) under pågående förundersökning i ett mycket allvarligt brottmål möjliggör för en journalist att få inblick i hans och utredningsgruppens pågående utredningsarbete. Jag slutar aldrig att förvånas.

Man får vid genomläsningen av boken uppfattningen att polis gruppen argumenterade för att det var befogat att tillgripa okonventionella (läs: utomrättsliga eller olagliga) metoder i exceptionella situationer och därifrån är inte steget långt till en slags statskuppsfilosofi som med bokförläggare Ebbe Carlssons benägna hjälp efter hand spred sig ända upp i regeringen. Förbannelsen drabbade inte bara Hans Holmér utan hela det offentliga rättsväsendet. Varken politiker, polis eller åklagare ansåg sig kunna leva med ett ouppklarat

statsministermord. Därför satsades hundratals miljoner på utredningen, långt utöver vad som skulle ha satsats på utredningen av något annat mord.

De gamla grekerna saknade historia (330)

Det var nog så att de ”gamla grekerna” (de var inte så gamla när de levde…) inte hade någon verklig historieuppfattning och väldigt vaga uppfattningar om vad som hade passerat under århundradena. De saknade helt enkelt sin egen historia utan att inse att de saknade den. De levde i stället i en värld av myter och sägner insnärjd i en religiös väv. Detta kan vara förklaringen till att varken Platon eller Aristoteles gör några tydliga historiska jämförelser och de blickar inte heller in i framtiden. De levde i nuet helt enkelt. Visserligen kände Platon väl till andra och äldre filosofer, men någon historisk kunskap hade inte heller han. Troligen uppfattade de inte heller tidsförloppet som linjärt, som vi gör, utan snarare som cirkulärt. Man ansåg att tider återkommer och att det finns stora likhet mellan det som varit och det som kommer. Det som fanns av kontinuitet var släkterna och ätterna, snarare det än stadsstaterna.

Det ger intressanta perspektiv att tänka på att högt bildade personer som Platon och Aristoteles inte hade någon uppfattning om hur länge stadsstaterna funnits och inte heller hur länge människan existerat. Genom muntlig tradition och ett fåtal skriftliga källor kände de till händelser under ett par tre generationer tillbaka, men knappast något mera. Herodotos (484 – 425 f. Kr) anses ju vara den förste verklige historieskildrarna. Även hans perspektiv bakåt är dock rätt begränsat.

Pontonjärsgatan och februari månad (331)

Ibland kan man få höra att det är en god egenskap att vara nyfiken. Jag vet inte om jag håller med om det. Nyfikenheten kan också vara en belastning och ta mycket tid i anspråk. Det skulle vara lättare om man kunde ha en avslappnad attityd till det där med vetande och ovetande. Men nyfikenheten går inte att skaka av sig. Det går liksom inte att hänga av sig den som ett ytterplagg.

Jag minns så väl när jag i ett socialt sammanhang träffade en kvinna som bodde på Pontonjärsgatan här i Stockholm. Hon hade

bott där i över tio år berättade hon. Min ovana trogen kunde jag inte låta bli att fråga henne om vad ”Pontonjär” betyder. Hon hade inte en aning, hade inte tänkt på det. Troligen var hennes franska inte så utvecklad heller, tänkte jag tyst. Tack och lov att jag har förmågan att tänka tyst, det skulle vara en fördel om jag även lärde mig att hålla tyst. Människan måste ju ha skrivit och omtalat sin postadress ett antal gånger på vecka i över tio års tid. Hur kan man då skriva ”Pontonjärsgatan” utan att en enda gång gripas av en oemotståndlig nyfikenhet att ta reda på vad en pontonjär är? Just det, oemotståndlig nyfikenhet. En sådan där som kliar och bråkar med en till dess att nyfikenheten är stillad. Det där sa jag naturligtvis inte, men tänkte. Vad en pontonjär är? Jo, det är en ingenjörssoldat som är specialiserad på att snabbt bygga tillfälliga broar under krig (från det franska ordet för bro). Det var skickliga och nog även stolta grabbar som var pontonjärer.

Själv har jag tidigare undrat över hur det kommer sig att just februari månad bara har 28 dagar (bortser nu från skottår), medan de andra dagarna har 30 eller 31 dagar. Förklaringen lär vara att året i den äldsta romerska kalendern var indelad i 10 månader, varvid året började med månaden mars. Den tionde, på latin decem, gav namnet till den tionde månaden, alltså december. Senare lade man till två månader och de fick bli Januari och Februarius. Varvid februari förstås blev den sista månaden på året. På 40-talet e. Kr. rådde stor förvirring i det romerska riket om kalenderns rätta uppdelning av året. Fältherren och statsmannen Julius Caesar bestämde att en ny kalender skulle införas och den fick naturligtvis sitt namn efter honom – den julianska kalendern (senare även kallad ”den gamla stilen”). Efter Caesars död och till hans åminne byttes namnet på den femte månaden, numera den sjunde, från Quintilis mot Julius. Alltså juli månad. Eftersom den dagen fått sitt namn efter Caesar gav man den månaden en extra 31:a dag, vilket den annars inte skulle ha och den extra dagen tog man från februari månad. När sedan även kejsar Augustus fick en månad uppkallad efter sig skulle den naturligtvis inte ha färre dagar och utan även den skulle få 31 dagar. Även den dagen togs, med viss logik, från årets sista månad vilken var februari. Årets sista månad hade härigenom berövats två dagar och hade bara kvar 28 dagar. Allt detta enligt den klassiska legenden. Hur sedan skottdagen kom till är en annan historia.

Klostret Monte Cassino och kriget (332)

Vid ett av mina besök i Rom för ett antal år sedan besökte jag Monte Cassino, ett känt och stort kloster på ett högt berg söder om Rom. Berget ligger strategiskt vid vägen söderifrån mot Rom. I det berömda klostret fick Thomas ab Aquino sin utbildning.

När jag en varm sommardag begav mig till Monte Cassino valde jag att vandra den sista vägen uppför berget till fots. Detta för att få känna av sluttningen och minnas vad jag läst om slaget vid Monte Cassino under våren 1944 (andra världskriget). Det stora klostret hade helt utplånats av flygbombningar och artilleribeskjutning, men boksamlingar och konstskatter hade förts i säkerhet till Rom. Slaget vid Monte Cassino (egentligen var det fyra olika stridshändelser) var den hårdaste strid som västmakterna genomförde – i fråga om hårdhet fullt jämförbar med slaget vid Stalingrad och slaget utanför Moskva.

Slaget om Monte Cassino ägde rum mellan den 17 januari till den 18 maj 1944. Fem blodiga månader med flyg- och artilleribombardemang, närstrider och stora förluster på båda sidor. I slutet av 1943 hade tyskarna under ledning av generalfältmarskalk Albert Kesselring etablerade en huvudförsvarslinje söder om Rom (kallad Gustavlinjen). De allierade planerade att bryta igenom linjen vid Monte Cassino för att kunna förenas med egna trupper som fanns i närområdet. Det övergripande målet var att nå fram till och intaga staden Rom.

Genom mycket omfattande artilleribeskjutningar och massiva flygbombningar lyckades de allierade efter fem månader intaga höjden och driva ut de nedgrävda tyskarna. Förlusterna var enorma. Slaget kom därför efteråt att betecknas som en allierad pyrrhusseger eller helt enkelt en vanvettig kampanj. De fyra stora anfallen mot Monte Cassino medförde ca. 55 000 döda och sårade allierade soldater och omkring 20 000 döda och sårade tyska soldater. Räknar man med alla stridsaktiviteter söder om Rom, den så kallade Anzio-kampanjen, uppgick antalet döda och sårade allierade soldater till över 105 000. Monte Cassino intogs till slut av ett polskt förband med stöd av indiska förband.

Jag minns att klostret, helt nyuppfört under 1950-talet, är stort

och vackert. Det spelades stillsam musik ur högtalare och det kändes som länge sedan bomberna föll över berget. Det var helt stilla och vackert . Mina tankar gick till Thomas ab Aquino. Krig kan vara så totalt meningslösa.

Notiser på tre rader (333)

Förlaget Ersatz, känt som det svenska förlag som har givit ut Svetlana Aleksijevitj på svenska, gav under hösten även ut en märklig, men samtidigt mycket spännande och roande bok. Det är en översättning från franskan.

Den franska tidningen Le Matin publicerade 1906 och ett antal år därefter anonyma nyhetsnotiser som alltid endast omfattade tre textrader. Det var hårt komprimerade notiser skrivna av av den gåtfulle *Félix Fénéon* – dandy, anarkist, tidskriftsredaktör, spökskrivare, gallerist, konstkritiker och James Joyces förste franske förläggare m.m., m.m. Hans notiser kunde handla om mord, olyckor och vardagsliv. De presenterades i en sparsam och sparsmakade stil som lockade till skratt också när de chockerade samtiden. Den extremt korta stilen var liksom huggen i sten. Jag har inte läst den, men bläddrat och lästa ett tiotal sidor med stort nöje. Rent av med förtjusning. Tänk vad mycket intressant man kan hitta i gamla tidningslägg. Där finns så mycket att hämta. Det var först på 1940-talet som det avslöjades att det var Félix Fénéon som var författaren till de treradiga notiserna i Le Martin. Han avled 1944.

Här är några exempel hämtade från förlagsreklamen om boken med Félix Fénéon korta notiser. Håll till godo.

Louis Tiratoïvsky i Aubervilliers sårade
dödligt madame Brécourt och begick
självmord. Kärleken.
Den 70-årige tiggaren Verniot, i Clichy, dog av
svält. Hans halmmadrass innehöll 2000 francs.
Men man får inte generalisera.

Varför använder inte kineser solglasögon? (334)

Jag är mycket intresserad av Kina. Har visserligen aldrig varit där och kommer kanske aldrig dit heller. Men jag har läste en del böcker

om Kina och sett många TV-program. Försöker alltid med intresse ta del av det som skrivs om kinesisk kultur och dagligt liv. Nyligen har jag sett flera TV-program med massor av scener och skildringar från olika delar av det kinesiska samhället.

Kina måste uppenbarligen ha starkt solljus. En del ungdomar i storstäderna bär solglasögon, men aldrig folk ute på landsbygden. Varför? Solglasögon kostar inte många kronor i Kina. Det handlar om kulturmönster helt enkelt. Den västerländska vanan att bära solglasögon har inte slagit igenom annat än hos några grupper i storstäderna. Är det så enkelt eller är det något annat som är förklaringen? Att kineser inte bär skägg har en naturlig förklaring. Men solglasögon? Det där borde utredas. Dessutom är det väl så att svenska lantbrukare inte heller har solglasögon när de sitter där på traktorn och kör runt. Sommartid ska jag väl tillägga med tanke på det mörker som annars råder.

Vad är en bra radioröst? (335)

Jag tror att ni håller med mig om att en del röster på radion ”gri per tag” och känns personliga. Andra röster irriterar mest. Röster är olika och olika personer har olika förmåga att anpassa rösten efter den aktuella situationen. Just nu är jag tämligen irriterad över en kvinnas röst som läser väderrapporterna i SR. Jag undviker att säga hennes namn för att inte genera henne. En tråkigare norrländsk röst kan man inte tänka sig. Man får ju intrycket av att hon tvingats till samhällstjänst 120 timmar och blivit placerad hos SMHI för att läsa väderprognoser. Hoppas att hon är roligare i levande livet än i radion.

Det har hänt att jag gjort några inslag i radio (SR). Det första man får göra är att lämna ett ”röstprov” som någon erfaren tekniker bedömer som ”godtagbar radioröst”. Vad han eller hon säger om man nu inte har en tillräckligt bra radioröst har jag inte en aning om. Frågan är också vilka kriterier som man använder sig av för att avgöra om rösten räcker till för radioframträdanden. Min röst blev i varje fall godkänd så det gick vägen så att säga…. Har TV krav på ”bildskönhet” för att man ska få vara med i TV? Jag har faktiskt sett några personer i rutan som inte borde ha visats upp. Nej, jag tänker inte alls på Leif G W Persson. Han är den han är och ska definitivt inte tvingas att göra om sig. Det som är bra med honom är att det han säger understundom är riktigt klokt och sådant som andra inte vågar säga,

men i bästa fall tänker.

Jag har begåvats med jojoar (336)

Jo, jojo, eller i pluralis: Jojoar. Jag inhandlade i somras 10 st jojoar, häften röda och hälften blå. Äkta svensk vara utan kullager. Priset var 2 kr styck och de inhandlades i en liten ort i Dalsland. Utförsäljning alltså. Det var nära att jag hade köpt hundra stycken, men tack och lov gjorde jag inte det. Min lilla tanke är att ge bort en jojo till alla som ser ut att behöva lite avkoppling. Hittills har en jojo skänkts bort och jag har ännu inte fått någon reaktion från mottagaren. Det är så att jojoar kommer och går. Det finns en jojo-cyyykel (uttalas så) som förmodligen är ca. tio år. Forskning borde bedrivas om både jojons utbredning över världen och cykelns frekvens. Freud skulle säkert förklara att jojo-intresse är ren sublimering och dessutom av allvarligt slag. Jag är lite böjd att tro det. Ungefär som Ernsts behov av att bygga verandor och andra tokigheter. Det är klart att det rör sig om sublimering. Hela halva svenska folket lever sommartid, oavsett om vi leker med jojoar eller bygger verandor, ett sublimerat liv. (Märkte ni den ganska grova Sahlinaren? ”Hela halva…”. Jag lovar att jag kan bättre).

Konungen bjuder in till litterära samtal på slottet (337)

Hovet har meddelat att Hans Majestät avser att hålla litterära sammankomster två gånger i månaden på slottet. Det rör sig om begränsade tillställningar med ca 20 gäster kring middagsbordet och därefter litterära samtal mellan gästerna. Konungens avsikt är att bjuda in ett antal författare, litteraturkritiker och litteraturvetare för att under ca. tre timmar både diskutera och ta del av aktuell litteratur och sådant som är eller håller på att bli klassiker. Både drottningen och kronprinsessan avser att försöka vara med så ofta som möjligt. Det är inte klart om prins Daniel avser att deltaga. Svenska Akademien har välkomnat initiativet och har uttalat att man betraktar initiativet som ett bevis på det litterära intresse som i hög grad utmärker kungafamiljen.

Förvånad? Trodde ni på det där? Jag hämtade denna korta texten från min manuskriptlåda med lappen ”Ironi” på kartongens kortsida. Lådan är välfylld och innehåller betydligt fler lappar än lådan med

etiketten ”Giftigt”. Kungen och böcker? Det är väl lika otroligt som ett påstående att Mona Sahlin läser Gogol. Ja, jag vet att jag inte är snäll. Men det är så många andra som är det vid den här årstiden, så det räcker.

Mark Twain tittade på obduktionen (338)

För några månader sedan började jag läsa en bok i amerikansk litteraturhistoria. Med stora ögon, väldigt stora, läste jag att Mark Twain bevittnat obduktionen av sin egen far genom ett nyckelhål. Kan det vara sant och om det nu är sant, hur har det påverkat författaren Mark Twains (Samuel Langhorne Clemens) fortsatta liv? Finns det någon annan person i världshistorien som bevittnat en obduktion av sin far eller sin mor? Mark Twain var elva år när pappan avled. Pappan var advokat.

Författare tillägnas ju en betydande frihet och tar den ofta även i anspråk. Men går det att kontrollera sanningshalten? Är det till och med olämpligt att ens försöka kontrollera om det är sant? Eller ska vi förhålla oss så till litterära gestalter att vi inte ens försöker oss på att kontrollera uppgifterna? En del uppgifter bidrar nämligen till ett rikare liv om de inte blir kontrollerade. Detta därför att en före detta sanning är en obehaglig varelse som fläckar ned en annars livfull och mustig berättelse. Det finns inte bara sanningar och lögner. Det finns även halvsanningar och kvartssanningar. Problemet med halvsanningar är att man inte vet vilken halva man får del av.

Han cyklade jorden runt (339)

Willifried Steinbach, 48 år, har enligt ett reportage i DN för några år sedan, under ett år cyklat hela varvet runt jorden. Det blev 2 800 mil under 363 dagar. Han tog först hand om en cykel i en sopcontainer och rustade upp den. Sedan satte han sig på båten till Riga och cyklade därifrån till Moskva och över Omsk och Ulan Bator till Peking. Från Sydkorea tog han båten till Japan och därefter båt till den amerikanska västkusten. Hem via hela den amerikanska kontinenten och efter båtresa över Atlanten en liten nätt cykeltur från Barcelona till Gdansk. Sista biten fick bli båtresa från Gdansk till Stockholm. Över hundra punkteringar och fyra pedalbyten berättar han om. Men fram kom han. Kan man annat än beundra en sådan person? En person

som gör något sådant måste vara av en annan kaliber än du och jag som står och huttrar vid en SL-stolpe i december månad. För övrigt tycker jag att Willifried borde få gratis SL-kort resten av livet.

”Skrikare” skrek ut meddelandet om nye prinsen (340)

För några år sedan föddes det en ny prins i den engelska kungliga familjen. Sveriges Radio rapporterade förstås. Det var nog någon sommarvikarie som försökte sig på att få ihop en nyhet. Det blev form utan innehåll. Det blev form utan substans för att travestera Aristoteles. Det var en reporter som berättade att det utanför Buckingham Palace minsann stått en ”skrikare” och ropat ut att en arvprins var född! Dessutom informerade reportern om att det på engelska heter ”town crier” och att det lämpligen kan översättas till ”skrikare” på svenska. Var befann sig reportern i utbildningsgången? Town crier eller ”bellman” är nämligen ett officiellt ämbete vid brittiska domstolar, vars uppgift av tradition är att ropa ut viktiga meddelanden till allmänheten. Kunde man tänka sig att reportern känt till det svenska begreppet ”härold”? Är det fel att förvänta sig i varje fall en viss kunskapsnivå eller i varje fall en ambition ”att ta reda på hur det är” innan man får tillträde till mikrofonerna hos SR? Ordet ”skrikare” är lite mera klarläggande än ordet för de ”ropare” som finns i det svenska militära livet. Men uppenbarligen en felöversättning. Cry, cry, darling, that’s all I do (Bill Monroe).

Empatimätning och intressenivåer (341)

SvD har i dag en längre intervju med Sherry Turkle, professor vid Massachusetts Institute of Technology (MIT) i Boston. Det är Maria Carling som intervjuar och det handlar om den moderna människans kommunikationsmönster och empatidjupet i våra samtal. Läs artikeln! I intervjun säger Sherry Turkle bland annat följande:

–Ett äkta samtal är en magisk sak som händer mellan två människor. Det är i konversation med andra som vi är som mest mänskliga. Där är då vi skapar intimitet och empati. Som det ser ut i dag kommunicerar vi mer än någonsin, men vi för allt färre riktiga samtal.

Nu kan man väl ändå ganska halvbittert säga att det finns förhållandevis många personer som inte kan göra sig intressanta även om

de anstränger sig maximalt. Empatinivåer går kanske att mäta, jag kan inte det där utan får försöka förlita mig på professorn. Men hur är det med nyfikenheten och intressenivå? Från mina studier i pedagogik minns jag att ”intresse” var en avgörande faktor i den s.k. edukationsprocessen. Har man inte ett verkligt intresse för något så lär man sig inte så mycket heller. Låter som en självklarhet förstås, men är ett grundläggande förhållande. Lärarens främsta uppgift är inte att aktivt lära ut något utan att i stället väcka och över tiden bibehålla elevens intresse för ämnet och uppgifterna. Elever påverkar själva i högsta grad sin inlärningsförmåga. Uthållighet är också en egenskap. Låter enkelt och är inte något omöjligt. Dessutom borde det vara inspirerande för läraren själv att ha intresserade elever.

Biskoparna och inkarnationen (342)

Förre biskopen Bengt Wadensjö inledde nyligen på SvD-debatt en diskussion mellan teologer om reinkarnation. Frågan är intressant därför att den rör grunder i den kristna doktrinen. Det är ett gott tecken att sådana frågor diskuteras i allmänna media. Nu har biskopen Martin Modéus gått i lite polemik i frågan. Det är med stor nyfikenhet som jag försöker följa diskussionen. Ser det som ett sunt livstecken från Svenska kyrkan. Martin Modéus framför åsikten ”Det kan verka generöst att inkorporera sådant som folk gillar i största allmänhet och kalla det kristet, men föreställningar om reinkarnation hör inte hemma i kristen tro.” Han slår också fast att den viktigaste utgångspunkten i dialogen mellan människor av olika tro är att man vet vad man står för. Annars blir man ointressant som samtalspartner. Det som Wadensjö omtalar är, menar Modéus, att anpassa den kristna tron efter en avlyssnad folkuppfattning och det leder till en otydlighet och formlöshet.

Det är på tiden att vi får en öppen och spänstig kristen teologisk debatt i vårt land. Det välkomnar även vi som inte aktivt tar del av kyrkans inre liv och inte heller har någon bestämd egen uppfattning om reinkarnation eller inte. Ibland är det rätt skönt att bara kunna konstatera att man intet vet och få sitta på åhörarplats. Det är intressant att konstatera att två biskopar har olika uppfattningar i en till synes viktig teologisk fråga. Men det finns fler biskopar och teologer. Kanske även flera åsikter och uppfattningar.

Danska bolags årsredovisning på engelska… (343)

Det danska folketinget har att antagit en lagändring som gör det möjligt för danska aktiebolag (och andra bolag) att få lämna in sina årsredovisningar på engelska. Det är inte möjligt i Sverige. Är det inte dags att vi i vår lagstiftning tar in regler som innebär att vi de facto erkänner engelska som vårt ”andra språk”? Vårt hjälpspråk så att säga. Det är ju så att när vi svenskar ska kommunicera med omvärlden så är det självklart engelska som gäller. Det är i dag inte möjligt att ge in inlagor på engelska i mål i våra domstolar utan att sända med dyra översättningar. Inte ens en fullmakt på engelska på tio rader godtas alltid av domstolarna. Det är dags att tänka om och medge att handlingar får ges in och åberopas även om de på engelska. Dags att tänka om? Att tänka nytt och framåt?

Bokstaven X är inte längre förbjuden (344)

Den turkiska regeringen beslutade för ett par år sedan att det inte längre ska vara straffbart att använda bokstaven X. Den ingår nämligen i det alfabet som används i det kurdiska språket. Dittills hade det varit förbjudet att ens skriva den bokstaven i sin lilla fickkalender. Märkligt. Men så kan det vara i andra länder. Tänk om den svenska regeringen skulle förbjuda oss att använda den lilla rara bokstaven ö. Då skulle alla som bor i Oregrund och Osthammar få lära om. Och alla i Orebro och på Oland skulle bli lite vilsna i päronet. En bokstav som vi skulle kunna avskaffa direkt är W eftersom den inte har något eget ljudvärde i vårt språk i jämförelse med engelskan. Frågan är om man inte skulle passa på att avskaffa z också när man ändå går fram. Jass och sebror kan man väl stå ut med bara man får några färre tangenter på det kära tangentbordet.

Mercedesbilar är uppkallade efter en tioårig flicka (345)

Mercedesbilarna är döpta efter en tioårig flicka som bodde på franska Rivieran. Hennes pappa var österrikisk konsul och en av de allra första bilhandlarna. Han sålde dyra bilar till den tidens kändisar, bland annat sålde han bilar till en av världens rikaste män, baron Rothschild. Han föresatte sig att vinna de då populära biltävlingarna. Han beställde därför en riktigt snabb bil, den hade en motor på 43

hästkraft och toppfart på 42 km/h. Bilen byggdes om och var framgångsrik i en del tävlingar år 1900. Pappan döpte bilen efter sin dotter som hette *Mercedes Adrienna Ramona Manuela*. Hon dog redan 1918 – pank, skandaliserad och glömd. Hon avled 39 år gammal i skelettcancer. Hon ägde aldrig någon bil. Hon kunde inte köra bil och hennes farfar var högste rabbinen i Wien. Namnet Mercedes ger i varje fall mig en annan klang när jag vet vem flickan var som gav namnet till dessa bilar.

”Making A Murderer” (346)

Den 18 december i år (2015) släppte NetFlix en egenproducerad dokumentärserie med titeln ”*Making A Murderar”*. Redan har den vållat mycket diskussion och debatt. Det är en lång dokumentär (10 avsnitt på närmare tio timmar) som producerats under flera år. Det är berättelsen om en man, Steven Avery, (underbegåvad) som först, då han är 22 år gammal, döms för våldtäktsförsök till livstids fängelse. Efter 18 år visar det sig att en DNA-analys klargör att han inte kan vara gärningsmannen därför att DNA-profilen matchar en annan man. Denne man är för övrigt redan känd som sexualbrottsling. Steven Avery släpps därför fri och man får i serien följa uppmärksamheten kring frigivningen samt hur han välkomnas hem av sin familj (som driver en stor bilskrot i Manitowok county i Wisconsin). Med hjälp av några advokat stämmer han därefter den lokala polisen (sheriffmyndigheten) på skadestånd som uppgår till USD 36 miljoner. Ett enormt skadestånd förstås för en liten kommun (county) med bara 34 000 invånare. Det tycks vara så att ”alla” i samhället Manitowok pratar om fallet och har egna åsikter. Befattningshavare inom polisen och åklagarämbetet känner sig starkt ifrågasatta.

Kort efter frisläppandet och sedan det blivit känt att Steven Avery kräver ett stort skadestånd grips han igen misstänkt för mordet på en ung kvinna. Ett mord som skulle ha ägt rumt i hans bostad. I dokumentären får man följa eftersökningen efter kvinnan och sedan förundersökningen. Mer vill jag inte berätta nu eftersom det kan förstöra en del av spänningen i att se dokumentären. Uppenbarligen är den gjord för att försöka belysa att det kan förekomma grova rättsövergrepp från polismyndigheter i USA och att det har skett i just det här fallet. Naturligtvis måste man ställa frågan om hela dokumentären är hårt vinklad eller om den verkligen återger något av det hemskaste

som kan ske. Redan nu diskuteras dokumentären väldigt mycket och det ställs frågor om det fanns annan bevisning i förundersökningen som inte kommer fram i dokumentären.

Jag rekommenderar dokumentären och jag vet redan att den kommer att resultera i ännu mera debatt. Både i USA och över hela världen.

När man diskuterar straffrättsligt ansvar ska man inte glömma bort att domstolarnas uppgift ”endast” är att pröva om åklagarens uppgifter om gärningen är styrkta (bevisade med tillräcklig grad av säkerhet). Räcker inte bevisningen till ska åtalet ogillas. Domstolen prövar därför aldrig frågan om en tilltalad är ”oskyldig”. Den enda slutsats man kan dra av en frikännande dom är att domstolen på den prövade bevisningen funnit att bevisningen inte räcker till för en fällande dom. Något annat är inte prövat. I det avseendet är det inte någon skillnad mellan USA och Sverige. Men det finns naturligtvis en mängd andra skillnader.

Stora personlighetstestet (347)

Snart är det nyårsparty med mingel. En del känner jag och en del känner jag inte. Det finns goda möjligheter att i hemlighet genomföra ”Stora personlighetstestet”. Det kan genomföras utan att försökspersonen ens känner till eller kan ana att han är utsatt för en studie. Det är mycket enkelt att genomföra och helt kostnadsfritt. Tar inte heller lång tid och man behöver inte ens dokumentera resultatet. Gör så här: Ställ bara en generell och öppen fråga som inbjuder till längre utläggningar. Exempelvis: Hur har det gångna året varit för dig? Vad förväntar du dig av det nya året? Tycker du också att åren går fortare och fortare? Du, det var inte länge sedan det var millennieskifte, det känns så i varje fall, tycker inte du det? Om man ställer så öppna och tämligen naiva frågor så ger man den andra personen tillfälle att prata på. Det svåra i testets utförande är att själv försöka hålla tyst. Några hmmm… mmm.. och så kan man tillåta sig, men inte mer. Resultatet av testet visar sig inom några minuter eftersom personen kommer att avslöja sig själv. Är det en intelligent och allmänbildad person märker man det direkt. Är det en obildad flåbuse märks det direkt. Är det en försagd individ från Norrlands inland märks det direkt. Är det en från Grand Canaria hitflugen vinpimplare med rädsla för det svenska skatteväsendet så märks det.

Fyra nya grundämnen och fyra nya namn (348)

Kommer ni ihåg tablån över det periodiska systemet som hängde i kemisalen och som fanns i läroböckerna i både fysik och kemi? Jag erkänner gärna att jag aldrig har aldrig haft någon kärleksfull relation med det där systemet och jag fattade aldrig varför man skulle lära sig både förkortningar och atomvikter. Har aldrig haft nytta av det senare i livet. Kan bara tänka mig att man skulle ha haft nytta av att veta att förkortningen för guld är Ag om man nu skulle vara så korkad att man löste korsord. Jag har aldrig i mitt liv löst ett korsord och inte ens försökt mig på det. Kommer för övrigt heller aldrig att ens försöka mig på det och det finns en tydlig orsak till det.

Nu har emellertid den Internationella kemiunionen förklarat att det periodiska systemet är komplett efter hela 150 år. För första gången i historien har fyra nya grundämnen tillkännagivits samtidigt. Ämnena har atomnummer 113, 115, 117, 118 och är de tyngsta kända medlemmarna av borgruppen, kvävegruppen, halogenerna samt ädelgaserna i det periodiska systemet. Helt plötsligt visar det sig att den sjunde raden i det periodiska systemet blir helt komplett. Grundämnet 113, heter ununtrium, 115 heter ununpentium, 117 ununseptium och 118 ununoktium. Lite svåra namn att hålla i huvud måste jag säga, med tillägget att kemister inte verkar vara särskilt innovativa när det gäller namn på grundämnen. De är desto bättre när de är köpta av läkemedelsindustrin för att kreera namn på medicinska preparat. Nu är det här dock inte hela sanningen, måste jag erkänna. De angivna namnen är bara tillfälliga arbetsnamn och kemiunionen ger nu forskarna möjlighet att inom sex månader komma in med förslag på användbara namn på de nya grundämnena. Sedan kommer andra forskare och allmänheten att få tycka till om de namnförslaget. Nya namn kommer att fastställas under 2017. Tänk om man gick lika grundligt tillväga när det gäller att ge namn till barn.

Oförskämda bokpriser (349)

Det förekommer något märkligt i förlagsbranschen. Det finns nämligen fackböcker som prissätts på ett synnerligen märkligt sätt. Förmodligen är de så att förlagen bara räknar med att det är bibliotek och universitetsinstitutioner som köper in dem och detta nästan obe-

roende av prissättningen. Noll priskänslighet. Det ansedda engelska förlaget Routledge ger ut förstklassisk filosofisk litteratur. Författaren Ianones bok *Dicitonary of World Philosophy,* på drygt 500 sidor, har prissatts till 2002 kr. Stefan Rocknaks Hume's *Conception of Objects* (inbunden) från Springer förlag är på 300 sidor och kostar på Adlibris 1 041 kr. Det finns andra böcker från Routledge som kostar uppåt 7 000 kr. En bok på 300 sidor kostar 15 kr att trycka. Jag vet. Undrar vad det är för filosofi som ligger till grund för prissättningen. Vinstmaximering? Kan det vara så att det inom förlagsbranschen förekommer något som illvilligt kan rubriceras som snikenhet?

För övrigt kan jag meddela läsaren att både fackböcker och skönlitteratur är dyra, men att läsa lästa böcker utan kaffefläckar är synnerligen billigt. Det som är dyrt med lästa (oegentligen kallade begagnade) är förvaringskostnaderna under alla framtida år.

Goda råd till den skrivbenägne (350)

Copywritern Malin Hankin i Malmö gav tidigare goda råd om hur man effektivt ska nå ut med skrivna meddelanden. Hon menar att vi alla dränks i skriftlig information och att det bara är den som kan koncentrera sig och är tydlig som har en rimlig chans att nå fram till den tänkte mottagaren. Det är svårt att skriva anpassat för en viss målgrupp och det är även svårt för en läsare att förstå budskapet fullt ut om man inte känner avsändaren.

Hennes råd är för övrigt: Skriv bara i en fråga åt gången, skriv kort och koncentrerat och undvika alla utvikningar. Jag håller med henne i allt detta, men vill gärna tillägga: Bygg upp förståeliga meningar med klara syftningar och var inte rädd för kommatecken. Ett någorlunda rätt placerat kommatecken underlättar läsförståelsen. Det saknas nämligen kommatecken i vardagsprosan. Det måste ligga en massa övergivna och borttappade kommatecken på de flesta tidningsredaktionerna. Dags att börja kommentera. Gör gärna också en avstavning då och då. Och korta ned längden på raderna. Och undvik att inleda meningar med ordet och.

(Detta inlägg innehöll inte något kommatecken. Däremot två kolon med efterföljande versal.)

Stay behind-organisationen och Inga-Britt Ahlenius (351)

Inga-Britt Ahlenius skrev i DN en märklig debattartikel om att ”hemlig motståndsrörelse kopplas till Palmemordet”. Hon skriver om den av USA initierade och ledda ”Stay behind-organisationen”. Det är märkligt även på grund av att hon haft en officiell ställning i det svenska samhället. Hon ingick även i granskningskommissionen efter Palmemordet och hon har varit chef för FN:s internrevision. Det kan förstås vara underhållande att umgås med invecklade konspirationsteorier, men det är också ofta ansvarslöst. Just Inga-Britt Ahlenius bör nog begränsa sig. Att en planerad motståndsrörelse och underrättelseorganisation är hemlig och ska vara hemlig ligger i sakens natur. Den bör också erfarenhetsmässigt vara uppbyggd av fristående celler så att inte stora delar av organisationerna kan avslöjas i ett svep. Den mest allvarliga kritiken som kan riktas mot landets förberedelser för en organiserad svensk motståndsrörelse är att förberedelserna varit dåliga och amatörmässiga. Fredstida övningar förekom inte. Samtidigt visste vi att Sovjet i viss utsträckning fruktade en aktiv motståndsrörelse efter det att de ockuperat vårt land. Syftet med deras krigsplanläggning var just ockupation och inte något annat. För övrigt är det väl rätt oklart om det någonsin ingick i deras planer att ta hela landet. De ville nog i första hand få en passage till Norge och Öresund samt kontrollera Gotland. Gunnar Sträng skulle för övrigt under en viss tid vara ledare för motståndsrörelsen och förmodligen då sitta i London. Detta visste ryssarna också. Men det verkar inte Inga-Britt Ahlenius ha kunskap om när hon skriver om Stay Behind-organisationen.

Engelska domares och advokaters peruker (352)

Då och då har jag funderat på varför brittiska domare bär peruk och hur det praktiskt går till detta med perukbärande. Under många århundraden bar brittiska domare en särskild ”domarhatt” som var svart och platt. Omkring 1680 började man i stället bära peruker, vilket då hade blivit mode. Under de första ca. 150 åren av domarperukernas historia var dessa tillverkade av pudrat vitt eller grått människohår. År 1822 kom Humphrey Ravenscroft på att låta tillverka pe-

ruker av gråvitt tagel från häst som man då inte behövde frisera på samma omständliga sätt som människohår.

Men den svarta mössan kom så småningom tillbaka och bars ovanpå peruken så snart det handlade om ett brottmål där dödsstraff påyrkades eller kunde komma ifråga. Detta var regeln ända fram till 1969 då dödsstraffet avskaffades i Storbritannien. En ”horsehair”-peruk kostar i dag ca. 1 300 pund och då levereras även den lilla svarta mössan som skulle användas i brottmål med möjliga dödsstraff. Detta trots att brottmål rörande dödsstraff inte längre förekommer. Men mössan hänger med när peruken levereras från perukmakaren.

Advokater bär peruker av visst utseende och domare sådana med annat utseende. Vissa peruker är även gjorda av silke och bärs av domare i högre domstolar. Det finns en viss begagnadmarknad med avlagda peruker, men det anses var fullständigt förkastligt för en ung ”wig” att komma med en gammal begagnad solblekt peruk i domstolen. Men det är ändå vanligt att unga engelska advokater låter sin peruk hänga på en särskild ”perukstock” som då gärna får stå i ett soligt fönster för att snabbt börja gulna. Visste ni för övrigt att brittiska advokater (barristers) aldrig skakar hand med varandra och nogsamt tilltalar varandra med ”my learned friend”. Barristers tilltalar solicitors ”my friend”. See the difference, my friend?

Stalin dog för över 50 år sedan…vad sades? (353)

Stalin dog för över 50 år sedan. Han avled den 5 mars 1953 efter att legat i koma i fem dagar. Han drabbades av en hjärnblödning och livrädda läkare placerade fyra blodiglar bakom vardera örat på honom, dock utan resultat.

En svensk politiker sa följande i anledning av dödsfallet:

”Stalin har varit läraren och ledaren inte blott för Sovjetunionens folk, utan för arbetarklassen i alla världens länder. I vårt partis fortsatta arbete måste vi bättre än hittills utnyttja och i handling omsätta Stalins lära.”

Vem var det som sa detta? Jo, det var C H Hermansson. Senare känd kommunistledare i vårt land. Ordförande i vänsterpartiet kommunisterna. Något att tänka på. Det är också att tänka på att det finns krafter i dag i Ryssland som vill döpa om Volgograd till Stalingrad. Igen. Och att det reses nya statyer av Stalin i Ryssland.

Nick Carter förde ut kvalitetslitteraturen (354)

Jodå, det var Nick Carter-litteraturen i början av 1900-talet som i hög grad bidrog till spridning av kvalitetslitteratur i vårt land. Nick Carter var en fiktiv amerikansk agent som först dök upp som en serie berättelser i New York Weekly. Året var 1886 och författare var Ormond G. Smith. Senare förekom denne omtalade litterära figur i många olika former och utgåvor.

De enkla detektivböckerna såldes även i vårt land i stora upplagor för 25 öre styck. Därav begreppet 25-öresböcker. Många i bokbranschen var förskräckta över spridningen av den ”tarvliga” litteraturen som vann så stor spridning. Hösten 1910 gav Nordiska förlaget därför ut Kiplings Djungelboken som en direkt moteld mot Nick Carters snabba intåg i den svenska litterära vardagen. Det blev en omedelbar framgång och gav incitamentet för förlaget att under de fyra följande åren ge ut över 200 titlar i en egen 25-öresserie. Totalt översteg upplagorna 6 miljoner exemplar (häften). En enorm förlagsframgång. Andra förlag följde snart efter och på det sättet gavs författare som Balzac, Dickens, London, Tolstoj och Zola ut på den svenska marknaden i massupplagor. Vi kan alltså tacka Nick Carter för spridning av kvalitetslitteratur för hundra år sedan. Tack.

Utrikeskorrespondenters arbetsförhållanden i Moskva (355)

Den som söker ska finna. Så heter det ju och så är det. Om man ska ha en rimlig chans att fortlöpande få tillförlitlig information får ett område så måste man hitta sina egna pålitliga kanaler i det totala nyhetsflödet. Jag försöker sedan många år att hålla mig någorlunda uppdaterad om vad som händer i det ryska samhället. En god källa till detta är bland annat journalisten *Anna-Lena Laurén* vid Hufvudstadsbladet i Helsingfors. Hon är en framträdande utrikeskorrespondent och bor i Moskva samt är rysktalande. Hon reser en hel del igen i Ryssland och hon har en god överblick över vad som händer. Även DN anlitar henne ofta som korrespondent. Anna-Lena Laurén följer noga nyhetsflödet i Ryssland och min uppfattning är att det går att lita på hennes nyhetsrapportering. Läs henne!

Nyligen berättade Anna-Lena Laurén om hur svårt det är för en utländsk journalist i Ryssland att få intervjuer med företrädare för myndigheter. I landet finns förstås inte någon meddelarfrihet och inte

heller något förbud mot eftersökning av journalisternas källor. Bara för några år sedan var det möjligt att ringa en hög tjänsteman på en myndighet till Moskva och ställa frågor direkt till personen. Men detta har förändrats dramatiskt och numera är det uppenbart att man från centralt håll givit instruktioner om att alla presskontakter ska gå genom myndighetens presstjänst. En hög tjänsteman kan inte längre själv på telefon bestämma att ta emot en journalist. Det måste komma en form av officiell förfrågan från den utländske journalisten och uppenbarligen är det så att flera personer inom myndigheten måste läsa ansökan innan den prövas. Det här är en av de många andra s. k. reformer som man införts av Putin-regimen, men som i själva verket är en enorm byråkratisering. Från regeringens sida förklarar man att man vill öka professionaliseringen, men det är uppenbart att man vill ha fullständig kontroll över informationsflödet.

Anna-Lena Laurin berättar att det många gånger krävs en officiell förfrågan som ska skrivas på tidningens eget brevpapper och journalisten ska skriftligen presentera sig själv och tidningen. Dessutom ska det i ansökan anges ett ämne för intervjun samt även en lista över de frågor som journalisten avser att ställa. Myndigheten kräver att handlingen ska faxas till ett visst faxnummer och man gör det inte möjligt för journalisten att sända mail till myndigheten (även om myndigheten har mailadress). Detta kan förmodas bero på att i varje fall de ensamarbetande journalisten har begränsad tillgång till eller helt saknar fax.

Allt detta klargör tydligt under hur svåra förhållanden som journalister i Moskva arbetar. Det är fullständigt klart att Putin-regimen gör stora ansträngningar för att hålla ett fast grepp om informationsflötet. I andra sammanhang har det också uppmärksammats att regimen har hela ”informationsfabriker” som framställer nyheter som man på olika vägar försöker föra in i västvärldens media.

Dessa förhållandet är en förklaring till varför ryssar i allmänhet tror på den egna regeringens propaganda som uppger att det som skrivs i västvärldens media är sådant som regeringarna i respektive land vill ha ut som information till allmänheten. Det är också förklaringen till varför de ryska media har så låg trovärdighet bland landets nyhetsmottagare. De vet sedan länge att myndigheterna förvränger och friserar nyheterna och de är också övertygade om att så sker i västvärlden.

Jag kan avslutningsvis åter notera att Sverige har nedmonterat sitt

eget psykförsvar. För 25 år sedan fanns ett tämligen bra psykförsvar. I dag finns det inte.

Den där Benjamin Franklin han kunde han… (356)

Jag har alltid haft ett kärleksförhållande på distans till *Benjamin Franklin*, ”the Printer”. En av de amerikanska grundlagsfäderna (founding fathers). Benjamin Franklin skrev under både självständighetsförklaringen och beslutet om konstitutionen (konventet). Han var klok och han bidrog nog mera till den amerikanska revolutionens framgång än vad man anat. Läs hans självbiografi och du kommer fram till samma slutsatser som jag har gjort. Jag har faktiskt läst den boken två gånger och funderar på att läsa den för en tredje gång till sommaren. Vem vet, det kanske kommer att regna i sommar igen.

Nu har jag även uppmärksammat käre Benjamin som förläggare. Han var ju aktiv på många områden. Det var han som kom på idén med bokklubbar, även om man då kallade det för ”subskriberat bibliotek”. Idén var helt enkelt att bokköparen förband sig att köpa en bok redan innan den var tryckt för att på så sätt garantera utgivaren en viss upplaga. Böcker har ju den märkliga och även fina egenskapen att bli billigare ju fler som trycks. Benjamin var inte bara bra på att komma på idéer och ta hand om andras idéer, han hade också förmågan att övertyga andra om nyttan av det nya. All heder åt Benjamin, som en gång i tiden var amerikanske ambassadör i Paris. Han ska ha äran av så mycket mera än bara uppfinningen av åskledaren. Hade han levt i vår tid hade han säkert varit en mycket uppskattad bloggare.

Mordet på den ryske politikern Nemtsov (357)

Hur kort är vårt mediala minne egentligen? Den ryske oppositionspolitikern *Boris Jefimovitj Nemtsov* mördades för snart ett år sedan i Moskva (27 februari 2015). Nedskjuten på öppen gata bara några hundra meter från Kreml. Dessutom nästan vis samma tid på dygnet som Olof Palmen (kl. 23.40) och nästan samma datum. Hade varit vicepremiärminister i landet från 1997 - 1998. Som ledare för rörelsen Solidaritet och Partiet för folkets frihet var han en uttalad kritiker av Vladimir Putin.

Han mördades mindre än två dygn innan han skulle deltaga i en

fredsmanifestation mot Rysslands inblandning i kriget i Ukraina och den ekonomiska krisen i Ryssland.

Mordet på Nemtsov är fortfarande ouppklarat och bland många regimkritiker i Ryssland är man helt övertygad om att mordet var ett beställningsuppdrag från regimen eller kretsar som står regimen nära. Med hänsyn till följderna av ett sådant attentat mot en känd oppositionspolitiker utgår man från att det fanns någon form av sanktion från Putin-regimen.

Den här brutala händelsen får inte bara försvinna i mediabruset utan måst uppmärksammas ytterligare. Det behöver skrivas om polisutredningen och man bör fundera över hur det kommer sig att Ryssland inte kan spåra en mördare och en bil efter ett mord på öppen gata på bron över floden invid Kreml. Förutsättningarna förefaller vara bättre än när det gäller mordet på Palme. Vi måste lära oss av det som händer i nutid.

Stalin dog med blodiglar bakom öronen (358)

Boken ”*Stalin – den röde tsaren och hans hov”* av författaren *Montefiore* är skrämmande läsning. I högsta grad läsvärd. I det sista kapitlet får man veta att Stalin dog efter en kraftig hjärnblödning och efter att han legat flera dagar i ett tillstånd som i koma. Läkarna var livrädda att behandla honom för de fruktade att de skulle bli anklagade för att ha mördat honom eller i varje fall inte givit honom den bästa tänkbara vården. Ett sätt att försöka avlasta blodtrycket (anhopningen av blod) i hjärnan var att placera fyra blodiglar bakom varje öra på Stalin. Där låg han alltså på det yttersta, den gamle massmördare och människoplågaren, med åtta blodiglar bakom öronen och livrädda läkare vars händer skakade av nervositet. Han dog efter fem dygn i koma. Det var många i landet som tyst tackade högre makter att det hela var slut. Stalin var på ett sätt en betydligt värre människoplågare än Hitler eftersom han under lång tid plågade, svälte ut och terroriserade även den egna befolkningen. Han utrotade delar av sitt eget lands invånare. Båda hade klara psykopatiska egenskaper. Läs boken och du kommer att bli ännu mera skrämd.

Red för att visa att han var kosacköverste (359)

Mohammed Beck Hadjetlaché utgav sig vara kosacköverste och var ledare för den så kallade *Ryssligan* som sprängdes 1919 av polisen i Stockholm sedan de mördat revolutionärt sinnade ryssar som vistades i Stockholm. Han är den siste som dömdes till döden i Sverige, men domen omvandlades senare till livstids fängelse. Det är intressant att veta att eftersom åklagaren starkt ifrågasatte om han verkligen var kosacköverste så lät polisen honom att visa sin ridfärdighet på en polishäst inne på polishusets gård. Det visade sig att han visserligen kunde rida, men knappast så bra som man kunde förvänta sig av en kosacköverste. Men, visste en svensk åklagare och svenska domare hur skickliga kosacköverstar var att rida? Hur som helst dömdes han för tre mord och avled på Långholmen 1929. Det är fullt klart att han fungerande som någon form av agent för den ryska tjekan. De tre mördade ryssarnas kroppar återfanns i Norrvikens vatten. Den amerikanske författaren Carl Sandburg skrev en dikt om honom med sådana formuleringar att det gav intryck att författaren mött Hadjetlaché, vilket inte var fallet.

Varför finns det ett hjärta på dassdörren? (360)

Det finns mycket att fundera på. Man kan fundera på både det väsentliga och det oväsentliga. Alltid finns det något att fundera på. Ett är exempelvis varför det ofta finns ett rött hjärta på svenska dassdörrar. På landet är väl bäst att tillägga. Denna företeelse började uppkomma kort efter förra sekelskiftet (omkring 1900 ska jag väl säga för att vara tydlig). Och det var ”sommargäster” som började med det. Alltså satte gubbarna upp små röda hjärtan på utedassen ute i Stockholms skärgård och andra av sommargäster frekventerade områden. Så var det. Men varför? Var det därför att det var hjärtligt gott att gå dit när det trängde på? Eller var det att man skulle känna sig hjärtligt välkommen när behovet uppkom? Eller är det för att det är en hjärteangelägenhet att göra det där lilla privata besöket? Det heter ju ”finns det hjärterum så finns det stjärterum”, men frågan är om det syftar just på det svenska dasset med hjärta på dörren.

Är det sant att det bara finns röda hjärtan på svenska dass? Vad har norrmännen på sin dassdörrar? Det hela behöver verkligen utre-

das grundligt. Frågan är om jag klarar av att klura ut ett bra svar på egen hand. Helst bör det ju dessutom vara någorlunda sanningsenligt. Dock tror jag mig redan nu kunna upplysa om att ordet ”dass” är det tyska order ”das” och det ord som är bestämd artikel till ordet ”Haus” (das Haus). Vi svenskar orkade inte uttala hela det tyska ordet, med fristående bestämd artikel, utan använder oss bara av den bestämda artikeln. Huset. Förr förekom det att man sa ”gå på huset”.

Kungen körde långsamt in i rondellen…jaha? (361)

Det är ofta svårt det där med terminologi. Man måste tänka till ibland. Enligt Trafikverkets fastställda terminologi kallas en rondell för ”*cirkulationsplats”* och det runda område som man liksom kör runt kallas för ”*rondell”*. Det innebär att det finns otroligt många cirkulationsplatser i vårt land (mest i hela världen?) och lika många rondeller. Det är där rondellhundarna ska stå liksom, om nu någon längre är road av sådana.

Så om man långsamt kör in i eller upp på rondellen så har man definitivt gjort bort sig. Hamnat fel liksom. Man ska köra runt rondellen och helst köra in på cirkulationsplatsen på sådant sätt att man inte sammanstöter med något annat fordon. Helst även åt rätt håll, som alltid är moturs. Så när kungen krockade i rondellen vid infarten till Norrköping för en del år sedan så var det liksom fel. I varje fall var det fel när journalisterna omedelbart skrev att kungen endast körde långsamt in i rondellen. Det gjorde han nog inte. I själva verket krockade han på cirkulationsplatsen.

Vet ni förresten att Trafikverket inte känner till att det finns handbromsar på våra bilar? Det finns enligt verket endast parkeringsbromsar.

Martin Luther älskade kvinnor (362)

En vanlig föreställning är att *Martin Luther* var en bister glädjedödare som alltid predikade sträng moral och hårt arbete. I verkligheten var det nog inte så. Han smugglade ut en nunna från ett kloster liggande i en tunna på en vagn. Det var alltså nunnan som låg i tunnan. Sedan gifte hans sig med henne. Katharina var 26 år gammal, Martin var 42. Tillsammans fick de sex barn. Han skrev faktiskt följande strof: ”*Den ej älskar kvinnor, vin och sång, förbli en narr sin*

levnad lång”. Kan man tänka sig…

För övrigt fanns det en risk att Martin Luther hade blivit jurist och missat allt det där med reformationen. Enligt sin fars önskemål skrev han nämligen in sig på universitets juristutbildning, men hoppade av nästan omedelbart efter terminsstarten. Martin tyckte det var urbota tråkigt. Han var mer intresserad av teologi och filosofi, särskilt Aristoteles, William Ockham och Gabriel Biel. Att Martin Luther var en god aristoteliker är ju väl belagt.

Var kan man se många vilda kameler? (363)

Var kan man få se vilda kameler? Första fråga är ju i och för sig om man vill se en massa vilda kameler. Men om man nu vill det så är det så att det är lättast att få se kameler om man åker till Australien. Där finns det riktigt många. I slutet av 1800-talet förde man ca. 10 000 kameler till Australien. När dessa sedan inte längre behövdes som packdjur på långa inlandstransporter släpptes de helt enkelt lösa. I dag omfattar den australienska kamelstammen omkring en miljon individer. Och de förökar sig snabbt. Hur kameler och kängurur fungerar tillsammans har jag inte en aning om. Det enda jag vet om kameler är att de kan ha en fruktansvärd andedräkt.

Bill Gates bloggar om böcker (364)

Då och då tar jag mig tid läsa The New York Times på nätet. Tidningen innehåller ofta artiklar av helt annat slag än vad man finner i svenska tidningar. I dag skriver man om Bill Gates bokkritik på hans egen blogg. Uppenbarligen roar det honom att dela med sig av sina läsupplevelser. Det delar han med mig. Eller jag med honom.

Författaren Evan Tomas har skrivit en del framgångsrika biografier över bland annat Robert F Kennedy och Dwight D Eisenhower. Hans böcker har tidigare recenserats i the New Yorker, the Washington Post och the Atlantic. Nu har han skrivit en biografi över Nixon: ”Being Nixon, a man divided”. Plötsligt ringer en god vän till författaren och berättar att hans bok har recenserats av en Bill Gates. Författaren visste inte ens om att Bill Gates har en egen blogg där han bland annat brukar recensera böcker som han läser. Både nya och äldre böcker. Hans recension av boken om Nixon är vällovlig (se gates.note).

I en intervju har Bill Gates nyligen berättat att han läser omkring 50 böcker per år och att han föredrar pappersböcker framför digitala böcker. När han jobbar brukar han hinna med läsa en eller två böcker per vecka, men när han är på semester brukade bli det bli 4 – 5 böcker per vecka. Han berättar också att han älskat att läsa sedan barndomen och att han då framför allt gillade att läsa i uppslagsverk. Det verkar som om han var en riktigt nyfiken pojke.

Nu läser han inte bara böcker och skriver i bloggen om böckerna utan han skriver också om sitt filantropiska arbete och hans och hustruns stiftelse för att främja hälsa och utbildning. Han lägger också ut bilder på en del av sina vänner. Men det som genererar flest träffar är hans bokrecensioner. Det framgår av recensionerna att han föredrar populärvetenskapliga arbeten i naturvetenskap och i sjukvård och hälsa. Vidare berättar han att han även läser en del läroböcker i hälsovård, men att dessa är så speciella så att han inte anser att det finns anledning att recensera dessa på bloggen. Förra månaden publicerade han även en kort lista över de favoritböcker han läst under 2015.

På hans blogg nu ligger en trevlig och kärleksfull hyllning till hans pappa, som fyllde 90 år i november. En kärleksfull son.

Bill Gates berättar att han gillar att fylla sin blogg med information som han tror att många kan ha nytta och glädje av. Jag gillar, säger han, att dela med mig av det som jag själv lär mig genom böcker. Det beror också på att jag vet att det flesta inte kommer att läsa själva boken utan bara läsa min recension på kanske 800 ord. Han skriver väldigt sällan negativa recensioner. I slutet på intervjun säger han att han har som vana, vilket han inte rekommenderar andra, att läsa igenom hela den bok han börjat med. Om jag inte delar författarens åsikter så ägnar jag betydande tid åt att skriva marginalanteckningar, vilket han själv tycker är tämligen perverst eftersom han på det sättet kommer ägna mera tid åt en bok som han inte gillar i jämförelse med en bok som han uppskattar.

Bill Gates val av böcker påverkas i hög grad av hans hustru och förstås också av hans arbete. Det var någon i hans stiftelse som nyligen föreslog att han skulle läsa Nick Lane, hans bok ”The Vital Question”. Han gjorde det och fann att boken om mitokondrier och livets uppkomst var mycket bra, vilket ledde till att han beställde alla andra böcker av samma författare. Avslutningsvis säger Bill Gates att det som gör att han älskar att läsa är att läsning av en bok nästan alltid öppnar nya frågor och ger vägar till ytterligare läsning.

Det är alltid trevligt att läsa om andra läsare och om andra bloggare.

Maud Olofsson samlar på mortlar (365)

Det är en falsk truism att man kan läsa ut en persons karaktärsdrag genom att notera hundras som personen valt när hon/hon skaffat hund. Jag är medveten om denna bedömningsmall bara kan appliceras på hundägare. Den kan inte i modifierad form appliceras på kattägare, hästägare och ägare av akvariefiskar. Nej, bedömningsmallen gäller bara hundägare. Jag tillåter mig att ha uppfattningen att det är någon form av mental skillnad mellan en person som äger en tax och den som äger en schäfer. Punkt och slut.

Sedan finns det ju det där att man kan (i någon mening) bedöma en person efter vad personen samlar på. Helst det där lilla udda och mycket udda samlarområdet. Det finns fördomar mot kvinnor som samlar på rosa elefanter och medelålders män som samlar på frimärken. Det senare särskilt om mannen samlar på lokalstämplade frimärken från Österrike efter 1870, men före 1914. Själv har jag råkat träffa en åklagare som hade en mycket stor samling av gamla strykjärn (ej elektriska). Flera hundra strykjärn. Jag drog vissa slutsatser, som jag dock inte konfronterade honom med.

Nu har jag läst att Maud Olofsson (saknar inte henne) samlar på mortlar. Hon har visst fler än 50 stycken. Jag kan inte något om mortlar och äger inte någon. Men jag gissar att gamla mortlar (gjutjärn, mässing?) finns att köpa i antikvitetsaffärer, på sommarauktioner och loppismarknader. En mortel består av själva skålen och pistillen. Jo, det heter så. Pistillen. Jag föreställer mig att den som samlar mortlar vill ha kompletta mortlar. Nu är frågan om Maud Olofsson endast samlar mortlar med pistiller och avstår från alla andra. Jag gissar att det är så. Vilka bedömningar jag gör av samlaren i fråga förstår nu säkert. Det är troligen en konkretiserad fördom.

Vad jag själv samlar på? Det får jag berätta om en annan gång.

"A medium size dog with a big dog attitude” (366)

Vad är nu detta? Jo, det är vad som kom fram i ett dokument som läcktes genom Wikileaks och det var en amerikansk diplomat som beskriver en svensk politiker i en hemlig rapport hem till Washing-

ton. Jo, det var någon vid den amerikanska ambassaden i Stockholm som vid den tiden försökte karakterisera Carl Bildt, vår twittrande utrikesminister. Undrar om Carl någonsin har haft hund och om han känner till något om hundpsykologi? Jag gör det inte, men har träffat på några gläfsande småhundar under årens lopp.

Sedan måste man ju fråga sig om ett kritiskt omdöme om landets utrikesminister i en hemlig rapport från ambassaden i Stockholm till Washington rimligen borde medföra en ”note” från Sveriges sidan (man kritiserar minsann inte vår utrikesminister helt opåtalat…). Om detta vet jag inte, men min gissning är att Sverige lät det hela passera utan någon note eller démarch.

Diplomatisk note (uttalas nott med kort o-ljud) är en kommunikationsform mellan en ambassad och mottagarstatens utrikesdepartement eller tvärtom. Två ambassader i samma mottagarstat kan också utväxla noter. Noter är skriftliga och är det självaste utrikesministern som står som avsändare kallas det ett ministerbrev. Är noten skriven i tredje person kallas den verbalnote – trots att den är skriftlig. Note avfattas med sedvanliga artighetsfraser efter en viss mall och stämplas med tjänstestämpel, men undertecknas inte annat än med signum för den tjänsteman som godkänt noten. När en stat föreslår en annan stat att ingå ett avtal, eller föreslår en viss tillämpning av ett ingånget avtal, sker detta också i form av note. Det är vanligt att en note upprättas och bifogas en démarche, vilken är en annan form av framställan till mottagarstatens regering (kan framställas på olika nivåer).

Det var ju ett problem att landet hade en utrikesminister som twittrade, vilket är en kommunikationsform som inte ska jämföras med en note eller något annat diplomatiskt. Twittrar man är det inte helt oförklarligt att man blir karakteriserad som en storgläfsig undersätsig dog.

En medelsvensk karl? (367)

”Han var en medelsvensk karl, en hygglig människa. En som tyckte om sill och potatis, blommor och små barn. Som spelade gitarr (stämd på eget sätt dock) och sjöng och inte spottade i glaset. Ja, som kunde dricka ordentligt och supa till på allvar när han behövde rensa systemet.”

Vem var det? Det var Johan August Strindberg enligt Jan Myrdals uppfattning. Allas vår August. Kvinnokarlen, kvinnohataren… och

skriftställare. Men ”medelsvensk man”? Nej! Där misstar sig den gode/onde Jan Myrdal. Ågust hade fler strängar på sin lyra än den medelsvenske mannen. Att han hade stämt sin gitarr på ett eget sätt var tidigare obekant för mig. Jag är nyfiken på om den var stämd i moll eller dur allt efter gitarristens egen sinnesstämning. Men jag vet ju inte ens om man kan stämma just en gitarr i moll eller dur. Själv är jag inte ens en antydan till en enkel skriftställare.

Strindbergs advokat i ”Ett drömspel” (368)

Präster, officerare och advokater har under gångna tider varit utsatta för många historier och skämt. Värst utsatta har nog prästerna varit. Advokatskämten är legio i USA, men mindre förekommande i vårt avlånga land. Men Strindbergs förhållanden till advokater är alltid av intresse att uppmärksamma.

Strindbergs drama ”Ett drömspel” uruppfördes 1907 på Svenska teatern i Helsingfors. I detta välkända vandringsdrama spelar Advokaten en huvudroll.

I rollinstruktionen skrev Strindberg: ”Hans utseende vittnar om oerhörda lidanden – – – och ansiktet speglar alla slags brott och laster varmed hans yrke nödgat honom att taga befattning”. Drömspelsadvokatens omgivning anser honom ”icke värdig”, och hans vandringskamrat guden Indras dotter ställer den raka frågan: ”Varför? Därför att du tagit de fattiges sak, lagt ett gott ord för den brottslige, lättat bördan för den skyldige, skaffat uppskov åt den dömde… Ve människorna… änglar äro de icke; men det är synd om dem.” Och advokaten får genom Strindbergs penna svara: ”Säg icke ont om människorna, jag skall ju föra deras talan.” Strindberg anlitade själv advokater vid ett antal tillfällen och på så sätt hade han en viss relation till yrket.

Hona får ungar utan att ha träffat en hane (369)

Det är mycket man kan snappa upp när man läser tidningar. Man kan till och med bli lite kunnigare och rent av klokare.

Det var först för ett tiotal år sedan som man upptäckte att *varaner* hade förmågan att genom partenogenes fortplanta sig genom ägg som inte var befruktade av en hanne. Honan har helt enkelt förmåga att lägga ägg som endast innehåller hennes egen genuppsättning och

dessa ägg kan kläckas och blir friska levande individer. Jungfrufödelse! Sedgwick County Zoo i Wichita, Kansas, var den första djurparken i världen som kunde påvisa detta mycket märkliga fenomen. Vid den här typen av fortplantning hos varaner blir tydligen alla avkommor hannar. Det har spekulerats en hel del i om detta är biologiska motiverat därför att varaner har levt isolerade på öar och enda sättet att leva vidare, vid avsaknad av hannar är det en given fördel att honorna har möjlighet att fortplanta sig själva. Märkligt det hela. Den biologiska världen är förunderlig.

”Någon måste lämna båten” (370)

”Någon måste lämna båten”. Det är ett stående uttryck i svenska språket. Uttrycket kommer från Karl Asplunds dikt Hjältarna, som återfinns i en diktsamling från 1919. Karl Asplund levde 1890 – 1978 och dikten är en taktfast ballad om tre män som enligt uppgift lämnade sina platser i en livbåt på Titanic – för att kvinnor och barn i stället skulle kunna räddas. Själva omkom de senare i vågorna. Det stående uttrycket är visserligen något förvanskat, men dock direkt hämtad från just den dikten. Är det inte förunderligt att en poet kan mynta ett uttryck som lever så långt efter honom? Det finns emellertid många sådana exempel. Är det dags att försöka mynta ett eget uttryck och överlämna det till eftervärlden?

När uppfann man ångesten? (371)

Det måste helt enkelt finnas en tidpunkt då begreppet ångest skapades. Ångest som begrepp har nämligen inte alltid funnits. Göran Hägg gör gällande att ångesten som litterär företeelse kom på 1800-talet. Kan det var så? Vem är i så fall upphovsmannen/kvinnan till ångesten? Anguish på engelska. Någon måste vara kreatören eller hur? Kierkegaards bok om ångest kom ut redan 1844, vilket innebär att någon tidigare måste ha infört begreppet. Kierkegaard hade doktorerat på begreppet och företeelsen ”ironi”, som han analyserar utifrån bland annat Platons skrifter. I dessa finns dock inte ångesten omnämnd. Men visst måste väl människor även på den tiden ha känt något av det som vi dag kallar ångest? Pär Lagerkvist och Stig Dagerman använde sig i betydande omfattning av ångest i sin diktning och hade även personliga upplevelser. Edvard Munck lät ju

ångesten ta gestalt i sina målningar och Franz Kafka reds av ångest. Men är ångest månne mer frekvent i Sverige än i andra länder?

Kunde Strindberg se in i framtiden? (372)

I Strindbergs sista drama, ”Stora landsvägen” från 1909, gestaltar han en japan som ska kremeras till döds för världens all ondska. Märkligt är det förvisso att en svensk författare använder sig av en fiktiv japan för denne roll i dramat. Men än märkligare är det i själva verket att Strindberg gav namnet Hiroshima till denne japan som skulle kremeras. Var Strindberg en större andeskådare än Swedenborg?

Så här lyder texten i det aktuella avsnittet i dramat:
Jägarn. Hvad kan jag hjälpa er med?
Japanen. Detta! — Jag tar en sömndryck att jag blir som död — ni låter lägga mig i en kista, som föres till krematoriet…
Jägarn. Men om ni vaknar — ?
Japanen. Det är just hvad jag räknar på! I ett ögonblick vill jag känna eldens renande, försonande kraft — lida en kort stund — och så erfara befrielsens salighet —
Jägarn. Och sedan?
Japanen. Sedan skall ni samla askan i min dyraste vas…
Jägarn. Och sätta ert namn på… Hvad heter ni?
Japanen. Vänta nu! — Jag har vandrat, felat och lidit under namnet: Hiroshima, efter min födelsestad.

Detta skrevs alltså 36 år *före* bombanfallet mot Hiroshima. Ibland kan man ju undra.

Är den hypotetiskt induktiva metoden västerlandets recept? (373)

Gång på gång försöker man förklara varför västvärlden har haft sådan exceptionell politisk och ekonomisk framgång under de senaste 500 åren. Vanliga förklaringsmodeller är protestantisk arbetsmoral, kolonialism och kontinuerlig teknisk utveckling. Tja, det är säkert faktorer som starkt bidragit till ”utvecklingen”. Men var är grundbulten i hela bygget? Är det vetenskapens utveckling med Newton och alla andra stora namn eller vad? Eller är det kapitalismens förmåga att fylla ladorna för de redan rika och hålla folkflertalet i relativ fat-

tigdom, men absolut välmåga? En tes, som jag just nu funderar kring, är den västerländska vetenskapens utveckling utifrån Aristoteles induktiva kunskapsmetod – numera vanligen beskriven som den modifierade hypotetiska induktiva metoden för kunskapsinhämtning. Den fanns inte i Kina, Japan, Mexiko och inte heller i de indiska kulturerna. Under de senaste tvåhundra åren har dessa feodala stater eroderat ned av ”anpassningen” till västerlandets vetenskaplighet. Se bara på Japans omvandling under 1900-talet. En snabbare och märkligare omdaning av en stat än under någon annan epok och i någon annan geografisk region.

En egen läskanon (374)

Tanken finns där att göra en egen litteraturkanon med kommentarer och några sidor ur de olika texterna. Kanske 50 böcker eller något sådant. Bara som ett tips… eller ett pekfinger. Det finns böcker som har satt sig i själen, som jag har lagt ifrån mig med känsla av att jag inte längre är samma person som när jag började läsa den. Berättelser. Språkliga fyrverkerier och intellektuella piruetter. Pärlor och diamanter. Några få exempel ur min egen fatabur: Benjamin Franklins memoarer, Turgenjevs Ett Adelsbo, What makes Sammy run? av Budd Schulberg, Martin Gray; I namn av de mina, Schopenhauers ”Världen som vilja och föreställning”, Platons Symposion, Röda rummet, Antoine de Saint-Exupéry: Kamrater på en irrande planet, Maxim Gorkij: Mina universitet…och många fler… Böcker som jag har kvar och som jag rent fysiskt aldrig skulle kunna kasta.

Jag minns hur sorgsen jag blev när jag för ganska många år sedan köpte ett exemplar av Kants ”Kritik av det rena förnuftet”. Det var stämplat att det var ett exemplar som sålts ut från ett folkbibliotek. Ett rent och fint och oläst exemplar. Utrensat. Utrangerat. En nyöversättning som fått kulturstöd för att bli utgiven. Utrensat ur hyllorna av någon bibliotekarie som tillämpade en regel om att böcker som inte lånats ut tillräckligt ofta ska gallras ut. Kulturskymning helt enkelt. Jag skulle kunna ange vilket bibliotek det var, men jag väljer att inte ställa just det biblioteket i skamvrån. Det handlar om en av de mest betydande böcker som skrivits i västvärlden under de senaste femhundra åren.

Hur den panoramiska blicken uppstod… en egen teori (375)

Något som definitivt bidrog till den snabba förändringen i 1800-talets europeiska samhälle var den tekniska utvecklingen. Att vara i rörelse – att resa – fick en helt ny betydelse då en stor del av hästdroskorna ersattes av järnvägstrafik. Detta påverkade inte bara vår rums- och tidsuppfattning utan även vårt medvetande. I samband med järnvägsresandets ökning förändrades vårt seende från ett naturnära detaljseende till en ”panoramisk blick”. De första tågresenärerna var ofta mycket negativa till tågresan. De tyckte att det gick alldeles för fort. Landskapet drog förbi med blixtens hastighet och man såg inget. Resan blev därför också mycket långtråkig. Så småningom förbyttes dock upplevelsen av tråkighet över detta framrusande landskapet, som på grund av hastigheten upplevs som ett vitt streck snarare än ett landskap, till förtjusning. I stället att för som tidigare praktiskt taget inte sett någonting, började resenärerna i stället se ”allt”. Kanske inte längre de små detaljerna, men väl det vidsträckta landskapet. En panoramisk blick.

Vi måste höja bibliotekarierna till nya höjder! (376)

Jag har alltid haft ett gott öga till bibliotekarier. De vandrar runt där hela dagarna bland böckerna och tvingas svara på alla möjliga märkliga frågor från ”låntagarna”. Jag minns fortfarande ansiktsuttrycket på bibliotekarien vid Uppsala stadsbibliotek då jag vid 14 års ålder frågade om det möjligen fanns någon handbok i sprängteknik. Det fanns det inte. Det var vid den tiden då man inte hade någon överdriven misstänksamhet att skolpojkar skulle vilja spränga skolan i luften. Någon sådan tanke hade jag inte, men ville gärna lära mig en del om ”snabba sprängmedel” och ”långsamma sprängmedel” samt ökad förståelse att läsa sprängtabeller. Jag hade nämligen några exemplar av sådana där sprängtabeller. Till förhindrande av husrannsakan kan jag notera att jag inte har kvar några sådana.

Bibliotekarier är med säkerhet en underutnyttjad resurs i samhället. Han eller hon (hon alltså) sitter inne med kunskap om vilka böcker som är riktigt bra och vilka som man kan avstå från. Jag tror att den sanna bibliotekarien skulle skina upp lite om hon fick frågan: Kan du föreslå någon bra bok, gärna någon reseskildring? Då skulle

hon ju få tillfälle att rekommendera Göran Schildts böcker om seglatser i Medelhavet och slippa se på när ”låntagare” (läsare) lånar ytterligare en deckare av Edwardson. Inget ont om Åke Edwardsson som person. Han är säkert en hygglig karl. Dessutom har han varit pressofficer vid ett FN-förband på Cypern, vilket talar till hans fördel.

Hur som helst, bibliotekarier kan nyttjas som läsrådgivare och bör utnyttjas! Det är sådana som vi behöver!

Öronmassage i Tokyo och annat (377)

När man läser tidningar slutar man aldrig att förvånas. Nyligen läste jag att man på ett antal ställen i Tokyo kan få en halvtimmes öronmassage (och rengöring av öronen…) för motsvarande 50 Euro. Dyrt tycker jag. Det är mest män som ligger där på en brits och låter en yngre kvinna smeka deras öronsnibbar. Jag har lite svårt att tro att det är själva öronen som behöver massage utan det rör sig nog om någon form av massage av det som finns mellan öronen, vilken är en substans med olika densitet och viskositet. Att själen skulle ha sin hemvist just där mellan öronen är något som ännu är helt outforskat. Vi vet helt enkelt inte var själen bor.

Är det inte ett märkligt samhälle? Ska man behöva betala för att någon ska leka med ens öron. Det som inte framgår av den lilla notisen i avisen är om massören håller tyst i en halvtimme eller om det rör sig om ett förtroendefullt samtal. Det framgår inte heller om det bara är i Japan som man kan få öronmassage (utan musik). Kanske en affärsidé för den som är villig att ta hand om andras öron (medan de väntar).

Hörde i går att det finns en katolsk präst i Spanien som tagit med sig sin Ipad in i biktbåset. Detta för att den som biktar sig inte ska behöva uttala det som är svårt att säga utan i stället kan få skriva det på prästens Ipad. Dels för att det kan vara svårt att uttala det som kan behöva uttalas, men också för att inte någon i närheten ska kunna höra vad som sägs under bikten. Kan det inte bli förväxlingar ändå? Tänk om prästen sparar ned vad i som förtroende skrivs på hans Ipad och sedan får för sig att ge ut en bok om vad han fått veta under bikterna. Att bikta sig är, såvitt jag vet, gratis. Betydligt billigare än att få sina öron knådade och smekta.

Det ekonomiska vapnet mot Ryssland (378)

Svenska Dagbladet släpper då och då fram Edwards Lucas som gäst-krönikör. Han är en av dessa professionella tyckare som skriver i de stora tidningarna världen över. Edward Lucas är vicepresident för Center for European Policy Analysis (CEPA) i Washington. I dag skriver han en märklig krönika som handlar om att västvärlden inte ska vara rädd för Putins Ryssland eftersom väst är så ekonomiskt mycket starkare. Jag kan inte annat tycka än att han är okunnig och programmatisk i sin argumentation.

Edward Lucas (son till filosofen John Lucas, Oxford) konstatera att Västalliansen (Nordamerika och EU) har en befolkning på ca 800 miljoner och en BNP på 40 biljoner USD. Medan Ryssland har en BNP på 1,7 biljoner USD och en befolkning på 140 miljoner. (Ordet biljon, som egentligen inte finns på svenska, kan ha olika betydelser. Det kan betyda 1000 miljarder, vilket är fallet i dagens artikel i SvD). Krönikören vill peka ut de ekonomiska relationstalen är 1,7:40 eller 1:24. Västalliansens ekonomiska styrka är alltså nästan 24 gånger större än den ryskan ekonomiska styrkan. Förvisso något att tänka på. Det är ekonomisk styrka som krävs för att hålla ett starkt militärt försvar.

Edward Lucas säger vidare att ”*Putin är en översittare, men han är inte galen. Han kanske rasslar med sina kärnvapen, men i varje verklig konfrontation med väst är han den givne förloraren”.* Dessa naiva och okunniga bedömningar av en politisk motståndare säger mer om bedömaren än om Ryssland. Det rimliga är att betrakta mot-ståndaren båda som en irrationell och som en rationell aktör. Vilket som är det ena eller det andra kan man bara veta i efterhand. Ett av Lucas argument i artikeln är att västvärlden inte kommer att riskera ett tredje världskrig (kärnvapen) för att försvara Estland och att det främsta vapen som västalliansen ändock har är att frysa eller beslagta de betydande ryska placeringar och investeringar som finns i väst-världen. Han påstår att kapitalflykten från Ryssland uppgår till 100 miljarder USD per år, vilket skulle visa att det finns mycket att ”be-slagtaga”.

Vad Lucas inte förstår är att gränsen mellan konventionellt krig och kärnvapenkrig är helt avgörande, samtid som gränsen inte alls är så svår att passera som han tror. Han lever uppenbarligen i uppfatt-ningarna att om ett kärnvapenkrig utbryter mellan stormakterna blir

det som att trycka på en knapp och hundratals eller tusentals kärnladdningar detonerar automatiskt. Så behöver det inte bli. Det finns små kärnvapen som har en styrka av ett halvt kiloton eller mindre. USA har artillerigranater (W48) som endast har en sprängkraft på 0,072 kiloton, vilket motsvarar 72 ton TNT. Granaterna kan skjutas med 15,5 cm haubitsar. I varje fall tidigare hade USA omkring 1 000 sådana granater. Det finns ännu mindre granater. Som bekant finns det kärnladdningar i ryska ubåtars torpeder. Kärnvapen kan i dag vara så små att de kan bäras i en resväska.

Det är möjligt att detonera kärnvapen på hög höjd, vilket gör att den fysikaliska effekterna bli begränsad. Det militärstrategiska, psykologiska och politiska effekterna blir däremot enorma. Den stora ryska ön i arktiska havet, Novaja Semja, användes av ryssarna som försöksplats för kärnvapensprängningar på 1960-talet. Det är exempelvis tekniskt möjligt för Västalliansen att detonera en mindre kärnladdning på 15 000 m höjd nära den ryska gränsen eller över någon obefolkad ö i arktiska havet. Genom att redan vid ett anfall mot Estland utlösa ett eller ett par kärnvapen på det sättet innebär att Västalliansen ger den politiska signalen att man inte drar sig för att använda kärnvapen för att försvara de tre små baltiska staterna. Scenariot och frågan har naturligtvis stor betydelse för Sverige och Finland. Det har spekulerats i om Israel skulle avstå från att spränga en kärnvapenladdning på 15 000 m höjd norr om Egypten eller Väster om Libanon i det fall som landet angreps och hade svårigheter att försvara sig med konventionella styrkor.

I den politiska debatten nämns nästan aldrig något om att ett medlemskap i NATO innebär att Sverige och Finland kommer in under det omtalade kärnvapenparaplyet. Försvarsalliansen medför ju att varje medlemsstat i NATO är förpliktad att använda sin vapenmakt för att försvara varje annan medlemsstats territorium. Norge är således skyldigt att hjälpa Turkiet om så skulle erfordras. Samtidigt måste Portugal hjälpa Norge att försvara Finnmark mot ett anfall.

Det hade varit bättre om Edward Lucas hade framfört att uppfattningen att den pågående ryska upprustningen i första hand görs för att stärka den politiska makten hos den redan maktägande gruppen i Ryssland – inte för att vinna politiska eller ekonomiska framgångar i västvärlden. Där blir ju följden den motsatta.

När Lucas talar om möjligheterna att frysa eller beslagta rysk egendom i västvärlden underlåter han att poängtera att en sådan åt-

gärd självklart skulle medföra en motsvarande rysk aktion mot västvärldens investeringar i Ryssland. Dessa är dock förhållandevis begränsade.

Edward Lucas skriver följande om det ekonomiska vapnets verkan Detta vapen ger västmakterna den bästa möjliga försvarsmöjligheten mot rysk militärmakt. Väst kan om man vill frysa och om så krävs, beslagta Kremls tillgångar i väst. ”*Vi kan förhöra och om så krävs, åtala bankdirektörer, advokater och revisorer som har underlättat den enorma flodvågen av smutsiga pengar som följer genom Wien, Cypern, London och Dubai. Vi kan också undersöka ryssars besynnerliga beteende det gäller att sätta priset på världens energimarknad.”*

Jag finner det märkligt att Svenska Dagbladet möjliggör för en gästkrönikör att framföra tankar om att personer som agerar i det nuvarande ekonomiska systemet i framtiden kan komma att åtalas för att de skulle ha underlättat ryska investeringar och transaktioner i västvärldens ekonomiska system. Så kan det inte gå till i en rättsstat. Fanns det moraliska domstolar kan man nog tänka sig att Edward Lucas oansvariga skriverier skulle föranleda ett åtal mot honom i sådan domstol.

Mannen som flög till Australien i en låda (379)

Det är bara att erkänna. Jag är road av kuriositeter. I dag lyssnade jag på BBC:s årskrönika, vilken är lite annorlunda än de på SVT och SR. Av en ren tillfällighet kom jag också att lyssna på ett annat program på BBC, som berättade den fantastiska historien om mannen som år 1964 befann sig i England och vill åka hem till sin dotters födelsedag. Det var bara det att hans familj och dottern bodde i Australien. Han var alltså australiensare som tillfälligt jobbade i England, men längtade hem. Det han gjorde var att han med hjälp av några goda vän tillverkade en tillräckligt stor låda som han kunde sitta i. Där arrangeras det med mat och vätska och möjligheter att göra sina behov. Avsikten var att sända lådan med fraktflyg från England till Perth i Australien, vilket också mannen gjorde. Han satte sig alltså i lådan och sände iväg sig själv. Det var billigare att sända en stor låda än att köpa en vanlig flygbiljett.

Under frakten uppkom en del konstigheter som hände med detta mänskliga paket. Till en början kom inte flygplanet iväg den första

natten då det enligt planerna skulle ha lättat. Lådan var märkt med ”kemiska komponenter” med tydlig pil som markerade vad som skulle vara uppåt. Ändå lyckades personalen på flygterminalen under en tid ställa lådan uppochned. Mannen hängde dock i några selar och lyckades klara av att hänga upp och ned ett tag. Sedan blev det ytterligare en fördröjning när lådan skulle lastas om på flygplatsen i Singapore. När väl lådan kom till Perth i Australien så klev han helt enkelt ur lådan och såg till att han kom hem så fort som möjligt till familjen. Han betalade inte en krona för frakten eftersom det på fraktdokumentet hade angivits att mottagaren skulle betala frakten först vid ankomsten. Det var bara det att den angivna mottagaren var felaktigt angiven. Något sådant företag existerade inte. Mannen promenerade helt enkelt ut från godsmagasinet i Perth utan att någon frågade något alls. Det var ju år 1964, en tid före flygkapningar och terrorism.

I radioprogrammet skrattar mannen gott åt sitt ungdomliga tilltag, men säger också att han nu förstår att själva resan var mycket riskfylld och det nog mest var tur att det hela gick vägen.

Jag undrar om han är den ende som har rest en lång sträcka med flyg sittande eller liggande i en låda. Jag vet ju att dödslägerchefen Eichman transporterades i en låda från Argentina till Israel, men då var han drogad och nedsövd och de som transporterade lådan visste ju vad den innehöll.

Gräset timotej och dess namn (380)

Det är ju ett antal månader till sommaren. Men när det blir sommar kommer gräset att växa. Det kan vara svårt att förstå det en sådan här dag då den senaste nattemperaturen i norra Lappland var -43 grader.

Då och då har jag funderat över det där speciella gräset med de cylindriska axen som heter timotej. Namnet på gräset låter som något som någon kreativ marknadsförare har kommit på. Eller namnet på ett hårshampoo. Gräsets latinska namn, bestämt av Linné förstås, är”*Phleum pratense”*. Gräset har odlats länge i vårt land och den första vittnesbörden finns i skriften ”Tal om svenska Ängskötseln” som skrevs av Bengt Bergius år 1769. Denne säger i skriften att det inte var så många år tidigare som en viss Thimothy Hanson i Nordamerika fäst uppmärksamheten på detta värdefulla gräs och börjat odla det. Frön av denna växt, som efter växtodlaren kallades Timot-

hy-Grass, hade enligt Bergius 1763 förts till England av en engelsman som hette Wych. Själv hade Bergius 1765 skaffat sig frön från England för att få veta vilken art det rörde sig om. ”*Jag kan inte neka”,* fortsätter han, ”*at jag ju vardt nog flat, då jag af blomningsdelarne blef varse, at detta så mycket utropade Gräs intet annat var, än vårt allmänna Phleum pratense, som vi på svenska kalla Ängkampe.”*

Timothy, som gräset nu heter på engelska, är en senare tillkommen förkortning av ”timothy-grass”. I tyskan är den längre formen Timothy-gras alltjämt i bruk. Vi skrev också under 1700-talet länge Timothygräs, men redan tidigt på 1800-talet slog förkortningen timothej igenom. Danskarna skriver timothé, norrmännen — på både nynorsk och bokmål — timotei. Timotejen kallas i Amerika också herd's-grass eller herd grass. Även det anses innehålla namnet på en odlare, nämligen John Herd, som även han i början av 1700-talet fann växten i New Hampshire i USA. Det är historien om hur Thimothy Hanson gav namnet åt det svenska gräset timotej. Jag måset ju säga att det inte är dåligt att få ett gräs uppkallat efter sig.

Inget nytt från Kaliningrad (381)

Svenska Dagbladet blåser i dag upp ”nyheter” om uppbyggnaden av *ryska robotsystem* i Östersjöområdet. Detta skrivs inför den Folk- och Försvarskonferens som inleds kommande helg. Det som Jonas Gummesson skriver om är dock gammal information. Inte något nytt för den som följer med i det som skrivs i ämnet. Men SvD lyckades täcka två sidor med foton, grafik och den del text. Det som är intressant med utvecklingen är att kvalificerade robotsystem blivit så långräckviddiga, vilket gäller både i väst och öst. Inget sägs i artikeln om de flygförband som finns i Kaliningrad. De utgör nog ett större hot än *Iskanderrobotarna* eftersom flygplanen har kapacitet att anfall sjömål. I fredstid är detta det enda område som Ryssland kan operera från i Östersjöområdet, om man bortser från utpassage genom Finska viken. Eftersom Kaliningrad är den stora marinbasen för ryska baltiska flottan är det naturligt att man bygger ut luftförsvaret. Kaliningrad ligger ju helt omgivet av NATO-länder (Polen och Litauen). Det finns inte någon gräns alls mot övriga Ryssland. Det är en märklig enklav.

Det hade varit lite intressantare om Jonas Gummesson hade

skrivit om den aktuella ryska satsningen på *landstigningsfartyg*. Under kommande år kommer det första fartyget (Ivan Gren eller projekt 11711) att tas i operativ drift. Det är ett fartyg på över 5 000 ton och som kan medföra 13 stridsvagnar eller 36 APC eller 300 man marininfanteri. Fartyget sjösattes i maj 2012, men blir operativt först nu. Byggandet av ett systerfartyg (Peter Morgunov) påbörjades i oktober 2014. Byggnadstakten är långsam. Det rör sig om rena attackfartyg med möjlighet att landsätta marininfanteri. Förhållandet är något att uppmärksamma för andra stater i Östersjöregionen. Ur journalistisk synpunkt är det intressant att ryssarnas ursprungliga planer var att bygga sex landstigningsfartyg i denna klass, men att planerna nu är ändrade till att endast omfatta de nämnde två fartygen. I stället planerar ryssarna att med början år 2020 bygga flera större landstigningsfartyg (”Avalanche”) som kan medföra ett större antal helikoptrar (troligen 16 hkp). Sådana fartyg (liknande hangarfartyg) kan möjligen ha en kapacitet att medföra 50 APC och 500 marininfanterister. Men då talar vi om ett antal år in på 2020-talet. Troligen finns det inte något att tillgå förrän tidigast 2025.

Ryssarna är ju nekade leverans av de två stora landstigningsfartygen som beställts från Frankrike och som sjösatts, vilket innebär att ryssarna för närvarande i stort sett saknar landstigningskapacitet. Detta borde uppmärksammas även av den som skriver om de ryska robotsystemen. Dessutom borde man uppmärksamma att det i Sverige numera byggs kajer i våra hamnar som inte har sprängkammare.

Vit stridsvagn vid E20 (382)

Bortom Södertälje, när man kör mot Göteborg från huvudstaden, finns ett museum med gamla stridsfordon. Nära motorvägen har man ställt upp en vitmålad utrangerad stridsvagn. En gammal sådan som reklampelare (stridsvagn 104). Jag passerade den i somras när det var grönt ute i naturen. Mitt sällskap i bilen sa: Underligt att de har målat stridsvagnen vit. Jag sa: Det är väl bara för att väcka intresse antar jag. Han sa: Men stridsvagnar är ju gröna. Jag: På vintern är de vita om det är krig. Han: Skulle man måla om dem om det blev vinter? Jag: Det kan du ge dig på! Ja, man skulle måla om dem om det blev krig och vinter samtidigt. Snön är nämligen vit, om vi nu har glömt bort det. Hur lång tid tar det att måla om en stridsvagn med färgspruta? Högst en halvtimme antar jag… Intressant iakttagelse

detta om hur ”lite man vet”.

Alla våra stridsfordon skulle vara vita om det var vinter. I dag har vi inte så många kvar så det går fort att måla om dessa. Dessutom kan jag nämna att stridsvagn 104 alltid var vitmålad i motorutrymmet. När jag själv fick se det första gången blev jag förvånad, men den som förevisade stridsvagnen förklarade att det var vitmålat runt motorn för att man lättare skulle kunna se eventuellt oljeläckage. Så var det med det. Imponerad var jag i varje fall av ”framåttänkandet”.

Katt-caféer i Tokyo (383)

Det finns över 50 katt-caféer i Tokyo. Ställen dit man kan gå för att dricka sitt tea eller kaffe eller något annat och samtidigt få gosa med ett tiotal katter. Allt för en avgift förstås. Jag har sett det där i ett franskt reportage från Japan. Det är både män och kvinnor som går dit och de sitter i timmar och smeker och gosar med katterna. Det hela förklaras med att dagens storstadsjapaner lever med ett underskott av närhet och ömhet. Är det tragiskt det hela eller är det bara ”gulligt”? Någon psykolog borde ge sig på att förklara fenomenet och även varför det inte finns några katt-caféer i Paris eller Berlin eller New York. Eller Stockholm?

Uthyrning av hundar (384)

Nyligen skrev jag om katt-caféer i Tokyo. Nu lär det vara så att det i Japan även på vissa platser är möjligt att hyra en hund över en weekend. Det finns speciella hunduthyrningsföretag och många till och med hyr samma hund varje helg. Den som hyr hunden kan då ägna sig åt att gå till ett hundcafé, vilka också finns. Det sägs att japaner är trendkänsliga och hundar är ju en stark trend i Västeuropa sedan något decennium. Anledningen till att japanerna mera sällan har egen hund är att de jobbar så mycket och bor så trångt. För en del år sedan var det i varje fall så att det rådde hundförbud i Peking, men att det fanns några ställen dit man kunde gå och hyra en hund för några timmar. Undrar hur det känns att vara hund och hela tiden gå ut med nya främmande personer? Funderar även över om det skulle vara möjligt att börja hyra ut hundar är i Stockholm. Förmodligen inte eftersom alla hundvänner skulle kritisera verksamheten med tanke på hundarnas psykiska hälsa. Men motion skulle de ju ändå få. Hundarna.

Mary Lawsons bok (385)

Nyligen har jag läst Mary Lawsons bok ”*The other side of the bridge”*. En kanadensisk författare som skildrar livet på den kanadensiska landsbygden under 1930-talet. Hon har skrivit tre böcker och skrev den första när hon var över 50 år. Finstämt och insiktsfullt om unga människors samveten och längtan. Kanske har det sin förklaring i att hon är psykolog och gift med en psykolog. Hennes första bok översattes till 22 språk och låg många veckor på tio-i-topplistan i USA. Mäkligt nog tog det henne först fem år att hitta ett förlag som ville publicera hennes manus. Det är märkligt det där med hur lektörer på förlagen fungerar – eller inte fungerar. Var det inte ett förlag som refuserade Astrid Lindgren? Var det inte ett förlag som avstod från att ens läsa manus till Stieg Larssons triologiböcker? Där försvann många sköna miljoner för det förlaget. I stället var det Norstedts som fick ge ut milleniumtrilogin, som översatts i över 50 länder och sålts i mer än 80 miljoner exemplar. Det har blivit många kronor det.

Läser lärare böcker? (386)

För en tid sedan intervjuades läsambassadören Johan Unenge i DN. Han nämnde då att en undersökning visat att ”*en av tre lärare som är yngre än 40 år läser mindre än två skönlitterära böcker per år”*. Eller möjligen ”färre än” om det nu hade funnits någon redaktionschef på DN utrustad med knutpiska och kännedom om svenska språket. Färre än två böcker? Det måste betyda noll eller en bok per år. Var tredje lärare? Och det är den vuxenkategori som har till uppgift att uppmuntra tonåringar att börja läsa och därefter fortsätta att läsa. Jag blev dyster när jag läste det där. Det är väl en illusion att tro att flertalet lärare läser en bok i veckan. Det borde vara dags att dra filten över huvudet och sova en stund till, men jag tillgriper i stället tangentbordet och kungör min oro över sakernas tillstånd.

Att jaga eller inte jaga vildsvin med pilbåge (387)

I går fick jag en fråga av en person rörande vildsvin. Han känner ett pockande och påträngande behov av att börja jaga vildsvin med pilbåge. Kraftig pilbåge ska det tydligen vara. Det är olagligt att jaga

med pilbåge i Sverige, men det arrangeras resor till Polen och Vitryssland där man tydligen får skjuta sina pilar mot stackars vildsvin. Frågan var: Om jag nu åker till Polen och skjuter några grisar, har jag då gjort något olagligt även här i Sverige? Han har nämligen en dröm om att få lägga ut en del foton på sig och grisen (grisarna) och vill inte i anledning av sådana foton bli kontaktad av frågande poliser. Det kan ju tänkas att några tittar på hans foton på Instagram och att de personerna har en avvikande mening om det lämpliga att skjuta vildsvin med pilbåge. Svaret är att han inte begår brott i Sverige, men grisarna har kanske själva en annan uppfattning som vilar mera på moraliska överväganden från grisens sida - om denne nu hinner göra några sådana överväganden innan tiden är ute. Den motfråga som jag inte ställde är vad det är som driver en vuxen man att åka till Polen, betala avgifter och sedan smyga runt i skogen med en pilbåge. Frågan har nog ett eller flera svar

Schackspelets teoretiska gränser (388)

Jag har aldrig haft något större intresse av att spela schack, men jag är ändå road av själva spelets karaktär. Att jag sedan inte har ro att sitta där och flytta pjäser i flera timmar är ju en annan sak.

Schack är ett s.k. spel med fullständig information. Spelarna och alla andra ser varje stund hur pjäserna står och det är också känt för alla vilka drag som spelarna kan göra. Det är också ett rent skicklighetspel där slumpen (finns slumpen?) inte spelar någon roll alls. Sedan påstår teoretikerna att det finns en optimal strategi för spelets alla drag, men att denna strategi ännu inte är känd. Det skulle alltså kunna gå att konstruera en schackdator som slår alla andra datorer och alla mänskliga spelare. Spelet har i praktiken, dock inte i teorin, ett oändligt stort antal spelmöjligheter och detta trots att utgångställningen alltid är densamma. Teoretikerna menar också att det finns fler möjliga sekvenser av schackdrag än det finns antal atomer i det kända universum. Fråga mig inte hur man har kommit fram till det eller hur man kan veta hur många atomer som finns i universum. Många är det onekligen. Vi vet alla hur rik den indiske bonden skulle ha blivit om fursten enligt hans önskan givit honom ris genom att lägga ett riskorn i första rutan på schackbrädan och sedan dubbelt så många på nästa och så ytterligare dubbelt så många på nästa und zu weiter…

Man kan lära sig norska och danska (389)

För några månader sedan hörde jag en språkvetare på radio som med bestämdhet menade att vilken normalbegåvad svensk som helst, som har svenska som modersmål, kan lära sig norska eller danska med en veckas heltidsstudier. Han menade att det är ett väldig enkelt sätt att tillägna ett ”främmande” språk. Norska och danska språkområdena är tillsammans något större än det svenska. Två veckors studier och du behärskar språken som totalt 22 miljoner människor talar. Det låter nästan för bra för att vara sant och jag, som inte är språkvetare, tillåter mig att tvivla en del på det. Men jag tror att en veckas studier gör att man kommer så långt att man sedan känner att man med lätthet kan följa radioprogram, TV-program och läsa tidningar/böcker. Om man sedan fortsätter att ta till sig det andra språket så tillägnar man sig det ganska snart. Läs 20 norska böcker och du är sedan hemma i språket. Sedan är det förstås en stor skillnad mellan att förstå språket och att kunna tala och skriva det någorlunda korrekt.

Det förrädiska med norskan är att det finns ett tämligen stort antal ord som vi tror att vi svenskar förstår, men som vi ändå missförstår. Om en norrman säger att han inte hade ”anledning” att ringa dig i går, så menar han bara att han inte hade tillfälle att ringa. Om en norrman säger att en person är ”artig” så menar han att personen är lustig eller rolig. Säger han att något är ”befengt” så menar att något är smittat eller förorenat med något. Säger han att det är en ”enkelthet” så menar han att det är en detalj. Säger han att någon är ”ful” så menar han att den personen är slug eller illmarig. En norsk glasmästare sätter ”glass” i fönstren, men köper ”is” till sina barn när sommardagarna är varma. Jovisst, vi behöver alla plugga på vår norska. Och danska.

Vigselring på höger ringfinger (390)

Det heter ju ringfinger så då ska man väl ha ringen där. Finns någon form av namnlogik i det hela kan man tycka. Även om det bara än en konvention som fått ett språkligt uttryck. Vi har ju två ringfingrar till och med, även om det är tradition att vigselringen och förlovningsringen sitter på vänster ringfinger. I Norge, Ryssland, Grekland, Ukraina, Bulgarien, Polen, Österrike, Tyskland, Portugal och Spani-

en sitter dock ringen nästan alltid på höger ringfinger. Enligt judisk tradition bär bruden sin ring på pekfingret. I England och i USA har man ringen på vänster ringfinger.

Hur kan man förklara dessa skillnader? Hur gör man i Finland och Danmark? Att bära ringen på det vänstra fingret går tillbaka till en tradition hos grekerna och romarna. Dessa ansåg att blodådern i vänster ringfingret kom direkt från hjärtat, detta blodkärl kallades därför ”vena amoris”. Detta är förklaring till att ringen, som symbol för kärleken, av greker och romare placerades just på vänster ringfinger. Sedan kan man ju undra var norrmännen har fått sin tradition ifrån.

Dessutom är det så att det är tradition i ”högre kretsar” i Ryssland att män inte bär någon ring alls. Putin bar inte någon ring ens då han var gift. Man kan ju fundera över hur observanta ryssar uppfattade att vår svenske ÖB Sverker Göransson ofta hade två stora ringar på vänster hand och en mycket stor klackring på höger lillfinger. Demonstrativt stora skulle jag vilja säga. Undrar om den ryska ambassaden tog med detta i någon rapport hem till Moskva.

Nu är det nästan istid (391)

Jag var ute och gick i dag och höll flera gånger på att falla – eller snarare drutta på ändan för att uttrycka sig mera konkret. Det var is på trottoaren. Isen har uppkommit till följd av att det är och varit minustemperatur i luften. Nu är det ju så att Celsius-skalan fotar sig på fryspunkten så det hela är rätt självklart. Det har frusit därför att kylan har varit sådan att det fryser, detta oavsett om vi har en Celsiusskala eller inte. Nu tror kanske den ignorante att all is alltid är samma is. Så är det inte.

Visserligen är vatten det enda ämne som uppträder i alla sina tre aggregationsformer vid de vanligt förekommande temperaturerna, men med aggregationsformen is är det så att den hittills kunnat dokumenteras i 15 olika isformer. Den form som vi är vana vid, som höll på att bli mitt fall i dag, är den form som kallas*”hexagonal is”*. Om temperaturen sänks tillräckligt blir isen ”kubisk” och därefter, när temperaturen sänks ytterligare, antar isen andra och nya former. Det har hittills dokumenterats 15 olika former av is, benämnda Is I – Is XV. Allt detta är utforskat och särskilt övergångarna från den ena isformen till den andra (i båda riktningarna) är mycket väl utforskade.

Is har som bekant större volym än vatten. Det är därför det blir issprängningar. På 1700-talet gjorde man omfattande experiment med att försöka mäta kraften (sprängkraften) hos vatten som övergår till is (is I). Isen sprängde olika typer av behållare och igensatta kanonrör. Alla former av inneslutande kärl sprängdes alltid. I dag finns det klarlagt vilka krafter det rör sig om och det är väldiga krafter. Sedan uppstår det ännu större kraft när is II övergår till is III och is III övergår till is IV. Men jag kan garantera att det inte finns någon risk att isen här i Stockholm kommer att övergå från formen is I till formen is II. Inte ens i Kvikkjokk kommer det att ske. Så kallt blir det inte. Skulle det dock hända kommer jag att ta tillfället i akt och skriva en runa även om det för att hålla er informerade. Men det kan ju vara lite bra och lugnande att veta att vi bara drabbas av den första isformen av femton möjliga

När Tage Erlander reste till Washington (392)

En gång i tiden hetta landets statsminister Tage Erlander. Den drivne journalisten Staffan Thorsell skrev en bok om amerikanska presidenter och amerikansk politik. Ett huvudtema i boken var Sveriges förbindelser med USA. I boken ger han en charmig redogörelse för Tage Erlanders första besök i USA.

Det var så att den svenske statsministern skulle besöka den amerikanska presidenten Truman 1952, vilket var en stor händelse i Sverige och den första gången som en svensk statsminister var i USA. Flygresan arrangeras på så sätt att Erlander och hans sällskap fick resa från Bromma med ett flygplan från SAS av typ DC 6 Cloudmaster. Ett fyrmotorigt propellerplan (kolvmotorer) med en marschfart av 500 km/h. Längst bak i flygplanet, där det bullrade minst från de fyra motorerna, fanns en förstaklassavdelning med 16 stolar och sängar som skulle göra dagens SAS-passagerare avundsjuka. Fyra stolar kunde nämligen lätt förvandlas till två sängar. Fyra bäddar som fälldes ner från taket i kabinen gav ytterligare sovplats. Men innan det var dags för Erlander och hans sällskap att sova så gjorde flygplanet mellanlandningar i Köpenhamn, Hamburg och Glasgow. På väg mot Skottland var det dags för sällskapet att intaga en stor middag som bestod av smörgåsbord, oxfilé, ostbricka och dessert. Strax efter midnatt, när man kommit till Glasgow, fick planet ny besättning.

Draperierna gjorde att Erlander kunde somna i avskildhet när planet lyfte mot nästa mellanlandning på New Foundland. Således fyra mellanlandningar och byte av besättning innan planet slutligen landade i New York. Erlander sov bra och skrev i sin dagbok att resan över Atlanten hade varit mycket vilsam. Hela resan från Bromma till New York tog över 24 timmar. Det var på det sättet som man reste på 1950-talet. Besöket hos Truman betecknades försiktigtvis som ett inofficiellt besök och det berodde förmodligen på att det var känsligt för alliansfria Sverige att under pågående Koreakrig ha alltför nära relation med USA. Dessutom hade ett officiellt besök lett till större "officiella" arrangemang. Tage Erlander var inte så mycket för sådant.

Tysklands judiske utrikesminister sköts (393)

I juni 1922 sköts den tyske utrikesministern Walther Rathenau av en högerextremistisk grupp som stod nazisterna nära. Han sköts av två unga män (en av dem studerade juridik) då han satt i bilen på morgonen på väg från bostaden till utrikesdepartementet. Han hade då bara varit utrikesminister i ett halvår och hade två månader tidigare skrivit under ett avtal (Rapallo-avtalet med Sovjetunionen) med avsägande av krav på territorium. Walther Rathenau var jude.

Det är intressant att attentatet ägde rum redan 1922. Långt före nazisternas makttillträde år 1933. Själv kände jag inte till händelsen förrän jag läste om den i Sebastian Haffners bok *"En tysk mans historia"*. En mycket intressant bok som skrevs sommaren 1939, således innan författaren visste något om vad som skulle hända under andra världskriget. Ändå kunde författaren förutse mycket av det som kom att ske efter sommaren 1939. Många har skildrat den stämning som rådde i Europa i augusti 1939. Det "låg i luften". John F Kennedy har skrivit om det. Själv hastade han den 1 september 1939 över från Tyskland till England. Av detta drar jag slutsatsen att den tidens politiska bedömare (utrikesförvaltningar, underrättelsetjänster och journalister) hade en god överblick över vad som skulle komma att hända (inte bara skulle kunna komma att hända). Hade inte USA varit så hårt låst vid sin isolationistiska politik hade ett kraftfullt och tidigt ingripande från USA:s sida kunnat förhindra den tyska expansionen. En överföring av en amerikansk division (ca. 20 000 man) till Frankrike under året 1938 hade varit en tydlig markering mot

Hitler att USA inte skulle förhålla sig passiv inför Tysk expansion. Det hade varit en god investering från USA:s sida, med tanke på allt som hände efter sommaren 1939. Men den amerikanske presidenten hade inte den ställningen att han kunde besluta om något sådant. Haffners bok är läsvärd och kan starkt rekommenderas.

Gay bomb över Hiroshima? (394)

Ord har ofta en inneboende kraft på något märkligt sätt. I varje fall kan de uppfattas så. Den första atombomben fälldes som bekant över Hiroshima. Bombplanet som fällde bomben hade lite lättsamt ”döpts” till ”Enola Gay” och enligt tillgängliga uppgifter är ”namnet” hämtat från en populär melodi. Gay betydde tidigare (även 1945?) ungefär ”lättsinnig” eller ”frivol”. Men varifrån kommer namnet? Och Gay?

En uppgift är att det var den 29-årige översten Paul Tibbets, som skulle leda anfallet, som bestämde namnet efter sin egen mor, Enola Gay Tibbets (1893 – 1983). Hon hade fått sitt namn efter hjältinnan i en novell med namnet Enola (titeln var ”Her fatal mistake”). Her fatal mistake? Fanns det en tanke bakom det hela? Bomben som fälldes kallades ”Little Boy”. Var det Paul som var ”little boy” och som utförde något som hans mamma förmodades vilja utföra? Tanken leker vidare. Paul Tibbets far, som var läkare, hette Warfield i förnamn. ”Slagfält” i förnamn? Piloten som flög det plan som några dagar senare fällde bomben ”Fat Boy” över Nagasaki hette Bock. Bock betyder bock även på engelska. Gay? Bock? Little boy? Fat Boy?

Barn är enligt lag skyldiga att besöka sina föräldrar (395)

Jo, så är det. Barn är skyldiga att regelbundet besöka sina åldriga föräldrar. Men inte i Sverige utan i Kina. Där instiftades helt nyligen en lag som i god konfuciansk anda anger att barn är skyldiga att regelbundet besöka sina föräldrar. Det räcker inte med brev, mail eller telefonsamtal utan det ska vara ”besök”. Kina är ju stort som Europa och ledigheterna för de anställda är korta. Det kan i praktiken bli stora problem med långa och dyra resor. Nu är det dock så att lagstadgandet är helt osanktionerat, vilket kanske gör att det mera är ett moralbud i god konfuciansk anda och tradition än det som vi menar med lagpåbud. Kina är mycket konfucianskt, liksom för övrigt Nord

korea. Enbarnspolitiken, med många undantag, har medfört ett reproduktionstal på beräknade 1,46. Historiskt en sensation och något som till sin effekt liknar tiden för digerdöden i Europa. Nu lägger Kina om sin enbarnspolitik till en något mera human sådan, vilket delvis förklaras av att urbaniseringen gått så långt att familjebildningen på grund härav är annan än i bondesamhället.

Det finns uppenbarligen tankar bakom det moraliska kravet att barn ska hälsa på sina föräldrar, ett krav som alltså framställts i lagform. Kina är för övrigt inte någon legalistisk statsbildning och har aldrig varit det. Om jag förstår det rätt ska man inte alltid uppfatta kinesiska lagar på samma sätt som vi uppfattar lagar i västvärlden.

Är det sant att hundar kan le? (396)

Man brukar ju säga att det bara är människor och apor som har en utvecklad mimik. Sådan som visar känslor genom varierande ansiktsuttryck (svansviftning räknas inte hit). Men nu tycks det vara så att det bland hundägare kommit att bli en utbredd uppfattning att ”min hund kan le”, med det förklarande tillägget ”för det har jag sett”. Undrar om inte psykologin spelar oss ett spratt här. Hundägaren läser kanske in det som han eller hon vill se hos sin hund. Någon form av självbespegling.

Men mimik är viktigt i samspelet mellan människor. Helt klart. Den kände amerikanske psykologen Paul Ekman åkte runt i världen med ett gäng studenter som körde olika inlärda mimikspel (minspel) för utvalda grupper och så frågade man vilka känslor som de olika ansiktsuttrycken återspeglade. Det visade sig att de knappast alls missförstods. Över hela världen förstod man mimikuttryck för sådant som ilska, sorg, uppgivenhet, glädje och nästan alla andra känslolägen som kan återges med mimik. Även stenåldersfolk förstod de olika amerikanska ansiktsuttrycken. Märkligt att det inte är socialt betingat utan tydligen närmast fysiologiskt. Dock är det så att olika personer har olika god förmåga att med mimik kommunicera med omgivningen. Förmodligen går det att träna upp. Mimiklöshet är inte något trevligt tillstånd. Ett leende kostar inte något.

Läser man inte böcker i Italien? (397)

Bokförläggaren Adam Helms gav för länge sedan ut en liten intressant branschbok benämnd ”Bokklubbarna”. I den gav han en exposé över bokbranschens utveckling i västvärlden. I den återgavs en del statistik över läsfrekvensen hos befolkningen i olika länder. Uppgifterna är säkert föråldrade, men ger nog ändå en viss anvisning av hur det kan ligga till. Man frågade helt enkelt ett representativt urval av befolkningen om hur många böcker man läste under ett år (en 12-månaders period). I Sverige var resultatet att 63 % sa att man regelbundet läste böcker, 8 % sällan läste en bok och 29 % aldrig läste någon bok. Det som fångade min uppmärksamhet var att nivåerna för ”icke-läsare” låg kring 25 – 35% i de flesta europeiska länderna, medan Italien stack ut i statistiken. Där var ”icke-läsarna” närmare 75%. Kan det vara fel i utfrågningen och insamlingen av statistik? Eller är det signifikant detta att Italien skulle ha dubbelt så många ”icke-läsare” än de andra länderna i Europa? Frågan är ställd.

Landets första manliga sjuksköterska (398)

Efter 17 år som som skötare inom vården härsknade *Allan Härsing* till någon gång under år 1949 och sökte till sjuksköterskeutbildningen. Han ville komma vidare inom sitt yrke. Den 1 april 1950 examinerades han som landets första manliga sjuksköterska. Det var inte helt lätt för honom att komma ut bland alla kvinnor och kanske ännu svårare att möte patienternas frågande blickar.

Det fanns inte någon lämplig ”uniform” för honom så han fick själv fixa till en vit rock, som dock alls inte fick likna en läkares vita rock. I stället fick det bli en kort rock som liknande kyparnas serveringsplagg. Det var nämligen mycket känsligt det där. Allt skulle ju göras så att patienterna inte misstog honom för att vara läkare. Dessutom var han den första (förste) bland sköterskorna som började med namnbricka. Han fixade också till en sådan själv. Där stod, förutom namnet, även ”sjuksköterska”. Handgriplig pedagogik alltså, för att undvika frågor och missförstånd. I dag tycker jag vi gör honnör för Allan! Det var nog inte så lätt att vara först där bland alla sjuksköterskorna.

Horace Engdahl (399)

Akademiledamoten Horace Engdahl framträdde i kväll i en intervju i TV-rutan. Det var inte den bästa intervju han kunnat göra och hans position som litteraturvetare fick inte mycket utrymme. Kulturmannen som begrepp nämndes inte och ordet feminism nämndes bara i förbigående en gång. Men den gode Horace ska ändå har pluspoäng för att han inte tvekar att kategorisera sig själv (och sina närmaste vänner) som ”intellektuella”. Annars har det ju länge varit ett i det närmaste meteorologiskt fenomen att intellektuella finns i Frankrike och Ryssland, i andra länder uppträder de endast i enstaka udda exemplar. Men Horace var ändå urskuldande och kände uppenbarligen ett behov av att blidka kritikerna och inte stöta sig med populasen. Inte ett ont ord om Per Anders Fogelström eller Wilhelm Moberg trots att det bjöds på tillfälle att fälla en snabb replik. En elegant florettstöt hade kunnat ge poäng. Inte ett ont ord om Milleniumtriloin. Där hade han utan risk kunnat säga något. Horace höll sig krampaktigt kvar på piedestalen med en del halvkvävda skämt om att han av sina vänner uppfattades som ”en vanlig grabb”. Jo, men det gör ju kungen också i de kretsar han umgås i.

Horace Engdahl blev nästan gråtmild då han berättade hur han sökt stöd och tröst genom att läsa Turgenjev. Där fick han många pluspoäng eftersom Turgenjev är en av mina favoritförfattare. Även om Horace Engdahl gått tolkskolan och lärt sig ryska gissar jag att han läste Turgenjev på svenska.

Horace Engdahl ville inte använda metaforen ”ankdammen”, trots att den ändå var närvarande i rummet. Berlin är intressantare därför där måste de intellektuella försvara och förklara sina positioner. Direkt pinsamt blev det när han avstod från att förklara varför han inte längre finner anledning att läsa kultursidorna i den svenska morgontidningarna (uppfatta detta som SvD och DN). Varför vågade han inte säga att de inte håller måttet? Är man nu elitistiskt lagd och dessutom tillhör eliten ska man väl våga säga det som andra i eliten redan vet och sympatiserar med. Varför inte säga att vi har en kulturminister hämtad från SVT:s barnprogram och en högskoleminister som knappt har läst på universitet? Han talade om Ibsens notering av tystnaden Norge, men vågade inte tala om den tystnad som råder på många områden i vårt land. Märkligt var att han som ett exempel tog upp frågor om säkerhetspolitik. Tidigare har han inte gjort sig känd

för att vara insatt i säkerhetspolitiska frågor. Kanske hade han sett Rapportsändningen minuterna tidigare om den svenska försvarsdebatten. Skomakaren bör under alla förhållanden stanna vid sin litteraturläst.

Men låt inte mig avskräcka – se gärna programmet.

Två försvarsministrar som inte velat göra vapentjänst (400)

Enligt uppgifter i dag i SvD var det så att nuvarande försvarsministern Peter Hultqvist den 25 december 1978 satte sin namnteckning under det yttrande där han, enligt vad SvD erfar, bekräftade att bruket av vapen var oförenligt med hans personliga övertygelse. Sedan fick han fullgöra vapenfri tjänst. Detta har vi känt till länge, men det är först nu som media uppmärksammar det. Peter Hultqvist gjorde 57 dagar i försvaret och resten gjorde han som vapenfri inom kriminalvården. I dag vill han inte kommentera det som inträffade ”för 40 år sedan”. Jonas Gummesson, journalisten, missar att berätta att även förre försvarsministern Sten Tolgfors gjorde vapenfri tjänst.

Är det här något signifikant för den svenska försvarsviljan? Kan man tänka sig något annat land där man har en försvarsminister som av samvetsskäl inte vill bära vapen i händelse av krig? Jo, det kan man kanske, men då får man ha livlig fantasi. I Finland skulle det vara helt omöjligt. I Israel skulle det vara helt omöjligt. I USA skulle det vara helt omöjligt. Svenska generaler är servila och vill inte uttrycka någon egen mening i frågan och skulle säkerligen inte vilja framföra någon åsikt direkt till försvarsministern.

Minns ni att Sten Tolgfors berättade att han ändrade uppfattning i fråga om vapenbruk sedan han sett några hemska fotografier från norra Irak (av lemlästade människor). Så lite behövs för att omvandla en samvetsöm man till en fullfjädrad försvarsminister. Jag undrar vilka fotografier som kan omvandla en general till pacifist.

Det finns bara två alternativ: Antingen tar Peter Hultqvist avstånd från sin tidigare uppfattning som en ”ungdomlig förvillelse” eller också avgår han. Vi kan inte ha en försvarsminister som sänder svenska soldater på farliga uppdrag utomlands, men som själv inte ville utbilda sig i vapnens bruk. Som en liten påminnelse kan vi notera att krig är farligt, man kan bli skadad och till och med avlida.

Se de där norrmännen… (401)

Sedan en tid roar det mig att följa med i de norska nyhetssändningarna på *norska NRK*. Det ger en del perspektiv på skillnaderna och likheterna mellan våra två länderna. Likheterna är uppenbara, men det finns en hel del skillnader ska ni veta.

Nyhetsvärdering är, så långt jag förstår mig på sådant där, frågan om att välja ut vilka nyheter som ska med, hur lång tid som ska avsättas för en nyhet och i vilken prioritetsordning de ska presenteras. Det finns säkert en hel del andra aspekter som den vane chefredaktören kan anlägga. Hur som helst tycks NRK göra delvis annan nyhetsvärdering än svenska SVT. Norska nyhetssändningen *Dagsrevyn* är i allmänhet 45 minuter lång, medan den svenska ”*Rapport”* är 25 minuter. Det är en viss skillnad det. Norrmännen rapporterar mycket om bränder och trafikolyckor, betydligt mer än vi gör i Sverige. Nästan varenda kväll handlar det om att något hus har brunnit upp där i Norge. Dessutom är det ständiga rapporter om snöras och hinder i trafiken.

Väderrapporterna är utförligare och noggrannare än hos SVT. Och, vilket är ytterst intressant, nyhetsrapporteringen från broderlandet Sverige är mer omfattande och rätt fyllig. Häromkvällen rapporterade man i NRK om en storbrand i Sundsvall. En brand som bara i förbigående nämndes i SVT. Det stärker min gamla tes att den allmänorienterade norrmannen (även norska kvinnor förstås) känner till mycket mera vad som händer i Sverige än vad vi känner till om Norge. Men det är något nytt för mig att norrmännen är så intresserade av bränder. Insatschefer framträder nästan varje kväll i rutan och berättar om att de har branden under kontroll och hur svår räddningsinsatsen var. Sedan kan jag också berätta att det ofta blåser där borta på västlandet – det är tydligen ganska ofta ”*liten storm”* (norsk meteorologisk fackterm). Det gäller tydligen att hålla i mössan om man ska besöka Stavanger och Bergen.

Eva Braun var 17 år när 40-årige Adolf Hitler upptäckte henne (402)

Någon märkligt kan man tycka att Adolf Hitler var 40 år när han ”träffade på” Eva Braun när hon arbetade som biträde i en fotoaffär. Hon var nämligen bara 17 år och hennes föräldrar tyckte inte om den

kontakt som han tog med henne. Redan då var Hitler en etablerad politisk ledare. Hon bodde hos sina föräldrar och de fick naturligtvis kännedom om mannen som visade intresse för dottern. Senare delade hon lägenhet med sin syster och Hitler var där så snart som han var i närheten. Systern höll sig då borta. Två gånger försökte Eva Braun att ta livet av sig. Första gången med hjälp av sin fars pistol (varför hade han vapen?) och andra gången med sömnmedel. Man har spekulerat över om det var i förtvivlan över att Hitler inte besökte henne oftare - eller om det fanns någon annan förklaring. Kanske krävde hon att han skulle gifta sig med henne. Ingen uppfattade dock att hon var psykiskt instabil. Uppenbarligen ville han inte gifte sig med henne förrän 40 timmar innan de begick kollektivt självmord. Han var som sagt 23 år äldre och man kan fundera över vad han från början fick ut av att vara tillsammans med henne. Detaljerna om deras samliv är okända och det har naturligtvis inbjudit till en hel del spekulationer. Hon var också mycket länge ”hemlig” och förekom inte i officiella sammanhang. Hög tid att koppla in någon annan än den vanlige amatörpsykologen för att få fram en korrekt analys. Hitler var bara 56 år när de tillsammans begick självmord. Eva Braun var bara 33 år.

En verklig litterär vändning (403)

Så här kan man uttrycka sig om man är en stor författare och gör allt i sitt försök att förmedla vissa känslor. Jag har inte alls ambitionen att försöka efterlikna författarens tunga stil, men visst är jag imponerad av hans sätt att formulera sig. Vem kan det vara?

”Allt verkade insvept i en svart stämning som svävade vagt över tingens yttre, och sorgen störtade ned i själen på henne med andlösa skrin, sådana som vintervinden utstöter i övergivna slott”.

Det är Emmas gravlika tillstånd i Gustave Flauberts ”Emma Bovary” i en utmärkt översättning av Anders Bodegård. Tungt och pompöst kan man tycka, men tänk på att det är skrivet i en annan tid.

En matematisk gåta (404)

Hur förklarar man det här då?

Räkneövning:

1. Tänk på ett tal med tre siffror (1 – 9), men det måste vara sam-

ma siffror i talet. Exempelvis 333, 666

2. Summera siffrornas värden (3+ 3+3=9 eller 6+6+6= 18)

3. Dividera det tresiffriga talet med den summa som du räknat fram. Resultatet blir alltid 37!

Någon som kan förklara detta matematiska fenomen? Jag kan inte det. Matematiken innehåller väldigt många säregna förhållanden som är svåra att förklara. Något annat är förekomsten av "vänskapliga tal". Men det får jag ta en annan gång.

Val av idrott visar på personligheten (405)

Jo, jag är helt övertygad om att man kan läsa ut en del av personligheten i vilken sport som en person ägnar sig år. Då menar jag inte extremsporter utan de mera vanliga sporterna. Lagidrott och individuella sporter. Det måste vara himmelsvid skillnad mellan hjärnans konstruktion hos en fotbollsmålvakt och en långdistanslöpare. Eller skillnad mellan någon som spelar curling och den som skjuter lerduvor. För att inte säga den som spelar golf och den som spelar schack. Jag håller på att schackspelarens hjärna är mera utstofferad än golfarens. För det behövs det inte någon vetenskaplig undersökning, vilket innebär att denna min utsaga saknar vetenskaplig grund. Man kan väl få tycka något ändå – ibland.

"The noble art of shutting up" (406)

Det gäller att lära sig att hålla tyst. Det är många som har klarat sig ur svåra situationer genom att helt enkelt hålla tyst. Alla minns vi vad vi fick lära oss att tänka på som krigsfångar: Uppge endast namn, nummer och grad. Inte något annat.

Två män dömdes nyligen till livstids fängelse för terroristbrott. Ordförande i målet var lagmannen Ralf G Larsson, Göteborgs tingsrätt. En gammal klok regel är att domare inte ska kommentera de domar de skrivit och för övrigt vara återhållsamma med framträdanden. Med Rolf G Larsson lät sig efter domen dock intervjuas av TT. Han förklarade då att han "*varje kväll när jag lagt mig har jag sett ett huvud som hänger i luften"*. Detta har fått försvarsadvokaterna att reagera. De begär nu att målet ska tas om i tingsrätten. Dessutom är det så att Rolf G Larsson numera är utsedd till president i hovrätten i Göteborg, vilket gör att hela hovrätten är jävig. Alltså får domare

från Svea hovrätt (Stockholm) ta sig an målet (men det är formellt Hovrätten för Västra Sverige som ändå dömer), om det nu är så att målet inte ska behöva tagas om tingsrätten.

Det var även Ralf G Larsson som var ordförande i målet där en 27-årig man friades från åtalet för våldtäkt. Det blev en livlig och till och med hätsk debatt efter den domen. Samt demonstrationer utanför tingsrätten. Även den gången gjorde ordföranden uttalanden till pressen.

Tänk så det kan bli när en erfaren domare känner ett behov av att säga något om hur han upplevt den bevisning som han tvingats ta del av (video av en avrättning). Nej, det finns bara ett sätt att hantera det och det är att hålla tyst. Eventuellt kan man efter 20 år skriva om sina upplevelser i sina memoarer.

Enkannerligen (407)

Etymologin ger förklaring och stärker många gånger användaren i ryggen. Själv vördar jag ordet enkannerligen som en liten späd förgätmigej. Ordet håller på att försvinna. Jag har fått det från min mormor. Hon använde det hur naturligt som helst. Det är ett gammalt fornsvenskt ord som nog tidigare hade formen ”enkannelika” och finns i isländskan ”einkanliga” och närmast kan ges förklaringen ”det där särskilda som bör utväljas eller uppmärksammas (eller något som man har skäl att lära känna närmare). Ordet einkanna betydde ”utvälja” och ordledet ”einn” betydde helt enkelt (!) ”den ensam-ma” och ”kanna” betydde ”lära känna”. Alltså betyder det ”det där särskilda eller enskilda som man bör uppmärksamma och lära känna”. Ett utmärkt ord som vi bör ta till oss och använda. Ord är som väl ingångna skor. De blir skönare ju mer de används. Enkannerligen gäller detta ordet ”enkannerligen”.

Sigmund Freud och en ond tid (408)

Jag kände till att Sigmund Freud var den äldste i en syskonskara på åtta barn och jag visste att han högt älskade sin mor samt att han dog i cancer i London september 1939, när kriget började. Han slapp alltså uppleva krigets onda år. Men det jag inte alls visste utan fick veta då jag läste om det i en bok är följande. Hans tre systrar Marie, Pauline och Rosa deporterades till Treblinka med transport ”BG” den 23

september 1942 och förintades i gaskamrarna. En fjärde syster dog senare av undernäring i ett annat läger. Det var en ofattbar ond tid. Den där informationen grep tag i mig. Ingen kan förstå vår tid om man inte känner till den onda tid som föregått allt.

USA skänkte jaktflygplan till Sverige (409)

Jag har i och för sig länge känt till en hel del om hur det gick till i april 1945 (och senare) när Sverige köpte 147 jaktplan av typen J26 Mustang från USA. Senare köpte man fler så det blev totalt 164. Det var i krigets absoluta slutskede och USA planerade att ställa om hela sin krigsmaskin och hela sitt näringsliv till civila förhållanden igen. Det fanns ett mycket stort överskott av försvarsmateriel. Sverige passade då på att köpa från USA:s uppställda förråd av materiel i England. Det har alltid sagts att vi fick köpa dem billigt och att USA sände med instruktörer som skulle lära svenska piloter och tekniker att ta hand om planen. I veckan läste jag dock en initierad redogörelse och där stod det att Sverige betalade USD 3 500 för varje plan och att det var ca. 5 procent av tillverkningskostnaden. Så är det alltså klarlagt. USA skänkte bort planen till Sverige och det berodde nog på att man hade ett intresse av att det svenska luftförsvaret skulle vara starkt. Samtidigt hade USA ett mycket stort antal flygplan som man inte skulle behöva under fredstid. Ett problem, som jag kände till sedan tidigare, var att språkkunskaperna inom svenska flygvapnet var dåliga. Det var nämligen väldigt få som kunde hygglig engelska på den tiden och det var alltså svårt att i praktiken prata med de amerikanska tekniker och piloter som sändes till några svenska flygflottiljer (F16 Uppsala och F4 Östersund).

Amfetamin i avloppsvattnet (410)

Man har mätt rester av amfetamin i avloppsvattnet i Helsingborg och funnit att det fanns ca. 7 000 ”doser” under ett avlöningsdygn (knarkar man mera när man fått löningen?). Det betyder inte att 7 000 tar amfetamin i stan. En amfetamist kan nämligen ta flera doser samma dag. Men många är det. Nästa fråga från den intresserade läsaren: Är det etiskt försvarbart att kontrollera halterna i avloppet? Tänk dig ett litet samhälle med 40 hushåll och kommunalt avlopp. Polisen kollar avloppet och finner att det finns rester av amfetamin. Då vet man att

man ska hålla ögonen öppna och ta reda på från vilket hushåll som resthalterna kommer. Kan det var tillåtet för polisen att ta prov i en trekammarbrunn som ligger utanför tomtgränsen? Eller är det tillåtet att arrangera hemliga ”provtagningstoaletter” på exempelvis en arbetsplats? I framtiden kanske man har detekteringsutrustning på offentliga toaletter som slår larm så snart någon pinkar som har tagit sig en dos. Bodströmsamhället är redan över oss och breder ut sig allt mer. Förresten, glöm inte bort att använda begreppet ofta så att det inte glöms bort.

The New York Times annonser (411)

Papperstidningarna blöder. Det vet vi. Nu är det nog bara frågan om några år innan de är borta. Svenska Dagbladet lever bara för att de är andratidningen i Stockholm och får presstöd. Många miljoner i presstöd dit helt enkelt. Nu har siffrorna släppts från tidningen The New York Times. Annonsintäkterna från papperstidningarna (tre) i New York sjönk med 5,1 procent förra året. Motsvarande intäkter från webbtidningarna steg med 5,6 procent. Det är en mycket tydlig tendens. Snart kommer den tid då de yngre inte vet vad en morgontidning är för något. Det kommer att uppfattas som märkligt att det fanns tidningsbud som var uppe kl. 0400 för att bära ut tidningar. De kommer inte att förstå att man hade massafabriker som producerade tusentals ton pappersmassa varje år för att kunna trycka tidningar. De kommer inte att veta att en stor andel av den svenska skogsindustrin var sysselsatt med att producera tidningspapper till i första hand England, men även Tyskland. Det var så att Kanada försåg den amerikanska kontinenten med tidningspapper och Sverige och Finland försåg Europa med tidningspapper. Nu ställer pappersbruken om till produktion av kartongpapper i stället. Det är framtiden och det beror på den ökade internethandeln. Omställningen går fort. För egen del måste jag erkänna att jag med visst vemod har sagt upp papperstidningen och nu i stället har två digitala tidningar som prenumerant.

Sekreterare på tåget för 15 kr per kvart (412)

Det var lite intressant att nyligen läsa en berättelse från Tyskland (Västtyskland) från slutet 1950-talet. Jag kunde läsa att det då på

nästan alla snabbtåg (Schnellzug) i Tyskland erbjöds sekreterarhjälp i en särskild ”kontorsvagn” och att det kostade 3,50 DM per påbörjad kvart. Man kunde få hjälp med att skriva ut brev och andra handlingar och breven lades på lådan vid nästa station. Alternativt kunde man själv få använda en skrivmaskin och skriva under resan. På den tiden (även i Sverige) var det en stor sak detta att ”kunna skriva maskin”. Det var inte så många som kunde det. En hel del gick skrivmaskinskurser och det var rätt ovanligt att ha en skrivmaskin hemma. Det var före lanseringen av ”Facit privat” skrivmaskiner. En av de viktiga färdigheterna när någon sökte ett jobb var om personen kunde skriva maskin eller inte. Det var tider det. I dag är det inte någon arbetsgivare som frågar om den platssökande kan skriva maskin. Alla förväntas kunna skriva och det vet vi ju hur det är med det. I dag är ju dessutom nästan alla SJ:s vagnar ”kontorsvagnar”, men några sekreterare att hyra finns inte. Och skrivmaskinerna har de flesta med sig i väskan. Alles war viel schwieriger vor.

Utgå! Mittåt! Utpurrning! (413)

Jag brukar lyssna på *”Språklådan”* på P1. Programmet som var bättre förr. Radio alltså. Pratradio alltså. Den finns kvar även om du inte tror det. En gång behandlades tvetydigheten hos ordet ”utgå”. Det kan ju uppfattas dels som synonymt med ”bortfaller” och dels som ”utbetalas” eller ”utkräves”. Lite farligt ord med andra ord (vilka andra ord?). Nu var det så att professor Andersson, trots tillgång till dator, inte ens nämnde att ordet har en fast betydelse i militärt språkbruk. Utgå! Det betyder att man ska gå därifrån. Stick iväg! ”Höger och vänster om marsch” är ett annat uttryck som betyder att man inte längre står under någons omedelbara befäl utan kan gå iväg och göra något annat. ”Anmälan” och ”utgå” är parbegrepp. Det förvånar mig att den gode Andersson då inte nämnde den militära användningen. Kanske känner han inte ens till att det heter ”uppsittning” när en eller flera soldater går in och sätter sig i en buss. Det är ju inte mer än 50 år sedan kavalleriet blev av med sina hästar. ”Avhästningen” som det kallas för i militärt språkbruk. Mittåt! Betyder ”gör om och gör rätt” eller ”jag tar tillbaka det som jag nyss har sagt”. Det är inte så ofta som jag behöver ryta till ett karskt ”mittåt” numera. Inte ”rättning vänster” heller för den delen. Soldater väcks inte. De blir utpurrade. Att utpurra någon är ett fint gammalt ord som jag tycker att vi ska

använda oss av. Själv blev jag i morse utpurrad kl. 05.45. Sanningen är dock att jag purrade ut mig själv.

Är en icke-nyckel en nyckel eller vad? (414)

Det är ett filosofiskt problem detta om en nyckel alltid är en nyckel. En nyckel är per definition något som används för att öppna ett lås (eller flera). Syftet med en nyckel är att den ska kunna öppna ett befintligt lås. Men om man tänker sig att någon glad fyr tillverkar något som ser ut som en vanlig nyckel, men som alls inte går att öppna något lås med. Det finns alltså inte ett enda lås i hela världen som kan öppnas av tingesten. Men eftersom den ser ut som en nyckel så väljer vi att kalla den ”nyckel”. Men är det rätt? Är icke-nyckeln ändå en nyckel? Är funktionen avgörande för om ett föremål är det som det ser ut som? Eller är det bara det att vi inte har något ord för det som är snarlikt något, men ändå inte är något? Det kan ju gälla även olika slag av attrapper. Det finns pistoler som det inte går att skjuta med. Jag vill slå ett slag för non-orden. De har inte någon självständig betydelse, men är nödvändiga för att klargöra vad som ”inte är”. Problemet tillhör metafysiken. En icke-nyckel måste var något som i stort sett ser ut som en nyckel, men inte har och inte är avsedd att ha den funktion som en vanlig nyckel har. Men icke-nyckel får inte konnotera vad som helst. En icke-nyckel är inte en skruvmejsel eller hammare eller ölöppnare. Det är just det som det är – en nyckel som inte är en nyckel.

Friedrich Engels och menage a trois (415)

Det är något intressant att läsa om Friedrich Engels passioner utanför det socialistiska korståget. Han var ju finansiär åt Karl Marx. År 1842 träffade Friedrich rödhåriga Mary Burns i Manchester och inledde ett passionerat förhållande med henne. Ganska snart hade han lyckats arrangera ett menage a trois med även Marys syster Lydia, vanligen kallad Lizzy. Till en början lät han de två flickorna bo en lägenhet för sig, men sedan flyttade alla tre tillsammans. Mary var bara 19 år då hon träffade Friedrich, som då var 22 år gammal. Mary avled när hon var 41 år och Friedrich fortsatte då att leva med Lizzy. Äktenskap var inte något som ideologiskt var acceptabelt för honom. Menage a trois? Emma Hamilton fann för övrigt vissa fördelar med

ett sådant arrangemang. Men det får bli en annan notis någon annan gång.

Storföretaget Philips… Karl Marx (416)

Jag är nästan uppfödd med det holländska företaget Philips. Har haft ett antal radiomottagare (just det…) av märket Philips och bandspelare och prylar. Har nu en TV av det märket. För många prylar förstås. Men jag har inte känt till något alls om företaget tidigare. Möjligen att det var ett gammalt nederländskt familjeföretag som överlevde andra världskriget. Nyligen fick jag veta, när jag läser en biografi över Karl Marx, att det var hans morbror som grundade Philips. Morbrodern till kapitalismens störste kritiker och belackare grundade alltså ett verkligt storföretag. Märkligt och samtidigt intressant.

Logik och rulltrappor (417)

En typisk satslogisk regel är att : [A=>B] och [(~B) => (~A)] och det betyder samma sak (sak?). Den är en av de grundläggande tankelagarna (motsatslagen). Riktigheten kan kontrolleras med ett exempel. I tidningen Blandaren förekom nämligen en gång följande sats som man tyckte var en tillämpning av motsatslagen: ”Om du kan åka tunnelbana kan du också åka rulltrappa”. Detta är ju en implikation som enligt ovan kan omformuleras till: ”Kan du inte åka rulltrappa, kan du inte åka tunnelbana”. Nu är frågan om detta är korrekt och om det är en bra exemplifiering av motsatslagen. Det är nämligen svårt att bevisa ett axiom. Eller snarare omöjligt. Vi lever i en axiomatisk värld och det tog ett antal århundraden innan filosoferna hade kommit fram till det.

Rocky – the star! (418)

I rent allmänbildande syfte och för att sköta mentalhygienen läser jag Rocky. Kanske dags för dig att börja med det också. Men den rackaren utger sig för att vara vardagsfilosof, vilket är bekymmersamt. Själv är jag fåtöljfilosof, vilket också är problematiskt. Tänk på Rocky, när upphör han inför helgen att vara vardagsfilosof? Är det kl 1800 på fredag då det liksom slår till eller snarare: lampan släcks och ljuset försvinner? Då är han helt enkelt inte längre vardagsfilosof.

Annars skulle epitetet sväva utan någon förankring i verkligheten. Sedan vaknar han måndag morgon, något trött kanske men ändå, och då känner han att de filosofiska tankarna kommer tillbaka. Ungefär som när jag reser mig från min filosofiska fåtölj och tar en liten snabb runda till kylskåpet för en mjukostmacka eller något annat som en god filosof kan behöva. Livet är fullt av gränsövergångar. Men jag har det i varje fall bättre än vad Rocky har det. Han kan ju inte ägna sig åt filosofisk spekulation alls på helgerna utan får ägna sig åt det andra som framgår av de tecknade rutorna i DN.

Dag Hammarskjöld och hans far (419)

Den gode Mats Svegfors skrev en lång artikel i DN om Dag Hammarskjöld. Detta i anledning av några nyligen utkomna böcker om generalsekreteraren. Svegfors betonade att Dag H. läste filosofi och gick på föreläsningar med Axel Hägerström samt att detta skulle ha påverkat hans person. Kanske är det rätt. Men det som Svegfors går förbi, eller inte ens är uppmärksam på, är den influens som Dags far hade över honom. Det är allmänt omvittnat att Dag stod sin mor mycket nära och hade stor respekt för fadern. Kanske för stor respekt kan man kanske få gissa. Denne var en lärdomsgigant och boren ämbetsman av den gamla stammen. Fadern var både jurist och historiker. Professor i båda ämnena vid olika tidpunkter. Statsminister och hovrättspresident. Det var fadern som förhandlade med Norge i Karlstad vid den tid då Dag föddes. Fadern Hjalmar Hammarskjöld satt i många år i Svenska akademien och visade sig där, till de andra ledamöternas förvåning, vara en ytterst beläst person vad gällde skönlitteratur. Familjen bodde vid Humlegården och som gammal man gick Hjalmar Hammarskjöld ständigt mellan lägenheten på Engelbrektsgatan och Kungliga biblioteket. Han läste flera böcker varje dag. Sonen Dag efterträdde sin far på stolen i Svenska Akademien. Bara detta är märkligt bland mycket annat. Dag Hammarskjöld skaffade sig för övrigt aldrig någon egen bostad utan bodde hemma hos föräldrarna till dess han blev generalsekreterare. Dessförinnan hade han varit statsråd och landet genom tiderna yngste statssekreterare i finansdepartementet. Dag Hammarskjöld arbetade alltid. Det var bara någon kort vecka som han unnade sig att resa till Abisko och fjällvandra. Det finns en hel del skrivet om Dag Hammarskjöld, men mycket lite om lärdomsgiganten och tuktomannen Hjalmar Hammar-

skjöld.

Hårvirvlar och annat (420)

Om man är uppe på morgonen och lyssnar på naturprogrammet på P1 kan man få lära sig en hel del. I morse blev jag för första gång en upplyst av en lärd kvinna från Lunds universitet att riktningen på människors hårvirvlar har studerats vetenskapligt. Ca. 91,6 procent av alla människor har hårvirvlar som går medsols och, följdriktigt, 8,4 procent har virvlar som går motsols. En del har ju inte några virvlar, men har lyckligtvis haft sådan i yngre dagar. Dessutom är det klarlagt att de som har motsolsvirvlar till ca. 40 procent är vänsterhänta. Således finns det ett klart samband mellan dessa två faktorer, vilka även är klart ärftliga. Inte nog med detta, den djuplodande vetenskapen har kommit fram till att det finns ett visst relationstal mellan motsolsvirvlar och medsolsvirvlar på kosvansar. Dessutom är de så att man vid auktioner i USA av boskap (kor) fäster avseende vid hur högt virveln i kons panna ligger i förhållande till den horisontella tänkta linjen mallen kossans ögon. Detta påverkar bedömningen av kossans egenskaper. Det anses nämligen bevisat att ju lägre virveln är placerad i kons panna ju skyggare och mer svårhanterlig är kossan. Vilket är ett förhållande som påverkar priset på djuret.

Nu är det inte jag som säger detta utan sådan kunskap som nu på morgon en spreds i självaste riksradion. Jag är oändligt tacksam för all sådan kunskap som jag så väl behöver. Dessutom hjälper det mig att få gymnastisera smilbanden så här på morgonen. Det är min verkliga önskan att forskningen får mer resurser.

Modig, saktmodig och tålmodig… (421)

Språket har sina nyanser och det är inte lätt att fånga språkets innehåll. Ett ord som en person uppfattar på ett sätt kan ofta uppfattas på ett annat sätt av andra. Så är det. Att vara modig tror vi oss veta vad det är och likaså tålmodig. Barn är sällan tålmodiga medan äldre kan vara det. Men hur är det med saktmodig? Det är ju närmast ett bibliskt ord som i dag inte längre har riktigt fäste i vårt språk. Vem säger något sådant som: ”*Johan är saktmodig av sig”*? Och hur uppfattas det? Är han bara långsam av sig eller är han eftertänksam på något positivt sätt? Eller är han bara så där lite lagom lat utan att vara

egentligt lat? Är han bara foglig och fridsam? Hur är man som saktmodig? Är saktmodiga män attraktiva för kvinnor? Är det vanligare bland män att vara saktmodiga än bland kvinnor? Är det eftersträvansvärt att vara saktmodig? Nej, nu har jag gått bort mig i språkets vilda djungel. Ditt tålamod är nog redan slut.

Drakflygare och biodlare och andra (422)

Det finns vissa mänskliga aktiviteter som tilltalar mig därför att de tycks ha ett filosofisk innehåll eller i varje fall ger gott utrymme till filosofiska tankar samt harmoni i tankarnas brusande värld. Några exempel på utövare: Drakflygare, ensamseglare, biodlare, brödbakare, snickare, trädgårdskolonister och spatsörer samt flanörer. Jo, det finns något gemensamt i dessa aktiviteter. Kanske är det detta att det är ganska tidskrävande aktiviteter som ger utrymme för tankarnas fria rörelse vid sidan om det man håller på med. Är inte flanörens aktivitet betydligt behagfullare än spinning på ett gym? Sedan finns det aktiviteter som direkt förhindrar djupare tankar. Exempel: hockeymatch, tennis, hårdrockkonsert, pubbesök och bowling. Ni funderar fortfarande på vad det är för skillnad mellan en spatsör och en flanör, eller hur? Det är nyttigt att fundera även om man inte kommer på något svar.

Mao Tse-tungs särdrag (423)

Det har skrivits en del och skvallrats en del om hur Mao var privat. Det som mest uppmärksammats är att han på äldre dagar aldrig borstade tänderna och sällan badade. Han var känd för att medvetet och ljudligt släppte sig och att han spottade i spottkoppar så fort han kom åt. När han träffade president Nixon hade han spottkopp bredvid sin fåtölj då de samtalade. Vid sidan om Nixons fåtölj fanns dock inte någon spottkopp. Ofta sov han med 2 – 3 unga kvinnor därför att han trodde att detta skulle bevara hans hälsa och förlänga livet. Men det som var mest uppmärksammat av omgivningen under senare år av hans liv var att han aldrig borstade tänderna.

Nu är det väl så också att det är en utbredd uppfattning att många kineser inte borstar sina tänder utan endast gurglar sig med en kopp vatten eller en kopp te. Det finns uppgifter om att hälften av alla kineser inte borstar sina tänder regelbundet, men det kan förstås vara

myter och gamla fördomar. Däremot är det riktigt att de kineser som borstar sina tänder gör det med en kopp vatten och inte under en rinnande vattenkran. Kineser är vana att spara på vatten, vilket vi inte är. Kan de vara så att de gillar gurgelvatten?

Den ryske bondens multiplikation (424)

Det går att multiplicera i huvudet på andra sätt än med de kära multiplikationstabellerna. Det finns egyptisk multiplikation och så finns det den metod som bönderna i Ryssland förr använde sig av. En egen form av algoritm helt enkelt. Det brukar i litteraturen kallas för ”rysk multiplikation”. Metoden är: Dubblera det ena talet och halvera det andra (avrunda nedåt) successivt ned till talet 1. Ställ kolumnen av tal bredvid varandra. Summera de dubblade talen som står mitt emot de udda talen i den andra kolumnen. Det är en rysk multiplikationstabell och inte något som du måste memorera. Det är bra med hjärngymnastik på morgonen.

Varför har Finland landsnummer 358? (425)

Danmark, Norge och Sverige har landsnumren 45, 46 och 47 när man ringer från ett annat land. Det känns väl inte fel på något sätt. Men Finland har som bekant 358. Nu är frågan hur det kommer sig att Finland har blivit placerad så lång ned på listan. USA är förstås nr 1, så misstanken är att det är någon arbetsgrupp i USA som en gång i tiden upprättat en lista över ”alla länder” och då missat att få med Finland. Sedan har någon sagt: Du, finns det inte att land där nära Ryssland som heter Finland eller något sådant? Eller kan det vara så att landsnumren bestämdes redan före den ryska revolutionen då Finland var en ryskt storfurstendöme?

Det gäller fingersättningen (426)

Halva befolkningen tycks sitta vid tangentborden och knacka fram texter medan den andra halvan i bästa fall läser vad som som skrivs. Sedan finns det ju förstås några som fäller skog, plöjer åkrar, bygger hus och bilar och sådant som man gör utan så mycket närkontakt med ett tangentbord. Men det är dags att ta upp frågan om Carl Bildt-komplexet. Karln kan inte skriva på ett tangentbord utan använder

sig av pekfingervalsen. Dessutom synbarligen med stor energi och inspiration. Det är dags att låta alla pekfingermänniskor gå både i terapi och tangentbordskurs. Jag kan garantera att svenskt näringsliv och svensk förvaltning kommer att rationaliseras med minst 25 procent om alla (nästan alla) lärde sig att skriva med tio fingrar. Det har jag kunnat sedan jag var 15 år för då gick jag skrivmaskinskurs.

Vem äger bilen? (427)

A och B lever och bor ihop och helt plötsligt kommer A på att han vill köpa en gammal bil och renovera upp den. Han köper ett vrak för 10 000 kr av egna medel. A och B tillbringar sedan en hel vinter i garaget tillsammans med att skruva, borra, slipa, måla och allt annat. A köper under vintern material till renoveringen för 20 000 kr. B köper också material för 30 000 kr. A jobbar 400 timmar i garaget och B jobbar 100 timmar. När bilen blir klar i maj månad så uppkommer frågan: Vem äger bilen?

Ska Stina ersätta vasen? (428)

Stina fyller 50 år och har en stor fest hemma med många gäster. Hon får massor av blommor och plötsligt upptäcker hon att hon saknar vaser att sätta alla blommor i. Stina springer in till grannen och får låna en hög fin vas. Den är synnerligen värdefull, men det säger inte grannen något om. Men Stina, som inte känner till något närmare om antikviteter anar ändå att det är en värdefull vas. Stina sätter blommor i den och ställer den på ett bord i rummet där alla gäster befinner sig. Vasen står inte nära bordskanten. Någon timme senare går en av gästerna förbi bordet där vasen står och råkar då, utan att vara oaktsam, slå ner den i golvet så den går i tusen bitar. Gästen har druckit lite champagne, men är inte direkt berusad.

Vasen är enligt Bukowskis värd ca. 60 000 kr.

Nu är frågan om Stina är skyldig att betala ersättning för vasen. Är hon det? Eller är det hennes gäst som ska betala? Eller är det inte någon som behöver betala?

Norska kungaparet får en present (429)

Jag erkänner gärna att jag gillar norrmännen (och norskorna). Men jag hemfaller lätt till storebrorsperspektiv eftersom jag gjort det i många år. Men visst är väl de där norrmännen lite lustiga?

Norska kungaparet firar nu 25 år på tronen. Kungaparet är omtyckt och 17 maj är ju en verklig folkfest med kungahuset i centrum. Norska regeringen uppvaktar kungaparet på 25-årsdagen. Vad är det då som regeringen tycker passar som present till en populär kung? Jo, regeringen anlägger ett riktigt fint skidspår framför slottet och där kommer det att arrangeras en skidtävling till kungaparets ära. Statsminister Erna Sohlberg har själv kört runt med en stor spårmaskin för visa att till och med statsministern är med och preparerar spåret.

Det är nog bara i Norge som regeringen kan ge kungaparet ett skidspår i present. Dessutom kan det förmodas att kungaparet inte kommer att skida runt i det där spåret. Ja, möjligen då drottningen kan komma att göra det. Hon är en friluftsmänniska och hemma i skidspåret.

Det är ju dessutom en present som försvinner om ett par månader när det förhoppningsvis blir vårsol även i Oslo. Som allmän upplysning till norska folket kan jag tillkännage att det är tillåtet att göra annat än att gå på ski.

Den amerikanska ockupationen av Japan (430)

Det är märkligt lite som vi i allmänhet vet om den amerikanska ockupationen av Japan under de första åren efter september 1945. Den nya japanska konstitutionen 1947 är kanske det märkligaste politiska dokumentet som skrivits under århundradet. En ockupationsmakt skrev om de grundläggande reglerna i ett samhälle som var totalt kulturellt skilt från det egna landet. Allt som USA bestämde gick ut på att få Japan ekonomiskt på fötterna efter kriget och att införa demokrati. Aldrig har ett land reformerats så grundligt som Japan under de där åren av ockupation. USA:s tid som ockupationsmakt borde bli mera känd och bidraga till vår uppfattning om möjligheten att påverka ett samhälle i demokratisk riktning. Själva projektet, som kallades *Operation Blacklist*, pågick fram till det att San Francisco-

traktatet skrevs i september 1951 och trädde i kraft i april 1952. Från detta datum hade Japan återfått sin självständighet och självstyre.

Vid Japans ovillkorliga kapitulation den 14 augusti 1945 (i USA kallad V-J Day) utsåg president Truman generalen Douglas MacArthur, som var de allierades högste befälhavare, att leda ockupationen av Japan. Det var alltså de allierade (Storbritannien med samväldet och Sovjet) som ockuperade Japan och under kriget hade man börjat planera för att dela upp landet geografiskt mellan ockupationsmakterna på liknande sätt som med Tyskland. Så skedde dock inte. Sovjet kom att få mycket begränsat inflytande över ockupationen, vilket har förklarats med USA:s innehav av kärnvapen och att Truman i hög grad misstrodde Sovjet i motsats till Roosevelts inställning till kommunismen. Man släppte helt enkelt inte in ryssarna och de hade inte någon trupp i Japan. Ryssarna kom emellertid att kontrollera norra delen av Korea.

När MacArthur kom till Tokyo den 30 augusti 1945 utfärdade han genast vissa regler för ockupationen. De allierade soldaterna och annan personal fick inte utöva våld mot några japaner. Den allierade personalen fick inte äta japansk mat. Den japanska flaggan, Hinomaru (”Den uppstigande solen”) förbjöds, men enskilda personer och myndigheter kunde ansöka om tillstånd att få använda flaggan. Detta restriktioner lättades under 1948 och togs helt bort 1949.

Truman utfärdade direktiv att USA under en tid av 80 månader skulle omvandla Japan till ett fredligt demokratiskt samhälle vänligt sinnat gentemot USA. Även om det fanns en ”styrelse” för ockupationen så var det i praktiken general MacArthur som personligen styrde och ställde i Japan under denna tid. Det som i praktiken var en amerikansk ockupation varade i sex år. I september 1945 mötte MacArthur för första gången (efter kapitulationen) den japanske kejsaren. Det finns ett mycket berömt foto från det tillfället när de två männen står bredvid varandra. Många var chockade över att MacArthur inte bar högtidsuniform (paraduniform) och inte ens slips. Han hade öppen skjorta med vit undertröja under, vilket var populärt då även bland högre officerare.

I slutet av 1945 hade USA ca. 350 000 personer stationerade i Japan och en stor del av arbetet bestod i att organisera livsmedelsförsörjningen till civilbefolkningen. I delar av Japan var det hungersnöd flera år efter krigsslutet. Även det brittiska samväldet (Storbritannien, Australien och New Zeeland) hade ockupationstrupper i landet.

Som mest ca. 45 000 man under 1947 för att sedan helt lämna Japan 1951. De allierades ockupation av Japan hade en helt annan struktur än ockupationen av Tyskland. Det fanns hela tiden en fungerande japansk regering, vilket det inte fanns i Tyskland. USA styrde den japanska regeringen som i sin tur styrde landet. Japan hade sina egna polisstyrkor och eget rättsväsende. En stor del av den amerikanska insatsen var att med miljarder dollar försörja landet med livsmedel. Den mycket koncentrerade japanska rustningsindustrin ställdes om till civil produktion. Västmakterna sände in experter inom framför allt det medicinska området.

Den sexåriga ”kontrollen” av Japan (de 80 månaderna) var bara en ”indirekt ockupation” eftersom det hela tiden fanns en japansk regering. Denna period har ansetts framgångsrik och förde snabbt in det japanska samhället till en fredlig demokrati med marknadsekonomi. Krigsmakten demobiliserades helt och krigsrättegångar hölls. Skamfläckar var att ockupationssoldater begick våldtäkter mot japanska kvinnor, vilket USA och den japanska regeringen försökte stävja med inrättandet av statligt kontrollerade bordeller. Man kan säga att de amerikanska styrkorna (med värvad personal) uppträdde odisciplinerad. Men det handlade inte alls om så omfattande förbrytelser som sovjetisk ockupationstrupp begick mot kvinnor i Tyskland.

Visste ni att Bornholm var ockuperat av Sovjet under tio månader efter maj 1945? Det får bli ett annat inlägg en annan gång.

Förtroendet för polisen (431)

Media rapporterar att 55 procent av svenska folket har stort eller ganska stort förtroende för polisen, visar en ny Sifoundersökning gjord efter anklagelserna om att polisen skulle ha mörkat om sexuella trakasserier. 23 procent av männen har ganska litet eller mycket litet förtroende. Det innebär att var fjärde man som vi möter på gatan nästan inte har något förtroende för polisen. Frågan är hur man ska ställa sig till detta. Min uppfattning är att det är uppseendeväckande låga siffror. Det skulle vara intressant att veta hur stor andel av befolkningen i de andra fyra nordiska länderna som har förtroende för sin polispersonal. Dessutom vill man ju veta hur det har förändrats över tiden.

För övrigt tycker jag att gränskontrollen tar sig märkliga uttryck.

Den officiella förklaringen till kontrollen är att man ”vill veta vilka som reser in”. Den inofficiella förklaringen är förstås att man vill hejda flyktingströmmen. Men man vill inte formulera sig så. Hur kan det komma sig att man tidigare inte hade något som helst intresse av att kontrollera vilka som reste in i landet. Det är naturligtvis antalet som det handlar om och inte kontroll av individer. Dessutom hanterar man det rent formellt med krav på visst slag av ID-handlingar. Det är skrattretande att läsa om den svenske journalist som tillfälligt varit i Köpenhamn och avsåg att resa hem till Malmö. Han visade upp sin legitimation som var ett journalist-ID. Detta godtogs inte och han tilläts inte resa med tåget till Sverige. Detta trots att han talade ren svenska och på ett trovärdigt sätt förklarade att han är svensk medborgare samt att han haft uppfattningen att hans journalistkort var tillräckligt som ID-handling. Det hela handlar inte om att kontrollera individer utan det handlar om att med grova verktyg få stopp på flyktingströmmen och då med rigida medel hänvisa till ID-handlingar i förvissning om att flyktingarna inte har sådana. Inte underligt att många misstror både poliser och politiker.

Sover 6,6 timmar per natt (432)

Amerikanska forskare har nyligen sammanställt uppgifter om hur länge naturfolk sover. Det handlar alltså om människor som inte är utsatt för vårt ljud och larm och oljud. Kanske är de inte heller stressade. Den genomsnittliga sovtiden är 6,6 timmar, vilket genast slår sönder myten att vi i det moderna samhället sover för lite. Kan det vara så att vi för mycket varierar sovtiden mellan olika dygn i veckan? Sover vi för lite under vardagarna och för mycket i helgerna? En intressant fråga är om det finns skillnader i sovtider mellan olika kulturer. Undrar som kineser och indier sover lika mycket eller lika lite som vi gör. För övrigt undrar jag om det kan vara så att de där naturfolken kanske tar sig en power nap mitt på dagen, en siesta. Det skulle möjligen vara naturligt för ett naturfolk.

Engelska barristers tar inte varandra i handen (433) dubbel??

Av tradition tar aldrig en brittisk barrister (processande advokat) en annan barrister i hand. Inte ens privat när det inte finns några klienter i närheten. Det bara är så. Det få inte kastas ens en liten skugga på

deras oberoende och att det skulle förekomma kollegiala hänsyn. Det kan framstå som märkligt, men har sin historiska förklaring. Men hur är det nu med en barrister i en liten stad någonstans och som inte vill/får umgås privat med sin kollega? Tja, svaret är väl att det inte finns så många barristers på små orter i Storbritannien. Men får de vinka vänligt till varandra i mataffären? Får de blinka lite vänligt till en kollega när de träffas på puben? Det har jag inte något svar på, men jag vet att det alltid funnits ett betydande avstånd mellan barristers och solicitors. Svenska advokater tar tveklöst varandra i handen och kan vara medlemmar i samma Rotaryklubb.

En barrister tilltalar i rätten en annan barrister med tilltalet ”dear learned friend”. En barrister tilltalar en solicitor med ”Dear friend”.

Författaren P O Enqvist (434)

Tidigare intervjuades P O Enqvist ofta både i TV, radio och pressen. Han är en försynt och eftertänksam man som berättade om sin senaste bok med ett betydande mått av melankoli. I de intervjuer som jag hört och läst påminner han om att han nu uppnått 80-årsåldern och troligen inte orkar skriva mera. Han är född 1934. Men så säger han att skrivandet är en oemotståndlig lust hos honom och att han egentligen inte kan avstå från skrivandet. Det gör att vi i läsekretsen kanske kan ha förhoppning att se fram mot ytterligare någon bok.

Just driften att skriva är något förunderligt. Förmodligen liknande det den drift som göra att en del tecknare inte kan låta bli att skissa och teckna så snart de kommer åt en penna och papper. Skrivandet är inte bara en skapande process för den som tar del av det skrivna. Det är också ett självbygge som medför att författaren njutningsfullt tvingar sig själv att tänka, tänka igen, formulera sig och formulera sig igen. Vid ett möte med författaren Christina Herrström (en utmärkt författare) sade hon till mig mycket kategoriskt att ”skrivandet gör mig klokare”. Har även fått höra det av Agneta Pleijel. Jag tror dem båda. Själv bearbetningsprocessen bidrar till både ökad kunskap och fördjupade insikter hos författaren. Klokhet helt enkelt. Både P O Enqvist och Christina Herrström och Agneta Pleijel är kloka personer.

Ryttarstatyn som vändes fram och tillbaka (435)

I våras monterade man här i Stockholm ned ryttarstatyn av Carl XIV Johan från fundamentet norr om Slussen. Sedan ställdes den på Skeppsbron omedelbart nedanför slottet. Det är Erland Fogelberg som skapade statyn redan 1854. Sedan flyttades den flera gånger. Då dagens sluss var färdigbyggd stod den längre söderut och då red kungen stolt på sin springare in mot staden. Det var möjligen symboliskt med tanke på att marskalk Bernadotte kommit resande från Frankrike för att först bli kronprins och sedan regent. Då statyn flyttades till sin nuvarande plats vid slussen så vändes den så att kungen sågs rida bort från staden. Det var kanske också det symboliskt därför att kungen under många år längtade hem till varmare klimat i Frankrike. Drottningen hade ju lämnat både Stockholm och kungen för att i stället bo i Paris.

Nu är den stora frågan hur statyn ska ställas upp när den återkommer. Kanske rider han åter mot slottet. Mitt förslag är att dock att den ska ställas upp på tvären så att säga. Då blir den mera synlig för oss som åker mot Gamla stan eller från stan. Under alla förhållanden tycker jag att ryttarstatyn av marskalken ska upp igen. Men hoppas att vi söderbor slipper så påträngande se hästrumpan.

Vi skrattar i snitt 6 minuter per dag (436)

Jag läste att vi i medeltal skrattar 6 minuter per dag och att man för 50 år sedan skrattade hela 20 minuter per dag. Hur mäter man sådant? Frågar man mig så vet jag inte alls hur mycket jag skrattar. Men hur som helst, forskaren sade att man vet ganska väl vad som händer med kroppen när man skrattar. Men man vet inte riktigt hur det påverkar den psykiska processen där uppe. Men visst mår vi bra av att skratta lite då och då. Men bevare oss för ”trycka-på-knappen-skrattet”. Det vill vi inte höra. Folk borde tänka på hur de skrattar. Gapflabbet kan vi gärna avstå från också. Några borde nog tänka över sina skratt och sådana halvskratt som brukar kallas fnitter. Den forskare som jag läste sa att vi människor är de enda biologiska varelser som skrattar (han sa i själva verket ”djur”). Är det så? Jag är helt övertygad om att hundar inte kan skratta och detsamma gäller kor. Men finns det inte skrattande människoapor? Jovisst. Men

skrattmåsar räknas väl inte? Men att ett rejält skratt per dag förlänger livet sägs det och bara det är väl ett skäl till att skratta. Leenden är gratis.

Pietisten ”kommer igenom” (437)

Inom pietismen förekom tidigare uttryckssättet ”*han kom igenom”*, med vilket menades att han (hon) kom fram till frälsningen. Av en renlärig pietist förväntades det nästan att han eller hon skulle kunna ange datum och tid ”när han kom igenom”. Den som blivit frälst kan sedan inte bli ofrälst. Det är ett genombrott till en inlevelse eller upplevelse eller utlevelse som aldrig kan åskådliggöras eller ens förklaras för den som ”inte kommit igenom”. Den pietistiska rörelsen var stark på 1600-talet. Själv har jag funderat en hel del över om Immanuel Kants uppväxtförhållanden påverkade hans filosofiska utveckling. Hans föräldrar var nämligen starkt pietistiska och det måste nog ha präglat hans syn på och intresse för det metafysiska. Märk att jag smög in ordet ”nog”. Lite fegt kanske, men det kan jag väl tillåta mig när jag inte är någon expert på Kant. Det är dessutom ganska märkligt att Kant, som hela sitt liv bodde i Königsberg, där han var professor i filosofi, sällan eller aldrig bevistade gudstjänster. Det förväntades ju på 1700-talet att ”alla” gick i kyrkan. Men icke Kant.

Skriva en bok på 90 dagar? (438)

Camilla Läckberg är mångmiljonär. Frågan är vilka talanger som krävs för att få ihop de där miljonerna. Såg på Skavlan en gång att deckarförfattaren Elisabeth George har föresatsen att skriva fem sidor om dagen när hon är igång. Hon skriver helt isolerad på förmiddagarna fram till kl. 1300, sedan gör hon annat. Alltså halvtid. Fem sidor om dagen. Det måste innebära 100 sidor på en månad med 20 arbetsdagar och en bok på 300 sidor på tre månader. Sedan tillkommer väl en hel del efterarbete förstås. Verkar inte vara överdriven arbetsinsats för en driven författare. Men man måste kanske tänka ut intrigen också och rollgestalta det hela kom jag på nu. Men om jag ska skriva en kriminalroman som utspelar sig på Cypern så är det väl bara att åka dit och lägga sig i en solstol och tänka ut en intrig och ha ett anteckningsblock vid sin sida. Kom på att ett anteckningshäfte i A5-format får plats bredvid paraplydrinken. Sedan kan man ju doppa

sig i poolen var tjugonde minut. Resan blir ju dessutom avdragsgill. Inspirationsresa. Eller researchresa. Det är bara att välja rubrik efter stillsamt samtal med sin revisor. Kanske skulle jag kunna tänka ut en intrig som tilldrar sig på Svalbard vid midsommartid när det är hyggligt varmt där och inte som nu.

Theodor Kallifatides och grekiska fisar (439)

Jag har läst rätt många böcker av den store författaren *Theodor Kallifatides*. Den författare som många borde läsa för att han har sådan underbar språkbehandling. Språket är som trolldeg i hans händer. Författaren som är grek i Sverige och svensk i Grekland. Nu har jag också upptäckt att han har en betydande dragning till vissa udda mänskliga fenomen. Han återkommer i bok efter bok till det förhållandet, som han påstår sig ha iakttagit, att det grekiska folket har ett mindre problematiserande förhållningssätt till fisande än vad vi helsvenskar har. Alltså: Han låter sina grekiska gestalter fisa i tid och otid i böckerna och han låter dem dessutom skämta om det som om det skulle finnas en naturlig komik i det förhållande att vissa gaser ibland breder sin väg på helt egen hand. Vid en djupanalys skulle man förmodligen kunna få fram intressanta relationstal kring författarens observationer om fisbenägenheten hos det grekiska folket i jämförelse med det svenska. Det är nämligen så att jag alltid fäster stor tilltro till det som den gode Theodor Kallifatides skriver.

Det är 61 år sedan motboken avskaffades (440)

Sprit var ransonerad i vårt land från 1917 till 1953. Män tilldelades ett par liter starksprit i månaden från det att de var 25 år, men var de gifta fick de köpa motsvarande ranson redan från 21 års ålder. Gifta kvinnor fick inte någon ranson alls. Så någon jämlikhet var det inte frågan om. Undrar förresten hur det kom sig att ogifta kvinnor fick ranson, men inte gifta. Förväntades det att mannen skulle tillhandahålla hustrun den kvantitet sprit som de fann lämpligt att hustrun intog? Det var inkomst, kön, förmögenhet och samhällsposition som styrde tilldelningen. Den som var arbetslös eller saknade inkomst kom aldrig ifråga. Det gällde också gifta kvinnor och yngre personer i allmänhet. En ogift kvinna kunde få en motbok, men hennes ranson var långt mindre än männens. Som kvinna och hushållerska fanns

inte en chans att få en motbok när mannen i huset hade en.

Boris Pankin – märklig berättelse (441)

Boris Pankin var sovjetisk ambassadör i Stockholm och därefter i Prag. Helt plötsligt kallades han hem till Moskva av Gorbatjov för att bli utrikesminister. Det var han under hundra dagar. I dag bor han här i Stockholm och är förstås pensionär. Sovjets förre utrikesminister bor alltså i Sverige. Nu läser jag hans memoarbok ”De sista hundra dagarna”. En bok som jag borde ha läst för många år sedan, men det blev inte av. Var och en som är intresserad av utrikespolitik och säkerhetspolitik borde läsa den eller – mer riktigt – borde ha läst den. Själv har jag under rätt många år försökt följa den ryska utrikespolitiken, vilken rapportering är kraftigt försummad i svenska media. Nu har jag lärt mig av Pankin att omkring 1/3 av personalen vid hans ambassad i Stockholm på något sätt rapporterade till KGB och GRU. Det förvånade mig att andelen var så stor. Så skriver han också att KGB var delat i två tjänster – en ”för våra nära vänner” och en ”för fjärran vänner”. Ytterst intressant. Var det så att KGB hade en tjänst som övervakade ryssar i utlandet och aktiviteter i länder innanför järnridån? Tydligen fanns det personal från både delarna inom KGB på ambassaden och själva ambassadören kunde inte styra över dem.

Vad kostade saker och nyttigheter förr? (442)

Jag har aldrig riktigt fått klart för mig vad föremål och nyttigheter egentligen kostade förr i tiden. Nu har jag träffat på en redogörelse som försöker sig på att klara ut vad ”priserna” var under 1200- och 1300-talet i Frankrike genom att jämföra med antal kor och med silver i gram räknat. Det förefaller mig vara en hygglig approximation det hela. Några exempel: En bra stridshjälm kostade 6 kor, en brynja 12 kor, en häst 12 kor (alltså lika mycket som en brynja), en slavinna 204 gr silver, en slav 306 gram silver, ett bra svärd 126 gr silver. Man var alltså tvungen att lägga upp två svärd för att få en slavinna. Tio höns kostade 1 gram silver. Nu vet ni. Men ni vet inte är vad en ko kostade i silver. Det återstår att utreda.

Norge och retroaktiv strafflagstiftning (443)

En grundläggande princip i en rättsstat är att medborgarna ska kunna veta vilka rättsregler som gäller vid varje enskild tidpunkt. Det innebär också, särskilt inom straffrätten, att ett lagstadgande inte får föreskriva att en rättshandling som redan har inträffat ska bedömas på ett annat sätt än vid den tid då den inträffade. Det är det som brukar kallas förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning.

Norge var tidigt ute med att avskaffa dödsstraffet i fredstid. Det skedde 1905 och alltså före Sverige (1921). Men efter ockupationsåren 1940 – 1945 uppkom ett behov att kunna straffa landsförrädare och krigsförbrytare med dödsstraff. Bestämmelserna om dödsstraff utfärdades av den norska regeringen i London för att senare stadfästas av Stortinget. 27 norska och 10 tyska medborgare dömdes till döden och avrättades. Vidkun Quisling är den mest namnkände av dessa. Det som var kontroversiellt var att lagen utfärdades av en exilregering, att den var retroaktiv och att den stred mot den då i Norge gällande grundlagen. Det innebär att rättsstaten Norge inte förmådde upprätthålla rättsstatskraven då staten hade utsatts för svåra påfrestningar och allmänheten krävde hämnd. Efterklokt kan man säga att grundlagsskydd sätts på verkligt prov under svåra förhållanden – och det är då som grundlagen och regeln om förbud mot retroaktiv strafflagstiftning har sin särskilda och helt grundläggande betydelse.

Ger ut böcker på eget förlag och tjänar stort (444)

Dramatikern och författaren David Mamet har gett ut en ny bok, tre berättelser om krig, på eget förlag. Han har tillfrågats vad som är fördelen att gå vid sidan om de etablerade förlagen. Det är naturligtvis vanligt att manus inte antages av förlagen och författaren därför ställs inför valet att försöka ge ut en bok på eget förlag. Själv uppger han att han i stället för en provision (ersättning till författaren) på mellan 12 och 25 procent (av priset ut till detaljisten) nu kommer att få 70 procent. Matematiken är intressant – det kostar att korrekturläsa, layouta, trycka och allt det där andra som ett förlag står för. Inte minst marknadsföringen. Om upplagan är stor kan det säkert blir rätt stora pengar för författaren om han/hon nu verkligen lyckas hitta ka-

naler ut på marknaden. Visst sker det en utveckling mot mer egenutgivning. Det är enkelt att få fram ISBN-nummer. Böcker kan säljas på Amazon om inte annat. En normalstor bok kostar ungefär 50 kr att trycka i ett fåtal exemplar och mindre vid betydligt större upplagor.

SÄPO-folket får nya kostymer (445)

SÄPO har upphandlat kostymer och fastnat för tio olika modeller för 1 875 kr inkl. moms. Måtten ska tas i Stockholm och de sys sedan upp i Vietnam. Ett krav är att de ska ha särskild förstärkning i fordrat för att stå emot nötning från pistolhölstret. Sedan är det tio olika modeller, troligen för att vi inte ska lära oss hur en äkta SÄPO-man eller kvinna ser ut. Men om det uppträder tre män/kvinnor med lika kostymer och alla med en sådan där öronsnäckor… finns det då inte viss anledning att antaga att de har något med SÄPO att göra? Hur vanligt är det att kvinnor uppträder i kostym? Men de kanske får ersättning för byxor och jackor också, jag vet inte. Varje polis har i varje fall rätt till två kostymer och en rock vid tjänstgöringens början och sedan en ny kostym var tolfte månad. Då gäller det förstås att de inte springer för fort så att de nöter ut byxorna. Men risken är nog större att de druttar ketchup på brallorna. SÄPO-folket i yttre tjänst lär visst leva på varm korv. De i yttre tjänst lär enligt uppgift inifrån firman bli experter på var korvarna och hamburgarna är godast och var man hittar toaletter. Det är inte lätt att vara spanare hos SÄPO.

Skydda den svenska igelkotten (446)

Finns det några djur som är mera skyddsvärda än en svenska igelkotten? Urdjuret i den svenska naturen. Själv har jag ett kärleksförhållande till just igelkottar eftersom vi hade ett antal sådana på landet när jag växte upp. Nu är det rätt många år sedan jag såg en igelkott och det saknar jag på något sätt. Jag känner mig illa till mods när jag tänker på alla kottar som blir överkörda. Det måste vara hög tid för ett svenskt igelkottsreservat helt enkelt. På norska heter igelkott piggsvin. Vårt namn är vackrare tycker jag. Just nu känner jag inte för att berätta om hur många taggar en igelkott har och inte heller hur många dygn i genomsnitt som den ligger i dvala under vintern. Inte heller något om igelkottens säregna sammansättning av sitt blod. Det får räcka med att jag skriver lite för att värna igelkottar.

SVT Rapport gör ofta en märklig nyhetsvärdering (447)

Någon enstaka gång framförs det kritik mot nyhetsvärderingen i SvT Rapport. Själv har jag funderat rätt mycket över nyhetsvärderingen och jag blir alltid lite upprörd när jag jämför vad Rapport fokuserar på och det som samtidigt är i centrum hos BBC och New York Times. Tyvärr är det väl så att TV har ett tryck på sig att ”ha bra bildmaterial” och så gäller det ju att få iväg egna korrespondenter till platsen för händelser. Närvarokänsla är tydligen viktigt för programmakarna. Det är närvarokänsla att låta kamerorna svepa över livsmedelshandelns varudiskar och fråga fritidspedagogen Anna Pettersson om vad hon tycker om utvecklingen av matpriserna. Betydligt mer närvarokänsla än att intervjua någon docent i nationalekonomi som följer prisutvecklingen inom dagligvarubranschen. En nyhet måste ju ges ett ansikte. Talar reportern om statens utgifter måste det illustreras med bilder av stora sedelbuntar eller mynt som faller ned i en hand.

Ett riktigt lågvattenmärke var ett inslag för några år sedan som skulle handla om bombsprängningen vid målgången i Boston maraton. Där hade SVT:s reporter lyckats få en intervju med en man boende i villaområdet i Boston. Mannen berättade att han hört polisens helikopter och då tittat ut genom fönstret på övervåningen och blivit tillsagd att inte exponera sig. Sedan hade han hört automateld. Var det intressant för den svenska publiken? TV jagar ”närvarokänsla” så att publiken ska få känna ”jag var nästan där, i varje fall var reportern där”. Elände. Det är kanske dags att lägga upp en klagosida på nätet där vi kan få skriva av oss vad vi verkligen tycker om dagens public service. För övrigt kan jag rekommendera BBC World Service. BBC sänds ut över Stockholm varje kväll från kl. 21.00 och sedan hela natten. Det är bara att lyssna. Dessutom är det bara vi i Stockholm som kan lyssna på BBC på radio. Men på internet finns ju BBC för alla.

Några råd till den skrivbenägne (448)

Copywritern *Malin Hankin* i Malmö gav i Metro goda råd om hur man effektivt ska nå ut med skrivna meddelanden. Hon menar att vi alla dränks i skriftlig information och det är bara den som kan kon-

centrera sig och är tydlig som har en rimlig chans att nå fram. Det är svårt att skriva anpassat för en viss målgrupp och det är även svårt för en läsare att förstå budskapet om han inte känner till avsändaren. Hennes råd är för övrigt: Skriv bara i en fråga åt gången, skriv kort och koncentrerat och undvik alla utvikningar. Jag håller med henne i allt detta, men vill gärna tillägga: Bygg upp förståeliga meningar med klara syftningar och var inte rädd för kommatecken. Interpunktioner är viktiga. Ett någorlunda rätt placerat kommatecken underlättar läsförståelsen. Det saknas kommatecken i vardagsprosan. Det måste ligga en massa övergivna och borttappade kommatecken på de flesta tidningsredaktionerna. Dags att börja kommentera. Gör gärna också en avstavning då och då. Och korta ned längden på raderna. Och undvik att inleda meningar med ordet och. Det stör, eller hur?

Vad betyder egentligen ordet ”adjö”? (449)

Avslutningsordet ”adjö” kommer ju från franskans adieu som i in tur är en kortform av latinets ”a Dieu” (till Gud). Egentligen var hela frasen ”a Dieu vous comant”. Alltså ”Guds nåd till dig”. Det är ju intressant att vi fortfarande (i den omfattning vi gör det…) använder en avskedsfras som innehåller orden ”Guds nåd”. Men det tänker vi ju inte på till vardags. Adjö! Eller som vi plägar säga: Hej!

Norrmännen ska hålla sig stilla på söndagarna (450)

Det är lite speciella förhållanden som råder där borta i vårt västra broderland. Butikerna är stängda på söndagarna. Då ska medborgarna hålla sig lugna och inte springa i butikerna efter delikatesser. Men bensinstationerna säljer förstås korv och frusna pizzor, så risken är inte så stor att norrmännen behöver svälta under söndagar i det fall som innehållet i kylskåpet är slut.

Lagstiftningen ändrades i Norge 1990 så att det numera är tillåtet att sälja livsmedel på söndagar bara lokalen inte är större än 100 kvm. Alltså tillåter man små närbutiker att ha öppet som en service åt konsumenterna och för att öka omsättningen hos små lanthandlare i glesbygderna. Men nu har en stor livsmedelskedja polisanmält flera andra livsmedelskedjor. Det är nämligen så att de stora livsmedelshandlarna har en liten lokal på bara 100 kvm öppen på söndagarna och så är det avspärrat resten av lokalen. Med om en kund vill ha en

vara som inte finns i ”den lilla butiken” (en hörna av den stora butiken) så går personalen, inte kunden, in i den stora lokalen och hämtar det som kunden vill ha. Ganska fiffigt kan man tycka. Men förmodligen olagligt. I varje fall säger den administrative direktören för anmälaren (livsmedelskedjan) detta i sin polisanmälan. Det ska blir, som man säger i Norge, rättssak av det hela.

Sedan kan man ju undra varför inte Norge tillåter butikerna att själva bestämma när de ska ha öppet. Det finns ju inte något priskontroll i Norge. Det finns det för övrigt inte heller längre i Ryssland. Men det fanns i Sovjet.

Slavoj Zizek… filosofen (451)

Filosofen Slavoj Zizek framträdde en gång i det s.k. kulturprogrammet Babel. Men han karikerades hårt då han fick visa publiken hur han förvarar sina få klädesplagg i en utdragslåda i köket. Varför orkade man inte att presentera hans böcker och hans storverk? Han är professor i filosofi och är företrädare för en kritisk skola som utgår från olika delar av hegelianismen, marxismen och den första postmodernismen. Han har vidare gjort grundläggande studier i kristen kritik. Det nämndes knappast alls i programmet. Dags för djupare kulturprogram i vår kulturnation.

Bykpojkar i Finland… (452)

Vad tusan är bykpojkar i Finland? Är det unga killar som går runt och tvättar hemma hos folk? Knappast. Bykpojkar på finska (översatt till svenska förstås…) är helt enkelt klädnypor. Om ni nu vet vad en klädnypa är… Nu var det en diskussion här om det heter bykpojke på finlandssvenska. Det gör det inte säger de som kan. Det är en direkt översättning från finskan. Det är ett fint land det där… fina Finland.

Ogooglebart hos Språkrådet? (453)

Det var en intressant debatt som bröt ut för ett par år sedan. Språkrådet hos Svenska akademien hade bestämt sig för att ta bort ordet ogooglebar från listan över nya svenska ord. Intressant, även om jag inte hört ordet tidigare och tycker att det är otympligt. Ogooglat? Ja,

det kan jag tänka mig att använda. Men skulle Akademien vika sig på grund av juridiska påtryckningar bara för att giganten Google ger sig på Språkrådet? Det är nämligen ett varumärke. Man kan ju påminna sig att det är vanligt att varumärken degenererar i språkbruket. Vespa är väl det klassiska exemplet och det svenska exemplet ute i världen ”Bacho”, som utomlands ofta betyder ”skiftnyckel”. Det är en ynkedom att språkrådet inte stod på sig och sa: används ordet i det moderna språket så ska det in på listan oavsett att det rör sig om en degenerering av ett varumärke.

För övrigt att Google ett väldigt amerikanskt företag som gör sig oanträffbart när det behagar bolaget. Jag har försökt komma i kontakt med Google i flera år utan att lyckas trots att jag gjorde otaliga försök. Google vill inte vara offentligt på något sätt. Det är väl inte att hoppas på att Språkrådet sätter ned foten och ändrar sitt beslut.

Problematiska existenssatser inom filosofin (454)

I helgen ägnade jag några timmar åt att fördjupa mig i *problematiska existenssatser*. Detta tillhör således avdelningen fåtöljfilosofi. En existenssats är en frågesats som utgör en fråga om något existerar. Det finns problematiska sådana och sådana som är oproblematiska. En existenssats av det senare slaget är: Existerar det en bil som står i mitt garage? Vet man inte svarat kan man förmodligen gå till garaget och se efter. Det förhållandet att bilen inte står utanför garaget klargör inte att den ”måste” stå i garaget. Den kan var lånad av sonen eller stulen. Men frågan kan uppenbarligen besvaras av var och en som kan bereda sig tillträde till garaget. Frågesatsen är oproblematisk i sig och låter sig besvaras med stor säkerhet bara man kan få insyn i garaget. En annan fråga är: existerade Shakespeare? Svaret kan väl möjligen vara: ”Det gjorde han förmodligen…”. Existenssatsen är oproblematisk, men ställer i sig en del krav på litteraturforskningen och andra discipliner för att kunna besvaras. Även den satsen kan i princip besvaras, men kräver helt andra ansträngningar än att öppna en garageport. Dessutom är förmodligen svaret betydligt osäkrare än frågan om bilens existens.

Problematiska existenssatser är: Existerar det mänskligt liv på andra planeter? Har universum alltid existerat? Finns Gud? Nu försöker sig inte filosofin på att besvara sådana frågor utan intresserar sig för hur vi förhåller oss till frågor av den arten och om de ens kan be-

svaras. Själva svaren får naturvetenskapen och teologin försöka finna. För filosofin är det så att problematiska existenssatser är intressantare att fundera kring än de oproblematiska. Har du själv någon existenssats som du funderar på?

I litteraturen finns det läroboksexempel på oproblematiska existenssatser som man rent praktiskt kan säga inte går att besvara med någon som helst precision. Ett exempel är frågan: Hur många vildkaniner fanns det på ön Manhattan kl. 15.20 den 7 april 1643? Frågan bygger på att det är ett geografiskt avgränsat område och en exakt tidpunkt samt att kaniner förökar sig med en våldsam hastighet. Att i dag räkna antalet kaniner på Manhattan en dag år 1643 är ju en omöjlighet. Men, men… Skulle man helt plötsligt finna en anteckningsbok som någon indian, som vistades på ön den 7 april 1643, fört skulle man kanske kunna komma svaret närmare. Tänk om ”han” skrivit i sin anteckningsbok: Vi var en samling jägare som under hela denna dag jagade kaniner på ön och vi lyckades endast fånga 14 kaniner och jag är helt säker på att det inte finns fler kaniner på hela ön”. Då skulle man kanske i dag kunna säga: Det finns trovärdiga uppgifter från den dagen som säger att det inte fanns mer än ett 15-tal kaniner på ön just den dagen. En utsaga med visst intresse och det visar (något konstruerat) att även svåra oproblematiska existenssatser kan få ett svar.

Ryska tåg för svampplockare (455)

Intresset hos oss att plocka svamp kommer från öster. Från Finland och från Ryssland. Där har man plockat svamp tidigare än i Sverige. Även intresset att plocka skogsbär (lingon, blåbär) är stort där borta. Särskilt ryssarna gillar att plocka svamp och när man ska göra det så gäller det till en början att komma ut i svampskogen och därefter följer det där med att hitta svampen.

I varje fall under 1960-talet var de så i Moskva att det under söndagarna på hösten (svampsäsong) kunde Moskvaborna åka tåg ut i svampskogen. Man klev på ett tåg en söndagsmorgon med svampkorg och termos och matsäck. Tåget körde ut från Moskva – det kunde vara 4 – 5 mil eller något sådant. Där mitt i en svampskog så stannade tåget mitt i skogen trots att det inte fanns någon station. Ut hoppade och klev hundratals eller tusentals ryska familjer med svampkorgar och svampar i blicken. Hela dagen ägnades åt att plocka

svamp, möjligen även blåbär om det var säsong för det. Sent på eftermiddagen kom tåget tillbaka till svampskogen och då klättra alla ombord bäst de kunde för återfärden till Moskva. Jag vet inte att det förekommit särskilda ”svampplockar-tåg” någon annanstans i världen.

Gunnar Sträng sköt pistol i slottets källare (456)

En gång i tiden var *Gunnar Sträng* tämligen allsmäktig finansminister i landet. Välkänd på sin tid så att säga. Dessförinnan var han statssekreterare och en tämligen inflytelserik politiker under beredskapsåren då landet hade samlingsregering.

Någon kom på att även personalen i hovförvaltningen och i departementen borde träna sin skjutförmåga för att öka möjligheten att skydd sig själva i händelse av krig eller kupp. Och någon annan kom på att det fanns ett oanvänt utrymme i ett långt valv i slottets källare, som passade för att göra om till pistolskyttebana. Vilket man alltså gjorde. Det smällde ofta i slottets källarvalv under krigsåren. En av de mera aktiva skyttarna var just Gunnar Sträng, senare i all hemlighet utsedd till ledare för en planerad svensk motståndsrörelse (Stay Behind). Det är oklart om han hade licens för pistol eller om det rörde sig om ”lånevapen”. Skyttarna sköt i varje fall mot ett gammalt arkivskåp ”laddat” med gamla telefonkatalogen för att kunna ta emot kulorna. Trots detta lyckades man inte bara skjuta sönder skåpet rejält utan även bakomliggande dörr, vilken skåpet egentligen skulle skydda. När kriget var slut upphörde skjutandet. Dagens finansminister lever nog helt obeväpnad, tror jag. Tror inte heller att statsministern bär axelhölster med en liten trubbnos. Man vet ju aldrig, men det skulle säkert väcka uppseende om det var så.

Det kinesiska tänkandets grunder (457)

Kineser är annorlunda än vad vi är. Det beror på att de tänker på ett annat sätt. Under de senare åren har jag läst ett antal böcker om klassisk kinesisk filosofi, mest har det handlat om konfucianismen och taoismen. Nu har jag av en tillfällighet kommit över en bok av Gung-Hsing Wang som öppnat ögonen för mig. Det kinesiska tänkandet vilar på några bastanta grundpelare och det är egentligen inte frågan om religion utan om en omfattande filosofisk tankekonstruktion som

är minst 3 000 år gammal. De grundläggande dogmerna är det himmelska ödets allmakt, idealiseringen av det förgångna och människonaturens medfödda godhet. Nu vet vi det. Kinesen är alltså determinister. De tror på ödet och tillmäter inte viljan (viljestyrkan) samma betydelse som vi gör.

Dagens Kina lever ju med ett ideologiskt underskott eller till och med tomhet. Den kapitalistiska kommunismen hänger inte ihop som tankesystem utan det kinesiska samhället måste i sin tankekonstruktion och moralbygge vila på något annat. Då är det konfucianismen som ger vägledning. För några år sedan restes en ca. 12 m hög staty över Konfucius vid Himmelska Fridens Torg inte långt från det stora porträttet av Mao Tsetung. Det säger något om ideologins dilemma och konfucianismens ställning i dagens Kina.

Skillnaden mellan kroppens tid och stadens tid (458)

Författaren Ulf Eriksson skrev om den spanske författaren Joaquin Pérez Azaústres nya roman ”Los nadadores” (Simmarna). Den tar upp temat den individuella kroppens tid och stadens tid. Har vi inte alltid upplevt den? När kroppen är i stilla harmoni och låter sig vandras (nota bene) genom stadens larm närmast oberörd av stadens larm. Sådana stunder då vi i någon mån befinner oss utanför oss själva och kan betrakta tillvaron i ett utifrånperspektiv. Med distans skulle man kunna säga, men det blir ändå fel eftersom man är i högsta grad närvarande trots utifrånavståndet. Det engelska ordet ”detached” beskriver möjligen det hela något bättre. Att ha ett sunt avstånd till den egna personen och de egna aktiviteterna. Har man det kan man få kroppens tid att stå stilla trots att ”staden” bullrar på och pockar på uppmärksamhet. Det är så Joaquin Pérez Azaústres lär oss i sin roman. Något att tänka på.

Ett land utan bokkultur är en svinstia (459)

Författaren Lars Andersson skrev tidigare ett spetsigt inlägg i SvD rörande bokbranschens kris. Den pågående alltså, inte den som varat i 40 år eller något likande. Han refererade till sin förste förläggare, Sune Stigsjöö, som på 70-talet protesterade mot bokklubbarnas dominans på marknaden. Hans ständiga omkväde var ”Ett land utan bokkultur är och förblir en svinstia”. Lars Andersson gör jämförelser

med kulturlandet Danmark och i någon mån även Norge, vilka jämförelser inte är till vårt lands fördel. Sedan noterar han med betydande glädje att den franska ambassaden i Stockholm ej endast har en kulturattaché utan även en litteraturattaché. Detta i det avlägsna snöiga blåsiga landet Sverige som i så hög grad bjuder in till rofyllda läskvällar.

Begreppsjurisprudence (460)

Det är ett skällsord jurister emellan. *Begreppsjurisprudence.* Betyder att någon försöker ”rida på orden” eller ännu värre: någon som hämtar definitioner av begrepp från den juridiska doktrinen trots att vardagsspråket redan tillhandahåller fasta och användbara begrepp.

Men lever vi inte i en tidsålder av sådan prudence? Känner man inte till de fasta begreppen klarar man ju inte av att köra ens de enklaste dataprogrammen. Vi behöver klara begrepp och den som inte kan eller vill skilja mellan ”fordon” och ”bil” hamnar lätt snett eller i diket. I veckan skulle några av oss hitta det rätta begreppet för den där lilla tappen som man håller i när man drar ihop eller öppnar en dragkedja. ”Dragsko” var ett förslag. ”Flärp” var ett annat. ”Släde” var ett annat, men det betydde nog bara själva grejen som för ihop kedjorna. ”Flipp” var ett annat. Vi hittade inte fram till något. Är det inte underligt att något som man använder nästan varje dag inte har ett ord? Borde inte allt ha en benämning även om man väljer att inte omnämna det? Det där lilla onämnbara vet vi ju alla vad det är. Vad heter den där pinnen som man lägger på bandet i kassan i livsmedelsbutiken? ”Skiljaåtpinne” eller vad? Kundpinne kan man väl ändå inte säga.

Upphovsrätten till gamla texter (461)

Gamla böcker är ofta rena guldgruvorna för den som söker information av olika slag. Även om språkdräkten och illustrationerna snabbt kan bli gamla så är textinnehållet ofta förvånansvärt intressant och känns modernt. Jag minns själv att jag för en del år sedan läste texter om flygkrigföring under första världskriget och förundrades över hur ”modernt” man tänkte vid den tiden. Jag var bland annat intresserad av hur det gick till när England bombades med hjälp av luftskepp (luftballonger).

Om man nu själv vill skriva inom ett område gäller det förstås att först se över vad det finns för litteratur på området. Böcker kan man alltid finna, om inte annat på Kungliga biblioteket. Tidningsartiklar och tidskriftsartiklar är svårare att finna, men med en hel del arbete kan man finna även dessa. Med digitala kameror och scanners kan man snabbt och billigt bygga upp en egen referensbas. Sedan är det förstås så att man kan finna mycket på Internet. I allt detta arbete gäller dock regeln att upphovsrätten inte får kränkas. I vårt land och i Europa gäller att upphovsrätten är i kraft i 70 år efter författarens död. Antag att en person skriver något när denne är 30 år och sedan lever till 90 års ålder. Det får till följd att texten kommer att vara upphovsskyddad i 60 + 70 år räknat från det år då texten skrevs. Texten får inte användas av någon annan under en tid av 130 år, om man bortser från den citaträtt som alltid finns. Att efter 120 år försöka få ett medgivande till rättsinnehavarna att publicera texten är i praktiken mycket svårt. Det är egentligen bara rättigheterna till verk av mer kända författare som kan härledas. Dessutom är det nog så att det ofta inte anges i arvskiften efter författare vem som erhåller upphovsrätten. Ingen vet vem som har rättigheterna och ingen vet vem som kan lämna medgivanden. Dessutom är det så problematiskt att om man får kontakt med någon som kan förmodas inneha de litterära rättigheterna så kan man, om man ska undvika alla risker, inte blankt förlita sig på att personen verkligen har den rättighet som denne uppger. Vill man vara helt säker att inte begå upphovsrättsbrott måste man göra någon form av utredning för att förvissa sig om att personen man har kontakt med verkligen innehar rättigheterna. Innan man kommit så långt har man nog givit upp åtskilliga gånger.

Många gånger är det förmodligen så att författarna själva och deras rättsinnehavare (barn och barnbarn?) vill att deras texter ska vara tillgängliga utan någon begränsningar av upphovsrätten. I varje fall så länge som inte någon ”stjäl” texten rakt upp och ned eller publicerar den i kommersiella syften. Författare är stolta över sina arbeten och ser nog gärna att texterna kommer till användning. Det gäller för övrigt inte bara författarna själva utan även översättare. Detta under förutsättning att texterna inte förvanskas på ett negativt sätt och under förutsättning att författarens namn anges tydligt.

Vid några tillfällen har jag själv sökt upp rättsinnehavare för att efterfråga rättigheter. En gång fick jag tag i rättsinnehavarna till ett arbete av Descartes. Denne filosofs arbeten är naturligtvis fritt till-

gängliga eftersom han varit avliden i flera hundra år. Men översättningen från det franska originalet till svenska var skyddat på grund av att översättningen gjordes på 1940-talet och översättaren levde fram till på 1980-talet.

I går fick jag klartecken från sonen till en amerikansk professor att göra längre citat ur ett arbete om de politiska idéernas historia. Läroboken skrevs på slutet av 1950-talet och uppmärksammar bland annat den demokratiska idéutvecklingen i USA under 1700-talet. En av de bästa böckerna på detta område. Sonen skrev till mig att hans far, som avled på 1970-talet, skulle vara stolt om han visste att hans arbete uppmärksammades av någon år 2016. Det gladde mig att få höra det. Gamla texter kan nämligen vara bättre än nyare texter.

Register över upphovsrätter (462)

Det skulle vara bra om det fanns ett register över rättsinnehavare där både författare, och de som genom arv eller på annat sätt förvärvat rättigheterna, kan meddela att de inte gör anspråk på skydd av upphovsrätten, eller i varje fall att man fritt kan få citera längre stycken av ett verk. Ibland ser man att förlag återger längre textstycken, men anger samtidigt i förordet att man inte kunnat få kontakt med upphovsrättshavaren. Man förklarar att förlaget kommer att utge ersättning enligt gällande regler om innehavaren av rättigheterna hör av sig till förlaget. Ett sådant meddelande visar vilket problem det är.

Google har skannat miljontals böcker (463)

Nu är det ju till och med så att Google har skannat miljontals böcker, framförallt engelskspråkiga. Det gäller både böcker med upphovsrätt och där denna rätt har gått ut. När man skannat böcker från amerikanska universitetsbibliotek har man fått med en del svenska böcker. Bland dessa finns det åtskilliga med kvarvarande upphovsrätt, vilket har fått till följd att Google inte lägger ut hela texterna utan endast små brottstycken (i den omfattning som i amerikansk rätt kallas ”fair use”). Böckerna är dock sökbara, vilket bara det är av stort värde. Men jag kan inte förstå varför inte Google kan släppa in användarna i svenska offentliga utredningar (SOU). Det är ju offentliga och texterna är tillgängliga redan från utgivningen. Men Google har nog inte möjlighet att skilja det ena från det andra.

Hur kommer det sig att bokstaven å står där den står? (464)

Frågan är när bokstaven å fick sin placering i det svenska alfabetet, och varför kom det just att sättas näst-näst sist? I Danmark och Norge skrevs förr aa för samma ljud. I Sverige skrev vi ursprungligen ett a med ett o efter för att beteckna å-ljudet. Så småningom kröp o-et upp ovanpå a-et. På samma sätt skrevs ä och ö ursprungligen respektive ae och oe, och e-et flyttades sedan upp och blev våra dagars prickar eller kråka. Vårt å-tecken blev vanligt först med Nya testamentet på svenska, vilken gavs ut under Gustav Vasas tid (år 1526). Det har alltid stått mellan z och ä i alfabetet. Det var alltså förhållandena i svenska språket. I Norge infördes 1917 tecknet å i stället för det tidigare skrivsättet med två a:n. I Danmark ersattes de två a:na först 1948 med vårt (svenska) å-tecken. Till en början sattes å-et sist, precis som i norskan. Men numera ska det i danskan stå allra först i alfabetet, före a eftersom det har ersatt aa.

Mödrar och söner (465)

”En underbart skicklig komponerad berättelse”. Det var Dagens Nyheters recension av *Theodor Kallifatides* bok ”Mödrar och söner” när den gavs ut 2007. Förlaget presenterade boken med bl.a. följande ord: ”Moderns kärlek till maken och sönerna växer fram som en stor, stilla flod i hennes ådror. På ett oförglömligt sätt gestaltar Kallifatides moderns liv och lyckas beröra oss djupt”. Boken har en ton och stilla svävande ande över sig som gör att den är verkligt stor litteratur. Det är ett under att Kallifatides, som kom till vårt land som 27-åring, behärskar nyanserna i vårt språk bättre än praktiskt tagit alla som är födda i landet. Det är ett under. Har du inte läst honom tidigare är du lycklig att nu ha möjligheten att får uppleva hans fantastiska författarskap. Gör det.

"Nature shows us only the tail of the lion” (466)

Albert Einstein sade en gång: *Nature shows us only the tail of the lion.* Han menade nog att vi i dag bara känner en liten, liten del av vad som är naturens egenskaper. Om någon förstod det så borde det ju ha varit Albert Einstein. En god vän frågade mig om vad ”tomhet”

är enligt relativitetsteorin. Jag tvivlar att Albert Einstein någonsin gav ett svar på den frågan. Själv har jag naturligtvis inte något svar, men jag gnetade ändå ihop ett försök till filosofiskt svar om icke-begreppen (non-begreppen) som är en kär liten fråga som jag sysselsatt mig med under flera år. Dock inte på heltid. När andra funderar på hur man ska förklara den aktuella ställningen i allsvenskan så brukar jag försöka mig på att förstå non-begreppets verkliga betydelse för de kontradiktoriska motsättningarna. Det ger lite intellektuell stimulans då och då får jag erkänna. Jag blir liksom okunnigare på ett högre plan varje gång jag tänker på frågorna. Något svar finner jag dock inte, men det är ett nöje att försöka rycka lite i lejonets svans och samtidigt slippa allsvenskan.

Kvinnlig tysk pilot (467)

Beate Uhse-Rotermund var en kvinna med ett mycket märkligt livsöde. Hon var född 1919 i Tyskland och var under tonåren mycket flygintresserad. Redan som 18-åring tog hon flygcertifikat och var före kriget Tysklands enda kvinnliga stuntpilot. Under kriget var hon kapten i tyska flygvapnet och tjänstgjorde vid en enhet som transportflög stridsflygplan. Hon deltog alltså inte direkt i striderna, men blev flera gånger angripen av allierat flyg. Hennes man var också flygare och omkom under kriget. I krigsslutet flydde hon från Berlin med sin fyraårige son och två skadade personer genom att helt enkelt ta ett flygplan på flygplatsen som hon aldrig flugit tidigare. Hon lyckades landa i Flensberg och togs till fånga av engelsmännen.

Efter kriget var alla tidigare piloter i Luftwaffe förbjudna att flyga. Beate Uhse-Rotermund tvingades till en början att försörja sig och sonen med att på svarta marknaden sälja kondomer och upplysningspamfletter om familjeplanering. Senare öppnade hon, under stor kritik, världens första butik för försäljning av sexleksaker. Det var så sent som år 1962. Myndigheterna försökte vid upprepade tillfällen stänga butiken, men den levde vidare i olika former. Senare börsintroducerade hon sitt företag på börsen i Frankfurt. Vid introduktionen övertecknades aktierna 64 gånger, vilket förklarades med att det var många som ville stödja hennes affärsverksamhet med sexleksaker. En annan bidragande orsak var att det på aktiebreven var tryckta bilden av två nästan helt nakna kvinnor. Hon avled 2001 som en mycket rik kvinna. Det av henne grundade bolaget är nu världsle-

dande i sin bransch.

Det är märkligt att en framstående tysk kvinnlig pilot från andra världskriget var den första som i hela världen öppnade en butik för sexleksaker. En kvinna som flugit Junkers Ju 87 Stuka, Messerschmitt Bf 109, 110, Focke-Wulf FW190 och i slutet av kriget även Messerschmitt Me 262.

Debattartikel av Hans Blix (468)

Hans Blix skriver i dag i SvD och pläderar för utbyggnad av kärnkraftverk i Sverige. Samtidigt passar han på att höja ett varnande finger för anslutning till NATO.

Bara ett litet fåtal länder med Tyskland i spetsen säger nej till kärnkraft. De flesta, inklusive USA, Kanada och England och Finland i väst driver på utbyggnaden. Efter att ha byggt 25 kärnreaktorer fortsätter Sydkorea sin utbyggnad. I Japan har man efter Fukushimaolyckan börjat återstarta kärnkraftverk där ser man kärnkraft som en möjlighet till ett varaktigt energioberoende. I Indien och Kina, som också satsar på mer vind- och solkraft, sker en massiv kärnkraftsutbyggnad för stabil baskraft från moderna reaktorer med en livslängd på minst 60 år.

Hans Blix gör det enkelt för sig när han varnar för NATO-anslutning, eller i varje fall menar att det i dag inte finns tillräckliga skäl till en anslutning. Han avstår från att uppmärksamma det trängda läge som baltstaterna kan komma att befinna sig i. Det verkar som om inte någon debattör vill uppmärksamma det allvarliga förhållandet att den offentliga och sedan länge rådande ryska försvarsdoktrinen bygger på planering att ett eventuellt krig skall föras på motståndarens territorium. Om den ryska doktrinen i överensstämmelse med andra länders doktriner, utgick från att en eventuell väpnad kamp i huvudsak kommer att föras på det egna territoriet skulle risken för krig vara mycket mindre. Ryssland antog för något år sedan en ny doktrin för sin försvarsmakt, men i den ändrades inte den rådande uppfattningen att ett krig ska och måste föras på angriparens territorium. Vad jag kunnat finna är den inte översatt till svenska, men jag får hoppas att några i varje fall har läst den på engelska. Det tycks dock inte var något som påverkar den svenska säkerhetspolitiska debatten.

Grundläggande strategiska förhållanden (469)

Jag har alltid varit förundrad över brister i grundläggande strategiska kunskaper hos politiker som deltar i den säkerhetspolitiska debatten. Det har gällt både före 1991 och senare. Det finns vissa elementära förhållanden i strategi och doktrin som tveklöst måste vara utgångspunkten för alla diskussioner.

Några ingångsvärden: De enda militära stormakter som fanns efter brytningsåret 1945 var USA och Sovjetunionen (Sovjet). Kina blev en regional stormakt först senare. Ett antal länder hade landgräns mot Sovjet och de länder som har landgräns mot USA var inte det minsta oroliga för anfall från den demokratiska staten USA. Båda stormakterna byggde efter 1945 snabbt upp både strategiska och taktiska kärnvapenstyrkor. De franska och brittiska kärnvapnen var i praktiken sådana att de inte skulle komma till användning annat än samordnat med USA. Det är avgörande skillnad mellan att han en landgräns eller att inte ha det till en annan nation. Finlands strategiska läge är helt annat än Sveriges. Den viktigaste komponenten i det svenska försvaret heter Östersjön. Det är svårt för en angripare att ta sig över ett förhållandevis stor hav. Det är lättare att komma över Öresund och över finska Lappland. Endast luftinvasion räcker inte. De måste komma över havet också.

I både USA:s och Sovjets militära doktrin ingick att hota med och kunna använda både strategiska och taktiska kärnvapen. Det är fundamentala skillnader mellan kärnvapen och konventionella vapen. Det finns en ”kärnvapentröskel”. Man vill inte använda kärnvapen på eget territorium eller på allierades territorium.

När ett landområde är taget krävs endast närvaro av ockupationstrupp (motsvarande kvalificerade polisförband) och inte längre anfallsförband. Direkt efter maj 1945 drog USA och de allierade i huvudsak tillbaka sina anfallsförband (pansarförband, mekaniserade förband, artilleri och luftvärn). Det var en chock för den amerikanska politiska och militära ledningen att Sovjet inte gjorde detsamma. USA hade lovat att ”våra pojkar kommer hem under hösten”. Sovjet däremot sände in nya soldater till sina förband i Tyskland. De stod kvar med sina mekaniserade förband i Tyskland. Sovjet ockuperade de andra länderna i Östeuropa med hjälp av propaganda, säkerhetstjänster och terror. Nationella kommunister fick som bandhundar styra i de erövrade länderna (dessa var ofta utbildade i Moskva och

hade ”övervintrat” i Moskva). Så var det i östra Tyskland, Polen, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien och Bulgarien. Sovjet härskade hårdhänt genom lokala säkerhetstjänster och nationella kommunister. Några mera omfattande ockupationstrupper fanns inte i dessa länder annat än i Tyskland. I Polen, ett land med då över 30 milj. invånare, fanns det under lång tid – under det så kallade ”kalla kriget”- endast en division rysk trupp. En division är ca. 12 000 man. Det ryska förbandet hade till huvuduppgift att försvara och skydda järnvägsförbindelserna från Sovjet till Tyskland. Sovjetiska förband fanns alltid i närheten. Se på upproren i Berlin 1953, Ungern 1956 och Prag 1968.

USA tog till en början hem sina förband efter kriget. De planerade för att överlämna styrelsen i Tyskland, Italien och Japan till demokratiska nationella ledningar. Vilket också kom att ske.

Sovjet hade så sent som 1991 fortfarande kvar 24 divisioner med 338 000 soldater (inklusive flygvapenpersonal) i DDR. Dessutom bodde 208 000 anhöriga civila ryska medborgare i DDR. Bland de civila anhöriga fanns 90 000 barn.

Sovjet etablerade omedelbart en militär doktrin som kort kan anges som: ”*Om Sovjet blir anfallet, eller hotas av anfall, kommer kriget genom anfall att föras på angriparens territorium och om nödvändigt med kärnvapen. Vid anfall mot det egna landet kommer strategiska anfall att göras med strategiska kärnvapen”*. Den motstående amerikanska och NATO-strategin var enkelt uttryckt: ”*Vid anfall från Sovjet kommer de allierade att försvara sig enligt regeln ”alla för en, en för alla” och såväl taktiska som strategiska kärnvapen kommer vid behov att användas i försvarsstriden. Våra styrkor kommer också att anfalla enligt teorin om interdiction”. Något territorium kommer inte att erövras”*. Detta är ytterst grundläggande och borde vara elementärt. Sovjet avsåg att anfalla västerut om det blev krig, NATO varken planerade för eller hade kapacitet att anfalla in i Östeuropa och ännu mindre in i Sovjet. Sovjet hade anfallskapacitet, men det hade inte NATO. Den västerländska försvarsorganisationen hade endast försvarskapacitet.

De två motstående doktrinerna har en grundläggande och helt avgörande innebörd. Sovjet planerade för att erövra motståndarens territorium, vilket måste få till följd i varje fall en temporär ockupation. USA och de allierade planerade aldrig för erövring av motståndarens territorium (annat än möjligen helt marginellt). Det är den helt avgö-

rande skillnaden och den kvarstår som skillnaden mellan respektive doktrin.

Ryssland antog en ny övergripande doktrin 2014 och även den förutsätter att striden skall föras på angriparens territorium. Man kan säga att de två sidorna har helt olika förutsättningar och att de två doktrinerna återspeglar verkligheten och bygger på givna faktiska förhållanden. Sovjet hade de politiska, militära och ekonomiska förutsättningarna för att föra ett anfallskrig. Under 1970-talet förfogade Sovjet över 52 pansardivisioner i första linjen, varav ett antal stod i Östtyskland klara för anfall in i Västtyskland. Det var rena anfallsförband med stor slagkraft. NATO-försvaret var uppbyggt för försvarsstrid och fördröjningsstrid. Flygstridskrafterna medförde att NATO hade en god förmåga att på djupet anfalla broar, järnvägar, vägar, truppkoncentrationer, staber och liknande. Men NATO saknade alla förutsättningar för att med markförband anfalla in på WP:s territorium. Omvänt hade WP kapacitet att anfalla in på NATO:s territorium. Detta överensstämde helt med den rådande doktrinen. Detta grundläggande förhållande måste man alltid ha klart för sig. Det var bara den ena sidan som hade anfallskapacitet. Därtill kommer naturligtvis skillnaderna i ideologier och historia.

För *interdiction* finns det inte något bra motsvarande svenskt begrepp. Det betyder en strategi att anfalla motståndarens kommunikationer och försörjningslinjer bakom själva stridszonen. Det skulle ske med flyganfall för att nedsätta kraften i motståndarens anfall och uthålligheten. Det gick alltså ut på att stoppa tillförseln av förband och underhåll (bränsle, ammunition, reparationskapacitet, livsmedel etc).

Nu var det så och är så att om Sovjet och Ryssland ändrade sin doktrin till en planering att endast försvara det egna territoriet skulle den militära spänningen i hög grad minska. Omläggning av det ryska försvaret från en krigsmakt med anfallskapacitet till en försvarsmakt med försvarskapacitet skulle helt ändra den strategiska situationen i Europa. NATO har aldrig haft några anfallsplaner. Sovjet/Ryssland har haft och har möjligen anfallsplaner som en väsentlig del av sin försvarsdoktrin. Den ryska kapaciteten för större anfall västerut är dock i dag begränsade. Samtidigt är försvarsförmågan hos de centraleuropeiska stater mycket låg. De baltiska staterna har knappast något försvar alls. Att den ryska försvarsdoktrinen förutsätter att striden ska föras på angriparens territorium har huvudsakligen en historisk förklaring som grundar sig på erfarenheterna från de vitas krig i

början av 1920-talet och av andra världskriget. Erfarenheterna från krigen användes nogsamt av regimen för att förleda den egna befolkningen till uppfattningen att det fanns ett verkligt hot. Försvarsdoktrinen var ett medel att kontrollera den egna befolkningen, vilket var den huvudsakliga förklaringen till dess utformning.

I den ryska doktrinen sägs det att försvarsmakten vid anfall behöver en styrkeöverlägsenhet på 3:1, vilket är en gammal uppfattning som grundar sig på hemska erfarenheter från andra världskriget. Den som ska ta terräng behöver stridsvagnar och en överlägsenhet på 3:1. Försvararen som är nedgrävd och därmed stationär kräver betydande styrkeöverlägsenhet för att besegras. Så är doktrinen. Enligt rysk doktrin är stridens grundelement: *Eld, skydd, rörelse och vilseledande.* (Den klassiska doktrinen i västvärlden är: Eld, skydd och rörelse.)

Man ska inte heller glömma bort att Ryssland (Sovjet) alltid haft ett stort överläge i frågan om underrättelseinhämtning. Det är lättare att få fram information i ett öppet modernt samhälle än i ett slutet samhälle där medborgarna inte fick resa till västvärlden (Sovjet).

Den ryska försvarsmakten har även i dag anfallsförmåga. Landet har ca. 13 000 stridsvagnar, vilka givetvis är huvudkomponenten för anfallskrig med markförband. För att försvara landet mot en påstådd (påhittad) möjlig angripare skulle landet behöva satsa på pansarvärnsvapen och sådana förband samt luftvärn. Om Ryssland drar ned på antalet stridsvagnar kommer oron i Europa att minska. Om landets försvarsdoktrin ändras blir det lugnt. Därför är det illavarslande att landet med stora resurser utvecklar nya avancerade stridsvagnar.

Som exempel kan jag nämna att Polen har ca. 850 stridsvagnar och Sverige har 120 stridsvagnar. Ryssland har 13 000 stridsvagnar. Sverige har tre kanoner (haubitsar) och snart 24. Ryssland har fler.

Henry J Schmandts lärobok i politiska ideologier (470)

Den amerikanske professorn Henry J Schmandt skrev 1960 en bok i ”political philosophy” (som ämnesområdet benämnes i USA). Den gavs ut på svenska 1965 (Aldusböckerna) med översättning av Åke Thurstrup. Den svenska titeln var ”De politiska idéernas historia”. Direkt efter utgivningen kom den att bli lärobok i statskunskap ett antal år innan den ersattes av andra böcker. Själv har jag uppfattningen att boken är den bästa på området som finns på svenska. Det

är visserligen bara en en översikt, men den är ändå omfattande och på drygt 500 sidor.

Henry J Schmandt skrev själv i förordet till boken bland annat följande: Arbetet är först och främst en historisk behandling och analys av de politiska idéerna, sådana de kommer till uttryck i de stora teoretikernas författarskap. De arbeten som har valts för diskussion är sådana som har haft inflytande på utvecklingen av det västerländska politiska tänkandet. Framställningen sträcker sig från de gamla grekernas samhällsspekulationer till nutidens ansträngningar att formulera en politisk teori baserad på empirisk forskning. Den inkluderar Aristoteles etik och Machiavellis amoralism, Ciceros konstitutionalism och Stalins totalitarism, Thomas av Aquinos naturrätt och Marx ekonomiska determinism, Atlees demokrati och Hitlers diktatur.

För en månad sedan kontaktade jag Henry J Schmandts två söner och frågade efter tillstånd att använda mig av texten i den gamla läroboken. Med förtjusning gav de mig rätt att nyttja materialet och uttryckte samtidigt att det var en heder för deras far att någon så här långt efteråt uppmärksammar hans arbete. Själv har jag nog läst den där boken tre eller fyra gånger. Har ungefär lika många exemplar av den liggande. Nu ska jag se på vilket sätt som jag ska kunna använda mig av den där utmärkta läroboken.

Franska filmen ”Oväntad vänskap” (471)

Nu har jag sett filmen *”Oväntad vänskap”* och kan rekommendera den. Det finns några scener i den som är helt oslagbara och helt unika. En otrolig historia som till och med sägs ha viss verklighetsanknytning. Om ni inte har sett den så har ni något att se fram emot. Den är värd att ses och det är inte bara jag som tycker det. Den har nämligen fått väldigt bra recensioner runt om i världen. För övrigt tycket jag att vi ser för mycket amerikansk film och för lite fransk film. Så är det.

Arkeologer gräver både upp och ned (472)

Nyligen läste jag en kort berättelse om hur det går till vid utgrävningar av antika platser i Grekland. Det finns mycket i marken där. En arkeolog berättade att man gräver upp och dokumenterar det in-

tressantaste man finner, men det mesta låter man ligga kvar för framtida utgrävningar. Man gräver ned det igen helt enkelt. Dock bara på ställen där man med någon rimlig säkerhet vet att det inte kommer att byggas eller anläggas vägar. På sådana ställen tar man upp allt man hittar. Lite intressant det där att man på många ställen gräver ned det som man nyss har grävt upp. Man har inte råd att ta hand om det och det ligger ändå ganska säkert och bra i marken. Framtida vetenskapliga metoder kan kanske ge mera information. Om det nu är arbetslöshet i Grekland kan de väl få EU-bidrag att gräva upp större delen av landet och sedan gräva igen det. Det finns mycket där i marken nämligen.

Vad heter haven på olika språk? (473)

Vi har alla ett särskilt förhållande till haven. De är stora, de är mäktiga och de bär sina olika namn. Östersjön är vårt hav (sitter i Stockholm och skriver detta…). För balterna heter samma hav Baltiska havet. I Finlands heter havet Östersjön på svenska, trots att havet ligger i väster (och söder). Även på finska heter havet Östersjön. På grekiska heter Svarta havet ”hemska havet”. Stilla havet heter på engelska ”Pacific” och kommer från ordet ”peaceful”, på svenska: ”lugn”. Alltså lugna havet. Det var Ferdinand Magellan som först använde namnet ”Mar Pacifico” – det lugna havet. Han hade ju varit där så han visste ju. Men Söderhavet då? Det finns bara på svenska och det är inte närmare bestämt var det ligger. Det räcker med att det är sol och några palmer för att det ska kallas Söderhavet. Medelhavet (Mediterranean) kommer från det latinska ordet mediterraneus som betyder ”det som är mellan länderna”, d.v.s. havet som finna mellan länderna.

Att bli prisjägare (474)

Nej, det handlar inte om att jaga priser i butikerna. Du kan bli prisjägare, bounty hunter, och få betalt för att jaga in kriminella. Du kan dock bara jobba med det i USA. Prisjägare finns inte bara i Westernfilmer och också i dagens USA. Varje år tar prisjägare ungefär 31 000 person i USA och får många miljoner i prispengar. Systemet finns i alla stater utom i sju. Mest handlar det om personer som frigivits mot borgen, men som sedan inte inställer sig till rättegången.

Reglerna är mycket olika i delstaterna. I Kentucky är det helt förbjudet. I Louisiana måste prisjägare bära en särskild uniform. I ganska många stater måste prisjägare var granskade och licensierade. Man behöver dock inte vara amerikansk medborgare för att jobba som bounty hunter. Det är bara åka till USA, se till att man blir licensierad och kanske köpa sig en puffra. Hur lönsamt det är har jag dock inte någon aning om.

Theodor Kallifatides igen (475)

Med stort nöje och behållning läser jag Theodor Kallifatides. Han är en märklig författare som lyckats få tillträde till det svenska språket, som blivit hans. Detta fascinerar mig, men även att han så frikostigt delar med sig av sin klassiska bildning och filosofiska skolning. Han är under alla förhållanden att rekommendera till läsning. Han rör sig nästan hela tiden i spektrat far – son, mor – son, Grekland – Sverige. Man får inblick i hur en grekisk man, som blev omplanterad till det kalla Sverige, utvecklats och påverkats inombords. Det skulle vara intressant att läsa andra författare med sina rötter i exempelvis Indien eller Kina eller Afghanistan.

Vändningen vid Stalingrad (476)

De är nu 73 år sedan slaget vid Stalingrad gick mot sitt slut. Av någon anledning har jag tidigare hört redogörelser i Sveriges Radio och BBC samt läst några artiklar som publicerats. Frågan är om journalisterna och skribenterna verkligen förmår förmedla vad det egentligen handlade om.

De tyska generalerna vädjade gång på gång under lång tid att belägringen av ruinstaden skulle avbrytas, men Hitler vägrade hela tiden. I stället beordrade han att tyskarna skulle anfalla och erövra staden som bar den ryske ledarens namn. Stalin införde oerhört hårda påbud om att alla egna soldater som retirerade (desertörer) omedelbart skulle skjutas. Någon utredning eller rättegång var det inte frågan om. En bedömning är att NKVD-förbanden i Stalingrad sköt ca. 13 000 egna soldater för att stoppa och förhindra massflykt! Att tyskarna förlorade berodde till stor del på den mycket kalla vintern, att de saknade vinterutrustning, bristande underhåll samt att Stalin var fullständigt hänsynslös mot de egna soldaterna.

Striderna vid Stalingrad var ur militär synpunkt i det närmaste helt omotiverade. Allt var vettlöst. Striderna pågick under ca. 200 dagar och man räknar med att över 200 000 tyskar dödades i fickan vid Stalingrad. Man lyckades evakuera 34 000 man med flygplan. Sex tyska divisioner förintades utanför inringningen. Tysklands allierade på östfronten, rumäner, ungrare och italienare, förlorade fyra arméer, vilket innebar att totalt bortåt 450 000 man dödades, skadades eller tillfångatogs. Ryssarnas förluster vid Stalingrad var cirka 850 000 döda, sårade och tillfångatagna. Av dessa dödades 480 000. Allt var totalt meningslöst.

Problemet med skensatser (477)

Nyligen läste jag en bok som till stor del handlar om skensatser. Det handlar om filosofi alltså. Ett exempel på en skensats är: ”*Shakespeare var ung”*. Satsen innehåller både subjekt och predikat. Alltså är det en fullt färdig språklig sats. Men den är oklar eller möjligen även en ren nonsenssats. Vad menar den som gör påståendet och vad kan den förstå som tar del av utsagan?

Det är klart att Shakespeare var ung när han föddes och han var

även ung när han var 10 år. Han var helt enkelt ung när han var ung. Det är ju nonsens att säga något sådan. Men var han ung när han skrev sina pjäser (om det nu var han…) och var han ung när han dog? I utsagor av det slaget finns det mening. Om skensatsen i det här fallet kvalificeras så att den hänförs till en viss tid så framstår den som begriplig och meningsfull. Exempelvis: Shakespeare var ung när han dog. Men vad är det egentligen som gör att en sats framstår som en skensats trots att den innehåller både subjekt och predikat? Det är det som är den filosofiska frågan. Egentligen handlar det om inledningen till och grunden för metafysiken och då är vi inne på svåra frågor. I avvaktan på att vi förstår det metafysiska får vi försöka avstå från att utsäga skensatser.

Fläktdöden i Korea (478)

I Korea är det en allmän uppfattning att det är livsfarligt att sova med en fläkt påslagen i sovrummet. Föräldrarna lär sina barn att aldrig glömma att stänga av fläkten när de ska sova. Det som kan inträffa

är ”*fläktdöden”*, vilket dessutom är en hemsk död. Det är verkligen en utbredd uppfattning bland koreaner. I varje fall i Sydkorea. Jag har inte en aning om vilken uppfattning som finns i Nordkorea. De har kanske inte några fläktar. Den riktigt intressanta frågan är hur den där missuppfattningen har uppkommit och varför just i Korea. Hur länge har man haft rädslan för fläktdöden och finns motsvarande uppfattning på andra ställen i Asien? Det borde utredas. Dessutom borde de som tillverkar bordsfläktar i Korea sätta på lappar på dem med texten:”*Att sova med fläkten på leder inte till döden”*. Ungefär som det stod i instruktionen till en tysk motorsåg som jag köpte i somras: ”*Undvik att såga dig i benet”*. Min enda reflektion när jag läste det var att jag inte köpt motorsågen för att använda den till sådant.

Hitlers brorson tjänstgjorde i US Navy (479)

Under andra världskriget tjänstgjorde Adolf Hitlers brorson (son till en halvbror) i den amerikanska flottan som sjukvårdare. Han var faktiskt i tjänst fram till 1947. Det något märkliga var att han då fortfarande bar släktnamnet Hitler. Först några år senare bytte han efternamn. Han var aldrig road av publicitet och talade inte med journalister. Det var nog klokt av honom det. En annan halvbrorson (heter det så?) var soldat och tillfångatogs på östfronten. Han torterades till döds under tre veckor i Moskva. Också han bar familjenamnet Hitler. Det är mycket märkligt man träffar på när man läser böcker. För övrigt finns det i dag 81 personer i Sverige som har familjenamnet Stalin (Stahlin). Det gäller att lägga betoningen rätt gissar jag.

Hitlers frimärksmustasch (480)

Det är ett mysterium det där med Hitlers mustasch. Den som har kallats ”frimärksmustasch”. På engelska kallas den dock ”toothbrush moustache”. Fram till krigsslutet 1919 hade Hitler i stället vad som kallas kejsarmustasch. Några uppgifter tyder på att han tidigare kan ha klippt ned den under kriget när han tjänstgjorde som soldat, detta för att gasmasken skulle passa perfekt. Hans svägerska Bridget Hitler påstod att Hitler bodde hos henne i Liverpool vintern 1912 – 1913 och att det var där som han övertalades att klippa nen den yviga kejsarmustaschen till ett firmärksdito. Men hon skriver i sin bok att,

när han skulle ansa sin stora mustasch, så gick han som i så mykcet annat “för långt”. Hennes uppgifter är dock starkt ifrågasatta och det inte så mycket som talar för att han ens skulle ha besökt England. Men samtidigt är det svårt att veta vad han egentligen gjorde vintern 1912 – 1913. Det har spekulerats mycket om det. Det märkligt att han hade det där frimärket under 30-talet och under kriget eftersom dåtidens ideal var att vara helt renrakad. Det fanns inte några officerare som hade “frimärksmustasch”. Knappast några andra heller. De vågade väl heller inte. Allt det där med hårväxt på överläppen (på män) kräver en lång psykologisk utläggning (eller psykiatrisk sådan). Själv har jag inte ens morrhåren kvar.

Stalins mustasch var av annat slag än Hitlers. Mera konventionell och mera maskulin så att säga. Sådan som passade den georgisk bonde. Den politiske ledare i Polen under 1920-talet, Josef Pilsudski, hade rejäl valrossmustasch som till och med var kraftigare än Hjalmar Brantings. Men frimärksmustasch har jag inte sett på någon enda person annat än Adolf Hitler.

Jag trodde jag kunde norska (481)

Norska, det kan man väl. Det är inte svårt. Det har jag inbillat mig rätt länge. Jag har läst en del skönlitteratur på norska och lyssnar regelbundet på norsk radio och tittar även på ”Dagsrevyn” på NRK. Det som motsvarar programmet Rapport i SVT. Nu fick jag uppdrag att översätta en ganska tung norsk text och började leta bland mina ordböcker och upptäckte då att det finns inte någon stor svensk-norsk ordbok på marknaden just nu. Däremot har Norstedts en stor norsk-svensk ordbok. Det finns en mindre fickordbok med översättningar åt båda hållen. Men är det inte lite underligt att det inte finns en svensk-norsk stor ordbok? Borde det inte göras en kulturinsats här? Det säljs en del svensk skönlitteratur i Norge, men knappast några norska böcker i Sverige. När kommer vi att upptäcka våra kusiner där på andra sidan skogsbrynet och deras litteratur?

Hopp-Jerka och Stann-Anders (482)

På 1940-talet (det var några år sedan det..) drev svenska staten en affischkampanj mot att folk bytte jobb för ofta. Man satte upp affischer med en ritad hoppande figur som hade ben som en gräshoppa. Han

kallades Hopp-Jerka på den statliga affischen. Syftet var att dämpa benägenheten att byta jobb under den rådande högkonjunkturen efter kriget. Sedan gick det några år och staten drog igång en ny kampanj med budskapet om att ”det är inte bra att stanna för länge på samma jobb”. Konjunkturen hade då svängt. Figuren som nu fick bli symbol kallades för ”Stann-Anders”. Nu har jag sökt information om vad som egentligen låg bakom de två kampanjerna, men har svårt att få fram någon riktigt bra beskrivning av det hela. Det borde vara möjligt att hitta dokumentationen från två sådana statliga kampanjer. Någon form av utvärdering borde ha gjorts kan jag tycka. Men ni ska veta att det är svårt att hitta i Riksarkivet. Det vet jag av egen erfarenhet nämligen. Det finns mycket i de statliga arkiven som i praktiken inte går att komma åt.

Filmen Hannah Arendt (483)

Nyligen såg jag filmen Hannah Arendt, filmen om den kvinnliga intellektuella som sändes ut av tidskriften The New Yorker för att följa rättegången mot Adolf Eichman i Israel. En välspelad film med goda skådespelare. Den tysk-judiske intellektuelle Hannah Arendt framställs som sanningsökande, självständig och egensinnig. Hennes kontakter med och kortare relationer (flera) med filosofen Heidegger framställs tyvärr rapsodiskt. Temat i filmen känns utdraget och utspätt. Det man säger på 129 minuter hade kunnat sägas på 30 minuter. Men det är ju något som kan sägas om nästan alla filmer. I filmen hade man klippt in filmupptagningar från själva rättegången och fått det hela att stämma väl med berättelsen i övrigt. Men som alltid: Hade jag ägnat två timmar att läsa en del av en bok om Hannah Arendt (det finns flera) så hade jag fått veta mer om henne än i den här filmen.

Vem äger meteoritstenar? (484)

Det slog för några år sedan ned ett antal ganska stora stenklumpar i Ryssland. Stenbumlingar som kommer från yttre rymden. Inte vet jag vad de innehöll, men det brukar vara någon form av legering med mycket järn. Men tänk om det i stället var en fin blandning av guld och silver med en del diamanter. Tänk sedan att klumpen hamnar på din stora öde tomt och blir liggande där. Vem äger allt guld och alla

diamanter? Är det du som markägare som kan ta hand om det och sälja det? Eller ska det betraktas som hittegods utan känd ägare? Eller rör det sig om ”övergivet gods”? Eller är det helt enkelt en del av den fasta egendom som du äger? Ska det lämnas in till polisen som hittegods för att sedan kunna hämtas ut efter tre månader? Någon ägare kommer ju inte att höra av sig och den som eventuellt hör av sig har nog svårt att påvisa att han eller hon är rätt ägare. För övrigt kan just det här inträffa, även om det inte just guld och diamanter. Det är bara att vänta, även om det kan ta några miljoner år.

Platons odödliga själ (485)

I alla läroböcker står det att Platon lärde oss att själen är odödlig, vilket kan vara en viss tröst i allt elände. Men studerar man Platon närmare kommer man fram till att han ansåg att själen består av tre delar: att tänkandet eller förnuftet sitter i hjärnan, att modet har säte i hjärtat och att begäret har sin hemvist i underlivet. De motsvaras av de fyra kardinaldygderna: Vishet, tapperhet och måttfullhet. Den fjärde är rättrådighet, som svarar mot själen i dess helhet. Visheten är en egenskap hos hjärnan, tapperhet en egenskap hos hjärtat och begäret kommer till uttryck i kroppens drift. Enligt Platon är det endast den förnuftiga delen av själen som är odödlig. Modet och begäret slocknar ut vid dödstillfället, men förnuftet lever vidare och är odödligt. Förnuftet lever sitt eget liv så att säga. För övrigt brukar jag i all vördnad inte säga emot min gamle vän Platon, men det behöver ju inte betyda att han alltid haft rätt.

Kan du några schibbolet-ord? (486)

Schibbolet är en språkvetenskaplig term som har sitt ursprung i bibelns Domarbok 12:5-6, som förklarar att det rör sig om ett ord som gör att man kan skilja vän från fiende. Eller att skilja någon från den egna gruppen och de som står utanför gruppen, närmast då den språksociala tillhörigheten. Ett exempel i svenskan kan vara uttalat av ordet kex. Beroende på uttalat vet man om personen är Göteborgare eller Stockholmare. Själv fick jag i militärtjänsten höra att en ryss nästan aldrig kan lära sig att uttala det svenska sje-ljud som förekommer i ”skön”, ”sjö” och andra sådana ord. En ryss avslöjar sig alltid om han säger ”sju sköna sjuksköterskor skötte sju sjuka sjömän

på det sjunkande skeppet Sjöstjärnan”. Man hör direkt att han, eller hon, inte har svenska som modersmål. Det är ytterst få personer som helt lyckas utplåna resterna av uttal och satsmelodi i sitt modersmål. Riktiga schibolet-ord är sådana interna ord som det inte är meningen att utomstående utan vidare ska kunna förstå.

En vinterbasker (487)

Närvarande och tjänstgörande skribent är ägare och innehavare av en tjusig svart basker. Den bör bäras parisiskt har jag fått för mig. Lite på sned, ungefär som ett snett litet leende. Men vad är en basker? Alla civila baskrar har en lite ”snopp” upptill i mitten. En som hänger med i alla väder och genom allt tvättar. Jag vet att de också finns i Spanien och Frankrike – den där lilla korta snoppen. De militära baskrarna saknar snopp. Någon skillnad ska det väl ändå vara mellan en röd fallskärmsjägarbasker och en svart prästbasker. Jag minns foton där Ingmar Bergman bar basker. Lite finare är en stickad luva och lite mer bornerat än en keps, särskilt då en NY-keps. Hade kronprinsessan fallit för Daniel om han haft basker i stället för keps? Knappast. Själv vandrar jag vidare i livet som en stolt baskergestalt. Jag har bestämt mig för att inte lägga tid och förbruka energi på att försöka utröna baskerns historia. Men lite intressant skulle det vara att få veta. I Uppsala, där jag växte upp, var det gott om baskrar. Särskilt bland prästerna och teologistuderande.

Ivar Kreuger och Greta Garbo (488)

Både i affärer och privatliv var *Ivar Kreuger* ytterst hemlighetsfull. Det enda som egentligen var känt om honom bland allmänheten var att han var enormt rik och att han var kvinnornas man. Han hade en särskild smak för unga, slanka och vackra damer. ”Erotik var hans enda stora hobby”, skrev hans älskarinna Ingeborg Eberth i en bok som utkom året efter Kreugers död. Han avverkade älskarinnor i rasande takt och tackade med dyrbara presenter. Enligt uppgift var en av älskarinnorna dåtidens mest åtrådda: Greta Garbo, filmgudinnan som Hollywood aldrig kan glömma. Det sägs att han hade ett långt förhållande med henne. Hon var 15 år och han var 40 år då de först träffades. Han hjälpte henne in i filmbranschen (Kreuger ägde Svensk Filmindustri) och försörjde henne när hon gick på Dramatens

scenskola. Ryktet lever och det här är den typ av skvaller som dyker upp i spalterna då och då. Nu har de dykt upp även här. Den som läser Ingeborg Eberth får försöka bilda sig en egen uppfattning. Det kan vara sant eller också är det inte det.

Inledningen till Oscar Wilde-rättegångarna (489)

För en tid sedan läste jag en bok skriven av en jurist med en utförlig redogörelse för de tre rättegångarna mot *Oscar Wilde*. Författaren var själv med under rättegången som biträdande jurist till en av de processförande advokaterna.

Den 18 februari 1895 lämnade markisen av Queensberry sitt visitkort på en herrklubb i London med påskriften ”For Oscar Wilde, posing sodomite”. Det var så det hela började, de tre rättegångarna mot Oscar Wilde. Ett kränkande tillmäle på ett visitkort. I varje kränkande enligt tidens normer. De slutade med att han dömdes till två års straffarbete. Frågan är nu om de historiska rättegångarna finns skildrade på svenska i någon modern tappning. Själv funderar jag på att de närmaste dagarna göra en rejäl efterforskning i Kungliga Bibliotekets elektroniska kartotek. Visserligen är rättegångarna rätt gamla vid det här laget, men de intresserar alltid och just nu även mig. Jag tror jag lägger projektet att skildra anilinpennans historia lite åt sidan för stunden. Men jag har bra material om just den pennans historia. Blyertspennans historia har andra skrivit om så den är inte så intressant. Det får bli Wilde och anilinpennans historia till helgen.

Winston Churchill hade rosa kalsonger (490)

Winston Churchill var en märklig och säregen person. Säregen med förlov sagt. Han bar under långa tider specialsydda rosa kalsonger. Specialsydda och designade just för honom. Det kostade honom en hel del att få dem uppsydda. Den stor psykologiska frågan är: Vilket behov tillfredsställde han genom de rosa kalsongerna? Fanns det ett kvinnligt drag i honom som fick ett svar? Hur hanterade han det rent praktiskt? Även om det bara var hustrun Clementine som fick se dem så måste de ju ha lämnats till tvätt av betjäningen. Den skräddare som sydde dem måste ha haft tystnadsplikt eller kände helt enkelt inte till vem som var beställare. Ingen ska tro att Winston själv tvät-

tade dem och inte heller hans hustru. Höll hembiträdet, eller tvätteriet; tyst om vad de fick veta om färgen på premiärministerns underwears? Vad hade hänt om Hitlers propagandamakare fått veta att deras antagonist bar rosa kalsonger? Hade de använt sig av detta i sin propaganda? Var det Clementine som ”krävde” rosa kalsonger på sin gosepojk? Vad hade hänt om Winston hastigt förts till sjukhus och man där upptäckt färgen på kalsongerna? Många frågor uppkommer. Men å andra sidan kan man ju tycka att alla har rätt att själv välja färg på sina kalsonger. Det är väl en mänsklig rättighet kan man tycka.

Quid pro quo (491)

Quid pro quo är latin och betyder översatt ”något för något”. Så långt är det ganska ointressant. Men det används som en ”standardfras” i engelskan och då närmast i betydelsen ”tjänster och gentjänster”. Nu är frågan hur det kommer sig att denna latinska fras är frekvent i engelskan, men knappast alls i svenskan. För övrigt förekommer långt flera latinska uttryck i engelskan än i svenskan. Är det något som försvårar att latinska uttryck tas upp i svenskan? Läser man mer latin i England och i USA? Det har nog att göra med en elitistisk strävan att svänga sig med lärda uttryck i engelskan. Snobbism helt enkelt. Eller mer lärdom. Frågan är inte utredd.

Världsomseglarens bibliotek (492)

Jag läste i en tidning om en svensk man som gjort en ensamsegling jorden runt. Han hade visst varit ute i 10 månader och i artikeln berättade han att han tagit med sig ett fartygsbibliotek på 100 böcker. Man fick inte veta om han haft tillfälle att läsa alla böckerna eller hur många det blev. Men han berättade i varje fall att den största läsupplevelsen hade han haft var att läsa Bertrand Russells bok om Västerlandets filosofi. Visserligen är den läsvärd och intressant, men det finns bättre framställningar i filosofins historia. Men den är inspirerande och fängslande på sitt sätt. Kul att läsa att han tog med sig just den boken i båten även om han inte är någon erfaren filosofiläsare. Boken finns inte längre att tillgå på svenska och den ”sista” upplagan trycktes för 20 år sedan. Dessutom är översättningen av Alf Ahlberg inte den allra bästa. Den gode Alf Ahlberg var bra på tyska, men inte

riktigt säker på engelska. Det är dags att något förlag vågar sig på att ge ut den igen och då gärna i nyöversättning. Det tycker jag i varje fall.

Läkare överrepresenterade bland grova brottslingar (493)

I dag berättas det i Aftonbladet att den kände psykiatrikern Ulf Åsgård menar att det är klarlagt att läkare är överrepresenterade bland de som begår grova brott. Uttalandet kommer naturligtvis i nära anslutning till den i veckan inledda rättegången mot ”sexbunkerläkaren”. Det är ju en 38-årig läkare som åtalats för människorov (kidnapping) och våldtäkt. Åsgård är expert på att utforma s.k. gärningsmannaprofiler, vilka ju med förkärlek används av polisen i spaningsarbete av olika slag. Åsgård är kategorisk när han säger: ”Enligt min kliniska erfarenhet finns det en påtaglig överrepresentation av läkare” (bland dem som begår allvarliga brott). Han säger också ”det finns väldigt många märkliga brott som har begåtts av läkare”. Det skulle vara intressant att få del av andra, vetenskapliga, undersökningar av samband mellan brottsfrekvens och yrkestillhörighet (utbildning). Min helt ovetenskapliga gissning är att präster och bibliotekarier är underrepresenterade. Men jag kan ha fel förstås. Om Åsgård har rätt kan jag inte bedöma.

Mamman låste in sonen och fick dagsböter (494)

Enligt media var det så att en mamma i Stockholm på julaftonen 2014 skulle besöka sina föräldrar. Det var inte något märkligt med det utan allt förefaller normalt. Men, så var det så att hon har en son som då var 11 år gammal och som vägrade följa med till mormor och morfar. Hon lyckades inte övertala honom att följa med. Det slutade med att hon låste lägenhetsdörren utifrån och sonen blev alltså inlåst i lägenheten i knappt två timmar. Man får väl gissa att han hade tillgång till toalett, kylskåpet och julgodis. Utegångsförbud kallades det förr. Kvinnan åtalades för olaga frihetsberövande och friades av tingsrätten. Dock kom frågan att prövas även i hovrätten och där fälldes mamman för brottet olaga frihetsberövande. Dagsböterna uppgick till 4 000 kr.

Man kan fråga sig vilken bedömningen blivit om mamman trots allt stannat hemma, men låst ni pojken på hans rum som en bestraff-

ning. Eller om hon inte låst dörren, men själv suttit utanför och vaktat på att han inte lämnade rummet.

Ganska ofta måste man undra över vad polis och åklagare egentligen sysslar med. Vad jag förstår finns det allvarligare brottslighet. Jag känner inte till vem som var anmälare.

Tre timmars porträtt av Olof Palme (495)

För tre år sedan sände SVT tre avsnitt av ett porträtt av Olof Palme. Ett försök till porträtt av honom. Nu har jag sett dokumentären om Olof Palme. Timmarna bjöd på många intressanta och även nya filmavsnitt samt personliga minnen av honom. Men som politiker blev det inte något fullödigt porträtt. De politiska motståndarna, de ansvarsfulla, gavs inte många tillfällen att fälla omdömen. Det var onödigt mycket om det som kallas ”Palmehatet”. Det fanns, förvisso, men var inte så utbrett som man kan få för sig när man ser om filmen.

Producenten ”glömde bort” att berätta om de fatala planerna på Stålverk 80, satsningen på Bai Bang i Nordvietnam och Palmes stöd av planer på en kärnvapenfri zon i Europa. Märkligt är även att man inte nämnde kritiken mot att Palme vägrade att kritisera utplaceringen av sovjetiska SS20-robotar när alla andra politiska ledare i Västeuropa gjorde så. Det hade varit intressant att höra Carl Bildt lägga ut texten om Palme som säkerhetspolitisk ledare. En ytterst intressant fråga är om producenten alls frågade Per Ahlmark om han ville lämna några kommentarer. Denne har utan tvekan förutsättningar att lämna intressanta kommentarer. Per Ahlmark var nämligen den ende bland den tidens borgerliga ledarna som kunde svara upp mot Palmes återkommande ideologiska räder. Palme flörtade med ledarna i DDR och på Kuba. Olof Palme var mjuk mot Sovjetregimen och det var andra krafter inom socialdemokratin som så småningom fick till att det lämnades en del stöd till solidaritetsrörelsen i Gdansk. Där hade Olof Palme kunnat göra en insats som fört honom till världshistorien. Men antingen missade han helt enkelt tillfället eller ville in ta den chansen. Vad det var som fick Palme att vara ”mjuk” (soft) mot Sovjetunionen har aldrig klarlagts. Att utrikesminister Östen Undén var det en gång i tiden berodde på hans dåligt inställda politiska kompass och okunnighet i de ideologiska idébyggnaderna.

Tyska är för oss ett underbart språk (496)

Tyska språket är, för oss svenskar, ett underbart och fantastiskt språk. Det är, i jämförelse med engelskan, så att det blir lättare och lättare att förstå tyska och använda ju längre man tränger in i språket. Svenskan och tyskan har betydligt mera gemensamt än vad vårt språk har med engelskan. Vårt vanliga ”hjälpspråk”, engelskan, blir ju svårare och svårare ju mer man kommer in i språket. Mycket beroende på alla synonymer förstås. Engelskan är svår. Tyskan blir lättare och lättare. Sammansatta ord gör att väldigt många tyska ord är självförklarande för oss med svenskan i huvudet.

Det är dessutom brist i vårt land på personer som talar tyska. Engelska kan ju många. En del har kunskaper i franska och spanska. Men hur ofta träffar du på en svensk som har lärt sig tyska så bra att han eller hon kan tala tyska hyggligt bra. Det är ett problem för svensk exportindustri och även för vårt kulturliv. Gå in på ett stort antikvariat i Stockholm och fråga efter skönlitteratur på tyska. Det finns knappast några böcker alls.

Att föra bevisning om sådant som inte inträffat

Kan man föra bevisning om det som inte inträffat? Kan man alls bevisa negativa (ej föreliggande) omständigheter? Egentligen inte. Men det hela är mer en rent filosofisk fråga än en vetenskapsteoretisk eller rättslig fråga. Det går ju inte att bevisa att solen går upp i morgon genom att hänvisa till att den ”alltid” har gått upp. Men går det att bevisa att den inte gått upp? Det är tveksamt det hela och ett enormt svårt filosofiskt problem. Man kan helt säkert bevisa att alla eller i varje fall de flesta av de fysikaliska förhållanden som uppträder när solen visar sig inte har uppträtt. Exempelvis: Det går att bevisa att det inte är något ljus, att det inte är någon strålningsvärme och att det är en tid på dygnet då solen enligt all erfarenhet inte är uppe. Alltså har inte solen gått upp och det negativa förhållandet ”solen skiner inte” har bevisats, kan man tycka. Så enkelt är det dock inte enligt fackfilosoferna. Negativa förhållanden (icke-existerande) kan nämligen inte bevisas. Men att klargöra att det är så är inte lätt eller till och med omöjligt. Problemet har sysselsatt filosofer i 2 500 år nu.

Varför stavas aldrig aldrig alldrig? (497)

Stavningen i svenskan är inkonsekvent. Det känner vi ju till. Aldrig borde stavas alldrig om man ser till ljudbilden eller vad det nu heter. Behöver vi en liten stavningsreform kanske? I Språktidningen (rekommenderas) uppger man att 13 procent av de tillfrågade i en enkät tycker att vi ska gå över till stavningen ”alldrig”. Det håller jag inte med om. Min gamla lärare Elsa lärde mig att man stavar alltid alltid med två L och aldrig aldrig med två L. En enkel regel som jag kommer att följa så länge jag orkar skriva. För övrigt var Elsa en mycket god människa och en god lärare. Den bästa lärare jag haft. All heder till henne. Mej (usch!) ska man inte försöka påverka när det gäller det svenska språket.

En snabb värvning till de stridande styrkorna (498)

En man skrev följande i en bok som kom ut på 1920-talet.

”Den 3 augusti lade jag in en ansökan till Hans Maj:t Konung Ludwig III om att få inträda i ett bayerskt regemente. Kabinettskansliet hade i dessa dagar säkert inte så litet att bestyra; så mycket större var min glädje, när jag redan nästa dag fick svar. När jag med skälvande händer öppnat skrivelsen och läste beviljandet av min anhållan, fanns det inga gränser för mitt jubel och min tacksamhet. Ett par dagar senare bar jag den uniformsrock, jag först efter nära sex år åter skulle lägga av.”

Det var Adolf Hitler som skrev så i boken *”Mein kampf”*. Författaren har varit död i 70 år och i Tyskland diskuteras det nu livligt om boken ska ges ut igen. Den har kommit ut i den formen att texten kommenterats med många hundra fotnoter i syfte att vetenskapligt kommentera innehållet i texten. Men boken i ursprunglig form finns inte att köpa i Tyskland. Däremot finns den tillgänglig på nätet och även att köpa på tyska utanför Tyskland. Den finns på svenska på nätet. Jag har en gång för många år sedan läst den. Det är mycket politisk retorik och den är rätt rörig. För att förstå den måste man ha viss inblick i förhållandena i Tyskland runt 1923. Men tveklöst är det så att första världskriget i mycket hög grad präglade Adolf Hitler. Han blev psykiskt destruerad av kriget. Hans antisemitism och kommunisthat genomsyrar boken. Hade politiska ledare i USA läst boken

när den kom ut hade världshistorien kunnat få ett annat förlopp. Hade USA sänt in 3 – 4 divisioner till Frankrike 1938 hade kanske hela kriget kunnat undvikas.

Amerikanska federala brott (499)

I en massa amerikanska kriminalserier pratas det ofta om federala brott och delstatliga brott. Nästan alla brott i USA är delstatliga och det är bara ett begränsat antal brott som är federala. Det är komplicerat det hela. Att misshandla eller mörda presidenten, vice presidenten och deras stab samt ledamöterna i Högsta domstolen är federala brott. Men mordet på presidenten Kennedy var inte ett federalt brott eftersom de federala lagreglerna har ändrats sedan dess. Det är ett federalt brott att sparka sönder postlådor (där man lämnar brev) och alla brott som avser förfalskning av sedlar och mynt är också federala. Bedrägeribrott som sträcker sig över de delstatliga gränserna är federala brott. Om jag har förstått det rätt är det ibland knepigt att avgöra om delstatliga regler eller federala regler ska tillämpas. Brott av eller mot militär personal är federala brott och det gäller även brott mot immigrationslagstiftningen. Sedan är det så att federal straffrätt gäller i ett antal indianreservat och i Washington DC. Dessutom har jag läst att det är ”finare” att vara domare i federal domstol än i delstatlig, vilket innebär att det eventuellt är sant.

Passar inte galoscherna? Etymologin i uttrycket (500)

Ni vet uttrycket: ”Passar inte galoscherna?”. Uttrycker kommer från en notis i Aftonbladet den 29 januari 1919 som berättade om att skådespelaren Georg Dahlqvist, vid Dramaten, inte hittade sina galoscher en kväll då han skulle hem. Lite trött kanske och möjligen med några värmande promillen. Han fick helt enkelt inte på sig galoscherna eftersom de inte var hans och dessutom var det ett par dambotiner. En vaktmästare iakttog det hela och kunde inte låta bli att exklamera: Passa inte galoscherna? Vilket sedan oförskyllt återgavs i Aftonbladet, som på den tiden helt logiskt kom ut på aftonen. Men jag skulle vilja modernisera det till ”Passar inte galoscherna?”. För övrigt finns det mycket intressant att hämta från gamla tidningslägg.

Schopenhauer: Världen som vilja och föreställning (501)

Schopenhauers mest kända verk *”Världen som vilja och föreställning”* finns inte att få tag i på svenska. Märkligt. Den gavs ut i ny omtryckning 1992 och är helt slut på förlaget. Boken finns inte antikvariskt och den är till och med svår att få tag i på biblioteken. Då ska man veta att den boken är en av de mest inflytelserika böcker som skrivits i västvärlden under de senaste tusen åren. Den tillsammans med böcker av Kant, Descartes och Hume. Ungefär så. Är det inte skandal att det inte i ett kulturland som Sverige (höll på att skriva ett frågetecken här, men avstår…) finns medel att trycka en ny upplaga. Om nu Stenbeckskoncernen satsade 100 milj. kr på att fira millennieskiftet med fyrverkeri i Stockholm borde man ha råd att anslå 100 000 kr till en ny upplaga. Kultur kostar nämligen en del det också.

Rättegångarna mot Oscar Wilde (502)

Oscar Wilde hade en av litteraturhistoriens mest explosiva kärleksaffärer med lord Alfred ”Bosie” Douglas. Bosie far, markisen av Queensberry, blev förgrymmad och lämnade 1895 ett meddelande (visitkort) på klubben Albemarle adresserat till ”Oscar Wilde, som poserar som en sodomit.” Med Bosie uppmuntran stämde Wilde markisen för förtal. Det skulle han inte ha gjort med tanke på de då gällande rättsreglerna. Han inte bara förlorade utan dömdes själv två gånger för ”grov oanständighet” och fick två års straffarbete. Jag har läst H. Montgomery Hydes framställning av rättegången. Författaren var nämligen med som ung biträdande jurist. Jag har även tillgång till de ursprungliga utskrifterna av förhören med Wilde. Det är intressant det hela, även om de tre rättegångarna ägde rum för snart 120 år sedan.

Oscar Wildes hälsa försämrades kraftigt under fängelsevistelsen och i november kollapsade under en religiös andakt fängelsets kapell. Han var då sjuk och utmärglad vilket gjorde att han föll omkull och skadade sig i fallet. Hans högra trumhinnan sprack, vilken var en skada som senare bidrog till hans död. Han tillbringade två månader i fängelsets sjukstuga.

Goda vänner till Oscar Wilde fick honom överförd till ett annat fängelse. Transporten av fången blev en skymf eftersom en folkmassa hånade och spottade på honom på järnvägsstationens plattform. Fången kallades C 33 och han hade till en början inte rätt att ha tillgång till böcker, tidningar, papper eller penna. Så småningom fick han dock tillstånd att ha böcker. Wilde begärde då bland annat: Bibeln på franska och italienska samt tyska grammatiker, några antika grekiska texter, Dante's gudomliga komedin, Joris-Karl Huysmans nya bok Kristen inlösen, En Route, och texter av Augustine, kardinal Newman och Walter Pater.

Världsviolinist fick inte uppmärksamhet på tunnelbanan (503)

Tidningen Washington Post genomförde ett socialt experiment. De lät världsviolinisten Joshua Bell stå och spela vid ingången till en tunnelbanestation. Han spelade Bach i 45 minuter på sin violin som anses vara värd drygt 20 miljoner kr. Två dagar tidigare hade han spelat för utsålda hus i Boston. Biljetterna där kostade i genomsnitt ca. 100 dollar. När han stod där vid ingången till tunnelbanan var det bara några få personer som stannade upp och lyssnade. Praktiskt taget alla gick bara förbi. Han spelade förstås lika bra som han alltid gör. Han fick ihop 32 dollar i sin skål. Det märkliga var dock att det var flera barn som ville stanna upp och lyssna, men deras föräldrar drog iväg dem med lätt våld. Har små barn mera sinne för vad som är god musik än vuxna? Intressant experiment tycker jag.

Präster begravs i sin prästdräkt (504)

I går fick jag lära mig att det är tradition att präster begravs i sin prästdräkt. Det var nytt för mig. Märkligt att jag inte varit medveten om det tidigare. Officerare begravs inte i uniform. Det är intressant det hela. Nu är ju prästämbetet inte vilket yrke som helst utan en manifestation av ett livsvarigt ställningstagande i religiöst avseende. Det går inte att sluta att vara präst därför att man går i pension. Själv hade jag en lärare i historia i gymnasiet som tidigare hade varit präst i Roslagen. Men han hade förlorat sin gudstro och fann därför det helt nödvändigt att övergå till så profan verksamhet som att vara gymnasieadjunkt.

Valentin Rasputin (505)

Valetin Rasputin är en märklig rysk författare. Märklig på det sättet att han är fullständigt ärlig och inte väjer för de hemskaste teman. Mest känd är hans bok ”Lev och minns”. Den handlar om Nastiona Gaskovoa i den lilla byn Atmanovka, vars man är ute i kriget. Det är den sista krigsvintern 1945. Mannen rymmer från krigstjänsten och försöker gömma sig i skogen i närheten av hemmet och hans hustru. Han finns där, men finns ändå inte. Båda vet att om han upptäcks kommer han att arkebuseras som desertör. En riktigt otäck berättelse, men dokumentär. Boken ger en inblick världshistoriens grymmaste terrorregim. Man ryser för varje blad man vänder i den boken.

Sten Anderssons bok om Wittgenstein (506)

Sociologen Sten Anderson kom för ett par år sedan ut med ett omfattande verk om filosofen Wittgenstein. Boken fick ett blandat mottagande. Jag har läst den och kan själv lämna ett omdöme. Någon riktig presentation av filosofen och hans filosofi är det inte, vilket nog inte ens varit författarens ambition. Däremot är det en fyllig redogörelse för hans liv och alla dess besvärlighet. Sten Andersson vill utförligt presentera ”det galna geniet”, som under decennier har fascinerat många filosofer och filosofiintresserade. Få har nämligen förstått vad Wittgenstein egentligen menade med sina sentenser. Är man enormt intresserad av personen Wittgenstein är boken av intresse, men för oss andra räcker det med att läsa Gunnar Fredrikssons betydligt kortare och mera koncentrerade framställning. Sten Andersson är väl ordrik och alla hans tankar om betydelsen av att Wittgenstein var homosexuell tillför inte något mervärde. Det finns intressantare böcker att använda sin tid till.

Varför skrev inte Olof Palme något? (507)

Det har skrivits mycket om *Olof Palme* efter mordet. Det är 30 år sedan om några veckor. Henrik Berggrens bok (”Underbara dagar framför oss”) är en av de bättre. Det är nog inte så underligt eftersom mordet i så hög grad skakade om vårt land. Under sin levnad skrev Olof Palme själv bara en bok (”Politik är att vilja”), som i realiteten

var en enkel sammanställning av ett antal tal han hållit. Lätt redigerade dessutom. Som politiker ville han naturligtvis få ut sin politik. Han var väl påläst och inläst och ideologiskt skolad. Han var väl det närmast som man kan komma en svensk ideolog efter Ernst Wigfors. Men inte var han i närheten av C-H Hermansson när det gällde teoretisk skolning.

Vad är förklaringen till att Olof Palme inte skrev ett par ”riktiga” böcker och såg till att de blev översatta till de stora världsspråken? Det hade varit naturligt om han haft en verklig vilja att föra ut sitt budskap och sin ideologi. Även om sådana böcker inte skulle vinna någon stor spridning skulle de i varje fall läsas på tidningsredaktionerna och i tankesmedjorna. Hans ”rörelse” hade alla tillgängliga resurser för att låta ge ut några böcker utan att behöva tänka på att de skulle vara lönsamma. Rörelsen hade också kunnat ställa någon spökskrivare till förfogande. Jag tror jag har svaret: Han visste att han var ”tunn” som ideolog och att han skulle behöva gå i svarsposition om han skrev fast sig i några böcker. Då var det lättare att hänvisa till partiprogrammet och vid behov modifiera formuleringarna och ta lite lagom avstånd från vad som stod där.

Varför ligger döda flugor på rygg? (508)

Just nu funderar jag över hur det kommer sig att alla (alla?) döda flugor ligger på rygg? Ni vet hur det kan se ut på fönsterbrädorna i sommarhuset. Har det att göra med att tyngdpunkten ligger högt och när de blir svaga och dör så ”tippar de över”? Det är outrett det hela. Men något vet man. Några veckor innan de dör börjar två månader gamla fruktflugor repetera sin egen hädanfärd, har amerikanska forskare upptäckt. De kryper ihop, lägger sig på rygg och pumpar med benen. Beteendet kan pågå en timme om dagen och börjar drygt två veckor innan de ska dö. (Se Proceedings of the Royal Society 029822) Den märkliga processen kan bara observeras i laboratorium. Om en fruktfluga signalerar sådan kraftlöshet i naturen skulle den nämligen snabbt bli uppäten innan någon hunnit observera ritualen. Beteendet kan inte ha något med det naturliga urvalet att göra eftersom det inträffar när den fruktsamma perioden är över. En förklaring kan vara att ”repetitionen” orsakas av någon form av neurologisk degenerering, liknande Parkinsons sjukdom hos människor. Men, men… kan det inte vara något filosofiskt över det hela? Flugan

kanske känner att tiden snart är ute och att det känns lite trösterikt att ligga på rygg och titta upp i taket och sprattla med benen? En fluga behöver kanske inte så mycket för att känna sig lite bättre. Någon form av flugyoga skulle man kanske våga sig på att gissa. Detta även om jag inte är någon framstående flugforskare. Ingen forskare alls om nu sanningen ska framläggas.

En resa med någon annan (509)

Kanadensaren Jordan Axani bokade i maj förra året en romantisk och påkostad resa från USA till Europa och Asien tillsammans med flickvännen Elizabeth Gallagher. Men när det blev dags att resa var de två inte längre ett par. Att byta namn på flygbiljetter är inte möjligt. Så Axani lade ut en efterlysning på nätet efter någon annan reslysten Elizabeth Gallagher. Svarsfloden blev överväldigande. En del erbjöd sig till och med att byta namn för att få åka med. Men Axani valde till slut en 23-åring från Nova Scotia som verkligen heter Elizabeth Gallagher. Det är helt platoniskt, säger 28-årige Jordan till tidningarna. Men det står inte i tidningarna vad den gamla flickvännen säger och varför det var Jordan som hade möjlighet att ta med någon annan. Kan det vara så att det var han som betalade för hela resan? Var det hon som bröt relationen och varför? Det är mycket som jag inte vet och inte kommer att få veta.

Den inbyggda kroppsklockan (510)

I hjärnan finns det två små organ som kallas SCN. De oscillerar tillsammans och är de som utgör hjärnans klocka. Även när de tas ut vid en obduktion så ”tickar” de även när de ligger i en skål. Det är den klocka som styr rytmen i våra kroppar. Dock går klockan fel. Den tror att dygnet har 24,3 timmar, vilket innebär att kroppsrytmen förskjuts över dygnen. Men genom att vi utsätts för dagsljus så ”justeras” klockan så att den hoppar tillbaka till rätt rytm så att säga. Den justerar sig själv med hjälp av dagsljuset och detta oavsett hur långt och hur ljust dygnet är. Den som lever i mörker kommer däremot sakta att förskjuta sin dygnsrytm. Personen kommer alltid att leva i en form av jetlag. Den här kroppsklockan börjar att fungera på detta förnäma sätt när människan kommer upp i femårsåldern. Märkligt det här med den här inbyggda klockan. Dessutom är det fascine-

rande att klockan har samma ”puls” hos alla människor. Själv har jag uppfattningen att man inte ska störa sin inbyggda klocka genom att ständigt kasta om dygnsrytmen fram och tillbaka. Men denna tanke hos mig har inte någon vetenskaplig grund alls utan känns bara som en intuitiv känsla.

En märklig rättegång i Helsingfors – Aarnioaffären (511)

Ibland skrivs det oändligt mycket om en pågående rättegång. Journalistiken lyckas trollbinda sin publik. Det hela tycks fungera så att ett mål uppmärksammas och sedan följs det hela minut för minut i månader. Journalisterna skriver av varandra och bygger på och drar ifrån. Dramaturgin underbyggs hela tiden och förstärks. Lisa Holm-målet är ett sådant mål. Dramat hålls igång även med hjälp av försvararen.

I Finland har det nu i flera år pågått ett gigantiskt stort brottmål mot den tidigare chefen för Helsingforspolisens narkotikarotel, *Jari Aarnio*, som i flera år suttit häktad och isolerad i ett fängelse i Vanda. Det hela handlar om mycket allvarlig brottslighet och rättegångarna följs noga av den finländska pressen. Det har skrivits om rättegångarna i svenska media, men ändå mycket begränsat. Hade det varit en motsvarande rättegång mot en polischef i Stockholm utgår jag från att det hade varit en massiv mediabevakning. Men när det äger rum i Helsingfors är det inte alls samma intresse här hos oss. Det är ju något som sker i ett annat land.

I åtalet ingår bland annat påståenden från åklagaren att Aarnio stulit beslagtagna kontanter som polisen beslagtagit av narkotikalangare. Beloppen ska sedan Aarnio ha lämnat till en prostituerad vid återkommande besök ett par gånger i veckan. Alltid kortare besök på dagtid. Han är även åtalad för olaga hot mot en person som skulle höras i rättegången. I juni 2015 dömdes Aarnio till ett år och åtta månaders ovillkorligt fängelse i den så kallade” Trevoc-härvan” som gällde polisens köp av avlyssningsutrustning. Den tiden har Aarnio suttit av till följd av den långa häktningstiden. När han i november 2015 släpptes ur häktet hade han suttit isolerad i två år.

Åtalad för över 30 brott

Aarnio står åtalad för över 30 brott: bl.a. åtta fall av grovt narkotikabrott, bedrägeri, tjänstebrott, tagande av muta och bevisförvanskning, grov penningtvätt, grovt skattebrott, grov försnillning och registeranteckningsbrott (finländska beteckningar på brotten). Åklagaren kräver att Aarnio döms till 13 års fängelsestraff för grova tjänste- och narkotikabrott. Han bestrider alla åtal.

Det hela handlar om en hel härva av åtal som på något sätt går in i varandra. Det är svårt att få överblick över det hela. Den första domen mot den tidigare chefen för Helsingforspolisens narkotikarotel föll den 2 juni 2015. Enligt åtalet skulle Aarnio via en bulvan ha varit delägare i företaget Trevoc som sålde övervakningsutrustning till polisen. Samtidigt ska han som chef för Helsingforspolisens narkotikaenhet ha förberett och fattat beslut om polisens anskaffningar under åren 2009 - 2013. Helsingfors tingsrätt dömde Aarnio till 1 år 8 månader ovillkorligt fängelse för grovt missbruk av tjänsteställning, registeranteckningsbrott och tagande av muta Tingsrätten fann att Aarnio gjort sig skyldig till missbruk av tjänsteställning under åren 2009 - 2010. Brottet ansågs vara så allvarligt att han dömdes till ovillkorligt fängelse, trots att strafftiden är mindre än två år. Han döms också att förlora sin tjänst som kommissarie inom kriminalpolisen. Enligt uppgift omfattar bara utredningen om narkotikabrott ca. 30 000 sidor text.

Sommaren 2015 inleddes den del av alla rättegångar mot Aarnio som avsåg åtal för grova narkotikabrott. Rättegången beräknas pågå till februari 2016. Den allvarligaste punkten i åtalet är smugglingen av minst 800 kg hasch från Nederländerna under åren 2011–2013. Att Aarnia köpt flera bilar och och gjort flera stora inköp till sitt villabygge och betalat med kontanter är, enligt åklagaren, tung bevisning mot den tilltalade. Elva andra personer står åtalade i denna del av härvan. Bland dem finns K som anses vara ledaren för det kriminella gänget ”United Brotherhood”. Han ska tillsammans med Aarnio och en åtalad kvinna ha ordnat så att hundratals kilo hasch från Holland transporterats till Finland i blå plåttunnor. Fyra av de andra åtalade är poliser som tjänstgjort under Aarnio.

Aarnio nekar till allt som läggs honom till last och anser att Centralkriminalpolisens män som lett utredningen är hans gamla antagonister och därmed är jäviga. I media har det gång på gång framförts

uppfattningen att både media och polisen dömt Aarnio på förhand.

Förundersökningarna framstår som märkliga och väcker många frågor. Rättegångarna pågår fortfarande och det är svårt att få överblick över ”Aarnio-härvan” som det hela kallas för i Finland. Det hela förefaller mer märkligt än alla uppgifter i NetFlix-dokumentären ”Making a murder”.

En manlig polis vid Centralkriminalpolisen som förhörde den så kallade Malmkvinnan medger att kvinnan under utredningen fick cirka 3 000 euro och en skoter av polisen. Dessutom sa polismannen att han hade gett kvinnan cirka 300 euro i månaden. Polisen sade att han hade beslutat hjälpa kvinnan som hade ekonomiska problem. Hans chefer inom kriminalpolisen visste inte alls vad han sysslade med.

Besökte prostituerad på arbetstid

Kvinnan själv sa tidigare under rättegången att polismannen bland annat hade gett henne pengar och en skoter. Samtidigt tog hon tillbaka det hon sagt i förundersökningen om Aarnio och narkotikasmuggling. Kvinnan sade att kriminalpolisen hade försökt påverka henne. ”De ville ha Aarnios namn. Det var det enda namn som dög. Den här utredningen skulle i vilket fall som helst ha fortsatt tills man hade hittat någon koppling till Aarnio”, sade kvinnan i Helsingfors tingsrätt i förhör i september 2015. Hon sade att hon hade diktat ihop en saga där hon också drog in sig själv i narkotikabrottslighet.

Utredningsledarna i förundersökningen mot Aarnio har förnekat att man skulle ha köpslagit med kvinnan, som i pressen benämnes ”Malmkvinnan”. Polisen som som erkänt att han gett skotern och pengarna till henne misstänks själv för brott mot tjänsteplikt. Åklagaren yrkar att kvinnan ska dömas till fängelse i minst åtta år för narkotikabrott.

Aarnio förnekar att han skulle ha besökt en prostituerad kvinna, som i media kallas för Saara, för att ha sex. Den prostituerade sade i rätten i att Aarnio besökte henne för att ha sex. Hon antog att besöken skedde under Aarnios arbetstid. Aarnio själv uppger att han besökt kvinnan i polisuppdrag. Han sade att en orsak var polisanmälningar som Saara gjort om oklara stöldfall. Enligt Aarnio var polisen intresserad av Saara också med anledning av att hon hotat en polis till livet. Aarnio uppgav att en annan polis alltid stannade på parkeringsplatsen för att försäkra sig om att inte ”fel personer” gick till

bostaden under Aarnios besök. Enligt Saaras egna uppgifter besökte polischefen henne i allmänhet ett par gånger i veckan.

Aarnio är åtalad för att ha lett en liga som smugglade in över 900 kilo hasch i tunnor. I polisförhören har ledaren för den kriminella ligan United pekat ut Aarnio som delaktig. Under huvudförhandlingen tog han dock tillbaka det mesta han sagt i förhören och förklarade att polisen hade lockat honom att köpslå. Han sa att förhörsledare lovat att han skulle släppas på fri fot och att en nära släkting skulle undgå åtal om han själv pekade ut Aarnio som skyldig.

Gängledaren uppgav att förundersökningsledaren även hade bett honom peka ut dåvarande kommendören för Helsingforspolisen Juhani Riikonen som skyldig. ”De sade att de också gärna skulle ta in honom i handfängsel.”

Åklagarna påpekade dock att mannen inte släpptes på fri fot förrän ett år efter det påstådda ”köpslåendet” och att han inte sade något om det hela under polisförhören utan först i samtal med sin egen försvarsadvokat.

För åklagarna har det varit en motgång att två nyckelvittnen tagit tillbaka det mesta av de belastande uppgifter som de tidigare lämnat om Aarnio. Först ute var kvinnan som åtalades för att ha förmedlat kontakt till haschligan i Holland och sedan gängledaren som åtalas för att ha distribuerat hasch.

Polisen hittade över en halv miljon i sedlar nedgrävda

Vid en husrannsakan hittade polisen en pengagömma med 65 000 euro i sedlar nedgrävd på Aarnios villatomt i Borgå. Själv säger att han att inte känner till något om det.

Jari Aarnio vill inte vidkännas pengagömman. Rykten gick att den undre världen vill göra sig av med Aarnio och fixa bevis. Själv sa han i rättegången: ”På sedlarna fanns inte mina fingeravtryck, inte mitt DNA. Däremot nog fingeravtryck av en medlem i en kriminell liga. Så har det gått till”. Aarnio påminde också om att polisen utförde en husrannsakan dagen efter gripandet utan att då kunna hitta någonting.

Vidare berättade Aarnio: Efter det publicerades bilder på min villa i alla medier. Ingen i den undre världen kunde undgå att veta var jag bor. Därför riggade narkotikapolisen upp en bevakningskamera för att ha kontroll på läget, man fruktade nämligen att någon skulle

försöka bränna ned villan. Men på utredningsledningen order togs kameran ner. Sedan gick rykten att främmande människor med stora väskor rört sig på tomten. Åtta månader efter gripandet hittade polisen sedan en pengagömma på hans tomt. En slump, frågade Aarnio retoriskt under rättegången. Knappast svarade han själv och tillade: Jag upprepar, det finns inget som binder mig till pengarna.

Oförklarlig förmögenhet

Pengagömman är bara en liten del av Aarnios stora oförklarliga förmögenhet på över 400 000 euro.

Jari Aarnio har flera gånger fått berätta hur han fått sin förmögenhet på 447 000 euro. Aarnio berättade att han sedan slutet på 1980-talet hjälpte en affärsman som gjorde stora affärer i Estland och Ryssland. ”Affärsmannen var rädd, framför allt när han gjorde affärer med tjetjener. Han frågade mig om råd eftersom han betraktade mig som säkerhetsexpert. Aarnio säger att han aldrig tog betalt för sina tjänster. Affärsmannen klagade på att han inte tog emot pengar, men sade att han skulle investera beloppet för framtida utbetalning. Aarnia berättade i förhör att han bland annat förmedlade kontakt med prostituerade kvinnor när affärsmannen gjorde affärer med araber som ville ha nordiska kvinnor. Jag förmedlade bara kontakt, men jag gjorde mig inte skyldig till koppleri, sa han. Jari Aarnio förklarade den stora summan han fick med att hans tjänster inte var kvantitativt så stora, men kvalitativt av stor betydelse. När affärsmannen 2002 togs in på sjukhus ringde han och ville göra upp med Aarnio. En est vid namn Veiko sade att affärsmannen ville betala mitt arvode som efter klok investering hade stigit till 440 000 euro i kontanter. Jag tog emot summan och måste lova att aldrig avslöja pengarnas ursprung. Därför, säger Aarnio, kunde han inte uppge pengarna i sin deklaration, därför kunde han inte heller sätta in pengarna på bank. Hans kommer till det: ”Alla vet hur banker läcker”. I stället förvarade Aarnio pengarna i ett kassaskåp i hemmet och på en annan ”säker plats”.

Den av Aarinio omtalade affärsmannen är avliden sedan 2002 och någon annan som kan styrka Aarnos uppgifter finns inte. Esten Veiko går inte att spåra så rätten måste välja att tro på Aarnio, eller låta bli. Aarnio håller fast vid uppgiften att pengarna som hittats nergrävda i hans trädgård inte är en del av från hans påstådda arvode.

Hittills en fällande dom

Matti Tolvanen är professor i straffrätt i Helsingfors och säger i pressen att han inte känner till något liknande tjänstebrottsfall som gäller poliser.

Tolvanen säger att Helsingfors tingsrätts dom i Trevoc-härvan är mycket grundlig och utförlig. Han förutspår att Aarnio kommer att ifrågasätta bevisen i hovrätten eftersom han hela tiden nekat till allt. Tolvanen menar att det centrala i domen är att Aarnio anses ha agerat i en dubbel roll då Helsingforspolisen köpte övervakningsutrustning av företaget Trevoc. Enligt rätten deltog Aarnio i inköpsbesluten trots att han uppenbarligen var jävig på grund av sin ställning i Trevoc.

Aarnio dömdes till ett års och åtta månaders ovillkorligt fängelse för grovt tjänstebrott, tagande av muta och registeranteckningsbrott. Han har överklagat domen. Tolvanen menar att det är uppenbart att det som Aarnio hittills dömts för är något som med säkerhet minskar förtroendet för polisen.

Radikaltofsen – signal för vad? (512)

Nyligen lärde jag mig vad en radikaltofs är för något. Har nog sett sådana rätt länge och lite undrat vad och varför. En radikaltofs är en sådan där löjlig/larvig/fjantig lite kvarbliven tofs mitt på mannens underläpp. Inte ett miniskägg utan endast en minimal tofs. Ofta mycket liten och triangelformad. Sådan som tydligen ansas varje morgon (eller kväll). Vad som är radikalt med det då? Har inte en aning. Kan det vara en liten signal inom ett hemligt sällskap som meddelar: ”Jag är prydlig och medveten om mitt yttre, men i det inre är jag radikal och spännande. Om du lär känna mig så kommer du att få uppleva att jag är mer spännande än du ens kan tänka dig.” Kan det vara så? Eller är det bara vanlig manlig fåfänga som bara får tillfälle att titta fram i miniformat?

Världens äldsta fotografi (513)

Det äldsta bevarade fotografiet togs 1826 av Joseph Nicéphore Niépsces från hans arbetsrum i ett hus utanför Chaon-sur-Saone. En stad

i östra Frankrike. Motivet? Ja, taken och skorstenen utanför hans fönster. Exponeringstiden var över 8 timmar. Kameran var tillverkad av Charles Chevalier. Denne var då 22 år och experimenterade med olika linser eftersom han var optiker. Ingen vet egentligen vilken dag som fotot togs och ingen vet om det tagits några foton tidigare. Däremot vet man att det är det äldsta bevarade fotot. För övrigt var kameran en enkel *camera obscura*, vilka var vanliga att använda för att göra teckningar av byggnader och sådant. En teknik som skulle kunna återupplivas. Det äldsta fotopanoramat över Stockholm togs 1846 och visar en vy över vattnet mot Skeppsholmen och mot Strandvägen. Fotografen stod vid Mosebacke, förstås. Även Strindberg måste ha stått där, men det var senare förstås. Strindberg var ju en intresserad fotograf.

Xantippa… satkärring? (514)

Någon påpekade att Xantippa är historiens mest förtalade kvinna. Hon var ju Sokrates hustru och är känd i litteraturen som en riktig argbigga. Sokrates ångrade bittert att han gifte sig med henne, men stod ändå på något underligt sätt ut med tanten. När kan kom hem sent på kvällarna var hon på honom och skällde. En gång började hon skälla ut honom redan innan han var framme vid dörren till huset. Och när hon skällt ut honom så hällde hon innehållet i en potta över honom. Mycket fick han utstå. Men frågan är om det vara så att Xantippa verkligen var en riktig satkärring. Om hon i dåtida skildringar och litteraturen under 2 400 år framställts som en sådan är det väl mycket som talar för att det verkligen var så. Mot det kan man säga att Sokrates hade många skrivkunniga vänner som mycket lätt har kunnat förtala Xantippa för att han skulle komma i en fördelaktigare och mer förklarade dager. Är det så har hon verkligen fått utstå offentlighetens förakta under 2 400 år? Och någon upprättelse lär hon nog aldrig få.

Varför var hon så besvärlig? Det kan man fråga sig. Att Sokrates inte var hemma så ofta kan vara en förklaring. Hon hade kanske gillat att sitta och diskutera med honom vid solnedgången varje kväll. Samtidigt kan det ju vara så att han höll sig borta för att hon var för besvärlig och dessutom saknade den rätta analytiska förmågan. Sokrates är ju känd för att han hela sitt liv ställde svåra och inträngande frågor, men aldrig besvarade de frågor han ställde. Den sokratiska

metoden (”barnmorskemetoden” eller ”maieutiken”), som Harvarduniversitet berömmer sig om, går ut på att ställa sådana frågor att eleverna själva kan söka sig fram till svaret/svaren. Den pedagogiska effekten blir större på det sättet. Och det är klart att om Sokrates hela tiden ställde frågor och hans tant aldrig fick några svar så är det klart att hon blev sne och vred. Men jag håller ändå ett kort på att Sokrates var en mild och timid person som hamnat i famnen på en argbigga. Jag ser framför mig hur Xantippa kastar tallrikar (jag vet, porslin fanns inte…) och kastruller efter stackars Sokrates.

Omvänd polsk notation (515)

Omvänd polsk notation är ett sätt att mata in ett aritmetiskt uttryck så att man inte behöver använda några parenteser. Notationen är postfix d.v.s operatorn skrivs efter operanderna. Polsk notation är motsvarande notation på prefix form, d.v.s operatorn skrivs då före operanderna. Omvänd polsk notation är den vanligaste varianten. Jag brukar fråga vid middagskonversation om min bordsgranne också tycker att det är bekvämt att räkna med omvänd polsk notation. Då tystnar samtalet och jag klassas som ”en städad rumsren idiot”. Sedan kan jag sitta resten av kvällen och flamsa om vad som helst som alla andra utan att någon reagerar. Jag är då redan klassad som ”klart avvikande” och kan prata om vad som helst. Som exempelvis kriget i Syrien, förmögenhetsuppvisningarna i Dubai, undervattenskablar och utvecklingen av RAM-minnen. Allt sådant som intresserar mig.

Paulo Coelho: Zahiren (516)

Läste om Zahiren av Paulo Coelho i går kväll. Den är bra och suggestiv som hans andra böcker. Men den är inte lika stark som Elva minuter. Jag får känslan av att författaren egentligen vill passera ytterligare några gränser, men drar sig för det med hänsyn till sina många läsare i Latinamerika och i den katolska världen. I boken Elva minuter var han nära några gånger att passera gränsen eller gränserna. Men läs Zahiren, den finns i pocket.

Den är en storslagen och gripande berättelse om kärlek, förlust och passionerad besatthet. Berättelsens huvudperson är en världsberömd författare som, liksom Coelho själv, en gång gick pilgrimsvandringen till Santiago de Compostela och nu skriver böcker. En

dag försvinner hans fru. Fastän han med tiden finner en ny kärlek och får mer berömmelse, kan huvudpersonen inte släppa taget om sin längtan. Eller längtan kan inte släppa taget om honom. Så småningom blir hans önskan att förstå varför frun försvann till en besatthet. Den blir hans zahir.

Jag undrar om det finns någon undersökning av hur stor andel av Cohelos läsare som är kvinnor. En majoritet gissar jag. Hans böcker har sålts i över 85 miljoner exemplar över hela världen.

Andas med autonoma nervsystemet (517)

Att andas är en konst, en tämligen svår teknik. Man kan lära sig. Ibland får man eller ger rådet: ”Ta några djupa andetag och lugna ned dig”. Javisst. Och så har vi alla lärt oss att hyperventilera innan vi försöker oss på att simma riktigt länge under vattnet. Vi som har flugit stridsflyg med syrgas under övertryck vet att man kan lära sig att andas ut i stället för att andas in. Lungorna fylls ju ändå av övertrycket. Men hur är det med vardagsandningen då? Själv brukar jag medvetet hålla igen med andningen när jag går förbi en bil med motorn i gång. Men det är kanske onödigt. Men en sak håller jag hårt på. Lungorna behöver vädras ut på morgonen just när man vaknat. Då gäller det att andas djupt ett 20-tal gånger och verkligen vädra ut den luft som ”stått stilla” under natten. Jag har lärt mig det en gång av en klok man i Bratislava. Han sa: *Rök inte, lära dig andas medvetet och ventilera lungorna ordentligt varje morgon*. Så sa han. Nu gör jag det alltid och kör lite ventilation även några gånger under dagen. Jag har nämligen kommit på att jag bara har ett par lungor och knappast kommer att få några nya.

Speed reading (518)

Speed reading är, eller har i varje fall varit, stort i USA. Mängder av människor har gått på kurs för att lära sig speed reading. Att läsa snabbt med bibehållen läsförståelse. Vi vanliga läser i allmänheten 300 – 400 ord per minuter. Efter lite träning kommer man lätt upp i 600 – 700 ord. Men de som bedriver kurserna i snabbläsning menar att alla har möjligheter att komma upp i 1000 – 1500 ord i minuten. Det är möjligt. Själv har jag inte prövat. Men jag är fascinerad av savants, överbegåvade personer som har kapaciteter som vi andra inte

ens förstår. En sådan – en savant – är amerikanen Kim Peek som läser två sidor (ett uppslag) i en bok på 20 sekunder. Bevisligen har han memorerat hela innehållet i omkring 9 600 böcker. Forskningen försöker komma fram till hur hans hjärna fungerar. Det enda man egentligen har konstaterat är att han saknar förbindelse (corpus callosum) mellan de två hjärnhalvorna. Det är bara ca 30 personer i hela världen (såvitt man vet) som är födda med sådan defekt. Om det nu är en defekt. Det är kanske vi andra som är defekta.

Skogsliv vid Walden (519)

Henry David Thoreau skrev boken Walden (Skogsliv vid Walden), som haft ett enormt inflytande i den amerikanska samhällsutvecklingen. Hans filosofiska och politiska tänkande har även influerat Gandhi och Martin Luther King Jr. Ibland görs det gällande att han även inspirerat anarkister genom sin skepsis mot staten och myndigheter. Boken är en ömsint skildring av den tänkande människans relation till naturen och till andra människor. Boken har varit och är nog fortfarande i det närmaste obligatorisk läsning i alla amerikanska skolor. Det finns knappast några bildade och belästa amerikaner som inte har läst den. Den kom för ett par år sedan i en ny svensk utgåva. Titel: Walden (Skogsliv vid Walden). Nyöversättning av Peter Handberg. Till stor glädje för den som föredrar att läsa den på svenska.

Berget Fuji fotograferas alltid (520)

Japanernas heliga berg Fuji (100 km sydväst om Tokyo) fotograferas alltid. Dag som natt. Av amatörfotografer och yrkesfotografer. 10 – 15 män (ja, bara män) fotograferar berget på heltid och har det som yrke. Det finns inte något ”objekt” i världen som fotograferas så ofta. Varje ändring i snötäcket och varje skiftning av skuggorna dokumenteras av fotografer. Utställningar ordnas i Japan med enbart foton av det heliga berget Fuji-san, som japanerna säger. Det är 3 776 m högt och ligger på Honshu. Berget är uppkallat efter en eldgud. Den slocknade vulkanen symboliserar renhet och ursprunglighet. Berget bestigs varje år av otaliga pilgrimer. De flesta med kameror. Men fotona av berget på nära håll blir aldrig bra. Det är på avstånd, i dimman eller då körsbärsträden står i blom, som berget är som vackrast. Det är på stort avstånd med kraftiga teleobjektiv som

de bästa bilderna tas. När människan närmar sig det heliga berget avtar magin. Berget framstår inte längre som ett heligt berg i fjärran. Det finns sådant i livet som man ska hålla avstånd till, som man inte ska närma sig. Mycket är vackrast på avstånd. Tidigare var byggnaderna i Leningrad (numera S:t Petersburg) vackrare på avstånd än på nära håll. Men det har till stor del ändrats genom fasadrenoveringar.

Sköt sig med telefonen mot örat (521)

Ken Charles Barger, 47, sköt sig av misstag när han vaknade i sitt hem i Newton, N.C., USA. Han vaknade av att telefonen ringde vid sidan om sängen. Han sträckte sig efter telefonen, men fick av misstag i stället tag i sin pistol Smith & Wesson 38 Special. Av misstag gick ett skott av då han förde den till örat. Vad lär man sig av det då? Jo, man ska ha sin puffra under kudden eftersom man normalt sett inte har någon telefon där. Hade olyckan kunnat ske i Årjäng eller Lyckselse? Knappast, en sån olycka kan bara ske i USA.

Melodiska röster (522)

Folk springer på gym och smörjer in huden med allt märkligt. Men hur många vårdar sin röst? Har ni märkt hur ofta röst och utseeende inte passar ihop? Jag är säker på att Ingvar Carlsson, Lars Leíjonborg och Maud Olofsson hade klarat sig bättre om de gått hos en röstpedagog. Har ni hört Fidel Castros röst (som ung och även i dag). Den är mjuk, melodisk, trevande och förstående som hos en lärare som under många år tränat sig i att tala till barnen. Visste man inte vems röst det var skulle man inte kunna tro att den tillhör en fruktansvärd diktator. Stalins röst ska ha varit spänd och onaturlig – kanske inte helt oförklarligt hos en man som var livrädd varje gång hans barberare kom med rakkniven. Det trots att det alltid stod två livvakter intill beredda att kasta sig över barberaren om denne gjorde minsta felskär. John F Kennedy hade problem med rösten, den låg för högt och var tämligen nasal. Många amerikaner i mellanvästern och sydstaterna stördes av hans röst.

Svårmod, melankoli eller vad? (523)

Svårmod är ett från tyskan importerat ord som antas väl beskriva grundstämningen i den svenska folksjälen. Och kanske ännu mer den finska. Ordet kom in i svenska språket först på 1800-talet och man frågar sig nyfiket hur det var med svårmodet förr i tiden. Innan ordet fanns. Var allt glatt och glättigt på 1500-talet? Vi vet att Gustav Vasa hade svår tandvärk och ofta var hur sur som helst – kungligt ursur. Men hur var de andra? Sjöng man på åkrar och ängar eller satt man i lagården böjd över ett stop brännvin fullständighet apatisk? Dags för en forskningsinsats helt enkelt. Många reportrar och ambassadtjänstemän har ju rapporterat från u-länder att alla är fattiga, många är hungriga, nästan lika många är sjuka och så lever de hälften så länge som vi gör. Men glada är de! Sjunger och ler hela dagarna så att de inte hinner göra något annat.

I finska språket finns det minst fem ord för svårmod. Det finns till och med svårmod som är lite syrligt välbehagligt som man kan bära på och känna att man är en levande del av den finska folksjälen. Och så finns det svårt mörkt svårmod som kan leda till slutet. Varför har vi bara ett ord för svårmod? För sorg, förtrytelse, självömkan, nedstämdhet och andra ord beskriver inte det hela. Svenska folkvisor går ofta i moll. Är det något som visar vår folksjäl? Finns det en folksjäl?

Medveten och omedveten humor (524)

Den som har tillfälle att sätta upp informationsskyltar, varningssyltar och andra sådana där texter har ett givet tillfälle att skoja till det. Humor är nämligen viktigt i den sociala samvaron, det är allvarligt menat.

Vid avfattandet av texter kan det även omedvetet bli fel med mycket humor i felet. Syftningsfel och mycket annat.

Jag gillade herrfrisören som i sitt skyltfönster hade skylten ”Vi klipper medan ni väntar”. Enkel humor utan krusiduller. På en BB-avdelningen på ett engelskt sjukhus fanns en fabrikstillverkad skylt med texten *”No children allowed”*. Om det var brittisk humor eller bara en tillfällighet är svårt att veta. Det är klart att småbarn som springer runt på en förlossningsavdelning kan vara störande. I London har det i många år funnits en liten skylt till ett kontor med texten

”A. Virgin & Son”. Kontoret drivs inte av Maria och Jesus.

Det är klart att det kan bli totalt fel på skyltar när författaren till texten inte har engelska som modersmål. Steward Clark skrev ihop ett litet häfte med titeln ”Broken English – nästan perfekt” för några år sedan. Han har hela sitt liv samlat på sig märkliga och roliga texter från skyltar runt om i världen. Utanför en kemtvätt i Bangkok fanns det en skylt: ”Drop your trousers here for best results”.

Instruktioner och varningar som sänds med olika tekniska prylar kan få mungiporna att hoppa högt och till och med fastna i uppdraget tillstånd. Själv läste jag bara för ett par månader sedan i instruktionshäftet (på svenska) till en motorsåg som jag köpt: ”Undvik att såga dig i benen”. Jo, tänkte jag, jag har inte för avsikt att såga mig varken i benen, armarna, fingrarna eller någon annan kroppsdel. Men tack för varningen. I instruktionen till ett strykjärn stod: ”Warning: Never iron clothes on the body”. Till trädgårdsmöbler fanns följande instruktion: ”Keep away from damp and sunlight”. Tydligen en produkt för den svenska sommaren.

Palmes överklagande av skattebeslut (525)

Nu är det om tre veckor 30 år sedan någon sköt Olof Palme. Det kommer säkert att skrivas en hel del om mordet. Det finns en hel del omständigheter kring det där mordet som är märkliga och gäckar fantasin.

Olof Palme höll en föreläsning på Harvard i USA, men avstod från sedvanligt föreläsningsarvode. I stället förklarade universitet att hans äldste son skulle ges möjligheter att utan avgift studera ett läsår. Detta kom naturligtvis till lokala skattemyndighetens kännedom och det inleddes en utredning om Palme hade kvittat föreläsningsarvode mot sonens studieavgifter. Utredning kom fram till att det var frågan om underlåtenhet att ta upp förmånen till beskattning. Olof Palme överklagade Skatteverkets beslut.

Sista dagen för att anföra besvär mot beslutet var den 28 februari 1986. Således samma dag som han mördades. Palme lämnade in överklagandet i god tid, men efter klockan 18 på kvällen 28 februari stals på något sätt originalhandlingen från länsrättens lokaler i Stockholm och samtidigt raderades dataregistrering av handlingen, vilket man menar visar att det var ett medvetet agerande från någon okänd person. Utredningen som sedan gjordes om detta kunde inte ge nå-

gon annan förklaring än att någon okänd person ville skada Palme genom att förhindra att skattemyndighetens beslut överklagades. Polisen lyckades aldrig ta reda på vem som utfört tillgreppet av handlingen och gjort dataintrång, men lokalerna var låsta och det var få utomstående som skulle klara av att ta sig in i domstolens datorer. Därför menar man att det var mycket som talade för att det var en av länsrättens anställda som gjort detta. Eftersom det fanns dubbletter av originalhandlingen kunde man ändå konstatera att Palme hade överklagat skattemyndighetens beslut inom besvärstiden. Den där efterföljande domen av länsrätten innebar att Palmes överklagande bifölls. Men visst är det underligt att originalet av en besvärsskrift helt försvinner från en domstol och att det sker samma kväll som Olof Palme skjuts. Dessutom var någon inne i datasystemet och tog bort anteckningen om skriften. Jag undrar över vad som hände med skriften. Finns den bevarad?

Att läsa Paulo Coelho (526)

Paulo Coelhos böcker har sålt över 86 miljoner exemplar i 156 länder och hans verk har översatts till 61 språk. Han har belönats med ett antal priser i olika länder, till exempel La Legion d'Honneur och Grinzane Cavour. Coelhos mest framgångsrika bok, Alkemisten, har sålts i 30 miljoner exemplar. Bland författarens övriga verk kan nämnas Elva minuter, Veronika bestämmer sig för att dö, Djävulen och fröken Prym, Vid floden Piedra satte jag mig ned och grät, samt Zahiren. Coelho är den bäst säljande portugisiskspråkiga författaren någonsin. Boken ”Elva minuter” gav mig insikter som jag redan hade, men som jag inte var helt medveten om att jag hade. Så kan det vara. Paulo Coelho anses inte var någon framstående författare, men han har det som alla författare ändå drömmer om: Han säljer och läsekretsen läser honom.

Arrestvakten låstes in (527)

En man greps för några år sedan av polisen och kördes till arresten i Gävle där han också passade på att göra sig skyldig till hot mot tjänsteman. Väl i arresten lyckades han med konststycket att låsa in arrestvakten i en cell, och därför blev han också misstänkt för olaga frihetsberövande. Att gripas, lyckas låsa in en arrestvakt hos polisen

och därmed göra sig själv skyldig till olaga frihetsberövande måste vara unikt och ett verkligt konststycke. Den mannen borde granskas närmare. Kanske hade han några egenskaper som kan komma till nytta i mera lagliga sammanhang. Själv har jag aldrig hört talas om ett märkligare brott. Den gången när någon stal plånboken från innerfickan på polischefens kavaj inne på hans eget tjänsterum (polischefen i Stockholm) framstår dock också det som en viss form av bedrift.

Mormor som en pressad diamant (528)

En av kvällstidningarna skrev om möjligheten att lämna askan efter en avliden till ett företag som pressar askan till en diamant. Kostnad är mellan 20.000 och 50.000 kr för att pressa ihop askan till en riktigt diamant (industridiamant). Det var inte någon nyhet, men lanseras nu som en kommersiell ”produkt”. Frågan är om det är etiskt acceptabelt. Hur känns det att bära en ring som är gjord av askan efter en nära anhörig? Vill den som bär ringen eller smycket tala om för omgivningen att ”jag bär alltid med mig mormor”? Hur ska det jämföras med att ha dödskallen efter en släkting i bokhyllan, vilket inte är tillåtet om jag förstår det rätt. Hur reagerar besökare som kommer hem till någon som berättar att dödskallen i bokhyllan är farfar, ”som bodde i Sala och hade en blomsteraffär där” eller någon annan uppgift om den som tidigare burit kraniet. Det skulle kännas lite som att göra ett besök i en by i Nya Guinea.

Google har indexerat miljontals böcker (529)

Google har som bekant skannat miljontals böcker, främst engelskspråkiga. En del böcker ligger i PDF-format i fulltext på nätet, men de flesta kommer man bara åt genom att man får se små utsnitt av texten. Med det rör sig om miljontals sidor som är indexerade. Fråga mig inte hur det fungerar. Men det är en enorm kunskapsbank som även jag har använt mig av vid upprepade tillfällen. Slår man på begreppet ”human rights” får man träff på 5,88 miljoner sidor. Slår man på begreppet ”breach of confidence” får man 8 530 hänvisningar. Söker man på begreppet ”The Wasa ship” så får man 2 560 träffar. Möjligheterna är enorma. Det hela betyder att var och en har tillgång till många miljoner böcker för att söka på enskilda ord och begrepp.

Tyvärr är det dock så att det bara är en mycket liten del av böckerna som finns tillgängliga i fullformat. Men även att kunna finna citat och enskilda begrepp är en enorm tillgång.

Kvinnors hjärnor blir mindre (530)

Jag lyssnar ibland på amerikanska NPR. Det är public service radio i USA. De sänder många bra program och man kan lära sig mycket. Nyligen hörde jag en intervju med en amerikansk forskare (kvinnlig professor väl att märka) i San Francisco. Hon berättade att omfattande kliniska undersökningar visat att kvinnors hjärnsubstans minskar med i snitt (median) 8 procent under en graviditet. Hjärnan återfår inte sin tidigare vikt förrän ca. 6 månader efter förlossningen. 8 procent är rätt mycket. Forskaren förklarade sedan även att det finns obekräftade studier som indikerar att kvinnans hjärna efter en förlossning, alltså efter 6 månader, är snabbare och smartare än tidigare.

Vem har skrivit det här? (531)

Vilken känd svensk författare har skrivit det här i början av en känd berättelse om en båtresa på Mälaren?

”Torsdags morgonen den 19 juli strömmade mycket folk över Riddarholmsplanen i Stockholm, och gjorde sig icke en gång besvär att åse och beklaga den stolta kyrkan till vänster, som, olycklig men ännu härlig, ej längesedan genom åskeld förlorat sitt skyhöga torn. Folket skyndade över Riddarholmsbacken ned till Mälarstranden, där ångbåtarna låg. Alla hastade de till Yngve Frey, löpte in över landgången med snabbhet, ty tiden till avresan var redan slagen, och ångkaptenen kommenderade främmande från bord!

Rätt svar (läs baklänges): tsivqmlA evol sanoj lrac

Rysk militär doktrin (532)

Med begreppet ”doktrin” menar man i allmänhet en uppsättning av koherenta handlingsregler för en stat (stater) eller stora organisationen. Det rör sig om en utarbetad ”syn” eller ”plan” för hur organisationen ska handla i olika situationer. De som utarbetar en ”doktrin” har förmodligen flera syften. Det kan vara frågan om att ta fram ett dokument som bekräftar och tydliggör den plan som egentligen re-

dan finns och som vid behov ska exekveras. Det kan därtill vara ett sätt att för omvärlden klargöra hur olika resurser kommer att användas vid olika förutsättningar.

När stater och militära organisationer utarbetar militära doktriner, som offentliggörs eller blir kända, finns det all anledning för alla andra stater att noga granska och bedöma dessa doktriner. Det finns en NATO-doktrin (eller flera) och det finns för närvarande en rysk militär doktrin. Man kan ju alltid ställa sig frågan om det är så att man medvetet sprider ut kännedom om en doktrin, men i själva verket avser att handla på ett annat sätt i händelse av krig. Historiska erfarenheter visar dock att det sällan finns några ”hemliga planer”, utan de planer som finns utarbetade är i allmänhet de som man också följer. Militära organisationer är ju enorma utbildningsanstalter i fred och det man lär ut är även det som man förväntar sig att eleverna och förbanden ska klara av att utföra i krig. Studerar man doktrinen och vad som lärs ut på militärhögskolor kan man få en god inblick i hur andra stater avser att föra ett eventuellt krig. Detta gäller naturligtvis också för vårt land. Förenklat brukar man säga att ett militärt förband är utrustat och utbildat för en huvuduppgift och i allmänhet även en sekundär uppgift. Mer än så kan förbandet i allmänhet inte utföra. Förbandet gör vad det är utbildat och tränat för att utföra.

Det finns många exempel på hur kända doktriner har negligerats av motståndaren. Redan i slutet av 1920-talet skrev exempelvis tyska militärer att pansarförband (stridsvagnar) i framtida krig skulle användas som självständiga anfallsförband, endast understödda av pansarinfanteri. Tidigare hade doktrinen varit att pansarförband endast skulle användas som understödsförband till infanteriet (integrerat). Detta var ett nytänkande från tysk sida, som ledde fram till teorin om ”blitzkrieg”. Doktrinen fanns tydligt beskriven av den unge tyska pansarofficeren Heinz Guderian i en ”instruktionsbok” på tyska. Den fanns i varje fall i ett exemplar i ett brittiskt militärbibliotek (den var inte hemlig), men översattes aldrig till engelska. Det är tveksamt om den överhuvudtaget lästes av någon i det brittiska högkvarteret. Hade man gjort det och tagit till sig de nya tankarna om taktiskt uppträdande hade krigsplaneringen under 1930-talet kunnat vara en annan. Då hade man haft tid att utveckla effektiva pansarvärnsvapen. Det stora problemet under finska vinterkriget var ju att man inte hade tillgång till pansarvärnsvapen. Ryssarna hade för övrigt inte själva fångat upp den tidigare planerade finska ”motti-takti-

ken", vilken också fanns att läsa om i öppna källor.

Ryssland publicerade 2010 en "ny" rysk militär doktrin. Därefter har den reviderats och publicerats i december 2014 som den aktuella gällande doktrinen . Jag har läst båda på engelska. Jag har frågat både Försvarshögskolans och Högkvarterets bibliotek, samt FOI, om de ryska doktrinerna finnas översatta till svenska och om det finns några analyser och bedömningar av doktrintexterna. Vid upprepade förfrågningar har jag endast mötts av tystnad. FOI säger dock att såvitt man vet har texten aldrig översatts. För mig är den en självklarhet att man från svensk sida måste analysera vad ryssarna i själva verket säger i sin officiella militära doktrin. Det måste vara helt grundläggande i alla diskussioner om säkerhetspolitiska förhållanden, det kan ju vara något där som vi kan ta till oss och som kan påverka vårt eget tänkande på detta område. För övrigt lär man inte kunna föra några mera ingående samtal med ryska politiska och militära ledare om man inte är insatt i doktrinbildningen.

Grundläggande i den ryska militära doktrinen har hela tiden varit att ett eventuellt krig skall föras på angriparens territorium och inte alls på det egna. Detta i motsats till den doktrin som tillämpas och har tillämpats inom NATO (vad avser markstridskrafter). Varje nyansering av denne ståndpunkt i den ryska doktrinen måste studeras och analyseras av omvärlden. Den dag som den ryska doktrinen ändras till att även inkludera alternativet med mer omfattande försvarsstrider på eget territorium kommer Europa att få ett mera avspänt strategiskt förhållande än det nuvarande. Det skulle räcka med några nya textrader och hela situationen skulle kunna tänkas bli en annan. I varje fall om en ändring i doktrinen följs av förändringar i förbandsuppbyggnaden. NATO saknar nämligen kapacitet att med markförband anfalla in i en annan stats territorium (annat än marginellt). Detta har Ryssland fullständigt klart för sig.

Men i folkdjupet lever minnena kvar från invasionen den 22 juni 1941 och detta förhållande utnyttjas tyvärr fortfarande av den nuvarande ryska regimen. Oro och okunskap förstärks med stöd av diffusa nationella traditioner. Någon annan förklaring än inrikespolitisk exploatering av rädslan, som kommer till uttryck i doktrinen finns inte. Det måste även vara så att doktrinen till stor del är skapad för att kunna utnyttjas i den inrikespolitiska situationen. Så är inte fallet med NATO:s doktrin och inte heller den rudimentära svenska.

Att kasta ett emaljöga (533)

En man stod för några år sedan åtalad vid Gävle tingsrätt för att han bl.a. har låst in en arrestvakt på polisarresten i Sundsvall. Han hade själv varit intagen där och lyckades locka in vakten i en cell och därefter omedelbart låsa igen dörren bakom vakten. Några poäng borde det väl ha gett honom i hans kretsar. Detta har jag skrivit om tidigare när jag avhandlat ämnet ”ovanliga brottmålsdomar”. Senare blev den där mannen även åtalad för misshandel. Då han greps på systembolaget (han ville kanske hämta ut lite åt sig själv utan att behöva stå i kö vid kassan) blev han riktigt arg på butiksvakten. Mannen tog då ut sitt konstgjorda öga (emaljöga) och kastade det mot vakten. Så får man inte göra. Den som är oskyldig kastar första stenen kan kanske värja sig med det, men inte den som kastar första ögat. Den mannen bör vara den ende som i vårt lands dömts till ansvar för sitt ”första ögonkast”.

Skrytbil eller skrotbil? (534)

Bara en bokstav skiljer orden ”skrytbil” och ”skrotbil”. En ynka vokal. Har ni tänkt på det? En ynka liten bokstav? I verkligheten kan det skilja många hundra tusen vackra kronor mellan en skrytbil och och en skrotbil. Det är kul med språk och ord. Det är också bara en liten vokal som skiljer humör från humor. Men skillnaden i mänsklig samvaro kan vara stor när man träffar en person med humör och en annan med humor.

Ordet ”människor” kan delas upp och blir då (nästan) ”män i skor”? Eller satsen ”I kväll ska jag sätta på dansskorna” kan jämföra med ”I kväll ska jag sätta på danskorna”. Samma lilla jämförelse kan för övrigt göras mellan olika betoningar av ”I kväll ska jag sätta på finskorna” och den likalydande ”I kväll ska jag sätta på finskorna”.

Den betydelseförskjutning som uppkommer om meningen ”Det glada konsumgänget” tillförs ytterligare två punkter tänker jag inte redogöra för. Däremot kan jag berätta att jag en gång pratade med en advokat som ofta brukade vara likvidator i aktiebolag och därför ofta satt vid sin dator och arbetade. Hon log något när jag frågade om det var kul att vara ”lik-vid-dator”. Det där var nästan göteborgskt.

Husmoderstips om grävlingsfett och bananer (535)

Det finns ju inte några ”husmödrar” längre och därför borde det inte heller finnas några ”husmoderstips”. Men det finns det. Klassiskt är alla olika tips om hur man tar bort fläckar med citron och salt och det ena med det andra. Frågan är vad alla de där tipsen ska kallas för då husmödrarna är utrotade. ”Hemmatips”?

Det finns en hel del tips om hur man ska hålla sina skor/ stövlar/ skodon blanka och fina. Läderstövlar mår bra av att bli insmorda med fett från grävlingar. Det är en gammal kunskap. Här kommer ett tips från nätet hur man gör för att ta tillvara fettet från en grävling och slippa köpa dyrt grävlingsfett på burk:

”Skjut en grävling på hösten eller ta hand om en som blev överkörd (brukar vara enklare). Grävlingar har mest fett på hösten. Av med skinnet och fram kommer fettskiktet som de samlat på sig för att överleva vintern. Skär bort det från kroppen och lägg allt i en gammal kastrull. Sätt på plattan och värm försiktigt. Fettet blir flytande (kvalitet A) och kan filtreras genom ett kaffefilter och sedan lagras i flaskor. Fettet härsknar inte och ser ut som Ballistol (vapenolja). Kvalitet B är det som är kvar i filtret och i kastrullen. Det blir som kräm, smörjer på ett bra sätt läder, men kan inte lagras lika bra. Tänk på att det stinker när man smälter grävlingsfett i en gammal kastrull (som endast bör användas för detta ändamål).”

Det är tydligen ett väldigt bestyr att få fram eget grävlingsfett till läderstövlarna. Men den som gör det kanske känner att han/hon verkligen befinner sig mitt i naturen. Eget grävlingsfett ger kanske en alldeles egenkänsla.

Ett gammalt tips när det gäller skoborstning är att använda sig av insidan av bananskal för att få upp glansen på skorna. Men kom ihåg att först äta upp bananen och bara använda insidan av skalet. Frågan är vem och under vilka förhållanden någon kom på att det där kladdet på insidan av bananskal är som gjort för att putsa skor med. Någon måste ju ha kommit på det.

Att hugga och elda med ved (536)

Bondepraktikan innehöll på sin tid många bra råd. Ett var att ved skulle huggas klar till påsk därför att ved torkar bäst på våren. Den ved som är huggen och upplagd till påsk blir tillräcklig torr till vin-

tern. Torr ved är mera energirik än fuktig ved därför att det går åt energi att driva ut (kondensera) fukten. Teoretiskt avger 10 kg torr ved 50 kWh värmeenergi. Hur mycket av den energin man sedan får ut beror på vilken spistyp som används och hur den eldas. För att ersätta värmevärdet hos 1 liter olja behövs det teoretiskt 2,54 kg torr och tät ved. Det fordras alltså noggrann och genomtänkt eldning om man skall få ut lönsam värmeenergi ur spisen. Bäst ved är kompakt ved från långsamt växande lövträd (fruktträd, lönn, ek). Mörk rök visar att förbränningen är dålig. Den ger också en besvärande röklukt och nedfallande sotflagor, vilket vid en viss väderlek kan vara problem i tätbebyggda villaområden. Gul rök innebär att röken innehåller mycket tjärämnen. Se på skorstensröken om du eldar rätt, den skall vara vit eller osynlig vid effektiv eldning. Små ”mysbrasor” är aldrig energiekonomiska. Förbränningstemperaturen ska vara hög och förbränningen ska ske med luckorna till eldstaden stängda (kakelugn).

Man måste förstå vissa brottslingar (537)

Ja, man måste kunna förstå brottslingar. Inte alla förstås, men en och annan kan eller måste man känna sympati för. Jag har naturligtvis svårt att känna någon sympati för mordbrännare, utpressare, våldtäktsmän och många andra. Men jag har rätt mycket förståelse för nattvakten som natt efter natt ensam gick på Madame Tussauds vaxkabinett i London. Har ertappades för några år sedan med att han tagit bilder av sig då han låtsas strypa diverse kända potentater som finns där som vaxfigurer. Dessutom har han ställt sig framför kameran och nästan varit intim med några personer som han har klätt av. Så får man inte göra och tydligen är det till och med på något sätt brottsligt i Storbritannien. Avskedad blev han och böter blev det till och med. Fotona får absolut inte visas. Men jag förstår mannen och känner en del sympati med honom. Tänk att gå där varje natt bland alla vaxdockor och så kommer han på att han vill ”dramatisera livet” (vem vill inte det) genom att ta foton när han stryper, sparkar och boxar vissa figurer. Undrar om han körde upp knät i skrevet på Margaret Thatcher? Eller drog prins Charles i öronen? Brottsling var han, men lite förlåtelse måste han nog ändå få. I och för sig skulle han ha kunnat välja ett annat nattjobb. Alla klarar nog inte av att natt efter natt vakta ett vaxkabinett.

Hitta N bland alla MMMMMM (538)

Hur snabbt hittar du bokstaven N här nedan bland alla M? Det har bedrivits vetenskapliga studier i hur stor skillnaden i tid är mellan olika individers möjligheter att finna bokstaven N i skogen av bokstäverna M. Skillnaden är mycket stor mellan individer. Det är därför som vissa personer är bättre som spanare på fartyg. Det är inte bara synskärpan som har betydelse utan även ”urskillningsförmågan”. Det går att välja ut personer som är bättre fototolkar än andra i militära sammanhang. Det borde vara likadant bland spanande poliser.

MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMNMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM
MMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMMM

Finskan är världens vackraste språk (539)

Man diskuterar i Finland om finskan är världens vackraste språk. En del tycker det och andra är mer reserverade inför påståendet. Men det är klart, är det några som ska tycka att finskan är det vackraste av alla tusentals språk så är det väl finnarna (ja, rätt ord) själva som ska tycka så. Man har också haft en tävling om det vackraste uttrycket på finska språket. Följande uttryck vann tävlingen:

Kulje hiljaa sillalla

Vad det betyder? Jo, det betyder: ”(att) promenera tyst över bron”. Jag vet inte om uttrycket även kan uppfattas som ”att gå över till andra sidan” (det vill säga döden).

Den finska tystnaden alltså. Den kända finska melankolin. Den finns där. Glöm inte att Finland var en del av Sverige i över 600 år och blev helt självständigt först 1917 efter tiden som tsaristiskt storfurstendöme. När det är Finlands självständighetsdag firas det med

bakelser och parader över hela Finland.

Så började andra världskriget (540)

Hur började egentligen andra världskriget? En onödig fråga tycker många. Det vet ju alla att tyskarna anföll Polen den 1 september 1939 efter att ha hittat på att polackerna med artilleri skjutit in på tyskt område. Så var det med det. Men är det hela sanningen? Knappast. Det yttre händelseförloppet är enkelt att beskriva. De verkliga krafterna framstår inte lika klart för den som vill förenkla. Det fanns ett avtal, ett hemligt sådant, om att Tyskland och Sovjetunionen båda skulle anfalla in i Polen och dela upp landet mellan sig. Det skulle styckas mellan de två stormakterna. Sovjetunionen valde dock att vänta nästa tre veckor med att gå in med trupp över gränsen och tog bara ca. en tredjedel av Polen. Tyskarna gjorde grovjobbet så att säga och ryssarna väntade tills polackerna var tillräckligt försvagade. Men de två länderna hade överenskommit att tillsammans anfalla Polen.

Har vi hört om detta i den svenska historieundervisningen? Nej, det förenklade är alltid lättare att lära ut och kanske också lära in. Men sanning är det inte. Sovjetunionen har många gånger kommit för lätt undan i historieskrivningen. Jag kan inte undvika att citera min vän Platon: Det finns bara en sanning, vilken emellanåt är svår att finna.

Galna Edna Syl (541)

”Galna Edna Syl, demokrat i Nyby, nitar ko med lysande anlag” Vad är det för speciellt med den här meningen? Det är en fullständig mening med i varje fall i någon mån förståeligt innehåll. Men det är något speciellt med meningen. Klura ut det på en minut om du kan.

von Sydowska mordens gåta (542)

Hjalmar von Sydow var ordförande i arbetsgivarföreningen i Sverige på 1930-talet. Han mördades i familjens våning på Norr Mälarstrand av sin egen son, jur. stud. Fredrik von Sydow. Sonen dödade samtidigt även två tjänstekvinnor i hemmet. Sedan åkte Fredrik och hans unga hustru till Uppsala, där Fredrik studerade. De bjöd sin vänner

på middag med mycket sprit på restaurangen Gillet. När polisen, på kvällen samma dag som morden skett, skulle hämta de två till förhör sköt Fredrik sin hustru och därefter sig själv. Fem döda på samma dag alltså. Dessutom var de unga två vackra personer och tillhörde den tidens jetset. Gott om ingredienser för en bra thriller alltså. Advokat Anders Frigell i Uppsala satte för tio år sedan upp en pjäs på stadsteater i Uppsala. Pjäsen bygger delvis på Anders Frigells bok om morden. Mer uppmärksammad än den boken är dock Helena Henschens bok om morden och släktens tystnad under många årtionden. Jag läste hennes bok med stor behållning. Jag kan rekommendera hennes bok, som fick mycket goda recensioner när den kom ut.

Eftersom allt talade för att det var sonen Fredrik von Sydow som sköt sin egen far och dessutom de två tjänstekvinnorna gjordes endast en begränsad förundersökning. Någon rättegång blev det inte och därför är det en hel del kring brottet som inte är känt. Ingen har kunnat lämna någon rimlig förklaring till sonen Fredriks dåd.

Anna Politkovskaja (543)

Anna Politkovskaja mördades den 7 oktober 2006 i Moskva, Hon var en ukrainsk-amerikansk-rysk journalist som var känd för sitt motstånd mot första och andra Tjetjenienkrigen och känd för sin kamp för mänskliga rättigheter. Hennes uppmärksammade rapportering från kriget avslöjade många sanningar som stod i skarp kontrast mot vad den officiella ryska nyhetsförmedlingen ville berätta om. Det hon skrev gjorde henne obekväm för Putinregeringen.

Anna Politkovjska mördades i hissen i det hus i Moskva där hon bodde. Fyra pistolskott. Hon har tidigare blivit förgiftad, men överlevde då. Avrättningen har knappast gjorts av några yrkeskriminella. Avrättningen är typisk för NKVD och KGB. Förmodligen också för nuvarande FSB. Samma folk och samma traditioner. Inom KGB ansågs det inte vara professionellt att använda kniv eller snara. Pistol skulle det vara. Skulle inte förvåna mig om den pistol som användes var en 9 mm Stechkin.

Skytten har säkert använt sig av mörka skinnhandskar, tjänstehandskarna. Hoppas nu att hela världen vänder sig mot Putin-regim och kräver fullständig klarhet i mordet. Den som för pennan lever farligt i Ryssland. En regim som avrättar kritiska journalister ska föraktas och kritiseras av alla som värnar om det fria ordet och fria tan-

keutbytet. Glöm inte att Putin började sin bana som KGB-officer med uppgift att övervaka studenterna vid Leningrads universitet. Senare blev han placerad i DDR med placering i Dresden. Spåren finns kvar. Jag tror ju inte att det var han som höll i pistolen, men han har säkert haft en Stechkin också. Förresten är jag säker på att han har en fortfarande.

Efter mordet på Anna Politkovjska inleddes tre rättegångar. En tidigare polis dömdes till livstidsstraff och så sent som 2014 dömdes ytterligare tre män till långa fängelsestraff för mordet. Under en av rättegångarna sköts advokaten Stanislav Markelov, som varit med och utrett många av de politiska förhållanden som Anna Politkovjska lyft fram i sina artiklar. Även journalisten Anastasia Baburova, som var tillsammans med Makelov, dödades av pistolskott vid samma tillfälle.

Karl Marx kunde läsa svenska och ryska (544)

Karl Marx, som var av judisk släkt, hade en utomordentligt omfattande och djup utbildning. Han disputerade i filosofi och hans kunskaper i historia och ekonomi var mycket djupa. Han fick sin grundläggande utbildning vid Friedrich Wilhelm gymnasiet i Trier under fem år. Han tog motsvarigheten till studentexamen 1835 vid 17 års ålder. Det som han då hade del av var den klassiska utbildningen i historia, matematik, litteratur och grekiska och latin. Karl Marx lärde sig franska och latin till sådant fulländning att han kunde tala och skriva dessa språk utan svårigheter. Under senare år av sitt liv lärde han sig läsa spanska, italienska, ”skandinaviska”, ryska och engelska. Som bland annat en artikel av hans penna i New York Daily Tribune visade att han behärskade engelska i skriftlig form, men han lärde sig aldrig att tala någon bättre engelska. Han talade engelska med en så stark brytning att han nästan var omöjlig att förstå, detta trots att han bodde i London i över 30 år. Han var en stor beundrare av Shakespeare och kunde recitera långa partiet. Att Karl Marx kunde läsa många språk kände jag till sedan tidigare, men att han kunde läsa ryska och svenska var något som jag fick reda på först i dag. Men det är väldokumenterat att det var så. Karl Marx skrev även en kortare essä under titeln *1700-talets hemliga diplomati,* som skildrar det diplomatiska spelet mellan Ryssland och England i förhållande till den efter 1718 sammanfallna svenska stormakten. Marx gav en

oväntad den positiva bild av Sverige och Karl XII som försvarare av Europeiska intressen. Vid författandet av denna skrift har Marx läst en del dokument på svenska (”skandinaviska”). Det är i varje fall en allmän uppfattning.

BIC kulspetspennor (545)

Den klassiska BIC-pennan har beteckningen M10 Click, Den finns med 1,0 mm och 0,7 mm kula och kostar numera ca. 5 kr. Enligt vad jag känner till tillverkas den endast med blått, svart, grönt och rött bläck. Den skapades och började tillverkas av den franska företaget BIC år 1956 och det var den första kulspetspennan som hade indragbar patron. Ljudet som uppstår då knappen trycks in är klassiskt. Namnet är ju också M10 ”Click”. Det är en engångspenna och det är bara att kasta den när bläcket är slut. Beroende på underlaget och andra faktorer så kan den rita ett streck om är 0,35 mm brett och 2 – 3 km långt. Pennan har till sin utformning varit helt oförändrad i 60 år och den tillverkas fortfarande i en fabrik utanför Paris.

Själva kulan i spetsen är tillverkad av en kollegering av tungsten. Den är antingen 1,0 eller 0,7 mm i diameter. Precisionen i tillverkningen är 1/1000 mm. Så mycket som 25 procent av materialet i pennan består av återvunnit material.

BIC-företaget har sålt över 100 miljarder engångspennor sedan 1956 och försäljningstakten är 57 pennor i sekunden. Det betyder statistiskt att alla människor på jorden har köpt omkring 20 pennor var. Så är det naturligtvis inte. Jag har köpt flera.

När den första kulspetspennan kom ut på den amerikanska marknaden 1946 kostade den omkring 10 USD, vilket motsvarar nästan 100 USD i dag. Men BIC-pennorna pressade snabbt ned priset till 19 cent år 1959 och det är i stort sett fortfarande priset för den enkla varianten av BIC-pennan (den utan indragbar patron). Detta trots inflationen.

Vart tog de intellektuella vägen? (546)

Begreppet ”*intellektuella”* är intressant och ännu intressantare är hur detta begrepp används i olika länder under olika tider. Bakom begreppet bör det ju finnas något reellt som behöver klassificeras. I Frankrike och Ryssland är det ett välkänt och ofta använt begrepp

utan alltför många övertoner. I USA är det i vida kretsar ett skällsord. I det nazistiska Tyskland var gruppen ”intellektuella” en grupp identifierad som fientlig mot staten. Hitler sa upprepade gånger att hans regim bekämpade ”det intellektuella”. I vårt land används knappast begreppet. Ordet ”intelligentsian” förekommer för övrigt inte i svenskan. I Sovjetryssland var ”intelligentsian” till och med en tämligen väl definierad social grupp, begreppet användes som nomenklatur i ryska passhandlingar. Där stod det antecknat att en person tillhörde ”intelligensian”.

För några år sedan var jag och lyssnade på Sveriges radios dåvarande utrikeskorrespondent i Warszawa, Kjell Albin Abrahamsson. Han höll ett föredrag här i Stockholm. Eftertänksam och kunnig som alltid. Han har ju till och från bott i Polen sedan i slutet av 1960-talet och är numera fast bosatt där. Dessemellan ett antal år i Wien och i Moskva. Jag frågade honom vad som hänt med intelligentsian i Polen efter 1989. Kjell Albin svarade till min förvåning: Det begreppet används inte längre i Ryssland och inte heller i Polen. Det enda land som tycks använda det begreppet numera är Frankrike. Jovisst, sa jag, men vad hände med dem som grupp betraktad? Enligt Kjell Albins uppfattning är Polen nämligen en kulturell stormakt inom musik, teater, litteratur och filosofi. Men i och med att den kommunistiska regimen föll har inte intelligentsian någon gemensam motståndare att förenas mot. Därför splittrades den och uppfattades inte längre som en någorlunda enhetlig grupp. Hela begreppet förföll.

Märkligt nog, har begreppet aldrig haft någon förankring i Skandinavien. Här i vårt land är det väl bara 5 – 10 personer som skulle våga kalla sig utpräglat intellektuella gissar jag. Jag tror jag skulle kunna namnge de flesta i den minigruppen.

Rysk rättskultur (547)

Västvärlden har tvingats leva med sovjetsamhället 1917 – 1991 och därefter den mjuka staten Ryssland och Putins konturlösa diktatur. Hela denna tid borde man i väst ha ställt sig frågan och även besvarat frågan om det finns en rysk rättskultur. Det har dock gjorts få försök att svara på frågan och fördjupa sig i ämnet. Att Sovjet inte var en rättsstat i europeisk/amerikansk mening var ju närmast självklart. Men Sovjet hade lagregler, domstolar, fängelser och åklagare. Det fanns i varje fall en kuliss av rättskultur. Det första hindret för att

förstå hur det hela egentligen var utgjorde naturligtvis språkbarriären. Ytterst få ryska jurister kunde engelska eller något annat av de stora språken förutom ryskan. Ytterst få västerländska jurister kunde ryska. Redan där fanns en nästan ogenomtränglig barriär.

Från det västerländska staternas sida gjordes inte några satsningar för att försöka förstå och beskriva den sovjetryska ”rättskulturen”. Det var känt att åklagarna hade en stark ställning i rättssamhället och att det i praktiken inte fanns några advokater. Försvarare tilläts inte att deltaga som försvarare under förundersökningsskedet. Försvarsadvokater kunde bara börja sitt arbete efter att åtal hade väckts. Andelen frikännande domar i brottmål ska enligt en uppgift ha uppgått till ca. 0,3 procent. Överklaganden medförde mycket sällan någon som helst ändring av underinstansernas domar. För mig är det märkligt att man inte från västvärldens sida satsade på beskrivning och utvärdering av den ryska s.k. ”rättsstaten”. Det var naturligtvis inte någon rättsstat lika lite som en demokrati. Men för Sovjet var det viktigt att ändå inneha attributen som utmärker en rättsstat. Själv var jag med en gång när den sovjetiske justitieministern besökte Stockholms tingsrätt för många år sedan och satt med som åhörare i ett brottmål. Hans enda frågor efter förhandlingen var varför det inte finns någon svensk flagga i rättssalen och varför den tilltalade inte stod upp när domen avkunnades.

Även i november 2007 besökte den Ryska Federationens justitieminister Vladimir V. Ustinov Stockholm under ett tvådagarsbesök. Syftet var i första hand att tillsammans med justitieminister Beatrice Ask underteckna ett bilateralt program om samarbete i rättsliga frågor mellan Sverige och Ryssland. Samarbetsprogrammet, som är det tredje i sitt slag, tog upp både straffrättsliga och civilrättsliga frågor. I programmet för Ustinovs besök ingick bl.a. besök vid häktet Huddinge. Jag har försökt att få tag i någon form av rapport från mötet, men det tycks inte finnas något sådan. Ustinov hade tidigare varit riksåklagare under sju år (bar då uniform). Hela sitt liv har han tjänstgjort som åklagare och hans far var också åklagare. Märk att han var åklagare även under Sovjettiden. Det kan även noteras att han 2001 utnämndes till ”Герой России” – vilket betyder ”rysk hjälte”. Även detta är ett uttryck för rysk rättskultur.

Rättegångar i brottmål i Sovjet var offentliga. Hur folkdomstolarna egentligen fungerade är sällan eller inte alls beskrivet av västerländska jurister. Det är knappast känt hur tillgängliga arkiven var och

hur det är med det i dag.

En del av en rättskultur är även straffsystemet. De skrevs en hel del om det enorma missbruket av ”psykiatrisk vård” som påföljd, men det är inte mycket känt om innehållet i den s.k. psykiatriska vården vid sovjetiska kliniker. Västvärldens psykiatriker tog avstånd från den ryska psykiatrin, men efter 1991 har det skrivits mycket lite om hur det egentligen var före 1991. GULAG har avvecklats, men hur ser ”kriminalvården” ut i dag? Det uppmärksammas inte i västliga media. Ska man klä av en regim in på bara livet så gäller det att ha kunskap och plocka av allt bit för bit. Det är bara så man kan demontera en regim, även en kvasidemokrati – om det nu är en kvasidemokrati. Men innan vi kan göra det måste vi ha kunskap.

Heavy Airlift Wing (548)

Svenska försvaret saknar i stort sett egen strategisk flygtransportförmåga. Vi har visserligen ett antal C-130 Hercules som har en hygglig kapacitet. Men för att ha tillgång till en verklig förmåga att nå långt med större laster äger Sverige en andel i ett internationellt transportförband. Sedan 2009 är Sverige partner Heavy Airlift Wing som opererar med tre stycken strategiska transportflygplan av typen Boeing C-17 Globemaster III från sin bas i Pápa i Ungern. Kostnaderna delas mellan de deltagande nationerna och baseras på hur många flygtimmar respektive nation har i programmet. Sveriges andel är 550 timmar per år. Kraven på förbandets förmågor styrs av Strategic Airlift Capability (SAC) Steering Board där varje nation har representanter. Det rör sig om 12 stater.

Planets lastkapacitet är maximalt 77,5 ton, vilket är 3,5 gånger mer än ursprungsversionen av flygplanet. Lastförmågan kan utnyttjas för transport av både stridsfordon, trupp i tryckkabin (154 soldater), sårade (36 liggande och 54 sittande), och förnödenheter vid humanitära insatser. En C-130 Herkules lyfter endast 20 ton.

Det är alltså ett internationellt transportförband med tunga USA-tillverkade transportflygplan. Verksamheten inleddes år 2009. Planeringen är att de tre flygplanen ska producera 3 500 flygtimmar per år. Sveriges andel (17 procent) av kapaciteten är 550 timmar, Norge har 400 timmar, Finland 100 timmar, USA 1000 timmar, Nederländarna 500 timmar. Med i projektet är även Bulgarien, Estland, Litauen, Polen, Rumänien, Slovenien och Ungern. Svenska flygvapnet har ca.

25 personer stationerade på basen i Ungern för att operera vår del av verksamheten.

Samarbetet i SAC är ett långsiktigt åtagande som enligt regeringen kostar 200 miljoner kronor varje år i 26 år (363 000 kr/tim), därtill 1 450 miljoner kronor de första fyra åren. Förutom förvärv och flygtimmar tillkommer kostnader för simulator och svensk besättningspersonal på ca 25 personer per år. Vårt land har alltså bundet sig att under 26 år betala för att använda sig av 550 flygtimmar per år. Sverige betalade 1,45 miljarder för att köpa in sig i de tre flygplanen och har därefter bundit sig att betala ca. 200 miljoner per år för resursen. Jag har försökt att få fram de nuvarande ekonomiska kalkylerna samt uppgifter om antalet utnyttjade flygtimmar, men det tycks vara svårt att få fram uppgifter. Men jag ger inte upp. Vi måste ju veta vart skattebetalarnas pengar tar vägen.

Polischefer åtalade i Helsingfors och Oslo (549)

Tidigare har jag skrivit om att förutvarande chefen för narkotikapolisen i Helsingfors sitter häktad sedan två år. Han är åtalad för ett 30-tal brott och dom kan komma om någon månad. Åtalet avser bland annat införsel till landet av narkotika. Det har varit svårt för honom att förklara hur det kommer sig att polisen funnit ca. 450 000 kr i euro i en plastpåse nedgrävd i hans trädgård. Detta belopp och ytterligare tillgångar på ca. 1,5 milj. kr har han inte kunnat förklara hur han kommit över.

I går inleddes dessutom rättegången mot en tidigare polischef i Oslo som står åtalad för vara medhjälpare till personer som smugglat in närmare 14 ton hasch till Norge. Det är klarlagt att han sänt ett mycket stort antal sms till en man som står åtalad för att ha tagit in hasch i landet. Polischefen har skrivit meddelanden som ”sol och vackert väder”, ”regn och rusk”, ”mulet väder”. Polischefen har känt till vilka gränsstationer och hamnar som varit bevakade vid en viss tidpunkt och misstanken är förstås att han givit klartecken om vilka platser som varit obevakade och alltså ”ofarliga” att föra haschpartierna till. Själv har han dessutom inte kunnat lämna någon rimlig förklaring till varför han sänt hundratals meddelanden om ”väder och vind” till en person i den kriminella världen. Inte heller har han kunnat förklara kontantinkomster på ca. 2 milj. kr under en ganska kort period.

Under tisdagen berättade norska media att polischefen (namngiven) helt förnekar att han tagit emot någon ekonomisk ersättning från den huvudmisstänkte. Denne i sin tur har berättat under förundersökningen att ”hans folk” har målat och renoverat polischefens gård för ”åtskilliga miljoner”. Som en förklaring till det har han även berättat att det var gentjänster för tjänster som han fått från polischefen. Försvarsadvokaten för polischefen berättar för media att hans klient har betalat all renovering av gården själv.

Något märkligt är det att det just nu pågår två stora rättegångar mot tidigare polischefer för grova narkotikabrott både i Oslo och Helsingfors. Båda polischeferna har varit chefer för narkotikapolisen i respektive huvudstad.

John Locke och Jeremy Bentham i en svensk dom (550)

I mitt yrke ingår att läsa en massa domar, både sådana där jag själv varit partsombud och sådana som bara är intressanta att läsa. Jag har någon gång uppskattat att jag nog läser 3 – 4 domar per dag och har gjort det i många år. Nu har jag i min hand (datorn) fått en dom från mark- och miljödomstolen i Vänersborg (tingsrätten), som handlar om gatubyggnadskostnader. I målet skriver domstolen ganska mycket om vilken betydelse som den europeiska konventionsrätten kan tänkas ha i mål av det här slaget i vårt land. Det kan vara av intresse att citera domen därför det är första gången som jag ser att man i en svensk dom hänvisar till både *Jeremy Bentham* och *John Locke*. Utan att kunna göra någon bedömning av själva domen glädjer det mig att dessa två herrar omnämns i en dom år 2016 och då närmast som någon form av rättskälla. Det borde glädja de där två herrarna.

Vänersborgs tingsrätt skrev bland annat följande i sin dom. Läs och njut.

”Rätten konstaterar inledningsvis att begrepp som ”ägande” och ”egendom” inte har en given rättslig innebörd men att det finns ett mycket nära samband mellan existensen av egendom och hur denna regleras (Bentham, Jeremy; The Theory of Legislation, [1864, 1975], s. 69, jfr dock Locke, John; Two Treatises of Government,[1689] s. 358). Ordet ”egendom” kan användas för att indikera det fysiska objektet till vilket lagliga rättigheter, privilegier m.m. knutits, men det kan också användas för att beteckna de rättsliga intressen eller rättsförhållanden som hör till ett sådant fysiskt föremål (Hohfeld, W. N.;

Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning [1919], s. 28). Begreppet äganderätt kan på så sätt beskrivas som ett uttryck för en sammanfattning av ett komplex rättsverkningar (Undén, Östen; Sakrätt I-II, [1927] s. 83, jfr Carl Torp som menade att rättigheter inte är något annat än terminologiska hjälpmedel för att beteckna vissa grupper av befogenheter, se Björne, Lars; Realism och skandinavisk realism Den nordiska rättsvetenskapens historia, Del IV 1911-1950 [2007], s. 469 samt Martinsson Claes; Funktionalismen och bättre rätt till fast egendom [2008] s. 4 ff som menar att varje partsrelation ska hanteras för sig genom beaktande av reella aspekter på det specifika problemet)."

Märk att domstolen inte klargör till vilken utgåva som sidhänvisningen hänför sig till. Har man livlig fantasi skulle man kunna tro att domstolen läst Lockes arbete som trycktes år 1689. Har man tillgång till den upplagan så ska man känna sig både lycklig och rik. Domstolen har säkert inte läst den utgåvan.

Boken Skogsliv vid Walden störst av alla i USA (551)

Henry Thoreaus bok *"Skogsliv vid Walden"* publicerades 1854 har sedan dess alltid funnits tillgänglig i nya upplagor. Boken har aldrig tagit slut på förlaget/förlagen. Det tog visserligen några år innan den första upplagan på 2000 exemplar var sålda, men sedan gick det fortare med försäljningen. Boken har givits ut i hundratals olika utgåvor och finns översatt till praktiskt taget alla språk. Den har lästs av generationer av amerikaner och är kanske den mest lästa amerikanska boken av alla (vi bortser från Bibeln). Den handlar om livet, filosofin och ensamheten hos en man som själv väljer att bosätta sig i skogen invid sjön Walden för att läsa och skriva. Vardagsfilosofi och självintrospektion tillsammans med djupare tankar om samhällsskick och moral. Boken har varit och är kanske fortfarande obligatorisk läsning för alla amerikanska high school-elever. Alla bildade amerikaner har läst den och den har påverkat det amerikanska samhället mer än någon annan skrift (konstitutionen undantagen). Men frågan är om den läses i vårt land. Märkligt att en bok som är hur stor som helst och varit det i över 150 år i USA, knappast alls i Sverige. För att förstå den amerikanska mentaliteten måste man helt enkelt ha läst Henry Thoreau.

Hagelskurar skadar bilar i Tyskland (552)

Varje år får försäkringsbolagen i Tyskland betala ut stora belopp för skador på bilar som utsatts för kraftiga hagelskurar. Det blir plåtskador och gropar i lacken. Bilarna måste slipas och lackas om för åtskilliga tusenlappar. Totalt sett handlar det om många miljoner euro. Det är ett stort problem i Tyskland. Men märkligt nog är det inte något problem alls i Danmark och i södra Sverige (inte i mellersta eller norra heller vad jag vet). Hur kommer det sig att bilar i stor omfattning skadas i Tyskland, men inte i Danmark eller Sverige? Våra bilar är inte annorlunda än de i Tyskland. Dessutom har vi ju mängder av bilar tillverkade i Tyskland. Jag skulle vilja ha en förklaring till denna skillnad. Är det verkligen så att hagelskurarna är kraftigare och haglen större i Tyskland än hos oss?

Hur kom irländarna till Island? (553)

I alla historiska framställningar berättas det om att norska vikingar kom till Island på 820-talet och då så att säga upptäckte ön. Men samtidigt berättas det att dessförinnan hade irländska eremiter bosatt sig på Island. Uppgifterna är att det rörde sig om mycket få personer och att de kanske inte vistades så länge på ön. Men att de fanns där är helt klarlagt. Den fråga som jag aldrig fått något svar på är hur eremiterna kom dit och hur de lyckades överleva. Det senare kanske har sin förklaring i att de var fiskare eller i varje fall fiskade för att överleva. Men vilket slag av båtar hade de och hur kunde de navigera till Island? Jag har sökt svaret i flera år utan att komma närmare en förklaring. Inget sägs om eremiterna någonsin kunde ta sig tillbaka till Irland eller alls kunde lämna Island. Men det är fullt klart att eremiterna var där före de norska vikingarna (nordmännen) och att det inte endast rörde sig om några enstaka individer vid något enstaka tillfälle.

Siffrorna 4 och 7 i Japan (554)

För en del år sedan använde jag mig av en Canon-kamera med modellbeteckningen G7. Det var på den tiden en riktigt bra kamera. Som bekant är det japanerna som tillverkar Canon-kameror och de

hade dessförinnan tillverkat tidigare modeller med beteckningarna G1 – G6, dock inte G4. Modellen G4 saknades så att säga. Först trodde jag att det var en modell som aldrig riktigt kom ut på marknaden. En flopp helt enkelt. En misslyckad modell kanske som återkallades så snart den lanserats. Sedan fick jag svaret. Canon har hoppat över modellbeteckningen G4 därför att man inte vill använda sig av siffran 4. Den siffran uttalas nämligen på japanska som ett ord som också betyder ”död” och den associationen vill man absolut inte ha. Det är dessutom tydligen så att många japanska fabrikanter inte alls vill använda sig av modellbeteckningar med siffran 4. Det finns även uppgifter om att biografstolar, flygplansfåtöljer o.s.v. inte har siffran 4. Ungefär som det hos oss tidigare kunde vara så att hotellrum nr 13 inte fanns. Otursnummer helt enkelt och vidskepelse från en svunnen tid.

I Japan lär det också vara så att våning 4 ibland inte finns på hotell och på sjukhus. På BB-avdelningar finns det aldrig något rum med nummer 43 eftersom detta tal uttals mycket lika med ordet för ”dödfödd”. När japaner i gåva ger bort ett antal av något, exempelvis glas, koppar eller tallrikar, så ger de bort tre eller fem – aldrig fyra. Japaner gillar inte nummerskyltar på bilar som innehåller siffran 4. Ingen vill möta en bil på motorvägen som har talat 444 på nummerskylten.

Liksom i många länder är talet 7 ett lyckotal i Japan och denna uppfattning är fast förankrad i landets tradition. Talet 7 är också ett viktigt tal inom buddhismen. I den japanska buddhismen firar man ett barns sjunde levnadsdag och man har en sorgeceremoni på den sjunde dagen efter en persons död. Enligt japansk uppfattning (buddhism) är det på den dagen som själen färdas vidare.

En god vän till mig, med viss anknytning till Japan, påpekade att hon är född den sjunde dagen i den sjunde månaden strax efter klockan sju på kvällen, uppvuxen på en gatuadress med nummer sju, har sju bokstäver i sitt förnamn och dessutom börjar hennes namn med den sjunde bokstaven i alfabetet. Skulle hon vara japanska skulle hon väl befinna sig i sjunde himlen, vilket är min egen reflektion.

Hovrättens förklaring av domen i Lisa Holm-målet (555)

I förrgår meddelade Göta hovrätt dom i målet mot mannen som fällts till ansvar för mordet på Lisa Holm. Media har bevakat målet inten-

sivt. Hovrätten fastställde enhälligt tingsrättens fällande dom. Jag har inte läst domarna och kan därför inte ha någon mening om dessa. Andra har haft en del åsikter om DNA-bevisning i allmänhet och i detta fall i synnerhet.

Det som jag noterar är dock att hovrättslagmannen Linda Hallstedt och hovrättsrådet Martin Andersson höll presskonferens för att kommentera och förklara domen. Allmänt sett är det i högsta grad tveksamt om ledamöterna i en domstol ens ska försöka ”förklara” en dom och svara på frågor om domens innehåll. Den gamla oskrivna regeln var alltid förr: ”Domen ska tala för sig själv och den ska inte kommenteras”. Eller möjligen ”Domen ska vara så välskriven att den inte behöver kommenteras”. Att kvälja dom var inte tillåtet så att säga.

Kritiken mot det nya att domare håller presskonferenser och kommenterar domar grundar sig i flera förhållanden. Dels är det domstolen in corpore som dömer och det kan förekomma skiljaktiga meningar i en dom som inte på ett riktigt sätt återges i kommentarer. Dels är vad som har avhandlats under domstolens överläggning till dom hemligt och får aldrig avslöjas (finns inte någon tid då sekretessen upphör). Dels finns en uppenbar risk att någon domare som dömt i målet uttrycker sig så att dennes yttrande kan uppfattas som någon form av klargörande eller förtydligande av domskälen, vilka yttrande kan anföras av den som är partsombud om målet förs vidare i instansordningen. Min uppfattning är att det bara är en tidsfråga innan någon domare trampar i klaveret och säger något som partsombud kommer att anföra i överklagandeskrift eller motsvarande. Varning bör utfärdas för alla former av ”kommentarer” av meddelade domar från de som varit med och dömt i målet. Vi andra kan ju tillåta oss att tycka en del, men vi har ju i allmänhet inte suttit med under huvudförhandlingen, inte läst handlingarna och aldrig varit med vid överläggningen till dom.

Ökande försvarskostnader i Europa (556)

Förra veckan presenterade FOI en ny studie från sju försvarsforskningsinstitut som studerat försvarsutgifterna i 31 europeiska länder. Försvarsutgifterna beräknas öka med 8,3 % under 2016 jämfört med 2015. Det är ett tydligt trendbrott och visar att den försämrade säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa påverkar utgifterna uppåt. Under

mer än tjugo år har försvarsutgifterna sjunkit. Den minskning som var tydlig efter 2008 har nu brutits.

Ökningen fördelas olika mellan de 31 länderna. I de Öst- och Centraleuropeiska länderna är ökningen 19,9 %, i Sydösteuropa 9,2 %. För Västeuropa är ökningen 2,7 % och för de Nordiska länderna 1,6 %. De ökande försvarsutgifterna kommer att leda till ökad militär kapacitet i Europa. Allt detta är förorsakat av annekteringen av Krim och Rysslands aggressiva hållning mot omvärlden. Detta i sin tur beror på att Putin använder säkerhetspolitiken för att vinna politiska poäng på hemmaplan och för att han och andra har svårt att acceptera att Sovjetväldet föll samman. Om den ryska försvarsdoktrinen ändras som jag tidigare skrivit om skulle en ny avspänning kunna inträda i Europa.

En vacker häst är vacker (557)

Kännare vet när han ser en vacker häst, ett vackert hus eller en vacker målning. Det bara känns. Det är bara rätt. Det går liksom inte att i ord beskriva vad som är rätt och vad som inte är fel. Det kan nog ta år att få den där rätta känslan. Men så småningom sitter det där. Jag har en vän som knappt kan äta mat på en vanlig restaurang. Förklaringen är att han har lärt sig smaken på riktigt utsökt mat. Han vet hur den smakar när den är så god som kan bli. Allt annat vill han avstå från, men han tvingas förstås att äta då och då. En överlevnadsmänniska med andra ord. Hans yrke är kock.

Själv försöker jag smaka på texter. Tycker att jag känner om det är rätt eller fel. Som en kock som smakar av maten. Ett litet, litet smakprov och så vet man om det är rätt. Eller i varje fall kan bli rätt om man går vidare. Den stora journalisten och författaren Ivar Lo Johansson (läs hans böcker om du inte har gjort det) berättade att han kunde gå till ett bibliotek, ta en bok, vilken som helst, och läsa första sidan. Då kände han om författaren fick grepp om honom eller om han bara blev så där ljumt nyfiken eller inte nyfiken alls. Jag har själv gjort så där. Gått till biblioteket och strövat runt bland skönlitteraturen. Det är i sig en stor njutning. Tagit en bok på måfå. Läst första sidan och ställt tillbaka den. Tagit en till och känt på texten. Smakprov. Det fungerar. De flesta böckerna fångar inte mitt intresse. Men så är det någon som bara griper tag i mig. Den måste jag läsa och det känns helt rätt. Prova själv. Man kan verkligen ”smaka” på böcker.

Judiska sångerskan Yasmin Levy (558)

Den israeliska sångerskan Yasmin Levy sjunger på språket ladino. Hon har en ljuvlig, klar röst när hon sjunger på Ladino. Ett språk och kultur med ursprung och rötter i det medeltida Spanien. Yasmin Levy är världsstjärnan. Ladino är den spanska som judarna tog med sig när de brutalt kastades ut från Spanien år 1492. De spreds över stora delar av länderna kring östra Medelhavet, bland annat i dagens Israel och Turkiet. Språket har en ålderdomlig prägel av medeltida spanska, men har också påverkats och utvecklats av omgivningarnas språk och naturligtvis av hebreiskan. Hon uppträder den 18 november i Kulturhuset på festivalen La rosa enflorece (den alltid blommande rosen).

Yasmin Levys framgångar som sångerska och textförfattare ledde till att hon fick utmärkelsen ”Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation Award” för sitt arbete med att öppna upp kontakterna mellan tre kulturer. Hon är alltså judinna uppvuxen i Turkiet.

Själv sa hon detta när hon fick utmärkelsen:

I am proud to combine the two cultures of Ladino and flamenco, while mixing in Middle Eastern influences. I am embarking on a 500-year-old musical journey, taking Ladino to Andalusia and mixing it with flamenco, the style that still bears the musical memories of the old Moorish and Jewish-Spanish world with the sound of the Arab world. In a way it is a ‘musical reconciliation’ of history.

Konsten att bokstavera (559)

Jag blir lätt irriterad på de som inte kan bokstavera. Lär man sig inte det numera? A heter Adam, B heter Bertil, C heter Caesar, D heter David. Och så ringer jag till Eniro och då sitter någon där och säger: Anders, Bengt, Charlie, Doris och något annat märkligt. Ringer man till USA så ska man veta att det heter Alfa, Bravo, Charlie, Delta, Echo och så vidare. Company Bravo betyder helt enkelt att det är kompani B, inte att det är ett bra kompani. Själv lever jag i viss ångest över att jag har glömt bort en stor del av den gamla fina kvinnliga svenska bokstaveringen: Anita, Barbro, Cecilia, Davida, Erika, Filippa, Gustava, Helga, Iris och så vidare. Men jag har glömt bort vad som kommer efter Iris. Johanna förmodligen, men jag minns inte.

Flygplanstillverkaren Saab (560)

I går presenterade försvarsindustriföretaget Saab sitt årsbokslut, vilket var ett mycket starkt bokslut. Inneliggande order uppgår till 114 miljarder kr, vilket är nästan dubbelt så mycket som vid denna tid förra året. Ett starkt bokslut och en välfylld orderportfölj garanterar att bolaget kommer att ha en stark ställning även i framtiden. Det är helt avgörande för en flygplanstillverkare att marknaden bedömer att bolaget finns kvar som leverantör även om 30 år. Eftermarknaden är enormt stor.

Vi i Sverige har nog aldrig fullt ut förstått vilket unikt företag som Saab i Linköping är. Det fullständigt unikt att ett litet land som vårt kan utveckla och tillverka stridsflygplan. De enda andra länder som kunnat det i modern tid är USA, Sovjet/Ryssland, Storbritannien och Frankrike. De två senare kan det knappast längre. Tre länder i världen utvecklar för närvarande ensamma avancerade stridsflygplan. USA, Ryssland och Sverige. Det är närmast oförklarligt eftersom vårt nationella behov av stridsflygplan numera krympt till storleksordningen 50 – 100 flygplan.

Saab hoppas på en stororder från Indien. Det finns planer på att Indien ska köpa och licenstillverka JAS Gripen (E och F). Hur det går med det vet vi ännu inte. Boforsförsäljningen kan fortfarande kasta sin skugga över relationen mellan Indien och Sverige.

Saab har i dag ett hundratal personer som enbart jobbar med att tillsammans med Boeing ta fram en prototyp till ett planerat amerikanskt militärt skolflygplan. Vill det sig väl kan det bli en beställning under 2018 på ca. 350 plan. Kan sedan planet även säljas till USA:s allierade kan det i bästa fall röra sig om uppemot 1 000 flygplan.

Vi ska komma ihåg att Saab inte självt tillverkar så många komponenter till flygplanet Gripen. Motorn är amerikansk, radarn kommer från Ericsson, landningsstället från en annan leverantör, raketstolen från ytterligare en amerikansk leverantör. Det som är fullständigt unikt med Saab är förmågan att integrera komponenterna till väl fungerande enheter. En orderportfölj på 114 miljarder kr imponerar på alla. För de som kan flygteknik imponerar det tekniska kunnande och systemkunnandet i Linköping stort. Saab är helt världsunikt och omvärlden förstår inte hur vårt lilla land klarar av att utveckla så högklassiska flygplan.

Jag undrar om inte Norge kommer att ångra upphandlingen av jaktplanet F-35 eftersom kostnaderna är och blir så stora. Med mindre oljeinkomster hade det förmodligen varit bättre att satsa på ett större antal Gripen. Enligt en rapport blir F-35 det i särklass dyraste alternativet med en kostnad på USD 21 000 per flygtimme (eller till och med 31 000 i ett alternativ). Det är väsentligt över de USD 18000 som beräknas för Eurofightern och de USD 16 500 i timmen som det beräknas kosta att flyga med franska Rafale. Kostnaden per flygtimme för Gripen ligger i dag på USD 4 700. Man kan alltså flyga Gripen 5 timmar för kostnaden att flyga en norsk F-35 i en timme. Det är skillnad det.

Olympiska spelen i Grekland (561)

Norrmännen kallar det för ”OL”. Olympiska lekar, det som vi kallar Olympiska spel. Det är märkligt detta att det ska byggas upp enorma sportanläggningar vart fjärde år för att sedan stå där och vara minnesmärken och underutnyttjade. Ett enormt slöseri eftersom sportorganisationerna runt om i världen inte kan förenas om att bygga en stor anläggning i Grekland. Förslagsvis i orten Olympia.

De första olympiska spelen hölls enligt legenden i Olympia 776 f. Kr. Spelen var en viktig högtid och hölls till ära för den mäktigaste av alla gudar i den grekiska mytologin, nämligen Zeus. Deltagarna tävlade i olika grenar: löpning, brottning, kappkörning med häst och femkamp. Nu för tiden är det förstås många fler grenar. Vid senaste OS var det 26 olika grenar. Spelen i Grekland (Olympia) ägde rum vart fjärde år i nästan 1 200 år innan de 393 e. Kr då spelen förbjöds av den romerske kejsaren Theodosius. Det var först år 1896 som de olympiska spelen återupptogs som Olympiska spel i Athen.

I det gamla Grekland var första pris en olivkrans. Men segraren fick ännu finare priser när han återvände till sin hemstad och då var han en hjälte för livet. Det senare gäller ju nu även i vår tid. Är man olympiavinnare är det stort.

Uteblivna vittnesmål är inte bevis (562)

I brottmålsprocessen finns en regel som anger att den som är närstående till den tilltalade (den åtalade) inte behöver vittna. Det är ganska ofta som regeln åberopas. Den närstående får avlägga vittnesmål om

personen vill det, men kan annars vägra vittna. Det förekommer då att åklagare i sina slutpläderingar försöker utnyttja det förhållandet att vittnet vägrar att vittna. Argumentet är då att personen känner till något som han eller hon inte vill ska komma fram i målet och sedan kan man spekulera över vad det kan vara för något. Den närstående har kanske iakttagit något som är graverande för den tilltalade. Kanske till och med varit åsyna vittne till själva brottet. Så kan det naturligtvis vara och förmodligen mer vanligt än att personen sitter inne med information som skulle var till nytta för den tilltalade (den anhörige) om den blivit känt under huvudförhandlingen. I ett mål nyligen i Stockholms tingsrätt försökte åklagaren åter igen argumentera för att "utebliven bevisning" ändå är en form av negativt bevis. Alltså: Den som inte vill vittna måste rimligen ha något att berätta som är till nackdel för den tilltalade. Det obefintliga är något befintligt. Domstolen skrev dock klargörande i denna fråga i sina domskäl.

Det förhållandet att X:s sambo inte önskat vittna bör inte på något sätt påverka bevisvärderingen, eftersom hennes lagliga rätt därtill annars skulle bli illusorisk.

Det är bra att domstolarna håller emot och gör klart att utebliven möjlig bevisning inte är någon bevisning. Det är beklagligt och till och med klandervärt att åklagare ägnar sig åt att spekulera över betydelsen av uteblivna fakta. Ska anhöriga till tilltalade vara skyddade mot vittnesplikten måste domstolen helt bortse från den betydelse som kan tillmätas det förhållandet att ett möjligt vittne avstår från att vittna. Det krävs en betydande intellektuell ansträngning att göra det, vilket är något som i varje fall nämndemännen sällan kan förväntas klara av.

SE-Bankens kapitalförvaltning (563)

Det kostar mycket att låta pengarna förvaltas av bankerna. Jag blev nyfiken och läste redogörelsen från SE-Bankens kapitalförvaltning under de fem senaste åren. Det går bra för bankens kapitalplacering av kundernas pengar – bra för banken i varje fall. Rörelseresultatet för denna denna del av banken var förra året 2 446 milj. kr. K/I-talet under de senaste fem åren har legat på 0,51 - 0,68. Räntabiliteten har legat på 16,00 - 20,30 procent. Vilken annan bransch än banker kan visa upp K/I-tal i denna nivå? Danska banker har ofta K/I-tal på 60 - 70 och Svenska Handelsbanken har vissa år kunnat visa K/I-tal på

klart under 50. Men vad säger räntabilitet på närmare 20 procent? Jo, svaret är enkelt: Bankerna tar för mycket betalt och konkurrensen är svag. Det senare beror till stor del på passivitet hos kunderna och få alternativa placeringar.

Om någon skulle tro att banker göra stora kreditförluster så är det fel. Över tiden ligger de fyra svenska storbankerna med kreditförluster på 0,1 - 0,3 procent. Ofta kring 0,2 procent. Handelsbanken har vissa år knappt uppvisat några kreditförluster alls. Det hela är marginellt. Det finns något som brukar omnämnas som både hängslen och livrem. Bankerna kallar det för affärsmässigt betingade säkerheter.

Med Karin Thunberg i Frankrike (564)

Det är populärt att arrangera och att gå på ”skrivarkurs”. Många har närda drömmar att få skriva och skriva av sig. Själv har jag aldrig gått någon skrivarkurs och det kanske märks på den prosa som jag ändå åstadkommer. I dagens nummer av SvD har förre SvD-journalisten Karin Thunberg en liten annons om en skrivarkurs i Frankrike i sommar. Hon var en framstående journalist på SvD i 32 år och lämnade sin tjänst för ett par år sedan då hon blivit erbjuden ett avgångsvederlag. Sedan har hon fortsatt som kolumnist och freelance. Hennes egen annons i dagens tidning är lite ovanlig och kanske också rörande. Den är liten och prydlig på något sätt. Som läsare och skrivare får man uppfattningen att hon ser fram mot en liten grupp på 10 – 15 personer som smuttar på rödvinet och diskuterar hur texter ska inledas och avslutas för att fånga den önskade läsaren. I dag har hon själv en kolumn i tidningen med rubriken: *Med telefonboken hålls de döda vid liv.* Dagens kolumn ägnas åt hennes egna minnen av Bodil Malmsten.

Karin Thunberg är inte bara en erfaren journalist utan även en framgångsrik författare och dramaförfattare.

Hennes lilla söta annons i SvD i dag har följande avfattning. Inte ett ord om plats och pris.

SKRIVARKURS med Karin Thunberg i Frankrike 2-8 aug Har du en historia som väntar på att bli skriven? Massor med övningar, personlig coach – och trevlig samvaro.http://www.karinthunberg.se

Går man till hennes hemsida, där marknadsföringen görs, framgår det att kursavgiften inklusive helpension är 10 800 kr och att gruppen är maximalt 10 personer. Säkert bättre investerade pengar

än en golfkurs i Florida. Det sista var min lite syrliga kommentar.

Stålmannen räddade familjens ekonomi (565)

För några år sedan skrev Daily Mail om en amerikansk familj skulle vräkas från sitt hus för att de inte kunde betala räntan på banklånen. När de skulle börja arbeta med den påtvingade flytten letade de i källaren efter flyttkartonger och hittade då av en tillfällighet en gammal serietidning. Det var en Stålmannen-tidning från från 1938. Första numret till och med. De tog kontakt med ett företag på nätet som köper och säljer serietidningar och fick omgående besked om att den kunde vara värd uppemot 1,8 miljoner kronor. De sålde den och familjen kunde bo kvar i huset. En solskenshistoria en dag när solen inte skiner.

Spännande möten vid Svampen (566)

Jo, svampen står på Stureplan här i Stockholm. Den är där man träffas i Stockholm. Där sker spännande möten varje kväll. Gå dit någon kväll kl. 18.00 eller 19.00 eller 20.00. Människor möts vid Svampen. De skiljs åt någon annanstans. Så är det. Svampen byggdes 1937 av Nya Asfalt AB och kostade då 11 865 kr och 5 öre (hade man inte någon avrundning då på den tiden?). Den kallades först för regnskydd och sedan för tallriken och även paraplyet. Men det är klart att det är en svamp och i folkmun fick regnskyddet heta ”svampen”. Under många år var det ”tidningskungen” Ivar, tjockisen, som härskade under svampen och sålde tidningar från hela världen. Mitt i Stockholm och mitt i Sverige. 1989 revs dock Svampen och en ny uppfördes tre meter närmare Sturehof. Den är nästan en kopia av den gamla svampen, men bara nästan. Att den nya kostade mer att uppföra än den gamla kan vi hålla för visst. Hur mycket vet jag dock inte.

På den gamla tiden kände alla tidningskungen Ivar. Han var den rödmosige mannen mitt i hjärtat av Stockholm som försåg alla med tidningarna från hela världen. Eftersom han var så rödmosig så trodde många att han var alkoholiserad, vilket han inte alls var. Han sålde sina tidningar i ur och skur och från 1937, då svampen uppförts, stod hans tidningsstånd där under svampen. Ryktet sa att hans tjänade bra på tidningsståndet och blev en förmögen man.

Stig Hansson minns med glädje och vemod den rödmosige Ivar

som förság Stockholms hjärta med all världens lektyr. Varje kväll vid åtta-, halv nio-tiden avvecklande han sin rörelse för dagen och man kunde se honom komma dragande med kärran med den lilla kiosken på Biblioteksgatan till Humlegården, där Lidingövagnarna stannade. Ståndet var stort som ett dass, men på hjul och byggt av plywood. Enligt uppgift tog senare Ivars son över verksamheten.

Svampen är även i dag mötesplatsen i Stockholm. För upprepade möten och nya möten. För möten med sambon eller med älskarinnan eller den blivande älskaren. Till och med med frun och äkta maken understundom. Jag var där förra veckan och fick tillfälle att iakttaga de kontaktövningar som försiggick därstädes. Mycket intressant. Dels paren som med härligt breda leenden mötte varandra med omkringslingrande armar. Dels också killen och tjejen som tittade lite långsamt och granskande på varandra och sedan lågt, lågt sa något till varandra och så log de lite försiktigt mot varandra. Blind dates förstås. Kunde ana några sådana under de sju minuter jag uppehöll mig på platsen. Det syns direkt om de känner varandra sedan tidigare eller inte.

Svart och vit magi (567)

Rättshistoria är ett fascinerande och skrämmande ämne. Vårt land var så annorlunda för några århundraden sedan. I 1600-talsmänniskans föreställningsvärld var djävulen och hans demoner verkliga realiteter. Tillsammans med andra onda makter härskade de många gånger över människornas vardag. Man kunde inte negligera dem utan de spelade sin roll även i vardagslivet. Magi användes ofta för att försöka bota eller lindra sjukdomar och andra besvär. Till kloka gummor vände man sig för att få hjälp. Det fanns tveklöst betydligt fler kloka gummor än kloka gubbar. Den vita magin kunder lindra och bota, men den svarta magin kunde skada, plåga och förgöra. Den som försökte sig på det där med svart magi kunde drabbas av trolldomsanklagelser. Gränsen mellan svart och vit magi var inte alldeles skarp. Magin kunde utövas rent verbalt och kallades då för signeri. Men om den utövades med olika rekvisita som ben, hår, naglar, oblater eller annat kallades det för lövjeri.

I mina små nattliga studier av magins historia har jag fått fram att den svarta magin var förbjuden under hela medeltiden och även långt in i den moderna tiden. Den vita magin förbjöds först i början av

1520-talet när Gustav Vasa kommit till makten. Trots en del efterforskning jag ännu inte fått fram någon uppgift om när utövande av magi kom att avkriminaliseras i Sverige. Min klara uppfattning är dock att det inte längre än straffbart att utöva magi i vårt land. Men att det är lite magiskt över en del företeelser är kanske ett tecken på att magi ändå utövas, vilket är något oroande med tanke på att det inte är klarlagt när straffbarheten verkligen upphörde.

Konglomeratstaten Sverige (568)

Drottning Kristina sa en gång att Sverige är en nästan fyrkantig skapelse. Det låg en hel del i detta yttrande. Sverige nådde sin största utbredning 1658. Ser man till det svenska imperiets uppbyggnad under 1600-talet var detta imperium en konglomeratstat i betydelsen av att det var ett välde av flera olika territorier som bara hade det gemensamma att de lydde under en och samma kung. Det olika delarna hade olika lagar, privilegier, rättssystem, beskattning och författning. Den västra rikshalvan bestod av nuvarande halva Götaland, hela Svealand och stora delar av Norrland. Den hörde samman med Finland, som ju varit en del av det svenska riket sedan 1200-talet. Dessa två delar var det som ibland kallats för det egentliga Sverige. 1634 års regeringsform angav att det endast var invånarna i rikets kärnområde, det egentligen Sverige av Sverige och Finland, som var berättigad till representation i rikets riksdag. I Finland används alltjämt namnet ”Det egentliga Finland” för området kring Åbo (det är Åbo och Björneborgs län), på samma sätt som vi som talade om ”Det egentliga Sverige” för att skilja bort områdena utanför nuvarande Sverige och Finland. Egentliga Sverige är, till skillnad från Egentliga Finland, ett geografiskt område som har förändrats över tiden. Det senare är ett landskap i sydvästra Finland som dessutom har givit namn åt hela landet. Begreppet ”Egentliga Sverige” blev mer spritt genom att E. G. Geijer använde sig av begreppet i sin framställning *Svenska folkets historia.*

Nästa del i väldet kan sägas vara det som är tidigare danska områdena, dvs Skåne, Halland, Blekinge, Gotland, Bohuslän, Jämtland och Härjedalen. Ytterligare en del av väldet var de tyska provinser som tillföll Sverige efter trettioåriga kriget. Den femte delen av stormaktsväldet var provinserna Livland och Ingermanland med Kexholms län.

Det var många språk som talades i väldet. Man kan identifiera följande språk: svenska, finska, samiska, tyska, lettiska, votiska, ryska, norska och danska. Man kan t.o.m. säga att tyskan var det språk som fungerade som stormaktens gemensamma språk för de olika delarna av det stora väldet. Det var helt enkelt stormaktens lingua franca. Votiska var det gamla språket som talades i Ingermanland (söder och väster om S:t Petersburg). Alla högre ämbetsmän kunde tyska och många kunde hygglig latin. Förmodligen var de som hade svenska som modersmål bara omkring hälften av de boende i stormakten Sverige.

Genom frederna i Brömsebro 1645 och Roskilde 1658 kom de nya svenska landskapen att bli en del av Sverige och befolkningen i dessa områden fick också rätt till representation i den svenska riksdagen. Skåne blev alltså svenskt 1658, men behöll till en början dansk lag. I den så kallade Malmö recess från 1662 garanterades befolkningen i Skåne att få behålla sina privilegier enligt den danska lagstiftningen om den var förmånligare än den svenska och svensk lag skulle endast tillämpas som utfyllande lagstiftning i de fall som det inte fanns tillämpbara regler i den danska rätten. Delvis som en konsekvens av skånska kriget 1675 -1679 upphävdes senare Malmö recess och svensk rätt infördes helt och hållet i Skåne. Under den tid av omkring 20 år som dansk rätt var gällande rätt i det svenska landskapet Skåne lydde de nya svenska medborgarna dock under Göta hovrätt i avvaktan på en egen skånsk hovrätt skulle kunna inrättas, vilket kom att dröja närmare 150 år.

Framdriften i Svenska Dagbladet (569)

SvD tar i dag upp ordet *”framdrift”* och frågar sig om det ordet egentligen finns. Det är nämligen en företrädare för Strålsäkerhetsmyndigheten som har sagt *”Vi vill hålla framdrift när det gäller utvecklingen av det fysiska skyddet ute på kärnkraftverken”*. Frågan är vad personen menar. Inom fartygs- och bergteknik talar man tydligen om framdrift, men då handlar det mer om propellrar och bergborrar. Det finns ju framhjulsdrivna bilar (de flesta) och det finns flygplan med skjutande propellrar. Men framdrift? I norskan och och danskan finns ordet. Framåtanda finns det något som kallas, även om det är mera sällsynt. Framfall är något annat. Nu vågar inte den s.k. kvalitetsredaktören helt sonika ta avstånd från ordet utan slingrar sig som

språkvetare brukar göra. Om man använder ett hemmakonstruerat ord så ska man få veta att ordet inte finns, eller ”egentligen inte finns”. Man kan nämligen åstadkomma en del trevliga egna ord som kan användas inom familjen och bland nära vänner. Men en tidningsredaktion måste ha så skarpslipade värjor att man kan hugga bort ord som inte finns. Framdrift finns inte. Det heter ”framförhållning” om det är fråga om det, eller annars är det fråga om att ”driva något framåt”. Vad är motsatsen till framdrift? Bakåtdrift? Bakdrift?

Jag har noterat att avisen skriver att påven besöker Kuba och att han ”i Kuba” sammanträffar med andra framstående personer. Inte ”på Kuba”. Kan man säga att en person bor i Island? Eller att ”jag har ett hus i Gotland”. Det skulle inte förvåna mig om kvalitetsredaktören på SvD har ett fritidshus i Ljusterö – eftersom det finns många fritidshus där. En ö är en ö även om den är stor och även om den är liten. Öar utmärks av att de har vatten runt omkring sig. En halvö är inte en ö trots namnet. Alla öbor är inte ökända, men inte heller okända. I tyskan och engelskan talar man om en insular mentalitet, men det gör vi inte Sverige. Insularitet finns i svenskan som ett uttryck i fackspråket, men knappast i tidningssvenskan.

Vidare kan jag ju passa på att gny över att jag märker att Stockholmare säger att de ska ”åka upp till Värmland” och även ”åka ned till Gotland”. Det första är fel om man nu behagar titta på en karta och det senare kan till nöds accepteras om man tittar på kartan. Men det heter ju att ”åka ut på sjön” även om man åker söderut (nedåt på kartan). Jag vill sätta några poäng på att man ska säga ”jag åker ut till Gotland i morgon” eller möjligen ”jag åter över till Gotland i morgon”. För övrigt stavades öns namn *Gottland* under långa tider. Det tycker jag var vackert, för det är nämligen ett gott land.

Napoleon på kullen utanför Moskva (570)

Det är nog så att vi inte varje dag kommer ihåg att fransmännen intog Moskva i september 1812 och att tyskarna belägrade Paris 1871. När Napoleon tågade med le grand armé följde Chateaubriand med under fälttåget. Den 5 september 1812 trängde de franska trupperna in i den stora staden. Den kände författaren skrev: Napoleon red fram till förtruppen. En kulle återstod att ta sig över, den låg intill Moskva som Montmartre vid Paris och kallades för Böneberget, eftersom ryssarna brukade be en bön här vid åsynen av den heliga sta-

den, liksom pilgrimerna när de fick se Jerusalem. De gyllene kupolernas Moskva, som de slaviska skalderna säger, glänste och glimmande i solen med sina tvåhundranittiofem kyrkor, sina femtonhundra palats, sina hus med snidade fasader i gult och grönt och rosa: det enda som saknades var cypresserna och Bosporen. Kreml var en del av detta gytter med sina tak av putsad och färgad plåt. Mitt bland

förnäma tegel- och marmorvillor flöt Moskvafloden omgiven av tallskogar – palmerna i detta himmelrike. Inte ens Venedig i sin glans var härligare vid sina adriatiska böljor… Moskva! Moskva! ropade våra soldater och klappade i händerna.”

Så skildrades hur det såg ut när Napoleons förtrupper nådde fram till Moskvas stadsgräns. Alla ryssar är medvetna om denna historiska händelse liksom, förstås, de fruktansvärda strider som stod utanför Moskva hösten 1941. Förlusterna uppgick till närmare en miljon man (och kvinnor). Det hela finns utförligt och skrämmande skildrat av Svetlana Aleksijevitj. Ska man försöka förstå rysk säkerhetspolitik får man inte bortse från fransmännens och tyskarnas försök att erövra Moskva. Man måste läsa sin historia och även läsa Svetlana Aleksijevitj och andra författare.

Skottljud i radions nyhetssändning (571)

När det ska presenteras nyheter i TV, det gäller alla nyhetskanaler i hela världen, så måste det sagda illustreras med bilder. Berättar man att index för livsmedelspriserna har stigit så måste kameran svepa över inköpsdiskarna och hyllorna i någon livsmedelsbutik. Berättar man att regeringen sagt någon om hur stora daghemsgrupperna ska vara så måste det synliggöras genom bilder på lekande dagisbarn. TV är klavbundet till bildpresentationen – på gott och ont. I morse hade radion ett inlägg om att det rockband, som spelade i Paris när terroristerna slog till i det stora attentatet, nu kommer till Sverige. På redaktionen var man tvungen att lägga in en kort ljudslinga som återgav ”hur det lät när skotten avbröt konserten i Paris”. Ett kort inlägg som naturligtvis gjordes för att öka autenticiteten och närvaron i ljudsändningen. Ett riktigt etiskt övertramp måste jag säga. Det dog människor vid de där tillfället och de hade många släktingar och vänner. Att då sända ut ljudklipp från själva eldgivningen är oansvarigt och grovt etiskt förkastligt. Man behöver inte höra ljudsmäller för att

förstå vad det innebar att skott avfyrades.

Pusselläggaren i New York (572)

Vad är världens mest särpräglade yrke? Finns säkert många. Det mest speciella jag träffat på är mannen som har en liten butik i New York City. Han åtar sig att mot arvode lägga pussel åt folk som är så frustrerade av att inte få ihop sitt pussel att de är beredda att betala för att få det lagt. Det är klart har man fått ett pussel med 5 000 bitar i julklapp och sedan ägnat ett par dagar åt att lägga det så kan man ju bli konstig om det inte går att plocka ihop. Och så kanske man tänker: Det är något fel på det, det är inte fel på mig. Lösningen är: Kasta alla bitarna i ett stort vadderat kuvert och sänd det till mannen i N.Y. Efter några veckor kommer det tillbaka fint uppsatt på sitt underlag. Då kan man konstatera att det var jag som inte klarade av det och att det inte var något fel på pusslet. För det är det sällan. Den tidningsartikel som jag läst svarar inte på frågan om mannen själv alltid lyckas. Men eftersom han lägger pussel åt andra så kan man väl gissa att han inte misslyckas – för då får han väl inte något arvode. Vilken titel använder han sig av? Pusselläggare?

Är det dags att avskaffa damidrotten? (573)

Behöver man ha herr och damklass i idrotten? Kanske, kanske inte. Män har i median (genomsnitt) 30 procent större muskelmassa än kvinnor. Bara det motiverar skilda herr- och dam-klasser kan man tycka. Men ändå, hur är det. Det finns ju sporter där muskelmassan inte betyder så mycket eller inte något alls. Herrklass och damklass förekommer i alla sporter utom hästsporterna. Där blandas det jämlikt mellan ryttare och kuskar. Till och med hästarna uppträder i en blandning av ston och hingstar. Jag har för mig att stona ofta är bättre än hingstarna. Men hur är det i curling, pistolskytte, lerduveskytte och schack? Det behövs väl inte så mycket muskler för att flytta en eller två schackpjäser var femte minut. Jag har länge trott att hjärnan är det viktigaste organet hos en schackspelare. Borde det inte vara möjligt att tillåta damer och herrar att spela mot varandra? Hjärnornas kamp helt enkelt. Och hur är det med bridge? Där spelar man kanske mix och utan att ta hänsyn till dam och herre. Men man kan ju fundera på om bridge verkligen är en sport eller något annat. Förr

fanns något som kallades tidsfördriv, men jag är inte säker på att det längre finns något sådant.

Man kan inte ärva videoband (574)

En äldre man avled för några år sedan. Äldre män gör det så småningom även om det kan ta tid för en del. Hur som helst hade han kvar nyfikenheten på livet långt upp i åren. Han läste och han tittade på TV. Hans stora intresse var djurliv eller biologiskt liv överhuvud taget. Han spelade in massor av bra naturprogram från TV. Ni vet: Alla de där BBC-programmen och alla svenska med krokodiler, lejon, isbjörnar, havsörnar och allt annat i vår rika välden. Minns ni programmen om björnarna i Alaska som fångade laxar med tassarna? Han hade säkert spelat in det programmet också.

När han dog tog hans tre barn hand om hans stora samling av naturfilmer på VHS (det var före DVD-skivorna förstås). Det rörde sig om många hundra VHS-band. En hel vägg var klädd med videoband. Jag har sett samlingen. Barnen sa: Det är ju en fin samling, men vi är inte så intresserade själva. Den tar stor plats. Alltså ville de sälja alla banden till någon som är intresserad av naturfilmer. De kontaktade försiktigtvis SVT och frågade om man får sälja banden. Det var över 600 band och kanske 1 800 timmar naturfilm. Helt olagligt sa SVT tveklöst. De får inte säljas och så lade SVT till: Ni får inte heller ärva banden utan det är endast den som har spelat in programmen som själv och i en snävare bekantskapskrets får titta på programmen. Det enda ni kan göra är att kasta alla banden i en sopcontainer. Det var det besked som SVT lämnade. Jag vet vad som hände med banden, men det tänker jag inte berätta. Möjligen kan man säga att reglerna är lite underliga eller i varje fall ger märkliga konsekvenser.

Det är obra att det är ointressant… (575)

Jag gillar de där o-orden. De som negerar sig genom bokstaven o i början. Inte un- som i engelskan och tyskan. O är kort och runt. Något är ogjort, något är otäckt eller det är oväder. I Norrland säger man ju att något är obra och att en nyckel är oi när den inte är i nyckelhålet. Det säger man mer i otid än i tid. Har faktiskt en tanke på att skriva en liten eller stor ordbok på alla negerade o-ord. Kuligare med

oreda än reda, kuligare med oväsen än med väsen. Ordet krig kan med fördel bytas ut mot ofred och fred kan bytas ut mot okrig. Om jag är på det humöret skulle jag nog kunna dra igång en kampanj för att göra Sverige oroligare och osäkrare. Om ni är ouppmärksamma kan ni oundgängligen bli oroade.

Frågor i amerikanska Supreme Court (576)

Den kände amerikanske domaren *Antonin Scalia* har avlidet. Han var en av de nio domarna i federala Supreme Court. Scalia var känd som konservativ jurist och en ”textualist” – en jurist som vill tillämpa författningen och annan lagtext efter sin bokstavliga mening. Han blev 80 år och dödsfallet kom ändå som en överraskning. Det förhållandet att domstolen nu ska få en ny ledamot är något som den sittande presidenten vill utnyttja för att få in en mer radikal domare. Frågan är naturligtvis kontroversiell och senaten måste godkänna den som presidenten nominerar. Det är ju så att Obama kommer att hinna utse en ny ledamot innan han i januari nästa år lämnar presidentämbetet. För övrigt kan det noteras att Scalia var en ärkekonservativ katolik som i en intervju på allvar förklarat att han vet att djävulen existerar. Han hade nio barn, vilket även det visar på katolicism. En av hans söner är för övrigt katolsk präst.

Scalia påverkade också rättens arbetsmetoder på ett annat plan: han ställde många fler frågor än sina företrädare och kollegor. Domare Sonia Sotomayor har visserligen på senare tid gått om Scalia i statistiken – 21,5 frågor mot Scalias 20,5 per muntlig förhandling – men när Scalia först kom till domstolen ställdes knappt några frågor alls. Scalia förvandlade de muntliga förhandlingarna till verbala och intellektuella fäktning av sällan skådad höjd. Alla var inte nöjda med den ordningen, det fanns de som ansåg att Scalia själv tog för mycket plats och den kände amerikanske juristen Alan Dershowitz menade att Scalias inverkan till och med varit negativ för genomförandet av rättegångar i Supreme Court.

Det är intressant att notera att det förs statistik över i vilken omfattning som olika ledamöter i Supreme Court ställer frågor till ombuden och parterna under en sittande session. Någon motsvarande statistik finns inte i Sverige – även om en del nog känner till vilka justitieråd som brukar var pigga på att ställa frågor. Det är sällsynt att svenska domare ställer frågor och det gäller både brottmål och tvis-

temål. I brottmål är det dock betydligt vanligare eftersom domstolen där har ett eget ansvar för att omständigheterna blir så fullständigt utredda som det är möjligt. Tvärtom är det i tvistemål. Där får ledamöterna i rätten inte ställa frågor som är ”nya” och som kan hjälpa den ena parten på den andras bekostnad. Rätten får inte locka fram svar som annars inte skulle ha lämnats. Det är den första förklaringen till att svenska domare ytterst sällan ställer frågor. Men det finns andra slag av frågor som däremot kan ställas och nog även bör ställas av ledamöterna. Det är frågor av typen ”ha jag rätt förstått att A uppger att han den 4 november befann sig i Göteborg och inte i Trollhättan?”. En kontrollfråga att man rätt har förstått det som möjligen sagts i förbigående eller halvkvävt. Sådana frågor är tillåtna och bör enligt min mening också ställas. Själv har jag varit med om huvudförhandlingar i tvistemål som sträckt sig över ett antal dagar och kunnat konstatera att inte en enda fråga ställdes trots att nog ganska mycket var oklart.

Det finns ytterligare en oomtalad anledning till att frågor inte ställs av svenska domare. Jag frågade en gång ett äldre hovrättsråd varför så få frågor ställs. Han log lite och sade: Vi domare är skyldiga att sitta där och se ut som kloka ugglor och nogsamt lyssna och föra anteckningar, men skulle vi våga oss på att öppna munnen och ställa frågor är risken betydande att vi avslöjar hur okunniga och dumma vi egentligen är. Det är därför vi håller tyst. Det var hans förklaring.

Högsta domare i USA bär ring från Lunds universitet (577)

Som jag skrev tidigare i dag har domaren Antonin Scalia i The Federal Supreme Court avlidit och det har uppstått en diskussion i USA om det är rätt och lämpligt att Barack Obama ska utse en ny domare innan han i januari nästa år lämnar presidentämbetet.

Det ger mig anledning att skriva något om den andra kvinnan som utsågs till domare i Supreme Court, Ruth Bader Ginsburg. Hon tjänstgör fortfarande som domare och var mycket nära vän med Antonin Scalia. Hon var också god vän med svensken Anders Bruzelius, rådman i Lund, och skrev tillsammans med denne arbetet *Civil Procedure in Sweden,* samt var med att ta fram en ordlista över svenska rättsliga termer översatta till engelska. Ruth Bader Ginsburg studerade nämligen en tag i Lund på 1950-talet och lärde sig svens-

ka. Hon och Anders Bruzelius utsågs båda till hedersdoktorer vid Lunds universitet och hon fick då en doktorsring av universitetet. Hon har långt senare berättat att det är den enda ring som hon därefter burit varje dag.

Det är rätt rörande att veta att en av de nio domarna i USA:s högsta domstol, dessutom den äldsta i tjänst varande, varje dag bär en doktorsring från Lunds universitet och att hon dessutom kan svenska.

Guantanamo base (578)

Det är märkligt att USA har en stor militärbas på Cuba. Guantanamo base. En militärbas med 9 500 soldater på den södra kusten av den stora kommuniststyrda ön. Jag tycker dessutom att det är märkligt att detta fenomen inte har uppmärksammats mer. Hur kan det komma sig att USA kan ha en bas, 116 km2 stor, i en kommunistisk stat? Castroregimen godkänner inte ”arrendet” av basen. USA har haft en bas där sedan 1898 och har ett arrendeavtal sedan 1903. Efter den kubanska revolutionen 1959 har Castroregimen vägrat att ta emot arrendeavgifterna från USA. Men den första betalningen tog man dock emot och den betalningen bekräftar arrendeavtalet, anser i varje fall USA. Vattenförsörjningen sker genom rening av havsvatten. Marinkåren byggde för några år sedan två vindkraftverk på området. Det finns förstås en flygplats på området och det är den som används för att flyga in fångar till fånglägret på området. Det finns även en bra hamn. Kuba anser att den amerikanska närvaron (på den egna ön!) är ett folkrättsbrott. Det är mycket märkligt att USA tillåts hålla fångar på en kommuniststyrd ö i karibiska sjön. Fram till 1994 hade USA till och med en division stridsflygplan (Skyhawk) på basen. Rullbanan är 2 400 m lång. Det borde inte ha varit svårt för Cuba att helt enkelt stänga basen. Märkligt är det. Men relationerna mellan de två staterna håller ju på att snabbt förändras och i framtiden kommer kanske basen inte att ifrågasättas.

Damklass i schack och i snooker (579)

Snart är det dags igen för VM i schack för damer. Men är det inte konstigt att man delar upp VM i schack mellan damer och herrar? Det finns en hel del andra ”sporter” där det finns herr- och damklass.

Ibland är det så att damer får spela i herrklassen, men det omvända är inte tillåtet.

Annika Sörenstam är en av få kvinnor som tävlat mot män i golf. Hon placerade sig då på 96:e plats av 111 tävlande. Sportjournalisten Göran Zachrisson var av uppfattningen att hon skulle kunna bli lika bra som männen. I golf är det tydligen så att kvinnor får ställa upp i herrklassen.

Den sport som kanske minst kräver en uppdelning av män och kvinnor är snooker. Det är en form av biljard, där det gäller att sätta bollarna på snabbast möjliga sätt. Det är knappast någon fysisk ansträngning. Det är det nog inte i fäktning heller, eftersom det där handlar om snabbhet, teknik och räckvidd. Matcherna är dessutom bara 3 minuter långa.

Soldatnamn (580)

Soldatnamn har alltid fascinerat mig. De är ju ofta bara enstaviga ock kärva. Dessutom kraftfulla på något sätt. Soldatnamn finns egentligen bara i Sverige och Finland (vår östra del, eftersom Finland var en del av det svenska riket i över 600 år). Soldatnamnen tilldelades ofta någon soldat som hade samma namn som någon annan i ett kompani. Detta för att skilja dem år. Kompanichefen beordrade helt sonika Karlsson att fortsättningsvis heta Rask eller vad det nu kunde bli för namn. Ibland fick soldaten själv komma med förslag på nytt namn.

Exempel på soldatnamn är: Ask, Bjugg, Bjur, Blank, Dolk, Dunder, Duva, Fast, Ferm, Flink, Fors, Frimodig, From, Fyr, Färdigh, Glad, Gedda, Hammar, Hjälm, Hjelm, Hjärt, Hormfält, Hurtig, Häll, Kil, Knall, Kraft, Kron, Kämpe, Lantz, Lilja, Modig, Modin, Munter, Nöjd, Rask, Rehn, Ryss, Räv, Sand, Skantz, Sköld, Snygg, Stadig, Stolt, Sträng, Tapper, Trofast , Vaksam, Villig. – Lite kul skulle det allt vara om herr Räv träffade fru Gedda och båda behöll sitt familjenamn.

Det fanns en indelt soldat i början av 1800-talet som söp för mycket på höstövningen på heden. Han tilldelades därför det nya familjenamnet Försupen av kompanichefen. Fyra år i rad sökte han sedan tillstånd hos Krigskollegium för att få byta det påtvingade namnet. Det fjärde året beviljades han att få byta namn på det villkoret att kompanichefen skulle få bestämma det nya namnet. Vilket denne

även gjorde. Det blev namnet *"Förbättrad"*. Livet var hårt för en soldat på den tiden. Släkten Förbättrad hade det namnet ganska länge enligt den bok som jag läst. Det finns i dag 42 personer i vårt land som heter "Gammal" i efternamn. Jag förmodar att det är ett soldatnamn, men vet inte säkert. Gammal är äldst brukar man ju säga.

Undervattenskablar (581)

Många tror att informationen förpackad i datapaketen i Internetkommunikationen går över satelliter mellan exempelvis Europa och Nordamerika. Men så är det inte utan det är undervattenskablarna som bär upp hela kommunikationen. Det ligger tjogvis med fiberoptiska kablar på Atlantens botten. För några år sedan lade man en enorm kabel runt hela Afrika. Men det skrivs väldigt lite om dessa gigantiska projekt som kostar miljarder. I England finns det visserligen ett museum för havskablar och det finns en del böcker rörande sådana kablar. Men det är ändå väldigt tyst om det hela och okänt för oss som inte jobbar i branschen. Är det så att det som inte syns det finns inte? Mitt nästa projekt är att lyfta fram havskablarna och berätta om de fantastiska satsningar som har gjorts sedan mitten av 1800-talet. Visste ni att tyskarna under kriget hade särskilda ubåtsförband med uppgift att spränga eller klippa av de allierades kommunikationskablar. Israel kan inte ha datakommunikation över sina grannländer utan tvingas förlita sig på kablar till Cypern och södra Italien. Kablarna över Atlanten inte bara ligger på havsbotten utan "hänger över dalar och bergstoppar" på havsbotten. Det finns nämligen en stor bergskedja mitt på Atlantens botten som är betydligt mäktigare än den skandinaviska fjällkedjan. Det liknar mera Alpern-a. Jo, kablar brister och slutar att fungera. Men med specialfartyg kan företagen finna de brustna kablarna, hissa upp dessa och sammanfoga dem igen. Det hela är minst sagt fascinerande.

Norrmän blev svenskar i Amerika (582)

I USA lever begreppet "Skandinavien" på ett annat sätt än hos oss. SAS är välkänt i USA och många där tycks ha föreställningen att de nordiska länderna är mer integrerade än vad de egentligen är. När jag umgicks med några amerikaner en helg i höstas var de mycket förvånade över att Norge och Danmark är med i NATO, men att Sverige

och Finland inte är det.

Ett rätt märkligt förhållande med vissa humoristiska inslag är detta som jag läste om nu på morgonen. Utvandringen från Norge till USA under 1800-talet var mycket stor. Större med hänsyn till invånarantalet än utvandringen från Sverige. När norrmännen kom till USA kom de, liksom svenskarna, till den lilla ön Ellis Island nära Manhattan i New York. Där blev de registrerade med namn, ålder, tidigare hemvist och möjligen även andra uppgifter. Norrmännen sa förstås att det kom från Norge. Men det var så att tjänstemännen på Ellis Island, i varje fall under någon tidsperiod, i sina listor över länder hade uppgift om att Norge var en del av Sverige. Detta var ju inte korrekt, men de två länderna var ju i union med varandra 1814 – 1905. Officiellt och statsrättsligt var namnet ”Förenade Konungariket Sverige och Norge”. Enligt unionsfördraget skulle Norge vara förenat med Sverige i en union som ett eget rike med egna lagar och förordningar, men med gemensamt kungahus och gemensam utrikespolitik ledd från utrikesdepartementet i Stockholm. Så var det också. Två länder i union där själva unionen var ett folkrättsligt subjekt samtidigt som vardera landet också var ett statsrättsligt subjekt. Lite krångligt de där kan det tyckas.

Hur som helst blev det i varje fall så att norrmännen som anlände till Ellis Island under långa tider antecknades som ”svenskar” eftersom de kom från den stat som tjänstemännen uppfattade som en stat och inte två stater (att Norge var en del av Sverige). Det har till följd att det i den amerikanska statistiken finns noterat väldigt få eller inga invandrare från Norge, men betydligt fler från Sverige än de som i själva kom från Sverige. Allt detta är ett problem för släktforskare i både USA och i Norge. Ole från Norge kan felaktigt komma att uppfattas som Olle från Sverige. Sedan var det ju dessutom så att det var vanligt att norrmän och svenskar sökte sig till samma nybyggarområden i USA.

Präst mot spöken inom psykiatrin (583)

I Porsgrunn i norra Norge finns det ett sjukhus och där finns det en psykiatrisk klinik. På kliniken finns det anställda läkare, sköterskor och vårdare. Där finns till och med patienter. Problemet är att personalen har sett spöken gång på gång. De har sett en liten pojke sitta i korridoren på avdelningen och när de har närmat sig honom har han

försvunnit. Personalen har också sett en tidigare chef för avdelningen som spöke på avdelningen (vem har inte haft mardrömmar om sin chef?). Nu har nuvarande chef (en kvinna) tillkallat en präst som talat med personalen och välsignat både personalen och avdelningen. Efter det har det blivit mycket bättre stämning på avdelningen och lugnare, berättar personalen till tidningen Verdens Gang (VG). Spökena har inte synts till något mera. Vad säger det om psykiatrins ställning i Norge? Och om vetenskapligheten inom vården? De som brukar se spöken alltför ofta brukar ju hamna där de ska. Men personalen på ett sådant där ställe borde inte vara så mottaglig för spökerier.

Tänk dig för innan du seglar till Antarktis (584)

Om du ha tankar på att resa på egen hand till Antarktis så måste du vara uppmärksam. Enligt Antarktistraktatet är det inte tillåtet att resa söder om 60 breddgraden utan särskilt tillstånd av någon av traktatmakterna. Två av dessa är Argentina och Norge. Fördraget ingicks 1959 och trädde i kraft 1961. Undertecknarna var sju stater med territoriella anspråk på Antarktis (Argentina, Australien, Chile, Frankrike, Nya Zeeland, Norge och Storbritannien), de två supermakter USA och Sovjetunionen samt Belgien, Japan och Sydafrika. Antarktisfördraget hade stor betydelse när det ingicks därför att det var det första avrustningsavtalet där både USA och Sovjetunionen var traktatländer, och det ledde till att Antarktis blev kärnvapenfri zon. Sverige anslöt sig till fördraget 1984.

Nu står en norsk medborgare åter åtalad för att för fjärde gången med segelbåt ha rest till Antarktis utan tillstånd. Han har varit där tre gånger tidigare och dessutom vid ett tillfälle under dramatiska omständigheter. Under en av resorna omkom nämligen tre av hans kamrater. Tidigare har han dömts till 45 000 kr i böter av Högsta domstolen i Norge för att han rest till Antarktis. Den här gången hävdar han att han hade tillstånd av Argentinsk myndighet, men den norska åklagaren menar att den argentinska myndigheten som utfärdat tillståndet inte är behörig myndighet enligt gällande traktat. Den senaste och fjärde resan har han gjort i någon form av samarbete med norska TV-n (NRK) och det kommer så småningom en serie program om hans kyliga resor till sydliga breddgrader.

Det är mycket man ska behöva känna till för att undvika att begå

brott. Hur många känner till att det är straffbart att köra omkring med bil sommartid utan ett fungerande defrostersystem? Vid närmare eftertanke tror jag att det är få norrmän som kör in Sverige som känner till den regeln. Vilka regler som man kan tänkas bryta mot om man tillfälligt besöker vårt västra grannland törs jag inte tänka på. Jag hade tills i går kväll inte en aning om att jag inte utan tillstånd får resa till Antarktis. Men nu vet jag. I och för sig är min längtan att komma dit inte så stor heller.

Oomkullrunkeligen (585)

Språket ska utvecklas, fördjupas och dramatiseras. Jag samlar på ord och tillverkar ett och annat själv. En ordvårdare är utan tvekan Carina Burman i Svenska Dagbladet. En gång skrev hon om två böcker om Shakespeare. Det spekulerades i om författaren Shakespeare verkligen var författaren. Eftersom han var skådespelare och endast gått i skolan till 12 års ålder. Hur har han kunnat skriva de klassiska verken? Var det inte någon annan som skrev dem? Spekulationernas vågor har gått höga under århundraden. Carina Burman sablar ner de två böckerna och höjer i stället en av folkbildaren Kent Hägglund till skyarna. Även Hägglund har skrivit om Shakespeare. Carina Burman skriver i sin recension om en av spekulationsböckerna: ”för dem är han Shakespeare ovedersägeligen och oomkullrunkeligen.” Härligt, Carina! Så ska språket användas. Inte något mjäkigt och fatt utan kraftfullt och genuint. Oomkullrunkeligen, känn på det språket och skriv gärna upp det i lilla anteckningsboken.

Svensk upptäckte Island (586)

Jo, det var en svensk som upptäckte Island åt norrmännen. Vikingarna använde inte drakskepp på sina upptäckts- och handelsresor. Drakskeppen var krigsskepp. De använde i stället en bredare och långsammare båttyp, knarren. Men en knarr drev svensken Gardar Svavarsson i en storm mot Island år 860. Så säger i varje fall de isländska sagorna. Och de ska man tro på i brist på annat. Varför skulle de ljuga? Lite överdrifter finns det säkert. Men lögn? Gardar Svavarsson seglade runt hela ön och fick en uppfattning om öns storlek. Han hade egentligen varit på väg mot Hebriderna, men missade ögruppen på grund av stormen. Sedan berättade han för norrmännen

om Island. Så snart Harald Hårfager (860 – 933, jo, han blev 83 år och hade inte någon tandläkare…) hade vunnit över alla småkungarna i Norge så började den norska utvandringen till Island. De packade in sina fruar, barn, grisar, kor, yxor, elddon och annat för resan till Island. Undrar hur många som kom fram. Sedan är det en annan sak att irländska (iriska) eremiter kände till och rest till Island före svenskarna och norrmännen. Ingen vet hur många man som var med Garadar Svavarsson. Men fram till dess uppgifterna är motbevisade så vill jag att vi håller fast vid att det var en svensk som sommaren 860 upptäckte Island.

Att abortera ett foster av två (587)

I Norge har det uppkommit en ganska laddad debatt efter att någon kvinna (eller flera) som varit gravida med två foster valt att abortera ett av dessa. De ville alltså inte ha tvillingar, men ville ha ett barn. Några medicinska skäl förelåg inte. Både rättsliga instanser och medicinska myndigheter i Norge har förklarat att kvinnor har laglig rätt att själva välja om de vill ta bort ett av två foster även när det inte föreligger några medicinska skäl till detta. Det hela lär inte vara helt riskfritt för det foster som hon väljer att behålla. Debatten går nu hög i Norge eftersom många tycks mena att det är moraliskt förkastligt att selektera på det där sättet.

Statens Medicinsk-Etiska Råd i Sverige har tidigare i yttrande övervägt frågan och yttrade då:

”*Rådet skiljer mellan selektiv och icke-selektiv fosterreduktion. Selektiv fosterreduktion bör enbart få utföras när särskilda medicinska skäl är förhanden, varvid sociala faktorer kan vägas in. Prövningen bör ske från fall till fall, och anförtros Socialstyrelsens rättsliga råd. En utvärdering av tillämpningen bör ske efter någon tid. Icke-selektiv fosterreduktion bör vara tillåten enligt samma principer som gäller abort enligt abortlagen, och bör dessutom rapporteras till Socialstyrelsen. Reglering föreslås ske i abortlagen”*.

Det är intressant att det som anses som en ”rättighet” för kvinnor i Norge inte anses vara det i vårt land. Här ankommer det på Socialstyrelsens rättsliga råd att avgöra frågan från fall till fall. I Norge är det den enskilda kvinnan som får avgöra själv. Praktiska etiska frågor får helt enkelt olika svar.

Världens äldste man avled (588)

Benito Martines Abrogán avled på Kuba för några år sedan. Han var världens äldsta man så risken för honom att avlida var betydande. Själv uppgav han att han var 126 år, men det tror man inte på. Däremot anses det klarlagt att han var 119 år. En avsevärd ålder det också kan man tycka. När han var 118 år gick han till ett äldreboende i Ciego de Avila iförd en yllejacka, filthatt och nystruken skjorta. Han ville bli lite ompysslad på gamla dar, sade han. Det sista levnadsåret ägnade han sig åt att föda upp stridstuppar (ja, sådana är tillåtna på Kuba), odla bananer och uppvakta unga sköterskor.

Han hade varit kroppsarbetare hela sitt liv och arbetat på sockerrörsodlingar och på vägbyggen. Han gick och cyklade, åkte nästan aldrig bil. Han åt inte så mycket på grund av matransoneringarna. Mest åt han potatis kokt på svinflott och så åt han stärkelserik kassava. Han rökte tills han var 108 år. Gifte sig gjorde han aldrig, men hade alltid stort intresse för kvinnor. När man frågade honom hur det kom sig att han blev så gammal så svarade han alltid: Jag har aldrig ljugit, jag har aldrig lurat någon och jag har aldrig talat illa om någon. Det var hans enda förklaring. Det var ett märkligt liv som den där Benito Marintes Abrogán levde.

Det finns inga ormar på Irland (589)

Förundrans tid är inte över om nu någon mot förmodan skulle tänka annorlunda. En gåta som förundrar mig är det märkliga förhållandet att det aldrig funnits några ormar på Irland. Det finns ju ormar överallt i Europa. Varför har inte några ormar lyckats simmat över från England eller Skottland och överlevt?

Det finns två vedertagna förklaringar till att det inte finns ormar på Irland: Den ena förklaringen är att S:t Patrick fördrev alla ormar i havet. Den andra mera vetenskapliga förklaringen är att ormarna aldrig kunnat återvända efter den senaste istiden och att klimatet är för kallt och terrängen för öppen. Flera upprepade försök att plantera in ormar på ön har helt enkelt misslyckats och man kan fråga sig varför. Ön är ju grön och skön. Jag har varit där och cyklat runt och kan inte förstå att inte ormar kan trivas där. Men alla försök att plantera in ormar har som sagt misslyckats.

Nu finns det i och för sig även andra öar och länder som inte heller kan visa upp ens den minsta lilla snok. Nya Zeeland och Hawaii har inte några ormar. Island, Irland, Bermuda och Azorerna saknar också ormar. Visserligen finns det ormar på Gotland, men de är inte vanliga. Dock blev en man på Gotland i somras biten tre gånger av huggormar. Om det var samma orm eller flera är inte klarlagt.

För övrigt kan Gotland ståta med en egen underart av den vanliga snoken. De snokar som lever på Gotland skiljer sig i många avseenden från dem på fastlandet och brukar därför skiljas ut som en egen underart. Kroppens färg och teckning varierar kraftigt mellan olika individer, och många är mer eller mindre helsvarta. Andra är storfläckiga eller har breda mörka tvärband längs kroppssidorna. De flesta – men inte alla – har orange nackfläckar.

Tidskriften Kulturvärden (590)

Det som är riktigt bra måste lyftas fram, uppmärksammas och hedras. Tidskriften Kulturvärden från Statens fastighetsverk är riktigt bra och måste lyftas fram. Det låter ju inte så kul med en tidskrift från ett statligt verk som fastighetsverket. Men är man intresserad av arkitektur och kulturhistoria så ska man absolut fördjupa sig i tidskriften. Den finns till och med tillgänglig gratis på nätet och är riktigt bra. Där har man kunnat läsa om den nya svenska ambassadbyggnaden (Sweden House) i Washington D.C. Den är byggd med furupanel under glas och bara vräker sig i nordiskt ljus och nordiskt trä. En annan artikel handlade om svenskheten i New York.

I senaste numret kan man med stor nyfikenhet få läsa anekdoten om den svenska änkan Brigitta Scherzenfeldt Bernow Lindström Ziems Renat som var änka för tredje gången och som hamnade som slavinna hos mongolerna. En av dessa soldatänkor från det Stora Nordiska kriget som det inte har skrivits så mycket om. Men tidskriften Kulturvärden har gjort det och tidskriften ska ha allt beröm. Den är en gnistrande pärla och förtjänar all uppmärksamhet.

Radiometeorologernas märkliga röster (591)

Det är klart att meteorologer inte är skolade skådespelare och att de därför har högst personliga läten när de läser prognoser i radio. Men några av dessa ansiktslösa meteorologer har märkliga dialekter eller i

varje fall någon form av egen tonart. De har fått kritik för att rösterna gör att budskapet inte går fram. De distraherar för att uttrycka sig mycket försiktigt.

Så här skrev krönikören Lars Ryding i Svenska Dagbladet för några år sedan om de underliga rösterna från SMHI:

”Tydligast är det med väderrapporterna i radio. En del röster där är så speciella att det är svårt att ta till sig vad människan säger. Inte så att det rent tekniskt är komplicerat att urskilja orden. Problemet är att de märkliga akustiska manéren, de slappa slemhinnorna och de speciella dialekterna gör att rösterna ställer sig framför sig själva och skymmer sitt eget budskap. Rösterna ropar på för mycket uppmärksamhet. Radion får samma problem som tv där bilder och utseenden kan stjäla så mycket ljus att det som sägs kommer i skuggan. Så är till exempel en fullt utblommad norrköpingska egentligen inte svår att begripa för folk utanför Östergötland, men nog är den distraherande i sin förföriska fånighet.”

”Sin förföriska fånighet”? Så bra, så bra. Norrköpingar kan ju låta så där hjälplösa. Som barn som kommit bort på en stormarknad och har gråt i rösten. Men är det inte märkligt att SMHI har lyckats samla alla sina meteorologer med talfel för att läsa rapporterna i radio? Samtidigt har jag inte uppmärksammat att någon av meteorologerna i TV har talfel. De är ju rätt normala helt enkelt.

Polsk-sovjetiska kriget 1919 – 1921 (592)

Adam Zamoyski har skrivit en riktig intressant bok om det polsk-sovjetiska kriget 1919 – 1921. Titeln är *Warszawa 1920. Lenins misslyckade erövring av Europa.* Det är en bred skildring av krigets förlopp och i någon mån av förgrundsgestalten general Pilsudski. Däremot saknas helt redogörelser för den politiska situationen och omvärldens inställning och reaktioner.

Det polsk-sovjetiska kriget är i stort sett helt okänt i Sverige av någon märklig anledning. Vid slaget utanför Warszawa stoppades det kommunistiska anloppet mot Europa. Det var, för Polens del, ett försvar för den återuppståndna nationella och katolska staten mot bolsjevismen. Det var ett mycket omfattande och hårt krig. Närmare 100 000 man omkom på vardera sidan. Vid Pilsudiskis sida fanns det i påfallande hög grad ett antal präster. I Pilsudskis högkvarter uppehöll sig kardinal Ambrogio Damiano Achille Ratti som senare blev

påven Pius XI. Han hade sänts ut som apostolisk nuntie till Polen och han biskopsvigdes av Aleksander Kakowski. Uppdraget i Polen var att bygga upp den Heliga stolens relationer med den nya regeringen i Polen. Under missionen etablerade han även kontakter med bolsjevikerna i Ryssland. Bland de ryska kommunistledarna fanns Lenin, Trotskij och även en ung Stalin.

Inför slagit utanför Warszawa förfogade polackerna över tre successiva försvarsverk (försvarslinjer) och man hade tillgång till 275 artilleripjäser och 40 stridsvagnar. Slaget utanför Warszawa har ofta omtalats som ”undret vid Wisla” (floden Wisla flyter genom Warszawa).

Den polska armén var mycket dåligt utrustad. Polske premiärministern Witos berättade senare bland annat följande.

”Medan vi kör direkt mot S. passerar vi en lång rad detacheringar som skyndade sig in i staden och in i striden. Bara ett litet antal soldater hade kompletta uniformer, och de som fanns var trasiga. Åtminstone hälften av dem hade inga stövlar; dels för att det blödde när de marscherade över de vassa stubbåkrarna. Många hade ingen vapenrock alls, utan bara rester av skjortor och byxor som klängde sig fast på deras kroppar. Men de bar alla vapen och ammunition, och deras kommentarer visade på tillförsikt och segervisshet. Några klagade över att de marscherat barfota ända från Kiev. Deras fötter påminda om bränd lera, täckta som de var av blod och variga sår.”

Begravningen av domaren Antoni Scalia (593)

National Public Radio (NPR) i USA har direktsändningar på nätet. I dag ägnade jag en del tid att följa direktsändningen av begravningsgudstjänsten för domaren Antoni Scalia, som avled i veckan. Han blev 80 år och var en av de nio domarna i amerikanska högsta domstolen (Federal Supreme Court of the United States). Det var en stor och mäktig begravningscermoni med vicepresidenten med hustru närvarande, samtliga övriga ledamöter av domstolen samt ett mycket stort antal av andra framstående representanter för statsmakterna. Scalia var utövande katolik. Han hade nio barn. En av hans söner är katolsk präst och denne ledde själv gudstjänsten och höll ett mycket personligt och känslosamt tal.

Den amerikanska konstitutionen vilar fast på maktfördelningsläran tre ben. Den lagstiftande församlingen (kongressen), den rättski-

pande domstolen (US Supreme Court) och den verkställande makten (presidentämbetet). Dessa tre makter ska balansera varandra och det går därför inte att säga vilken makt som är starkast. Per definition ska de vara jämställda. Vi i vårt land har i allmänhet svårt att förstå den verkliga innebörden av maktfördelningsläran därför att den aldrig konsekvent kommit att förverkligas i vår konstitution. USA har inte någon parlamentarism och har direktval av president, vilket gör att den situationen förhållandevis ofta uppkommer att den sittande presidenten inte har stöd av kongressen. En president i den situationen är en förhållandevis svag president annat än på det utrikespolitiska området.

Det är intressant att iakttaga vilken tribun man i stormakten USA ger domarmakten. De nio domarna i the Supreme Court har en mycket hög samhällsställning. Deras lön är ca. 2 milj. kr per år. De är utsedda på livstid, vilket innebär att de själva bestämmer när de vill lämna ämbetet. Stormakten USA visade i dag vid begravningen av Scalia ett antal attribut som bekräftar domstolsmaktens ställning i samhället. Kistan bars in i kyrkan av åtta män, varav en officer i uniform. Kistan var svept i den amerikanska flaggan. Antalet präster som officierade var minst 70. Begravningen direktsändes. Alla de som läste var utmärkta talare. Alla präster och biskopar lade symboliskt sin hand på kistan som en sista hälsning. Änkan tog förre vicepresidenten i hand vid uttåget ur kyrkan. Hon gick själv efter kistan. Innan kistan bars ut från katedralen sveptes den åter i den amerikanska flaggan. Tolv poliser stod hedersvakt vid bilen som förde bort kistan.

Presidenten hade tidigare, när kistan låg lit de parade i domstolens lokal, tillsammans med sin hustru visat sitt deltagande och vördnad. Kön av de som ville visa sin vördnad var många hundra meter lång.

Nu är det 30 år sedan Sveriges statsminister miste livet. Jag minns begravningen därför att jag den dagen var på Skeppsholmen i ett möte med ÖB Ljung. Vi frågade honom hur det kom sig att han som rikets överbefälhavare inte var närvarande på statsministerns begravning. Han svarade kort: ”*Jag var inte inbjuden”*. Det framgick tydligt vad han tänkte och tyckte. Det var det socialdemokratiska partiet som arrangerade begravningen i Stockholms stadshus. Kistan var vit utan den svenska flaggan. Bakom kistan fanns endast en svensk fana, men minst 30 röda fanor. När kistan fördes i kortege ge-

nom stan var det endast röda fanor i kortegen och hos honnörsvakten. Där förekom inte några andra uniformer än polisens. ÖB:s bil blev stående i bilkö nära Grand Hotell och där satt Ljung och såg kortegen passera. Partiet hade ”glömt bort överbefälhavaren och nästan glömt bort den svenska fanan. Men alla de röda fanorna hade man minsann plockat fram ur sina förråd. Jag vet inte om ordförandena i Högsta domstolen och Regeringsrätten var inbjudna, men jag tror inte det. Maktfördelning är inte riktigt fördelad i vårt land.

Umberto Eco (594)

Den italienske författaren och filosofen har gått ur tiden, vilket som vanligt innebär att den avlidne personen blir omskriven. En stor intellektuell europé, kulturellt skolad. Han skrev en gång en avhandling om Thomas ab Aquino, men ändå lämnade han ganska snart katolicismen. En man som hade 50 000 böcker i sin ägo och levde hela sitt liv i den intellektuella värld som är böckernas värld. Han roade sig själv och läsarna genom att skriva deckaren ”Rosens namn”, som var en intellektuell deckare, ett mysterium som krävde intelligens och beläsenhet. Spiritualiteten var en viktig byggsten. Författaren var påtagligt inspirerad av Sherlock Homes. Carin Burman skriver i dag i SvD någon form av minnesord över hans författarskap. Hon berättar att Eco vid något tillfälle kommenterade sin läsning: ”Bibeln, Homeros och Dylan Dog kan jag läsa dagarna i ända.” Han var själv en levande klassiker och när den italienska tidningen La Repubblica vid dödsbeskedet publicerade en minnesartikel valde man rubriken ”L’uomo che sapeva tutto” – mannen som visste allt. Förmodligen har det att göra med hans nyfikenhet och att han hade läst ganska många av de där böckerna som han hade där hemma. Det är något särskilt med böcker. De lever.

Jan Helin och hans språkbehandling (595)

Jan Helin är journalisten och tidigare chefredaktören för Aftonbladet. Nu har han rekryterats till SVT på grund av hans framsynthet rörande nya digitala media, vilket medfört att han är objektet i SR:s söndagsintervju. En man som älskar att skriva och som har skrivit nästan hela sitt liv. Blivande programdirektör på SVT. Lyssna på hans person och ställ en invärtes fråga: Är den mannen en kulturpersonl-

ighet? Utveckla frågan till: Är det en man som vill och kan ta till sig kulturella värden och strömningar? Är det en man som bör vara ansvarig för kultursatsningarna i public service. Du behöver inte avslöja svaret för någon, utan behåll det för dig själv. Man behöver inte älska alla chefredaktörer och publicister.

I dagens intervju berättar Jan Helin något om sina tidiga lärospån som lillmurvel i Sundsvall. I en replik säger han:”*till en sådan som mig”*. Man kan stillsamt fråga sig hur det kommer sig att hans talspråk inte är tryckbart. Här skulle jag kunna ge mig själv tillfälle att skriva något om kvällstidningar och till och med säga att det är förvånansvärt att en programdirektör i SVT inte kan tala rent. Men det skulle kännas lite plumpt att skriva så där. Särskilt som jag själv säkert uttryckt mig illa många gånger.

Blindfönster och blinderingar (596)

Då och då brukar jag i sällskapslivet passa på att omtala att jag är helt övertygad om att vårt land är det land i världen som har flest blindfönster (blinderinger). Jag har försökt att finna ut själv hur det är utomlands och visst finns de där också – de där svartmålade fönstren som är till för att ge symmetri och balans åt väggen på en byggnad. Men frågan är om jag kan ha rätt i mitt påstående. Jag har inte haft tillfälle att söka efter blindfönster i så många länder.

Blinderingar är vanligt på äldre hus som har byggts om, t.ex. när ett rum bytt funktion och ett fönster behöver sättas igen. Själva ordet ”blindering” betyder ”blindgång”. Det vill säga en öppning som är igensatt, men som ska se ut som att den inte är det eller visa på en tidigare igensatt öppning. Blinderingar kan vara gjorda senare vid en ombyggnad, men kan även ha gjorts redan när huset byggdes. Skälet till en blindering kan vara att inte förstöra fasadens symmetri då det inte behövs en fönster eller en ingång. Stadshuset i Stockholm har till exempel flera blinderingar som gjordes redan från början för att ge ett äldre intryck. Norra Latin i Stockholm har flera blinderingar i aulan och även Gamla Maria skola har blinderingar i flygelbyggnaderna på kortsidan. Renstiernska palatset på Wollmar Yxskullsgatan i Stockholm där tre blinderade fönster i rad.

Blinderingar förekommer bland annat i medeltida tegelarkitektur, till exempel inom tegelgotiken (ibland kallad baltisk tegelgotik) och då i form av vitmålade partier. De finns i dag bland annat i Västerås

domkyrka (särskilt tornet), Sankt Laurentii kyrka i Söderköping, på Åbo domkyrka i Finland, på vissa kyrkor i tyska städer som exempelvis i Lübeck. Blinderingar finns också på Strängnäs domkyrkas murar, på tornet och på vissa delar av långhusets väggar. Före restaureringen i slutet av 1800-talet fanns många vitmålade blinderingar på Uppsala domkyrka, men de ersattes då med större omålade blinderingar eller helt enkelt med med nya gallerier. Även under senare epoker (arkitekturstilar), som till exempel klassicismen, har blinderingar använts som förskönande element. På gamla hälsingegårdar förekommer det också blindfönster.

Ockulta intressen hos Strindberg (597)

Strindberg skrev 1902 dramat ”Ett drömspel”, som var hans sammanfattning av hela hans livssyn. Det som var mest skräckfyllt för honom var det som han kallade ”gentagelsen”. Det kan förklaras som minnenas ständiga rundgång, vilket i Ett drömspel har drabbat officeren, advokaten och diktaren. De tvingas uppleva sitt förflutna, sina nederlag och kränkningar om och om igen. Eller uttryckt som att ”gå samma väg tillbaka, utstå alla processens vedervärdigheter, omtagningar, omskrivningar, upprepningar”, som advokaten beskriver det för guden Indras dotter som också hon måste pröva gentagelsen för att se hur de stackars människorna har det (”Det är synd om människorna”). Som bekant menade Strindberg att vi människor har svåra liv och någon gång dristade han sig även till att även påstå att mänskligheten i hans tid redan genomled skärselden. Strindberg hade ett gammaltestamentligt förhållande till kristendomen. Efter infernotiden återvände Gud till honom och det sista Strindberg gjorde var att lägga bibeln på sitt bröst innan han somnade in för den eviga vilan.

På 1890-talet kom Strindberg in i sin ockulta period och den berikade hans författarskap. Hur ockultismen påverkade honom som tänkare och författare är ett fascinerande ämne, som tidigare behandlats ur olika aspekter. Litteraturvetaren Henrik Johnsson har nu kommit ut med en monografi (”Det oändliga sammanhanget, Malört förlag”) som behandlar de ockulta strömningarna i Strindbergs tankar och verk ur ett delvis annat perspektiv. Den väldiga Ockulta Dagboken började han skriva 1896, under sitt livs mest turbulenta period, den han med ett uttryck från den beundrade Swedenborg kallar ”ödeläggelsen”. Ja, Strindberg hade Emanuel Swedenborg som förebild och

var väl medveten om att denne hade börjat sin bana som naturvetenskapsman. Det dröjde länge innan Ockulta Dagboken blev allmänt tillgänglig därför att Strindberg på framsidan av manuskriptet nämligen skrivit: ”Denna Dagbok får aldrig tryckas!”, vilket respekterades fram till våren 1977 då Ockulta Dagboken gavs ut för första gången i sin helhet. Den gavs ut av Gidlunds förlag i en praktfull, orangefärgad faksimil. Det var även det året som Olof Lagercrantz i en artikel i DN radikalt omtolkade Strindbergs så kallade Infernokris, vilket var de psykosliknande tillstånden som enligt författaren själv drabbade honom i mitten av 1890-talet. Lagercrantz artikel kom ett par år innan hans stora bok om Strindberg, som var en glänsande nyläsning av Strindberg. Lagercrantz bok rekommenderas för övrigt.

När man försöker sig på att förstå Strindbergs intresse för mycket av det ockulta finner man många märkliga och säregna händelser och tankar. Strindberg försökte med stor frenesi göra guld när han bodde på ett hotell i Paris. Han värmde olika kemiska blandningar med värmen från sin cigarr – utan någon framgång. Man ska komma ihåg att alkemi vid denna tid var något mycket populärt i Paris och att Strindberg inte utmärkte sig på något sätt i sina förehavanden. Vi tycker att detta med guldmakeri är helt verklighetsfrämmande, men det var det inte den bland den bildade högre medelklassen i Paris vid denna tid. Strindberg ägnade det ockulta stort intresse under ett par år på 1890-talet när han ensam bodde i Paris och då han även kände sig mycket ensam och motarbetad. Psykologer har försökt att efterdiagnosticera honom genom hans litterära produktion under denna tid – utan att ha träffat patienten och naturligtvis utan framgång. Försöken har varit gagnlösa. Det som har förvånat en del är att Strindberg kom ut ur Inferno-krisen med bibehållen beundran för Swedenborg och andra ockultister.

Boken Inferno kan sägas vara en ockult roman eftersom den innehåller en hel del ockulta inslag. Genom det verket visade författaren att han gått in i den ockulta världen och detta med en ny form av modernism i litterärt avseende. Strindberg berör inte sexmagi, vilket Yeats gör. Strindberg var naturalist och blev, i varje fall för en period, irrationalist. Man kan utan att tveka säga att de ockulta inslaget var en följd av att han var naturalist – inte det omvända förhållandet. Boken Inferno är baserad på hans ”Ockulta dagboken”.

Ett kuriöst inslag i Strindbergs naturalism var att han upprepade gånger förklarade att darwinismen kunde iakttagas i det förhållandet

att arten sniglar kunde utvecklas till arten musslor. Där hade han naturligtvis fel, men på den tiden var inte darwinismen närmare känd utanför de fackvetenskapliga kretsarna. Inte heller atomläran var något som Strindberg kunde acceptera utan han försökte sig på att, liksom de försokratiska filosoferna, förklara att det finns ett ”ursprungligt ämne” (protoplasma) som uppträder i skilda former genom olika slag av atomer. Det kan vara intressant att notera att en bildad man som Strindberg så sent som på 1890-talet inte omfattade atomläran.

Det är känt att Strindberg hade studerat den ockulte Newton och hade tagit till sig mycket av det som Newton förmedlat om ockultism. Först på 1930-talet blev det mera känt att Newton hade ägnat minst lika mycket tid åt alkemi, teologi och kronologi som åt matematik, fysik och astronomi. John Maynard Keynes hävdade att Newton inte är den förste rationella vetenskapsmannen utan ”den sista magikern, den sista bland babylonierna och sumererna, den sista stora anden som såg på den synliga och intellektuella världen med samma ögon som de som för 10 000 år sedan började bygga vårt intellektuella arv”. Att historiens kanske främste vetenskapsman föreföll ha ägnat sig åt vidskepelse kom som en chock för många på 1930-talet. Men Strindberg kände mycket väl till Newtons ockulta intressen.

Som naturalist kom Strindberg att söka efter det metafysiska, jag rent av efter det gudomliga, sedan han lämnat naturalismen bakom sig. Han integrerade en del av det ockulta i sina litterära verk. Infernokrisen var en livsavgörande upplevelse för Strindberg och genom den kom han att återvända till sin Gud. I varje fall accepterade han åter Gud, men det är väl känt att han aldrig kunde ta till sig läran om Jesusgestalten. Som författaren ville Strindberg bli ockultismens Zola. Någon sådan blev han dock inte, men en mycket tidig modernist och då med en modernism som hade sina kraftigaste rötter i ockultismen.

En del av Strindbergs ockultism tog sig uttryck i att han ofta fann tecken runt omkring sig som han kände sig tvingad att tolka. I tecknen var det ”makterna” eller Gud som talade till honom. I sin fördjupning tog Strindberg dock avstånd från spiritismen och teosofin. En förklaring kan ha varit att i dessa grenar hade kvinnor en särskild roll som medium. Det kan till och med sägas att Strindberg föraktade dessa på 1890-talet mycket populära rörelser. Han menade att kunskap om det metafysiska förutsätter kännedom om det fysiska. ”Först

fysik, sedan metafysik” har han sagt. Vi känner igen det från Aristoteles, vilket är lite förvånande eftersom Strindberg inte var särskilt väl inläst på de klassiska filosoferna. Alkemin har ett eget bildspråk och detta kände Strindberg väl till och bildspråket återfinns i hans texter i olika omfattning under de skilda litterära perioderna.

Under infernoperioden, vilket är ett bättre begrepp än infernokrisen, försökte sig Strindberg även på att skildra olika former av initiationsriter i hemliga sällskap. Dramat ”Till Damaskus” är ju en initiationsroman utan något egentligt slut. Gränsen mellan verkligt och overkligt är oklar, vilket var något som Strindberg ofta utnyttjade i sina arbeten. Under infernoperioden hade också hans eget livet rört sig mellan det verkliga och det overkliga.

Eva i fotoaffären och herr Wolf (598)

I september 1929 började Eva att arbeta som fotobiträde i Heinrich Hoffmans konstfotoaffär i München. Hon var blond och söt. Heinrich trodde att hon skulle dra till sig nya kunder. Hennes uppgift var till en början att ta emot filmer för framkallning och kopiering samt att sälja film. En dag i oktober samma år stod han plötsligt framför henne i butiken, herr Varg själv (herr Wolf). Egentligen hette han förstås Adolf Hitler och det visste hon redan. Men ganska ofta försökte han var halvt anonym genom att kalla sig för herr Wolf. För övrigt kan man notera att Adolfs syster, Paula Hitler, under åren 1936 – 1956, kallade sig Paula Wolf. Hon avled 1960. Adolf Hitler förklarade gärna att hans förnamn var en sammansättning av två forngermanska namn, varav det ena var ”wolf”. Hans krigsgrupperingsplats i östra Polen kallades ju för Vargnästet (Wolfschanze) och hans högkvarter i Ukraina kallades Wehrwolf (Varulven).

Hitler hade nog gjort sig ärende till fotoaffären i München för att få sig en titt på söta Eva – andra brunskjortor hade varit där tidigare. Han var 23 år äldre än Eva och hade redan en älskarinna, Geli Raubal. Förbindelsen var komplicerad eftersom Geli var Adolfs systerdotter (dotter till en halvsyster). Geli hittade den 17 september 1931 ett brev från Eva Braun i Adolfs rockficka, vilket hon rev sönder i fyra bitar och la dessa på en koffert så att Hitler skulle se dem när han kom hem. Ett gräl uppstod. Dagen efter låste hon in sig på sitt rum och tog Hitlers laddade pistol (Walther 7,65 mm), som hon förde mot hjärtat och avlossade ett skott. En städare bröt upp dörren då

han hörde skottet och fann Geli Raubal död på sin säng. Hon dog 21 år gammal. Hitler närvarade inte vid begravningen, men besökte graven efter tre dagar. Det rum i vilket Geli sköt sig (ett av rummen i hans bostad) låste han igen och bevarade orörd som minne efter henne.

Eva var stormförtjust i Adolf, som bara förstrött uppvaktade henne under lång tid. Detta utan att Evas föräldrar visste något. Förbindelsen måste ha varit mycket olycklig för Eva eftersom hon den 1 november 1932, ett år efter att Geli skjutit sig, försökte ta sitt liv genom att skjuta sig med Hitlers pistol, men misslyckades. Hon skadade sig dock i halsen. Den 28 maj 1935 vräkte hon i sig ett 20-tal sömntabletter, men räddades och överlevde. Det anses att först efter det andra självmordsförsöket började Hitler att ägna sig mer och mer åt henne. Sedan vet vi alla att hon var hans älskarinna under hela kriget och att de två vigdes den 29 april 1945 och att de gemensamt begick självmord dagen efter. Hitler sköt sig själv med en pistol och Eva tog sitt liv med en giftampull. Eva Braun blev 33 år gammal. En del har har ifrågasatt om de verkligen var ett älskande par. Man har också frågat varför inte Hitler gifte sig och varför han inte fick barn.

Allt detta om Hitler är hämtat från en bok om Eva Braun som jag läste för en tid sedan. Det är lite märkligt att det inte är mer uppmärksammat att Adolf Hitlers enda två kvinnor båda sköt sig med pistol, möjligen båda gångerna med hans pistol.

Möjligen kan det vara av intresse att även känna till att Stalins andra hustru, Allilujeva, sköt sig själv med en pistol i badrummet tidigt på morgonen efter en natt med mycket firande i Moskva. Festligheterna ägde rum till firandet av revolutionens femtonde årsdag år 1932. Under festligheterna hade Stalin offentligt kränkt och förnedrat henne. Hon sköt sig i Stalins våning i Kreml och hon sköt sig i bröstet. Det var hennes bror Pavel som kort tidigare hade haft med sig en pistol som han skaffat i Berlin och sedan överlämnat till sin syster. Med tillhörande ammunition får man förmoda.

Sokrates sista ord (599)

Senaten ansåg med några få rösters övervikt att Sokrates hade förlett ungdomen och ifrågasatt gudarna (pluralis). Han dömdes till döden och skulle själv tvingas dricka ur giftbägaren. I berättelsen kring hur det gick till finns det olika uppgifter. Det sägs att han hade en del av

sina lärjungar omkring sig när han drack ur bägaren. Han gick sedan runt i rummet för att giftet så fort som möjligt skulle fördela sig ut i kroppen och för att stå emot de svåra magsmärtorna. När han sedan var utmattad lade han sig ned på en brits och drog ett täcke över sig. Hans lärjungar trodde då att det hela skulle vara över efter ett ögonblick. Men efter en stund drog han ned täcket från ansiktet och sa till de som satt vid hans sida: ”Jag är skyldig Asklepios pengar, som ni vet. Jag vill att ni betalar honom.” Sedan drog han upp täcket över ansiktet igen och avled några minuter senare. Om berättelsen är sann? Kanske, kanske inte. Men den är talande ändå för den försöker beskriva något hos den store Sokrates. Sinnesnärvaron och lugnet. Dessutom en läggning som skulle glädja vilken handläggare som helst hos de stora inkassoföretagen. Nu kan man naturligtvis ifrågasätta berättelsen. Dessutom var det så att Asklepios i den grekiska mytologin var läkekonstens gud. Kanske var det så att Sokrates tyckte att giftet höll på att släcka hans liv och att han därför var tacksam mot läkekonsten.

Vem uppfinner vad och varför?(600)

Genom frågor kan man komma långt. I varje fall om svaren är intressanta och för tankarna vidare. Läste nyligen en artikel där man presenterade en genomgång av patentansökningar i Sverige, USA och en del andra västerländska länder. Genomgående är att nästan alla (över 97 procent över lag) patentansökningar avser uppfinningar som gjorts av män. En nästan försumbar andel av alla patentansökningar görs alltså av kvinnor. En förklaring är förstås att de flesta ansökningar görs av personer som är verksamma i högteknologiska företag och där finns det ju mest män som bekant. Men sedan finns det ju en hel del ”garageuppfinnare” och även dessa är män. Faktiskt i ännu högre grad. Varför? Bara frågan kan uppfattas som en pro vokation. Det var en man som uppfann diskstället (torkning), trots att andelen män som diskade då säkert var försumbar. Det var en norrman som uppfann säkerhetsnålen. Hur många kvinnor har inte räddat kvällen med en eller flera säkerhetsnålar? Det var en svenskättad amerikan som uppfann blixtlåset. Jag vågar inte dra några som helst slutsatser av detta. Men jag tillåter var och en att själv bilda sig en uppfattning.

Rädda pratradion (601)

För några år sedan cirkulerar det ett papper i radiohuset som kritiserade bland annat programmet Studio Ett. Det sägs där att ”abstraktionsnivån får inte vara så hög att lyssnare stöts bort”. Hög abstraktionsnivå = få lyssnare. Prata dagisspråk så är det flera som förstår vad vi säger! Fortsätter utvecklingen så kommer vi snart alla att prata som Mona Sahlin. Abstraktioner och snabba förflyttningar mellan olika abstraktionsplan kan vara lite ansträngande för den otränade hjärnan. Men det känns bra när det sitter och man slipper apattraktioner. Någon folkbildningsambition kommer vi i framtiden inte att behöva drabbas av. Nej, rakt och lätt språk och inte några svåra ord ska det vara. TV har gått under i ivern att snuttifiera, radion kommer att gå under av infantiliseringen. Men räddningen är möjligen till del NPR, den över nätet tillgängliga public servicekanalen i USA. Och så finns det ju alltid gamla trevliga och pålitliga BBC.

Riksdagsledamöternas stolar (602)

För tio år sedan fick riksdagens plenisal nya stolar och bänkar. Ny inredning helt enkelt – fast inte så enkel skulle det visa sig. Om byggnaden och de nya stolarna i plenisalen i riksdagshuset kostade ca. 60 miljoner kr. Det blir 349 000 kr per stol och ledamot. De gamla stolarna var minsann inte utnötta, det var inte så många som suttit i dem. Tomt var det för det mesta. Så tomt att talmannen vädjade till ledamöterna att i varje fall vissa timmar varje dag sitta i plenisalen. De nya stolarna är finländska, höj- och sänkbara. Dessutom är de återfjädrande så att när ledamoten rusar upp i riktning mot talarstolen så vrider sig stolen automatisk tillbaka till ”riktning rakt framåt”, neutralläge eller habitualtillstånd, som man skulle kunna säga. Ledamöterna behöver inte ens tänka på att ställa stolarna i ordning efter sig. De nya stolarna har inte något högt nackstöd – nu kan vi få ännu roligare bilder av ledamöter som sover med hängande huvuden. Det skulle vara rörande om ledamöterna hade sådana där uppblåsbara nackkuddar. M-ledamöterna skulle kunna ha mörkblå, liberalerna ljusblå och kohorten av s-ledamöter röda nackstödskuddar. Riktigt intressant är att alla platser vid renoveringen av plenisalen fick en krok för hänga handväskan på. En krok som tidigare aldrig varit ef-

terfrågad, men som i jämställdhetens intresse nu infördes. Min stilla fråga, som ej kommer att kunna besvaras i närtid, är hur många andra parlament runt om i världen som har platser försedda med krokar för handväskor. Som en sidoanmärkning kan jag notera att det i ganska många kyrkor finns krokar för handväskor.

Folk bör veta var de bor (603)

Det är min bestämda uppfattning – att man bör veta var man bor. Man är skyldig att vara nyfiken här i livet och då ska man veta var man bor. Det senare är ju bra att veta om man ska gå eller åka hem någon gång i halvt förvirrat tillstånd. Vad jag menar är att det är underligt att folk inte vet var de bor. Det vet inte vad gatans namn betyder. Jag brukar plåga omgivningen med att fråga vad namnet på deras gatas namn kommer av eller betyder. Kände en person som bodde på Pontonjärsgatan här i Stockholm och han hade inte en aning om vad en pontonjär är (brobyggande ingenjörssoldat är rätt svar). Om man inte vet slår man upp. Särskilt nu när webben finns under våra fingrar. Jag kräver ju inte att alla ska veta att Cardellgatan på Östermalm (Stockholm var det här igen) är uppkallad efter generaltygmästaren friherre Karl von Cardell, född 1764 och död 1821. Grundaren av det moderna svenska rörliga (hästanspända) artilleriet. Men lite roligt är det ju att veta vem han var när man en regnig dag svänger om hörnet ut mot Humlegården och kommer in på Cardellgatan.

Jag föreställer mig att de som bor på Wollmar Yxkulls gata (på Södermalm i Stockholm) ibland kan behöva bokstavera namnet som utgör gatans adress. Wollmar Yxkull (död 1627) kom från en livländsk släkt (utdöd 1627) och var hovmarskalk hos Karl IX. Han ägde och bodde i en malmgård på ungefär den plats där gatan i dag går fram. Gatan fick sitt namn redan 1661, men dessförinnan kallades den för Långgatan, Dalbogatan och även Finnegatan. Wollmar Yxkull var för övrigt släkt med Gustav Vasa eftersom han var gift med Helena Gyllenhielm, oäkta dotter till Gustav Vasas son Magnus (hertig av Östergötland). Men allt det där behöver man ju inte berätta när man talar om att man bor på Wollmar Yxkulls gata.

Anna Lindh sköt pistol (604)

Jo, det gjorde hon. I varje fall en gång. Eller i varje fall riktade hon ett vapen. Jag minns helt klart att jag har sett ett foto av Anna Lindh med höjd och riktad pistol i handen. Minns att hon dessutom såg rätt road ut på bilden. Hon var ju idrottsminister under en tid och jag tror mig minnas att det var en sådan där dag då skytterörelsen hade ”öppet hus” och visade upp sin verksamhet, särskilt ungdomsskyttet. Det var nog även ute på skjutbanan Stora skuggan på norra Djurgården. Det fotot har tydligen sedan aldrig mer publicerats. Man undrar varför.

Är det olämpligt att ett foto av en utrikesminister med höjd pistol publiceras i pressen eller valsar runt på nätet? Kanske, kanske inte. Vad som intresserar mig är hur det kommer sig ett att ett foto bara kan ”försvinna”. Jag har frågat Dagens Nyheters bildarkiv och flera av de stora bildbyråerna. De säger sig inte ha bilden. Socialdemokraternas partikansli säger sig aldrig har sett eller hört talas om fotot. Men jag är helt säker på att jag har sett fotot. Min misstanke är att någon köpt rätten till fotot och sedan begravt det i arkivet. Eller att någon ”lojal” person blivit tillsagd att gömma undan bilden. Kanske är det ett orimligt antagande och kanske är jag alltför konspiratoriskt lagd. Men sanningen sprattlar alltid för att komma ut ur sin lilla ask där den kan ligga gömd.

Det är synd om de där finnarna (605)

Jag tänker på de finnar som kommer med Finlandsbåten på morgonen hit till Stockholm. Den kommer in vid 7-tiden. Under ganska många år har jag sett hur detta vårt stolta grannfolk, familjer eller ungdomsgäng, drar fram efter Stadsgårdskajen och sedan till Gamla stan. Sedan vidare uppåt mot Drottninggatan och Sergels torg. En del ser bra rödögda ut och vingliga på benen, men många är bara nyfikna och förväntansfulla. Vårt grannfolk från skogarnas pörten har kommit till stan. Detta stolta krigarfolk som anländer varje lördag morgon. Det kan nog vara 1 000 eller 1 500 i varje invasionsvåg. Och de har Euro i fickorna, jag är helt säker på det.

Varför är det synd om dem? Jo, allt är stängt. Det finns några fik i Gamla stan som är öppna och så Seven-Eleven på Västerlånggatan. Allt annat är fullkomligt stängt. Är det inte synd att en rännil av vårt

broderfolk som tvingas vandra omkring i en folktom och stängd stad till dess affärerna börjar öppna vid 10-tiden? Det är verkligen synd om dem. I varje fall under vinterhalvåret.

Det är hög tid att Stockholms stad öppnar något ställe och välkomnar alla båtresenärer till vår vackra stad. Öppna exempelvis Kulturhuset. Visa film om Sverige och bjud på kaffe och bullar. Något måste göras för att hjälpa alla båtresande finnar som drar fram i flockar i morgondimman. Kulturhusets chef får härmed mitt förslag helt gratis. Även ledningen för finska kyrkan i Gamla stan får del av förslaget. Att sprida kultur och kunskap om vårt land är alltid av värde. Engagera några finsktalande föredragshållare och bjud på föredrag om Sveriges och Finlands historia. Vi var ett rike under mer än 600 år, något som det finns mycket att berätta om.

Oord som har olika betydelser (606)

Ordet utrerad är lite ovanligt, men de betyder extrem, överdriven. Sedan finns det även ordet outrerad som är en synonym och alltså också det betyder extrem, överdriven. Vad har då bokstaven o för betydelse? Det måste röra sig om två skenbara antonymer, som alltså betydelsemässigt är synonymer. Det är nog så att bokstaven o fyller olika uppgifter för olika ord. I ordet oväsen fungerar förstavelsen o-lätt förstärkande och används för att ange en högre grad av det ord som bokstaven inleder. Oväsen betyder alltså ’mycket väsen’ och inte motsatsen till väsen. Detsamma gäller ordet oväder. På samma sätt fungerar bokstaven o i orden olater, oförvägen och otymplig. ”Tymplig” återfinns i en del finlandssvenska dialekter i betydelsen ’klumpig’, ’tölpaktig’, dvs. i ungefär samma betydelse som otymplig. O-et har i dessa fall alltså inte en negerande funktion som i andra ord som inleds med förstavelsen o-, t.ex. oartig (= inte artig), oduglig (= inte duglig), olycka (= inte lycka). Ordet o kan också ha en klart nedsättande funktion och ange något som farligt, dåligt eller liknande, t.ex. odjur, ogräs, otyg och oljud. Ett odjur är fortfarande ett djur, men ett hemskt sådant. Men det som är ogjort är inte gjort.

Sedan kan man ju fundera på detta med vana och ovana. En ovana brukar ofta kategoriseras som en ”ful ovana” och då måste man, som vän av logiken, fråga sig om det finns ovanor som inte är fula utan endast någon form av motsats till en vana och då inte med nödvändighet en ”god vana”.

Den legendariske världsreportern (607)

Mike Wallace hade jobbat som reporter i TV-programmet 60 Minutes sedan programmet drog igång i CBS i september 1968. Han arbetade full tid fram till 2006 och därefter på deltid fram till 2008. Han avled nästan 94 år gammal 2012. Han arbetade alltså fram till dess han var 88 år och var på 60 minutes i 38 år. En ofantlig räcka av intervjuer av politiska ledare och andra personligheter. En gång intervjuade han Iraks president under tre timmar. Den har sänts i TV4 här hemma. Under intervjun lutade sig presidenten fram och frågade: Har inte du gått i pension? Frågan kunde framstå som märklig om man inte visste att Mike Wallace var 88 år! Han reste runt i världen och gjorde superba intervjuer. Det kallar jag för uthållighet.

Han gjorde mycket uppmärksammade intervjuer med George Bush, Ronald och Nancy Reagan, Jimmy och Rosalynn Carter, Gerald Ford, Richard Nixon, Lyndon B. Johnson, John F. Kennedy, Deng Xiaoping, Manuel Noriega, the Ayatollah Khomeini, Menachem Begin, Anwar el-Sadat, Yasir Arafat, Shah av Iran, King Hussein, Hafez Assad, Muammar Qaddafi, Kurt Waldheim, H. R. Haldeman, Vladimir Horowitz, Itzhak Perlman, Johnny Carson, Mikhail Baryshnikov och Leonard Bernstein.

Mike Wallace började arbeta som journalist på 1940-talet på Chicago Sun efter att ha tagit en B.A.1939 vid University of Michigan. Under världskriget jobbade han som sambandsofficer i flottan och efter krigsslutet var han radioreporter på radiostationen WMAQ i Chicago. Han började hos CBS 1951 och slutande redan 1955, men återvände sedan 1963. Sedan har han varit CBS trogen. Mike Wallace hade verkligen perspektiv på nyhetsrapporteringen under lång tid. En gigant och en gentleman i nyhetsbranschen.

Konnotationer (608)

Begreppen konnotation och denotation är grundläggande filosofiska begrepp. Ibland brukar man säga att de hör hemma i logiken. Med konnotation menar man helt enkelt det som utmärker något som tillhör en viss klass. När man talar om stolar i allmänhet så ger man en anvisning om konnotationen av föremål som det är allmänt accepterat att kalla just stolar och inte något annat. Allmänt gäller att det

finns ett antal föremål som utan minsta tvekan kan kallas för stolar och då är konnotationen mycket enkel. Sedan finns det ett antal föremål som definitivt aldrig någonsin av någon kan kallas för en stol. En bil är inte en stol även om den har stolar inne i själva fordonet. Ett kylskåp är inte en stol. Men en vanligköksstol är naturligtvis en stol. Det hela blir emellertid intressant först när man börjar diskutera gränsområdet som omfattar föremål som vissa personer med tämligen stor säkerhet vill kalla en stol, medan andra personer med största tvekan kan sträcka sig till att kalla en stol. Man kan fundera över vad det är som gör att föremål som finns i gränszonen för en konnotation alls kan vara ifrågasatta respektive bekräftade. Ett objekt eller en företeelse kan vara mycket tydligt konnoterade, medan andra kan vara mycket otydligt konnoterade.

Om jag tar exemplet med en kompass så är det ett välkonnoterat begrepp. Man kan t.o.m. säga att antingen är ett föremål en kompass eller också så är den inte det. Begreppet fordon är å anda sidan vagt definierad. Konnotationen är svag. Är en enkelt sammanfogad flotte av några timmerstockar ett fordon eller en farkost? Det är viktigt att vara medveten av konnotationernas begränsningar, men också möjligheter. Konnotationen kan sägas vara förbindelseledet mellan definitionen i konnotationen och alla de företeelser eller föremål som ryms i denotation.

Om man inte reflexmässigt tänker på konnotationsproblemet så riskerar man att använda begreppen på ett otydligt och därmed tveksamt sätt. En stor del av den sokratiska filosofin går ut på att tvinga sin samtalspartner – och sig själv – att definiera begreppen så noga att de blir användbara verktyg i den filosofiska diskussionen.

Polisen slog till mot ”kriminella” på krogar i Stockholm (609)

Helgen 27 – 28 februari 2016 genomförde polisen i Stockholm tillslag på olika krogar i centrala Stockholm. Man genomförde ett 40-tal kroppsvisiteringar och påträffade bland annat vapen och narkotika. I insatsen deltog ett 20-tal poliser som i samarbete med kronofogden beslagtog även pengar och ägodelar från personer med skulder på hundratusentals kronor.

Det var första gången som polisen, enligt egen uppgift, slog till mot kriminella i krogmiljö på det här sättet. Men polisen säger att man kommer att göra det igen.

Det började med att polisen kontrollerade bilar på väg in mot centrala stan. Med en kraftig lampa lyste man in i stoppade bilar för att se vilka som fanns i bilarna. Media berättar: ”Personer som kändes igen plockades ut, visiterades, kontrollerades mot register och hos de som visade sig ha skulder beslagtog man deras värdesaker.

Enligt Svenska Dagbladet har polisens insatsledning själva redogjort för det på följande sätt:

”– Vi märkte att folk vällde ut av den massiva polisnärvaron. De som inte var bekväma med att vi var där sög vi tag i. Kände vi igen en kriminellt belastad person tog vi ut dem för samtal. I vissa fall ledde det till kroppsvisitation, i vissa fall till ingenting, men personen kände sig påpassad, säger John Franco (polisens insatschef).”

Det kan ju framstå som befogat att ta hand om kontanter och värdeföremål som skuldsatta personer har på sig. Men den första frågan som man måste ställa sig är naturligtvis om det är lagligt. Är det något som man kan kräva i en rättsstat är att polisen – som ska upprätthålla ordningen – handlar rättsenligt.

Enligt regeringsformen 2 kap. 6 § är varje svensk medborgare (samt annan som vistas i landet) skyddad mot påtvingade kroppsliga ingrepp, kroppsvisitationen m.m. Kroppsvisitationer och besiktningar är integritetsinskränkande åtgärder, vars genomförande innebär en begränsning av detta rättighetsskydd kräver lagstöd för att få genomföras. Det finns en hel del regler som gör det möjligt för polis, kriminalvård, tull och andra att utföra kroppsvisitation. Men om det inte föreligger misstanke om brott (som kan ge fängelse) och det inte är frågan om gripande (skyddsvisitation) så är det inte tillåtet att göra kroppsvisitationer av polisen. Det är därför jag är undrande över hur det kommer sig att polisen kunnat plocka av ”kriminella” deras ur, halskedjor, kontanter och annat. Det borde någon grävande journalist försöka ta reda på. Möjligen finns det någon godtagbar förklaring, men intill detta är visat så tillåter jag mig att vara i hög grad frågande.

Vad som är kroppsvisitation regleras av 28 kap. 11 § 3 st. rättegångsbalken och närmare förklaring får man i prop. 1993/94:24.

Om nu någon är ”välkänd av polisen”, som det brukar heta, betyder inte med nödvändighet att personen är ”kriminell” annat än enligt polisens egen nomenklatur. Att en person dömts för några år sedan, avtjänat ett straff och därefter åter är misstänkt för brott leder inte till att polis och kronofogde kan få kroppsvisitera honom. Det

behövs en konkret brottsmisstanke.

JO har några gånger prövat frågor om kronofogdens ”distansutmätningar” i samband med att polisens undersöker fordon och därvid påträffar exempelvis en större summa kontanter. Det råder i allmänhet sekretess mellan myndigheterna och det är därför inte utan vidare givet att polisen får informera kronofogden om de uppmärksammade tillgångarna.

I ett avgörande av JO framgår att polisen i Östergötland stoppade en förare för hastighetsöverträdelse och fattade även misstanke mot honom om bl.a. ringa narkotikabrott. I syfte att eftersöka narkotika verkställdes en husrannsakan i bilen varvid en större summa i kontanter påträffades i en väska som enligt uppgift från förarens tillhörde dennes sambo. Polisen kontaktade Kronofogdemyndigheten och lämnade ut dessa uppgifter, som var sekretessbelagda. Kronofogdemyndigheten beslutade om utmätning, s.k. distansutmätning, av kontanterna för en skuld som föraren hade och meddelade förbud för polismyndigheten att lämna ut kontanterna till någon annan än Kronofogdemyndigheten. Ett s.k. förbudsmeddelande av Kronofogdemyndigheten ger i sig inte polisen befogenhet att omhänderta utmätt egendom. För att polisen ska ha rätt att hålla kvar utmätt egendom för Kronofogdemyndighetens räkning med stöd av ett förbudsmeddelande krävs att egendomen är omhändertagen med stöd av t.ex. bestämmelserna om beslag.

Polisen kritiseras av JO för att man hade omhändertagit kontanterna utan att det har funnits lagstöd för det. Enligt 10 kap. 27 § offentlighets- och sekretesslagen får sekretessbelagd information lämnas till en myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Polismyndigheten kritiseras av JO även för att man inte dokumenterat eller i efterhand kunnat visa vilka närmare uppgifter som lämnades till Kronofogdemyndigheten och inte heller att uppgiftslämnandet föregicks av en sådan verklig intresseavvägning som stadgandet kräver.

Soldatnamn (610)

Soldatnamn är fascinerande. Jag är road helt enkelt. Jag har träffat många som heter Modig, Tapper, Vresig och så vidare. Sedan finns det ju alla som heter Spjut, Sköld och annat sådant. Lite road blev

jag när jag talade med fru Villig på skattemyndigheten. Lite jobbigt att heta för en ung tjej kanske. Eller fröken Stålbröst som jag mötte för ett tag sedan. Känner en liten kille som heter Stark. Han är dock liten till växten. Kände även syskonen Glad (stavade Gladh), som naturligtvis inte alltid var på sitt bästa humör. Det finns 32 personer i landet som heter Elefant. Kan säkert vara jobbigt att heta om man lagt på sig några kilo för mycket. Eller om man river ned något i en porslinsbutik. Det roligaste namnet jag träffat på var nog Kanon. Han hette så och var löjtnant i luftvärnet. Hade kanonkul sa han, men inte kalaskula. Trevlig kille dessutom, hade säkert aldrig varit kanonfull eller sjungit kanon i någon kör. Men man kan kanske gissa att han fotograferar med en Canon.

Svårt det där med namn. Det finns 62 personer i landet som heter Stalin i efternamn. Stålmannen på ryska alltså. 14 personer har efternamnet Fjäder. 42 personer har familjenamnet Gammal. Äldst är Ulla Gammal, som är 84 år gammal. Det finns 17 personer i landet som heter Gun Hellman. Undrar om de får problem om de söker visum till USA. I landet finns 51 personer som heter Pistol.

Norsk älg som hukar (611)

Det heter ju alltid att Sverige och Norge är så lika. Men det finns stora skillnader också. Norge är ett land som inte liknar något annat. Varje gång jag är i Norge så frapperas jag av de norska vägskyltarna. De liknar ju de svenska en del, men ändå inte. Ta varningsskylten för älg. Den svenska älgen är ståtlig och stolt. Ser ut att må bra och ha stort självförtroende. En sådan älg som klarat sig genom många älgjakter med livet i behåll. Skogens konung. En stolthet för vårt land. Sveriges största djur. Jag blir glad när jag ser den svenska älgen på varningsskylten. Förstår också varför tyska turister stjäl med sig skyltarna hem. Den norska älgen är helt annorlunda. Den är mindre och magrare. Och vad som är värst av allt: Den liksom hukar sig. Kan det bero på att det är sämre med föda i Norge eller att de norska älgarna har sett skymten av sin svenska kusiner och fått mindervärdighetskomplex. Det är synd om de norska älgarna att behöva uppträda i sådan ynklig form

Ta även den norska varningsskylten för övergångsställe. På den svenska är det en storasyster som kärleksfullt håller sin lillebror i handen och leder honom över gatan. I Norge är det en storebror som

nästan sliter sin motsträviga lillasyster över gatan. Nästan patriarkaliskt. Får barn göra så i Norge? Märkligt nog har de inte några ryggsäcker heller, vilket måste förstås så att de inte kan vara på väg till eller från skolan.

Hunden Pompes grav (612)

Jag har viss kärlek till Pompes grav. Känns så fint att en hund som levde på 1700-talet har en egen grav i en av statens slottsparker. Där är frågan om Karl XII:s hund Pompe och hans grav i slottsparken vid Karlbergs slott. Den ligger så fint där. Dags att gå dit och titta på graven om du inte varit där. Kungen hade enligt källorna tre hundar och alla tre hette Pompe. En av hundarna hittades död en morgon i fotändan i kungens säng i Stralsund. Troligen är det den hunden som är begravd i Karlbergs slottspark. Det är landets mest berömda hundgrav i varje fall. På alla kadettbaler på Karlberg går kadetterna med damer/herrar ut till Pompes grav vid midnatt och hyllar honom och hans husse. Det är en gammal tradition helt enkelt.

Jag har inte kunnat få fram uppgift om hur gammal gravstenen är. Men kungen lekte i parken som liten prins och det sägs att en del av ekarna finns kvar sedan hans tid. Troligen har han klättrat i träden där.

Den egna kraftens män (613)

Den finns en enkel tumregel inom religionspsykologin som säger följande. I de flesta kulturer och religioner är omkring 25 procent av befolkningen djupt religiös och tycks ha ett stort behov av att tro på något. 50 procent utövar en religion bara vid svårigheter i livet och vid ceremoniella tillfällen (tradition etc.) medan omkring 25 procent egentligen inte utövar någon religion alls. Talen kanske förefaller felaktiga beträffande vårt land i vår tid.

Det var väl känt under vikingatiden att en viss andel av befolkningen (läs: av de fria männen) inte brydde sig så mycket om asagudarna. De var alltså ateister eller agnostiker enligt vår tids språkbruk. Vad som är mycket intressant är att det redan då fanns en språklig beskrivning av denna del av befolkningen. De kallades helt enkelt för ”den egna kraftens män”, med vilket man menade att de ansåg sig ha sådan inre kraft för egen del att de inte hade något behov av en

religion. ”Den egna kraftens män”, smaka på den formuleringen. I modernt språk skulle vi nog vilja säga ”Den egna kraftens män och kvinnor”.

Idioter (614)

Det är klart att man inte ska kalla någon för idiot. Självklart. Om han eller hon är det så förstår personen ändå inte vad man menar. Och är han eller hon inte det så ska man naturligtvis inte skymfa personen. Men man kan ju få tänka. Den gamla vetenskapliga definitionen av en idiot är en helt outvecklad person som har en mental ålder som inte överstiger en treårings (treåring kan vara rätt fiffiga tycker jag?) och inte klarar av att prata på ett begripligt sätt eller undvika faror i det dagliga livet). Termen idiot användes i ett äldre klassifikationss-ystem inom psykiatrin, men är numera utgallrat. Ordet fanns i forn-franskan (idiote), i latinet (idiota) och grekiska (idiotes). I grekiskan betydde ordet närmast en mycket enkel person, en ”simpel person” och också i betydelsen ”lekman”. Alltså inte någon som nödvän-digtvis var mentalt retarderad.

Termen används även i begreppet ”nyttig idiot”, som ganska fre-kvent användes i Lenins skrifter. Det har sin förklaring i att ordet har en delvis annan betydelse i ryskan eftersom det där används mer i betydelsen ”lättledd och naiv person” och även i betydelsen ”en per-son som vill göra gott, men inte klarar av det” (jämför engelskans ”do-gooder”). Tänk på hur Dostojevskij beskrev sin idiot (furst My-sjkin). I engelskan används ordet exempelvis i sammansättningen ”the idiot box”, varmed avses TV.

Det finns en känd episod när den ryske ambassadören i Stock-holm offentligt kallade en identifierbar tjänsteman i regeringskansliet för ”idiot”. Detta väckte stor uppmärksamhet, men för de som kän-ner ryskan och ryssarna behövde uttrycket inte ges annan innebörd än ”lättlurad och naiv person”. Det ska inte uppfattas som ”helt obe-gåvad” eller något sådant. Det är inte alltid lätt att vara rysk ambas-sadör.

Alla springer i vänstervarv (615)

Varför springer alltid cirkushästar i vänstervarv? Jag har någon gång påstått att om man släpper ut gamla cirkushästar på grönbete så kan

de inte springa i högervarv. Det är sant. Tror att någon cirkusdirektör har sagt det i någon intervju. Hur som helst, så här är det. Hästar, hundar, åsnor eller vad det är springer alltid runt i vänstervarv i manegen. Alltid. På idrottsarenor springer alltid löpare i vänstervarv. Alltid. Alla sporter som jag har sett i TV-rutan går i vänstervarv. Trav, galopp, speedway, häcklöpning, allt. Finns det inte några sporter som går i högervarv? Nej, men det finns en del som går rakt fram. Curling, bowling, längdhopp och en massa andra. Jag vet att slalomåkare svänger både till höger och till vänster. Men alla lopp som går i en slinga går i vänstervarv. Förklaringen är möjligen att den mänskliga hjärnan är programmerad för att vi ska svänga till vänster när vi möter någon/något. Det är min hypotes och teori. Men det är empiriskt bevisat att alla alltid springer i vänstervarv. Det gjorde man nämligen även i Athen under den klassiska tiden.

Men i morgonströmmen mellan Centralstationen och T-Centralen här i Stockholm går strömmen av mötande så att folk går till höger om de mötande... märkligt. Men att det spräcker min teori kan jag knappast tro.

Georg lunchade på Östra Station i Stockholm (616)

För tio år sedan sände STV en dokumentär om stamgästen Georg. Detta är i huvudsak innehållet i programmet.

Georg Carlsson, var bergsingenjören som arbetade på Tekniska Högskolan till dess han var 94 år, och åt lunch vid samma bord på järnvägsrestaurangen på Östra station i Stockholm. Regelbundet. Det vill säga att han har gjort det ALLA dagar i 71 år. Över 20 000 gånger. Han kommer regelbundet. Nu är han 95 år. Han sätter sig på samma stol. Vid sitt bord. Är det upptaget så väntar han tills det blir ledigt. Han drar undan stolen mitt emot med fötterna, för han äter alltid ensam vid bordet. Han började gå där 1935 och har tydligen funnit ställets mat bra. Restaurangen gick skraltigt i början av 1990-talet. Så dåligt att den var nedläggningshotad. Vad gjorde Georg då? Jo, han lånade helt enkelt ut 300 000 kr till innehavaren för att hon skulle klara likviditeten. Lånet betalades tillbaka och Georg kunde fortsätta lunchandet vid sitt stambord. Har man ätit lunch vid samma bord i 71 år kan man med rätta få kalla sig stamgäst.

En guldplakett finns på hans stol med inskriptionen ”Georg Carlsson 1935 - ”. Den sattes dit på hans 90-årsdag. Han avled 2006

i en ålder av 95 år.

Han växte upp i Fagersta men flyttade i tidiga tonår till Stockholm, tog studenten vid Södra latin 1930 och studerade därefter metallurgi vid Kungl Tekniska högskolan, KTH, där han blev bergsingenjör redan 1936.

Men hur har mannen lyckats äta varje dag utan att missa någon dag? Min källa säger att det var så, men jag tillåter mig att vara lite skeptisk just över den detaljen.

Dialogen som filosofisk och litterär form (617)

Det är förmodligen inte någon tillfällighet att den filosofiska litteraturen uppvisar så många framställningar i dialogform. Just den litterära formen ligger djupt i den utforskande tankens väsen. Själva frågandet och svarandet, liksom bekräftande och bestridandet, anses ge utrymme för skärande kontrapunktik, en inre spänning helt enkelt. I dialogens form av samtal, gärna med uppdiktade personer, får olika ståndpunkter träda fram mot varandra och mötas. Dialogerna kan återfinnas från de platonska dialogerna genom hela raden av Ciceros, Brunos, Berkeleys, Humes, Schellings och Viktor Rydbergs filosofiskt-dialogiska verk. Härigenom kan man följa denna litterära genres utveckling. Genom valet av dialog har författarna skapat inte bara fackmässigt-dialektisk fullgångna verk utan därjämte sådant av stort konstnärligt litterärt värde. Det finns goda skäl för att omtala Platons dialoger ej endast som de främsta filosofiska utläggningarna vi känner utan tillika även verkliga tankedraman med psykologiskt fullgångna människoskildringar. Inom ramen för den dramatiska inbillningen har tänkarna och filosoferna kunnat presentera delar av sina tankebyggnader.

Uppmärksamhetsgrad i media (618)

Det borde vara möjligt att objektivt mäta uppmärksamhetsgraden av nyheter i media. Hur stor uppmärksamhet som vissa nyheter får över tiden. Vad jag avser är nyhetsvärdering och hur stort utrymme som olika nyheter ges. I förra veckan skrevs det många hundra spaltmeter om mordet på Palme, som inte kan sägas vara någon nyhet alls eftersom händelsen inträffade för 30 år sedan.

I går morse inträffade en tragedi på ett asylboende i Lindesberg.

En 20-årig pojke stacks ned med kniv och avled. Mord helt enkelt. Tre unga pojkar eller män är anhållna. Dagens Nyheter skriver i dag endast en notis om det hela. Tretton rader i en enspaltig notis. Inget annat. Så här är den avfattad:

”Dödad på boende – tre anhållna

En man i 20-års-åldern knivdödades i går morse på ett asylboende norr om Lindesberg. Samtliga misstänkta, tre män i 30-årsåldern, är anhållna. Polisen har ännu ingen motivbild. De tre misstänkta har medgett att de var på boendet när knivskärningen skedde.”

Det är allt som skrivs om ett mord i Sverige år 2016. Dessutom ett mord som gäller en ung person som bor och vistas i en svår miljö – asylboende. Det borde finnas intresse av att ställa händelsen i relation till andra liknande händelser och även resa frågor om bevakning och trygghet. I notisen sägs inte något om vilken nationalitet som offret hade och ej heller nationalitet på de tre anhållna. Det senare är möjligen av mindre intresse, men säkerhetsaspekten är intressant. Varför denne restriktion i nyhetsförmedlingen måste man fråga sig. Är detta en händelse lik så många andra händelser som inträffat att nyhetsvärdet har minskat på grund av upprepningar? Har avmattningen redan inträffat? De så kallade ”skjutningarna” i Göteborg har ju blivit så vanliga att de knappast alls rapporteras i riksmedia.

En norsk träbro brast (619)

För ett par veckor sedan körde en lastad timmerbil med vikten 31 ton över en två år gammal träbro (konstruktion av limträ) i Norge. Bron brast och bilen med förare störtade ned. Förarens klarade sig. Bron blev totalförstörd. Bron var dimensionerad för att klara en belastning av 63 ton och alla frågade sig vad som egentligen hänt. Ganska omgående kom uppgiften att det företag som beräknat hållfastheten hade gjort en felberäkning och feldimensionering av något eller några av elementen i bron. Företaget erkände att det var ett konstruktionsfel. Nyheten uppmärksammades stort i Norge, men jag har inte sett att den alls var omskriven i Sverige. Min slutsats av detta är följande. Hade broraset inträffat i Dalsland hade det hela fått stor uppmärksamhet i svenska media, men nu inträffade de hela i ”utlandet” och det är inte så intressant längre. Ointressant helt enkelt.

Jag kan nämna att brons kapacitet nu i efterhand har beräknats ha haft 73 procent lägre hållfasthet än vad beräkningen utvisade. Felet

har förmodligen bestått i att konstruktören har haft sitt beräkningsprogram i datorn fel inställt. Dessutom finns det ett antal liknande broar runt om i landet och nu har man kastat sig över dessa för att göra nya beräkningar. En kunnig brokonstruktör kunde upplysa att det är märkligt att en bro som skall gå att köra på med 17 ton (27% av 63) i flera tiotals år rasar för 31 ton när den är nybyggd och det inte finns någon snölast på bron. Det skulle utvisa en faktor 2 i säkerhetsmarginal medan faktorn brukar vara 4 – 6 vid konstruktion av hissar och kranar, vid broar är en vanlig faktor 3 – 4.

Frågan är om det finns liknande broar i Sverige och vilka beräkningar som gjorts här. Den norska bron var byggd av Moelven efter ritningar från norska vägverket, som i sin tur anlitat en konsultfirma för beräkningarna. Denna konsultfirma har tidigare drabbats av ett fel som ledde till ett broras. Dessutom uppmärksammades det redan i oktober 2015 att bron vid Sjoa över E6 var felberäknad, men trafiken stängdes ändå inte av. Moelven har levererat över 200 trälimsbroar. I Norge har det varit vägverket som ansvarat för hållfasthetsberäkningarna, alltså inte leverantören av broelementen.

Nyheten om den rasade trälimsbron i Norge var inte en nyhet i Sverige trots att vi har många trälimsbroar i Sverige. Det tycker jag är märkligt. Något hade man väl kunnat skriva kan jag tycka.

Den där mystiska multiplikationstabellen (620)

Det förväntas att man blixtsnabbt ska kunna räkna ut vad 7 x 8 är, men inte att man ska kunna beräkna 12 x 13. Den utbredda förväntan på kunnande stannar vid tabellen 10 gånger eller möjligen 11 gånger. Är färdigheten att snabbt och säkert behärska multiplikationstabellen något som håller på att helt försvinna? Man kan ju räkna på sin mobil om det skulle behövas. Den som tar fram räknaren, mobilen eller papper och penna för att räkna ut 12 x 13 behöver inte skämmas, men gör han det med 9 x 5 kommer de som ser det att reagera. Att kunna sin multiplikationstabell är lika viktigt som att veta att man håller gaffeln i vänster hand och kniven i höger hand eller att man hälsar med höger hand.

Den engelske ämbetsmannen Samuel Pepys (berömd för sin dagbok) berättade om sina vedermödor med multiplikationstabellen. Pepys var en högt utbildad och bildad man i staten med studier vid Cambridge. Han var kunnig i latin, juridik, retorik med mer. Men

just aritmetiken, det vill säga matematiken, hade han enorma problem med. Han skrev i sin dagbok: ”Den 9de. Upp klockan fyra och läste flitigt på min multiplikationstabell, som är det svåraste jag stött på i aritmetiken.”

Professor Sven-Eric Liedman förklarar i en av sina böcker att Pepys svårigheter med att det vid denna tid, 1600-talet, det inte var fint att hålla på med siffror. Det var något som endast krämare, hantverkare och sjöfarare hade nytta av. Pepys förstod däremot att matematiken skulle bli en av de verkligt betydelsefulla vetenskaperna i framtiden. Därav hans tragglande med mutiplikationstabellen för att kunna komma vidare i matematiken. Någon miniräknare hade han inte utan var tvungen att använda sin egen hjärna.

Människan har kunnat multiplicera genom i stort sett hela historien. Exempel på multiplikation finns i den egyptiska ”Papyrus Rhind” från 1600 f. kr.

Liedman redogör även för ”den ryske bondens algoritm” som förekom in i vår tid i Sibirien. Med denna färdighet kunde den ryske bonden räkna ut vad 9 x 5 är. Han ställde upp talet så här:

9	5
4	10
2	20
1	40

I vänstra spalten halverade han siffran 9 stegvis till heltal tills det inte gick längre (hälften av nio är 4,5 men som heltal är då hälften 4). I den högra spalten fördubblade han heltalen fyra gånger tills 40 var jämsides med ett. Därpå lade han ihop (adderade) de tal i högra spalten som stod jämsides med de udda talen i den vänstra spalten. 5 + 40 = 45. Det fungerar, men kräver nog papper och penna. Men någon multiplikationstabell behövde han inte lära sig.

Dessutom kan jag nämna att likhetstecknet ofta för tanken fel eftersom vi är så vana att läsa från vänster till höger. Att 9 x 5 = 45 eller 5 x 9 = 45 framstår för oss som naturligt. Lite märkligt framstår det om vi skriver 45 = 9 x 5 eller 45 = 5 x 9. Men matematiskt är det helt likvärdigt. Vår hjärna är stöpt i sina egna former. Likhetstecknet och nollan var betydelsefulla uppfinningar inom matematiken. Människan hade inte kunnat resa till månen om vi inte först hade uppfunnit nollan.

Sverige förste fortkörare (621)

Svenska Dagbladet har för några veckor sedan lanserat sitt digitala arkiv för prenumeranterna. Nu är det möjligt att sitta hemma i soffan och söka på enstaka ord eller namn i det tidningsläggen ända från 1884. Det visar sig att träffsäkerheten är mycket god eller möjligen helt perfekt. Hela arkivet finns tillgängligt över nätet för oss alla som är prenumeranter.

Jag har själv kunnat finna det tidningsnummer från 1923 där för första gången Adolf Hitlers namn finns med. Det var en mycket intressant och klargörande artikel i vilken författaren varnar för Hitlers ledarskap och framfart som demagog. Jag ser fram mot att noga gå igenom vissa tidsavsnitt, exempelvis veckorna före det ryska anfallet på Finland den 30 november 1939.

Nu ler jag stort åt en del notiser och korta nyhetsartiklar som jag funnit. Vem var den förste fortköraren i Stockholm och möjligen i vårt land? Någon måste ju har varit först med den försyndelsen. Svenska dagbladet skrev den 26 maj 1900 om den första fartdåren. Den dagen åkte bokhållaren Carl Oscar Henning Forslund som allra första stockholmare fast för fortkörning. Forslund hade varit på restaurangen Riche och kom körande på Strandvägen med sin franska Leon Bollee Voiturette. Poliskonstapel Karlsson skrek åt Forslund att sakta in, men utan reaktion. Då sprang Karlsson ikapp bilen. Han ska sedan ha tagit tag i Forslunds frackskört för att få stopp på bilen. Forslund fick böta 15 kronor för ”*öfverdådig framfart”*. Det fanns då ingen officiell hastighetsgräns, men enligt vad Forslund själv efteråt hävdade så gick gränsen vid 6 kilometer i timmen. Jag noterar att polismannen lyckades springa ikapp bilen och att Forslund minsann var klädd i frack. Det var fart på polisen år 1900 och det var klass på fortkörarna.

För den bilintresserade vill jag notera att ”Voiturette” började byggas av Léon Bollée redan 1895. Det var en trehjulig bil med två säten, som var helt öppen och närmast såg ut som vi i dag tänker oss en motorcykel. Motorn var på tre hästkrafter och kraftöverföringen skedde med en drivrem. Flera hundra exemplar tillverkades och det rapporterades att den sålde bra.

Änkestöten, vad är det? (622)

Den där hårda nervstöten som utgår från armbågen då man kommer åt nerven (sulcus nervus ulnaris) som finns precis mellan benen i den yttre delen av armbågen. Den kallas ju för änkestötet. Men varför och har alla människor den? Själv brukade jag i skolan medvetet låta armbågen hårt glida över kanten på bänken för att få uppleva änkestöten. Alltid något när lektionerna var oändligt långa och tråkiga. Men sedan har jag alltid funderat på om alla kan locka fram den där obehagliga, men snabbt övergående stöten. Och varför heter det änkestöten? Den beskrivs i nationalencyklopedin som ”en sekundkort ilande känsla i underarm och hand (lill- och ringfinger) vid slag eller plötsligt tryck mot armbågsnerven där denna passerar i en fåra utmed armbågsledens bakre, inre omfång”. Vem är änkan? Det är svårt att veta för egentligen är det nog så att det skulle hetat ”änkemansstöt”. Ordböckerna ger en möjlig förklaring till uttrycket genom att citera det cyniska gamla talesättet ”änkemanssorg och armbågestöt går strax över”. Och så har jag bedrivit omfattande forskning under åren över vad fenomenet heter på andra språk. På norska heter fenomenet ”enkemannsstöyten”, så de verkar hålla fast vid det gamla begreppet. Vi ska nog döpa om det hela här i landet till ”änkemansstöten”. Den är kortvarig nämligen. Pröva själv.

Men jag har svårt att förklara varför änkestötet på engelska heter ”saturday night palsy”. En förklaring till beteckningen är att den smärtupplevelsen inträffar när man somnar till och armen kommer i kläm när den glider av fåtöljens armstöd sent på lördagskvällen. Något långsökt förklaring måste jag säga, men det är den som lämnas av ett engelskspråkigt lexikon. I engelskan finns även uttrycket ”honeymoon palsy” som är upplevelsen av att armen domnar bort då någon annan person ligger länge på ens egen arm. Medicinskt kallas det på engelska för ”anterior interosseous nerve palsy ” och som ofta leder till att man inte kan föra ihop pekfingret och tummen på den armen. Men det är förstås ett annat fenomen än änkestöten.

Att fånga apor i Sudan – en metodstudie (623)

Läste nyligen den egyptiske författaren Raouf Masaads bok Strutsägget. Han är son till en kristen präst i Sudan och uppvuxen på 1950-talet. Boken rekommenderas till den som vill få en inblick i hur en

egyptisk intellektuell tänker och har utvecklats.

Författaren berättar hur männen i den lilla staden Wad Madani i Sudan fångade apor under hans barndom. Männen skaffade sig några tiotal liter öl och tillsatte socker. Det hela fick jäsa ett par dagar i solvärmen. Sedan gick de ut en morgon till det skogsområde där de visste att aporna höll till. De tog med sig den jästa ölen och samlades i en glänta i skogen. De satte sig i ring kring dunken med öl och så drack de själva av den tills de blev sömniga. Aporna hade redan då iakttagit dem. Männen drog sig in i skogen några hundra meter för att sova i skuggan. Kvar på platsen lämnade de dunken med öl och ett tiotal muggar. Efter bara en kort stund kom ledarhannen (alfahannen) fram och började nyfiket undersöka platsen och peta på dunken och muggarna. Han tjattrade och levde rövare. En stund senare fyllde hannen öl från bunken i en av muggarna och smakade på ölet. Och tjattrade ännu mera. Så fortsatte han. En kvart senare kom resten av flocken fram och började dricka som bara den. En timme senare var de så berusade att de inte kunde gå. Några låg bara ned och några vacklade omkring. Då kom männen fram med sina rep och tog några av de apor som var lättast att fånga. De togs med för att säljas på stadens marknad, när de nyktrat till. Aporna alltså. Så gjorde männen någon gång varannan månad och de fick alltid tag i 3 – 4 berusade apor. Skillnaden mellan människor och apor är tydligen inte så stor.

Thomas ab Aquino (624)

Det är inte ovanligt att kyrkofadern Thomas ab Aquino beskrivs som medeltidens ledande tänkare, en av världens största filosofer, själens apostel och den katolska kyrkans främste väktare och stolthet. Den änglalike doktorns verk står som ett imponerande vittnesbörd om giltigheten i alla dessa lovtal.

Han föddes i Neapel år 1225 i en förnäm italiensk familj och fick sin tidigare undervisning vid benediktinklostret i Monte Cassino, sin senare utbildning vid universitetet i Neapel. År 1244 inträdde han i dominikanorden och sändes till Paris för att studera teologi under Albertus Magnus; en av de första företrädarna för den aristoteliska filosofins återupplivande under medeltiden.

Då han var tjugofem år undervisade Thomas själv vid universitetet som fullvärdig professor. Han tjänstgjorde som rådgivare åt påvedömet och under sina sista år ombads han att reorganisera universi-

tetet i Neapel. Han dog 1274 endast fyrtionio år gammal.

Thomas fortsatte det arbete som Albert hade påbörjat. Han försökte smälta samman Aristoteles vetenskap och filosofi med kristendomens uppenbarade sanningar. En del författare har beskrivit proceduren som ett kristnande av Aristoteles eller som ett försök att i den kristna kyrkans lära ympa in det hedniska Greklands återupptäckta visdom. Några har påpekat, att Thomas med entusiasm kunde acceptera Aristoteles, eftersom dennes metafysiska principer baseras på objektiv verklighet och således kan bli allmänt antagna.

Det var främst genom Thomas författarskap som Aristoteles politiska teori åter införlivades med det västliga tänkandet. Men Thomas var teolog snarare än politisk tänkare.

Thomas strävade främst efter att visa, att allt mänskligt vetande formar ett stort tankemönster med specialvetenskaperna som bas, filosofin ovanför dessa och teologin på toppen. Alla dessa kunskapskällor är sammansatta till en harmonisk helhet, där förnuft och tro, vetenskap och religion, samarbetar för att komma närmare sanningen. I denna universella syntes motsäger ingalunda den gudomliga uppenbarelsen, enligt Thomas, det som filosofen upptäcker genom att använda sitt naturliga förnuft. Teologi och filosofi har lika berättigande, var och en på sitt område. Andlig visdom från ovan belyser förnuftets visdom, som kommer underifrån. Uppenbarelsen är en hjälpreda åt förnuftet.

Även om Thomas inte kunde bortse från den politiska sidan av människans liv i den monumentala uppgift han hade åtagit sig, krävde han inte en uttömmande avhandling om politisk teori. Det närmaste Thomas kom en systematisk formulering av sin uppfattning om staten framträdde i hans oavslutade verk om kungadömet, De regimine principum. Många trådändar i hans politiska tänkande kan emellertid plockas från hans kommentarer till Aristoteles Ethika och Politika. Dessa verk tillsammans är med vissa delar av Summa Theologica, Contra Gentiles och Nikomakisk Etik de viktigaste källorna för en undersökning av Thomas politiska filosofi.

När Norge ockuperade en del av Danmark (625)

Historia är intressant och allt är mycket intressant om man verkligen läser på.

Mitt på sommaren 1933 ockuperade några norrmän ett stort om-

råde på mellersta östra delen av Grönland. Norrmännen kallade området för *Erik Rödes Land* (norska: Eirik Raudes Land). Ockupationen var privat, men norrmännen förklarade att de tog landet i ockupation för den norske kungen. Ett par veckor senare godkände också den norska regeringen ockupationen, som varade från den 27 juni 1931 till den 8 april 1933. Danmark drog hela saken inför skiljedomstolen i Haag som den 8 april 1933 i en dom, med tolv röster mot två, förklarade att ockupationen var olaglig och ogiltig. Hela Grönland tillhörde Danmark (Grönland var på den tiden en dansk koloni, men har i dag självstyre inom kungariket Danmark).

Under ockupationen var från norsk sida den 34-årige juristen Helge Ingstad styresman i Erik Rödes land. Han blev senare känd som resenär och författare och även den som i början av 1960-talet inledde utgrävningarna vid L'Anse aux Meadows i Newfoundland, Kanada, tillsammans med sin hustru arkeologen Anne Stine Ingstad. Dessa två brukar sägas var de som bevisade att vikingarna landat på Newfoundland och där etablerat bosättningar.

Att landområdet på östra sidan av Grönland kallades för Erik Rödes land har sin förklaring i att Erik Röde förvisades från Island för att han dödat en man. Därför tvingades han resa till Grönland. Själv tillbad han hela sitt liv de nordiska asagudarna. I Qassiarsuk, där hans grönländska gård låg, står i dag dock en kopia av den lilla träkyrka som han byggde åt sin hustru, som konverterat till kristendomen.

Civilt honnör vintertid (626)

Man ska kunna göra honnör med den där rätta snärten. Dessutom bör man utan tvekan kunna skilja mellan en äkta snärtig svensk honnör och en mesig norsk honnör eller en urvattnad brittisk honnör. För att inte tala om en löjlig indisk honnör. Om inte annat kan man lägga märke till det där på olika spelfilmer. Vårt svenska militära honnör är inte urgammal. Karl XIV Johan hälsade alltid med bara två fingrar mot ögonbrynet (scouthälsningen sker med tre fingrar) och därför gjorde alla officerare det också. Kungen hade med sig det där från Frankrike. Men det var faktiskt inte förrän efter kungens död som tvåfingerhonnören blev ”officiell”. Den avskaffades först 1874. I Polen lever tvåfingerhälsningen kvar (symboliskt för ”ära och fosterland”).

I Sverige får honnör endast utföras när man har huvudbonad (utomhus). I amerikanska armén och i flygvapnet får man göra honnör utan huvudbonad och inomhus. Tänk på det när ni ser det på film nästa gång. I Sverige hälsar man inomhus med en markerad huvudvridning (inte en nickning!).

Med visst intresse har jag noterat att man i Skövde i början av förra seklet föreslog att man skulle använda sig av ”civilt honnör” under tiden november – april för att slippa lyfta på mössan eller hatten. På den tiden hade alla något på huvudet. Det sägs även att det fanns krafter igång i Kristianstad omkring år 1917 som ville ”införa” civilt honnör året runt. Men varför genomfördes det då inte? Alla manliga invånare hade ju lärt sig att göra honnör i det militära. Det finns dock uppgift om att den frivilliga civila honnören ändå förekom ganska ofta just i Kristianstad i början på 1900-talet.

Det finns en härlig filmsekvens där kung Gustaf VI Adolf på 1950-talet promenerar med drottning Louise på nedre Norrmalm och alla undersåtar lyfter på hatten för kungaparet. Drottningen ler och kungen lyfter ständigt på sitt hatt, det gör han nog var 30:e sekund på det där filmklippet eller ännu oftare. Att gå ut en vårdag på promenad barhuvud var otänkbart på den tiden – i varje fall för hans majestät. Det förhållandet att monarken lyfte på hatten för undersåtarna var ett tydligt tecken på den jämställdhet som rådde i folkhemmet.

Astrid Lindgren och horsbrottet (627)

Dagens Nyheter, den där stora tidningen, hade för en del år sedan featureartikel om Astrid Lindgrens son Lars och frågan om vem som var far till barnet. Ett ämne som tidigare har avhandlats i spalterna och som då, när Astrid var borta, ansågs kunna hanteras friare av journalisterna. Astrid var nämligen bara 18 år när hon blev gravid med chefredaktören på den tidning där hon arbetade som ”springflicka”. Ett litet problem i sammanhanget var att han var 30 år äldre och gift. Visserligen var han separerad från hustrun, men någon skilsmässa förelåg dock inte. På den tiden ledde en sån situation till en del problem och en del ryktesspridning (kanske i vår tid också). DN skrev dock att mannen i fråga begick ”horsbrott”, vilket på den tiden skulle ha varit en brottslig handling i Sverige. Det rätta förhållandet är att brottet ”hor” avskaffades i Sverige genom 1864 års strafflag och i praktiken inte heller hade tillämpats under många år

dessförinnan. Men enligt DN var det fortfarande straffbart för en gift person på 1920-talet att ha ”utomäktenskaplig förbindelse”. Sextio år fel i historiebeskrivningen helt enkelt. Riktigt dåligt av en tidning som DN. Men en stor del av den anställda personalen är väl upptagen med att sälja vinannonser. De hinner inte slå upp i någon uppslagsbok för att kontrollera fakta.

Cigarrmärket ”Greven av Monte Cristo” (628)

Själv röker jag inte cigarrer och har inte ens den minsta tanke på att prova på. Men jag vet att det finns populära cigarrer som säljs under varumärket *”Greven av Monte Cristo”.*

På de stora cigarrfabrikerna på Kuba brukade de anställda (som nästan bara var kvinnor) be någon att mot betalning läsa högt ur populära böcker medan de rullade tobaksbladen. Det var på 1800-talet, innan det fanns radio, mp3-spelare och annat. Arbetarna fick själva välja vilka böcker som skulle läsas. En mycket populär bok var ”Greven av Monte Cristo”. Den var så populär och lästes så många gånger att arbetarna bad ägaren av en av fabrikerna att få uppkalla en viss sorts cigarrer efter bokens hjälte. Ägaren gick med på det och arbetarna skrev också till författaren Alexander Dumas kort före hans död och bad om tillåtelse att använda namnet. De fick hans tillåtelse. Det är förklaringen till att det fortfarande finns cigarrer med det namnet (varumärket).

Vad hände med den lettiska guldreserven? (629)

Ett olöst mysterium i vår tid är vad som hände med den lettiska guldreserven vid den ryska ockupationen och annekteringen av de tre baltiska staterna 1940. Den estniska och och den litauiska guldreserven förvarades i Sveriges Riksbank. Allt det guldet överlämnades prompt av Sverige så fort Sovjetunionen begärde det efter annekteringen. En av vår tids stora moraliska försyndelser som inte tillräckligt uppmärksammats i den politiska debatten.

Det påstås dock ibland att den lettiska guldreserven fanns kvar i Lettland, nedgrävd på flera olika platser. Dock lyckades landsflyktiga letter och möjligen även svenska agenter med konststycket att i tre mycket riskabla operationer under pågående strider mellan ryssar och tyskar i Lettland överföra guldreserven till Sverige. Den sista de-

len som hämtades vägde enligt uppgift c:a 2 500 kg. Det är okänt vilken den samlade vikten var. Men värdet bör ha uppgått till närmare 700 milj. kr i dagens penningvärde. Guldet disponerades sedan av den lettiska exilregeringen, som skall ha varit representerad i Slite på Gotland när guldet först fördes dit. En tredjedel av guldet fördes sedan till Kanada. Men ingen har velat eller kunnat berätta vad som hände med resten av guldet. Det är en av vår tids stora gåtor. Var det så att den svenska regeringen tog hand om två tredjedelar av guldet och samtidigt åtog sig att finansiera motståndsrörelsen i Lettland? Eller fick den svenska regeringen vetskap om att ryssarna redan hade tagit eller fått den lettiska guldreserven?

Vi vet att Sverige hjälpte till att skeppa över exilbalter till Baltikum ända fram till 1957. Landet hade kontakt med många baltflyktingar som lämnade mycket information. Eller rör sig frågan om den lettiska guldreserven bara om en skröna, som lever sitt eget liv i svenska underrättelsekretsar? Förre chefen för den svenska underrättelsetjänsten skrev om det hela i en bok. Hans konklusion var att frågan är obesvarad. Det pekar nog närmast på att ryssarna ”fick” guldreserven eller helt enkelt lyckats finna den.

Det är dags att svenska regeringen lägger fram sina arkivuppgifter så att gåtan får sin lösning. Jag utgår från att det i UD:s arkiv finns utförlig dokumentation över vad som hände med 2/3 av den lettiska guldreserven. Det hela kan vara ett missförstånd eller en skröna eftersom en möjlighet är att den lettiska guldreserven, den del som fanns i Lettland, helt enkelt överlämnades till de sovjetiska trupperna av ledande personer i den lettiska riksbanken för att de skulle rädda sina egna liv.

Sverige har under 1990-talet kompenserat Estland och Litauen för värdet av dessa länders guldreserv, vilka av Sverige överlämnades till Sovjetunionen. Det rörde sig om närmare 400 milj. svenska kr.

"Walk the line” (630)

Under en tid har jag försökt ta reda på vad uttrycket ”walk the line” betyder. Uttrycket är ju ledtemat t i Johnny Cash film om sitt liv och finns i hans kända låt. Men hur används uttrycket i amerikanskan (jo, så kan man säga eftersom avvikelsen från brittisk engelska är rätt stor). Uttrycket kan ju förstås som ”att gå den smala vägen”. Unge-

fär: ”Walk the straight and narrow, don’t screw up and get into trouble”. Men sedan har vi det etablerade uttrycket ”walk the narrow road”, vilket är det som förekommer i King James bibel från 1611. I den svenska bibeln finns uttrycket i Matteus 7:13: ”och den port är trång, och den väg är smal, som leder till livet, och få äro de som finna den.”

Nu är frågan: Är det det skillnad mellan att ”walk the narrow road” och ”walk the line”? Försöker sig Johnny på att gå en ännu smalare väg en den som anvisas i hans bibel? Frågan är om Johnny vet vad han gett sig in på. En linje har enligt definitionen inte någon utsträckning i sida och det saknas alltså en yta att gå på. Frågan är dessutom om han förstår vad som matematiskt menas med en reguljär parametriserad kurva samt att en sådan kan parametriseras om med båglängd och hur krökningen och torsionen definieras i vissa fall. Frenets ekvationer känner han nog inte till och har nog glömt bort formlerna för krökningen och torsion för en godtycklig reguljär parametriserad kurva. Frågan är om inte Johnny trillar dit redan innan han har börjat med ”walk the line”. Han borde nog ha sjungit om ”walk the narrow road” helt enkelt. ”Draw the line” är något annat och finns ju även i svenskan. Att ”walk the line” skulle vara en beskrivning av den promenad på ett vitt kritstreck på golvet, som en berusad bilförare kan tvingas göra på en amerikansk polisstation, tror jag inte att det handlar om.

Strindberg och jag, vi är bäst… (631)

För några år sedan fick jag bekräftat att jag har känsla för språket, det svenska. Jag var inne i pocketbutiken i Götgatsbacken (Stockholm) för att leta efter några böcker. Där läste jag texten som de målat uppe på väggen under taket. De inledande meningarna i Röda rummet (som alla har läst…). Jag tittade några sekunder och så sa jag spontant till biträdet: Jag tror inte att Strindberg skrev komma före ordet ”och”. Hon tittade på mig och sa: ”Det är nog rätt skrivet det där på väggen”. Inte, sa jag, tror inte att Strindberg skrev så. Hon tittade på mig och så gick hon och hämtade ett exemplar av Röda rummet för att kontrollera. Visst, jag hade rätt. Jag och Strindberg har rätt. Den som målat texten på väggen hade fel. Det står där och det blir nog lite besvärligt att måla om. Mitt litterära öga har inte fel. En riktig fullträff, en av de bästa i mitt liv. Jag kommer att leva länge

på den känslan.

Så här lyder de inledande raderna i Röda rummet: ”Det var en afton i början av maj. Den lilla trädgården på Mosebacke hade ännu icke blivit öppnad för allmänheten och rabatterna voro ej uppgrävda; snödropparne hade arbetat sig upp genom fjolårets lövsamlingar och höllo just på att sluta sin korta verksamhet för att lämna plats åt de ömtåligare saffransblommorna, vilka tagit skydd under ett ofruktsamt päronträd; syrenerna väntade på sydlig vind för att få gå i blom, men lindarne bjödo ännu kärleksfilter i sina obrustna knoppar åt bofinkarne, som börjat bygga sina lavklädda bon mellan stam och gren; ännu hade ingen mänskofot trampat sandgångarne sedan sista vinterns snö gått bort och därför levdes ett obesvärat liv därinne av både djur och blommor.” (Det är fyra meningar, som ej är korta. Den som tror att det är två meningar har fel!).

Sanningens olika skepnader (632)

Jag har både sökt och umgåtts ganska länge med sanningar och försökt förstå vad som är sant respektive falskt. Ibland brukar jag säga att sanningen är en svårfångad fågel som man inte vet vilken gren den behagar sätta sig på. Dessutom ser fågelskrället olika ut beroende på varifrån man tittar på den. Dessutom kan det vara svårt att på avstånd och i skymningen avgöra om det är en talgoxe eller gråsparv. Då ”vet” man bara att det är en fågel. Ibland vet man att det är en fågel, men man vet inte om den lever eller om den är död.

Men sanningen är att det bara finns en sanning. Men ofta tittar den bara upp som toppen på ett isberg. Jag lärde någon att det finns ”nödvändiga sanningar” och ”tillfälliga sanningar”. Detta till skillnad från begreppet ”absoluta sanningar”. De förra är exempelvis sanningen att 2 + 2 = 4. Ingen kan säga emot den sanningen om man har en konventionell uppfattning om vad siffrorna i sig betyder. Den sanningen gäller i alla tider och över hela världen. Den som säger emot riskerar att bli inlåst en längre tid.

Men betrakta följande sanning: Min bil står i mitt garage. Ibland är utsagan sann och ibland är den inte sann (falsk). När den står där är det sant, men det är inte så många som vet om det (när garagedörren är stängd). Men sant är det. Så fort som jag kör ut bilen ur garaget är det inte sant längre. Men när jag kör in i garaget igen så blir det sant. Alltså en sanning som är sann allt efter omständigheterna.

Dessutom kan jag själv med hjälp av gaspedalen avgöra om ett påstående om bilens befintlighet ska vara sant eller falskt. Sådana sanningar är trevliga och behändiga att handskas med.

Om någon frågar mig om Gustav Vasa befann sig i Uppsala den 3 september 1543 kan jag inte svara på frågan. Jag vet inte. Om någon säger att det var så kan jag inte avgöra om det är sant eller falskt. Men om någon visar mig ett gammalt brev där någon tillförlitlig person skriver att han mött kungen den dagen i Uppsala är jag benägen att säga att uppgiften troligen är sann. Om någon visar mig fem brev av fem olika personer och alla säger att de mött kungen den dagen i Uppsala så kommer jag att säga att uppgifter är sann. Men egentligen vet jag inte med säkerhet att det är sant. Det kan vara falskt.

Peter Kihlgård och kärleken (633)

Författaren Peter Kihlgård gav för nio år sedan ut romanen ”Kicki & Lasse”. Den fick riktigt bra recensioner då den kom ut och höjdes till skyarna av av några kritiker. Berättelsen är ganska enkel: Kicki och Lasse är båda drygt 50 och har varit gifta i över 25 år. De har flyttat in i en flott etagevåning på Kungsholmen. Lasse är affärsman och kränger amerikanska jeans som är mer amerikanska än de amerikanska. Kicki är TV-producent, konsthistoriker och rätt mycket annat. Det är en djupt allvarlig roman om en i själva verket våldsam relation, men också en del stunder av verklig lycka i relationen. Mats Gellerfelt, som har gott omdöme, skrev att det rör det sig om en ”ypperlig behärskning av hantverket, som aldrig ger avkall på stilens och formens primat bara för att berätta en relationshistoria så enkelt och publikknipande som möjligt.” Fascinerande säger även jag. Peter Kihlgård behärskar språket. Hittills har han givit ut 15 romaner och några prosaverk. Han har fått ett antal utmärkelser, bland annat Lars Ahlin-priset.

Vad bibeln säger om gnatiga hustrur (634)

Det måste ha varit äldre män som skrev texterna i gamla testamentet och man kan till och med gissa att de var gifta. Det finns nämligen ett antal ställen i bibeln som klargör vad dessa män har att säga om gnatiga hustrur. Se bara här vad jag har antecknat.

”Bättre en torr brödkant i lugn och ro än huset fullt med kalasmat och bråk”. (Ords 17:1)

”En dåraktig son är sin fars olycka, en hustrus gnat ett evigt takdropp. Gods och guld ärvs från fäderna, men en duglig hustru är en skänk från Herren.” (Ords 19:13-14)

”Bättre bo i en vrå på taket än dela hus med en grälsjuk hustru” (Ords 21:9)

”Bättre bo ute i öknen än med en ilsken och grälsjuk hustru.” (Ords 21:19)

”Som evigt takdropp en regnig dag, så är en gnatig hustru.” (Ords 27:15)

”Kvinnan skall ta emot undervisning i stillhet och alltid underordna sig. Att själv undervisa tillåter jag henne inte och inte heller att bestämma över mannen, utan hon skall hålla sig tyst och stilla.”(1 Tim 2:11-12).

Norman Mailer och hans whiskey (635)

Norman Mailer somnade för nio år sedan stilla in på Mount Sinai-sjukhuset i N.Y. Inte ett ord i de svenska nekrologerna om att han var jude. Amerikansk jude i N.Y. En som bara flödade över av idéer och tankar. En gigant i den litterära världen. En som själv berättat att han skrev bäst när han var ”halvt berusad”. Whiskey var det som fick hans penna att få den där farten som bara en boren litterär människa kan uppnå. Han levde ett intensivt och hårt liv. Kvinnorna som kom nära honom hade det inte lätt. Norman Mailer var gift sex gånger, varav ett av äktenskapen varade en dag, och hann fick nio barn. Men en författarens enda mål, ända mål, ändamål, är att komma till uttryck i tryckta böcker och nå en publik. Det lyckades Norman Mailer med. Han var en bit av det samtida USA under 1950- och 1960-talen. Minns Norman Mailer. Han som aldrig fick Nobelpriset, men som borde ha haft det. Hans verk ”De nakna och de döda” är ett verkligt mästerverk med enorm kraft.

Greve Sparre och Elvira Madigan (636)

Minns ni Elvira Madigan och greve Sparre? Kärleksparet som det skrevs ballader om och som blev en film.

Sorgerliga saker hända
Än i våra dar minsann,
Sorgerligast är dock denna –
Den om fröken Madigan.
När hon dansade på lina
Lik en liten lärka glad,
Hördes bifallsropen vina
Ifrån fyllda bänkars rad.
Så kom greve löjtnant Sparre,
Vacker var han, utav börd,
Ögon lyste, hjärtan darre,
Och hans kärleksbön blev hörd.

Jag har haft tillfälle att läsa greve Sparres betyg från Karlbergs krigsskola. Han hade högsta tänkbara betyg i ridning, men var knappt godkänd i vapenlära. Dessutom dåligt betyg i kristendomskunskap (dålig moral?). Han var ju gift när han rymde med unga vackra Elvira för att efter bara en kort tid skjuta både henne och sig själv på ett hotellrum i Danmark. Men vad ni inte visste var att Elvira inte var lindansös på cirkus utan ”konstberiderska”. Möjligen vad det detta förhållande som fick den välborne ryttaren Sparre att öppna ögonen och ta in henne där han satt i publiken på cirkus. En hästkarl kan ju inte bara bedöma vackra hästar utan även vackra kvinnor.

Ludwig Wittgenstein och Adolf Hitler (637)

I min dator har jag ett foto av några skolpojkar i åldern 8 – 9 år. Ett skolfoto från Österrike precis i slutet på 1800-talet. På bilden finns den kände filosofen Ludwig Wittgenstein till vänster och drygt en meter från honom står den unge Adolf Hitler. Den senare var född 1889 så fotot bör väl ha tagits omkring 1898 antar jag. Jag vågar inte lägga ut bilden på nätet på grund av upphovsrättens otäcka konsekvenser, men den finns på nätet för den som vill söka. Det är känt i litteraturen att de gick i samma skola, men i olika klasser (stadier). Adolf Hitler fick gå om, Ludwig Wittgenstein fick hoppa över några klasser. Men i flera böcker står det att de två aldrig träffades. Ska man tro på det då det finns ett foto där de står en meter från varandra och man vet att det var en liten skola? Det är klart att de träffades. Kanske insåg de båda att de var märkliga på något sätt, men på helt

olika sätt. Historien vägar äro märkliga. Hitler gick i en grannklass till Wittgenstein och han fick järnkorset av första klass efter rekommendation av en jude som tillika var hans kompanichef under första världskriget. Att som gefreiter tilldelas järnkorset av första klass var mycket ovanligt.

Med fem eller sex kärnvapen i bagaget… (638)

Den 30 augusti 2007 flög en amerikanska B-52-bombare över halva amerikanska kontinenten med fem (eller sex?) kärnvapenladdade Tomahawkrobotar under vingarna. Det upptäcktes först när planet landat i norra USA på Barksdale Air Force Base. Det var tydligen någon på marken som upptäckte det hela. Meningen var att de skulle flyga sex robotar som yttre last från Minot Air Base i North Dakota och att det skulle vara ”blinda” robotar. Ofarliga och oladdade alltså. Men av någon märklig anledning hängdes lasten med skarpa kärnvapenrobotar.

Det skulle ha varit intressant att höra teknikern ställa frågan till piloterna: ”Hörrni grabbar, är ni fullt medvetna om att robotarna är laddade, kärnvapen alltså, och att varje robot har en sprängkraft som motsvarar ungefär 10 Hiroshimabomber? Var har ni fått tag i de här leksakerna? Är ni säkra på att ni inte har tappat några på vägen? Jag föreslår att ni stannar här och inte gå och fikar just nu.” Något i den stilen, fast på amerikansk engelska förstås.

Kjell Albin Abrahamson i rutan (639)

I går dök den gamle radiokorrespondenten Kjell Albin Abrahamson lite oväntat upp i TV-rutan. Han är numera en populär författare i vissa kretsar och han skriver om situationen i östra Europa och modern historia. I många år har han bott i Warszawa, Moskva och i Wien. Kunnig och en välkänd radioröst i många år. Gift med en polska och kunnig i språket och kulturen.

I gårdagens program var han öppenhjärtig och berättade om sina tre hjärtattacker, konvulsioner i äktenskapet och hans eget missbruk av starka drycker samt övervikten. Det väsentliga var dock hans styvnackade uppfattning att kommunism i alla dess former ska fördömas lika mycket som fascismen. ”Antikommunist” är lika vackert beröm som ”antinazist”. Där vek han inte en enda centimeter och

Anna Hedenmo hade påtagliga problem att ställa frågor till en person som till och med dristade sig till att säga att ”korrarna” som åkte till USA och Västeuropa nog ändå var ”kommunister” eller i varje fall ”kryptokommunister”. Anna Hedenmo blev mycket häpen och kom av sig. Det var ett tag sedan någon i vårt land angrep kommunismen, vilket för en del framstår som närmast omöjligt att göra eftersom den inte längre finns. Ungefär som en svart råtta med hög röst förklarar att den inte längre finns eftersom den numera är helt vit – trots att den inte ens han ändrat färg. Kjell Albin Abrahamsson är helt enkelt trött på svenskarnas förlåtande attityd mot kommunismen. Han har sagt: ”Att det finns folk som fortfarande kallar sig kommunister är obegripligt.”

För två år sedan kom hans bok *”Låt mig få städa klart! Om kommunister, kryptokommunister och antikommunister”*. Ett rejält anfall mot alla övervintrande kommunister och dolda medlöpare. Böcker av denna sort kommer ut med viss regelbundet, dock är de för få. Per Ahlmark har skrivit ett par standardverk, ett annat är ”Kommunismens svarta bok” från 1997 som till och med gavs ut med stöd av DN. Dessa arbeten brukar rutinmässigt bemötas av vrede från apologeter som säger att de minsann är kommunister, men för den skull inte våldsbenägna eller förtryckande. Det senare är möjligen passande att säga innan man har fått den politiska makten. Böckernas författare anklagas för att böckerna endast ger uttryck för ren och skär kommunistskräck. Men, som Kjell Albin Abrahamson säger, att om något var det europeiska 1900-talets problem så var det att denna skräck inte togs på tillräckligt stort allvar. Detta även i ett land som Sverige som satsade miljarder på att bygga skyddsrum till skydd mot sovjetiska anfall mot befolkningscentra (folkrättsbrott således). Vi utgick alltså från att ett sovjetiskt angrepp mot vårt land skulle kunna innefatta omfattande folkrättsbrott. Kommunisterna i riksdagen röstade aldrig emot den stora satsningen på skyddsrum. Sverige var det land i världen som satsade mest på skyddsrum. I Sovjet byggdes det knappast alls några befolkningsskyddsrum, dock var tunnelbanan i Moskva anpassad för att fungera som skyddsrum. Det gjorde den redan under andra världskriget.

Kjell Albin Abrahamsons bok är till strukturen en genomgång av samtliga ledare för det som förr hette Sveriges kommunistiska parti, Vänsterpartiet kommunisterna och Vänsterpartiet. Med utgångspunkt från dessa ledare – från Sven Linderot till Jonas Sjöstedt – dyker Ab-

rahamson ned i väsentliga händelser som Kirunasvenskarnas öde, de sovjetiska övergreppen mot grannländerna och Catalinaaffären.

Newtons första lag förvånar (640)

Newtons första lag, eller tröghetslagen som den också kallas, anger inertialsystemets grund. Lagen är den grundläggande av Newtons rörelselagar. Lagen beskriver materiens inneboende egenskap ”tröghet”, som ingen hittills lyckats förklara. Lagen brukar formuleras på följande sätt:

Varje kropp i ett inertialsystem förblir i sitt tillstånd av vila eller likformig och rätlinjig rörelse, om den inte påverkas av någon kraft.

Lagen beskriver de två alternativa tillstånden hos en ”fri kropp”, som är en kropp som inte är utsatt för vare sig någon kraft eller någon friktion. Lagen är grundläggande inom fysiken. Denna naturlag är märklig. För det första kan den inte formuleras i en matematisk form (den andra lagen kan formuleras som F = ma) och för det andra finns det i verkligheten inte, såvitt man vet, några fria kroppar. Inte heller vet man om det finns kroppar som inte ingår i ett inertialsystem. Alla kroppar är utsatt för någon kraft – i allmänhet gravitationen. Därför borde Newtons första lag vara ointressant, men det är den inte.

(Ett inertialsystem är koordinatsystem där Newtons första lag gäller. Det betyder att krafter och accelerationer som eventuellt uppträder i beräkningar måste behandlas var för sig. Alla inertialsystem är ekvivalenta och mekanikens lagar gäller i samtliga. Begreppet inertialsystem användes första gången av Ludwig Lange 1885.)

Det är en intellektuell utmaning att försöka förstå betydelsen av en av de grundläggande naturlagarna som inte kan appliceras på något som förekommer i verkligheten (fenomenvärlden). Alla andra naturlagar är observerbara (även om det är svårt), men det är faktiskt inte Newtons första lag. Detta tvingas vi tydligen att leva med och detta bör inte förmörka vardagen alltför mycket.

För övrigt är det här med naturlagar mycket märkligt och detta inte bara för juristen. Man behöver inte ställa frågan ”vem skapade naturlagarna och hur kommer det sig att de alltid gäller?” för att förstå att det hela är märkligt och spännande. Det går inte att få reda på vad som skiljer naturlagar från andra observationer av regelbundet beteende i fenomenvärlden. Det går inte att få reda på hur många na-

turlagar det finns och förstås inte heller om det finns naturlagar som ännu inte är upptäckta. Det går inte att få veta om det funnits naturlagar som inte visat sig inte hålla måttet för att få kallas naturlag och alltså inte längre är naturlag. Som jurist vill jag notera att ordledet ”lag” är vilseledande. En lag är stiftad, den kan ändras, den kan upphävas och det är sällan eller aldrig som den alltid efterlevs. Vi måste helt enkelt ha ett nytt begrepp i stället för ”lag”.

Märkliga lagregler (641)

För en månad sedan anlände en buss från Berlin till polisens gränskontroll vid Öresundsbron. En av Bergkvarabuss fordon. På bussen fanns en pojke från Somalia som hade låst in sig på toaletten. En stund efter avresan hade den svenska busschauffören upptäckt att pojken saknade id-handlingar. Chauffören informerade pojken om att han därför inte kunde följa med till Sverige. Pojken vägrade att lämna bussen. Eftersom det var tolv minusgrader ville inte chauffören slänga av pojken, som bara hade tunna kläder.

Nu har gränspolisen rapporterat Bergkvarabuss för att bolaget inte gjort en ordentlig kontroll av ID-handlingar. Bötesbeloppet kan bli 50 000 kr. De aktuella reglerna är ett hastverk och svårt att tillämpa. Det krävs att transportören har en tillräckligt bra kontrollsystem för att säkerställa att personer utan ID-handlingar inte får åka med. Men det är oklart vad som gäller om någon kliver på en buss, visar ID-handlingar och sedan under resan mot svenska gränsen kastar ut handlingen genom ett fönster eller spolar ned pappersbitar på toaletten. Svenska staten har desperat konstruerat regler som är orimliga för transportörerna. Det borde räcka med 1 000 kr i böter om transportören varit ouppmärksam. Det finns så ofantligt många underliga rättsregler. Känner du till att det är olagligt att köra omkring med en bil utan fungerande defrostersystem även om det är mitt på sommaren?

Birkebeinerrennet – norska Vasaloppet med ryggsäck (642)

Den här helgen kör norrmännen sitt eget Vasalopp, som kallas Birkebeinerrennet. Längden är 54 km och går delvis uppe på två fjäll. Man får åka om man fyllt 16 år och antalet skidlöpare är begränsat till 17 000. I år åker kronprinsen. Det finns vätske- och matkontroller utef-

ter spåret. Men det som är märkligt i jämförelse med Vasaloppet är att alla åkare måste åka med en ryggsäck med packning som väger minst 3,5 kg. Vikten ska hållas både vid start och målgång. Det innebär, som jag förstår det, att vill man ha med sig termos och smörgåsar och choklad så får man se till att vikten överstiger lägsta vikt vid start och att det finns så mycket kvar vid målgång att vikten inte understiger 3,5 kg. Men var har de där norrmännen i sin ryggsäck när de skidar fram där på fjället? Jag har sett TV-sändningar från loppet och jag har fått uppfattningen att de tävlande aldrig tar av sig ryggsäcken. Men var har de i den? Extra dröja och en mobiltelefon? Enligt reglerna ska ryggsäcken innehålla vindjacka, torrt underställt, dryck, mat och skidvalla. Då får vi väl utgå från att allt det där finns. Det handlar om säkerhet också eftersom det är ett lopp som går över två fjäll där det kan blåsa kallt. Det finn knappt några vägar i anslutning till spåret.

Birkebeiner? Ja, det betyder ”björkbenen” eller ”björknäverbenen”, som ursprungligen var ett glåpord för de fattiga som inte hade benkläder (byxor) av tyg eller skinn utan i stället av björknäver. Namnet på tävlingen, som inleddes 1932, går tillbaka till berättelsen hur några birkebeiner förde den 18 månader gamla kronprinsen Haakon Haakonsson år 1206 till trygghet i Trondheim. När sedan Haakon blev kung förenade han hela Norge, som hade plågats av olika inbördeskrig i närmare tusen år. Det två bästa skidlöpare som utsågs för att hämta kronprinsen till säkerhet hetta Torstein Skevla och Skjervald Skrukka.

Linnés apor, apinjor och dårar (643)

En gång läste jag i DN om att människans hjärna är fyra gånger större och ännu många gånger effektivare än våra närmaste släktingar bland primaterna. Dessutom stod det att människan redan i tvåårsåldern är överlägsen schimpanser i samma ålder därför att vi människor har en social kontaktförmåga som vida överstiger apornas. Vi kan blinka, le och grimasera på ett sätt som aporna inte kan. Just förmågan till avancerad mimik utmärker människan. Djur i allmänhet har inte någon mimik. Linné kallade ju oss primater för ”herredjur”, som är en ordning bland däggdjuren. Ordningen indelas i dag i två underavdelningar, Strepsirhini och Haplorrhinii. Till de senare räknas alla människoapor (hominidae), som även innefattar homo sapiens. Själ-

va ordet apa kommer från urgermanskan och hade då ursprungligen betydelsen ”dåre”, ”särling” och användes i den betydelsen redan i den poetiska Eddan. En aphona kallades även för ”apinja” (en dåre som är hona).

Mannen som sköt tsaren i Kungsträdgården (644)

Ungsocialisten Adolf Hjalmar Wång hade fått för sig att skjuta tsar Nikolaus II av Ryssland då denne var på officiellt besök Stockholm i juni 1909. Hans mentala hälsa var nog inte den bästa. Han gömde sig i Kungsträdgården och väntade på ett tillfälle att få skjuta tsaren. Plötslig kom en person mot honom i, som han uppfattade det, rysk amiralsuniform. Wång sköt mot vad han trodde var tsaren, men det var generalmajoren Otto Ludvig Beckman, chef för kustartilleriet. Denne avled kort efter överfallet. Wång sköt sig själv när polisen kom för att gripa honom.

Beckman promenerade hem i uniform efter en fest. När Nikolaus II anlände var han iförd svensk uniform enligt uppgift i Dagens Nyheter år 1909. Detta som en artighet mot Sverige och de svenska värdarna. Frågan är alltså om Wång sköt Beckman för att han trodde att det var tsaren som uppträdde i svensk uniform i Kungsträdgården? Det ska ha varit så att när Wång greps var han övertygad om att det var tsaren han skjutit. Beckman kom mycket riktigt från en middag på slottet med kungen och tsaren. Mordet är preskriberat och gärningsmannen är död. Men frågan om hur det kom sig att han trodde att det var tsaren är fortfarande aktuell.

Taktilitet (645)

Det taktila handlar om känsel och rumsuppfattning. Möjligheten att känna sig fram över former, ämnen, strukturer. Jag har haft den känseln länge och kanske också övat upp den under åren. Att känna är för mig viktigt... det kan gälla en bordsyta, en keramikpjäs, ett mynt eller något annat. Jag registrerar form, yta och annat genom känseln. Ett av sinnen. Känseln kan förstärkas genom att man medvetet kopplar bort exempelvis seendet. Sluter ögonen eller har en ögonbindel. Eller inte tänder ljuset i ett mörkt rum. Försök får ni se eller snarare känna. Blinda människor har nästan alltid högt utvecklad taktilitet. Lek den gamla leken att plocka ihop ett antal lite speciella föremål.

Någon annan plockar ihop dem och lägger dem under en tät duk. Pojkar och flickor har olika förmåga att genom känseln identifiera olika föremål. Pojkar klarar det lika bra som flickor med höger hand, men betydligt sämre med vänster hand. Män är mer högerhänta än högerhänta kvinnor. Det bara är så.

Filosoferna och meningslösa meningar (646)

Mycket i den moderna filosofin handlar om ords och meningars betydelse eller betydelser. Djuplodande tänkande om meningars konnotation. I dag har vi betydligt bättre förståelse för språkets möjligheter och begränsningar än man hade för hundra år sedan. Alla fackfilosofer är i dag överens om att en mening som ”August Strindberg existerade” är värdelös eller i varje tämligen värdelös. Redan genom att använda sig av orden ”Augusti Strindberg” har den som uttalar meningen redan klargjort att det finns eller funnits någon person som haft namnet eller i varje fall av eftervärlden förknippas med det angivna namnet. Däremot är en mening som ”Författaren till boken Röda rummet har existerat” något mer meningsfull, men inte särskild mycket mera. Den anger nämligen inte vem som var författaren (det vet vi ju liksom ändå…) och den klargör inte heller att det råder samstämmighet om att det funnits eller finns en bok som har titeln Röda rummet. Men meningen är i varje fall inte självdefinierande. Så här håller fackfilosoferna på och analyserar och analyserar. Några steg framåt allteftersom. Alla som har läst lite filosofi har träffat på satsen *”Franske kungen är flintskallig”*. Det är Bertrand Russell som har använt sig av denna mening. Den är till synes helt intetsägande eftersom alla vet att Frankrike (för närvarande) inte har någon kung. Därför är meningen meningslös. Men det är ändå en språkligt korrekt mening och man måste fråga sig varför man kan kalla något för ”mening” när den inte har ”någon mening”.

Villatomt med runsten (647)

Jag är lite intresserad av runstenar. Inte så lite heller utan egentligen ganska mycket. Några böcker har jag läst om runstenar och lite vet jag, men inte mycket. För ett tag sedan var jag på ett ställe norr om Uppsala där det finns en runsten inne på en villatomt. En runsten som hittades 1936 när man skulle markplanera för en villa. Helt

plötsligt låg det en fin sten där som rests av två söner till minne av fadern. En av sönerna hette Karl. Namnen är alltid intressanta på runstenar. Det som var spännande med den här stenen var att den låg inne på en villatomt, helt nära tomtgränsen och med informationsskylt från riksantikvarieämbetet. Inget staket så att allmänheten hindras från tillträde. Men det hela väcker ju en del frågor. Hur ofta får man besök på tomten om man har en väldigt fin runsten där? Är man stolt över att ha en helt egen runsten? Vem äger runstenen? Hur påverkar runstenen fastighetens värde? Jag kan nästan tänka mig att familjen ibland skulle vilja vara utan sin runsten, som fastighetens ägare uppenbarligen äger. Den får inte flyttas och den kan inte säljas utan den tillhör fastigheten. Dessutom tillhör den historien.

Fanns det en Berlinmur? (648)

Att det fanns en mur genom Berlin måste vi tyvärr konstatera. Att det även fanns ett kraftigt stängsel och minfält utefter hela gränsen mellan väst och öst måste vi även konstatera och samtidigt notera att det senare nästan är bortglömt. Men fanns det en mur som kallades Berlinmuren? Den som byggde muren kallade den aldrig för Berlinmuren. Den kallades alltid och hela tiden för ”den antifascistiska skyddsvallen” (*Antifaschistischer Schutzwall*). Detta trots att alla i DDR naturligtvis visste att den byggts för att förhindra flykt från DDR till väst. Ska man inte beteckna något i överensstämmelse med det sätt som upphovsmannen själv vill att det ska betecknas? DDR:s ledning gjorde gällande att muren skulle skydda östtyskarna från USA, NATO och Västtyskland. Varken USA, NATO eller tyska förbundsrepubliken ansåg sig vara fascistiska eller nazistiska. DDR:s beteckning har ett ideologiskt innehåll och aggressivitet. Västvärldens beteckning anger endast den geografiska placeringen. Även om alla i västvärlden kände till den verkligen funktionen för muren fick den inte någon beteckning med ideologisk valör. Det har alltid förundrat mig. Det kan väl vara svårt att så här efteråt finna ut ett bra namn, men man borde ju i varje fall ha ansträngt sig. Några alternativ att överväga hade kanske varit ”Instängningsmuren”, ”Kommunistiska muren”, ”Dödsmuren”, ”Ofrihetens mur” eller något sådant.

Begreppet ”Berlinmuren” användes inte heller i Sovjet eller övriga Östeuropa. Där talade man ogärna om muren/vallen utan den föregicks genomgående med tystnad. Förmodligen var det inte allmänt

känt bland allmänheten i Sovjet att det alls fanns en mur. Begreppet fascism hade för övrigt förvanskats av Stalin som under 1930-talet kallade socialdemokrater för ”socialfascister”. Vi ska inte glömma att nazisterna i Tyskland officiellt betecknade sig som ”national-socialister”, trots att de var hätska fiender till kommunismen och socialismen. De ryska kommunisterna kallade de bolsjeviker.

DDR:s politruker likställde allt som USA, Västtyskland och NATO stod för med fascism och döpte därför muren till Antifaschistischer Schutzwall. Mannen bakom begreppet hette för övrigt Horst Sindermann (1915–1990), en av det östtyska kommunistpartiet SED:s främsta propagandamakare. Begreppet kom inte till av en slump utan efter mycket planering. I väst var det journalisterna som lanserade det geografiska begreppet, som i sig är tämligen intetsägande eftersom alla ändå visste var den var byggd. Politikerna i väst försökte sig inte ens på att ange ett namn med ideologisk betydelse.

Kinesiska muren kallas i Kina för ”den stora muren” och den byggdes för att förhindra att folk från norr att tränga söder över. Den hade inte till funktion att hindra kineser att lämna Kina. Hadrianus mur byggdes under kejsar Hadrianus tid och skulle hindra skottarna att ta sig söder över och samtidigt skulle den fungera som en gräns där men tog upp tullar för all varuinförsel. Den kommunistiska skyddsvallen hade endast till uppgift att hindra människor att försöka ta sig till friheten i väst.

Arthur Schopenhauer, brottslingen (649)

Arthur Schopenhauer var en känd tysk filosof i början av 1800-talet. Han var bland annat under sin levnad känd för att han under långa stunder kunde sitta helt tyst för sig själv och tänka djupa tankar. Lämpligt för en filosof. Han hade, vad man vet, inte någon kontakt med andra kvinnor än sin syster. För övrigt hade han inte så höga tankar om de kvinnliga varelserna. En dag eller kväll satt han och filosoferade i sin bostad. Utanför tjattrade och ropade två kvinnor, vilket i högsta grad förgrymmade och störde honom. Schopenhauer gick ut och knuffade med stor kraft ned den ena kvinna för den höga trappan. Hon skadades svårt. Hon blev invalidiserad. Det hela resulterade i en rättegång och att Schopenhauer förpliktades att betala månatligt underhåll till henne. Efter närmare 25 år avled kvinnan. Schopenhauer skrev då på latin med små, små bokstäver i sin dagbok:

”Kärringen död, bördan försvann”. På latin: Obit anus, abit onus. Först långt efter hans död uppmärksammade man anteckningen och kunde lista ut vad han egentligen menade.

Så fick kommunismen makten enligt Svenska Dagbladet (650)

En av ledarna i dag i Svenska Dagbladet är signerad Alexandra Ivanov och har den appellerande rubriken: Låt kapitalismen frigöra Kuba. Inledningsvis skriver hon följande:

”Kuba föll som så många andra offer för den trendiga kommunismen under 1950-talet; Sovjetunionen installerade kommunistiska diktatorer över världen – med eller utan lokalbefolkningens samtycke – och under tidigt 1980-tal levde nästan en tredjedel av världens befolkning under kommunistisk kontroll.”

Den trendiga kommunismen under 50-talet? Jo, Sovjet hade vunnit över Tyskland och det fanns en beundran i arbetarkretsar i Västeuropa för kommunismen. Men kommunismen var en endast en ”trend” hos vänstergrupp i väst, inte i de länder som militärt kontrollerades av Sovjet. Alexandra Ivanov skriver också att Sovjet installerade kommunistiska diktatorer över världen – med eller utan lokalbefolkningens samtycke. Samtycke? Var det i Kuba, Vietnam, Korea, Kina, Tjeckoslovakien eller var. Det var inte i ett enda land och det är häpnadsväckande att en ledarskribent uttrycker sig så okunnigt och onyanserat. Jag vill påminna om Pragkuppen 1948, Berlinupproret 1953, Warszawa 1956, Prag 1968. Undrar vad Alexandra Ivanov har att säga om det grekiska inbördeskriget 1944 – 1949 med 158 000 dödsoffer. Det var ett krig som inleddes med att Papandreou, som före kriget varit den socialdemokratiske ledaren i Grekland, återvände och då gav order att den kommunistiskt kontrollerade underjordiska armén ELAS skulle upplösas och gå upp i de reguljära väpnade styrkorna. Kommunisterna svarade med att försöka ta makten genom en väpnad kupp och därefter pågick ett långvarigt inbördeskrig mot kommunisterna. Mycket talar för att det kommunisternas strid stöddes av marskalk Tito och av Sovjet. Fanns något samtycke hos folket?

För att skriva ledare i Svenska Dagbladet med kommentarer av den utrikespolitiska och säkerhetspolitiska utveckling måste man förutsätta att skribenten känner till 1900-talets historia. Det är bara att läsa på.

Ostindiskt porslin med feltryck (651)

Under 1700-talet bildades Ostindiska kompaniet i Göteborg. Syftet var att sända iväg fartyg till Kina för att ta hem dyrbara laster med te, porslin, kryddor, lackarbeten och andra varor som man i visste att man kunde sälja med stor förtjänst. Under åren 1732 – 1806 gjorde kompaniets fartyg 132 resor. Åtta fartyg förliste, däribland ostindiefararen Götheborg som i september 1945 förliste utanför Älvsborg med hela sin last. En hel del kunde dock räddas. Under kompaniets resor under 74 år omkom omkring 2 000 sjömän. Det importerades omkring 50 miljoner föremål, varav en hel del stannade i Sverige men mycket såldes vidare i Europa. Det var hög status att kunna servera en middag på ostindiskt porslin.

Det gick ofta till så att svenskar beställde en servis med särskild dekor och fick den levererad några år senare. De kinesiska tillverkarna var mycket noga, men helt okunniga i svenska. Generalen Jacob Cederström beställde punchmuggar från Kanton, vilka skulle förses med hans namnteckning. För att allt skulle bli rätt och riktigt skickade han med ett papper där han skrivit sin namnteckning. Det olyckliga var att papperet uppfattades som en del av själva beställningsbrevet, vilket fick till följd att det på varje kopp kom att stå ”Beviljas – Jacob Cederström”. En familj ville också ha sitt familjevapen avbildat och skickade därför med en sida ut dotterns dagbok (som på varje sida hade familjevapnet tryckt). När väl porslinspjäserna kom från Kina visade det sig att familjevapnet var rätt återgivet, men att det på varje pjäs även fanns texten ”I dag var mamma på sämre lynne än vanligt”. Varken dottern eller familjen i övrigt hade velat att den texten skulle återges på varje del i servisen.

Ribbentrops muntliga brasklapp (652)

Den 21 juni 1941 var en lördag med härligt sommarväder över stora delar av Centraleuropa. Det var dagen för midsommarafton och dagen före det stora tyska anfallet på Sovjetunionen. 3 050 000 tyska soldater stod klara att marschera in i Ryssland. Tillsammans med Tysklands allierade var hela anfallsstyrkan ca. 4 miljoner man. Man förfogade över 3 350 stridsvagnar, 7 000 artilleripjäser och över 2000 flygplan. Ett stort antal lastbilar hade erövrats från franska ar-

mén och dessa lastbilar stod nu klara för att transportera soldater in i Ryssland.

Sovjetunionens ambassadör i Berlin, Vladimir Dekanozov, delade Stalins bedömning att den tyska uppladdningen vid den sovjetiska gränsen endast var en vilseledande manöver för att förmå britterna att tro att Tyskland inte skulle anfalla England. Varken han eller Stalin trodde heller att det hade mobiliserat 180 divisioner utefter gränsen.

Den tyske ambassadören i Berlin, greve von Schulenberg, hade inte någon som helst information om anfallsplanen. Det var till och med så att han Hitler vid ett personligt möte med ambassadören kort tidigare själv hade förklarat att Tyskland inte hade några planer på att anfalla Sovjetunionen. I själva verket var förberedelserna redan då långt komna.

Anfallet inleddes kl. 03.15 natten mot den 22 juni 1941. Exakt vid den tiden ringde man från tyska utrikesministeriet till den sovjetiska ambassaden i Berlin och frågade efter Dekanozov. Meddelandet var att den tyske utrikesministern Ribbentrop genast ville ha ett möte med ambassadören. Det var andremannen på ambassaden som tog emot telefonsamtalet och han förklarade att det kan ta tid eftersom ambassadören först måste väckas och sedan måste man få fram en bil. Mannen från tyska utrikesdepartementet förklarade dock genast att det redan stod en tysk limousine utför ambassadören och väntade. Vid sidan om bilen stod en uniformerad man från utrikesdepartementet och bredvid chauffören satt en officer från SS. Ambassadören kördes till Ribbentrop som tog emot honom vid fyratiden på morgonen och ambassadören var då alltjämt av uppfattningen att länderna var i fred med varandra och hade en vänskapspakt. I själva verket hade kriget redan brutit ut en timme tidigare. Dekanozov var inte någon duvunge utan en synnerligen hårdförd NKVD-man från Georgien, samma landsdel som Stalin. Redan tidigare hade han kallats för ”slaktaren i Ukraina”.

Ribbentrop förklarade torrt och högdraget att Tyskland funnit sig nödgat att vidtaga försvarsåtgärder mot Sovjetunionen eftersom Tyskland var övertygat om att Sovjetunionen förberedde krig mot Tyskland. Ren lögn alltså.

När den sovjetiska ambassadören och hans andreman trädde framför Ribbentrop lade de märke till att han var högröd i ansiktet och hade vattniga ögon. De funderade på om han kunde tänkas vara

berusad. Ribbentrop läste upp ett meddelande som gick ut på att Tyskland både hade rätten och skyldigheten att vidtaga alla erforderliga åtgärder till sitt försvar. När ambassadören hade förstått vad som sades resta han sig framför Ribbentrop, vilken var huvudet högre än Dekanozov. Ambassadörens enda kommentar var: Ni kommer att få ångra dessa provokativa och preventiva anfall mot Sovjetunionen. Ni kommer djupt att ångra er. Sedan gick han mot dörren. Ribbentrop kom efter honom och viskade halvhögt: ”*Tala om för dem i Moskva att jag är emot detta anfall.”* Detta måste vara ett av de mest makabra yttrandena som i ett givet historiskt drama.

Tillbaka på ambassaden rattade han in radiostationen Moskva och kunde då till sin stora häpnad höra en rapport om statistiksiffror rörande landet industriproduktion och jordbruksproduktion. Inte ett ord om det stora krig som utbrutit nästa två timmar tidigare när tyska förband dundrade in i Sovjetunionen. Ambassadpersonalen ägande sig sedan åt att bränna hemliga handlingar i en speciell ugn på ambassaden avsedd för detta ändamål.

Dekanozov var gammal tjekist och stod Berija nära. I september 1943 besökte han under mystiska omständigheter Stockholm och detta besök uppfattades av Ribbentrop som en antydan om att Sovjetunionen kunde vara intresserat av en separatfred med Tyskland. Men Hitler nekade Ribbentrop att skicka ett sändebud till Stockholm för kontakter med Dekanozov.

Efter kriget fortsatte Dekanozov att tjänstgöra i utrikesdepartementet. År 1947 utsågs han till inrikesminister i Georgien, vilket skedde direkt efter att Berija blivit inrikesminister i Sovjetunionen. Eftersom han stod så nära Berija arresterades han i juni 1953, dömdes till döden och sköts i december 1953. Nackskott som var det vanliga i Sovjetunionen. Dekanozov blev 55 år.

Ribbentrop levde inte så länge. Han var utrikesminister hela kriget och lyckades efter kriget gömma sig i Hamburg, där han berättade att han var ”handelsresande”. Han kunde inte gripas förrän den 14 juni 1945 och, som det visade sig, även han hade en cyanidkapsel på sig. Ribbentrop var en av de huvudanklagade i Nürnbergrättegången. Efter 214 förhandlingsdagar dömdes han till döden och hängdes vid midnatt den 17 oktober 1946. Han var bara 53 år då han avrättades. Ribbentrop ansågs ha koncentrationsproblem och tämligen låg begåvning. Han var inte utbildad diplomat, men hade goda kunskaper i engelska eftersom han studerat där och sedan även bott några år i

Kanada.

”Bakom den ryska dimridån” (653)

Alexandra Bosconin skriver av någon anledning ledare i Svenska Dagbladet. Den 18 mars skrev hon en enkel ledare om ryska försök att desinformera om svensk försvarspolitik och säkerhetspolitik. Intet nytt utan snarare antydningar om sådant som redan är känt och debatterat. Jo, det svenska psykförsvaret är nedlagt. Jo, ryssarna sysslar med desinformation – inte bara mot svenska allmänheten utan i ännu högre grad mot den egna befolkningen. Styrelsen för psykologiskt försvarar (SPF) lades helt sonika ned 2008 och, som det sades, myndighetsuppgifterna överfördes till MSB. Som har framkommit har det dock inte blivit så mycket med det och i dag – när cyberrymden brusar av allt – har vi inte längre något psykförsvar. SPF hade även till uppgift att följa vad som sades och skrevs om Sverige och svensk politik i ryska media. Vad jag förstår har MSB inte tagit över den uppgiften och i vilken omfattning som ambassaden i Moskva hinner med att klippa och spela in kan man ju fråga sig. Jag har i varje fall inte kunnat finna någon sammanställning och analys av”Sverigebilden” i Ryssland. Man ska tänka på att det är få ryssar som är så bra på engelska att de kan följa med på nätet vad s om händer i världen utanför Ryssland. Det är bara en ytterst liten grupp som har den möjligheten.

Alexandra Bosconin avstår från att kommentera att Sveriges Radio nu i mars 2016 upphör med alla sändningar på ryska. De två nyhetsredaktionerna som producerar nyhetsprogram på ryska och tyska läggs ned. Det är märkligt och det är beklagligt. Sändningarna på ryska har haft en ganska stor publik och sändningarna har ju alltid funnits tillgängliga på nätet när som helst. Samtidigt som opinionsbildare gnyr över att Ryssland lämnar desinformation så lägger man ned de egna nyhetssändningarna på ryska – som inte sprider desinformation utan motverkar desinformation.

Ledningen för SR uppger att man nu ska inrikta sig på språk för de ”nyanlända”. Ingemar Löfgren, som är chef för verksamheten säger: ”Nu vänder vi skutan och riktar in oss mot nysvenskar och nyanlända. Då kan man betrakta ryska och tyska som en rest av de gamla utlandsprogrammen”. Romani ersätter ryskan. Det noteras säkert på ryska ambassaden och ger Ryssland större spelutrymme mot

lilla Sverige.

Fram till nu har SR haft åtta redaktioner för produktion av nyheter på främmande språk: Fem av dessa språkredaktioner, arabiska, engelska, kurdiska, persiska och somaliska, flyttar in i Ekoredaktionens organisation.

Programdirektören Ingemar Löfgren säger: ”Vi vill fortsätta utveckla Sveriges Radios uppdrag, att spegla hela mångfalden i Sverige, så därför anpassar vi nu vår verksamhet efter de förändringar som sker i omvärlden. Genom att flytta över stora delar av Radio Sweden till Ekots organisation säkerställer vi att vi når rätt målgrupper med rätt innehåll på rätt plattformar”.

SÄPO:s presentation av sin årsredovisning (654)

Förra veckan var det stor presskonferens hos SÄPO. Myndigheten presenterade sin årsredovisning för 2015, det första året som helt självständig myndighet. Det är numera en stor myndighet kan man säga, ca. 1 100 anställda och en budget på 1 miljard. Men en rätt stor del går till livvaktsstyrkan. Ca. 380 miljoner.

Nu var det presskonferens och myndigheten, som myndigheter plägar, försökte visa upp hur duktig man varit och vilka stora problem som finns (det gäller att elda på för att få igenom sina budgetäskanden). Chefsanalytikern i SÄPO, Lari Nyroos, är chef för området kontraterror, sammanfattade det hela på följande myndighetsspråk: ”Sammanfattningsvis har 2015 varit ett framgångsrikt år i svensk terrorbekämpning”. Inte ett ord om den 22-årige asylsökanden i Boliden som jagades intensivt att hemliga Kling och Klang, som inte kom på att ringa Migrationsverket och inte heller hade lust att kolla mannens hemsida. Nu kräver 22-åringen skadestånd av staten på grund av felaktig myndighetsutövning. Inte ett ord om detta vid presskonferensen. Det enda om allmänheten kommer ihåg från SÄPO:s verksamhet under 2015 var just spaningen och ingripandet mot den 22-årige ”terroristmisstänkte”.

Det är ju så att myndigheterna väljer att informera om det som passar den egna agendan. De enda som (ibland) lyckas gräva fram annan information är journalisterna. Det förekommer ytterst sällan att någon ”inifrån firman” lämnar information till journalister. Men när SÄPO-chefer (läs Olof Frånstedt) går i pension är det läge att skriva sin memoarer och ”avslöja” hur det verkligen gick till. Men

då är informationen gammal och mest intressant för ”motspelarna” på ryska ambassaden och Moskva.

Vad Ryssland gör och inte gör (655)

Örlogskapten Niklas Wiklund skriver i SvD en kolumn i säkerhetspolitiska frågor. Nyligen skrev han på temat och under rubriken ”Man gör bäst i att titta på vad Ryssland gör”. Mycket av det han skriver är intressant. Min gissning är att man på den ryska ambassaden uppfattar hans kolumn som någon form av officiös förklaring från någon som tjänstgör i den svenska försvarsmakten. Så ska hans kolumn dock inte uppfattas.

Hans tes är densamma som min: Man ska se på en stats faktiska förmåga när det gäller militär kapacitet och jämföra med doktrinen och retoriken. Han skriver ”…om vi då tittar på vad Ryssland faktiskt gör, och lyssnar mindre på vad som sägs, så klarnar bilden. Det räcker faktiskt att skrapa lite på ämnet offensiv kontra defensiv militär förmåga, så kan man relativt snabbt skapa sig en bild av vad ett land har för militära ambitioner”. Sedan omtalar han i pedagogiska ord att en stat som bygger upp en förmåga att flytta materiel och personal till andra territorier än det egna landet visar att den staten både vill ha och har en offensiv förmåga. Det handlar ju om att tämligen snabbt bygga upp en militär styrka på en annan plats för att där på något sätt strida. Förflyttning av tung materiel (stridsfordon, artilleri, bränsle och underhåll) kan ske på tre sätt: Överskridande av en landgräns, luftlandsättning och landstigningsoperationer över hav. Det finns inte några andra sätt och de tre sätten kan naturligtvis kombineras. Gränsinvasion förutsätter att staten har tillträde den vägen. I norra Sverige utgick vi från att Sovjetunionen skulle kunna tränga genom norra Finland för att fortsätta in i Sverige och Norge. Detta i kombination med luftlandsättningar, men knappast någon sjöinvasion. I mellersta och södra Sverige byggde planeringen på en kombination av flera samtidiga sovjetiska luftlandsättningar med första prioritet att ett antal flygbaser. Samtidigt skulle anfall ske i form av en kustinvasion eller flera sådana samtidigt. Överskridande av landgräns kunde bara bli aktuellt efter att stora delar av Norge hade tagits av Sovjet.

Man ska tänka på att luftlandsatta förband har mycket liten anfallsförmåga (har få stridsfordon), men förmåga att hålla en flygbas

eller ett visst område. Uthålligheten är låg eftersom förbanden måste tillföras underhåll (bränsle och ammunition) redan efter 2 – 3 dygn. Därefter skulle de inte vara mobila.

Detta innebär att Sverige efter 1945 har haft mycket stort intresse att följa utvecklingen av sovjetisk landstigningstonage inom WP. Vanliga styckegodsfartyg kan bara gå in till kaj och det tar lång tid att lossa dessa med de kranar som fartygen för med sig. Stridsvagnar väger 40 – 60 ton och kan bara lyftas med särskild kranar. När roll on-roll of (Roro) fartygen förbättrades överskeppningskapaciteten. Men dessa fartyg kräver även de tillgång till kajer (eller konstgjorda hamnar).

Alla vet att invasionen i Normandie stod och föll med möjligheten att bogsera över två stora konstgjorda hamnar. Så snart de allierade hade lyckats etablera ett brohuvud bogserades två konstgjorda hamnar (så kallade *Mulberries*) i sektioner över Engelska kanalen. En sattes samman vid Arromanches och den andra vid Omaha beach. Den senare förstördes av en kraftig storm efter 10 dagar, men den andra var den enda ”hamn” som de allierade hade tillgång till fram till slutet av augusti, då de allierade hade lyckats säkra hamnarna i Antwerpen och Cherbourg och få dessa reparerade. Den enda fungerande konstgjorda hamnen (den på Gold Beach) användes under 10 månader efter D-Day och möjliggjorde landsättningen av 2,5 miljoner man, 500 000 fordon och 4 miljoner ton förråd. Hade även den konstgjorda hamnen (sammansatt av ett stort antal sektioner på plats) förstörts av stormen hade invasionen misslyckats.

Sverige studerade, liksom alla andra länder, invasionen i Normandie (och invasionen på Sicilien, Kreta och Nordkorea) för att lära sig allt om problem och möjligheter vid invasionsföretag mot en kust. Vid vartenda krigsspel förekom omfattande överskeppningsföretag från de baltiska hamnarna (särskilt Lipaja, Ventspils och Vaijnode) och alltid var det med ett antal militära trupptansportfartyg av typen Alligator. Sovjet hade 14 fartyg av denna typ, som hade kapacitet att transportera 20 stridsvagnar var. Ett antal fartyg var dock placerade i Svarta havs-flottan. Fartygen hade kanon-lv och även robot-lv. Bedömningen var att det tidvis fanns 8 – 10 Alligatorfaryg i den baltiska flottan. Sedan hade Sovjet också tre fartyg av klassen Ivan Rogov, vilka hade en kapacitet att transportera 53 stridsvagnar. En eller två av dessa disponerades i Östersjön. Det innebar förmodligen att Sovjet på 1970- och 1980-talen hade en maximal kapacitet att

i en omgång överför 250 stridsvagnar till den svenska kusten. I praktiken torde de dock bara ha haft den kapaciteten om de kontrollerade en eller flera svenska hamnar (Nynäshamn, Oxelösund?)

Niklas Wiklund skriver i sin artikel att sedan fartygen i serien Ivan Gren levererats kommer Ryssland i Östersjön förfoga över ett 15-tal landstigningsfartyg av olika storlekar och utföranden. Kapaciteten skulle då vara ge en möjlighet att i en enda omgång kunna transportera 3 500 utrustade soldater och 100 stridsvagnar. Niklas Wiklund har alldeles rätt i att detta visar på en offensiv förmåga och då även en viss planering för det. Men kapaciteten är låg och det är synnerligen svårt att genomföra en kustinvasion utan tillgång till hamnar. Hade vi kvar ett kraftfullt kustartilleri och några rörliga brigader skulle det vara svårt att genomföra en kustinvasion. I dag har vi inte den kapaciteten, vilket är helt öppen information. Vad Niklas Wiklund inte uppmärksammar oss på är att Ryssland nyligen avbeställt två fartyg i klassen Ivan Gren för att i stället satsa på en annan större typ av amfibiefartyg. Dessa kommer dock inte vara operativa förrän tidigast omkring 2025 och det är uppenbart att det inte byggs för att föra trupp och stridsvagnar till den svenska/finländska/danska kusten. I stället för att bygga planerade sex fartyg av klassen Ivan Gren kommer det bara att färdigställas två. Men jag håller med Niklas Wiklund om att den faktiska uppbyggnaden av militära resurser nästan alltid avslöjar den bakomliggande planeringen. Om Ryssland kunde antaga en ny försvarsdoktrin, som innebar att landet ska försvaras inom sina egna gränser, skulle vi kunna förutse en allmän nedrustning i regionen. Då skulle de enda hoten vara IS, Iran och Kina.

Det ska naturligtvis också sägas att USA har stor kapacitet att göra invasioner mot öppen kust, men det är inte något som oroar Sverige.

SR upphör med sändningar på ryska (656)

Ryssland är ganska isolerat numera. De gamla östeuropeiska staterna är inte längre några vasallstater och Ukraina har gått ur Rysslands händer. Kvar finns egentligen bara Belarus (Vitryssland) och Mongoliet, vilket inte är några starka parter i internationella sammanhang. Ryssarna satsar stort på att sprida propaganda mot Europa och USA. Man försöker genom de egna internationella medierna som Sputnik

och RT sprida misstro och oro i väst. Man förmedlar även till den egna befolkningen en bild av den demokratiska västvärlden som dekadent och kaotisk. Just nu utnyttjar Ryssland Europas flyktingkris i sin propaganda. Sverige försöker försiktigt stötta krafter som arbetar för att ”stärka demokratisering och yttrandefrihet” i Ryssland. Det går att söka medel för sådana projekt hos Svenska institutet.

Det är utomordentligt viktigt att bilden av Sverige i Ryssland är både korrekt och positiv. Korrekt information är det enda som kan stå emot propaganda. I den situationen väljer Sveriges Radio att lägga ner alla sändningar på ryska (podprogram på nätet), vilka varit riktad till Ryssland, men också till Ukraina, Vitryssland och de ryskspråkiga minoriteterna i Baltikum. I stället ska radion nu rikta sig till nyanlända till Sverige med produktion på bland annat arabiska, persiska och somaliska.

Förmodligen strider nedläggningen av de ryska programmen mot Sveriges Radios sändningstillstånd, där det föreskrivs (§ 13) att SR ska ha ”sändning” till utlandet som ”bör syfta till att ge kunskap om Sverige och bidra till förståelse för det svenska samhället”.

Olle Västberg omtalar att ryska propagandasändningar distribueras av det svenska statliga bolaget Teracom via Kaknästornet. Teracom leasar ut kapacitet till bolaget Astra, som bland annat vidarebefordrar sändningar från den ryska statsägda kanalen Rossija RTR. Lettlands regering protesterade förra våren hos den svenska myndigheten för radio och TV, men utan någon framgång. Både Lettland och Litauen har förbjuder sändningar från rysk stats-tv. Besluten kom efter att flera program om Ukrainakrisen ansetts tendentiösa och kunnat äventyra de baltiska staternas säkerhetsintressen. Det var RTR Rossia och RTR Planeta som stoppats i de två baltiska staterna. De ägs av det ryska statliga tv-bolaget VGTRK och fungerar som regimen Putins högtalare. Men i Sverige kan vi se Rossija RTR, men det förutsätter förstås att man behärskar ryska språket.

Men politikerna reagerar inte. Säger inte något. Den ende som ryter till är Olle Västberg, vilken tidigare varit ordförande i SR:s styrelse. Det krävs att fler än Olle Västberg reagerar med kraft. Så här kan det inte få gå till.

Långsamma nyheter och snabba nyheter – ryskt jordbruk (657)

Media översköljer oss med snabba nyheter, vilket inte är detsamma som viktiga nyheter. En flygkapning av ett plan från Alexandria till Kairo kapas och det blir en världsnyhet. Kaparen är inte terrorist med ”psykiskt instabil”. Detta trots att den etablerade svenska terminologin säger att man bör beskriva sådana personer som ”psykiskt störda”. Man kan vara psykiskt störd såsom ett stabilt förhållande. Det är klart att det är en nyhet, men är det en viktig nyhet?

Viktiga nyheter är ofta långsamma förändringar. Ett exempel är tillståndet och utvecklingen hos de ryska jordbruket. Det är minsann inte några dagnyheter det inte. Men av mycket stor betydelse. Klarar inte Ryssland av att modernisera sitt jordbruk påverkar det den långsiktiga ekonomiska och politiska utvecklingen i landet. Därmed även den säkerhetspolitiska situationen i hela världen. Ryssland är nämligen en kärnvapenmakt som har ett mycket eftersatt jordbruk. Landet kan avfyra interkontinentala robotar till vilken plats som helst på jordens yta, men har uppenbara problem att producera tillräckliga mängder majs för svinproduktionen. Ryssarna gillar fläskkött. Distributionen av mejeriprodukter är mycket varierande och i vissa områden obefintlig.

Jordbruket är en mycket efterbliven sektor i den ryska ekonomin och uppvisar dålig avkastning. De viktigaste jordbruksområdena är Volgaregionen, västra Sibirien, norra Kaukasus, Ural och området runt Moskva. Bara omkring 30 procent av Rysslands yta är beläget inom områden som har klimatiska förutsättningar för jordbruksodling. De mest odlade sädesslagen är vete, råg, havre och majs. Den odlingsbara arealen har krympt betydligt efter att Ukraina och Belarus (Vitryssland) skildes från Ryssland (Sovjetunionen). Tillförseln av konstgödsel är eftersatt och mekaniseringsgraden fortfarande låg. Det finns i praktiken inte några familjejordbruk utan allt jordbruk bedrivs av bolag som har tagit över efter kolchoserna och sovchoserna. En ovanligt stor del av ”jordbruksproduktionen” kommer från privata små täppor (köksodlingar). Animalieproduktionen hämmas i hög grad av höga priser på foder och under vissa tider har köttproduktionen drastiskt gått ned. Det är allmänt känt att ryskt jordbruk är klart underfinansierat och att det många gånger också brister i företagsled-

ning. Det senare är tydligt eftersom produktionen kan variera högst avsevärt från ett jordbruk till ett annat i samma region, trots att de yttre förutsättningarna är lika (jordmån, klimatiska förhållanden etc.). Det är också tydligt att tillförseln av konstgödsel är helt otillfredsställande.

Det är svårt att följa utvecklingen (eller icke-utvecklingen) av det ryska jordbruket därför att det skrivs så lite om det i västvärlden. Förklaringen är naturligtvis att det är svårt att "göra en nyhet" av det stillastående (eller regressiva) ryska jordbruket. Det är lättare att skildra en flygplanskapning, det dramatiska. Det senare har dock inte någon betydelse för den historiska utvecklingen.

Det går att få överblick över den ryska jordbruksproduktionen genom att följa och sammanställa uppgifter från det amerikanska jordbruksdepartementets World Agricultural Supply and Demand Estimates, eller WASDE kort och gott. WASDE publicerar uppgifter om skördar och utgående lager på global basis och statistiken (och prognoser) är nedbruten till ländernivå. Men var finns den svenske journalist som skriver om problemen i ryskt jordbruk?

Raul Wallenberg snart död (658)

I förrgår fanns det kungörelse införda i SvD och DN om ansökan om dödförklaring av Raul Wallenberg. Det är hans gode man som har ansökt om dödförklaring. I intervju i SvD säger skattedirektören att ansökan kommer att prövas om sex månader. Min gissning är att han kommer att dödförklaras. Mycket talar för att han sköts 1947 i Ljubjankafängelset i Moskva. Han greps 1945 i Budapest och var då 33 år gammal. Han var inte diplomat, utan affärsman. Det var ett tillfälligt uppdrag han hade vid ambassaden i Budapest och han hade olika former av stöd från amerikanska organisationer. När han greps av ryska soldater fanns det flera kg guld undangömt i hans bil, vilket kan vara en förklaring till att han greps misstänkt för spioneri. Det rörde sig förmodligen om judiskt guld som han försökte smuggla undan. Vad som hände med guldet är inte utrett och inte heller vad som hände med Raul Wallenberg. Skulle han mot förmodan leva skulle han i dag var 104 år gammal.

Det skulle vara intressant att få veta hur hans förmögenhet har utvecklats och vad som kommer att stå i bouppteckningen. Tidningen Affärsvärldens granskning 2004 av Värdepapperscentralens aktie-

böcker som visade att Raoul Wallenberg det året var god för drygt 2 miljoner kronor enbart i svenska aktier. Det rör sig inte bara om Wallenbergfamiljens företag, utan också om nyare företag som Securitas, Hennes & Mauritz och Telia Sonera. Men exakt hur mycket pengar som finns i Raoul Wallenbergs namn är sekretessbelagt fram till dess det kommer en bouppteckning. Det är en god man hos SE-Banken som i alla år har bevakat hans (och dödsboets) ekonomiska intressen. Redovisning har skett till överförmyndaren, men där råder sekretess också. Det ska bli intressant att läsa bouppteckningen och eventuellt testamente.

Chefen för norska hemliga E14 träder fram (659)

Ole Kaldager var under tio år chef för det norska hemliga underrättelsekontoret E14. Han kallades ”den grå” och allt var hemligt. Underrättelseorganets huvuduppgift var, som jag förstår det, att övervaka terrorister och annan sådan samhällsskadlig verksamhet. Möjligen bör det hela i stället beskrivas om en säkerhetsorgan inom försvarsmakten.

Ole Kaldager var utbildad inom den franska säkerhetstjänsten (säkehetstjänstens underrättelsetjänst?) och har själv tjänstgjort i FN i Mellanöstern. Han har nu framträtt och deltagit i debatter rörande terrorhot. Hans tes är att det inte går att bekämpa själva terrorhandlingarna utan endast den bakomliggande orsaken till terrorn. Man kan nog gissa att han framträder först efter det att hans tidigare organisation (försvarsmakten) givit klartecken till det och även anser att det vara en fördel. Det är i sig intressant och kan möjligen förstås som en behov av att klargöra att vi tvingas leva med risken för fler terrordåd och att vi i stället måste överväga nya metoder att påverka de bakomliggande ideologiska förhållandena. Det påminner mig om att de demokratiska staterna var påfallande passiva under 1930-talet i sina relationer till fascismen i Italien och Tyskland samt relationen till den enda kommunistiska makten (Sovjetunionen). Det satsades knappast några resurser alls för att följa den ideologiska utvecklingen i dessa länder och inte något alls för att stötta de motkrafter som ändå fanns. Demokratierna såg inte ens till att det fanns alternativa informationskanaler till befolkningen i de berörda länderna. BBC:s tyskspråkiga sändningar under 1930-talet var inte sådana att de var alternativ till den massiva tyska propagandan.

Kroppens inre organ spegelvända (660)

Min vän lärde mig nyligen att det förekommer att man finner att människor har de inre organen spegelvända. Hjärtat till höger och så vidare. Vi vanliga människor har inte någon fullständig symmetri hos de inre organen, men det är mycket ovanligt att organen är omkastade så att de ligger spegelvända. Märkligt. Tror faktiskt jag har hört talas om det tidigare, men inte kommit ihåg det. Situs inversus heter det på latin och medicinarspråk. En person på ca. 8.500 har spegelvända organ. Det anses att ca. 100.000 svenskar i dag har hjärtat till höger. Sedan förekommer partiell situs inversus och då är bara en del av de inre organen spegelvända, ofta antingen i buken eller i bröstet. Många gånger upptäcks inte det här förrän vid en obduktion, men det kan dock upptäckas vid röntgenundersökningar och undersökningar med ultraljud. Det anses föreligga en ökad risk för missbildningar av det cardiovaskulära systemet, särskilt de stora blodkärlen, om någon har situs inversus. Det skulle vara intressant att veta om det är så att vissa människor har vänster- och högerhjärnorna omkastade. Vi har ju det där med vänsterhänta, vänsterfotade och vänsterögda.

Att kasta boll till andra amerikanska delstater (661)

I tonåren hårdpluggande jag de amerikanska delstaterna så att jag (nästan) kunde rita upp dom på fri hand. Jag kunde verkligen de 48 kontinentala delstaterna. Visste vilken delstat som Arkansas gränsar mot i norr (Missouri) och jag till och med visste hur många ”s” det ska vara i Mississippi (fyra!). Men sedan har jag legat av mig. Men jag vet fortfarande vilka två delstater som är helt rektangulära. Vet du? (rektangulärt är det där där som är helt fyrkantigt, men ändå inte med lika långa sidor…). Kom att tänka på att det är viktigt för amerikanska skolbarn att lära sig ordentligt var de olika delstaterna ligger, delstaternas huvudstäder och mycket annat. Delstaterna är oändligt myc-ket viktigare i USA än landskap och län i Sverige.

Det finns företag i USA som har som specialitet att åka runt på skolor och måla upp staternas gränser på asfalten på skolgårdarna. Sedan får skolbarnen stå där i olika ”rutor” och kasta boll till varandra. ”John, nu ska du kasta bollen från Nebraska till Oregon, det är där Sarah står, där borta…”. Jag hör de gälla ropen från de kvinnliga

lärarna. Sedan får de springa och leka kull. Vissa delstater är ”fristater” och andra är det inte. Är det inte sött? I Sverige finns det inte något företag, vad jag känner till, som åtar sig att måla upp de svenska landskapen på skolgårdarna. Möjligen en dåligt målad labyrint eller en slingrande bokstavsorm. Eller hopphage. Någon som har sett den svenska kartan på en skolgård? ”Nu ska Christine kastade bollen från Blekinge till Martin som står där borta i Dalsland utan att den hamnar i Vänern.”

Man kan dö av skräck (662)

Svaret är både ja och nej. Av själva skräcken dör man inte, men kroppens reaktioner kan bli så starka att det leder till att personen dör av annan orsak. Det vill säga den sekundära reaktionen är dödens inträdande. Det räcker ju att konstatera det… är man död så är man.

Skräcken utlöser nämligen en hel rad av stressreaktioner i kroppen. Bland annat frigör binjuremärgen stora mängder adrenalin, som får hjärtat att slå snabbare och blodtrycket ökar då kraftigt. Om man lider av åderförkalkning kan det ökade blodtrycket leda till att det frigörs fragment av fett från insidorna av blodkärlen. Det kan i sin tur leda till en propp i hjärtat. Att man faktiskt kan dö av skräck bekräftades av amerikanska läkare i samband med ett jordskalv den 17 januari 1994 nära Los Angeles. En genomgång av dödsattester från området visade att 24 personer omkom som en följd av blodpropp just den dagen – normalt skulle det statistiskt under en dag förekomma högst fyra – fem dödsfall på grund av blodproppar inom det undersökta området. De omkomna bodde i hus som stod emot jordskalvets verkningar ska jag väl tillägga. De skadades inte fysiskt av jordskalvet.

Ett råd: Blir du förskräckt så ta det lugnt… och undvik skräckfilmer.

Agape som begrepp (663)

Läste i går i tre timmar i sträck om begreppet ”agape ”hos skolastikens författare. Alltså främst religiösa författare på 1100-talet till och med 1400-talet. Framför allt en analys av författare som Albert Magnus, Thomas av Aquino och Bonaventura och några till. En djupsinnig analys av begreppet ”agape” i Bibeln. Den allomfattande

och gränslösa kärleken.

Agape har av många använts som denotation på den gudomliga, ovillkorliga, gränslösa och självuppoffrande kärleken i motsats till såväl ”philia” som ”eros”. Philia står för den ”broderliga eller systerliga” kärleken mellan två människor som inte har någon sexuell spänning i relationen. Kamratskap helt enkelt skulle man nog kunna säga. Eros står för den sexuellt laddade eller därmed infekterande kärleken. Jag är naturligtvis starkt präglad av Platons uppfattning om gränsytorna mellan de tre slagen av kärlek, av vilken agape alltid varit den svåraste att förstå för mig. Men något begriper jag. Sedan kastade jag mig över en bok av Åke Edwardson. Som omväxling. Inte så mycket agape, philia eller eros där inte. Men boken är på tyska och jag läser den för att förbättra min färdighet i det språket.

Alla roliga historier är inte roliga (664)

En gång i tiden hade jag en anteckningsbok med mina bra roliga historier. Jag hade gjort märken för dom som var bäst och som fick folk att skratta hejdlöst. Men så försvann anteckningsboken (snodd?) och jag förlorade säkert 20 jättebra historier och 100 halvdåliga. Jag är väl inte världens bäste historieberättare, dock inte sämst heller. Men nu i dag tittade jag lite på nätet efter historier. Varför finns det inte någon statlig myndighet som katalogiserar roliga historier och sätter betyg på dom? Och vid behov giftmärken (sex, perversiteter och annat). Ett alternativ är att låta Svenska Akademien göra en förteckning över alla skrattframkallande historier. Många förtecknades ju av Albert Engström. Men vi andra då? Vi som kan två eller tre bra historier, vart ska vi vända oss när alla i bekantskapskretsen har hört våra historier? Hur blir man av med en bra historia utan att den försvinner för alltid?

Fredrik och Martin sitter där de sitter i sandlådan:
– Jag har fått en ny pappa.
– Jaha, och vad heter han?
– Janne! Han har röd motorcykel..
– Ja, han är bra! Han är jättebra. Honom hade jag förra månaden.

En skötare gick in i lejonburen med en hink vatten och en tvål.
Han började gnugga och tvätta lejonet som bara den.
När han var klar gick han ut och en man som tittat på sa:

– Helt otroligt. Jag såg inte ett spår av rädsla.
– Åjo, så skötaren, lite rädd var han allt, men tvättas det skulle han!

Personliga skratt är högst personliga (665)

Det är märkligt att skratt kan vara så personliga. Har man hört en person skratta hjärtligt en gång så vet man hur han eller hon skrattar. Det är så personligt. Och ändå har inte någon lärt oss att skratta. Vi gör det som barn och jag ifrågasätter om det är inpräglat från föräldrarna, för jag har inte kunnat finna att föräldrar och barn har så mycket gemensamt i sina skratt. En del skrattvarianter borde var förbjudna. Mest retar jag mig på höga, långsamma kluck-skratt och de där snabba mekaniska kulspruteskratten. Skratt ska vara harmoniska och välavvägda samt förmedlas med ett visst mått av ”mys”. Lite åt det kattliknande hållet. Då är de bra. Gurgelskratt kan man leva med. Själv skulle jag inte kunna leva med en människa som har fel sorts skratt. Det är nog så att man kan aldrig lära in och inte heller ändra sitt skratt. Det är medfött. Så tänker du inleda en relation med någon så se till att du redan från början klarar av att stå ut med hans eller hennes skratt. Om du kittlar henne eller honom så får du bara höra kittelskrattet, vilket inte alls är ett naturligt skratt. Det naturliga verkliga skrattet måste du locka fram på något annat sätt. Det finns många sätt att lyckas med det.

För övrigt är det förunderligt att skrattens anatomi inte finns närmare utvecklad i skönlitteraturen. Det förekommer att det berättas att ”han hade ett smittande skratt”. Lika beskrivande som att ”han åt mat”. Jag har i varje fall inte funnit någon bra skildring av hur skratten är och hur vi upplever olika typer av skratt. I Buddenbrooks finns det nog några skildringar av skratt, men annars är de sällsynta. Skildringarna alltså. Jag har sett ett påstående om att folk skrattade mera på medeltiden trots att livet då var ofantligt mycket hårdare än i våra dagar. Det finns talrika uppgifter om att människor i fattiga länder är gladare och skrattar mer än vad vi gör. Men det är kanske en fördom. Stereotypin är liksom tankeförledande, men ska inte frånkännas visst värde. En skrattande jovialisk jämtlänning är nog en sällsynthet.

Kan det ha förekommit att någon identifierats och fällts till ansvar därför att man kunnat känna igen personens karaktäristiska skratt? Det gäller kanske att ”skratta i mjugg” om man är ute i kriminella kretsar.

Lunds universitet dömde student till döden (666)

Ända fram till i mitten på 1800-talet hade universiteten i Sverige egen domsrätt över studenter och lärare. Det var då universitetens konsistorier som var dömande instans. I Lund förekom ett uppmärksammat mål med mycket tragisk bakgrund och även tragik för offer och gärningsmannen. Teologie studerande Jakob Wilhelm Blomdahl bodde i Lund tillsammans med andra göteborgare i ett hus med rum för studenter. Det hus som senare kommit att kallas lokus peccatorum (syndernas hus). Huset finns kvar i dag och ligger mellan S:t Annegatan och Adelsgatan. Det hela inträffade 1829 i själva studenthuset. Blomdahl bodde där tillsammans med Anders Landén som också var teologi student och även medlem i Göteborgs nation. Blomdahl blev uppretad eller helt enkelt förbannad på Landén. Vad som var upprinnelsen till bråket vet man inte något närmare om, men det kan ha varit en kombination av Blomdahls psykiska tillstånd och en kärlekshistoria samt möjligen bråk om pengar. Det började helt enkelt att bråka och slåss och det hela utvecklades till det värsta tänkbara. I rummet intill Blomdahls rum fanns ett gallerjärn som tillhört ett fönstergaller. Några minuter in i slagsmålet fick båda kombattanterna tag på varsitt gallerjärn och det var så den egentliga duellen inleddes. Nu var det så att Blomdahl var tränad i fäktningskonst med sabel och en erkänt duktig fäktare. Han lyckades helt enkelt att parera Landéns utfall och hade kontroll över fäktningen med gallerjärnen. Han såg ett tillfälle att med ett kraftigt slag kunna träffa Landén i tinningen, vilket han också lyckades med. Gallerjärnet trängde in i huvudet på Landén och denne öppnade endast munnen utan att ge ifrån sig ett enda ljud. Samtidigt tappade han gallerjärnet med en duns i golvet och hans ben gav vika under honom. Allt detta framgår av Blomdahls utförliga vittnesmål. Det kan vara så att offret var död redan när han föll till marken, men det vet vi inte något om. Men Blomdahl var fortfarande raserande och massakrerade huvudet och kroppen. Det visades sig senare att huvudskålen var intryckt av flera slag, till och med krossad. Offrets vänstra öra var nästan avslitet och huvudet vilade i en pöl av blod och hjärnsubstans.

Blomdahl ställdes inför rätta, men det var inte en vanlig domstol som dömde utan det var konsistoriet vid Lunds universitet som vid den tiden dömde studenter. Det visade sig att konsistoriet inte ville ta

någon som helst hänsyn till Blomdahls psykiska tillstånd utan dömde honom till lagens strängaste straff, dödsstraff. I domen förpliktade konsistoriet Blomdahl att ”lifv för lifv giva”. Blomdahl ansökte om nåd fyra gånger, men beviljades inte nåd. Konsistoriet skrev för egen del till kungen och hemställde att avrättningen skulle överlämnas till Malmö, eftersom man där hade större erfarenhet av att ta ihjäl folk. Inte heller detta beviljades utan universitetet tvingades verkställa avrättningen den 16 april 1830. Avrättningen skedde genom halshuggning och begravningen skedde omedelbart därefter i ett undangömt hörn på norra kyrkogården, en plats som i första hand var avsedd för så kallade självmördare. Så vitt man vet var det enda gången som ett svenskt universitet dömt och avrättat en student.

Psykpatienter var de som skapade ”lördagsgodis” (667)

Det påstås att den svenska tandhälsan troligen är den högsta i världen eller i varje fall bland de allra bästa. Dessutom är Sverige tydligen en framstående forskarnation inom ontologin. Delvis har detta sin förklaring i att 600 utvecklingsstörda i Lund på 1940-talet utsattes för ett grymt experiment.

Det var så illa beställt med den svenska tandhälsan på 1930-talet att praktiskt taget alla plågades av hål i tänderna och det var till och med uppmärksammat att redan treåringar hade kariesskador. Från politiskt håll ansåg man att något måste göras åt det hela eftersom det inte bara plågade de enskilda utan även påverkade samhällsekonomin. Många klarade inte av att jobba på grund av dåliga tänder och många var också sjukskrivna av den anledningen. För att finna en lösning fick medicinalstyrelsen (socialstyrelsen) i uppdrag att försöka hitta något sätt att förbättra tandhälsan i landet. Medicinalstyrelsen började med att göra omfattande utredningar på barnhemsbarn och på värnpliktiga. Men det visade sig ganska snart att man inte kunde följa försökspersoner under tillräckligt lång tid för göra vetenskapliga utvärderingar. Det var erforderligt att hitta en stor grupp personer som levde under någon form av kontrollerade förhållanden och dessutom var tillgängliga under lång tid. Man var helt enkelt tvungna att ha fullständig kontroll över kontrollgruppen och försöksgrupperna. Därför lades det upp en stor studie där man använde sig av ett stort antal av de intagna på Vipeholms anstalt för utvecklingsstörda i Lund. Där vårdades vid den tiden drygt 1 000 personer som

betecknades som sinnesslöa och, som man på den tiden kallade ”idioter”. Detta var före framtagningen av psykofarmaka och i praktiken var Vipeholm frågan om en förvaringsanstalt.

Till en början var medicinalstyrelsens undersökning upplagd så att man skulle kunna undersöka om riklig förekomst av vitaminer i kosten skulle kunna förebygga karies. Intentionerna var således goda och avsikten var inte alls att skada patienterna utan i stället hjälpa till bättre tandhälsa. Studien genomfördes under två årstid på kontrollgrupp och försöksgrupper. Studien kom fram till att tillförsel av vitaminer inte gjorde någonting alls åt frekvensen av av karies. Hela försöket var helt misslyckad. Statsmakterna drev dock på medicinalstyrelsen för att man skulle komma på något sätt att förbättra tandstatus. Hela undersökningen ändrades då till att försöka ta reda på hur intag av socker påverkade patienterna. Drygt 600 av patienterna indelades i tre grupper. En grupp fick som tidigare helt vanlig kost. En andra grupp fick samma kost, dock med riklig tillförsel av sackaros på alla maträtter. En tredje grupp fick en vanlig kost, men samtidigt tilldelades det stora påsar av särskilt söta kolor som de fick äta hela tiden och så mycket de ville. Dessa kolor kom att kallas för Vipeholmskolor och var det sötaste som konfektyrindustrin kunde framställa. Den typen av kola har aldrig sålts i vanliga butiker. Det innebar att patienterna i de två grupperna under två års tid dagligen intog stora mängder socker. De som var sängbundna matades och alla fick veta att de skulle äta sin sockerindränkta mat och det söta kolorna. Studien visade sig snart att tänderna började ta skada och falla ur och ju mera socker desto värre skador. Ett tjugotal patienter fick dra ut alla sina tänder för att dessa hade helt enkelt ruttnat bort. När studien publicerades vetenskaplig väckte den uppmärksamhet i hela världen för det var första gången som det vetenskapligt var bevisat att sockerintaget var orsaken till karies. Det var också en nyhet att det inte var sockermängden i sig utan antalet tillfällen som socker åts som var avgörande för framkallande av karies. Detta i sin tur ledde till att medicinalstyrelsen började propagera för att barn och ungdomar bara så skulle äta godis en gång i veckan (”lördagsgodis”), vilket var något helt nytt. Vuxna uppmanades att inte ”smååta” söta matvaror och godis ofta utan koncentrera intaget i tiden till några få tillfällen. Fortfarande hänvisas det i vetenskapliga sammanhang ofta till studien på patienter på Vipeholmsanstalten. Den är helt enkelt välkänd i forskarvärlden. Det som vi andra fått oss till livs efter ut-

redningen är begreppet ”lördags-godis”. Allt detta på tragisk bekostnad av ett stort antal patienter som fick sina tänder helt förstörda under den vetenskapliga studien.

Lars Gustafsson lämnade oss med mycket kvar (668)

Så har författaren och filosofen Lars Gustafsson lämnat in drygt en månad innan han skulle ha fyllt 80 år. År som präglats av flit och möda och en mängd intellektuella saltomortaler (dödshopp) i en mängd böcker och andra skrifter. Jag har följt honom under åren och läst en hel del av honom. Jag har hört honom hålla föredrag och jag har haft några telefonsamtal med honom. Det är allt. Jag har fått för mig att han präglades av god vilja och intresse för människor, vilket bara det är något stort och inte helt vanligt. Hans kombination av filosofisk skolning, intresse och förmåga att i skönlitterär form ge uttryck för filosofiska tankar var välgörande för läsekretsen. Annars är det ganska tunt med filosofiskolade personer (filosofer vill de inte låta sig kallas) som valt skönlitteraturen som uttrycksform. Theodor Kallifatides är dock en som finns i den lilla skaran.

Per Västberg sa i går ”Ett dödsfall som berör mig mer än de flesta” och Jan Myrdal lät undslippa sig ”delvis var vi lika, men helt annorlunda i annat”. Det senare ska nog uppfattas som en eloge från Jan Myrdal (den välvilliga tolkningen).

Även författare färdas över floden till den andra sidan. Hur de blir mottagna där och vad de får tillfälle att sysselsätta sig med känner vi inte till. Något av allt det som är stort kring stora författare att de lämnar så mycket efter sig för oss som tills vidare finns kvar på flodstranden. Det rör sig om många tusen sidor text och många tusen timmar tankar. Vi ska vara tacksamma för att författarna skriver ned sina tankar och fantasier till oss andra. Gjorde de inte de skulle de inte vara författare.

SvD:s kulturchefen Lisa Irenius noterade om Lars Gustafsson: ”Han hade en sällsynt förmåga att kombinera vetande och fantasi”. Det håller jag fullt ut med om. En författares privilegium är att själv för stunden få bestämma vad som är sant och falskt. Författaren får överlämna till oss att försöka avgöra vad som är fantasi och icke-fantasi (den formuleringen skull herr Gustafsson förhoppningsvis ha uppskattat). Fantasins kittlingar gör att sanningarna har något att kontrastera mot.

Lars Gustafsson var något av en polyglott och encyklopedist i samma person. Någon sade om hans texter: ”På en och samma sida kan man kastas mellan konturskarpa naturskildringar, historisk kuriosa, filosofihistoriska exkurser och polemiska utfall mot statliga myndigheter eller politiska motståndare på vänsterkanten.”

Virtuell resa till Helsingfors (669)

Svenska Dagbladet skildrar i dag hur äldreboende på ett ställe i Södertälje bjuds på ”virtuell resa till Helsingfors”. De får sitta där på sina stolar och ta del av bildskärmar som skildrar en resa på 45 min till Helsingfors. Det finns med en ”reseledare” och de gamla ges möjlighet att själva vara med och rösta om vad de ska göra härnäst. Det få välja om de ska spela på kasino eller hålla igång på diskoteket. De röstar genom att trycka på olika knappar.

Det är kanske en bra idé detta med virtuella resor. Det blir billigt, det går fort och man slipper ta några egentliga risker. Själv skulle jag mycket väl kunna tänka mig en virtuell resa sommartid till Svalbard. Man landar, man går omkring där i Longyearbyn, möter några isbjörnar, köper några vykort och ta sig en öl på någon bar. Sedan när man tröttnat på det hela tycker man på någon knapp och vips är men tillbaka i kabinen samt på väg med flyg till Tromsö. Små kostnader och man kan åka hem när man vill. Men kan man sedan säga ”jag har varit på Svalbard”? Det är klart man kan, bara den som lyssnar inte är en sådan där person som kontrollerar alla uppgifter.

Uppgifter från advokatbyrån i Panama (670)

Enligt Süddeutscher Zeitung omfattar dokumenten från en advokatbyrå i Panama 2,6 terabyte, vilket motsvarar ca. 11,5 miljoner dokument. Sedan uppger det att omkring 400 journalister från över 80 länder har ägnat tolv månader att gå igenom materialet. Nu frossa media i det som de menar är ”avslöjanden”, vilket det också är. Men, det måste röra sig om datafiler som någon kommit över olagligt från advokatbyrån. Kan det vara en anställd eller tidigare anställd? Man kan dock utgå från att både åtkomsten och utlämnandet strider mot föreliggande avtal mellan klienter och advokatbyrån. Det kan även vara så att utlämnandet är en kriminell handling. Då uppkommer fråga om det är korrekt att journalister, polisorganisationer, stater och andra

systematiskt går igenom materialet. Det är ju material som enligt avtal inte får offentliggöras. Att det sedan finns stort intresse för media och myndigheter att ta del av materialet är en annan sak. Hur skulle vi se på det om en anställd på en svensk advokatbyrå till tidningar lämnat ut en uppgift om en klient på en advokatbyrå? Skulle media vilja befatta sig med en sådan uppgift som uppenbarligen har lämnats ut i strid mot anställningsavtal och sekretessöverenskommelser? Tyvärr tror jag att så blir fallet, men menar samtidigt att det är viktigt att hålla på sekretessen när den är befogad. Vad jag förstår är det inte olagligt att äga aktier i off shore-bolag i Panama. Däremot kan det vara olagligt att inte skatta för inkomster och för kapital. Men det är på sitt sätt ett annat förhållande.

Andra världskriget och siffror (671)

Det har skrivits enormt mycket om andra världskriget (WWII) och gjorts tusentals filmer. Men vad vet folk i allmänhet om kriget? Hård fakta är hårda och de talar för sig själva. Det var en av historiens största händelser. Omkring 60 miljoner människor dog under kriget, flertalet var civila. Ryssarna förlorade omkring 26 miljoner i döda och många flera i skadade. Av de 26 miljoner ryssar som dödades var 11 miljoner soldater. Av alla ryska soldater som deltog i kriget omkom 1/4, av de brittiska soldaterna omkom 1/20 och av de amerikanska 1/30 (i runda tal). I absoluta tal omkom drygt 500 000 brittiska soldater och något fler än 400 000 amerikanska. Tyskland förlorade 5,3 miljoner, varav 3,2 miljoner soldater. Av de tyska soldaterna dog närmare 1 milj i fångläger. Det dog alltså nästan 4 gånger fler ryska soldater än tyska.

Om man frågor någon om hur stor andel av alla dödade tyska soldater som dödades av sovjetiska styrkor kan man få alla möjliga svar. Vårt tänkande leds in på D-Day, Ardenneroffensiven och allt det där. Rätt svar är att tyskarna förlorade över 90 procent av sina soldater i strider med Sovjetunionen. Av alla stupade allierade soldater under WWII var 63 procent ryssar, 23 procent kineser, 7 procent jugoslaver, 2 procent britter och 2 procent amerikaner. Vem förde striderna till seger? Hur många är i dag medvetna om att det omkom ca. 15 miljoner kineser under kriget? Hur många vet ens att Kina var indraget i kriget? Hur många kommer ihåg att Finland förlorade över 80 000 man, vilket motsvarar över tre årsklasser. Hur många kom-

mer ihåg att nästan en miljon människor svalt ihjäl i Leningrad?

Det är de stora talen som klargör de stora sammanhangen. Nu har jag skrivit om alla döda. Jag har inte ens nämnt alla lemlästade, alla blinda, alla hörselskadade, alla psykiska vrak som fanns vid krigsslutet. Det är förunderligt att Europa (Östeuropa) kunde komma igen efter kriget. I Västeuropa var det mesta återuppbyggt redan på 1960-talet (det tyska undret). I Östeuropa tog det längre tid. Återuppbyggnaden av Warszawa är bara det ett stort under.

Det var i praktiken två ytterst hårdföra diktaturer som stod mot varandra. En vann och en förlorade. Den sovjetiska makten vann med en hel del stöd från västmakterna, men ändå marginell hjälp. Stalin var mer hårdförd än Hitler. När kriget med Sovjetunionen bröt ut 1941 hade Stalin redan mördat flera miljoner av det egna folket och långt fler än Hitler skulle låta döda under hela kriget. Förhållanden som vi alltför lätt bortser från. Fakta talar ofta för sig själva.

Läckta uppgifter från Panama (672)

Moraliskt och politiskt är det rätt och riktigt att skattemyndigheter runt om i världen nu utreder om det begåtts skattebrott. Mycket talar för att det har begåtts omfattande skattebrott. Men nu finns det uppgifter att informationen från advokatbyrån att det inte är någon anställd eller tidigare anställd som har lämnat ut uppgifterna. Advokatbyrån påstår att det måste röra sig om hacking. Det finns även uppgift om att isländska myndigheter betalat för att få tillgång till uppgifter. Nu har vi alltså den situationen att exempelvis svenska myndigheter grundar sina utredningar på information som åtkommits genom hacking (brottslig gärning). Hur skulle myndigheterna göra om någon hackade in sig på en svensk advokatbyrås datasystem och fick tag i information om att EN klient har placerat tillgångar på ett konto (off shore-bolag) i Panama? Skulle skatteverket utreda det hela eller hänvisa till att uppgifter åtkommits olagligt och att man inte vill hantera sådan information? Det är ju så att svensk myndighet mycket väl får använda sig av information som åtkommits genom brott. Men frågan är om myndigheten vill använda sig av sådan information och även om myndigheten är beredd att betala för information? I en rättsstat är det av intresse att enskilda ska kunna lämna information till en advokatbyrå utan risk för att uppgifterna blir kända för utomstående. Just nu ifrågasätts inte det förhållandet att skattemyndighe-

terna kastar sig över uppgifterna från Panama.

Presidenten som inte hade mössan på (673)

Det är lite vår i luften. Men det gäller ändå att dra igen jackan och ha mössan på. Det gäller, som det sades förr, att svettas in våren och frysa in hösten. Har man inte mössan på kan det gå som med USA:s president William Henry Harrison som avled den 4 april 1841, precis en månad efter att han höll det längsta installationstalet i den amerikanska historien. Talet tog nästan två timmar. Han den president som suttit kortast tid på sin post – det blev bara en månad. Att den lunginflammation som tog hans liv hade koppling till det förhållandet att han svor eden utan vare sig överrock eller hatt är högst oklart. Dessutom red han själv till häst till ceremonin som ägde rum en regnig och kall marsdag. Men i mytbildningen har det i varje fall sagts att han förfrös sig under ritten till installationen och att det var kallt under installationstalet. Han efterträddes av John Tyler. Eftersom han var den första president som avled på sin post orsakade detta förhållande en kortvarig successionskris. Det var oklart om vicepresidenten skulle bli ny president eller bara tillförordnad president i avvaktan på nästa presidentval. Man kom dock fram till att John Tyler skulle svära presidenteden och därmed blev han president under resten av Harrisons valda ämbetstid. Tyler satt bara en ämbetsperiod och under den tiden fanns det inte någon vicepresident. Han är mest ihågkommen för att det var under hans ämbetstid som unionen annekterade staten Texas. Om Tyler hade mössan på när han svor presidenteden känner jag inte till, men då var man ju redan inne i april. Han höll sitt de facto installationstal den 9 april.

Minuterna som förändrade allt… (674)

Det är fyra gestalter som har påverkat allt tänkande i västerlandet mer än alla andra. De fyra står skilda från alla andra. Det är Jesus, Sokrates, Platon och Aristoteles. Kanske, kanske i nu nämnd ordning. Sokrates död var en händelse som fortfarande 2 300 år senare skakar om tänkandet i världen. Hans sökande efter sanningen och visheten möttes med en dödsdom och en giftbägare. Allt sedan dess har denna tragik inspirerat alla tänkande människor. Den som inte läst om själva händelsen vill jag gärna klippa in en framställan av

hur det gick till. Läs och fundera på om det var i detta moment som västvärlden fick sin speciella inriktning. Den som lett till atomenergi, rymdfart och datorer. Svaret är det var då som värdet av att söka sanningen verkligen insågs av efterföljarna till Sokrates. Alla har vi väl sett devisen ovanför porten till universitetshuset i Uppsala: *Att tänka fritt är stort, att tänka rätt är större.* Det är Sokrates som ligger bakom den formuleringen. Tro mig.

Här är den utlovade berättelsen. Berättelsen börjar när Sokrates just druckit ut allt i giftbägaren i ett svep.

”Vid dessa ord tystnade vi och höll tillbaka våra tårar. Han vandrade av och an, efter en stund förklarade han att hans ben började kännas tunga, och han lade sig ner på rygg som mannen tillsagt honom att göra. Mannen som räckt honom giftet kände då på honom och undersökte sedan gång efter annan hans fötter och ben. Till sist tryckte han hårt på hans fot och frågade om han hade någon känsel i den. Sokrates svarade nej. Sedan gjorde mannen på samma sätt med vaderna och undan för undan uppåt och visade oss hur han kallnade och stelnade. Också Sokrates själv kände på sin kropp och sade att när det steg till hjärtat skulle han vandra sina färde. Han var redan kall ända till underlivet då han lyfte på det hölje han haft över sig och sade dessa ord som var hans sista: ”Kriton, vi är skyldiga Asklepios en tupp. Ge honom den, glöm det inte.” /…/ Strax därefter gick det en sprittning genom hans lemmar, mannen avtäckte honom och hans ögon var brustna. Kriton tillslöt då hans mun och ögon. Så, Ekekrates, slutade vår vän. Och vi vågar väl säga att han var den bästa människa vi känt, den visaste och rättrådigaste av alla.”

Vad vi inte vet är om Kriton gav någon tupp till Asklepios. Jag antar att han gjorde det. Sokrates sista vilja måste ha åtlytts.

Staten har ansvar för praxissammanställningar (675)

Hur är det där med rättssäkerheten? Man kan lägga in många aspekter på vilka komponenter som rättssäkerheten består av och ska bestå av. En är uppenbarligen ”förutsebarhet” och ”likhet”. Inom straffrätten har det tidigare varit klent beställt med en enhetlig praxis rörande påföljderna. Både val av påföljd och omfattning (antal böter och antal år och månader i fängelse. Rådmannen Georg Sterzel, Sollentuna tingsrätt, upprättade på 1990-talet en ”praxissammanställning” som sedan växte ut och blev en ytterst nyttig bok i det praktiska rättslivet.

Den användes i stor omfattning av domstolarna och både åklagare och advokater hänvisade ofta till Sterzel när det gällde val av påföljd och om fattningen. Den senaste tryckta upplagan färdigställdes 2009 och kom i nytryck senast 2013. Eventuellt kommer den i ny tryckt utgåva 2017. För närvarande finns den bara att tillgå i eboksformat och kostar då 995 kr per år.

Min uppfattning är att Sterzels arbete (tillsammans med Catharina Månsson och Martin Borgeke) har bidragit mer till rättslikheten (rättssäkerheten) i landet än i stort sett allt annat. En persons arbete på eget initiativ (senare även ytterligare några personer) har arbetat fram ett arbete som varit till stor nytta för domstolarna, åklagarna, advokaterna och flera andra kategorier av aktörer. Det är bara ett förhållande som är fel. Det är att inte staten har ersatt författarna och gjort arbetet allmänt tillgänglig för studerande och för allmänheten. Det rör sig inte om så många hundra tusen kronor per år för att hålla igång ett sådant där stort verk. Här finns det utrymme för både justitiedepartementet och domstolsverket är komma med något helt nytt. Praxissammanställningar framtagna på initiativ av staten. Allt för att främja rättslikheten. Lika fall skall dömas lika, vilket också innebär att olika fall ska bedömas och dömas olika.

Panamainformation allvarlig för Ryssland och Kina (676)

I USA finns det ett företag under namnet Stratfor. Företaget säljer underrättelseinformation inom det säkerhetspolitiska området och även i frågor rörande näringslivet. Jag har följt den där siten under en längre tid och de skriver mycket om terrorism och IS och situationen i Mellanösten. Nu har Stratfor skrivit om de läckta uppgifterna från advokatbyrån i Panama. Företaget uppger att man har gjort en översiktlig genomgång av den information som har läckt. Det visar sig då att en mycket stor del av klienterna som bildat bolag i Panama kommer från Argentina, Island, Ryssland, Kina och de tidigare sovjetiska republikerna. USA finns knappast med och Europa är inte särskilt frekvent. Det hela ger intryck av att det rör sig om en advokatbyrå som har rekryterat klienter från Ryssland, Kina och de tidigare sovjetiska republikerna. Därjämte även Argentina och Island (?). Ryska regeringens talesman (Putins organ) gick redan 14 dagar före offentliggörandet ut och sa att det inom kort skulle komma uppgifter om att Putin och andra politiska ledare i Ryssland gömt pengar utom-

lands. Ryska regeringen menar att uppgifter medvetet nu släpps för att misskreditera Putin inför hemma opinionen. Det är val i Ryssland i september. Ryssarna menar också att det är USA och västmakterna som ligger bakom källan. Hur det förhåller sig med det lär vi aldrig få veta. Men Stratfor är i varje fall säker på sin sak att det finns få eller inga personer som är bosatta i USA som finns med i materialet som har läckt. Det finns kanske någon naturlig förklaring till det, vem vet.

Ryssarna anföll eget fartyg med myterister (677)

I november 1975 inträffade dramatiska händelser mitt i Östersjön. Den sovjetiska Östersjömarinen (Baltiska flottan) bombade med full kraft ett av sina egna fartyg. Besättningen hade gjort myteri och stävade mot Gotland. En del av den svenska regeringen satt i krismöte och det var många tankar som ägnades åt vad man från svensk sida skulle göra om man helt plötsligt fick en Krivak-jagare med besättning i Slite hamn. Nu så här många år senare kan man rätt öppet berätta om vad som verkligen hände.

Krivak-jagaren Storozjevoj ("Vaktposten") var ett ubåtsjaktfartyg (robotjagare) med rakettorpeder och robotar mot både sjömål och luftmål samt även artilleri. Fartygstypen hade ca. 18o mans besättning. Krivak var NATO:s beteckning på fartygstypen. Just det här fartyget hade bognummer 500. Fartyget låg i Rigas hamn och besättningen hade firat oktoberrevolutionens dag (som var en stor högtidsdag i Sovjetunionen). Myteriet inleddes på natten mellan den 8 och 9 november 1975. Det var fartygets politiske officer, örlogskaptenen Valerij Sablin som ledde upproret. Han övertygade besättningen om det riktiga i att göra uppror för att demonstrera mot den försämrade situationen i landet efter 58 år socialism. Han föreslog att man skulle styra skeppet till Leningrad och begära att få framträda i TV för att förklara sitt missnöje med hur landet styrdes. Alla röstade för förslag utom åtta officerare, vilket låstes in under lugna former. Direkt efter att man bestämt sig för att segla iväg med fartyget sände den politiske officeren att radiomeddelande till marinchefen Gorsjkov. I detta framfördes en rad reformkrav. Några timmar senare kom svaret från marinchefen: Han beordrade alla tillgängliga stridskrafter att ingripa mot fartyget. Brezjnev ska i gryningen den 9 november har beordrat att fartyget skulle bombas sönder och sänkas. Men militärledningen

valde i stället att precisionsbomba fartyget för att slå ut styrningen. Vad man vet satts det in ett 30-tal bombflygplan från marinflyget, en kryssare, tre korvetter, fem KGB-patrullfartyg och även två andra Krivak-jagare. Rodersystemet skadades liksom en del av överbyggnaderna. Det sköts varningsskott mot fartyget som sedan bordades av marininfanterister. Men då hade redan upprorsledaren Sablin av andra ombord sårats med pistolskott i benet och fartygschefen hade släppts ut tillsammans med de andra inlåsta officerarna.

Bara Sablin och hans medhjälpare, en 20-årig sjöman, åtalades. Sablin dömdes till döden för högförräderi och avrättades i augusti 1976 medan den unge sjömannen fick åtta års fängelse. Hela den övriga besättningen avskedades från flottan, men bestraffades troligen inte på annat sätt. I varje fall vet man inte så mycket om hur det gick för den övriga besättningen. En uppgift är att matroserna och befälen fördelades ut på olika förband.

Den svenska regeringen larmades genom att signalspaningen redan under natten uppfattade att något stort var igång i det baltiska området. Först trodde man att det var en större övning som dragits igång, men snart fick man grepp om att det var en Krivak robotjagare som stävade ut genom Irbensundet (utloppet från Rigabukten). Man försökte följa utvecklingen under natten, men larmade märkligt nog inte de militära förbanden på Gotland. På morgonen vid gryningen var det hela i stort sett över. Fartyget hade då både bombats och bordats. Svenskt spaningsflyg fick några foton när fartyget stävade tillbaka mot baltiska kusten. Det hade kommit till en position ca. 50 nautiska mil (ca 93 km) från den gotländska kusten. En skäl till att fartyget inte kunde ta sig till Gotland var troligen att besättningen, som inte var fulltalig, inte lyckades få igång de två största turbinmotorerna, utan fartyget kunde endast gå med 4 – 6 knops fart. Om de stora gasturbinerna har varit i gång hade fartyget kunnat gå med 32 knop. Underrättelserapporterna från den här tiden är till stora delar nu frisläppta.

Wilhelm Agrell i hans roman Krivak 500 från år 1993 skildrat det hela i romanform. Boken utspelar sig i svensk underrättelsemiljö där huvudpersonerna är verksamma inom den svenska militära underrättelsetjänsten. Det sägs också att Tom Clancys thriller ”Röd Oktober” (även film) har inspirerats av myteriet på Krivak-jagaren.

En konklusion som man kan dra är att svenska regeringen och militärledningen saknade initiativkraft att larma de resurser som

fanns på Gotland. Man hade säkert stått mycket handfallna om det kommit in en Krivak-jagare till Slite hamn med förföljande fartyg och flygplan. Dessutom hade man säkert inte haft klart för sig vad man skulle göra med fartyget och besättningen.

Det gäller att slå till där det ger effekt (678)

I militära sammanhang är det av avgörande betydelse att identifiera motståndarens svaga punkter och därefter slå till hårt och systematiskt mot dessa. Studier av de allierades flygkrigföring mot Tyskland ger en bra illustration till detta.

År 1944 var Tyskland helt beroende av framställning av syntetiskt bränsle för att kunna fortsätta krigföringen – man saknade tillgång till petroleumbränsle. Först i maj 1944 bestämde sig de allierade för att slå hårt mot den tyska bränsleproduktionen. Efter kriget har tyska ledare (generaler) berättat att de var mycket förvånade över att de allierade inte långt tidigare koncentrerade sig på tillverkningen och transporten av bränsle. Utan bränsle kan flygplan inte flyga och stridsvagnar och andra fordon kan inte rulla. När 8:e flygkåren började bekämpa bränsleanläggningar tillsammans med 15:e flygkåren (som opererade från Italien) reducerades snabbt tillgången av bränsle för tyskarna. Bränslereserverna reducerades från 927 000 ton i mars 1944 till 715 000 ton i maj och 472 000 ton i juni. Luftwaffes lager av bränsle minskade från 180 000 ton i april till 50 000 ton i juni och 10 000 ton i augusti. Tyskland behövde 300 000 ton drivmedel per månad för att kunna fortsätta kriget, men i september uppgick reserverna bara till hälften så mycket. Men det var dock så att tyskarna hade stor reparationskapacitet. De flesta bombade syntetanläggningar kunde tas i drift igen efter bara två eller tre veckor. De allierade behövde därför anfalla samma mål om och om igen upprepade gånger. Men att drivmedelsbristen i hög grad bidrog till att rörligheten av arméförbanden drastiskt minskade är fullt klart, vilket bidrog till att korta av kriget. Det tyska flygvapnet tvingades begränsa sina uppdrag och en hel del av flygplanen stod på marken utan bränsle.

Vilka är de svaga punkterna i ett modernt samhälle? Svaret är: Elförsörjning, bränsleförsörjning och behovet av teleteknisk kommunikation (inklusive radio och TV).

Uppfinnaren av dieselmotorn hoppade i Engelska kanalen (679)

Rudolf Diesel var uppfinnaren av dieselmotorn som i början av 1900-talet var en mycket betydelsefull uppfinning. Det var en typ av förbränningsmotor som kunde ersätta ångmotor på fartyg. Senare, när lättare dieselmotorer kunde tillverkas kom de även att bli använda i lok, lastbilar, bussar och personbilar.

Rudolf Diesel var av tysk familj, men växte upp i Paris fram till 14 års ålder. På grund av tysk-franska kriget flydde familjen till England. Rudolf sändes dock därefter till släktingar i Tyskland för att där få sin utbildning och kom sedan att bo i Tyskland.

Den 29 september 1913 var han på väg med två medarbetare till London för att förhandla om nytt avtal om tillverkning av dieselmotorer i Storbritannien. Engelsmännen vill komma över patenträttigheterna för att kunna vidareutveckla motorer som skulle kunna användas i bland annat ubåtar. Vid besöket i England var förhoppningarna att han skulle kunna ingå ett ekonomiskt värdefullt avtal med ett engelsk företag som skulle bygga en motorfabrik i landet. Redan då tillverkades det dieselmotorer, men dessa hade en potential att förbättras.

Rudolf Diesel försvann dock på natten den 29 september 1913 under överfarten från Antwerpen till Harwich. Bedömningen är att det var ett självmord, men de har också spekulerats mycket om det var så att tyska säkerhetstjänsten – eller de stora oljebolagen – helt enkelt arrangerade ett mord men att det skulle se ut som en självmord.

Vid den här tiden hade Rudolf Diesel stora skulder och hans privata ekonomi var hårt ansträngd. Han hade klara maniska drag och hade tidvis varit deprimerad. Hans egen familj har aldrig velat acceptera att det var frågan om ett självmord. Rudolf Diesels ekonomi var mycket ansträngd därför att det hade gått hela fem år från det att han erhöll patentet till dess att han kunde visa upp en fungerande första motor. I stället för att koncentrera sig på att utveckla själva motorn hade han varit ständigt sysselsatt med att försöka öka sin privata förmögenhet genom att sälja licenser och ge sig in i olika samarbetsprojekt rörande motorn. Han hade också varit tvungen att försvara sig i olika patenttvister.

När han gått ombord på passagerarfartyget åt han middag tillsam-

mans med sina två medarbetare, som även de skulle vara med på mötet med det engelska bolaget. De skildes åt vid 22-tiden och han bad om att få bli väckt kl 6. När han inte kom till frukosten på morgonen gick hans medarbetare till hans hytt och kunde konstatera att han inte sovit i sängen. Sängen var orörd och hans nattkläder låg prydligt på sägen. Hans klocka låg intill sängen lagd så att hans skulle kunna se uret från sängen. Under huvudkudden låg en plånbok med ett förhållandevis stort belopp. Fartyget genomsöktes och snart fann man hans rock och hatt understoppade intill relingen på fartyget. Två veckor senare fann besättningen på ett belgiskt bärgningsfartyg en manskropp som var under upplösning. Kroppen bärgades och besättningen tog hand om det som fanns i mannens fickor varefter kroppen återbördades till havet. Detta var ett vanligt förfarande vid den tiden. På kroppen hade man inte funnit några papper men en fickkniv, ett glasögonfodral och en ask för tabletter. Senare granskades dessa föremål av sonen och denne kunde bekräfta att det var föremål som hans far hade haft. Rudolf Diesel ansågs identifierad och dödsfallsintyg utfärdades.

När dödsfallet blev känt i Storbritannien utbröt våldsamma spekulationer i den engelska pressen. Några av rubriker

"Inventor thrown into the sea to prevent him selling his patents to the English government."

"Creator of the diesel engine executed as traitor to secure the submarine secrets."

"Diesel murdered by agents of big oil trust."

"English secret service bumps off Diesel."

Rudolf Diesel hade lämnat ett paket till sin hustru och sagt att paketet inte fick öppnas förrän två veckor senare. I paketet låg 200 000 mark, vilket var ett stort belopp. Men det det fanns inte något meddelande till familjen. Man fick även veta att det i hans kalender, som låg kvar i hytten, fanns en blyertsanteckning i form av ett kryss eller kors för dagen den 29 september. Betydelsen av denna notering är dock oklar.

Kaptenens son blev påve (680)

Nyligen läste jag en biografi över påven Johannes Paulus, den tidigare polske kardinalen Carol Wojtyla. Inte någon särskilt inträngande skildring av hans liv eller någon djupdykning i hans person eller teo-

logi. En rätt journalistisk bok helt enkelt. Men några bitar fastnade som minnen från en tid som knappast finns längre. Som att Carol Wojtylas far hette Carol Wojtyla och var den som ensam uppfostrade sin son. Att fadern, som tagit avsked från den polska armén som löjtnant med kaptens avsked, hela resten av sitt liv ville bli tilltalad som ”kapten”. Dock inte av sonen förstås. Samt att sonen senare, flera gånger, sade att den person som betytt mest för honom i livet var just fadern Carol Wojtyla. Påven blev moderslös vid åtta års ålder och miste ett år senare sin betydligt äldre bror.

Far och son levde sedan länge tillsammans under mycket knappa ekonomiska förhållanden. Under kriget skadades han svårt i en trafikolycka. En tysk armélastbil körde på honom när han gick längs en väg. En tysk officer stannade en stund senare sin bil och såg till att Carol Wojtyla kom under läkarvård. Märkliga sammanträffanden. Räddad av en tysk officer och sedan den man som i sitt pontifikat var den som som gav dödsstötarna (flera) till det sovjetiska maktväldet. Påven välsignade ju solidaritetsrörelsen i Polen. I boken fick jag även veta att far och son bodde i ett hyreshus som ägdes av en judisk familj, men att det fanns en skål av vigvatten i entrén i huset och att sonen alltid rörde vid vattnet när han gick ut eller kom hem.

Bertrand Russells filosofihistoria (681)

Det behövs mycket kunskap och förståelse för att förstå Bertrand Russells filosofi. Men det behövs inte stora kunskaper för att ta till sig hans stora verk ”Västerlandets filosofi”. Den kom ut 1945 och är en gigantisk stor exposé över huvuddragen av västvärldens idéhistoria. Den historia som är gemensam för Europa och Nordamerika, Australien och Nya Zeeland samt i stor utsträckning även hela Sydamerika. Bertrand Russell har djup och samtidigt överblick varför hans omdömen är av största värde. Som vetenskapligt arbete är den inte alls framstående. Det var inte utan anledning som han fick nobelpriset i litteratur 1950 och att just detta verk i hög grad bidrog till att han fick priset. Trots att verket i sig inte kan sägas ha några egna litterära värden. Bertrand Russell blev själv förvånad över att han fått priset i litteratur, han trodde först att han fått fredspriset. Det som just nu är märkligt för mig är att det stora verket inte går att köpa på svenska. Det var över tio år sedan den senaste upplagen kom ut och förlaget har inte några planer på att ge ut den igen. Det är bekläm-

mande och visar nog på utarmningen av undervisningen på våra universitet och högskolor. Just den här boken borde vara standardlitteratur för alla studenter på samhällsvetenskaplig fakultet. Jag tror inte att studenter kan tillgodogöra sig den fullt ut på engelska. Men jag kan ha fel. Det har hänt tidigare. Märkligt att det inte finns en marknad för ett sådant fundamentalt verk. Men den går att få tag i på antikvariat. Den rekommenderas.

Tavelmålande elefanter (682)

En vän har återvänt från en jorden runt-resa på 21 dagar. Stockholm-Toronto- San Francisco- Hawaii- Hanoi- Bangkok- Oman- Stockholm. Det mest fantastiska på hela resan var ett besök hos tavelmålande elefanter i norra Thailand. Elefanter som med olika penslar målade tavlor som elefantens ägare sålde till turisterna. Först fick elefanten ta en pensel med brun färg och då målade han stjälken till en blomma. Så fick elefanten en pensel med grön färg och målade då gröna blad och sedan penslar med röd och gul färg. Så blev blomman klar. Målad med snabeln förstås. Man såg klart att det var en blomma säger min vän. Jag tror henne helt och fast. Hon tog foton av den blomstermålande elefanten. Sedan lade elefanten sin snabel om hennes hals. Först blev hon rädd, men kände att det var en försiktig och mycket öm kram. Ett sätt kanske att få henne att köpa en tavla? Hon köpte dock inte någon. Fantastiskt helt enkelt. Elefanter är fantastiska.

Kvinnlig astronaut försökte kidnappa rival (683)

Lisa Nowak, född 1963, utbildades till astronaut tillsammans med Christer Fuglesang och genomförde en rymdflygning. Så blev hon dödligt kär in en annan astronaut (ej Christer Fuglesang). Manlig sådan kan man väl i klarhetens intresse tillägga. Och så dök en rival upp och älskarinnerollen tycktes gå förlorad för henne. Hon förföljde den kvinnliga piloten (nya älskarinnan) till Orlandos flygplats i syfte att kidnappa eller i varje fall skrämma henne. Hon hade i någon form som stalker följt efter henne under lång tid. Lisa Nowak körde bil i 12 timmar till flygplatsen maskerad med mössa och solglasögon. Under körningen hade hon på sig blöja för att inte behöva stanna vid något stopp med risk att bli identifierad.

Polisen rapporterade att Lisa Nowak under bilresan till Orlandos flygplats hade på sig en typ av blöjor som används under rymdresor. Senare förnekade hon att hon haft blöjor på sig. Hon godtog senare åklagarens straffyrkande om försök till kidnappning och bilstöld. Hon hade försökt spraya in pepparspray i älskarinnans bil, men då omedelbart gripits av polisen.

När Lisa Nowak kastade sig i bilen för att köra och söka upp sin kvinnliga rival (en annan pilot) så tog hon med sig följande föremål i bilen: latexhandskar, en svart peruk, en luftpistol med ammunition, svarta handskar, ett antal plastkassar, en laptop, en 20 cm lång hopfällbar kniv och 585 dollar i kontanter. Bland det som fanns i hennes bil var också två hårddiskar med bland annat foton av en delvis naken bunden kvinna (bondage alltså).

En astronaut med blöja och luftpistol? Det stämmer ju inte alls med vad man ser på filmerna och den bild man har av astronauter. James Bonde hade i varje fall inte blöjor vad jag vet.

Lisa Nowak var kapten i amerikanska flottan (navy pilot) och hade stor erfarenhet som flygare. Hon hade flugit över 30 olika flygplanstyper och hade 1 500 flygtimmar. Bland annat flög hon F18 Hornet. Efter det att hon gripits för kidnappningsförsöket av kärleksrivalen degraderades hos och avskedades från flottan ”under icke hedrande former”.

Tragiskt det hela naturligtvis och bedömningen var att det rörde sig om en tillfällig psykisk störning. Kärleksbekymmer.

Sju sköna sjuka sjuksköterskor skötte… (684)

”Sju sköna sjuka sjuksköterskor skötte sju sjösjuka sjömän på det sjunkade skeppet Sjöstjärnan från sköna Sjöstad”.

Hur gick det? Blev sjömännen friska? Blev någon av sköterskorna kär i någon sjöman? Blev någon sjöman kär i någon sköterska? Förekom det något mellan några som var yrkesetiskt olämpligt? Varför var sköterskorna också sjuka? Var sköterskorna också sjösjuka? Varför behövdes det sju sköterskor för att sköta endast sju sjömän? Hur stor del av besättningen var det som var sjuk? Var kaptenen frisk? Utspelades det hela i svenska farvatten? Var fartyget till sjöss? Var ligger Sjöstad? Varför var alla sköterskorna sköna? Var det landstinget som stod för kostnaderna? Hade sköterskorna satts på fartyget med helikopter? Varför hade inte helikoptern hämtat sjömän-

nen? Var all sköterskor kvinnor? Var alla sjömännen män? Var det ett fraktfartyg eller en färja? Hade sköterskeförbundet kongress ombord eller varför var de där? Hade det serverats något olämpligt på kongressen och var det därför alla blev sjuka? Vad var det som gjorde att sjömännen blev sjuka? Var sjömännen inbjudna till kongressen?

Varför alla dessa frågor? Jag blir så trött av att inte allt är självförklarande…

Biografier över Olof Palme (685)

Henrik Berggren kom för två år sedan ut med en stor biografi över Olof Palme. Den presenterades i förlagsreklamen för ”den stora, definitiva och internationellt gångbara boken om Olof Palme och hans tid”. Förlaget skrev även: ”Underbara dagar framför oss är en flödande rik berättelse om en fascinerande person och politiker, människorna omkring honom, den nation han ledde och den internationella scen han intog med kraft”. Det är bra och jag kan rekommendera den.

Det finns numera ett antal bra böcker om Olof Palme och hans tid. En av de bättre som man absolut ska försöka att få tid att läsa är Kjell Östbergs biografi med titeln ”It takt med tiden. Olof Palme 1927 – 1969”. Den kom ut 2008 och nominerades till Augustpriset 2008. Två år senare kom en andra del av detta omfattande arbete. Med titeln ”När vinden vände 1969 – 1986”.

Kjell Östberg, född 1948, är professor i historia vid Södertörns högskola och även forskningsledare vid Samtidshistoriska institutet. Han har specialiserat sig på den svenska socialdemokratins historia. Uppenbarligen har han vid sin research för de två böckerna haft god tillgång till arkivmaterial och även information från levande personer. Han har även intervjuat ett antal personer som arbetat tillsammans med Palme och även var personlig vän med honom. Ska man läsa om Palme är min rekommendation att börja med Österbergs två böcker. Det blir 850 tätskrivna sidor bara det. Därefter kan man, om intresset håller i sig, gå vidare till Berggrens stora bok. Jag ska väl inte nämna att det finns en hel del annat skrivet också om denna tid.

Vilka var först på månen? (686)

USA var förstås först på månen och det var i juli 1969, eller hur? Jo, det är rätt men det är ändå fel. Vi lever med skygglappar och vi minns bara det som vi vill minnas. Ryssarna var de första som sände en månlandare mot månen och det var 1959. Den kraschade som avsett var, men gav en del data under färden till månen. Märk att det var endast två år efter den första uppskjutningen av Sputnik. År 1966 genomförde Sovjet en lyckad mjuklandning på månen och kunde ta emot de första fotona tagna på månen. Den expeditionen var förstås obemannad, men var tekniskt sett en mycket stor prestation. USA blev skräckfyllda när de i oktober 1957 fick kännedom om den första uppskjutningen i rymden av en liten tingest, stor som en rejäl fotboll. De insåg att Sovjet hade eller snart skulle få kapacitet att skjuta kärnvapenrobotar mot den amerikanska kontinenten. I maj 1961 höll Kennedy ett tal i vilket han förklarade att målet var att landstiga på månen före decenniets utgång, vilket man ju lyckades med.

Men det märkliga är att vi stort sett har gömt bort att det var ryssarna som var först på månen med sina landare – även om de inte placerat någon människa där på månens yta. Men det var en enorm teknisk bedrift att redan 1966 kunna mjuklanda på månen och få hem foton. Men propagandamässigt var det en stor framgång för USA att kunna peka på att man lyckats föra två män till månen och sedan tryggt hem.

Varför målade svenska flygvapnet guldtackorna svarta? (687)

Svenska flygvapnet värsta flygolycka inträffade 1947 i Salerno, söder om Neapel i Italien. I slutet av 1940-talet sålde Sverige 47 bombplan av typen B 17 A till Etiopien. Sverige skulle under ledning av den legendariska Carl-Gustaf von Rosen bygga upp ett etiopiskt flygvapen. I november 1947 levererades de första sjutton bombplanen. De flögs ned av svenska piloter och med på resan var även en del befäl och några tekniker. Efter leveransen påbörjades hemresan med ett chartrat civilt fraktflygplan. 21 svenskar och därtill tre besättningsmän. I höjd med Stromboli norr om Messinasundet flög planet på 1 000 m höjd och planeringen var att man skulle stiga till 2

000 m när man kom in över land. Kaptenen vilade och det var styrmannen som flög. Helt plötsligt svängde han 90 grader in mot kusten och flög in i berget Monte Carro nära Scala, strax norr om Salerno. Det har aldrig kunnat förklaras varför han gjorde den där kursändringen, men det kan ha berott på dåligt väder. Planet bröts i kollisionen omedelbart i tre delar innan det kanade ned mot en ravin. Av de 24 ombord omkom 20 man direkt och en skadades så svårt att han inom kort avled. Lokalbefolkningen hjälpte till att bärga överlevande och omkomna. Som tack för deras insatser inrättade det svenska flygvapnet ett barnhem i trakten. På berget Monte Carro är ett minneskors rest.

Med i olycksplanet fanns också den etiopiska statens betalning för de levererade flygplanen. Det var en kista med guldtackor. För säkerhets skull hade tackorna målats helt svarta. Det sägs att det var därför som inte någon förstod vad det var som låg utspritt där i bergsravinen. Samtliga guldtackor kunde nämligen bärgas och transporteras hem till Sverige. Det skulle vara intressant att vet när och vem som bestämde att guldtackorna skulle målas svarta och varför. Det kan väl knappast vara för att någon befarade att planet skulle krascha och att det då skulle vara bra om inte alla direkt såg att det var guld. Nej, det måste finnas någon annan förklaring.

Domen rörande Breiviks förhållanden i fängelset (688)

I dag kom domen från Oslo tingsrätt i målet där Brieviks villkor under hans fängelsevistelse prövats. Till rätt stor del vinner Breivik framgång mot norska staten. Domen väcker en del uppmärksamhet och det finns nog en möjlighet att åklagaren (statsadvokaten) kommer att överklaga domen. Samtidigt är det tillfredsställande att en domstol har styrkan och självständigheten att stå upp mot staten i en prövning av detta slag. Det är ju frågan om allmänna bedömningsnormer eftersom det rör tillämpningen av konventionen om mänskliga rättigheter.

Det som domstolen förklarar är att Breivik, till skillnad från andra intagna, tvingas att ta emot besök bakom en glasruta och att han tidvis har tvingats att klä av sig naken så snart han varit ute och rört på sig på rastgården. Domstolen menar att det inte klarlagts att detta har varit erforderligt med sådan kroppskontroll. Man kan ju misstänka att det funnits andra skäl till att man haft den rutinen att han måste

klä av sig varje gång. Det är känt att liknande förkommer på svenska fängelser. Intagna som är ”besvärliga” tvingas genomgå nakenvisitationer oftare än andra intagna. Det kan inte uteslutas att det växer fram en ”kultur” inom kriminalvården där åtgärder inte motiveras av vårdbehov och säkerhetsskäl.

Hästkista (689)

De där människorna som skriver texter i olika dataprogram och som skriver manualer tycks tillhöra en annan värld. Är de utomjordingar eller vilka är det? Tankarna bakom orden tycks ganska ofta till sin struktur och uttrycksform vara skilda från i varje fall mina tankar. Många gånger begriper jag inte det som jag nog ändå skulle kunna begripa. Jag är inte dålig på att förstå svenska och engelska.

När man SMS-ar så använder i varje fall jag ofta T9-tangenterna. Fungerar väl ganska så bra. Många ord genererar liksom sig själva. Där finns ju vanliga ord som ”puss” och ”kram” och annat. Jag upptäckte för en tid sedan att ordet ”hästkista” finns med. Vad är det nu för något? Begravs hästar i kistor i något land eller landskap? Svåra ord som ”ansvarskänsla” och ”fattigdom” finns inte alls med. Men det har väl sina förklaringar.

När jag väljer ”avsluta” i ett program så får jag frågan ”vill du avsluta”. När jag trycker på ”ja” så avslutas inte programmet, men däremot om jag trycker på ”nej”. Begreppet ”avsluta” tilldelas uppenbarligen två olika meningar. Programmet frågar mig alltså om jag verkligen vill avsluta förfarandet att avsluta programmet och när jag svarar ”ja” så blir jag kvar i programmet. Det enda man då kan göra är trycka alt+ctrl+delete och ställa sig i duschen under kallt vatten. Det hjälper lite om jag då högt säger: ”Det är inte jag som är galen”.

Sokrates vandrade runt (690)

Sokrates föddes i Athen, son till Sofroniskos som var skulptör och till Fenarete som var barnmorska. Han utbildades i litteratur, musik och gymnastik samt i retorik, dialektik och sofism. Han beskrevs som kort och ful. Själv brukade han skoja om sitt utseende. (Det fanns inte några speglar!). Han sa att han liknade Silenus. Hans hustru var den ilskna Xantippa som under århundradena fått vara symbol

för den bigotta och grälsjuka hustrun. Sokrates hade det inte lätt. Eller också var det så att han inte deltog i hushållsgöromålen i den utsträckning som han borde ha gjort. Kanske gick han aldrig ut med soppåsen.

Innan Sokrates blev känd som filosof var han skulptör och han var tillräckligt förmögen för att skaffa sig ett eget hus. Sokrates var också känd för att han lånade ut pengar mot hög ränta. I fyrtioårsåldern tjänstgjorde han frivilligt i den athenska arméns infanteri under det peloponnesiska kriget. Efter att oraklet i Delfi berättat att han var den visaste mannen i världen spenderade han resten av sitt liv som lärare och talare i Aten. Han var välkänd för att han ofta vandrade runt på Atens gator och inledde gärna samtal med för honom okända personer. Gatuoriginal med andra ord. Frågan är om han hade blivit omhändertagen och tvångsvårdad om han skulle leva i dag i Stockholm? Tänk detta att tilltala okända personer, det måste ju anses högst asocialt.

Sokrates hade en bror som hette Patrocles, men han avled redan före 424 f. Kr., så han kan inte ha varit till mycket hjälp för att få styrsel på den där barfotamannen Sokrates.

Var Carl Bildt en säkerhetsrisk? (691)

Calle Bildt är en gammal flygpojke. Han har alltid varit intresserad av stridsflyg och är dessutom väldigt kunnig. En gång i tiden när han var 14 år så var han aktiv flygpojke i Stockholm. En grupp av unga tonårskillar som träffades en gång i veckan på flygstaben för att lyssna på riktiga flygare och se flygfilmer. Han var också med i redaktionen för den lilla tidningen ”Flugan” som flygpojkarna gav ut. I ett av numren så skrev Carl en initierad artikel om det då hemliga projektet som så småningom blev Viggen-flygplanet. Artikeln var så initierad att försvarets säkerhetstjänst kopplades in för utredning. De ville veta hur han, som var 14 år, kunde veta så mycket om det hemliga projektet. Carl fick förklara sig och han kunde förklara att allt var hämtat från öppna källor, främst utländska facktidskrifter. Han kunde redan då den unge Carl. Jag har hört flera personer som kunnat berätta att han som statsminister och utrikesminister haft ett verkligt stort intresse för militärflyg. Stillsamt frågar jag mig vad svenska flygvapnet har gjort för att bidraga till hans kunnande. Något får jag hoppas, men jag är inte alls säker på det.

Försvinner dagstidningarna helt? (692)

Vi borde alla vara oroade över utvecklingen bland dagstidningarna. Det sker drastiska förändringar och rätt som det är kan vi stå utan några tidningar. Vad som händer är att landsortspressen lider av minskade annonsintäkter. De lägger ned lokalkontor och drar ned på personalen. Det journalistiska materialet blir magrare och av mindre omfattning. Samtidigt som redaktionerna blir mindre så finns det en tydlig tendens att myndigheter och företag skaffar sig allt fler informatörer. Det är i praktiken journalister som ska se till att myndighetens och företagets information kommer ut till allmänheten och andra mottagare. Förlusten består i att redaktionell bearbetning minskar och tillrättalagd information pumpas ut till media och på nätet. En oroande utveckling.

Vi behöver tidningsredaktioner som stöd för mångfalden av bearbetad information i en demokrati. I dag finns det ett överflöd av information, men ett underskott av analyserad opartisk information. Utvecklingen åt det hållet går också fort. mycket fort.

Under nio år fram till 2015 har papperstidningarnas annonsintäkter minskat med 41 procent (inklusive annonsintäkter från tidningarnas digitala information). Under samma tid har annonsintäkterna för aktörer på nätet (som har är tidningsutgivare) ökad intäkterna med 128 procent. Bedömningen är att bara Google och Facebok står för omkring 80 procent av annonsintäkterna på internet. Pappersupplagorna minskar ständigt och mest är nedgången för landsortstidningarna.

Det är innehållet i det som tillhandahålls som är det intressanta. Om informationen kommer i form av papperstidning i brevinkastet eller som en sida på nätet är inte det avgörande. Det som är viktigt är att det är redaktionellt bearbetat material och inte bara löst tillhandahållen information eller sådant som kommer från en viss intressent på den kommersiella eller den politiska marknaden. Utan public service kommer vi inte att få några bearbetningar av politiska och ekonomiska frågor i samhället. Journalistik är viktig i en demokrati.

Det kan vara intressant att ta del av en nyligen gjord undersökning om allmänhetens förtroende för olika mediaaktörers information. Högst i förtroende ligger SR (70 procent) och SVT (66 procent). Lokalpressen som grupp har 49 procent förtroende. DN har

47 procent och TV 4 har så lågt förtroende som 29 procent.

Public service och mediakonsumtion (693)

Det är en märklig bild jag får av primärvalen i USA. Tyvärr måste man fråga sig om allt står rätt till i världens största demokrati. Ett stort problem är att USA i praktiken saknar public service i media, som finns i de flesta länder i Europa. I USA är tidningsläsandet lågt och har alltid varit det. Det är långt mellan tidningsredaktionerna och det är en verklig fara för demokratin, både på kort och lång sikt.

Här hemma har vi tack och lov fortfarande public service, som ägnar sig åt att jaga statsråd och andra makthavare. Detta tillsammans med de stora tidningsdrakarna. Men hur ser mediakonsumtionen ut i dag i Sverige?

I en nyligen gjord undersökning frågade man den stora åldersgruppen 9 – 79 år. Det visade sig då att medlemmarna i gruppen i median uppger att de använder följande antal minuter per dag åt dessa aktiviteter:

Uppkopplade mot internet	120 min
Ser på TV	90 min
Lyssnar på radio	75 min
Läser tidningar	20 min
Läser böcker	20 min

Sedan kan jag för egen del fundera lite över vad det är som döljer sig bakom de där antalet minuter. Det är ju mycket som sänds på TV som inte är information utan rena underhållningen. Lyssna på radio? Jag tror att det är många som inte känner till att det finns P 1 att tillgå. Är det Mix Megapol som håller uppe antalet lyssnarminuterna? Vilka tidningar är det som publiken läser? Kvällstidningarna? Och vad läser man för böcker. Det är bara att gå in på Åhléns bokhörna och se vad som säljs där. Stärks demokratin av att många läser Stieg Larsson eller Camilla Läckberg?

Min uppfattning är att ”bokläsandet” är en intressant parameter på kulturnivån i ett samhälle. Men det beror naturligtvis på vad man läser.

En undersökning nyligen av Pew Research Center visade att andelen amerikaner som läser böcker har minskat. 72 procent av ameri-

kanerna uppger att de läst minst en bok under de senaste 12 månaderna. I åldersskiktet 18 – 29 uppger 80 procent att de läst minst en bok under senaste året. På ett år har andelen i hela gruppen som läst minst en bok under ett år minskat från 76 till 72 procent. Och då var frågan formulerad som ”läst en bok eller del av en bok”. Andelen som uppgav att de läst e-books minskade från 28 till 27 procent. Vad säger det här? Jo, det säger att 1/3 alla vuxna amerikaner inte ens läser en bok per år. Därtill ska då läggas att de inte heller får information genom public service (radio och TV). För övrigt lär det vara så att radio i USA betraktas som något man till nöds kan lyssna på när man kör bil och inte har tillgång till någon annan musik.

I USA finns visserligen public service i form av NPR, som är riktigt bra. Men de når inte ut till den stora publiken. Den som aktivt söker information har ju tillgång till hur mycket på nätet som helst. Amerikaner har ju tillgång till engelskan, vilket inte ryssarna har. Man ska alltid komma ihåg att det är en ytterst liten grupp i Ryssland som förstår engelska.

För några år sedan visade en undersökning i Sverige att närmare 40 procent av LO-anslutna inte ens läser en bok per år. Påminner mig om att jag för några år sedan pratade med en man som är i 75-årsåldern. Han sa helt enkelt: Jag har inte läst en enda bok sedan jag gick ut från skolan.

Samtidigt som bokförsäljningen ökat under senare år sker andra förändringar som framstår som paradoxala. Skolelever läser allt sämre. Per Ström, forskare i nordiska språk vid Göteborgs universitet har i sina studier visast att vi sedan 1991 har fått en stadig försämring i läshastighet och läsförståelse – och detta gäller alla grupper av barn, både de som läser bra och de som läser dåligt. Vi köper alltså fler böcker, men läser mindre och förstår mindre. Är vi ute på det sluttande planet?

Dessutom är fyra av fem böcker olönsamma för förlagen. Det är böcker av Dan Brown om Da Vinci-koden och andra sådana böcker som hjälper upp boksluten för förlagen. Stieg Larsson bidrog ju även till framgång för Norstedts förlag.

Pippi Långstrump censurerad i Frankrike (694)

Pippi har fyllt 70 år och då kan man ju tillåta sig att blicka tillbaka på hennes liv. Som ung uppträdde hon med flätor, nedhasat livstycke,

strumpeband och strumpor med hål på. Frågan är om hon i dag skulle kunna kreeras till något sådant utan att sätta igång underliga vibbar. Hon vann i varje fall framgång hos både svenska barn och deras föräldrar. Böckerna översattes till de stora språken. I USA blev hon uppskattad, men i Frankrike gick det inte alls. De franska barnen förstod inte något alls och kunde inte uppskatta alla hennes upptåg. Det var till och med så att den dåtida censuren för barnböcker i Frankrike censurerade Pippi. Med den auktoritära och vuxenorienterade barnuppfostran de har där var man rädd för den typen av upproriska barn. Men tydligen var det som fick censorn att ta fram stora saxen det där stället i böckerna där Pippi väljer att sova med fötterna på kudden. Det tyckte man gick över alla gränser.

Förvaltare och gode män (695)

SVT har i granskande program uppmärksammat hur uppdragen sköts av förvaltare och gode män. Sådana som förordnas för svaga och utsatta personer som har begränsningar i sin förmåga att sköta sin ekonomiska intressen och sina personliga omvårdnad.

Märkligt nog saknas det i detta statistikland uppgift om hur många förvaltare och gode män som det finns. För några år sedan uppskattades antalet till 100 000, men antalet kan därefter ha ökat. Numera förordnas många goda män för att stödja ensamkommande barn. Det finns inte några regler som anger hur många uppdrag en och samma person kan ha och det förekommer uppgifter att vissa kan ha över 70 uppdrag. Många personer och deras anhöriga klagar på att det är svårt att få kontakt med den gode mannen/förvaltare och att dessa ägnar minimal tid till uppdragen. Ersättningen per år uppgår till ca. 10 000 kr och det är ”huvudmannen” som får betala.

Själv försökte jag får några år sedan få fram uppgifter om hur många uppdrag som en viss förvaltare hade. Överförmyndarnämnden i Stockholm förklarade att det råder sekretess om detta. Det innebär att om överförmyndaren lämnar förslag till tingsrätten om ett visst namn finns det inte några praktiska möjligheter att kontrollera om personen har 40 uppdrag eller inte något uppdrag alls sedan tidigare. Om man vet att en person har uppdrag (vilket man kan få veta genom att frågan tingsrätterna) så kan man inte från överförmyndaren få några uppgifter om anhöriga till huvudmannen (den som förvaltaren eller den gode man ska hjälpa). Därmed går det inte att få

fram uppgifter om förvaltaren skött sina uppdrag bra eller dåligt.

Kongressens tidigare talman dömd till fängelse (696)

En federal domstol i USA har i veckan dömt 74-årige Dennis Hastert till 15 månader fängelse. Nu är inte Hastert vem som helst. Han var kongressman för Illinois åren 1987 – 2007 och var dessutom republikansk ordförande och talman i representanthuset. Han har erkänt att han på 1970-talet, när han var lärare och idrottsledare, sexuellt utnyttjade fyra pojkar i åldern 14 – 17 år. Har var coach för ett idrottslag med unga pojkar. Dock har han inte stått åtalad för dessa brott eftersom preskription inträtt. Hans utnyttjande av pojkarna ska ha ägt rum mellan 1965 och 1981. Alltså för 35 – 51 år sedan. Han åtalades i stället för brott mot de federala banklagarna eftersom han hade tagit ut USD 3,5 milj. i avsikt att betala någon för att hålla tyst om hans utnyttjande av pojkarna. Dessutom har lämnat falska uppgifter till banken när han tillfrågats om ändamålet med uttaget. Möjligen hade han redan betalat USD 1,3 milj. till någon. Till vem beloppet skulle lämnas har inte blivit offentligt och det är också oklart om han verkligen betalade ut något belopp (utsatt för utpressning?).

Den federala domaren dömde till 15 månader fängelse och detta trots att Hastert är 74 år och sitter i rullstol efter en mindre stroke. Han ålades även skyddstillsyn under två år efter frigivningen från fängelset samt dessutom ska han betala USD 250 000 till en fond för brottsoffer samt genomgå ett program mot sexualbrottslingar.

I veckan när domen meddelades togs porträttet av honom ned från den plats där det hängt i kongressbyggnaden. Han var talman i representanthuset åren 1999 – 2007 och i den positionen var han nummer två i successionsordningen efter presidenten – direkt efter vicepresidenten.

Enligt uppgift är Dennis Hastings fritidsintressen träslöjd, att måla duck decoys (vettar) samt renovera äldre bilar. Han är fortfarande gift och har två söner.

År 2003 sade Hastert offentligt att han ville ha lagstiftning om att personer som upprepade gånger dömdes för sexuellt utnyttjande av barn (”repeat child molester”) skulle förvaras i fängelse resten av livet.

Begreppet fascism och andra begrepp (697)

Statsminister Löfven publicerade den 6 december 2014 en debattartikel i DN. Temat i artikeln var att Alliansregeringen ”låter Sverigedemokraterna diktera villkoren för svensk politik än att förhandla med regeringen”. Det var i den artikeln som han, liksom Magdalena Andersson i annat sammanhang, kallade Sverigedemokraterna, ett riksdagsparti, för ”nyfascistiskt”. I efterföljande intervjuer hade han svårt att förklara sig, vilket han för övrigt rätt ofta har svårigheter med. Mats Johansson, SvD, påminner i dag på ledarplats att Olof Palme sade att man ska vara ”rädd om orden”, samtidigt som han själv inte drog sig för att han med hårda ord angrep motståndare (”babianhannar”). Redan 1982 drog Palme, liksom Kaplan, paralleller mellan Israels behandling av palestinierna och judeutrotningen. Men det fick passera den gången vid pressens granskning.

I Sovjetisk terminologi användas termen ”socialfascister” för de socialdemokratiska partierna i övriga Europa. Men på Kominterns sjunde världskongress 1935 avskaffade man termen, som dock i olika sammanhang ändå kom att leva kvar i kommunistiskt språkbruk. Om man läser sovjetiska skildringar av andra världskriget så sägs det genomgående att det var ett krig mot ”fascisterna”, mera sällan mot ”nazisterna”. Sovjet använde begreppet fascism som en övergripande term för både Hitlers, Mussolinis och den japanska regimens politik. Sovjet förde ju krig inte endast mot Tyskland utan även mot Rumänien, Italien och Japan. Begreppet fascistoida regimer förekommer också, vilket ska uppfattas som ”rörelse som är på väg mot det fascistiska” eller ”innehåller betydande inslag av fascism”. Sovjet ansåg exempelvis att Pilsudskis regim i Polen på 1920-talet var en fascistoid regimen. Men det där har vi alla glömt. Hitler sade flera gånger att kriget fördes mot socialismen och intellektualismen, samtidigt som hans egen rörelse kallade sig för nationssocialism. Terminologin är märklig, men samtidigt viktig.

En helikopter störtade i Norge (698)

Det är naturligt att nyhetsrapporteringen i Norge är mer omfattande än den i Sverige när det gäller helikopterolyckan. Ändå är jag förvånad över att svenska media inte försöker rapporter mera i detalj inte

främst på alla ”de känslor som detta ledde till”. Att anhöriga blir förkrossade av att mista en närstående som befinner sig mitt i livet är självklart. Det som svenska media inte har rapporterat om är att helikoptern flög på 640 m höjd i klart väder och med låg vindstyrka. Visuell flygning. Ingen radiorapportering före haveriet. Bolaget som opererade helikoptern hade hos luftfartsmyndigheten begärt och fått dispens för att ”rotorväxeln” skulle få flygas utöver 2 000 h upp till 2 200 h. Man väntade på utbytesenhet helt enkelt.

Svenska media nämner inte heller att svenska försvarat haft 12 Super Puma-helikopter, som nu är avvecklade. Den sista flygningen i försvarets regi ägde rum i oktober 2015. Den militära beteckningen var HKP 10. Totalt flög Försvarsmakten 71 200 timmar med HKP 10, som kom att ersättas av HKP 14. Av de 12 svenska Super Puma-helikoptrarna totalhavererade två (9 personer omkom i de två olyckorna). Ytterligare en helikopter slog i vattenytan under en övning med så stora skador att det klassificerades som ett totalhaveri (den gick inte att reparera), men besättningen klarade sig. Alltså 71 200 timmar utan något rotorhaveri. All olycksstatistik måste jämföras med antal flygtimmar och typ av uppdrag. Super Puma-helikoptrarna är arbetshästar som används mycket ute på oljefälten.

Sokrates hade nog en störning (699)

Alla som läser Platons dialoger bekräftas i uppfattningen att Sokrates var en säregen och fascinerande person. Några har kommit fram till att han hade något som i dag skulle kategoriseras som ”psykisk störning”. Han föll ibland i något som föreföll vara katleptisk trance. Sokrates stannade upp och grubblade och stod kvar tills han plötsligt fortsatte med det han gjort innan, när han var under trance kunde ingen få kontakt med honom). Han sa att han hörde röster, men man vet inte om han menade det i symbolisk mening eller om han faktiskt hörde röster. Sokrates sa ofta att han blev uppmanad av sin inre röst att undervisa de unga männen i Aten.

Sokrates kände att han hade en mission att få Atenarna att tänka själva genom att samtala med dem och ifrågasätta allt. Han ställde kluriga frågor för att få samtalspartnern att se bristen i sitt eget tankesätt. Sokrates förklarade att han inte själv kunde framföda andras tankar,men kunde hjälpa till att förlösa dem, såsom en barnmorska förlöser ett barn. Han var övertygad om att endast vårt förnuft kan ge

oss säker kunskap. Sokrates budskap var att vi aldrig kan lita på gamla sanningar, inte ens på våra egna sinnen. Sokrates förklarade sin egen roll: ”Athen är som en lat häst, och jag är en broms som försöker väcka den och hålla den i liv.” (Broms är en insekt som biter hästar).

Avmagrade kubaner blev friskare och sjukare (700)

En medicinsk facktidskrift i England har nyligen publicerat en studie över utvecklingen av hälsotillståndet hos befolkningen på Kuba. Som bekant har Kuba ett väl utbyggt hälsoväsende – det var en revolutionens framgångsområden. När Sovjetunionen bröt samman 1991 hamnade Kuba i en svår ekonomisk kris. Under åren 1991 – 1994 var det i praktiken omöjligt för privatpersoner att köpa bensin och livsmedlen blev mycket dyra. Studien baseras på statistiskt material över en tid av ca. 30 år. Under krisen på 1990-talet minskade det genomsnittliga intaget av kalorier från ca. 3 000 till ca. 2 000. Många kubaner upplevde det som att de fick svälta. Dessutom var näringsvärdet på livsmedlen lågt och det finns skildringar om hur vuxna kubaner långa tider livnärde sig på sockervatten och vattniga soppor. Eftersom det var bensinbrist och bussarna inte gick så var många kubaner tvungna att gå eller cykla till jobbet och när de skulle någonstans. Även detta påverkade energiförbrukningen.

Studien utvisar entydigt en dramatisk minskning av diabetes och av hjärt- och kärlsjukdomar. Vi vet ju sedan tidigare att båda dessa sjukdomstillstånd samvariera med kroppsvikten och möjligen även med näringsintaget. Den brittiska studien visar på att detta är förhållande hos befolkningen i stort. Det som studien inte är inriktad på och alltså inte uppmärksammar är att kubanerna drabbades av olika former av epidemier på grund av felnäringen och viktminskningen. En del berättade att de fick synproblem och domningar i benen. Man förklarade det med att de var utsatta för påfrestningar när de tvingades gå långa sträckor. I själva verket var det en följd av näringsbrist.-
Det kan också tilläggas att regeringen en tid tillhandahöll cyklar billigt eller till och med gratis.

Våld i filmer och dataspel (701)

Det skrevs mycket i media efter *våldsdådet i Trollhättan*. Det är mycket som kan sägas och det är mycket man kan spekulera om. Många vill tänka i termer av psykosgenombrott, psykopati och påverkan av droger. Vi söker ju alltid efter en förklaring även om vi inte tror så mycket på att det finns en entydig förklaring. I den pågående diskussionen saknar jag dock debatten om påverkan på unga människor av systematiskt grovt våld i dataspel och filmer. Det är en diskussion som visserligen har förekommit då och då, men aldrig har varit särskilt djup och omfattande. Detta är märkligt eftersom våldet har trängt in så mycket i spelfilmer både i de etablerade TV-kanalerna och i de mera udda kanalerna. Jag gissar att det finns mycket grövre våld på filmer på nätet än det som visas på SVT och TV4.

I media finns det nu uppgifter om att gärningsmannen i Trollhättan närmast varit besatt av dataspel med betydande våldsinslag. Hans favoritspel var tydligen spelet ”Hitman”. Vad jag förstår så är det ett spel som går ut på att en yrkesmördare ska ha ihjäl så många människor som möjligt på så kort tid som möjligt. Om man nu sitter natt efter natt och spelar ett spel som går på ut att döda – påverkas man då? Ökar inte risken att vilja gå till handling? För de flesta är det nog inte någon större risk, men jag tror att för ett fåtal kan det vara det. Jag har aldrig sett någon undersökning som utvisar i vilken omfattning som våldsbenägna yngre män och pojkar har sysslat med våldsamma dataspel. Det är nog ingen tvekan om att en del får en adrenalinkick av att spela och döda. Det som utmärker en psykopat är bland annat att denne är beredd att ta till våld och att personen får en stark och och omedelbar adrenalinkick av att utöva våld.

Jag läste i en av kvällstidningarna att en granne till gärningsmannen, som har insyn i hans lägenhet, med förvåning noterade att han ”alltid” satt vi datorn och förmodligen spelade. När får vi igång debatten om detta?

Jag efterlyser en djup och seriös debatt i dessa frågor bland psykologer, psykiatriker och pedagoger samt föräldrar. Bara det att det uppkommit ett etablerat begrepp som *”skolskjutningar”* är oerhört bekymmersamt eftersom det är en realitet som kräver ett begrepp.

Även om det är svårt att finna en förklaring, så har vi ändå ett ansvar att försöka finna svaret.

Innehållsförteckning

(hänvisar till de numrerade avsnitten, ej till sidor)